

صفوة الأحكام

پاڻه ڪردنى هه لڙاردهه ڪه له فهرموده ڪانى
هه ردوو ڪتیبى (نیل الأوطار وسبل السلام)

به شیوازی هاوچهرخ

دانراوى
د. قحطان عبدالرحمان الدورى

وهرگيرانى
م. ناسو رهزا نه حمهد

منتدى اقرأ الثقافى

للكتب (ڪوردى - عربى - فارسى)

www.iqra.ahlamontada.com

صفوة الأحكام

پاڦه ڪردنى هه لڙاردهيه ڪ له فهرموده ڪانى هه ردوو ڪتبيى

نيل الأوطار وسبل السلام به شيوازي هاوچهرخ

دانراوى

د. قحطان عبدالرحمان الدوري

ومرگيرانى

م. ناسور دزا نه حمهد

۱۴۳۴ ڪوچى

۲۰۱۳ زائنى

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ناوی کتیب

صفوة الأحكام (نیل الاوطار) و (سبل السلام) به شیوازی هاوچرخ

ناوی نوسهر

د. قحطان عبدالرحمان الدوری

ناوی ومرگیر

ناسو رهزا نه حمده

تیراژ

۱۰۰۰ دانه

ژماری سپاردن له لایه ن به ریوبه رایه تی کتیبخانه گشتی به کان

(۱۳۱۸) ی سالی ۲۰۱۳

سالی چاپ

۲۰۱۳

مافی چاپی پاریزراوه بو کتیبخانه تی شک

چاپ و ته جلیدی ری نوی دیزاینی کردوه

پیشہ کی

له دواى قورنانى پيرؤز، فەرمودە بە دووم سەرچاوەى ناينى ئىسلام دانەنرئیت، هەربۆیە لە ناو موسلماناندا بايەخى زۆرى پىندراوە لە کۆکردنەومو لەبەرکردن و ڕاڤەکردن و نوسینەومو... تاد.

فەرمودەکانى پىڤەمبەر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كورت و پوخت و پڕ مانان، هەرچەندە وتەى پىڤەمبەرن، بە نام نەویش لە خووە هیچ نائیت، وەك خواى گەورە ئەفەرموئیت: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾ {النجم: ۳و۴}.

فەرمودەكان ئەهەركات و سەردەمىكدا بن، گرتگى خۆيان هەيە وناكرئیت فەرامۆش بكرئین، چونكە:
 ۱. هۆكارئىكن بۆ بەدەستەينانى رەزامەندى خواى گەورە، وەك ئەفەرموئیت: ﴿مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ {النساء: ۸۰}.

۲. شاكارئىكى گەورەى زمانى عەرەبين.

۳. باشترين چارەسەرە بۆ دەردەكانى كۆمەنگا، چەندەها ئىكۆئىنەووە ئەنجام دراون، كەباسى بەرنامەى سوننەت ئەكات لە چارەسەرى كىشەكاندا، وەك: مَنهَجُ السُّنَّةِ فِي حِمَايَةِ الْبَيْتَةِ، وَمَنهَجُ السُّنَّةِ فِي الزَّوْجِ....

۴. سەرچاوەى دوومی شەرىعەتى ئىسلامیە وەك لە پىشتەردا باسكرا، كەواتە بۆ تىگەشتن لە گەورەى شەرىعەت، پىنوئىستمان بە ناسینى فەرمودەیه.

۵. لە رێى فەرمودەووە شارەزا ئەبين لە شیوە ژيانى پىڤەمبەر و هاوولانى، تا بیانكەینە سەرمەشقى ژيانمان.

۶. لەرێگەى فەرمودەووە، ئاشنا ئەبين بە شیوازی پەرورەدەکردن و پىڤەمبەر و هاوولان لە لایەن پىڤەمبەرى خواوە.

فەرمودەكانیش هەمە جورن، لەچەندەها بابەت ئەدوئین، بواری بیروباوەرو نەخلاق و چیرۆك و یاسى رۆژى دوايى و...

كتیبى (صَفْوَةُ الْأَحْكَامِ مِنْ نَيْلِ الْأَوْطَارِ وَسَبِيلِ السَّلَامِ) هەرەك ئەناوەكەیدا دەرئەكەوئیت، ڕاڤەکردنى كۆمەئىك فەرمودەى پىڤەمبەرە كە لە ئەحكامە شەرىعەكان ئەدوئین.

دانه ره که ی هه وئیداوه به شیوازیکی هاو چرخ و سه رده میانه، راقه کردنی نه و فه رمودانه بخاته روو، به مه بهستی ناسانکاری بو خونندنی نهو جوړه بابه تانه شیوازی خالبه ندیکردن و وړیکخستن و جیاکردنه وی بابه تکان له یه کتر، سیمای دیاری نه م کتیبه یه. کتیبه کهش چه نده ها جار چا پکراوه ته وه.

له بهر نه م سیفته باشانه یه کراوه ته پر وگرامی خونندنی بابه تی (أحدیث الأحكام) له زور کولیزو خونندنگه ی نایینیدا. منیش به باشم زانی و هریگنیرمه سه ر زمانی کوردی، به هیوای نه وی سود به خش بیت بو خوننده وارانی کوردو خونندکارانی خوشه ویست.

له و مرگنیرانه که دا هه وئمداوه:

١. ژماره م بو فه رموده کان داناوه، که له ده فه عه ره بیه که دا نه بون. به نام نه گهر چه ند فه رموده یه که مه سائیله کانیا ن هاو بهش بون، یه که ژماره م بو داناون.

٢. هه ندیک له و زاراوانه م پیناسه کردوه، که له کتیبه دا چه ند باره بونه ته وه.

٣. له کتیبه که دا، ته خریج ی هه ندیک فه رموده به دریزتی باسکراوه، ته نها نه وی مه به ست بیت، و مرگنیراوه.

وه هه ندیک فه رموده که ته خریج نه کراوه، ته خریج کم کردون.

بو ته خریجی فه رموده کانیش پشتم به ستوه به بهرنامه ی (جامع الحدیث النبوی)، که له نینته رنیتدا سایتی خوی هه یه. بو زانینی پله ی فه رموده کانیش، گه راومه ته وه بو کتیبه کانی شیخ نه لبانی (ره حمه تی خوی لبیت).

٤. نه و فه رمودانه ی له باسه کاند ا هاتوه وه که به لگه هینانه وه، و مرگنیراون، به نام ده فه عه ره بیه که شم له په راویندا نویوه ته وه، تا که سینک بیه ویت، له بهر ده ستیدا بیت.

٥. به پیوستم نه زانیوه که که سایه تیه کانی ناو کتیبه که بناسینم. هه رچه نده بواری زوری له ده فه عه ره بیه که دا بو ته رخا ن کراوه.

٦. نه گهر وته ی پیغه مبه ری خوا بیت، وشه ی: (فه رموی، یا نه فه رمویت) م بو به کار هیناوه، به نام بو هاوه لان و پیشه وایان و زانا به ریزه کان، (وتی، یا نه لیت) م به کار هیناوه. نه مهش بو جیاکردنه وی قسه ی پیغه مبه ری خواجه له قسه ی که سانی تر.

ناساندنی چەند زاراویەك كه لەم كتیبەدا هاتون

أثر: وتەى هاوہان یا شوینكەوتوان.

الْإِجْمَاعُ: كۆ دەنگى زانایانى زانستە شەرعیەكان لەسەر بابەتیک، لەهەر سەردەمیكدا بیئت.

أَحَادِيثُ الْأَحْكَامِ: ئەو فەرمودانەیه كە حوكمى شەرعى لیوهرئەگیرین.

الْإِخْتِلاف: جیاوازی بۆچونی زانایانە بەرامبەر بابەتیكى فیهى.

أَخْرَجَهُ الْأَرْبَعَةُ: شەش كەسەكە جگە لە بخارى و موسليم فەرمودەیهك بگێرنەو.

أَخْرَجَهُ الثَّلَاثَةُ: نسائی و ترمذی و ابوداود فەرمودەیهك بگێرنەو.

أَخْرَجَهُ الْخَمْسَةُ: أحمد بن حنبل لە گەل چواركەسەكە فەرمودەیهك بگێرنەو. یان: شەش كەسەكە جگە لە ابن ماجه.

أَخْرَجَهُ السَّبْعَةُ: ئەو شەشەى سەرەو لە گەل أحمد بن حنبل فەرمودەیهك بگێرنەو.

أَخْرَجَهُ السَّيِّئَةُ (أَخْرَجَهُ الْجَمَاعَةُ): بوخارى و موسليم و ابوداود ترمذی و نسائی و ابن ماجه فەرمودەیهك بگێرنەو.

أَخْرَجَهُ الشَّيْخَانُ (رواه الشيخان): ئەو فەرمودەیهكە كە هەردوو زانا، بوخارى و موسليم ئەیگێرنەو، بەلام لە پریگەى دوو هاوہلى جیاوازهو.

تَخْرِيج: گەران بەدواى فەرمودەیهكدا لەكتیبە متمانە پیکراوه كاندا.

التَّعْرِيفُ إِصْطِلَاحاً: پیناسە کردنى زاراویەكە لای ئەو زانایانەى لەو زانستە دواون.

التَّعْرِيفُ نَفْساً: پیناسە کردنى زاراویەكە لە فەرھەنگەكانى زمانى عەرەبیدا.

الْجُمْهُور: راي زۆرینەى زانایان لەسەر بابەتیكى شەرعى.

حَدِيثُ الْبَابِ؛ نهُو فەرموده یه یه که باس نه کریت له پوی تَخْرِیجُ
وماناو هوئی وتن وپای زانایان دهرباره ی وپه یوهندی به
فەرموده کانی تره وه و.....

الْحَدِيثُ الْحَسَنُ: نهُو فەرموده یه یه که ناگاته پله ی صحیح، به هوئی
که می به ناگابونی راویه که وه.

الْحَدِيثُ الصَّحِيحُ: فەرموده یه یه که سینی دادپهروهی به ناگا له
که سینی وه ک خوی نه یگپیتته وه، تاکوتایی سه نه ده که،
فەرموده که ش به دوره له شذوذ وعلّة..

الْحَدِيثُ الضَّعِيفُ: نهُو فەرموده یه یه که مه رجه کانی فەرموده ی
صحیح یان حسن ی تیا نیه.

الدلیل: بو پشتگیری کردن له رایه که نه هیتریتته وه، وه ک:
قورنان، فەرموده، کو ده نگی زانایان، قیاس (چواندن)....

الراجح: پای دروست له ناو چه ند رایه کی تردا، به پینی به لگه ی
به هیز.

سَبَبُ وُرُودِ الْحَدِيثِ: نهُو هوکاره یه که به هویه وه فەرموده که
وتراوه. پرسیار بیت یا پوداو.

سَنَدُ الْحَدِيثِ: زنجیره ی نهُو که سانه یه که فەرموده یه که نه گپرنه وه.

الْقَوْلُ: پای دیاری زانایه که یا کو مه لیک زانا دهرباره ی بابه تیک.

کِتَابُ: زاراه یه کی زانا موسلمانه کانه بو پولین کردنی بابه ته کان.
وه ک: کِتَابُ الطَّهَّارَةِ، الصَّلَاةِ، الرُّكَاةِ.. هه کِتَابُ یك چه ند بابیک له خو
نه گپرت. وه ک له کِتَابُ الطَّهَّارَةِ دا: بَابُ المِیَاهِ، بَابُ الوُضُوءِ..

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ: بوخاری و موسلیم فەرموده یه که بگپرنه وه له ریگه ی یه که
هاوه له وه.

مَنْ الْحَدِيثِ: دهقى فەرمودەكەيه.

الْمَرْفُوعُ: فەرمودەيهكە بدريته پال پيغه مبهري خوا، پلهي هەر چونيک بيت.

الْمَسْأَلِ، الْمَسْأَلَةُ: باسکردنى بابه تيك، كه په يوه ندى ههيه به فەرمودەكەوه.

مَنْهُمُ الْحَدِيثِ: ئەو مانايهيه كه ناراسته وخۆ له فەرمودەكەوه تيينه گهين، دواى وردبونهوه.

مَنْطُوقُ الْحَدِيثِ: ئەو مانايهيه كه به ناشكرا له فەرمودەكەوه دەرئەكەويت، به بى وردبونهوه.

الْمَوْقُوفُ: فەرمودەيهكە بدريته پال يهكيك له هاره لاني پيغه مبهروهوه.

بهشی یه کهم:

په رسته شه کان

(العبادات)

الْحَدِيثُ ١ // عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنْ الْمَاءَ طَهُورًا لَا يُنَجِّسُهُ شَيْءٌ... نَأُو بِأَكْهَرِهِ وَهِيَ وَبِهِمْ جِيسَ نَابَيْتَ.

گير ره موی فهرموده که /

١. ترمذی / ابواب الطهارة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم، باب ما جاء ان الماء لا ينجسه شيء (٦٤).
٢. نسائي / السنن الصغرى، كتاب المياه، باب ذكر بئر بضاعة، (٣٢٥).
٣. ابوداود / كتاب الطهارة، باب ما جاء في بئر بضاعة (٦٠).
٤. ثيمامى نه حمده به صحيحى داناره. نه لبانيش به صحيحى داناره (صحيح ابى داود ٦٧).

باسه كان //

باسى يه كه م / هوى ووتنى فهرموده که: (به پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ووترا: نایا له ییری بوزاعه ده ستنویرژ بگرین؟ نه ویش فهرمودی: ...^١
باسى دووم / له م فهرمودانه ی خواره وه حوکمی ناوه کان وه رنه گیرین:
 ١. فهرموده ی باسلیکراو...^٢

٢. له عبدالله کوپرى عومره وه كه نه لیت: پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فهرموده ی: (گهر ناوگه شته نه ندازه ی (قولله تین) پیسی هه لنا گریت.)^٣
٣. انس کوپرى مالک ده فهرمودی: (ده شته کیه که له لایه کی مزگه و ته که وه میزی کرد، خه لکه که ش سه رزه نشتیان کرد، به نام پیغمبر صلی اللہ

^١ قیل لرسول الله (صلى الله عليه وسلم): اَتَتَوَضَّأُ مِنْ بَيْرٍ بُضَاعَةٌ؟ - وَهِيَ بَيْرٌ يُطْرَحُ فِيهِ الْحَيْضُ وَلَحْمٌ كَلَابٍ وَتَنَنٌ - ، قَالَ: الْمَاءُ طَهُورٌ لَا يُنَجِّسُهُ شَيْءٌ. أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ. حَدِيثٌ (٢٢٠)

^٢ له دهقه عره بیه که دا دهسته واژه ی (حدیث الباب) هاتوه، بز وه رگیرانه که ی دهسته واژه ی (فهرموده ی باسلیکراو) م به کار هیناوه. له م کتیبه دا زور دوباره نه بیته وه.

^٣ إِذَا كَانَ الْمَاءُ قَلْبَيْنِ لَمْ يَحْمِلِ الْغَيْثَ. أَخْرَجَهُ الْأَرْبَعَةُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ خُرَيْمَةَ. وَالْإِلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ أَبِي دَاوُدَ.

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رِيْغَرِي لِيْكَرْدَن، كه ته واوبوو پیغه مبه ر صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ
 فه رمانیدا دۆلكه یهك ناو بكریت به میزه كهیدا) ^۱ ..

۴. له ئه بو هریره وه كه وتویه تی: پیغه مبه ر صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ
 فه رمویه تی: (هیچ كام له ئیوه له ناوی له به رنه پوشتودا- پاره ستاودا-
 میزنه كات و له پاشان له وئاوه خوی بشوات) ^۲

۵. له ئه بو هو ریره وه كه وتویه تی: پیغه مبه ر صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ
 فه رمویه تی: (پاكه ره وهی قاپ و قاچاخی هه ریهك له ئیوه كه سهگ ده می
 تیخست، كهوت جار شو ر دنیه تی یه كه م جار یان به گل) ^۳

ئهم فه رمودانه ی سه ره وه دژ به یه كن:

فه رموده ی (إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ...) له گه ل فه رموده ی ژماره (۴) و (۵)
 وانه گه یه نیت كه: پیسی كه م ناوی كه م پیس نه كات.

وه فه رموده ی ژماره (۱) و (۳) وانه گه یه نیت كه: پیسی كه م ناوی كه م
 پیس ناكات.

باسی سییه م / ناوی كه م و زور پیسی تیبكه ویت و پهنگ یا تام یا بوئی
 بگو ریت، ئاوه كه پیس نه بیت، به به لگه ی:

۱. ئه بو ئوماه ی باهیلی ئه لیت: پیغه مبه ر صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

^۱ جاءَ أعرابيٌّ قبالَ في طائفةِ المسجدِ، فرجّره الناسُ، فنهاهم رسولُ الله (صلى الله عليه وسلم)، فلما قضى بولهُ، أمر النبيُّ صلى الله عليه وسلم بذنوبٍ من ماءٍ، فأهريقَ عليه منفقاً عليه. صحيح البخاري، كتاب الوضوء، باب يهريق الماء على البول (۲۱۷)، صحيح مسلم، كتاب الطهارة، باب وجوب غسل البول وغيره من النجاسات إذا حصلت في المسجد (۴۵۴).

^۲ لايبولن أحدكم في الماء الدائم الذي لا يجري، ثم يفتسل فيه. صحيح البخاري، كتاب الوضوء، باب البول في الماء الدائم (۲۳۶).

^۳ ظهور إناء أحدكم إذا ولغ فيه الكلب، أن يغسله سبع مرات، أولاهن بالتراب. صحيح مسلم، كتاب الطهارة، باب حكم ولوغ الكلب (۴۴۶).

- فهرمویه تی: (ئاو پیس نابیت مه گهر بۆن و تام و پردهنگی بگۆریت.)^۱
۲. کۆدهنگی زانایان له سه ره ئه وهیه، ههروهک ابن المنذرو شافیعی و بهیهقی و مهدی، ئه کۆدهنگیه یان پی راگه یاندوین.
- باسی چوارهم / رای زانایان جیاوازه له باره ی ئاو یك که پیسی تیکه ل بوبیت به نام نه یگۆر بییت، به م شیوه یه:
- رای یه گهم / ئه وئاوه که م بییت یان زۆر پاکه. ئه مهش رای عائشه و عومه ر و ابن عباس.. مالیک و رایه کی احمد و صه نعانیش به رایه کی په سه ندی داناوه. به به لگه ی:
- ۱.. فهرموده ی باسلیکراو.
- ۲.. فهرموده ی میزکردنی ده شته کیه که.
- له باره ی فهرموده کانی: (ده ستشۆردن دوا ی له خه وهه ستان (و) میزکردن له ناوئاوی له بهر نه پۆشتوو) و (ده متیخستنی سه گیش) فهرمویانه:
۱. بۆ پونکردنه وه ی حوکمی ئاوی پیس تیکه و تو نین، به لکو خو دورخستنه وه لییان ته نها بۆ خوا په رسته ی نه ک له بهر پیسیان، له وانه شه حیکمه ت له خو به دورگرتن له به کار نه هینانی ئه و جوژه ئاره ش نه زانین وه ک حیکمه ت له ژماره ی نوێژه کان و زۆری تریش.
۲. پینگریکردن لییان ته نها بۆ که راهه ته و بۆ که رامبون نیه، که واته پاکن و پاکه ره وه شن.
- رای دووم / هه ندیک له زانایان ئا و ئه که ن به دوو به شه وه:
۱. ئاویکی که م که پیسی زۆر یان که م پیسی ئه کات.
۲. ئاویکی زۆر، پیس نابیت به گۆرینی ره نگ یا تام یا بۆنی ئاوه که نه بییت.

^۱ اِنَّ الْمَاءَ لَا يَنْجَسُهُ شَيْءٌ، اِلَّا مَا غَلَبَ عَلَيْهِ رِيحُهُ وَطَعْمُهُ وَلَوْنُهُ. اَخْرَجَهُ ابْنُ مَاجَهٗ، كِتَابُ الطَّهَارَةِ وَسَنَّهَا، بَابُ الْحِيَاضِ (۵۱۸). وَضَعْفُهُ اِبْنُ حَاتَمٍ.

له دیاریکردنی پرتزه‌ی کهم و زوری ناو ، چهند رایه‌کیان هه‌یه :

۱. ئاوی کهم ئەو ئاوه‌یه: به‌کارهینه‌ره‌که‌ی و ابزانیت ئە‌گەر به‌کاری به‌ینیت پیسیه‌که‌ی به‌کارهیناوه. جگه لهو پرتزه‌یه به‌زۆردائنه‌نریت. ئە‌میش پای هاده‌ویه و المؤمنید بالله..

پینان وایه که: فرموده‌ی (دهست شوژدن دوا‌ی له‌خه‌وه‌ستان)، بو سوننه‌ته و فهرز نیه بشوژدرین. هه‌روه‌ها فرموده‌ی (قولله‌تین) یان به فرموده‌ی دژ به‌یهک - لاواز - داناوه.

۲. ئاوی زۆر ئە‌وه‌یه: ئە‌گەر که‌سیک لایه‌کی بجولینیت - به‌دهست یا شتیکی تر - لایه‌که‌ی تری ناجولیت. ئە‌مه‌ش پای ئە‌بو‌حه‌نیفه‌یه. یا به‌ئە‌ندازه‌ی (۱۰ بال به ۱۰ بال بیئت). ئە‌ویش پای ئە‌بو یوسف و محمده جگه له‌م ئە‌ندازه‌یه ئاوه‌که به کهم دانه‌نریت (له‌لایان).

پینان وایه که: مه‌به‌ست له (لاینجسه شیء): واته: هیچ شتیکی پیسی ناکات، ئە‌و ئاوه زۆره‌یه که: پرتزه‌که‌ی له‌ سه‌روه دیاریکراوه فرموده‌ی قولله‌ته‌ین لاوازه (مضطرب)ه. فرموده‌کانی تریش جگه له‌و فرموده‌یه باسی ئاوی کهم ئە‌کات.

۳. ئاوی زۆر ئە‌وه‌یه که بگاته قولله‌ته‌ین، نزیکه‌ی ۵۰۰ رطل (۲۰۰ لیتر) وه‌ک له فرموده‌ی قولله‌ته‌ین باسکراوه. جگه له‌و ئە‌ندازه‌یه به‌که‌م دانه‌نریت. ئە‌میش پای شافعیه‌کان و الناصرو المنصور بالله یه.

باسی پینجه‌م / به فرموده‌ی میزی ده‌شته‌کیه‌که وه‌لامی ئە‌وزانایانه دراوه‌ته‌وه که ناو دابه‌ش ئە‌که‌ن بو کهم و زۆر. چونکه ئە‌و فرموده‌یه ئە‌وه ئە‌گه‌یه‌نیت که: پیسی کهم ئاوی کهم پیس ناکات. به‌لام شافعیه‌کان به‌م شیوه‌یه وه‌لامی ئە‌م قسه‌یه ئە‌ده‌نه‌وه:

ئە‌گەر پیسی کرا به‌ سه‌ر ئاوی که‌مدا وه‌ک فرموده‌ی ده‌ستشوژدنی دوا‌ی له‌خه‌وه‌ستان باسی ئە‌کات، ئاوه‌که پیس ئە‌بیئت. به‌لام ئە‌گەر ئاوی کهم کرا به‌سه‌ر پیسیدا وه‌ک له فرموده‌ی ده‌شته‌کیه‌که‌دا هاتوه ، ئاوه‌که پیس نابیئت.

الْحَدِيثُ ۲ // عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: طَهَّورُوا أَنْفُسَكُمْ إِذَا وَغَّ فِيهِ الْكَلْبُ أَنْ يَغْسِلَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ، أَوْلَاهُنَّ بِالنُّثْرَابِ...

پاک کر دہی قاپ و قاچاخی ہر یک لہ نیوہ کسہگ دەمی تیخت، حوت جار شور دنیہ تی، یہ کہم جاریان بہ گل.

گنرموہی فہرمودہ کہ // صحیح مسلم، کتاب الطہارۃ، باب حکم و لوغ الکلب (۴۴۶).

مانای ووشہ کان // و غ: بہئہ ملاولای زمانی خوار دیہ وہ. فلیرقہ: ناوہ کہ برزیت.

سہریاسہ کان

باسی یہ کہم / دەمی سہگ پیسہ، بہ بہ لگہی:

۱. فہرمانکراوہ بہ شور دنی نہو قاپہی دەمی تیختستوہ، وہ کہ لہ فہرمودہی باسکراودا ہاتوہ. چونکہ شور دن یا بو بی دستنوژی ولہ شپیسہ، یا بو پیسبونہ. یہ کہ میان لیرہدا باسنہ کراوہ، کہ واتہ شور دنی قاپ و قاچاخہ کان بہ ہو پیسبونہ وہی تی.

۲. فہرمان کراوہ بہرشتنی ناو، ئہ ویش بہ فیروڈانہ (سراف). گہر ناوہ کہ پاکبواہیہ فہرمان بہ بہ فیروڈانی نہئہ درا. چونکہ بہ فیروڈانی مال دروست نیہ.

باسی دووہم / لہ بارہی پیسی جہستہی سہگ، دووہ ہا ہہیہ:

رای یہ کہم / ہموو جہستہی سہگ پیسہ، کہ رای جمہورہ، بہ شوبہاندنی بہ پیسی دەمی، لیکی ناو دەمیشی بہ شیکہ لہ دەمی، چونکہ نارہقی ناو دەمیتی، ئہو نارہقہش لہ جہستہوہ دروست نہ بیت، کہ واتہ جہستہی پیسہ.

رای دووہم / جہستہی سہگ پاکہ، ئہمیش رای داود و پواہ تیکی مالک وزوہری و عیکریمہیہ. چونکہ:

پیسسی له ناو دەم و لیکیدایه، له بهر نه وهی زۆر کات شوینی به کارهینانی پیسیه. له حوکمیشدا په چاوی حاله تی زۆرینه نه کرنت، که بریتیه له خواردنی شتی پیس به هۆی ده می و بهرکه وتنی، که واته نابیته به لگه ی پیسی سه گ خۆی.

وه نه لاین: فه رمانکردن به شوژدنی ئه و قاپ و قاچاخانه بو خواپه رستی و گزیرایه لیه نه که له بهر پیسی سه گ، چونکه گه له بهر پیسی بوايه، به حهوت جار که متریش ئه توانرا بشوژدریت.

وه لاسی ئه م رایه به م شیوهیه ئه دریته وه که: حوکمه که خۆی (فه رمان کردن به شوژدن)، ژیری په سه ندی ئه کات، وهۆکاریشی هیه ئه ویش پیسیه. بناغه ی حوکمه کانیش هۆکاره کانیه تی. بویه زۆرینه ی حاله ته کان په چاوه کرنت، وخواپه رستی که له په چاوه کردنی ژماره ی شوژدنه که یدايه.

باسی سییه م / له باره ی حهوت جار شوژدنه وه، دوو را هیه:

رای یه گه م / فه رزه حهوت جار ده فره که بشوژدریت. ئه مه ش رای ئیبن عباس و ئیبن سیرین و ئه وزاعی و مالیک و شافیعی و احمد ... به به لگه ی: فه رموده ی مه به ست (باسلیکراو).

رای دووم / حهوت جار شوژدن فه رز نیه، به لکو ئه میش وه ک پیسیه کانی تر ئه شوژدریت، و ئه و ژماره یه ش بو سوننه ته. ئه مه شیان رای عتره و حه نه فیه کانه، به به لگه ی:

١. ئه بوهوریره که فه رموده که ئه گزیریته وه (حهوت جار ئه شوژدریت)، وتویه تی: (ده متیخستنی سه گ سی جار ئه شوژدریت). که واته حهوت جار شوژدن لایراوه.

^١ يُفْسَلُ مِنْ وَلُوغِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، أَخْرَجَهُ الطَّحَاوِيُّ. وَالِدَارُ قَطْنِي؛ كِتَابُ الطَّهَارَةِ، بَابُ وَلُوغِ الْكَلْبِ فِي الْإِنَاءِ (١٦٤).

ئەم قسەیه چەند وەئامیکی دراوہ تەوہ:

(١) ئیش کردن بەو فرمودەیه که لە پیڤغەمبەرەوہ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئە یگێرتتەوہ، ئەک بە بینین و فتوای خوێ (أبوهریره).

(٢) دژ بە فرمودەیه کی تره که خوێ ئە یگێرتتەوہ.

(٣) فتوای حەوت جار شووردنی داوہ. که سەنەدەکی بەهینترەو لە گەل ریوایەتی بەرزکراو بو پیڤغەمبەریش ئەگونجیت.

(٤) جگە لە ئەبوهریره چەند هاوہ ئیکی تریش فرمودە ی حەوت جارە که ئە یگێرتتەوہ. که واتە پیڤچەوانە ی فەتواکی دژ ناوہ ستیت لە گەل گێرانیەو ی کهسانی جگە لە خوێ.

٢. لە پیڤغەمبەرەوہ گێردراوہ تەوہ لە بارە ی دەم تیخستنی سەگ بو قاپ و قاچاخ، فرمو یەتی: سی یا پینج یا حەوت جار ئە شووردی. فرمودە که بە لگە ی واجب نەبونی حەوت جارە، وە خاوەن قاپە که سەریشکە لە ژمارە که دا.

بە ئام وە ئامی ئەم رایە دراوہ تەوہ که: فرمودە که لاوازەو ناکریت بە بە لگە.

٣. پیسای مەرۆژ زۆرتەرە لە پاشماوہ ی سەگ و بە حەوت جاریش نەبە ستراوہ تەوہ. که واتە دەم تیخستنی سەگیش وەک ئەوہ.

وہ ئام/

١. مەرج نیە گەر پیسای مەرۆژ لە پاشماوہ ی سەگ پیستەر بوو لە حوکمدا وەک یە کین.

ب. قیاس بە رامبەر دەقی راشکاو پوچەو ئیشی پی ناکریت.

^١ يُفْسَلُ ثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا أَوْ سَبْعًا. أَخْرَجَهُ الدَّارُ قُطْنِي: كِتَابُ الطَّهَارَةِ، بَابُ وَلَوْغِ الْكَلْبِ فِي الْإِنَاءِ، رَقْمٌ (١٦٤).

باسی چوارهم / له باره ی به خۆل شوژدنی قاپه که ، دوو را ههیه :

رای یه کهم / فهرزه، به به لگی باسکردنی له فهرموده که دا. وه ئه لاین :
فهرموده که دیاری کردوه که به خۆل بیئت وله یه کهم جاریش بیئت. هیچ
جیاواز نیه گهر ئاو تیکه لی خۆل بکریت، یا ئاو ئه کریت به سه ر
خۆله که دا یا خۆل بکریته ناو ئاره که وه.

رای نووم / فهرز نیه، ئه مه یان رای ئه وانیه که حه وت جار شوژدن به فهرز
دانانین، چونکه :

١. له فهرموده ی گنپراوه ی مالیکدا باس نه کراوه. به لأم له پریوایه تی
سه حیجی تر باسیکردوه. زیاد گنپرانه وه ی که سی متمانه پینکراویش
وه نه گیری.

٢. گنپرانه وه ی (التراب) به چند شیوه ی ئالوز هاتوه: جاریک (أولاهُنَّ)
یه کهم جاریان، یا (أخراهنَّ) دوا هه مینیان، یا (إخداهنَّ)
یه کینکیان، یا (السابعة) حه وتهم جار، یا (الثامنة) هه شتتم جار. ئهم
جیاوازی ووشانه ش لاوازی فهرموده که نه گه یه نیئت.

وه لأمی ئهم قسانه ئه وه یه که: کاتیک جیاوازی وشه له گنپرانه وه کاندایه
لاوازی فهرموده دانه نریت، که گنپرانه وه کان له پله دا وه ک یه کین. به لأم
لیزه دا یه ک پله نین:

١. گنپرانه وه ی (أولاهُنَّ) راستره، له بهر زوری ئه وانیه ی گنپراویانه ته وه، وه
بونیان له لای بوخاری و موسلیم. که به هوی دروستربونی فهرموده
دانه نریت گهر دژ به یه کبون.

ب. ئهو وشانه ی پیچه وانیه ی (أولاهُنَّ) ن، ناتوانن له به هیزیدا به ره و پوی
بوهستن، چونکه : وشه ی (أخراهنَّ) له کتیبه کانی فهرموده دا نیه، وشه ی
(أولاهُنَّ بالتراب) یش جیاوازی را هه یه له سه ری، وشه ی (إخداهنَّ)
له کتیبه سه رچاوه کاندانیه، به زاز گنپراویه ته وه. گهر دروستیش بیئت،
مطلقة و فهرموده دروسته که مقیده. وشه ی (أولاهُنَّ أوأخراهنَّ) به سه ر

پشکی تیایدا، گەر له گنپرهره وهی فهرموده که بیئت، نه وه گومانه له لای و پمانا نه بریتته بهر ترجیح. وهک وترا (أُولَاهُنَّ) دروستره. گەر له فهرموده پینغه مبه ریش بیئت، مانای سه ریشکردنی موسلمانان له نیوانی نه و دوانه دا. لیترهش ههر وشه ی (أُولَاهُنَّ) به دروست داننه نریت، به هوی بونی له سه حیحه یین دا.

باسی پینجه م / نیزافه له وشه ی (إِنَاءَ أَحَدِكُمْ) ئیشی پیناکریت. چونکه پاک و پیسی له سه رخاوه ندریتی قاپ و قاچاخه که نه وه ستاوه.

ههروه ها (فَلْيُغْسَلُهُ) مه رج نیه خارونی قاپه که خوی بیشوات.

باسی شه شه م / وشه ی (فَلْيُرْقَهُ): فرمانکردنه به پرشتنی نه وئاوه، یا نه و خواردنه ی سه گ ده می تیخستوه، که به هیزترین به لگه ی پیسبونیته ی، چونکه نه ویش که نه ریژری، له ئاوو خواردن گشتیتره، گەر پاک بوایه فرمان به پرشتنی نه نه درا. به لام نه م وشه یه لاوازه، وهک له (فتح الباری) دا باسکراوه.

باسی سه وتهم / باسی شوردنی هه شته م جار نه کراوه، که له گنپرانه وه ی موسلیمدا هه یه: (وَعَفِّرُوهُ التَّامِنَةَ بِالثَّرَابِ) واته: بو هه شته م جار له خولی بخه ن. ابن دقیق العید نه لی: نه م وشه یه جگه له سه سه نی به صری هیچ که سه ی تر له پیشینان باسیان نه کردوه، فهرموده که ش له و باره یه وه به هیزه، که سه یک لینی نه دو ابیت، پیویستی به لیکدانه وه یه تی. سه نغانی نه لی:

لیکدانه وه ی نه گونجاو بو نه م فهرموده یه، نه وه ی باسیده کات و نه لی: مه به ست لینی سه وت جار بیشورن یه کیکیان به خول له گه ل ئاودا، واته خوله که جیی جاریک شوردن نه گریته وه.

الحدیث ٣ // عَنْ ابْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَحَلَّتْ لَنَا مَيْتَتَانِ وَدَمَانٍ: فَأَمَّا الْمَيْتَتَانِ فَالْجَرَادُ وَالْحَوْتَا، وَأَمَّا الدَّمَانِ، فَالْكَبِدُ وَالطَّحَالُ...

دوو مردارهوه بو له گه ل دوو خوینمان بو حه لال کراوه: مردارهوه بوه کان کولله و ماسین، وه خوینه کانیش جگه رو سپلن.

گینرمودهی فهرموده که // نه حمه دو ابن ماجه: سن ابن ماجه، کتاب الأطعمة،

باب الكبید والطحال (٣٢١١). به لاوازی نه یگینرته وه، به لام فهرموده یه کی (موقوف) ه، نه م جوړه ش حوکمی (مرفوع) ی هه یه، چونکه که یه که له هاوه لان بلیت: بزمان حه لال کراوه یا له سه رمان حه رام کراوه، وه که نه وه یه بلیت: فه رمانمان پی کراوه، یا لیمان قه ده غه کراوه. که واته ئیشی پی نه کریت.^١

سه ریاسه کان //

باسی یه که م / دوو مردارهوه بوو له گه ل دوو خوینمان بو حه لال کراوه، واته دواي حه رامیونی به نایه ت.^٢

باسی دووم / له باره ی حه لال بونی کولله ی مردارهوه بوه وه، چه ند رایه که هه یه:

رای یه که م / هه رچون بیت حه لاله، خوی مردییت یا به هو یه که وه. به به لگه ی فهرموده ی باسلیکراو.

رای دووم / مه رجه سه ربیریت به هو ی مرؤفیکه وه، هه موو سه ری یا هه ندیکی بپردریت، یا بکولیندریت، یا به زیندوی بخریته ناگره وه. نه گه ر خوی مرد، یا له قاپیکدا مرد، حه لال نیه. نه مییش رای مالیکیه.

^١ نه لبانیش نه م فهرموده یه ی به صحیح دانوه. سلسله الأحادیث الصحیحة (١١١٨).

^٢ قال الله تعالى: ﴿ حُرِّمَتْ عَلَيْكَ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخَنزِيرِ وَمَا أَهَلَ بِهِ لغير الله وَالْمُنْخَنَقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ... ﴾ سورة المائدة جزء من الآية ٣

به نام به فرموده‌ی باسلیکراو وهلامیاندراره‌ته‌وه.

باسی سینه‌م / له‌باره‌ی حه‌نال بونی ماسی مرداره‌وه‌بویش، چه‌ند رایه‌ک

هه‌یه:

رای یه‌که‌م / به‌هر‌شیره‌یه‌ک بدوزریت‌ه‌وه حه‌نال‌ه، سه‌رئاو که‌وتبیت یان
نا، نه‌میش رای سه‌رجه‌م زانایانه. به‌لگه‌شیان:

١. فرموده‌ی باسلیکراو.

٢. فرموده‌ی پیغه‌مبهر صَلَّی اللّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ له‌باره‌ی ئاوی پوباره‌وه:
خوی پاک‌که‌ره‌وه‌یه‌و مرداره‌وه بوی ناویشی حه‌نال‌ه.^١

رای دووم / ته‌نها نه‌وه‌یان حه‌نال‌ه که به‌هوی مروقه‌وه مردبیت، یا به‌هوی
ووشکیبونی ئاو، به‌نام سه‌ر ئاو که‌وتوو حه‌نال‌ه نیه، هه‌روه‌ها خوی مردبیت
یا ئازئه‌ئیک کوشتبیستی. نه‌مه‌ش رای حه‌نه‌ف مه‌زه‌ب وهادی و یه‌حیاو
رایه‌کی مؤید بالله، به‌به‌لگه‌ی فرموده‌ی: نه‌وه‌ی پوبار فرییدا یا هاتبوه
ده‌ره‌وه، بیخون. به‌نام مرداره‌وه بو یاسه‌ر ئاو که‌وتوو مه‌خون. ٢. نه‌حمه‌دو
نه‌بوداود گنیراویانه‌ته‌وه له‌ جابر‌ه‌وه. فرموده‌یه‌کی تایبه‌تی‌ه‌و دوو
فرموده‌که‌ی تری پی‌ تایبه‌ت نه‌کریت.

وه‌لامی نه‌م رایه:

١. به‌ کو‌ ده‌نگی پیشه‌وایانی فرموده، فرموده‌که‌ی جابر لاوازه.

نه‌وه‌وی نه‌ئیت: فرموده‌که‌ی جابر نه‌گه‌ر دریشی نه‌بیت ئیشی پی
ناکریت، لیره‌دا دریشی هه‌یه. که‌واته ئیشی پی‌ ناکریت.

^١ هُوَ الطَّهْرُ مَاوَهُ، الْحِلُّ مَيْتَتُهُ. صححه الألبانی فی صحیح أبي داود (٨٢).

^٢ مَا أَنْقَاهُ الْبَحْرُ أَوْ جَرَّرَ عَنْهُ، فَكَلُوا. وَمَا مَاتَ قَطْفًا فَلَا تَأْكُلُوهُ. المعجم الأوسط للطبرانی - باب
الألف، باب من اسمه إبراهيم (٢٩١٨). قال الألبانی: الأكثرون علی أنه موقوف. (مشكاة

ب. پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم لهو نہہنگہی خوارد کہ پوبار بو سربہ یه کی فریدابوو، پرسبیاری دہربارهی هوی مردنہکھی نہ کرد. له کتیبہکانی فرموده و سیره دا باسی لیوه کراوه.

باسی چوارهم / خواردنی جگر هنالہ به بهنگہی:

ا. فرموده ی باسلیکراو.

ب. کؤدهنگی زانایان له سهرحه نال بونی.

باسی بینجهم / له باره ی هنالیبونی سپلوه، دوو را هه یه:

رای یه کهم / هنالہ، به بهنگہی: فرموده ی باسلیکراو.

دووم: بینزراوه (مکروه)، به بهنگہی:

فرموده ی عہلی: سپل پاروی شهیتانه.^۱ واته: به خواردنی دلخوش نه بیت.

وه لمامی ئهم رایه دراوه ته وه: که نازانریت ئهم فرموده یه کی گپراویه ته وه.

الْحَدِيثُ ٤ // عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَشْرَبُوا فِي أَنْيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلَا تَأْكُلُوا فِي صِحَافِهِمَا، فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَكُمْ فِي الْآخِرَةِ...

له ده فری ئالتون وزبودا مه خونته وه، له مه نجه له که شیاندا مه خون، چونکه له دنیا دا بو نه وانه (بیباهه ران) وه له قیامه تیش بو نیوه.

گپرموه ی فرموده که // صحیح البخاری، (کتاب الأطعمة، باب الأكل في إناء مفضض (٥١١٥)، صحیح مسلم، کتاب اللباس والزینة، باب تحريم استعمال إناء الذهب والفضة على الرجال والنساء (٣٩٤٣). کؤدهنگن له گپرانه وه یدا.

^۱ إِنَّهُ لَمَمَةُ الشَّيْطَانِ. مصنف ابن أبي شيبة، کتاب الأطعمة، في أكل الطحال (٢٣٨٥٦).

سەریاسەکان //

باسی یەكەم / (فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا)، واتە: بۆ بیباوەرانه، چونکه دیاره مەبەست لەوانە، هەر چەندە لە فەرمودەكەشدا باس نەكراون. ئەمەش مانای حەئال بون بۆ ئەوان ناگەیهنیت. بەئكو ئاماژە یە بۆ واقعیی حالیان كە بە کاری دینن.

باسی دووهم / خواردن و خواردنەوه لە قاپ و مەنجەلی ئالتون وزیویدا حەرامە، ئەگەر ساغ بن یا تیکەل بن لە ئالتون وزیو. چونکه تیکەل بویش هەر قاپی ئالتون وزیوی پی ئەوتریت. بە بەلگە ی: ۱. فەرمودە ی باسلیکراو.

ب. کۆدەنگی لەسەر حەرامی خواردن و خواردنەوه تیا یاندا وەك نەوهوی گێراویەتەوه.

باسی سێهەم / لە بارە ی هۆکاری حەرامبونیەوه ، چەند رایەك هە یە: رای یەكەم / ئەبیتتە هۆی خۆ بەزلزانی.

دووهم: شکاندن ی دلی هەژارانە. بەئام وەئامی ئەم خالە دراو تەوه كە: كانزا گرانبەهاكان بەكارهینانیان بۆ خواردن حەئالە هەر چەند لە ئالتون و زیویش گرانترن.

سێهەم: خوشووبهاندنە بە ناگرپەرستان. بەئام لەبارە ی ئەم رایەش قسە هە یە ، چونکه لیڤرەدا هەر شە هە یە و تەنها خوشووبهاندنیش شایەنی ئەو هەر شە یە نیە.

چوارەم: لەبەر ئەوه ی ئالتون ی زیو (ئەوانیش دیاره كە حەرامن).

باسی چوارەم / لەبارە ی قاپ و قاچاخی زاخ دراو بە ئالتون وزیو، چەند رایەك هە یە، ئایا حەرامن وەك ئەوان یان نا؟ ووتراو: ئەگەر بتوانریت جیا بکړنەوه لە یەكتری حەرامن، چونکه ئەبیتتە بەكارهینەری ئالتون یا زیو، ئەگەر نا حەرام نین.

باسی پینجه‌م / قاپ و قاچاخیک شکابن و به ئالتون یا زیو پینه کرابن، به کۆدهنگی به کارهینانیاں دروسته.

باسی شه‌شهم / له‌باره‌ی به کارهینانیاں بو جگه له‌خواردن و خواردنه‌وه تیااندا (وهك دستنویژ گرتن تیايدا)، چهند رایهك هه‌یه:

رای یه‌گهم / هه‌موو شیوه‌یه‌کی به کارهینانیاں حه‌رامه، به به‌لگه‌ی کۆدهنگی زانایان له‌سه‌ری.

دووه‌م: حه‌رام نیه، به به‌لگه‌ی:

له ده‌قه‌که‌دا ته‌نها خواردن و خواردنه‌وه باسکراوه، وهك ئه‌وان سه‌یرکردنی به کارهینانیه‌کانی تر مه‌رجی قیاس وه‌کیه‌کی تیا‌یه. سه‌نعانی‌ش ئه‌م رایه‌ی په‌سه‌ندکردوه له به‌ر ئه‌وه‌ی:
ا. له‌ده‌قه‌که‌دا هاتوه.

ب. کۆدهنگی زانایان به‌دینه‌هاتوه لیره‌دا.

باسی جهوتهم / ئایا کانزا به‌نرخه‌کانی وهك یاقوت و گه‌وه‌رو (ئه‌لماس)، وهك ئه‌وان حه‌رامن؟ جیاوازی پاره‌یه‌یه له باره‌یه‌وه، دیارترینی ئه‌و رایه‌ش ئه‌وه‌یه‌که: دروسته و وهك ئالتون و زیو حه‌رام نین، له‌به‌ر نه‌بونی به‌لگه‌ی حه‌رام‌بوونیاں.

الحدیث ۵ // عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْغُسْنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا بَارِضُ قَوْمٍ أَهْلِ كِتَابٍ، أَفَنَأْكُلُ فِي آيَاتِهِمْ؟ قَالَ: لَا تَأْكُلُوا فِيهَا إِنَّا أَنْ نَأْكُلُوا غَيْرَهَا، فَاغْسِلُوهَا وَكُلُوا فِيهَا..

ووتم: ئه‌ی پینغه‌مبه‌ری خوا له‌ناو کۆمه‌ئێکی -اهلی کتاب- خاوه‌ن نامه‌کانداین، له‌ناو قاپ و قاچاخه‌کانیاں بخوین؟ فه‌رموی: تیايدا مه‌خون مه‌گه‌ر هیرتان ده‌ستنه‌که‌ویت، به‌لام قاپه‌کانیاں بشون پاشان تیايدا بخون.

گیڕه‌رمه‌وه‌ی فه‌رموده‌که // بوخاری و موسلیم یه‌ک‌ران له‌گیڕانه‌وه‌یدا. صحیح

البخاری، کتاب الذبائح والصيد

باب صید القوس (٥١٦٦). صحیح مسلم ، کتاب الصيد والذبائح وما یؤکل من الحيوان ، باب الصيد بالکلاب المعلمة (٣٦٦١).

سهریاسه کان //

باسی یه کهم / قاپ و قاچاخی خاوهن نامه ناسمانیه کان پیسه، به به لگهی: فهرموده باسلیکراوه که.

باسی دووهم / له باره ی هوی پیسبونی قاپ و قاچاچه کانیان، دوورا هه یه: رای یه کهم / له به ریسی ته راییه که یان، نه مه رای هاده ویه و قاسمیه و ناصر و مالکه، به به لگهی:

١. تیگه شتنی دیاری نایه تی: ﴿إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ﴾ { التوبة: ٢٨ } کتابیش (مُشْرِكٌ) ن هاو هل بؤ خواپه یدا نه که ن، چونکه نه لَین: ﴿الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ﴾ { التوبة: ٣٠ } عیسا کوری خویسه، وه ﴿عُزَيْرَ ابْنِ اللَّهِ﴾ { التوبة: ٣٠ } عوزه یر کوری خویسه.

به لأم وه لأمی نه م رایه دراوه ته وه که: النَّجَسُ پیسی له زمانه وانیدا واته: قیزه ون که له مانا شه رعیه که فراوانتره. ووتراویشه: خاوهنی پیسین، چونکه شرک یان هه یه، که وه ک پیسیه، خویان پاک ناکه نه وه، له پیسیش خویان ناپاریزن و به ریان نه که ویت.

به لگه ش بؤ دروستی خاوهنی نه م وه لأمه ش نه وه یه:

خوای گه وره ژنانی خاوهن نامه کانیه حال کردوه، دیاره میرده کانیان له کاتی خه وتن له گه لیا ندا عاره قی ژنه کانیان به رنه که وی، له گه ل نه وه شدا بؤ خوشوردن له جوتبون له گه لیا ندا، هه مان خوشوردنه به هوی جوتبون له گه ل نافرته موسلماندا.

ب. فهرموده ی باسلیکراوو. له رای دوه مدا وه لأمی نه م فهرموده یه و مه به ست لی، باسکراوه.

دووهم: له به ریسیان نیه، به لکو ته نها بؤ خو پاراستن لییانه، نه مه یان رای جمهوره. به به لگهی:

- ا. گهر پیس بوایه، مهرجی نه بونی قاپی پاک دانه نه نرا بو به کارهیتانی، چونکه پیسبویهک دواى لابردنی پیسیه کهى وهک نه ویه پیس نه بوبیت.
- ب. بو پزگرتن له چونه ناو حه رامه وه. (سد الذرائع).
- ج. نه و خواردنه پیسه که تیايدا لیى نه نین نهک ته راییه که یان، وهک له گپرانه وهى ابوداود و احمد باسکراوه: نئممه دراوسیی خاوهن نامه کانین، نه وانیش له قابله مه کانیا ندا به راز لی نه نین وله په رداخه کانیا ن نارقه نه خو نه وه، پیغه مبه ریش صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرموی: گهر جگه له و انتان ده سته کوه تیايدا بخون.^۱
- فرموده باسلینکراوه که مُطْلَق ه، وئهم فرموده یه ش به ستویه ته وه به قاپیک نه وانیه سهر وهى تیا لینزاییت و بخوریته وه. بویه ته راییه که شیان پاکه، به پرای المؤید بالله و شافیعی و جمهور، صه نعانیش نه لیت: نه مه پرای دروسته. به به لگی:
- ا. نایه تی ﴿وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ﴾ {المائدة: ۵}. خواردنی خاوهن نامه ناسمانیه کان هه لاله بو تان، خواردنی نیوه ش بو نه وان هه لاله.
- ب. ده ستنویزگرتنی پیغه مبه ر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ له دۆلکه ی نافرته تیکی هاوبه ش په یدا که ر^۲. بوخاری و موسلیم گپراویانه ته وه.
- ج. فرموده ی جابر لای احمد و ابی داود: له گهل پیغه مبه ری خوادا بوین له شه ره کاند و قاپ و قاچاخ و دۆلکه ی بیباوه رانمان ده ست نه که وه، نه ویش ره خنه ی لی نه نه گرتین.^۲

^۱ اِنَّا نُجَاوِرُ اَهْلَ الْكِتَابِ، وَهُمْ يَطْبَخُونَ فِي قُدُورِهِمُ الْخَنَزِيرَ، وَيَشْرَبُونَ فِي اَنْبِئَتِهِمُ الْخَمْرَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَهَا... الْحَدِيثُ. سنن ابی داود، کتاب الاطعمة، باب الاكل في آنية اهل الكتاب (۲۳۶۰).

^۲ وَضَوُّ الرُّسُولِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مِرَادَةِ اِمْرَاةٍ مُشْرِكَةٍ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ الْبُخَارِيُّ (التيمم) و مسلم (المسجد).

^۲ كُنَّا نَقْرُوْهُ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَتَصِيبُ مِنْ اَنْبِئَةِ الْمُشْرِكِيْنَ وَاسْقِيَتِهِمْ، وَلَا يَجِيبُ ذَلِكَ عَلَيْنَا. سنن ابی داود، کتاب الاطعمة باب الاكل في آنية اهل الكتاب (۲۳۵۹).

وه نامی ئەم فرموده یهش دراوه ته وه که باسی دواي دهستبه سه راگرتنی ئەکات، که قسه که لهو باره یه وه نیه.

صه نغانی ئەلّیت: به لگه کانی تر بری ئەم به لگه یه ئەکه ون.

د. ئەحمەد فرموده ی انس ئەگیریت ته وه: که جوله که یه ک پیغه مبه ری داوه ت کرد بو نانی جوو شو ریا، ئەویش لیی خو ارد^١.

ه. به ستنه وه ی ثمامة بن اثال به یه کیک له کو له که کانی مزگه و ته وه، که هاوبه ش په یدا که ر بوو.^٢

و. له کتیبی البحر دا هاتوه: گه ر ته رپیه که یان حه رام بوایه خو پاراستنی هاوه لئان لیی، ئەگه شت به ده ستمان، له بهر که می موسلمانان له و کاته دا وزور به کاره یانیا ن بو له بهر کردن و خو اردن. له و حاله تانه شدا گه ر شتیکی وا رو بدات بئاو ئەبیته وه.

^١ أَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؛ دَعَاهُ يَهُودِيٌّ إِلَى خُبْرِ شَعِيرٍ وَأَهَالَةٍ سَنَخَةٍ، فَأَكَلَ مِنْهَا. مسند أحمد بن

حنبل - ومن مسند بني هاشم - مسند أنس بن مالك رضي الله تعالى عنه - حديث : ١٢٩٤٥

^٢ رَبِطُ ثَمَامَةَ بْنِ أَثَالٍ وَهُوَ مَشْرُكٌ، بِسَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ. صحيح البخاري، كتاب الصلاة، أبواب استقبال القبلة، باب الاغتسال إذا أسلم (٤٥٢).

الحديث ٦// عَنْ حُمُرَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ عَثْمَانَ دَعَا بِوَضُوءٍ، فَغَسَلَ كَفَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ كَمَضْمَضٍ، وَاسْتَنْشَقَ، وَاسْتَنْثَرَ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْمِرْفَقِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْكَفَّيْنِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.....

حومران نه لیت: چه زرده تی عوسمان داوای ئاوی ده ستنویژی کرد، و سئ جار ناو ده سستی شت، و ئاوی له دهم و هرداو، ئاوی له لوت و هرداو دهرهینا یه وه، سئ جار ده موچاوی شت، و سئ جار ده سستی راستی به نانیسکه وه شت، و ده سستی چه پیش به همان شیوه، پاشان ده سستی ته پری هینا به سهر سه ریدا، وه پاشان قاچی راستی شو رد به قوله پی شه وه، پاشان قاچی چه پیشی به همان شیوه، ئینجا فهرموی: پیغه مبهری خوام بینی وه که ئهم ده ستنویژه ی من ده ستنویژی گرت. و پاشان فهرموی: که سیک وه که ئهم ده ستنویژه ی من بگریت و پاشان دوو رکات نویژ بکات تیایدا خه یالی نه پوات، خوا له تاوانی له وه پیشی خوش نه بییت.

گیره وه ی فهرموده که // صحیح البخاری، کتاب الوضوء، باب الوضوء ثلاثا ثلاثا (١٥٧). صحیح مسلم، کتاب الطهارة، باب صفة الوضوء و کماله (٣٥٨).

مانای وشه کان // المضمضة: ئاو و هردان له دهم و دهرهینا نه وه ی.

الإستنشاق: گه یان دنی ئاوو به ناولوت. الإستنثار: دهرهینا نه وه ی ئاوه که له لوت دواى الاستنشاق. المرفق: نانیسک.

سه ریاسه کان //

باسی یه گهم / سیّ جار شۆردنی ناودهست به کۆدهنگی زانایان وه که نه وهی گێپراویه ته وه، سوننه ته. ئەمەش جیا یه له شۆردنی دوا ی ههستان له خه و، که ابوهریره ئەگێپرتیه وه له پیغه مبه ره وه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، که فەرمویه تی: هەر کەس له ئیوه له خه و ههستا، با دهستی نه خاته ناو قاپه وه تا سیّ جار نه یان شۆریت، چونکه نازانیت له کۆیدا بون.^١ بوخاری و موسلیم گێپراویانه ته وه و ده رپرینه کانی له موسلیمدا یه.

خۆ ئەگەر له خه وه ههستا و ویستی دهستنوێژ بگریت، له ههردوو فەرموده که دا به ده رنه که ویت که سیّ جار بو له خه و ههستا دهستی ئەشوات و بو دهستنوێژ گرتنیش به هه مان شیوه. له وانه شه یه کیکیان بری ههردوکیان بکه ویت.

باسی دووم / له فەرموده ی عوسماندا ژماره ی ئاوه ده م و هردان له لوت و هردان وهینانه ده ره وه ی باس نه کراوه، جارێک بوه یان سیّ جار؟

به ئام له فەرموده ی علی دا هاتوه: سیّ جار ئاوی له ده م و هرداو له لوت و هرداو، به دهستی چه پی ئاره که ی هینایه ده ره وه، پاشان فەرموی: ئەمه دهستنوێژی پیغه مبه ری خوا یه.^٢

باسی سیهههه / له باره ی ئاوه له ده م و هردان له لوت و هردانه وه، چه ند رایه که هیه:

رای یه گهم / فەرزن له دهستنوێژدا، بهرای احمد واسحاق وابن المنذر وهادی، به به لگه ی:

١. له فەرموده ی گێپراوه ی ابوداود به ئیسنادیکی دروست فەرمانی پیکراوه، تیایدا هاتوه: زیاده رۆیی بکه له ئاوه لوت و هرداندا، مه گەر به رۆژو بیت.^٢

^١ إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يَغْمِسُ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا، فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاشَتْ يَدُهُ. صحيح مسلم، كتاب الطهارة

، باب كراهة غمس المتوضئ وغيره يده المشكوك في نجاستها في الإناء (٤٤٢).

^٢ فِي حَدِيثِ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ تَمَضَّضَ وَاسْتَنْشَقَ وَنَثَرَ بِيَدِهِ الْيُسْرَى، فَقَالَ هَذَا ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: هَذَا طَهْرٌ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). صححه الألباني في صحيح أبي داود (١١١).

^٢ وَيَالِغٌ فِي الْإِسْتِنْشَاقِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَانِعًا. أَخْرَجَهُ الْأَرْبَعَةُ وَصَحَّحَهُ ابْنُ خَزِيمَةَ. وَصَحَّحَهُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ أَبِي دَاوُدَ (١٤٢).

ب. له فرموده‌ی ابوداود و خه‌لکی تریش به‌اسنادیکی دروست فرمائی پیکراوه: گهر ده‌ستنویرت گرت ئاو له لوتت وهرده.^١

ج. فرموده‌ی ابوهریره: پیغه‌مبه‌ری خوا فرمائی به ئاو له‌دهم وهردان و له‌لوت وهردان کردوه.^٢ دارقطنی گپراویه‌ته‌وه.

د. به‌رده‌وامیونی پیغه‌مبه‌ری خوا له‌شوردنیان له‌هه‌موو ده‌ستنویرت گرتنیکیدا.

ه. ته‌واوکاری شووردنی ده‌موچاوه. که‌واته فرمانکردن به‌شووردنی ده‌موچاو ئه‌وانیش ئه‌گریته‌وه.

دوهم: سووننه‌تن له‌ده‌ستنویرتدا، به‌پرای مالک و شافعی و اوزاعی و لیث و زوه‌ری، به‌به‌نگه‌ی:

فرموده‌ی ابوداود و دارقطنی، که‌تیایدا هاتوه: نویرتی هیچ کام له ئیوه ته‌واو ناییت، هه‌تا وه‌ک نه‌وه‌ی خوا‌ی گه‌وره فرمائی پیکردوه ده‌ستنویرت نه‌گریت: ده‌م وچاوه هه‌ردوو ده‌سته‌کانی به‌ ئانی‌شکه‌وه بشوات، وه مه‌سحی سه‌ری بکات، و قاچه‌کانیشی به‌قوله‌پیکانی‌شه‌وه بشوات.^٣

له‌م فرموده‌یه‌دا ئاوله‌ده‌م وهردان و له‌لوت وهردان باس‌نه‌کراوه، ته‌نها فره‌زه‌کان باس‌کراوه، که‌بێ ئه‌وانه‌خوا‌ی گه‌وره نویرته‌که وهرناگریت، که‌واته فرمانپیکردنی فرموده‌ی (و‌بالغ) به‌سووننه‌ت دانه‌نریت.

سیه‌هم: له‌ه‌شپیسیدا فره‌زن و له‌ده‌ستنویرت‌گرتندا سووننه‌تن، به‌پرای ابوحنیفه و هاوه‌لانی و شه‌ وری و زید بن علی، به‌ به‌لگه‌ی فرموده‌ی: ده

^١ إِذَا تَوَضَّأَتْ فَمَضْمُونٌ. صححه الالباني في صحيح أبي داود (١٤٤).

^٢ أَمْرَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْمَضْمُونَةِ وَالِاسْتِنْشَاقِ. سنن الدارقطني، كتاب الطهارة، باب ما روي في المضمضة والاستنشاق في غسل الجنابة (٣٦١).

^٣ أَنَّهُ لَأَنْتُمْ صَلَاةُ أَحَدِكُمْ حَتَّى يُسْبِغَ الْوُضُوءَ كَمَا أَمَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى، فَيُغْسَلُ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ، وَيَمْسَحُ بِرَأْسِهِ وَرِجْلَيْهِ إِلَى الْكَعْبَيْنِ. سنن أبي داود، كتاب الصلاة، أبواب تفرع استفتاح الصلاة، باب صلاة من لا يقيم صلبه في الركوع والسجود، (٧٣٩).

کردار له سوننه تی پیغه مبه رانن. ^١ به نام ابن حجر نه نیت: ئەم فرموده یه بهم وشه یه نه هاتوه به نكو (مِنَ الْفِطْرَةِ) هاتوه. ئەگەر ئەو وشه یه ش راست بیئت، نابیته به لگه یه فهرز نه بون، چونکه سوننه ت لهو فرموده یه دا واته ریگا، نه که به مانا زار او ه که ی لای زانایانی اصول الفقه.

باسی چواره م / فرموده ی: **ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى. رَوَى عَنْهُ يَهُ بُو نَائِيهِ تِي: ﴿فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ﴾ {المائدة: ٦}** وه لای راستیش پیش نه خریت.

باسی پینجهم / له باره ی مانای وشه ی (إلى) له فرموده ی (إلى المرفق) له فرموده باسلیکراوه که دا، چند رایه که هه یه:

رای یه که م / بو کوتایه هاتنه، که له بناغه دا بو ئەو مانایه یه، به پای زفر و ابوبکر بن داود الظاهري.

دووم: به مانای (له گه ل) ئەگه یه نیت، واته: ئانیشکیش نه چیته حوکمی شوژدنه وه، به پای جمهور. فرموده کانیش ئەم مانایه دهر نه خه ن:

١. فرموده ی جابر: پیغه مبه ری خوا ئاوی به سه ر هردوو ئانیشکه که یدا نه چۆرانه وه. گپرانه وه ی دارقطنی به ئیسنادیکی لاوان. ^٢

ب. له فرموده ی شیوه ده ست نویرگرتنی عوسماندا هاتوه: هردوو دهستی تا ئانیشکی شوژد تا ئەملاولای قویشی ته پرکرد. ^١ دارقطنی به ئیسنادیکی باش گپراویه ته وه.

^١ عَشْرٌ مِنْ سُنَنِ الْمُرْسَلِينَ. عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "عَشْرٌ مِنَ الْفِطْرَةِ: قَمِشُ الشَّارِبِ، وَاعْفَاءُ اللَّحْيَةِ، وَالسَّوَاكِ، وَاسْتِنشَاقُ الْمَاءِ، وَقَصُّ الْأَظْفَارِ، وَغَسْلُ الْبُرْجَمِ، وَنَتْفِ الْإِبْطِ، وَحَلْقُ الْعَانَةِ، وَانْتِقَاصُ الْمَاءِ" قَالَ زَكَرِيَّا: قَالَ مَعْصُوبٌ: وَنَسِيتُ الْعَاشِرَةَ إِلَّا أَنْ تَكُونَ الْمُضْمَضَةُ. صَحِيحُ مُسْلِمٍ، كِتَابُ الطَّهَارَةِ، بَابُ خِصَالِ الْفِطْرَةِ (٤١٠).

^٢ به نام البانی ئەم فرموده یه ی به صحیح داناو. السلسلة الصحيحة (٢٠٦٧)، حديث جابر: كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُدِيرُ الْمَاءَ عَلَى مِرْفَقَيْهِ.

ج. له فەرمودەى وائىل بن حجر له چۆنیه تی دەستنوێژگرتنیدا:
هەردوو قۆلى شت تا ئانىشكەكانى تىپەراندا.^٢ بەزار و گجرانى.

د. فەرمودەى ثعلبە بن عباد لە باوكیەو: هەردوو دەستەكانى شۆرد
تائاو لە ئانىشكەكانیەو ئەچۆراپەو.^٢

ه. فەرمودەى ابوهریرە: كە دەستنوێژی گرت و گەشتە لای بانى، پاشان
وتى: بەم شیۆه پیغەمبەرى خوام بینووه (دەستنوێژی گرتووه).^٤ موسلىم
گىراویەتەو.

ئەم فەرمودانە یەكترى بەهیز ئەكەن.

إسحاق بن راهويه ئەئیت: (إلى) له ئایەتەكەدا مانای تاكو ئەو شوینە، وە
مانای لەگەڵ ئەو شوینەشدا ئەگە یەئیت، بەئام سوننەتى پیغەمبەر مانای
دوهمى بۆ دیاریكردووه.

شافیعی ئەئیت: نابینم جیاوازی پرا هەبیت لەبارەى فەرز بونى شۆردنى
ئانىشكەكان لە دەستنوێژدا.

زومخشەرى ش دەفەرموئیت: وشەى (إلى) مانای هەتا ئەو شوینە
ئەگە یەئیت، بەلگە دیارى ئەكات ئەو شوینەش حوكمەكە ئەگىریتەوە یان
نا. چەند نمونە یەكیش دینیتەوە لەو بارە یەو. لێرەشدا بەلگە هەیه
لەسەر داخڵ بونى ئانىشكە لە شۆردندا.

^١ في حديث صفة وضوء عثمان رضي الله عنه: أنه غسل يديه إلى المرفقين حتى مسح أطراف
العضدين. سنن الدارقطني، كتاب الطهارة

باب وضوء رسول الله صلى الله عليه وسلم -

^٢ في حديث وائل بن حجر في صفة الوضوء: وغسل ذراعيه حتى جاوز المرافق.

^٣ ثم غسل ذراعيه حتى سال الماء على مرفقيه.

^٤ أنه توضأ حتى أشرع في العضد، ثم قال: هكذا رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم. رواه
مسلم. صحيح مسلم، كتاب الطهارة، باب استحباب إطالة الغرة والتجليل في الوضوء (٣٨٨).

باسی شه شه م / فہرمودہی (تَمَّ مَسَحَ) گونجاوہ لہ گہلِ نایہ تی ﴿وَأَمْسَحُوا بِرُؤُوسِكُمْ﴾ {المائدة: ۶} لہ ہینانی پیتی باءدا. (مسح) تہ توانریت پیتی **پا** لہ گہلِ بیت، **یا** بی **پا** بیت، قرطبی تہ لیت: **پا** لیرہدا بو تیپہراندنہ (التعدی) تہ توانری لایریت یا بہنیریتہ وہ.

وتراویشہ: (**پا**) لیرہدا مانایہک تہ گہیہ نیت، تہ ویش تہ وہیہ کہ شورڈن لہ زمانہ وانیدا بونی شورڈراویک پیویست تہ کات، بہ نام مسح کردن مہرج نیہ مسح کراویکی لہ گہلِ بیت.

گہر بیوتایہ: **إِمْسَحُوا رُؤُوسَكُمْ**، دستہینان بہ سہر سہردا بیتا ویش تہ بو، وہک تہ وہیہ بلیت: بہ تاوسہرتان تہر بکن، لہ بابی قلب ہہ لگنیرانہ وہیہ، بناغہ وایہ بوتریت: فامسحوا بالماء رؤوسکم. زانایان یہ کدہنگن لہ باشی مہسح کردنی ہموو سہر، وہک تہ وہوی تہ فہرمویت.

باسی ہوتہم / لہ بارہی فہرزبونی مسح کردنی ہموو سہر یا ہندیکی: دوو پا ہہیہ، چونکہ نایہ تہ کہ مانای گرتنہ خوی ہموو سہر یا ہندیکی تیا نیہ.

پای یہ گہم / مہسح کردنی ہموو سہر فہرزہ، بہ پای مالک والمزنی گنیرانہ وہیہ کی احمد وابن علیہ وزوربہی العترہ، بہ بہ لگہی:

۱. فہرمودہی عبداللہ بن زید: پیغہ مہری خوا بہ ہر دوو دستہی مہسحی سہری کرد، پیش و دوا سہری پیکرد، لہ پیشہ سہرہ وہ دستہی پیکرد ویردی بو تہ ملا ولای سہری وپاشان گہرانیہ وہ بو تہ و شوینہی دستہی پیکرد بو. ۱. جماعہ تہ یگنیرنہ وہ.

ب. فہرمودہی طلحہ بن مصرف: مہسحی سہری کرد تاگہ شتہ پشتہ سہر. ۲. احمد و ابوداود تہ یگنیرنہ وہ.

۱. أَنْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَسَحَ رَأْسَهُ بِيَدَيْهِ، فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَذْبَرَ: بَدَأَ بِمَقْدَمِ رَأْسِهِ ثُمَّ ذَهَبَ بِهِمَا إِلَى قَفَاهُ، ثُمَّ رَدَّهُمَا إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي بَدَأَ مِنْهُ. البخاري في الوضوء، ومسلم في الطهارة.

۲. أَنَّهُ مَسَحَ رَأْسَهُ حَتَّى بَلَغَ الْقَدَالَ. سنن أبي داود، كتاب الطهارة، باب صفة وضوء النبي صلى الله عليه وسلم (۱۱۵).

وهَلَامِي نُهُم رَايَهْشِ وَآئِدِرِيْتَهْوَ: كه نه نجامدانی كارِيك به تهنها مانای
 فهرزبون ناگهیه نیت، له باره ی فهرموده کی طلحه ش قسه ههیه.
 ج. ئایه تی ﴿وَإِنسَحُوا بِرُؤُوسِكُمْ﴾ {المائدة: ۶}. سه ر، له مانا
 حه قیقه که یدا هه موو سه ر نه گهیه نیت، به مه جازیش هه نندیکی. وهَلَامِي
 نُهُم قسه یه ش ئه وه یه که پی تی (ب) بُو (تَبْعِيض) هواته هه ندیك.
 د. نَام بُو نُهُم وهَلَامَهْشِ ئه و تری ت: بونی (ب) به مانای هه ندیك راست
 نیه، سیبویه له کتیبه که یدا له ۱۵ شویندا ئینکاری ئه و مانایه ئه کات.
 دووه م: مه سحی هه ندیکی سه ر بری ئه که ویت، به به لگه ی بونی
 له سوننه تدا، سوننه تیش رونکه ره وه ی یه که له نه گه ره کانی ئایه ته که یه.
 له و فهرمودانه ش:

۱. شافعی مه زه به کان له عطاوه نه گپرنه وه: که پیغه مبه ری خوا
 ده ستنویژی گرت، جه مه دانه که ی له سه ری لابر دو، پیشه سه ری ته پرکرد.
 نه گه ر مرسل یش بی ت به مرفوعی له فهرموده ی انس هاتوه، له ویشدا
 نه گه ر که سیکی نادیار هه بی ت، به فهرموده ی عوسمان له چوئیته ی
 ده ستنویژگرتنیدا هاتوه که سعید بن منصور نه یگپرنه وه: پیشه سه ری
 ته پرکرد. ۲. له م ریوایه ته شدا راویه کی تیایه قسه ی له سه ره.
 ۲. ئه وه یه له ابن عمر وه نه گپرنه وه: تهنها هه ندیك سه ری ته پرکرده و هیچ
 کام له هاوه ئان به نه نگیان نه زانیوه. ۳. وه که ابن المنذر وکه سانی تر وتویانه.
 ئه وانه ی خواوه نی پای دووه من، له باره ی دیاریکردنی ئه ندازه ی
 ته پرکردنه که، رای جیاوازیان هه یه:

۱. أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ، فَحَسَرَ الْعِمَامَةَ عَنْ رَأْسِهِ، وَمَسَحَ مَقْدَمَ رَأْسِهِ. معرفة السنن والآثار للبيهقي، فريضة الوضوء في غسل الوجه (۱۶۴).

۲. أَنَّهُ مَسَحَ مَقْدَمَ رَأْسِهِ.

۳. الثَّابِتُ عَنْ ابْنِ عَمْرٍو: الْإِكْتِفَاءُ بِمَسْحِ بَعْضِ الرَّأْسِ، وَلَمْ يُنْكَرْ عَلَيْهِ أَحَدٌ مِنَ الصَّحَابَةِ، كَمَا قَالَ ابْنُ الْمُنْذِرِ وَغَيْرُهُ.

یه کهم؛ چواریه کی سهر فهرزه، به رای ابوحنیفه.

دووم: ته پرکردنی هندیك سهر بی دیاریکردن بری ئەكه ویت. به رای شافیعی و طبری.

سییه: ته پرکردنی هندیك له پیشی سهر، به رای ثوری و نه وزاعی و لیث و احمد وزید و الناصر، به به لگهی:

فهرمودهی نه نه س: پیغه مبه ر صلی الله علیه و سلم دهستی خسته ژیر جه مه دانه که ی و پاشان بی نه وهی جه مه دانه که تیک بدات پیشی سهری ته پرکرد.^۱

چوارم: پیویسته هندیك له سهر ته پرکردن و پاشان دهستی ته پر به سهر جه مه دانیدا بهینریت. به رای ابن القیم، به به لگهی فهرمودهی موغیره: پیغه مبه ر دهستنویژی گرت پیشه سهری جه مه دانه که ی ته پرکرد.^۲ موسلم و ابوداود ترمذی گنراویانه ته وه.

باسی هه شته م / له بارهی مانای کعب قوله پی، چند رایه که هیه:

رای یه که م / نه و نیسقانه یه به رزبوته وه لای به یه که گه شتنی قاچ (قوله پی). به رای زورینه، دیارترین به لگهش له سهری: فهرمودهی نعمان بن بشیره له بارهی شیوهی ریز بون بو نویژ: هه ریه کیک له نیمه قوله پی نه نا به قوله پی هاوه له که ی.^۳

رای دووم / نه و نیسقانه یه که له سهر قاچه و شوینی به ستنی قهیتانی پیئاوه. نه مهش رای نیمامیه و حنه فیه کانه.

^۱ أَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَخَذَ يَدَهُ مِنْ تَحْتِ الْعِمَامَةِ، فَمَسَحَ مَقْدَمَ رَأْسِهِ وَلَمْ يَنْقُضِ الْعِمَامَةَ. سنن أبي داود، كتاب الطهارة، باب المسح على العمامة (۱۲۸).

^۲ أَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَوَضَّأَ فَمَسَحَ بِنَاصِيَتِهِ وَعَلَى الْعِمَامَةِ. صحيح مسلم، كتاب الطهارة، باب المسح على الناصية والعمامة (۴۲۸).

^۳ حَدِيثُ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ فِي صِفَةِ الصُّفِّ فِي الصَّلَاةِ: فَرَأَيْتَ الرَّجُلَ مِنْهَا يَلْزِقُ كَعْبَهُ بِكَعْبِ صَاحِبِهِ. مسند أحمد بن حنبل، أول مسند الكوفيين، حديث النعمان بن بشير عن النبي صلى الله عليه وسلم (۱۸۰۶۸).

الحديث ٧// عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهُ التَّيْمَنُ فِي تَنَعُلِهِ وَتَرْجُلِهِ وَطَهْوَرِهِ وَفِي شَأْنِهِ كُلِّهِ.

پینغمبر هه موکات به کارهینانی لای راستی لای په سه ندبوو: له له پیکردندا له قرژداهیناندا وله خوخوا وینکردنه وهدا وله هه مو کاره کانیدا.

گنبره روهوی فهرموده گه // صحیح البخاری ، کتاب الوضوء ، باب التیمن فی الوضوء والغسل (١٦٥) ، صحیح مسلم ، کتاب الطهارة باب التیمن فی الطهور وغيره (٤٢٢) .

مانای وشه گان // التَّيْمَنُ: پینشخستن لای راست. التَّنَعُلُ: پیناویا نه عمل له پیکردن. التَّرْجُلُ: قرژداهینان.

سه ریاسه گان

باسی یه گه م / ابن دقیق العید نه لیت: وشه ی (گله) گشتیه، به نام چونه پینشاوو دهرچون له مزگهوت و هاوشیوهی نه وانیه لیده ره نه کریت، چونکه نه وانه به لای چهپ نه انجام نه درین.

وتراوه: دوپا تکردنه وه به (گله) مانای گشتیه که نه هیلیته وه، به مانای هه ر نیشیک به مه به ست بکریت به لای راست نه انجام نه دریت، نه وانیه ش که به لای چهپ نه کرین به مه به ست نه انجام نادرین، یا وازهینانن له کردار.

باسی دووم / باش وایه له قرژداهینان وشوردنی وتاشینیدا، به لای راست ده ست پینکریت، هه روه ها له ده ست نویرگرتن وخوشتن وخواردن وخواردنه وه و نیشی تردا به لای راست بیت، به کوډه نگی زانایان، وه که نه وهی هه روه ها ابن قدامه له مغنی دا باسی کرده. به به لگه ی: وشه ی (عجبه) له فهرموده باسلیکراوه که دا که مانای باشیتی نه گه یه نیت.

باسی سییه م / نه وهی نه لیت: بناغه ی شرع له هه موو کاتدا نه وه یه که: هه ر کاریک مانای ریزگرتن وجوانکاری سوو به راست نه انجام نه دریت، پینچه وانه که شی به چهپ نه انجام نه دریت.

الحديث ۸ // عن عُمَرَيْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يَتَوَضَّأُ فَيَسْبِغُ الْوُضُوءَ ثُمَّ يَقُولُ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، إِلَّا فَتَحَتْ لَهُ أَبْوَابَ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةِ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ..

هه رکه سیک له نیوه دهستنویژبگریت به ریکویکی پاشان بلیت: داننه نیم به وهدا که جگه له الله که سیتر خوانیه و هابه شیشی نیه، وهداننه نیم که موحه ممد به نده و نیردرای خوییه: هه ره شت درگاکه ی به هه شتی بوئه کربته وه: له کوپوه نارهنوی لیه بجیته ژوره وه.

گیرموهی هه رموده که //

صحيح مسلم ، کتاب الطهارة، باب الذكر المستحب عقب الوضوء (۲۷۱) .

وَابودادو و ابن ماجه و ابن السنن، لای ترمذی هاتوه: (اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَابِينَ وَمِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ) ، خوییه له ته و به کاران و خوپاکراگران بمژمیره. لای طبرانی هاتوه: (مَنْ دَعَا بِوُضُوءٍ فَتَوَضَّأَ فَسَاعَةَ فَرَّغَ مِنْ وُضُوءِهِ يَقُولُ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ) . که سیک دهستنویژی گرت و که ته و او بو، ووتی شایه تی نه دم له الله زیاتر که س شایه نی په رستن نیه، وه شایه تی نه دم موحه ممد به نده و نیردرای خوییه، خوییه له توبه کاران و خوپاکراگران بمژمیره.

لای حاکمیش هاتوه: (مَنْ تَوَضَّأَ فَقَالَ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَنْتَ أَسْتَعْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ، كُتِبَ فِي رِقِّي ثُمَّ طُبِعَ بِطَائِعٍ فَلَا يُكْسَرُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ) ، که سیک دهستنویژی گرتوو وتی: پاکو بیگه ردی و به ستایشی تو شایه تی نه دم، جگه تو که س شایه نی په رستن نیه، داوای لیخوشبون ته و به ودرگرتن له تو نه کم، له په ره یه کدا نه نوسریت و موریکی لی نه دریت تا قیامت ناشکینریت.

مانای وشهگان // فَتَحَّتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ: ده‌برینه‌که له‌شیوهی پابرده‌و
 بۆ‌داهاتوه، چونکه هاتنی گومانی تیانیه . مه‌به‌ستیش لئی کردنه‌وی
 ده‌رگا‌کانه له‌قیامه‌تدا، هر وه‌کو نایه‌ته‌کانی ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ﴾
 {الكهف: ۹۹} {یس: ۵۱} {الزمر: ۶۸} {ق: ۲۰}.

سه‌ریسه‌گان

باسی یه‌گه‌م / نه‌م یاد‌کردنه‌ویه (ذکره) دوا‌ی ده‌ست‌نویژه، نه‌وه‌وی نه‌لئیت:
 هاوه‌ل‌انمان وتویانه دوا‌ی خو‌ش‌وردنیش باشه.

باسی دووه‌م / زیاد باس‌کردنه‌که‌ی ریوایه‌تی ترمذی له‌نایه‌ته‌که‌شدا مانای
 هیه ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الثَّوَابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ {البقرة: ۲۲۲}، له‌به‌ر
 نه‌وه‌ی ته‌ویسه‌کردن پا‌کردنه‌وه‌ی ناوه‌ویه له‌خلتیه‌ی
 تاوانه‌گان، ده‌ست‌نویژ‌گرتنیش پا‌کردنه‌وه‌ی ده‌ره‌ویه له‌وپیس‌یانیه‌ی نه‌بنه
 ریگر له‌نزیك بونه‌وه له‌خوا، هر دوو مانا‌که کۆ‌کراوه‌ته‌وه به‌وه‌ی داوا
 له‌خوا‌کراوه که خو‌شه‌ویست بی‌ت له‌لای و له‌ریزی خو‌شه‌ویستانی خو‌ی
 بیژ‌میریت.

باسی سینیهم / نه‌وه‌وی نه‌لئیت: پارانه‌وه‌کانی کاتی ده‌ست‌نویژ‌گرتن
 هی‌چیان له‌پینغه‌مبه‌ره‌وه نه‌گیر‌دراونه‌وهو بناغه‌یه‌کیان نیه، وزانایانی
 پینشوش باسیان نه‌کردوه، ابن‌الص‌لاح یش نه‌لئیت: فه‌رموده‌ی راست
 له‌باره‌یه‌وه نیه.

الْحَدِيثُ ۹ // عَنْ الْمُفِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَتَوُضًا، فَأَهْوَيْتُ لِأَنْزَعِ خَفِيهِ، فَقَالَ: دَعُوهَا، فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ، فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا...

له گهال پیغه مبر بوم وده ستنویرژی گرت، دانه ویمه وه تا خوفه که ی له پیداکه نم، فرموی: وازیان لیبهینه، به پاکی کرد و منتهه پیم، پاشان دهستی تهری به سهر داهینان.

گیرموموی فرموده که // متفق علیه. صحیح البخاری، کتاب الوضوء، باب إذا ادخل رجله وهما طاهرتان (۲۰۲). صحیح مسلم، کتاب الطهارة، باب المسح علی الخفین (۴۳۴).

مانای وشه گان // الخُفُّ: له چهرم دروست نه کرنت و تا قوله پیکان دانه پوشیت. الجرُمُوقُ: خفیکسی گوره یه به سهر خفیکسی بچوکدا له پی نه کرنت. الجُوزُبُ: گوره وی، له جر موق گوره تره و قوله پیکان دانه پوشی.

تَوَوضًا: دهستی به ده ستنویرژگرتن کرد، نه که ته واری کرد، وه که له هه ندیک گیرانه وهی تر داهاتوه (سی جار ناوی له دهم ولوتی وهدا) (پاشان سهری تهر کرد). أهْوَيْتُ: دهستم دریز کرد، یان ویستم دانه و مه وه.

طَاهِرَتَيْنِ: به پاکی له پیم کردون. وه که له ریوایه تی ابوداود هاتوه: (فَأِنِّي أَدْخَلْتُ الْقَدَمَيْنِ الْخَفَيْنِ وَهُمَا طَاهِرَتَانِ).

سهریاسه گان

یاسی یه گم / هوی دانه وینه وه که ی له فرموده که دا: فَأَهْوَيْتُ لِأَنْزَعِ خَفِيهِ، بریتیه له:

۱. له وانه یه نه یزانیبیت دهسته ینانی تهر به خوفدا دروسته.
۲. یا زانیویه تی، به لام به لایه وه و ابوه که پیغه مبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ چاکترینان نه کات که شور دنیه تی.
۳. یا وای زانیوه مهرجی مسح کردنه که به دی نه هاتوه، ثم هوی یان نزیکتره، به به لگی فرموده که: دَعُوهَا، وازیان لیبهینه.

باسی دووم/ دهستهینانی تهر به سهر خوفدا له سه فهدا دروسته، به به لگی:

ا. فهدمودهی باسلیکراو، به ناشکرادیاره، مغیره له سه فهدا بوه له گهل پیغه مبهردا، وهك له بخاریدا هاتوه، لای مالک و ابوداود سه فهدره کهش دیاریکراوه که جهنگی ته بوکه، نویژه کهش دیاریکراوه که نویژی به یانی بوه.

ب. له علی گپرداوه ته وه: (پیغه مبهری خوا سی پوژی به شه وه کانیا نه وه بو مسافرو، شه و پوژیکی بو نیشته جی دیاریکردوه، تا کو دهستی تهر بینن به سهر خوفدا).^۱ موسلم و ابوداود و ترمذی و ابن حبان نه یگپرنه وه.

ج. ابوبکره له پیغه مبهره وه نه گپرت ته وه: (سی پوژی به شه وه کانیه وه، بو نیشته جیش پوژوشه ویکی، به مؤلهت داناوه، نه گهر ده ستنویژی گرت له پییان بکات و پاشان مه سحیان بکات)^۲. دارقطنی گپراویه ته وه، ابن خزیمه و خطابی و شافعی ش به صحیحیان داناوه.

باسی سییه م/ له کاتی نیشته جی بوندا مه سح ی خوف دروسته، به به لگی: فهدمودهی پیشوتری علی و ابی به کهره.

باسی چوارم/ له باره ی حوکی مسح به سهر خوفدا، دوو راهیه:

رای یه که م/ دروسته، به پای علی و سعد بن ابی وقاص و بلال... وه پای ابوحنیفه و شافعی شی له سهره، به به لگی:

۱. فهدموده کانی پیشوو، فهدمودهی تریش... ابن عبدالبر نه لیت: نزیکه ی چل کهس له هاوه لان، مسح له سهر خوف پیغه مبهریان گپراوه ته وه.

^۱ جعل رسول الله صلى الله عليه وسلم ثلاثة أيام ولياليهن للمسافر، ويوماً وليلة للمقيم، يعني في المسح على الخفين. صحیح مسلم، کتاب الطهارة، باب التوقيت في المسح على الخفين (٤٤٠).

^۲ أنه صلى الله عليه وسلم: رخص للمسافر ثلاثة أيام ولياليهن، وللمقيم يوماً وليلة، إذا تطهر فلبس خفيه أن يمسح عليهما. رواه ابن خزيمة في صحيحه (١٩٢)، والطحاوي في شرح المعاني ٥٠/١، وقال عنه الألباني في السلسلة الصحيحة (٢٤٥٥): صحیح لغیره.

٢. له نایه تی مائده دا ﴿وَأَرْجُلُكُمْ﴾ خوینراوه ته وه، به جه پری پییتی لام، که مانای عطفة له سه ر (رُؤُوسِكُمْ) واته: مه سحی سه رو قاچتان بکن. که واته مانای مه سحی قاچ نه وه یه که خوقی له پیندا بیئت، وه که له سوننه دا روناکراوه ته وه، که واته مه سحی خوف به قورئان وسوننه ت جیگیر بوه، نه مهش باشتین لیکدانه وهی نه م قرائته ته یه.

دووه: دروست نیه، که له هادویه و عتره و امامیه و خوارج و ابوبکر الظاهری نه گیرنه وه، به لگه شیان:

١. نایه تی ﴿وَأَرْجُلُكُمْ إِلَى الْكُفَّيْنِ﴾ ته نها شوژدنی قاچه کانی باسکرده، فهرموده کانیس که باسی مسح نه کات به م نایه ته نسخ بوته وه، به به لگه ی و ته ی علی: حوکه که ی قورئان پینس مه سحی خوف کهوت. ^١ وه ته ی ابن عباس: پیغه مبه ر دوا ی دابه زینی نه م نایه ته مه سحی نه کرده. ^٢

به لام وه نامی نه م به لگانه دراوه ته وه به:

ا. نایه تی ده ستنوینژگرتن له جهنگی (مریسیع) دا دابه زیوه، پیغه مبه ریش له جهنگی ته بوکدا (که له دوا ی نه و رویدا) مه سحی کرد، چوژن ده قی پینشو و نه وی دواتر نسخ نه کات؟
ب. له فهرموده ی جریر البجلی دا هاتوه، کاتیک مه سح کردنی پیغه مبه ری گیراوه ته وه، پینان و توه: دوا ی دابه زینی نایه تی مائده بوه یا له پیشتر؟ نه ویش وتی: من له دوا ی نایه تی مائده موسلمان نه بوم؟ ^٢ فهرموده که ش راسته.

^١ سَبَقَ الْكِتَابُ الْخُفَيْنِ. مصنف ابن أبي شيبة، كتاب الطهارات، من كان لا يرى المسح (١٩٢٩).

^٢ مَا مَسَحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ الْمَائِدَةِ. مسند أحمد بن حنبل - ومن مسند بني هاشم، مسند عبد الله بن عباس بن عبد المطلب (٢٨٦٠).

^٢ أَنَّهُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) لَمَّا رَوَى أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسَحُ عَلَى خُفَيْهِ، قِيلَ لَهُ: هَلْ كَانَ ذَلِكَ قَبْلَ الْمَائِدَةِ أَمْ بَعْدَهَا؟ قَالَ: وَهَلْ أَسْنَمْتُ إِنَّا بَعْدَ الْمَائِدَةِ؟ المعجم الكبير للطبراني، باب الجيم باب من اسمه جابر، عبد الملك بن عمير (٢٣٩٨).

ج. نه گهر نایه تی مائده دره نگتریش دابه زبیت، هر دژایه تی مسح و شورده نه که نیه، چونکه نایه ته که مطلقه و به فرموده کان تقیید کراوه، یا گشتیه و به فرموده کان تایبته کراوه.

د. فرموده که ی علی هروها ابن عباس مُنْقَطِعِ ن (جوړیکه له فرموده ی لاوان)، هروها پیچه وانه ی رای نه و دو هاره له یه له فتوادانیان به مه سکردن، فرموده که شیان دژه له گهل فرموده یه کی به هیتر له خویان (که فرموده که ی جریر الجلی).

٢. له عائشه و گنبدراوه ته وه: هر دو قاجم پر مه وه پیم خوشتره تا مسحیان بکه.^١ وه نام دراوه ته وه، که له پروایه ته که دا محمد بن مهاجر هیه، ابن حبان له باره یه وه نه لیت: فرموده هه لئه به ستیت.

٣. فرموده کان ی فیرکردنی ده ستونیز که قاج شورده تی دیاریکراوه. وه نام دراوه ته وه، که له فرمودانه به رچا وناکه ویت پیچه وانه ی مسح بیت، چونکه هه مویان بو که سیکه خو فی له پی نه بیت.

باسی پینجه م / نه وانه ی به دروستی دانه نین، دوو مه رجی بو دانه نین:

یه که م: له فرموده که دا ناماژهی پیکراوه، له پیکردنیان له کاتیکدا هر دو قاج پاکه، واته به ته واره تی ده ستونیز بگریت، پاشان له پینان بکات، نه گهر ده ستونیز شکا، له قاج شورده تا ته نا مه سحیان نه کات. و تراویشه: له وانه یه مانای پاکبون له پیسی بگه یه نیت، به رای داود.

دووه م: له ناوی خوفه که وه وهر نه گریت، که نه بیت داپوشه رو به هیزو ناونه دزیت، کونیش نه بیت، مه مسح به سه رخوفیکدا ناکریت قوله پی دانه پوشیت، یا دراو بیت و قاجی لیه دیار بیت، یا دراو بیت و ناوی لی بیته ناو قاج، یا زهوت کرابیت، چونکه پیویسته دابکه ندریت.

^١ لَنْ أَقْطَعُ رَجُلِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَمْسَحَ عَلَيْهِمَا. مصنف ابن أبي شيبة، كتاب الطهارات، من كان لا يرى المسح (١٩٢٧).

الحديث ١٠ // ١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: **إِسْتَنْزَهُوا مِنَ الْبَوْلِ، فَإِنَّ عَامَّةَ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنْهُ.**

خوتان به دور بگرن له ميز، چونکه زوربه ی سزای گوڤر به هوی نه وه وهیه.

٢. **مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَبْرَيْنِ يُعَذَّبَانِ، ثُمَّ أَخْبَرَ أَنَّ عَذَابَ أَحَدِهِمَا لِأَنَّهُ كَانَ لَا يَسْتَنْزَهُ مِنَ الْبَوْلِ، وَأَنَّ لَهُ لَا يَسْتَنْزِرُ مِنْ بَوْلِهِ، وَأَنَّ لَهُ لَا يَسْتَنْزِرُ مِنْ بَوْلِهِ، وَأَنَّ لَهُ لَا يَسْتَنْزِرُ مِنْ بَوْلِهِ، وَأَنَّ لَهُ لَا يَسْتَنْزِرُ مِنْ بَوْلِهِ...**

پینغه مبهری خوا به لای دوو گوڤری سزادارودا تیپه ری، پاشان هه والی دا که سزای یه کیکیان به هوی خو نه پاراستنیه تی له میزی، یا له کاتی میزکردندا خوئی دانا پوشتیت، یا خوئی پاکناکاته وه، یا خوئی له پریشکهی میز به دور ناگرت.

گنبرمه وهی فهرموده که // ١. سنن الدارقطني، کتاب الطهارة باب نجاسة البول والأمر بالتنزه منه والحكم في بول ما يؤكل (٤٠٤). ٢. بوخاری، صحیح مسلم، کتاب الطهارة، باب الدلیل علی نجاة البول والإستنزه منه (٤٧٢).

مانای وشه کان // **إِسْتَنْزَهُوا:** خوتان به دور بگرن، یا داوا ی پاک ی بکن. **عامة الشيء:** زوربه ی، زوربه ی هوکاری. **مئهُ:** به هوی بهرکه وتنی میزو خو نه پاراستنه لئی. **لَا يَسْتَنْزِرُ مِنْ بَوْلِهِ:** له نیوان خوئی و میزه که ییدا بهر به ستیک دانا نیت تا بهری نه که ویت.

سه ریاسه کان //

باسی یه که م / له دوو فهرموده که دا فرمان کردن به دور که وتنه وه له میزو، حه رامبونی ده ستلیوه دانی و خو نه پاراستن لئی تیا به دی نه کرت.

باسی دووم / سزای خو نه پاراستن له میز پیش نه خریت بو ناو گوڤر (ناگاته قیامت).

باسی سییه م / هه ردوو فهرموده که به لگه ن بو پیسی میز.

باسی چواره م / له باره ی حوکمی لابرندی پیسیه وه، چه ند رایه ک هیه:

رای یه گهم/لابردنی فهرز نیه، به رای مالک. بو فهرموده که ش ئه نیت: له وانیه سزاکه ی له بهر ئه وه بیئت، که میز به گیانیدا دیته خواره وه و بی دستنویژ نوویژ ئەکات، چونکه دستنویژ بی خو پاکردنه وه له میز نابیت.

وه نامی مالک دراوه ته وه، که نه مه به ستنه وه ی ده قه به بی به لگه، خوی گه وره ش فهرمانی به پاکراگرتنی پو شاک کردوه، و نه یبه ستوه ته وه به دوخیکی تایبه ته وه.

دووه م: لابرده نی فهرزه مه گه رئه وه نده نه بیئت که چاوپوشی لیکراوه. ئه مه ش رای شافعیه، به به لگه ی:

ا. فهرموده که سزادانی تیا یه له سه ر خو نه پاراستن له میز، هه ره شه کردنی ش به سزادان، بو وازه یان له فهرزیک ئه بیئت.

ب. ئه و فهرمودانه ی فرمان به خو پاکردنه وه و به رد به کاره یان.

باسی یینجه م/ فهرموده که باسی میزی مروّ ئەکات، چونکه (ال له بری مضافة، واته: عَنْ بَوْلِهِ، چونکه لای بخاری هاتوه: (كَانَ لَا يَسْتَنْزَهُ عَنْ بَوْلِهِ)، واته: خوی نه ئه پاراست له میزی خوی.

که سیکیش بیپریت به سه ر هه موو میزیکدا، وه ک ابن حجر که هه مان حوکم بو میزی حوشریش دانه نیت، ئه وه ده قه که ی له مانای خوی لابرده وه.

الْحَدِيثُ ١١ // عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَا لَمْ يَكُنْ جُنْبًا.

پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم قرآن مجید کو پڑھتے تھے جب تک کہ نہ خونی نہ ہوں، مگر کہیں نہ خونی نہ ہوں، مگر کہیں نہ خونی نہ ہوں۔

گیرمدهوی فہرمودہ کہ // مسند احمد بن حنبل ، مسند العشرة المبشرين

بالجنة مسند الخلفاء الراشدين ، مسند علي بن ابي طالب رضي الله عنه (٦٠٧)، وابوداود و نسائي و ترمذي و ابن ماجه، ابن حبانيش به صه حيحي داناوه^١.

سہ ریاسہ کان //

لہ بارہی قورنآنخونڈنی لہ شپیسہ وہ ، چہند رایہک ہہیہ:

یہ کہم: دروستہ، بہ بہ لگہی:

١. بخاری لہ ابن عباس نہ گیریتہ وہ: قورنآن خونڈنی بولہ شپیس بہ ناسایی داناوه^٢.

٢. فہرمودہی ابن عباس کہ بولای پیغمبر بہ رزیکردوتہ وہ: ہر کہس لہئیوہ چوہ لای خیزانی با بلیت: بسم اللہ^٢.

وہ نامی ئەمانہ دراوہ تہ وہ بہ:

ا. کہ سیک کہ لہو کاتہ دا بسم اللہ ئەلیت، مہ بہستی قورنآن خونڈن نیہ.

ب. وتنہ کہی پیش پیسبونی لہ شی و چونہ لای خیزانہ کہیہ تی.

٣. فہرمودہی ابن ابی شیبہ: کاتیک پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم خواجہ بچوہیہ لای خیزانی و رچہت بواہی، ئەیفہرموو: خواہیہ لہو پرزقی ئەماندہی تی، بہ شی شہیتان مہدہ^١.

^١ البانی ئەم فہرمودہی بہ ضعیف داناوه.

^٢ أَنَّهُ لَمْ يَرِ بِالْقِرَاءَةِ لِلْجُنُبِ بَأْسًا.

^٢ لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا أَتَى أَهْلَهُ، فَقَالَ: بِسْمِ اللَّهِ. صحيح البخاري، كتاب الوضوء باب التسمية على كل حال وعند الوقاع (١٤٠).

وهلامی دراوه تهوه: کهله پارانه وه که دا بسم الله ی تیانیه.

٤. فەرمودهی عائشه: پیغهمبر له هه موو باریکیدا یادی خوای نه کرد.^٢

وهلامی دراوه تهوه، که نه فەرموده تاییهت کراوه به فەرموده باسلیکراوه که.

سهنعانی نه لیت: رای دروست نهوه به که ناگاته پلهی حرامبون، به لکو له رانه به له کاتی له شپیسیدا له بر کراهه یان هوکاری تر قورئانی نه خویندیبت.

دووه م: قورئان خویندن له سه ره شپیس حرامه، به رای قاسم وهادی وشافعی، به به لگهی:

١. فەرمودهی علی رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: پیغهمبری خوام بینی ده ستنویژی گرت و پاشان هه ندیک قورئانی خویند، پاشان فەرموی: نه م قورئان خویندنه بو که سیکه له شی پیس نه بیبت، به لام له شپیس بو ی نه به یه نایه تیش بخوینیت.^٢ هیثمی نه لیت: سه نه ده که ی باوه پینکراوه.

نه مهش به لگهی حرامبونیهتی، چونکه ریگرتنه که له بناغه دا بو حرامبونه.

٢. به مه وقوفی له علیه وه گپدر اوه تهوه: قورئان بخوینن تا نه وکاته ی له شتان پیس نه بوه، گهر له شتان پیس بوو پیتهکیش مه خوینن.^٤ دارقطنی گپراویه تهوه.

^١ أَنَّهُ كَانَ إِذَا غَشِيَ أَهْلَهُ فَأَنْزَلَ قَالَ: اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْ لِلشَّيْطَانِ فِيمَا رَزَقْتَنِي نُصِيبًا). مصنف ابن أبي شيبة، كتاب النكاح

ما يؤمر به الرجل إذا دخل على أهله؟ (١٣١٥٣). وهو قول ابن مسعود.

^٢ أَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَانَ يَذْكُرُ اللَّهَ عَلَى كُلِّ أَحْيَانِهِ. صحيح مسلم، كتاب الحيض باب ذكر الله تعالى في حال الجنابة وغيرها - (٥٨٤).

^٣ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ، ثُمَّ قَرَأَ شَيْئًا مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا لِمَنْ لَيْسَ بِجُنُبٍ، فَأَمَّا الْجُنُبُ فَلَا وَلَا آيَةَ. مسند أحمد بن حنبل، مسند العشرة المبشرين بالجنة مسند الخلفاء الراشدين - مسند علي بن أبي طالب رضي الله عنه (٨٤٦).

^٤ إِهْرَؤُوا الْقُرْآنَ مَا لَمْ تُصِبْ أَحَدَكُمْ جَنَابَةٌ، فَإِنْ أَصَابَتْهُ فَلَا وَلَا حَرْفًا. سنن الدارقطني، كتاب الطهارة، باب في النهي للجنب والحائض عن قراءة القرآن (٣٦٧).

وهلام دراوہ تہ وہ: ئەمە مەرفوع نیە ومەوقوفە.

٣. فەرمودە باسلیکراوہ کە. وهلام دراوہ تہ وہ بەرتەى ابن خزيمه: لەم فەرمودەدا پێگەری قورئان خویندنی بو لەشپیس تیانیە، چونکە:
 ١. فەرمودە کە پێگەری تیانیە، بەلکو باسی حالیک ئەکات کە پویداوہ.
 ب. پێغەمبەر پونى نەکردوہ تەوہ کە لە بەر لەشپیسى قورئانى نەخویندو تەوہ.

٤. فەرمودەى: جگە لە لەشپیسى هیچ شتیک پێغەمبەرى لە قورئان خویندن دور نەخستو تەوہ.^١ احمد وأصحاب السنن ئەيگێرنەوہ.
 وتراوہ: ئەم فەرمودەى لە فەرمودە باسلیکراوہ کە راشکاوانە تر حەرامبون ئەگە یە نیت.
 وهلام دراوہ تەوہ:

ئەم حەرامبونە پون نیە، چونکە هەموو وشەکان تەنھا باسى وازەینانى پێغەمبەر ئەکەن لە قورئان خویندن لە کاتى لەشپیسیدا، وازەینانىش ناکریتە بەلگەى حوکمى ديارىکراو. بو کەراھە تیش ناشیت، جاي (نەخوازە لا) حەرامبون.

^١ لَمْ يَجِبِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ يَخْجِزُهُ عَنِ الْقُرْآنِ سِوَى الْجَنَابَةِ. المستدرک علی الصحیحین للحاکم، کتاب الأطمعة

الحدیث ١٢// عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَاجَةٍ فَأَجْتَنَّبْتُ، فَلَمْ أَجِدْ الْمَاءَ، فَتَمَرَّغْتُ فِي الصَّعِيدِ كَمَا تَمَرَّغُ الدَّابَّةُ. ثُمَّ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ لَهُ ذَلِكَ، فَقَالَ: إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ بِيَدَيْكَ هَكَذَا، ضَرْبَ بِيَدَيْهِ الْأَرْضَ ضَرْبَةً وَاحِدَةً، ثُمَّ مَسَحَ الشِّمَالَ عَلَى الْيَمِينِ، وَظَاهَرَ كَفَيْهِ وَوَجْهَهُ.

پیغمبهری خوا بو ئیشیک منی نارد پاشان له شم پیس بوو، ئاوم دهست نه کهوت، له خو له کهدا تلامه وه وهک ئاژهل، که هاتمه وه بو لای وئهم بو باسکرد، فهرموی: ئه وه نده بهس بوو که ئاوابکهیت: یه کجار ههردوو دهستی کیشتا به زه ویدا، پاشان دهستی راستی هیئا به سه ر چه پی و، وه سه ردهست و دهموچا ویدا.

گیهرمه وهی فهرموده که // صحیح البخاری، کتاب التیمم، باب التیمم ضربة (٣٤٢). صحیح مسلم، کتاب الحيض باب التيمم (٥٧٨). لای بوخاری هاتوه: وَضَرَبَ بِكَفَيْهِ الْأَرْضَ وَنَفَخَ فِيهِمَا، ثُمَّ مَسَحَ بِهَمَا وَجْهَهُ وَكَفَيْهِ. مانای وشه کان // أَجْتَنَّبْتُ: له شم پیس بوو. تَمَرَّغْتُ: تلامه وه. أَنْ تَقُولَ بِيَدَيْكَ: به دهسته کانت و ابکهیت.

سه ریاسه کان

باسی یه کهم / ته یه موم بو که سیك له شی پیس بیئت وئاوی دهست نه که ویت، فهرزه. به به لگه ی: فهرموده باسلیکرا وه که.

باسی دوهم / عمار قیاس به کار ئه هینیت، کاتیک ئه بینیت خو ل له بری ئاوه بو شوژدن، که واته پیو یسته بهر هه موو لاشه بکه ویت.

پیغه مبه ریش چو ئیه تی تیمومی بو پونکرده وه که به بری ئاونه که ویت، وشیه دروسته که ی که فهرزکرا وه له سه ری بو پون کرده وه.

باسی سییه م / له باره ی ریزبه ندی (به دوا ی یه که هاتنی) له شوژدنی دهمو چا و وه ههردوو له پی دهستدا، دووپراهه یه:

یه کهم: ریزبهندی فهرز نیه، به پرای نهوانه ی نه لاین: تهیه موم یه کجار دهست کیشانه به زه ویدا، به به لگه ی: فهرموده ی عمار، پیتی (واو) تیایدا وَظَاهِرَ كَفَيْهِ وَوَجْهَهُ) به لگه ی ریزبهندی نیه، عطف به اویش له نایه ته کهدا پیچه وانه ی نه و رایه نیه.

به نام له ریوایه تی بخاریدا (ثُمَّ) هاتوه له نیوان (وَجْهَهُ، كَفَيْنِ) لای ابوداودیش: (ثُمَّ ضَرَبَ بِشِمَالِهِ عَلَى يَمِينِهِ، وَيَمِينِهِ عَلَى شِمَالِهِ عَلَى الْكَفَيْنِ، ثُمَّ مَسَحَ وَجْهَهُ) لای إسماعیلیش هاتوه: (إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَضْرِبَ بِيَدَيْكَ عَلَى الْأَرْضِ، ثُمَّ تَنْفِضَهُمَا، ثُمَّ تَمْسَحَ بِيَمِينِكَ عَلَى شِمَالِكَ وَبِشِمَالِكَ عَلَى يَمِينِكَ، ثُمَّ تَمْسَحَ عَلَى وَجْهِكَ).

دوهم: ریزبهندی واته پیشخستنی دهم وچاو به سهر دهسته کاندا ودهستی راست پیش چه پ، فهرز، به پرای نهوانه ی پییان وایه تیموم دوجار کیشانه به زه ویدا.

باسی چوارهم / دهرباره ی ژماره ی دهست کیشان به زه ویدا، دوپرا هیه:

پای یه کهم / یه ک جار بو دهم و چاوو دو دهسته کان، به پرای کومه لیک ی زور له سلف وجمهوری زانایان، به به لگه ی:

فهرموده که ی عمار که بو فیرکردنه، دروسترین فهرموده شه له م بواره دا.

دوهم: پیویسته دوجار بکیشریت به سهر زه ویدا: جاریک بو دهم وچاوو جاریکیش بو دهسته کان، نه مه یان پای کومه لیکه له هاوه لان ودوای نهوانیش، وه پرای زانایانی فیهیشه، به به لگه ی:

فهرموده‌ی ابن عمر که پیغمبره‌ری خوا فهرموده‌تی: تیموم دوو جار کیشانه به زه‌ویدا: یه‌کیان بو دموچار، ئه‌ویتیش بو هردوو دست تا ئه‌نیشک. دارقطنی والحاکم و بیهقی ئه‌یگپرنه‌وه.^١

وه‌لأما دراوه‌ته‌وه، که: ئهم فهرموده به‌رامبهر فهرموده‌که‌ی عمار ناوه‌ستیت له‌به‌هیزیدا، پرای دروستیش دربارهی پله‌که‌یه‌وه ئه‌ویه که مه‌رتوفه (قسه‌ی هاوه‌له‌که خویه‌تی نه‌ک پیغمبره). له‌بهر ئه‌وه به‌رامبهر فهرموده‌ی عمار ناوه‌ستیت که بو فیربونه.

باسی پینجه‌م / دربارهی بپی مه‌سحکردنی ده‌سته‌کان، چه‌ند رایه‌ک هه‌یه:

رای یه‌گه‌م / ته‌نها له‌پی ده‌ست و پشتی ده‌ست مه‌سح ئه‌کریت، به‌پرای عطاء و مکحول و ئه‌وزاعی و احمدو... به‌ه‌لگه‌ی:

فهرموده‌که‌ی عمار، که‌دوای وه‌فاتی پیغمبره‌ریش عمار فه‌توای له‌سه‌ر ئه‌دا، چه‌ند پرایه‌تیکیش گپراوه‌ته‌وه له‌عمار که پینچه‌وانه‌ی ئهم رایه‌یه، به‌ئام دروستینیان ئه‌ویه له‌صه‌حیحین دا باسکراوه.

دوهم: هه‌ردوو ده‌ست به‌ ئانیشکه‌کانیان‌ه‌وه مه‌سح ئه‌کرین، به‌ پرای علی و ابن عمر و حسن البصری و مالک و ابوحنیفه... به‌ه‌لگه‌ی: فهرموده‌که‌ی پینشوی ابن عمر.

وه‌لأما دراوه‌ته‌وه، که له‌صه‌حیحیدا به‌رامبهر فهرموده‌که‌ی عمار پاناوه‌ستیت.

باسی شه‌شه‌م / ئه‌بیئت ده‌ست بکیشریئت به‌ سه‌ر خۆله‌که‌دا، به‌ه‌لگه‌ی: فهرموده باسلیکراوه‌که.

^١ البانی ئهم فهرموده‌یه‌ی به‌ لاواز داناوه. التیمم ضربتین: ضربةٌ لِلْوَجْهِ، وَضربةٌ لِلْيَدَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ). المستدرک علی الصحیحین للحاکم - کتاب الطهارة (٥٨٥)، و سنن الدارقطنی، کتاب الطهارة باب التیمم (٥٩٣).

هادهویه نه لَین: جگه له دهستکی شان به خۆله کانددا، هیچی تردروست نیه، به به لَگه ی:

ا. فهرموده که ی عمار.

ب. فهرموده ی ابن عمر: التَّيْمُ ضَرَبَتَان:

به لَام شافعی ئه لَیت: ئه کریت ته نها دهستت بخه یته سه ر خۆله که، نه ک بکیشیت پیایدا، چونکه له ریوایه تیکی ته میومی پیغه مبهردا به دیواره که هاتوه، که دهستی له سه ر دیواره که داناوه.

باسی جهوتهم / ده رباره ی حوکمی فوکردن به دهسته خۆلاویه که دا، دوو را هیه:

یه که م: سوننه ته، به به لَگه ی: فهرموده ی عمار له بوخاریدا: هه ردوو دهستی خسته سه ر زهوی و، فوی پیاندا کردوو، هینای به سه ر ده م وچاوو هه ردوو دهستیدا.^۱

دوه م: سوننه ت نیه.

باسی هه شته م / له فهرموده کانددا ته یه موم کردن بو که سیکی له شپیسه که ئاوی دهست نه که ویت، ئافره تی هه یزدارو زه یسانیش که پاکبونه وه وئاویان دهستنه که وت، هه مان حوکمیان هیه.

به لَام ابن عمرو ابن مسعود پیچه وانه ی ئه و رایه ن.

^۱ وَضَرَبَ بِكَفَيْهِ الْأَرْضَ، نَفَخَ فِيهِمَا، ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ وَكَفَيْهِ.

الحديث ١٢// عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُنِي فَأَتَرِزُ، فَيُبَاشِرُنِي وَأَنَا حَائِضٌ.

پینگه مبهری خوا فرمانی پینهدام خووم داپوشم، نهوجا نه هات هلام له کاتی کدا من له سوپی مانگانه دا بووم.

گنبره موهی فرموده که // صحیح البخاری، کتاب الحيض باب مباشرة الحائض (٢٩٦) وموسليم، له گنبرانه وهیه کی تریاندا؛ وَأَيْكُمْ يَمْلِكُ إِرْبَهُ كَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ يَمْلِكُ إِرْبَهُ، كَى له ئیوه وهك پینگه مبهری خوا نه توانیت خوئی راگریت.

سه ریسه گان //

باسی یه که م / پینگه مبهری خوا پیستی نه لکاند به پیستی عائشه ی هاوسه ریسه وه، له سه رجه وه. به به لگهی: فرموده ی باسلیکراو.

فرموده که به راشکاو له زهت وه رگرتنی پینگه مبهری تانیه، ته نه لکاندن پیستی به پیستی عائشه تیا به.

باسی دووم / له باره ی له زهت وه رگرتن له نیوان نه ژنوؤ ناوکی هاوسه که له کاتی سوپی مانگانه دا بیئت، چند رایه که هیه:

رای یه که م / دروسته، به پای عکر مه و مجاهد و... احمد و هندیك له زانایانی شافعی،... صه نغانی نه ئیت، نه م رایه دروسته، به به لگهی:

ا. فرموده ی انس: ته نه جماع نه بیئت، بو تان هیه له وکاته دا له گه ل خیزانه کانتان رابویرن.^١

ب. فرموده ی مسروق: هه موو شتیك بکه ن (له گه ل هاوسه ره کانتان) جگه له جماع.^٢

^١ اصْنَعُوا كُلَّ شَيْءٍ إِنْهَا النِّكَاحُ، أَوْ إِنْهَا الْجِمَاعُ. صحیح مسلم، کتاب الحيض باب جواز غسل الحائض رأس زوجها وترجيله وطهارة سورها والاتكاه في (٤٨١).

^٢ كُلَّ شَيْءٍ إِنْهَا الْفَرْجُ. شرح معاني الآثار للطحاوي، كتاب النكاح، باب العائض ما يجعل لزوجها منها (٢٨٢٠).

ج. تیگه شتیمان بو فرموده باسلیکراوه که.

دوهم: باش نیه (مکروهه): به پای هندی که له زانایان شافعی مه زهه ب.

سییه م: حرامه: به پای مالک و ابوحنیفه و زوربه ی زانایان، به به لگه ی:

ا. فرموده ی باسلیکراو.

ب. فرموده ی: بو ت هیه له سه ر جله وه.^١ ابوداود گپراویه ته وه.

ج. چونکه سه ره نه کی شیت بو جیماع کردن، که حرامه له وه

کاته دا، نه فرموده ی: که سیک به دهوری زهوی پاریزراودا بیت، نزیکه تیسی

بکه ویت.^٢ بوخاری و موسلیم له نعمان بن بشیره وه.

باسی سییه م/ نه گه ر پیاو جیماعی له گه ل هاوسره که یدا کرد که له

سوری مانگانه دا بو، پیاوه که گونا هبار نه بیت، به کوده نگه ی زانایان.

ده رباره ی نه و سزایه ی که له سه ره ته ی، دوو را هیه:

پای یه گه م/ پیویسته خیریک بکات، به پای ابن عباس والحسن البصری و

پایه کی احمد و پای کوئی شافعی.

ده رباره ی بری خیره که ش، چند پایه که هیه:

ا. حسن وسعید بن جبیر نه لین: وه کو جیماع کردن له پر مه زاندا، نه بیت

کو یله یه که نازاد بکات.

ب. دینارنیک یا نیودینار بکات به خیر، به به لگه ی: فرموده یه که ابن عباس

نه یگپرتته وه ده رباره ی پیاویک نه چیتته لای خیزانه که ی له سوری مانگانه دا: دینارنیک

یا نیو دینار نه کات به خیر. آپینجه که نه یگپرنه وه و الحاکم به صحیحی داناه وه. به نام

شافعی نه لیت: نه گه ر نه م فرموده یه راست بیت، نیمه ش نیشی پیئه که ی.

^١ لَك مَافُوقَ الْأَزَارِ. سنن أبي داود، كتاب الطهارة، باب في المذي (١٨٥).

^٢ مَنْ رَتَعَ حَوْلَ الْحَمَى يُوْشِكُ أَنْ يُوَاقِعَهُ. صحيح البخاري، كتاب البيوع، باب الحلال بين

(١٩٦٢). صحيح مسلم، كتاب المساقاة، باب أخذ الحلال وترك الشبهات (٢٠٨١).

^٣ حَدِيثُ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الَّذِي يَأْتِي إِمْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ: يَتَصَدَّقُ

بِدِينَارٍ أَوْ بِنِصْفِ دِينَارٍ. المستدرک علی الصحیحین، کتاب الطهارة، (٥٦٢).

دوهم: هیچی لهسه ر پیویست نیه، تهنه داوای لیخوشبون نهکات، به پرای زۆریه ی زانایان، وهک خطابی وتویه تی. به به لگه ی:

ا. چونکه بناغه ی مروّنه ستوپاکیه تی، وهیچ شتیک پیویست نابیت لهسه ری بو هه ژارو کهسانی تریش، به بی به لگه یه کی رون وناشکرا، ئەم به لگه یه ش لیره دا نیه. (ابن عبدالبر).

ب. له فهرموده که ی پییشودا لاوازی هه یه (له اسنادو مه تنیدا).

الْحَدِيثُ ١٤ // عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا حَاضَتِ الْمَرْأَةُ لَمْ تُصَلِّ وَلَمْ تُصُمْ؟ فَمِنْ ثَقُصَانِ دِينِهَا..

ئهی ئه وه نیه که ئافره ت له سوپی مانگانه دابوو، نه نوێژ نهکات، نه به پۆژوو نه بیت. ئه وه یه که موکوپری له دینه کهیدا.

گێڕهوهوه ی فهرموده که هه // صحیح البخاری، کتاب الحيض، باب ترك الحائض الصوم (٣٠٠). وموسليم. له گێرانه وه یه کی موسلیمدا هاتوه: (تَمَكْتُ اللَّيَالِي مَا تُصَلِّي، وَتُفْطِرُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَهَذَا ثَقُصَانُ دِينِهَا)، هنده ها شهو نوێژناکات ومانگی ره مه زانیش به پۆژونا بیت، ئه وه یه کهم دینه که ی.

سه ریاسه کان //

باسی یه کهم / ئافره ت له سوپی مانگانه دا، واز له نوێژو پۆژوو نه هیئی له و کاته داو فهرزنیه لهسه ری، به به لگه ی:

ا. فهرموده باسلیکراوه که. ب. کۆدهنگی زانایان له وباره یه وه.

باسی دوهم / پیویسته لهسه ر ئافره ت پۆژوی نه و کاته بگێریته وه، نه ک نوێژ. به به لگه ی:

معاذة لله لیت: له عائشه م پرسی: بوچی ئافره تی هه یزدار پۆژو نه گێریته وه نه ک نوێژ؟ ئه ویش وتی: له گه ل پیغه مبه ردا بوین

ئەو حالەتەمان توش ئەبوو، فەرمانمان پێنەکرا بەگێرانەوهی پۆژو، بەلام
فەرمانی گێرانەوهی نوێژمان پێنەکرا^١. الجماعه ئەیکێرنەوه.

باسی سییهەم / ئافرەت لە سوپی مانگانەدا، نایبیت بجیتە مزگەوتەوه، بە
پای جمهور، بە بەلگەیی:

فەرمودەیی: مزگەوت بەحەئال نازانم بۆحەیزدارو لەشپیس^٢. ابوداود
گێراویەتەوه، ابن خزیمە بەصحیحی داناو.

باسی چوارەم / ئافرەتی حەیزدار نایبیت قورئان بخوینیت، بە بەلگەیی:

فەرمودەیی: حەیزدار ولەشپیس هیچ شتیک لەقورئان ناخوینن^٣.
ابوداود و ترمذی و ابن ماجه ئەیکێرنەوه.

وەلامی دراوہتەوه: کە لە بارەیی ئەم فەرمودەییەوه قسە هەیە، ناتوانریت
شتی پێ حەرانبکریت.

باسی پینجەم / ئافرەتی حەیزدار دەست لەقورئانیش نادات، بە بەلگەیی:

ئەونوسینەیی پێفەمبەری خوا بۆ عمرو بن حزم ی نوسی: بەپاکی نەبیت دەست
لەقورئان نادریت^٤. ابن عبدالر ئەلیت: ئەم نوسینە وهك (تواتر) ی لی ھاتو.

باسی شەشەم / فەرمودەکانەیی پێشو لە کراھە کەمترین، و ئەگەر نەشگەنە
پلەیی حەرەم، ھەرچەند لەبارەیی ھەندیکیانەوه قسە هەیە، ووشەکانی بە
راشکاوی حەرەمبون ناگەییەنیت.

^١ سَأَلْتُ عَائِشَةَ: مَا بَالُ الْحَائِضِ تَقْضِي الصَّوْمَ، وَنَا تَقْضِي الصَّلَاةَ؟ قَالَتْ: كَانَ يُصِيبُنَا ذَلِكَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَنُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّوْمِ، وَنَا نُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّلَاةِ. صحيح مسلم، كتاب الحيض، باب وجوب قضاء الصوم على الحائض دون الصلاة (٥٣٤).

^٢ نَا أَحْمَدُ الْمَسْجِدَ لِحَائِضٍ وَنَا جُنُبٍ. صحيح ابن خزيمة، جماع ابواب ذكر الوتر وما فيه من السنن، جماع ابواب فضائل المساجد وبنائها وتعظيمها، باب الزجر عن جلوس الجنب والحائض في المسجد (١٢٥٦).

^٣ وَنَا تَقْرَأُ الْحَائِضُ وَنَا الْجُنُبُ شَيْئاً مِنَ الْقُرْآنِ. سنن الترمذي الجامع الصحيح، ابواب الطهارة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم

باب ما جاء في الجنب والحائض أنهما لا يقرآن القرآن (١٢٤).

^٤ أَنْ نَا يَمَسُّ الْقُرْآنَ إِنَّا طَاهِرٌ. موطا مالك، كتاب القرآن، باب الأمر بالوضوء لمن مس القرآن (٤٧٠).

الْحَدِيثُ ١٥ // عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا؛ كَانَتْ النَّفْسَاءُ تَقْعُدُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ نَفْسِهَا أَرْبَعِينَ يَوْمًا.

ئافرهتی زه یستان له سه رده می پیغه مبه ردا چل پوژ دوی منالبونه که ی دانه نیشیت - نویرژی نه نه کرد - .

گنبر مرمودی فهرموده که // پینج که سه که جگه له نسائی، گنبرانه وه که ش لای ابوداوده^١. سنن ابی داود، کتاب الطهارة، باب ما جاء فی وقت النفساء (٢٧٠).

سهریاسه کان

باسی یه که م / خوینی پاش منالبون تا چل پوژ حوکه که ی به رده و ام نه بیئت به به لگه ی: فهرموده که ی سه ره وه.

باسی دو وه م / له و کاته دا ئافرهت و ازله نویرژو پوژوو نه هینیت. نه گهر له فهرموده باسلینکرا وه که شدا باسنه کرابیئت، له فهرموده ی تر دا هاتوه.

باسی سییه م / فهرموده که ی انس نه وه نه گه یه نیت گهر پیش نه و کاته پاکیتی بینی پاک نه بیته وه، سنوریش بو خواروه که ی نیه. به رای شافعی و موحه مه دو عتره.

الْحَدِيثُ ١٦ // عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الْكُفْرِ، تَرْكُ الصَّلَاةِ..

له نیوان مروقی موسلمان و بیبا وه ربونیدا و ازهینانه له نویرژو.

گنبر مرمودی فهرموده که // کومه نه که (الجماعة) جگه بوخاری و نسائی. صحیح مسلم، کتاب ایمان، باب بیان إطلاق اسم الکفر علی من ترک الصلاة (١٤١).

مانای وشه کان // الصلاة: له زمانه و انیدا به مانای پارانه وه دیت، بویه شه به رسته شه نه و نا وه ی لئیرا وه، چونکه پارانه وه ی تیدایه.

^١ البانی شه فهرموده یه به حسن صحیح ناو نه بات.

سه ریاسه کان //

باسی یه گهم / جیاوازی پرا نیه لای موسلمانان دهر باره ی که سیك نویژ نه کات و باوه پری پیی نه بیئت، مه گهر تازه موسلمان بوبیئت، یا نه ونده تیکه لی موسلمانان نه بوبیئت که فهرزبونی نویژی پی و ترا بیئت.

باسی دوهم / دهر باره ی که سیك له بهر ته مبه لی نویژ نه کات، به نام باوه پری به فهرزبونی هه یه، وهك زور خه لکی نه مرو، چهند رایهك هه یه:

یه گهم؛ فاسق (گونا هبار) نه بیئت، کافر (بیباوه) نابیئت، نه گهر گه رایه وه نویژی کرد، باشه، نه گهر نا نه کوژریت، وهك که سیکی هاوه سه ردار زینابکات، کوشتنه که شی به شمشیره، به پرای عتره و کومه لیکی زوری سلف و خلف، به مالک و شافعییه وه.

به لگه ی کافر نه بونی:

ا. نایه تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ، وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ {النساء: ۴۸}. واته: خوای گه وره خوش نابیئت نه گهر هاوبه شی بو په یدا بکریئت، به نام جگه له و تاوانه نه گهر ئاره زوی لیبو، خوش نه بیئت.

ب. فهرموده ی: که سیك نه و پینج نویژ نه نجام نه دات، مافی لای خوای گه وره نیه، ئاره زوو بکات سزای نه دات، ئاره زوش بکات لیی خوش نه بیئت. ^۱ احمد و ابوداود و نسائی و ابن ماجه.

به لگه ی نه کوشتنی:

ا. نایه تی: ﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ﴾ {التوبة: ۵}. واته: نه گهر بیباوه پرا توبه یان کردوو نویژ یان نه نجام داو زه کات یان دهر کرد، وازیان لیبه یتنن..

^۱ وَمَنْ لَمْ يَأْتِ بِهِنَّ - أَي الصَّلَاةِ الْخَمْسِ - فَلَيْسَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدٌ، إِنْ شَاءَ عَذَابُهُ، وَإِنْ شَاءَ غُفِرَ لَهُ. سنن ابن ماجه، کتاب إقامة الصلاة، باب ما جاء في فرض الصلوات الخمس والمحافظة عليها (۱۲۹۷).

ب. فرموده‌ی: فرمانم پیکراوه شهر له‌گه‌ل خه‌لکدا بکهم، تاکو نه‌لین لا إلهَ إِلاَّ اللهُ، وه نویره‌کانیان نه‌کن، وزه‌کاتی مال دهر نه‌کن، نه‌گه‌ر نه‌وه‌ی کرد خوین و مالیان له‌من حه‌رامه، به‌حقی خوئی نه‌بیت. ^۱ بوخاری و موسلیم نه‌یگیرنه‌وه.

فرموده باسلیکراوه‌ک‌ش وا لیک نه‌ده‌نه‌وه:

ا. به‌وازه‌ینانی له‌نویره‌شایه‌نی سزای بیباوه‌رانه، که کوشتنه.

ب. کوشتن بو که‌سینکه نویره‌نه‌کردن به‌حلال بزانیّت.

ج. کرداره‌که‌ی به‌رهو بیباوه‌ری نه‌بات.

د. کرداره‌که‌ی کرداری بیباوه‌رانه.

دوهم: بیباوه‌ر نه‌بیت، به‌پرای کومه‌لیکی زور له‌زانا‌یانی پیشین، علی و احمد بن حنبل و... به‌به‌لگه‌ی:

فرموده باسلیکراوه‌کان.

سینیم: بیباوه‌ر ناییت و ناشکوژریت، به‌لکو ته‌مبی نه‌کریت و نه‌هیلریت‌وه له‌زینداندان تا نویره‌نه‌کات، به‌پرای ابو حنیفه و کومه‌لیک له‌نه‌هلی کوفه..

به‌لگه‌یان بو بیباوه‌ر نه‌بونی: هه‌مان به‌لگه‌ی پرای یه‌که‌مه.

به‌لگه‌ی نه‌کوشتنیشی فرموده‌ی: لَّا يَجِلُّ ذَمُّ امْرِئٍ مُّسْلِمٍ إِلاَّ بِاِخْتِدَائِهِ ثَلَاثٌ: ... له‌م فرموده‌دا نویره‌نه‌کردن باس نه‌کراوه وه‌کو پاساوی کوشتن.

باسی سینیم / نایا به نه‌کردنی یه‌ک نویره‌نه‌کوژریت، یان نا؟ چند رایه‌ک هه‌یه:

جه‌هور پیسی وایه به‌نه‌کردنی یه‌ک نویره‌نه‌کوژریت، فرموده‌کانیش و نه‌گه‌یه‌نیت، به‌ستنوه‌ی فرموده‌کانیش به‌چند نویره‌نه‌کوه، به‌لگه‌ی له‌سهرنیه.

احمد بن حنبل نه‌لیت: نه‌گه‌ر بانگ کرا بو نویره‌نه‌کردن ونه‌یکرد، وتی نایکه‌م، کاتی نویره‌نه‌ک‌ش به‌سه‌رچوو، پیویسته بکوژریت.

أَمَرْنَا أَنْ أَقَاتَلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ، وَنَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ، عَصَبُوا مِنِّي دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالَهُمْ، إِنَّا بِحَقِّهَا. صحيح البخاري كتاب الإيمان، باب، فإن تابوا وأقاموا الصلاة وآتوا الزكاة فخلوا سبيلهم (۲۵).

وازهینان لههر شتیکیش که دروستی نویژه که بهو به ستراره، وهک ده ستنویژگرتن و خوشوردن و پوکردنه قیبله و داپوشینی عه ورت و هه رشتیک پوکن بیست یا مهرج، هه مان حوکمی نه کردنی نویژی هه یه (بوکوشتنی).

الْحَدِيثُ ١٧ // عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: وَقْتُ الظَّهْرِ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ، وَكَانَ ظِلُّ الرَّجُلِ كَطُولِهِ مَا لَمْ يَحْضُرِ الْعَصْرَ. وَوَقْتُ الْعَصْرِ مَا لَمْ تَصْفُرْ الشَّمْسُ. وَوَقْتُ صَلَاةِ الْغُرُبِ مَا لَمْ يَغْبِ الشَّفَقُ، وَوَقْتُ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ الْأَوْسَطِ، وَوَقْتُ صَلَاةِ الصُّبْحِ مِنْ طُلُوعِ الْفَجْرِ. فَإِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ فَأَمْسِكْ عَنِ الصَّلَاةِ، فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ الشَّيْطَانِ...

کاتی نویژی نیوهرۆ لادانی خۆره له نیوهی ناسمان تا سیبهری مروءه وهک دریزی خوی لیدیت و پیش نویژی عهسر. نویژی عهسریش تا پیش زهردبونی خۆره. کاتی نویژی نیوارهش تا ئه و کاته یه سواری له ناسماندا وون نه بویت. نویژی خه و تنانیش تا ناوهراستی نیوهی شهوه، وه نویژی به یانیش له دهرکه و تنی به ره به یانه وه یه. نه گهر خۆره لهات نویژ مه که چونکه له نیوان دوو شاخی شه یانه وه هه لیدیت.

گیهره وهی فهرموده که // صحیح مسلم، کتاب المساجد و مواضع الصلاة،

باب اوقات الصلوات الخمس (٩٩٨).

مانای وشه کان // المواقیت: نه و کاته ی خوای گه وه دایناوه بو نه جامدانی خوا په رستی. زالت الشمس؛ به لای خورئاو ابوندا لایدا. وکان ظل الرجل كطوله؛ کاتی نویژی نیوهرۆ به رده و امه تا سیبهری هه موو شتیکی وه خوی لیدیت. نصف الليل الأوسط: نیوهی به که می شه. وقت صلاة الصبح: سه ره تایی نویژی به یانی.

سه ریسه گان //

باسی یه گهم / فهرموده که باسی دیاریکردنی سه ره تاو کۆتایی پینج نویژه فهرزه که نه کات، نویژیژیش کاتیکی تایبته هی هیه و پیش نه و کاته دروست نیه نه نجام بدریت، به کۆدهنگی زانایان:

سه ره تای کاتی نیوه پرو لادانسی خو ره له ناوه پاسستی ناسمان، کۆتاییه که شی، سیبهری هه رشتیک به نه ندازه ی خو ی لیبتیت. به نمونهش باسی پیوا کراوه.

کۆتایی نویژی نیوه پروش سه ره تای عه سره، به لام ئایا به بونی سیبهری هه رشتیک به نه ندازه ی خو ی، کاتی نیوه پرو ته واو ئه بیت، یان نا؟ چه ند رایه که هیه:

رای یه گهم / کاتی نویژی عه سره، به لام نویژی نیوه پروش هه رماوه، نه نجامدانی چوار پکات نویژ، که ئه گونجیت نویژی نیوه پرو یا عه سری تیا بکرنیت (کاتی هه ردوو نویژه که یه)، به پای هادی و مالک و کۆمه لیک له زانایان، به به لگی و ته ی نه وه ی له شرح مسلم دا، فهرموده ی پیغه مبه ر صلی الله علیه و سلم: له پروژی دوه مدا کاتیک نویژی نیوه پروی پیکردم، که سیبهری شته کان وه ک خویان لیها ت، له پروژی یه که میشدا کاتیک نویژی عه سری پیکردم که سیبهری شته کان به نه ندازه ی خویان بون.^۱

نه وه ی ئه لیبت: وادیاره نه و کاته نیوه پرو عه سر به شدارن تیایدا.

دوه م: کاتیک نیه نیوه پرو عه سر تیایدا به شدارین، به لکو هه رکاتیک سیبهری شته کان وه ک خویان بون جگه له سیبهری لاچونی خو ر له نیوه ی ناسمان، نویژی عه سر ده ست پی نه کات. که نویژی عه سریش ده ستیپیکرد، نویژی نیوه پرو نامینیت، به پای شافعی و زۆربه ی زانایان،

^۱ فَصَلَى بِي الظُّهْرِ فِي الْيَوْمِ الثَّانِي حِينَ صَارَ ظِلُّ كُلِّ شَيْءٍ مِثْلَهُ، وَصَلَى الْعَصْرَ فِي الْيَوْمِ الْأَوَّلِ حِينَ صَارَ ظِلُّ كُلِّ شَيْءٍ مِثْلَهُ. مسند أحمد بن حنبل - ومن مسند بني هاشم، مسند عبد الله بن العباس بن عبد المطلب (٢٩٦٢).

به بهلگهی فەرمودەى: وَكَانَ ظِلُّ الرَّجُلِ كَطُولِهِ مَا لَمْ يَخْضُرِ الْعَصْرُ. كه له فەرمودە باسلیکراوه که دا ههیه.

نەهوی ئەلیت: وەلامی ئەمانە بۆ فەرمودەى سەرەوه، ئەهیه که: سیبەری شتەکان وەك خۆیان لیھات پیغەمبەر له نوێژی نیوهرۆ تەواو بوو، له یەكەم پۆژدا هەر لەركاتەدا (تەواو كردنى نوێژی نیوهرۆ) نوێژی عەسری كرد، كه واتە كاتى هاوبەشیان نیە. ئەم لیكدانە وەش باشە بۆ كۆكردنەوهی فەرمودەكان لەگەل یەكتر، چونكه ئەگەر كاتى هاوبەش هەبیت لەنیوانیاندا، كاتى كۆتایی نیوهرۆ نادیار ئەبیت، چونكه ئەگەر ئەو كاتە دەستت بە نوێژی نیوهرۆ كرد كه سیبەری هەر شتێك وەك خۆی لیكدیت، نازانیت كهی تەواو دەبیت، لەو كاتە شدا سنوری كاتى نوێژەكان دیار نابیت. بەلام ئەگەر ئەو لیكدانە وەیهی بۆ بكەین، بە كۆدەنگی زانایان ئەزانین كۆتایی كاتەكهی كامهیه، بەو شیوهیهش فەرمودەكان پێك ئەهەستیت.

الْحَدِيثُ ١٨ // عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ الصَّلَاةُ فِي أَوَّلِ وَقْتِهَا..

باشترین کردار هکان نویژ کردنه له سه ره تای کاته که یدا.

گیرموده می فهرموده که // ترمذی و حاکم. المستدرک علی الصحیحین للحاکم، کتاب الصلاة، باب فی مواقیت الصلاة (٦٢٨). وه به صحیحی دانه نین^١ له بوخاریدا هاتوه: سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ؟ قَالَ: الصَّلَاةُ لَوَقْتِهَا.

سه ریسه کان //

باسی یه که م / فهرموده که مانای باشیتی نویژ له سه ره تای کاته که یه وه له هه موو ئیشیکی تر نه گه یه نیت. وه که له (ال) التعریف دا مانا که ی دهر نه که ویت.

باسی دوهم / نه م فهرموده یه له گه ل^٢ فهرموده ی: باشترین کردار، باوه ربونه به خودا. دژ نه وه ستیت. به نام به م شیویه کۆکراونه ته وه:

مه به ست له کرداره کان له فهرموده ی ابن مسعودا: جگه له باوه ره، چونکه پرسیری باشترین کرداری مروقی باوه پرداری لیکردوه، که واته مه به ستی جگه له باوه ره.

إِبْنُ دَقِيقِ الْعَيْدِ نَهَيْتُ: کرداره کان لیره دا - له م فهرموده یه دا - کرداره چه سسته یه کانه، کرداره کانی ناو دل ناگریته وه، که واته دژی فهرموده ی: أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ الْإِيمَانُ بِاللَّهِ عَزَّوَجَلَّ. ناوه ستیت.

باسی سییه م / نه م فهرموده یه دژ نه وه ستیت له گه ل^٣ چه ند فهرموده یه کی تر دا که باسی باشیتی چه ند کرداریکی چاکه نه که ن، وه نامیش بو نه م دژ وه ستانه:

^١ البانیس به صحیحی داناوه.

^٢ أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ إِيْمَانٌ بِاللَّهِ. صحیح البخاری، کتاب العتق، باب، أي الرقاب أفضل (٢٤٠٢).

١. پیغمبره‌ری خوا بو هرکه سیک گونجاوترینی وه نامی داوه ته‌وه، که سودی بۆ که سه‌که زیاترییت: باشترین کردار بۆ که سی ئازا جهاد کردنه، چونکه باش‌تره بۆی له خو خه‌ریک کردن به‌خوابه‌رستیه‌وه، باشترین کرداریش بۆ ده‌وله‌م‌ن‌د خیرکردنه، و به‌و شیوه‌یه...

٢. وشه‌ی (مِنْ) له‌پرسته‌که‌دا لابراره، مانا که‌شی وایه: له‌باشترین ئیشه‌کان....

٣. مه‌به‌ست له‌وشه‌ی (أَفْضَلُ) باشترین نیه، به‌لکو ته‌نها به‌مانای باشه دیت.

٤. هه‌موو ده‌قه‌کان کۆکن له‌وه‌ی نویژ له‌خیرکردن باش‌تره، به‌لام له‌کاتی ده‌ستگرویی کردنی هه‌ژاراند، خیرکردن باش‌تره.

باسی چوارهم / باشیتی نویژ له‌سه‌ره‌تای کاته‌که‌یه‌وه دژ نه‌ه‌ستیت له‌گه‌ل فرموده‌ی نویژی خه‌وتنان، که نه‌لیت: نه‌گه‌ر له‌سه‌ر ئومه‌تم ناره‌حه‌ت نه‌بوايه دوام نه‌خست، واته بۆ نیوه‌ی شه‌و یا نزکی نیوه شه‌و^١.

هه‌روه‌ها دژه به‌ فرموده‌ی کردنی نویژی به‌یانی له‌کاتی پۆشنیدا، وه کردنی نیوه‌پۆ له‌کاتی فینکیدا.

وه‌لامیش بۆ ئه‌م دژ وه‌ستانی فرمودانه به‌رامبه‌ر یه‌کتر، نه‌وه‌یه: ئه‌م فرمودانه گشتگیری فرموده‌کانی سه‌ره‌تای کات تایبه‌ت نه‌که‌ن، له‌نیوان ده‌قی گشتگیر وده‌قی تایبه‌تدا دژ نیه.

باسی پینجه‌م / نه‌و رایه‌ی پینوایه فرموده‌ی: (أَوَّلُ وَقْتِهَا) له‌ناو هاوه‌له‌کانی شعبه‌دا، ته‌نها علی بن حفص نه‌یگیرنه‌وه، نه‌وانه‌ی تر، به‌ بی باسکردنی (أَوَّلُ) ته‌نها (عَلَى وَقْتِهَا) نه‌یگیرنه‌وه.

^١ لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَيَّ أُمَّتِي لِأَخْرَجْتُهَا. صحيح ابن حبان، كتاب الصلاة، باب مواقيت الصلاة، ذكر الوقت الذي كان يستحب المصطفى صلى الله عليه وسلم تأخير، (١٥٥٧).

وہ نام بؤ ئەم پرایەش ئەوہیە، کہ: ئەگەر بەتەنہاش بیگی پرتەوہ زەرەری نیە، چونکہ لەپراویە راستگۆکانی صەحیحی مسلمە، ترمذی و حاکم و ابن خزیمەش ئەم پراویەتەیان بە صحیح داناوہ.

لە لایەنی ماناشەوہ، (عَلَى وَقْتِهَا) مانای سەرەتای کاتیش لەخۆ ئەگریت، چونکہ (عَلَى) واتە ھەموو کاتەکە.

پراویەتی (لِوَقْتِهَا) ش ھەمان مانا ئەگە یەنیت: چونکہ مەبەستی پێشوازیکردنی کاتەکە یەتی، دیارە پێش ھاتنی کاتەکە ی نوێژ دروست نیە، کە واتە دەرکەوت، مەبەستی پێشوازیکردنی زۆربە ی کاتەکە یەتی، ئەویش بەوہ ئەبیت کە لە سەرەتای کاتەوہ بێت.

خوای گەرەش ئەفرمویت: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ﴾ {الأنبياء: ٩٠}. واتە: ئی شېرکییان ئەکرد لە ئەنجامدانی چاکەکاندا، پێغەمبەریش بەردەوام لە سەرەتای کاتەکانیەوہ نوێژی ئەکرد، جگە لە نوێژی خەوتنان و نیوہرۆ لە کاتە دیاریکراوانەدا، دیاریشە ئەویش باشترین کار ئەکات.

عەلی رضی اللہ عنہ ئەلێت: سی شت ھەیە دواناخرین یەکیکیان نوێژە ئەگەر کاتەکە ی ھات. ^١ ابوداود گێراویەتەوہ.

مەبەستیش لێی باشترینە، ئەگینا دواخستنی لە سەرەتای کاتەکە یەوہ دروستە.

^١ ثَلَاثٌ لَّا تُؤَخَّرُ. ثُمَّ ذَكَرَ مِنْهَا: الصَّلَاةَ إِذَا حَضَرَ وَقْتَهَا.

الْحَدِيثُ ١٩ // عَنْ عَثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اجْعَلْنِي إِمَامَ قَوْمِي، فَقَالَ: أَنْتَ إِمَامُهُمْ، وَأَقْتَدِ بِأَضْعَفِهِمْ، وَأَتَّخِذْ مُؤَدَّنَا لَنَا يَا خُدَّ عَلَى أَذَانِهِ أَجْرًا..

ووتی: نهی پیغمبرهوی خوا بمکه به پیشه‌وای کومه‌له‌که‌م. پیغمبره‌ریش
فهرموی: تو پیشه‌وای نه‌وانیت، به‌پینی لاوازترینیان هه‌نگاو
بنی، بانگده‌ریکیش بو خوت دابنی که پاره له‌بری بانگدان وهرنه‌گریت.

گیره‌ره‌وه‌ی فهرموده‌که // پینج که‌سه‌که، ترمذی به‌حسن ی داناوه، سنن ابی
داود، کتاب الصلاة، باب اخذ الأجر علی التاذین (٤٥٢)، وحاکمیش
به‌صحیح^١.

مانای وشه‌گان // وَأَقْتَدِ بِأَضْعَفِهِمْ: لاوازترینیان به‌هوی نه‌خوشی و
بی‌تاقه‌تیه‌وه بکه‌ره پیش چاوی خوت وپی به‌پینی نه‌وان
نوژیکه (له‌کورتکردنه‌وه‌دا).

سه‌ریسه‌گان

باسی یه‌که‌م / داواکردنی پیشه‌وایه‌تی له‌بواری چاکخواییدا
دروسته، به‌به‌نگه‌ی:

١. فهرموده باسی لیکراوه‌که. ب. له‌پارانه‌وه‌کانی عبادالرحمان دا
هاتوه ﴿وَجَعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾ {الفرقان: ٧٤}. بمانکه به پیشه‌وای
پاریزکاران.

ب. داواکردنی پیشه‌وایه‌تی بو‌کاری خیر، ناچیته‌بواری داواکردنی
لیپرسراویتی مکروه، چونکه نه‌میان بو‌لیپرسراویتی دنیاویه، که‌که‌سیک
داوای بکات یارمه‌تی نادریت وشایه‌نی نه‌وه نیه بیدریتی.

باسی دوهم / داواکردنی پیشه‌وایه‌تی له‌چاکه‌دا، ناچیته‌بواری نه‌وه
داواکردنه‌ی که بیزاروه، چونکه نه‌وه‌ی دوه‌میان بو‌داواکردنی

^١ البانی به صحیحی داناوه.

لیپرسراویتی دنیاویه، هرکه سیش داوای بکات، یارمه تی نادریت
و، شایه نی نه ودهش نیه بیدریتی.

باسی سییه / پیویسته له سر پیشنویر، چاودیری بارودوخی که سانی دوا
خوی بکات و به پنی لاواترینیان نویزه که بکات، له بهر خاتری نه سوکی بکات.

باسی چوارم / پیش نویز بانگویرنیک دیاری نه کات تا کو خه ک بؤ نویز کویکاته وه.

باسی پینجهم / فرموده که به لگی نه ویه که: نه وکه سهی نه کریته
بانگویرن، پاره (کری) له سر بانگدانه کهی وهرناگریت.

باسی شه شه م / فرموده که به لگی نه ویه: که سیک کریسی بانگدان
وهربگریت، نابیت بگریته بانگویرن.

باسی جهونهم / له باره ی په وایه تی وهرگریتی کریسی بانگدان، چند پایه که هیه:

رای یه گهم / دروسته کری له سر بانگدان وهربگریت، به نام باش
نیه، به پای زانایانی شافعی مه زهب.

دوم: نه گهر له شوینیکی تایبه تدا بانگیدا دروسته پاره
وهربگریت، نه ودهش بؤ بانگه که نیه به لکو بؤ مانه ویه تی له شوینه که، وه
کریسی که سیک نیشک بگریت.

سییه: کری وهرگریتی حرامه، به پای حنه فیو هادیو قاسمیه، به
به لگی فرموده ی باسلینکراو.

سه نغانی له باره ی نه م فرموده ی وه نه لیت: شاراوه نیه که نابیته
به لگی حرامبون.

چوارم: وهرگریتی کری ناساییه بؤی، به پای مالک.

ابن العربی نه لیت: پای دروست نه ویه که: دروسته کری وهرگریتن له سر
بانگدان وپیشنویری کردن و دادوهریکردن و هموو کاروباره دینیه کان، چونکه
خلیفه ی موسلمانان خویشی کری له سر نه وانه وهرنه گریت.

بوهریه کیک له م کارانه جیگره وهی خلیفه بؤی دروسته وهی بگریت
وه خلیفه خوی.

الْحَدِيثُ ٢٠ // عَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نَيْلَةٍ مُظْلَمَةٍ، فَأَشْكَلَتْ عَلَيْنَا الْقِبْلَةَ فَصَلَّيْنَا، فَلَمَّا طَلَعَتِ الشَّمْسُ، إِذَا نَحْنُ صَلَّيْنَا إِلَى غَيْرِ الْقِبْلَةِ، فَتَرَلْنَا «فَأَيْنَمَا تَوَلَّوْا فَهُوَ وَجْهُ اللَّهِ» {البقرة: ١١٥}.

عامر کوپی رہیبے نہ لیت: لہ شہ ویکی تاریکدا لہ گہل پیغہ مبردا بوین، قبیلہ مان لی گوراو نویرمان کرد، کہ خور ہلہات، زانیمان بہ پیچہوانہی قبیلہ نویرمان کردوہ، نینجا ہم نایہ تہ ہاتہ خواروہ: ..واتہ: لہ نویرڈا پرو لہ کوئی بکنہ خوائ گہورہ لہویہ-لیتان ورنہ گری۔

گیرموی فہرمودہ کہہ // سنن ابن ماجہ، کتاب إقامة الصلاة والسنة فيها، باب من يصلي إلى غير القبلة وهو لا يعلم (١٠٢٣).

سہریاسہ کان

باسی یہ کہم / وشہی (فصلینا) دیارہ بی تہ ماشا کردنی نیشانہو بہ نگہ کان.

فہرمودہ کہ بہ نگہیہ لہ سہر نہوہی: کہ سیک بہرہو پوی قبیلہ نویرٹی نہ کرد، لہ بہر تاریکی یا ہور بوو، نویرڈہ کہی تہ واوہ، نہ گہر سہیری نیشانہو بہ نگہ کانی کرد یان نا، داوی نہوہ بو دہر کہوت ہلہیہ یا نا، بہ بہ نگہی:

طبرانی لہ معاذ بن جبل نہ گیریتہوہ: لہ پوژیکدا کہ ہور بسو لہ سہ فہردا بوین لہ گہل پیغہ مبردا بہرہو پوی قبیلہ نویرمان نہ کرد، کاتیک نویرڈہ کہی تہ واو کرد خور دہر کہوت، وتمان: نہی پیغہ مبرہری خوا بہرہو قبیلہ نویرمان نہ کرد، فہرموی: نویرڈہ کہتان بہر زبوہ تہوہ بو لای خوا (وہر گیراوہ).

لہ سہ نہدہ کہدا (ابوعیلة) ہہیہ، ابن حبان بہ کہ سیک متمانہ پیکراوی داناوہ.

باسی دوم / دہر بارہی حوکمی نویرڈیک بہو شیوہیہ نہ نجام بدریت، زانایان چہند رایہ کیان ہہیہ:

نويزه که دروسته، مه‌گەر که سيک بي گه‌ران به دواي قيبله نويزه که بکات و دننيا شبيت له به‌هله چونيدا، نه‌مه‌ش پای شه‌عبي و حنفيه و کوفيه‌کانه.

بو دوباره کردنه‌وهی نويزه که‌ش له‌سه‌ر نه‌و که‌سه، چهند رايه‌ک هه‌يه: **پای يه‌گه‌م/ پنيويسته نويزه که دوباره بکاته‌وه، له‌کتيني البخرذا نه‌ئيت:** کو‌ده‌نگی زانايانی له‌سه‌ره.

سه‌نعانی نه‌ئيت: نه‌گەر کو‌ده‌نگی له‌سه‌ربيت، گشتگيري فرموده که تايبهت نه‌کات.

شافعی نه‌ئيت: پنيويسته دوباره‌ی کاته‌وه، کاتی نويزه که مابيت، يا له دواي کاته‌که، چونکه پوکردنه قيبله واجبه، فرموده باسليکراوه که‌ش لاوازه (ئيشی پيناکرت).

دوهم: نه‌گەر به‌دواي قيبله گه‌راو دواي نه‌وهی کاتی نويزه که به‌سه‌ر چوو، زانی هه‌له‌يه، دوباره کردنه‌وهی له‌سه‌رنیه. به‌لام نه‌گەر دنيا بوو که هه‌له‌يه و کاتيش مابوو، پنيويسته بيکاته‌وه، چونکه به‌مانه‌وهی کاته‌که نويزه‌که‌ی هه‌ر له‌سه‌ر فره‌زه.

خو نه‌گەر دنيا نه‌بو (که‌پوی کردۆته قيبله) له‌وانه‌شه جاريکی تيريش هه‌له‌بکات، بو‌يه واجب نيه دوباره‌ی بکاته‌وه.

مه‌رجی به‌دوادا گه‌رانی قيبله دانراوه ليره‌دا، چونکه واجبه دنيا بيت له پوکردنه قيبله، نه‌گەر نه‌توانرا دنيا بيت لینی، به‌پیی توانا هه‌ول نه‌دات به‌دواي بگه‌رئ، نه‌گەر که‌مه‌تر خه‌می کرد نه‌وه گونا‌ه‌باره، مه‌گەر دنيا بيت له‌وهی پوی له قيبله‌يه.

سه‌نعانی نه‌ئيت: پای دروست ئيش کردنه به فرموده باسليکراوه که، له‌به‌ر نه‌وهی فرموده‌که‌ی موعا‌ذيش پالپشتی نه‌کات، به‌لکو خو‌ی به‌ته‌نه‌اش نه‌بيت به‌لگه، زور جاريش کو‌ده‌نگی زانايان باسکراوه و راست ده‌رچوه.

الحديث ٢١ // عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَهْتَلُّوا الْأَسْوَدِينَ فِي الصَّلَاةِ الْحَيَّةِ وَالْعَقْرَبِ. ثُمَّ دَوَانَهُ لَهَكَاتِي نُوَيْزُهُ كَانَدَا بَكُوْرْتَن: مارو دوپشك.

گیرمودهی فہرمودہ کہہ // چوار کہ سہ کہہ، ابن حبانیش بہ صحیحی داناوہ. صحیح ابن حبان، باب الإمامة والجماعة، باب الحدث في الصلاة، ذکر الأمر بقتل الحيات والعقارب للمصلي في صلاته (٢٣٨٣) ١
مانای وشہکان // الأسودان: بہ مارو دوپشك ٹہ وترنت، ہر رہ نگیک بن.

سہریاسہ کان

باسی یہ کہم / لہ بارہی کوشتنی مارو دوپشك لہ کاتی نویر کردندا ، دوو
پراہیہ:

پای یہ کہم / کوشتنیان فہرزہ، بہ ہنگہی: فہرمودہی باسلیکراو، بناغہش
لہ فہرمان پی کردندا بق فہرزبونہ.
دووم: سوننہ تہ.

باسی دووم / لہ بارہی ٹہو نویرہی کردارنکی وای تیا ٹہ کرنت کہ بی ٹہوہ
نابیت (وہ ک کوشتنی مارو دوپشك)، دوو پرا ہہیہ:

یہ کہم: ٹہو کردارہ کہم بیت یازور، نویرہ کہ بہ تال ناکاتہوہ، بہ پای
ہندیک لہ زانایان، بہ ہنگہی: فہرمودہی باسلیکراو.

دووم: ٹہم کردارہ نویرہ کہی پی بہ تال ٹہ بیتہوہ، بہ پای ہادہویہ.
فہرمودہ کہش لیک ٹہدہنہوہ، کہ لہ نویرہ کہی دہرٹہ چیت، وہک ہہموو
ٹہو کردارانہی بو پیویستی ٹہیکات لہ کاتی نویرڈا، وہک پزگار کردنی
کہ سینکی خنکاو... بہو کردارہش لہ نویرہ کہ دہرٹہ چیت.

جگہ لہم دوپایہ، پای تریش ہہیہ کہ بہ درنٹی لہ باسہ کہ ٹہدوین و
بہ نگہشیان نیہ.

^١ البانی بہ صحیحی داناوہ.

الْحَدِيثُ ٢٢ // عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَدِمَ الْعِشَاءُ، فَأَبْدَأُوا بِهِ قَبْلَ أَنْ تُصَلُّوا الْمُقْرَبَ.

کاتیك نانی ئیواره دانرا، پیش ئه وهی نوێژ بکن نانه که بخون.

گێرموهی فهرموده که // صحیح البخاری، کتاب الأذان، ابواب صلاة الجماعة والإمامة، باب إذا حضر الطعام وأقيمت الصلاة (٦٥٢). صحیح مسلم، کتاب المساجد ومواضع الصلاة، باب كراهة الصلاة بحضرة الطعام الذي يريد أكله في الحال وكراهة (٨٩٨).

مانای وشهکان // العشاء: خواردنی ئیواره. به: به خواردنی.

سه ریسه کان //

باسی یه کهم / له باره ی پیشخستنی خواردنی نانی ئیواره که دانرا به سه ر نوێژی ئیواره دا، چهند رایه که ههیه:

یه کهم: سوننه ته، به پای جمهور. فه رمانی (فأبدءوا) ش بو سوننه ت دانه نین.

دوهم: فه رزه، خو ئه گهر نوێژه که له وکاته دا پیش خرا ئه وه نوێژه که پوچ ئه بیته وه، به پای ظاهریه، به لگه شیان: پوکه شی فه رموده باسلیکرا وه که یه.

باسی دوهم / فه رموده که دیاره له پیش خستنی نان خواردنی ئیواره دا له هه مو حاله تیکدا: برسی بیته یا نا، ترسی تیکچونی خواردنه که ی هه بیته یان نا، خواردنه که سوک بیته یان نا.

باسی سێیه م / له باره ی هوی پیش خستنی خواردنه که وه، وتویانه: سه رقالبونی مینشکه به ناماده بونی خواردنه که، که ئه بیته هۆکاری وازهینان له خشوع له نوێژه که دا. ئه م هۆکاره ش هه یج به لگه ی له سه ر نیه، ته نها له وته ی هه ندیک له ها وه لانه وه وه رگه یاره:

١. ابن ابی شیبه له ابوهریره وابن عباس ئه یگه یرتسه وه که: ئه وان خواردنیان ئه خوارد، له ناو ته نوره که دا خواردنی برژاو هه بوو، کاتیك

بانگدهر ویستی بانگ بدات، ابن عباس وتی: په له مه که، یا که هستاین
خه یالمان لای نه بیئت. له ریوایه تیکدا: با له نویژه که دا نه یه ته
خه یالمان، به رچاومان.^۱

ب. هه روه ها له حسن بن علی نه گپړن ته وه که فرمویه تی: خواردن پیش
نویژکردن، دهرونی اللوامه لا نه بات.^۲

ج. له نیین عومره وه نه گپړد ریت ته وه: نه گهر خواردنن نیواره ناماده بویه
و گوینی له قورئان خویندنن پیش نویژه که بویه، تا نانی نه خواردایه
هه لنه نه ستا بو نویژه که.^۳

باسی چواره م / هه رشتیکیش جگه له خواردن، هه مان حوکمی هیه، نه گهر
می شکی پی سهرقال بیئت، بویه پیویسته به وه ده ستی بکریت، پاشان
نویژه که بکریت.

باسی پینجه م / نه گهر کاته که ته سک بوو، خوارنه که پیش بخرایه نویژه که
به سهر نه چوو، دوورا له باره یه وه هیه:

یه که م: خواردنه که پیش نه خریت، نه گهر کاتی نویژه که ش
به سه ریچیت، تا کو پاریزگاری له خشوع له نویژدا بکریت. نه مه ش پای
نه وانه یه خشوع به فهرز دانه نین.

^۱ أَنَّهُمَا كَانَا يَأْكُلَانِ طَعَامًا، وَفِي التَّنْوِيرِ شَوَاءٌ، فَأَرَادَ الْمُؤَدِّنُ أَنْ يُقِيمَ الصَّلَاةَ، فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ: نَا
تَعَجَّلْ، نَا نَشُومُ وَفِي أَنْفُسِنَا مِنْهُ شَيْءٌ. وَفِي رِوَايَةٍ: لِنَلْنَا يُعْرَضُ لَنَا فِي صَلَاتِنَا. مسند ابن الجعد ،
شريك عن عثمان بن أبي زرعمة (١٧٤٤).

^۲ الْعِشَاءُ قَبْلَ الصَّلَاةِ يَذْهَبُ النَّفْسَ اللَّوَامَةَ. مصنف ابن أبي شيبة - كتاب صلاة التطوع
والإمامة وأبواب متفرقة ، الصلاة والعشاء يحضران بايهما يبدأ (٧٨٠٩).

^۳ أَنَّهُ كَانَ إِذَا حَضَرَ عِشَاؤُهُ، وَسَمِعَ قِرَاءَةَ الْإِمَامِ فِي الصَّلَاةِ، لَمْ يَتَمَّ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْ طَعَامِهِ. مصنف
عبد الرزاق الصنعاني ، كتاب الصلاة

باب إذا قرب العشاء ونودي بالصلاة (٢١١٧).

دوہم: لہ بہر پاریزگاری کردنی کاتہ، نویژہ کہ پیش نہ خیرت، بہر ای جمہوری زانیان۔

باسی شہ شہم / فرمودہ کہ بہ لگہ یہ: کہ نامادہ بونی خواردن پاساویکہ بو نہ چونی نویژئی بہ کومہل، لای ئەوانہ ی بہ واجبی دائئین و ئەوانہش بہ سوننہ تی دائئین۔

باسی حوتہم / وتراوہ، فرمودہ ی: فَاَبْدُوا بِہِ، بہ لگہ ی ئەوہ یہ کہ زیادہ پوژی لہ خواردنہ کہ دا ناکات، ئەگہر کاتی نویژہ کہ بو۔

باسی ہشتہم / فرمودہ ی: قَبْلَ أَنْ تُصَلُّوا الْمَغْرِبَ، بہ رہایی باسی نویژگراوہ و (بہ ہیچ نویژیک نہ بہ ستراوہ تہوہ)۔

فرمودہ کہ بہ لفظی: إِذَا وَضِعَ الْعِشَاءُ وَأَحَدُكُمْ صَائِمٌ، یش ہاتوہ، بہ نام پیئی نابہ ستریتہوہ: چونکہ لہ بنہ ماکاندا ہاتوہ: باسکردنی دەقینکی تایبہ تی گونجاو، نابہ ستریتہوہ و تایبہ تیش ناکریت۔

الْحَدِيثُ ۲۲ // عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَأَصَلَاةٍ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ وَلَا وَهُوَ يُدَافِعُ الْأَخْبَثَانَ.

نویژکردن لہ کاتی نامادہ بونی خواردن و تہنگاویدا دروست نیہ۔

گنبرہرموہی فرمودہ کہہ // صحیح مسلم - کتاب المساجد و مواضع الصلاة، باب كراهة الصلاة بحضرة الطعام الذي يريد اكله في الحال و كراهة (۹۰۱)۔

مانای وشہ کان // الْأَخْبَثَانَ: مِيزُو پِيسَايِي. وَا؛ نویژ دروست نیہ. وَهُوَ: نویژ کہ رہ کہ

سہ ریاسہ کان //

باسی یہ گہم / لَأَصَلَاةٍ بِحَضْرَةِ طَعَامٍ: نویژ لہ شوینیکدا ناکریت خواردنی لی بیئت، نویژئی سوننہت بیئت یا فرز، کہ سہ کہ برسی بیئت یان نا۔

باسی دووم / ههوا راگرتنیش هه مان حوکمی تهنگه تاوی ههیه، بویه له وکاته دا نویژنا کریت.

باسی سینیهم / به لام نه گهر نویژکر، ته نهها قورساییه کی ههست پی نه کرد له ناو سکیداو، زوری بو نه هینا، نه وه ریگرتنا بیئت له نویژکردن.

باسی چوارهم / له باره ی نویژکردن له حاله تی تهنگا ویدا، دوو راهه یه:

یه کهم: باش نیه (کراهة تزیهیه)، چونکه خشوعی تیانیه.

نه گهر ترسی هه بوو بچیته سه رئاو، پیش نویژکردنه که، کاتی نویژه که نامینیت، نه وه نویژه که پیش نه خات. نویژه که ش دروسته به لام مکروهه (باش نیه)، به پای نه وه وی. باشتیشه دوباره ی بکاته وه.

دووم: نویژه که ی پوچه له، به پای ظاهریه.

الْحَدِيثُ ٢٤ // عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : التَّوَابُ مِنَ الشَّيْطَانِ ، فَإِذَا تَوَّابَ أَحَدُكُمْ ، فَلْيُكْظَمْ مَا اسْتَطَاعَ ..

باویشک دان له شهیتانه وهیه، هه که سیکتان باویشکی دا با به پیی توانا زال بیئت به سه ریدا.

گنیه ره وهی فه ره موده که // صحیح مسلم، کتاب الزهد والرقائق، باب

تشمیت العاطس (٥٤٢٠). و ترمذی، لای بخاری هاتوه: وَلَا يَقُلْهَا، فَإِنَّمَا

ذَلِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ يَضْحَكُ مِنْهُ، بَا نَه لَيْتْهَا چونکه نه وه له شهیتانه وهیه و

پی پیینه که نیت.

مانای وشه کان // فَلْيُكْظَمْ: نه یه لیت، بیگریته وه.

سه ریسه کان //

باسی یه که م / باویشک دان نیسه شانه ی زور خواردن

وته مبه لیه، که شهیتانیش نه ودوانه ی خوشه ویت، که واته باویشک

له شهیتانه وهیه.

باسی دوهم / له ترمذی و بخاریدا: (فی الصلَاةِ)، زیادکراوه، فه رمان کردن به زالبون به سهر باویشکدا، به کاتی نویژئه به ستریتته وه،
باسی سینیهم / باویشک دان ووتنی (ها) له وکاته دا، پیچه وانه ی خشوع و دل ناگابونه.

باسی چوارهم / پیویسته له کاتی باویشکدا دهست به دهمه وه بگریت، به به لگه ی فه رموده ی: نه گهر یه کیك له نیوه باویشکی دا با دهست بگریت به دهمیه وه، چونکه شهیتان له گهل باویشکدا دیتته ناو دهمه وه. ^۱ احمد و بوخاری و موسلیم گنراویانه ته وه.

الْحَدِيثُ ٢٥ // عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قَاتِلَ اللَّهُ الْيَهُودَ إِتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ..

خوای گه وه جوله که بکوژیت، چونکه له سهر گوری پیغه مبه رانیان مزگه وتیان دروست نه کرد.

گنیرهموه ی فه رموده که // صحیح البخاری، کتاب الصلاة، ابواب استقبال القبلة، باب الصلاة في البيعة

(٤٢٨). صحیح مسلم، کتاب المساجد ومواضع الصلاة، باب النهي عن بناء المساجد (٨٥٦).

مانای وشه کان // المساجد: کو ی المسجد، نه گهر به که سری جیم بیت، نه و شوینه یه که نویژی تیا نه کرنت، به فتی جیم یش نه و شوینه یه سوجه ی له سهر نه بریت. قاتل الله اليهود: له عنته ی خوایان لیبیت، یا بیانکوژیت وله ناویان به ریت.

^۱ إِذَا تَنَاءَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَضَعْ يَدَهُ عَلَى قَبْهِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ مَعَ التَّأَوُّبِ. مسند أحمد بن حنبل ، ومن مسند بني هاشم

مسند أبي سعيد الخدري رضي الله عنه (١١٠٨٧).

سەرپاسه‌کان //

باسی یه‌گه‌م / گۆڤ دروست کردن له‌مزگه‌وتدا له‌وه فراواتره، نوێژی بۆ بکریت یا له‌سه‌ری بکریت: له‌مسلم دا هاتوه: له‌سه‌رگۆڤ دامه‌نیشن، نوێژی به‌ره‌و پرۆ، وه له‌سه‌ریا مه‌که‌ن.^١

باسی دوهم / بیضاوی ئه‌لیت: له‌به‌رئه‌وه‌ی جوله‌که‌و دیانه‌کان، کپنۆشیان بۆ گۆڤه‌کان نه‌برد، وه‌ک به‌گه‌وره زانینیک و ئه‌یانکرده قیبله و له‌ نوێژدا پویان تیننه‌کرد، وه‌کو بتیش ته‌ماشایان ئه‌کرد، له‌به‌رئه‌م هۆکارانه له‌عنه‌تیان لیکراو، پڤگیش له‌موسلمانان کرا.

باسی سینیهم / بیضاوی جارنکی تریش ئه‌لیت: به‌لام که‌سیک مزگه‌وتیک له‌ ته‌نیشته‌ پیاوچاکیکه‌وه دروست بکات، تا‌کو له‌نزیکي ئه‌ودا به‌ره‌که‌تی ده‌ست بکه‌وێت، نه‌ک بۆ گه‌وره‌زانین یا پوکردنه‌ گۆڤه‌که‌، نه‌و هه‌ره‌شه‌یه‌ نایگرتنه‌وه.

سه‌نعانی له‌به‌دواداچونیدا بۆ قسه‌که‌ی بیضاوی ئه‌لیت:

وته‌که‌ی (نه‌ک بۆ گه‌وره‌زانین) وه‌لامه‌که‌ی ئه‌وه‌یه: به‌ ته‌نها مزگه‌وت دروست کردن له‌نزیکیه‌وه، خۆی به‌گه‌وره زانینه، پاشان فرموده‌کانی پڤگریکردن به‌ په‌های هاتوه، نه‌وپاساوانه‌ش هیچ به‌لگه‌یه‌کی نیه.

باسی چوارهم / وا دیاره هۆکاری پڤگریکردنه‌که نه‌مانه بیته:

١. بۆ پڤگرتن له‌ چونه‌ ناو حه‌رام (بت په‌رستی).

٢. دور که‌وتنه‌وه له‌ خۆچواندن به‌و بتپه‌رستانه‌ی بی‌گیانه‌کان به‌گه‌وره دانه‌نین، که‌نابیستن و سودو زیانیان نیه.

٣. مال سه‌رف کردنی به‌ خۆپاو زیاده‌پۆییه‌کی بیسودی تیاپه.

٤. هۆیه‌که بۆ داگیرساندنی چراو ئاگر له‌سه‌ر گۆڤ، که‌ که‌سیک بیکات نه‌فره‌تی لیکراوه.

^١ لَّا تَجْلِسُوا عَلَى الْقُبُورِ وَلَا تَصَلُّوا عَلَيْهَا وَلَا عَلَيْهَا. صحيح مسلم، كتاب الجنائز، باب النهي عن

٥. خراپی ههلبه ستنی گوڤ، له ژماره نایهت. ابن عباس
 نه یگیرته وه: پیغه مبهری خوا له عنه تی له ونافره تانه کردوه که سهردانی
 گوڤ نه کهن و له سهردانه که یاندا نه یکه نه مزگهوت و ناگری له سهر
 دانه گیرسینن.^١ ابو داود ترمذی و نسائی و ابن ماجه نه یگیرنه وه.

باسی پیغه مبهری / زیاد کردنی وشهی (النصارى) له صحیحی موسلیمدا دواى
 وشهی (اليهود) مایه ی پرسیاره، چونکه النصارى (دیانه کان) جگه له عیسا هیج
 پیغه مبهرنکی تریان نیه، له نیوان عیسا و محمددا هیج پیغه مبهرنکی
 نه هاتوه، نه ریش وه فاتی نه کردوه، به لکو له ناسمانه و زیندوه.
 وه نامی نه م پرسیاره دراوه ته وه، که:

١. نه وان چه نده ها پیغه مبهریان بو هاتوه که فرمانی گه یان دنیان
 پیغه کراوه، وه که حه واریه کان و مریم له رایه کدا.

٢. مه به ست له (أبیائهم) واته پیغه مبهری ههردو لایان.

٣. یان مه به سستی پیغه مبهرو شوینکه وتوه گه وره کانیان، به لام ته نها
 باسی پیغه مبهران کراوه، به به لگه ی ریوایه تی موسلیم: نه وان گوڤی
 پیغه مبهران و پیاوچا کانیان نه کرده مزگهوت.^٢

٤. پیغه مبهری جوله که ش پیغه مبهری دیانه، چونکه فرمانیان پیکراوه
 باوه به هه موو پیغه مبهرنکی بینن، پیغه مبهرانی به نو ئیسرا ئیلیش لای
 ههردولا به پیغه مبهر ناو نه برین.

^١ لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَانِرَاتِ الْقُبُورِ وَالْمُتَخَذِينَ عَلَيْهَا الْمَسَاجِدَ وَالسَّرَجَ. سنن ابي داود، كتاب الجنائز، باب في زيارة النساء القبور (٢٨٢٢).

^٢ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَيْمَانِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ. صحيح مسلم، كتاب المساجد ومواضع الصلاة، باب النهي عن بناء المساجد (٨٥٩).

الْحَدِيثُ ٢٦ // عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تُشَدُّ الرَّحَالَ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَسْجِدِي هَذَا وَالْمَسْجِدِ الْأَقْصَى.. بِهِ تَأْيِيبُهُ تَى سَهْرَدَانِي هِيَجْ مَزْكَه وَتِيكَ نَاكَرْتِ، جِگَه لَه سِيْ مَزْكَه وَتَى: مَزْكَه وَتَى حَرَام- لَه مَه كَكَه- مَزْكَه وَتَى پِيْنِغَه مَبَر- لَه مَه دِيْنَه- مَزْكَه وَتَى نَه قَصَا- لَه فَه لَه سَتِيْن-.

گيړمړموهي فهرموده گه // صحيح البخاري، كتاب الجمعة، ابواب تقصير الصلاة، باب فضل الصلاة في مسجد مكة والمدينة (١١٤٧). صحيح مسلم - كتاب الحج، باب لا تشد الرحال إلا إلى ثلاثة مساجد (٢٥٥٤). ماناي وشه كان // الرَّحَالَ: كَوِيَان. شَدُّ الرَّحَالَ: خُونَا مَادَه كَرْدَن بُو سَه فَهَر. الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ: مَزْكَه وَتَى حَرَام كَرَاو. سهرياسه كان //

باسي يه گهم / لَا تُشَدُّ: به دو شيوه خويندراوه ته وه: سكوني پيتي دال، نه گهر لا ناهيه جازمه بيت، وه ضم ي پيتي دال نه گهر لا ناهيه بيت. نفى ش هر ماناي نهى نه گه يه نيت، مانا كه شي واي لينديت: له شه رعدا دروست نيه ته نها بُو نهم سِيْ شويْنَه نه بيت، به تاييبه تى سهردان بكرنت، بُو خواپه رستي، چونكه تاييبه تمه نندن به كُومَه لِيْكَ تاييبه تمه نديوه كه خوا پيى به خشيون. باسي دوهم / مه به ست له الْمَسْجِدُ الْحَرَامِ هه موو حهرمه (واته شارى مه ككه)، به به لگه ي:

١. گيړدراوه ته وه له پړنگه ي عطاء وه، كه پيى وترا: نهم گه وره ييه ته نها بُو مَزْكَه وَتَه كَه يَه، يا بُو هه موو حهرمه كه يه؟ وتى: به لكو بُو هه موو حهرمه كه يه. ١ ابوداود الطيالسي گيړاويه ته وه.

١ قِيلَ لَهُ: هَذَا الْفَضْلُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَدَهُ أَمْ فِي الْحَرَمِ؟ قَالَ: بَلْ فِي الْحَرَمِ كُلِّهِ، مَسْنَدُ الطَّيَالِسِيِّ، عَبْدُ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ (١٤٤٩).

٢. کاتیک پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ویستی مزگوتی مہدینہ دیاری بکات، فہرموی: ئەم مزگوتہی من.

باسی سیئہم / المسجد الاقصى بیت المقدس ە، وەك پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم، فہرمویەتی. هۆی ناوہکەشی ئەوہیە: کہ لەلایەوہ هیچ مزگوتیکی تر نەبوہ (لەوکاتەدا). بەوتەی زمخشری.

باسی چوارەم / ئەم سی مزگوتە باشتینن، باشتینیشیان المسجد الحرام، پاشان مزگوتی مەدینە، ئەنجا المسجد الاقصى، بە بەلگەیی:

١. فەرمودە باسلیکراوہکە، چونکە ئەوہی پیشتر باسبکریت، بەلگەیی چاکییەتی.

٢. فەرمودەیی ابوالدرداء بە مەرفوعی: نوێژیک لەمزگوتی حەرامدا بە سەدھەزار نوێژە، نوێژیش لە مزگوتی مندا بە ھەزار نوێژە، نوێژیش لە مسجد الاقصى دا بە پینجسەد نوێژە. ^١ البزار بە پلەیی حسن کێراویەتەوہ.

باسی پینجەم / ئایا ئەو خیرە بو نوێژی فەرزو سوننەتە، یا تەنھا بو فەرزە؟ دوو را ھەییە:

یەکم: تاییبەتە بە فەرزەوہ، بەرای الطحاوی کەسانی تریش، بە بەلگەیی فەرمودەیی پیغمبەر: باشتین نوێژی موسلمان ئەوہیە لە مائەوہ ئەنجامی بدات، جگە لە فەرزەکان. ^٢

دوہم: فەرزو سوننەتیش ئەگریتەوہ.

^١ الصلوة في المسجد الحرام بمئة ألف صلاة، والصلوة في مسجدي بألف صلاة، والصلوة في بيت المقدس بخمسمائة ألف صلاة. مشكل الآثار للطحاوي - باب بيان مشكل ما روي عنه عليه السلام في المساجد التي (حديث : ٥٠٠).

^٢ أفضل الصلاة؛ صلاة المرء في بيته إنا المكثوبة. صحيح ابن حبان ، باب الإمامة والجماعة، باب الحدث في الصلاة ، ذكر البيان بأن صلاة المرء النوافل كلها في بيته كان أعظم (٢٥٢٨).

صه نعانى ئەلئیت: شاراوہ نیہ وشہی الصلّاة لام ی جنس ی تعریفی
پیوہیہ، کہواتہ سوننہ تیش ئەگرتتہ وہ، مہگەر بوتریت: ئەگەر الصلّاة
بەرہہایی وترا تہنہا فہرز ئەگہیہ نئیت، وسوننہت ناگرتتہ وہ.

باسی شہشہم / بۆسہ فہرکردن بہ تاییبہت بۆ جگہ لہو سئى مزگہوتہ، دوو را
ہہیہ:

یہ کہم: بہ دەر لہو سئى مزگہوتہ حہرامہ سہ فہریکرت، وہک: سہردانی
پیاوچاکان زیندوو بن یا مردوو، بہ مہبہستی نزیک بونہ وہ لہ خوا، وہ بۆ
شوینہ پیروزہ کان بہ مہبہستی دەستکەوتنی بہرہ کەت ونویژ کردن
تیایدا. ئەمەش رای ابو محمد الجوینی وقازی عیاض وکۆمەلئیکہ، بہ
بەلگہی:

ا. چەمکی بہ تہنہا (الحَصْرُ) لہ فہرمودہ باسلیکراوہ کہدا.

ب. ابو بصرہی غفاری إنکاری ابوہریرہی کرد، کاتیئک بیستی چوہ بۆ
کیوی طور، وہ وتی: ئەگەر پینش ئەوہی پرۆشتیتایہ تۆم ببینایہ
نہ ئەپرۆشتیت، بەلگہی ئەم فہرمودہیہ شی ہینایہ وہ (بۆ ابوہریرہ) ئەویش
رہزاندی دەریری. ^۱ اصحاب السنن گێراوایہ نەتہ وہ.

دوہم: حہرام نیہ، بہ پای جہمور. چەند فہرمودہیہک بۆ راکیان
ئەہیننہ وہ، وہ چەندین لیکدانہ وہی دوریش بۆ فہرمودہ کہ ئەکەن.

صہ نعانى وای بۆ ئەچئیت کہ ئەم فہرمودانہ ناتوانرین بکرتنہ
بەلگہ، لیکدانہ وہش نابئیت مہگەر لہ کاتیئکدا نەبئیت کہ بەلگہی
پینچوانہی فہرمودہ کہ ہہبئیت.

^۱ إنکارُ أبي بصرة الغفاري على أبي هريرة خروجهُ إلى الطور. وقال: لو أدركتكَ قبل أن تخرج ما
خرجت، واستدل بهذا الحديث ووافقهُ أبو هريرة. مسند أحمد بن حنبل - مسند الأنصار حديث
أبي بصرة الغفاري (٢٢٢٠٩).

الحديث ٢٧ // عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَانَ إِذَا جَاءَهُ أَمْرٌ يَسْرُهُ، خَرَّ سَاجِدًا لِلَّهِ.

هركات پیغهمبهری خوا هه والئیکی خوشی پیبگهشتایه، کرنوشی بوخوا نهبرد.

گنبرمودهی فهرموده که // پینج کهسه که جگه له نسائی. سنن ابن ماجه، کتاب

اقایة الصلاة، باب ما جاء في الصلاة والسجدة عند الشکر (١٣٩٠) ١

سه ریاسه کان

باسی یه که م / له بارهی حوکمی سوجهی سوپاسکردنی خوا، چهند رایه که هه یه:

یه که م: دروسته، به پای هادیه و شافیعی واحمد، به به لگهی:

١. فهرمودهی باسلینکراو.

٢. سوجه بردنی پیغهمبهر دواى نایه تی ﴿وَوَظَنَ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ﴾ {ص: ٢٤}.

وه فهرموده تی: سوجه بردنه که بو نیمه سوپاسکردنه و بو داودیش تهوبه کردنه.^٢ مانای نایه ته که ش نه وه یه: داود پیغهمبهر زانی که تا قیمان کردوه ته وه، بو یسه داواى لیخوشیبونی له په روه ردگاری کردوو، کرنوشی بردوو گه رایه وه.

دوه م: دروست نیه (مکروهه)، به پای مالک: چونکه هه رچه نده پیغهمبهری خوا نیعمه تی زوری به سر دا پزاوه، به نام نه بیستراوه سوجهی بردیبت.

سینیه م: نه مکروهه ونه سوننه ته، واته موباحه، به پای ابوجه نیفه، چونکه له پیغهمبهره وه نه گنبرداوه ته وه.

^١ البانی پله ی حسن ی داوه تی.

^٢ سُجُودُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْآيَةِ: وَظَنَ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ، فَاسْتَغْفَرَ رَاكِعًا وَأَنَابَ. وَقَالَ: هِيَ لَنَا شُكْرٌ وَلِدَاوُدَ تَوْبَةٌ.

وه نامی دوپراکھی دواپی دراوته وه که: فہرمودہ لہ پیغہ مبرہ وه ہہیہ
مہ شروعیہ تی بسہ لمینیت.

باسی دوم / نایا پاک و خاوینی بو سوجده بردنہ کہ، مہرجہ یان نا؟ دوو راہیہ:
یہ کہم: مہرجہ، بہہ رای ابوالعباس والمؤید بالله والنخعی و ہن دیک
لہا وه نانی شافعی، ئەیشوبہینن بہ نویرتہ وه.

دوم: مہرج نیہ، بہہ رای امام یہ حیا و ابوطالب، لای صہنعانی ئەم رایہ
دروستہ، بہ بہ لنگھی:

١. سوجدهی سوپاس گوزاری، وهک نویرتہ نیہ.

٢. لہ فہرمودہ باسلیکرا وه کاندنا بہ مہرجی دانہ ناوہ.

باسی سییہم / نایا اللہ اکبر، بو سوجدهی شکر ئەکریت؟ دوو راہیہ:

یہ کہم: اللہ اکبر ئەکریت، بہہ رای المہدی لہ کتیبی البحر دا.

دوم: اللہ اکبر ناکریت، چونکہ لہ فہرمودہ باسلیکرا وه کاندنا
باسنہ کراوہ.

باسی چوارہم / ابو طالب ئەلئیت: رو ئەکریتہ قبیلہ.

باسی پینجہم / امام یہ حیا ئەلئیت: لہ کاتی نویرتہ دا سوجدهی شوکر
نابریت، چونکہ بہ شیک نیہ لہ نویرتہ کہ.

بہ نام صہنعانی ئەلئیت: ہوی سوجده بردنہ کہ بو دەستکە وتنی
بہ خششیکہ یا لاچونی ناخوشیہ کہ، لہ نویرتہ شدا ئەکریت سوجده
ببریت، وهک سوجدهی تلاوہ.

الحديث ۲۸ // ۱. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعَشْرِينَ دَرَجَةً.

۲. وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَذِّ بِخَمْسٍ وَعَشْرِينَ جُزْءًا.

نوٹ: به کومال به بیست و حوت پله له نوٹری تاک باشتره. یا: به بیست و پینج بهش له و باشتره.

گیروموی فہرمودہ کسہ // صحیح البخاری ، کتاب الأذان ، ابواب صلاة الجماعة والإمامة ، باب فضل صلاة الجماعة (۶۲۷). صحیح مسلم ، کتاب المساجد ومواضع الصلاة ، باب فضل صلاة الجماعة (۱۰۷۳).
مانای وشہگان // الفذ: تاک.

سہریاسہگان

باسی یہ کسہم / دژاہ تی نیہ له نیوان ہردوو گیوانہ وہی بیست و حوت و بیست و پینج ، بہم شیوہی خواروہ ماناگانیان ریخراوہ:

۱. ژمارہ لیروہا مہ بہست نیہ ، ژمارہ بیست و حوت ، بیست و پینج له خوئہ گرت ، باسکردنی کسہ ریگریہ له زور ، صہنعانیش ئسہم رایہی بہ پہسہند داناوہ.

۲. پیغہ مہری خوا له سہرہ تادا ژمارہ کہ مہ کی پیراگہ یاندون ، پاشان ژمارہ زورہ کہ ، و ہک زیادہ فہ زلیکی خوا ی گورہ.

۳. بیست و حوت بو کہ سیکہ له مزگہ وتدا نوٹری بہ کومال بکات ، بہ نام بیست و پینج بو کہ سیکہ له مزگہ وتدا نوٹری بہ کومال نہکات.

۴. بیست و حوت بو کہ سیکی دورہ مزگہ وتہ ، و بیست و پینج کہش بو کہسی نزیک مزگہ وتہ.

۵. زوریہ کہ بو زورو کہم ی جہ ماعہ تہ کہ یہ.

۶. جیاوازیه که بو باردوخی نویژخوینه که نه گهریتته وه: زانتر بیئت، زیاتر ناگای له نویژه که بیئت.

هه ندیک که سیش چهند رایه کی بی به لگه نه هیننه وه، ابن حجر له فتح الباری دا ئه رایانه ی باسکرده.

باسی دوهم / به ش وپله به نویژ لیکدراوه ته وه، نویژی کۆمه ل به بیست وحهوت نویژی تاکه.

باسی سییه م / فه موده که هانمان نه دات بو پابه ند بون به کۆمه له وه.

باسی چوارهم / فه موده باسلیکراوه که وه لامه بو نهوانه ی نویژی تاک بی پاساو به پوچهل دانه نین، وه کۆمه ل نه که نه مرچی دروستبونی نویژ. چونکه پله به ندی نیوانیان (تاک وکۆمه ل) دروست بونی هه ردوکیان نه گه یه نیئت.

الحدیث ۲۹ // عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَحَلَّ الذَّهَبَ وَالْحَرِيرَ لِأُمَّتِي، وَحَرَّمَ عَلَى ذُكُورِهَا.

ئالتون وئاوریشم بوژنان وکچانی ئومه ته که م هه لال کراوه، له سه ر پیاوانیان هه رام کراوه.

گیڕه ره وه ی فه موده که // احمد، ونسائی که به صحیحی داناوه. السنن الصغری، کتاب الزینه، تحريم الذهب على الرجال (۵۰۸۱).

سه ریاسه کان //

باسی یه که م / فه موده که به لگه ی هه رامبونی له بهرکردنی ئالتون وئاوریشم نه گه یه نیئت. راخه ری ئاوریشمیش هه مان حوکمی هه یه.

باسی دوهم / ده ریاره ی له بهرکردنی ئافرهت بو ئالتون وئاوریشم، درو پاره یه:

یه که م: دروسته بویان، به کۆدهنگی زانایان، به به لگه ی: فه موده باسلیکراوه که.

دوهم: دروست نیه، به به لگه ی ئه وه ی: فه موده باسلیکراوه که لابراوه (منسوخ).

الْحَدِيثُ ٢٠ // مَنْ هَمَّرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنْ اللَّهُ يُحِبُّ إِذَا أَنْعَمَ عَلَى عَبْدِهِ نِعْمَةً أَنْ يَرَى أَثَرَ نِعْمَتِهِ عَلَيْهِ..

خوای گه وره پیی خوشه که به هر یه کی به که سیک به خش، شوینه واری
ئو به خششهی پیوه دیاریت.

گیرهوهی فرموده که // البیهقی والنسائی والترمذی والحاکم ۱.

سهریاسه کان //

ئهم فرمودانه به لگن له سهر ئه وهی که: خوای گه وره پیی خوشه
شوینه واری به خششهانیه له خواردن و پووشاکدا به بنده کانیه وه
ببینیت، له بهر ئهم هویانه:

ا. سوپاسکردنی ئه و به خششانیه، به کردار.

ب. ئه گهر که سیک هه ژار له و شیوه دا ببینیت، ئه چیت بولای تا کو
خیری پی بکات.

ج. خو ناشرین نیشانان، سوالکردنه بوخوی و درخستنی فه قیریه
به زمانی حال، وهک و تراوه: زمانی حال به شکاتکردن ئه که ویته گو. یا:
ببینی دیمه نم بری قسه کردنه.

^۱ سنن الترمذی الجامع الصحیح، الذبائح، أبواب الأدب عن رسول الله صلى الله عليه وسلم، باب
ما جاء إن الله تعالى يحب أن يرى أثر نعمته (۲۸۱۶). البانیش به صحیحی داناوه.

الحديث ۲۱// عن أنس رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يتمنين أحدكم الموت لضر نزل به. فإن كان لأبد ممتنياً، فليقل: اللهم أحيني ما كانت الحياة خيراً لي، وتوفني ما كانت الوفاة خيراً لي.

با كهستان ئاوات به مردن نه خوازيت. نه گهر هر ناچار بوو، با بليت: خوايه نه گهر ژيان بو من خيري تيايه، ژيانم پي ببه خشه، نه گهر يش مردن خيري تيايه مردنم پي ببه خشه.

گيرمدهوى فهرموده گه // صحيح البخاري، كتاب الدعوات، باب الدعاء بالموت والحياة (۵۹۹۹). صحيح مسلم، كتاب الذكر والدعاء والتوبة والاستغفار، باب كراهة تمني الموت لضر نزل به (۴۹۴۶).

ماناي وشه كان // الجنّازة: كهسى مردوو يا شوينى دانانى مردوو.

سهر يسه كان

باسى يه گه م / فهرموده كه به نگه ي پي گري كردنه له خوزگه به مردن خواستن، له كاتى ناره حه تى، ياترسان له دوژمن يا نه خوشى يا نه بونى يا هر ناخوشيه كى ترى دنيا، چونكه ترسان و نارام نه گرتن و پرازي نه بونه به قه زاي خودا.

باسى دوهم / به لام نه گهر خوزگه خواستن كه بو نه وانى سه ره وه نه بوو، به لكو له ترسى دين فه وتان بوو، نه و خوزگه يه باشه، به به نگه ي: (فهرموده ي: لضر نزل به، له فهرموده باسلي كراوه كه دا).

۲. فهرموده ي: نه گهر ويستت به نده كانت تا قيبكه يته وه، بممري نه به بي تا قيبكراوه يي.

۳. عبدالله بن رواحه و چه ندانى ترش له سلف ئاواتى شه هيد بونيان خواستوه.

^۱ وَإِنْ أَرَدْتَ بِالنَّاسِ فِتْنَةً فَأَقْبِضْنِي إِلَيْكَ غَيْرَ مَقْتُونٍ. سنن الترمذي الجامع الصحيح الذبائح، أبواب تفسير القرآن عن رسول الله صلى الله عليه وسلم باب ومن سورة ص (۲۲۲۹).

۴. فہرمودہی مریم سہلامی خواہی لیبیت، وہ کہ لہ نایہ تہ کدا ہاتوہ: ﴿يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا﴾ {مریم: ۲۳}، واتہ: خوژگہ پیش ئہم کاتہ بمردمایہ. ئہ بینین ئاواتہ خوازی مردنہ لہ ترسی کافر بونی خہ لکی بو بینینی حالی ئہو، وہ بہد بہختبونی کہ سانیک بہ ہوی ئہوہ وہ.

باسی سینیہم / فہرمودہی: (فَإِنْ كَانَ لَابُدُّ مُمْتِنًا)، واتہ ئہ گہر ئارامی نہما، ئینجا ئہو نزایہ بکات، باشتیش وایہ ئہو نزایہ ہر نہکات.

الحديث ۲۲ // من عبد الرحمن بن أبي ليلى قال: كان زيد بن أرقم رضي الله عنه يكبر على جنازتنا أربعاً، وإنه كبر على جنازة خنساء، فسأته، فقال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يكبرها...

زہیدی کوری ئہرقم لہ سہر مردوہ کانمان چوار جار اللہ اکبری ئہ کرد، بہ نام جار نیکیان پینج جار اللہ اکبری کرد، کہ پرسسیاری لیکرا، فہرموی: پیخہ مہبری خواش ئہو ہندہ اللہ اکبری کردوہ.

گیر مہروی فہرمودہ گہ // صحیح مسلم، کتاب الجنائز، باب الصلاة على القبر (۱۶۴۰). وچوار کہ سہ کہ.

سہ ریاسہ کان

باسی یہ گہم / لہ بارہی ژمارہی (اللہ اکبر) ہکان لہ نوئیژی مردودا، چہند رایہ ک ہہیہ:

یہ گہم: تہنہا چوار جارہ، بہ پای کومہ لی پی شینہو دواہ ئہوانیش، لہ ناویاندا چوار سہر مہزہ بہ گہ، ابن عبدالبر ئہ لیت: لہ ناو زانایاندا تہنہا ابن ابی لیلی پی وایہ کہ پینج جارہ.

جمہور بہ چوار بہ لگہ ئہم رایہ بہ راست دائئین:

۱. لہ رینگہی کومہ لیک ہاوہ لئانہوہ گیر دراوہ تہوہ، کہ زورتن لہوانہی پینج جاریان گیراوہ تہوہ.

۲. گیرانہوہ کہ یان لای بوخاری وموسلم ہہیہ.

۳. هاوه لآن کۆدهنگن له سهر ئیش پینکردنی.

۴. دوایین کرداریک بوو له وباره دا که پینغه مبهه ر صلی الله علیه و سلم کردییتی، وهک حاکم له ابن عباس نه یگپرتته وه.^۱

دوه م: پینج جار الله اکبر نه کریت، به پای زۆربه ی هادهویه، به لگه شیان:

له عه لیه وه گپردراوه ته وه خوای لی رازیبیت، که: پینج جار الله اکبری له سهر فاطمه کردوه، هه سه نیش پینج الله اکبری له سهر باوکی (علی) رده، ئیبن الحنفیه ش پینج الله اکبری له سهر ئیبن عباس کردوه.

فه رموده کانی چوار جاریش والیک نه ده نه وه، که مه به سستی چوار الله اکبر جگه له الله اکبری ده ستپینکردن.

سه نه عانی نه لیت: نه مه لی کدانه وه یه کی دوره. چه ند رایه کی تریش له بابه ته که دا هه ن.

^۱ المستدرک علی الصحیحین للعاکم، کتاب الجنائز (۱۳۶۱).

الحدیث ۲۳ // عن جابر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُجْصَصَ الْقَبْرُ، وَأَنْ يُقْعَدَ عَلَيْهِ، وَأَنْ يُنْتَى عَلَيْهِ...

پینغمبهری خوا هه لبه ستن و دانیشتن له سه رگۆپو و بینا کردن له سه ری قده غه کردوه.

گیڕه موهی فه رموده گه // صحیح مسلم، کتاب الجنائز، باب النهی عن تجصيص القبر والبناء علیه (۱۶۶۳).

سه ریاسه کان

باسی یه گه م / کۆمه لی زانایان پنیان وایه هه لبه ستن و بینا کردن، بو خو به دورگرتنه له و ئیشه. به نام دانیشتن له سه ری بو حه رامبونه.

به نام سه نغانی ئه لیت: ئه مه کۆکردنه وهی حه قیقه ت و مه جازه، نازانریت چی وایلیکردون وشه کان له سه ر حه قیقه ت لابه ن، هه رچه نده بناغهی نهی بو حقیقه ته نه ک مه جان.

باسی دوهم / فه رموده که به لگهی حه رامبونی ئه وانهی پیشوه، چونکه نهی له بناغهدا بو حه رامبونه.

باسی سینه م / چند فه رموده یه کی تر پشتگیری ئه م فه رموده یه ئه که ن:

ا. فه رموده ی ابن مسعود به مه رفوعی: خوای گه وره له عنه تی له و ئافره تانه کردوه سه ردانی گۆپ ئه که ن و مزگه وت و چرای له سه ر ئه که ن.^۱
ابوداود و ترمذی و نسائی گیڕاویانه ته وه.

ب. له گیڕانه وه یه کی نسائیدا: رینگریکردوه له دروست کردنی گۆپو زیاد کردن له سه ری وه لبه ستنی و نوسین له سه ری.^۲

^۱ لَعَنَ اللهُ زَائِرَاتِ الْقُبُورِ وَالْمُتَخَذِينَ عَلَيْهَا الْمَسَاجِدَ وَالسُّرُجَ. سنن أبي داود، کتاب الجنائز، باب في زيارة النساء القبور (۲۸۲۳).

^۲ نهی أن یبنی علی القبر، أو یزاد علیه، أو یجصص، أو یکتب علیه. السنن الصغری، کتاب الجنائز، الزیادة علی القبر (۲۰۱۰).

ج. بوخاری له عائشه وه ئه لیت: پیغه مبهری خوا له و نه خوشیهی که پیی وه فاتی کردو هه لئه سستایه وه، فرموی: له عنه تی خوا له جوله که و گاوران، که گۆری پیغه مبهرانیان ئه که نه مزگهوت.^۱

د. بوخاری و موسلیم به م گپرانه وه یه له ابوهریره وه هاویران.

ه. ترمذی له گپرانه وه یه که که به پلهی حسه نی داناره: علی به ابوالهیاج الاسدی ئه لیت: بۆ ئه وه ئه تنیرم که پیغه مبهری خوا منی بۆ نارد بوو، گۆریک نه هینم به ته ختکاره ویی نه بیت، په یکه ریک نه هینم به لابراره ویی نه بیت.^۲

باسی چوارهم / حه راره دروستکردنی بیناو جوانکاری و هه لبه ستن و دانانی سندوقی رازاوه له ناویا و، په رده پراگرتن به سه ریا و خو هه لسان پیایدا، به م به لگانه:

ا. ئه وه هه والهی که له عنه ت و چواندنی تیایه، که ئه فرموی: گۆره که م مه که نه بت و بیپه رستن.^۳

ب. چونکه له گه ل تیپه ربونی کات و بئاو بونه وه ی نه زانیدا، سه ره ئه کیشتی بۆ بتپه رستی، که لای کۆمه لانی پیشووتر هه بون. له به ره وه به ته واوه تی ریی لیگرتوه تا نه گاته ئه و خراپه یه.

ج. حه رامکردن، گونجاوترین حیکمه تی که له دانانی یاسا بۆ به ده سه تهینانی به رژه وه نندی و لابرده نی خراپه، خو بوخوی، یا به هوی ئه و هۆکاره وه.

^۱ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَرَضِهِ الَّذِي لَمْ يَقُمْ مِنْهُ: لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى، إِتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ. صحيح البخاري، كتاب الصلاة، أبواب استقبال القبلة باب الصلاة في البيع (٤٢٨).

^۲ أَبْعَثَكَ عَلَى مَا بَعَثَنِي عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنْ لَا أَدَعُ قَبْرًا مُشْرِفًا إِنَّا سَوَّيْتُهُ، وَلَا تَمْتَلَأُ إِنَّا طَمَسْتُهُ. سنن الترمذی الجامع الصحیح، أبواب الجنائز عن رسول الله صلى الله عليه وسلم، باب ما جاء في تسوية القبور (١٠٠٦).

^۳ لَا تَجْعَلُوا قَبْرِي وَثَنًا يُعْبَدُ. موطا مالك، كتاب قصر الصلاة في السفر، باب جامع الصلاة (٤١٩).

الحديث ۲۴ // عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: مر رسول الله صلى الله عليه وسلم بقبور المدينة، فأقبل عليهم بوجهه فقال: السلام عليكم يا أهل القبور، يغفر الله لنا ولكم، أنتم سلفنا ونحن بالأثر...

پیغہمبہری خوا بہلای گۆرہکانی مہدینہدا تیپہری، پرووی تیگردن و فہرموی: خہلکانی گۆرستان سہلامتان لی بیئت، خوا لہئیماش و لہ ئیوہش خوئش بیئت، ئیوہ پیشمان کہوتن وئیماش بہدواتان دین.

گنیرہرموی فہرمودہکہ // سنن الترمذی الجامع الصحیح، ابواب الجنائز

عن رسول الله صلى الله عليه وسلم، باب ما يقول الرجل إذا دخل المقابر (۱۰۰۹) ۱.

سہریاسہکان

باسی یہکہم / فہرمودہکہ بہلگہی رہوایہتی سہردانکردنی گۆرہ، وہ سہلام کردن لہ مردوانی، ئەگەر بہ مہبہستی سہردانیش نہ چو بیئت، سہلامکردنہکش و ہک سہلامکردن لہزیندوانہ.

بورہیدہ ئەلیت: پیغہمبہری خوا فیبری ئەکردن کہ چون بو گۆرستان بلین: سہلام لہئیوہ بیئت خہلکانی موسلمان و باوہردار، ئیماش ئەگەر خوا ئارہزوو بکات پیتان ئەگہینہوہ، داوای سہلامتی بو ئیماش و ئیوہ ئەکہم. ۲ موسلیم و احمد و ابن ماجہ، ئەیگنرہوہ.

باسی دوہم / فہرمودہکہ بہلگہی ئەوہیہ کہ: مردوان ہست بہ وانہ ئەکہن کہ بہلایاندا تیئہپہرن و سہلامیان لیئہکہن، ئەگہرنا بہ فیرودانہ. وا دیارہ ئەم ناگالیبونہ بو پۆژی ہینی و پۆژہکانی تریشہ.

^۱ ترمذی بہ حہسہنی داناوہ. البانیئش ئەفہرمویت: فہرمودہیہکی لاوازہ.

^۲ :كان رسول الله يعلمهم إذا خرجوا إلى المقابر أن يقولوا: السلام على أهل الديار من المؤمنين والمؤمنين، وإنا إن شاء الله بكم لأحقون، أسأل الله لنا ولكم العافية. صحيح مسلم، كتاب الطهارة ، باب استحباب إطالة الغرة والتججيل في الوضوء (۲۹۲).

باسی سنییه / نه گهر مروّۃ ویستی بو که سنیك بیاریته وه، یا داوای لیخوشبونى بویکات، له دوعا کردن بو خویه وه دهست پیئه کات، به به لگه ی:

۱. فەرموده باسلیکراوه که.

۲. نـزـا قـورنـانـیـه کـان و اـمـا تـون: ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا﴾ {الحشر: ۱۰} واته: پهروه ردگارمان له ئیمهش و له براکانیشمان خوش بیه. ﴿وَاسْتَغْفِرْ لِدُنْيِكَ وَالْمُؤْمِنِينَ﴾ {محمد: ۱۹}. واته: داوای لیخوشبون بو خووت و برواداران بکه. چهندهها ئایه تی تریش.

باسی چوارهم / فەرموده که به لگه ی ئه وه یه که: ئه م نزایانه و نزای تریش، سودی بو مردوه که هیه، نه وه وی په حمه تی خوای لیبت، کودهنگی زانایان ده باره ی گه شتنی دوعا به مردوو له شرح صحیح مسلم دا باس ئەکات.

باسی پینجه م / ده باره ی سودی قورئان خویندن بو مردوو، چهند رایه که هیه: یه که م: پینی ناگات، به پرای شافعی.

دوهم: پینی ئەگات، به پرای احمد و کۆمه لیک له زانایان وهه ندیک له هاوه لانی شافعی.

سنییه م: مروّۃ بو ی هیه پاداشتی چاکه کانی له نویرت، یا پوژو یا حج یا خیرکردن یا قورئان خویندن یا زیکر یا هر جوریکی تری په رستش، بو خه لکی تر بنیرت، به پرای کۆمه لیک له اهل السنه و زانایانی هه نه فیه. ئه مهش دروسترین رایه، به به لگه ی:

۱. دارقطنی نه یگنیرتیه وه: پیاویک پرسیا ری له پینه مبه ر کرد: چون له داوای مردنی دایک و باوکی له گه لیان باش بیت؟ له وه نامدا فه رموی: له گه ل نویرت ی خویدا بو ئه وانیش بکات و له گه ل پوژویدا بو یان به پوژو بیت.

۱ أن رجلاً سأل النبي صلى الله عليه وسلم أنه كيف يبر أبويه بعد موتيهما؟ فأجابته بأنه: يصلي لهما مع صلاته، ويصوم لهما مع صلاته.

٢. ابوداود له معقل بن یسار نه گڙیتته وه له پښغه مبه ره وه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: سوره تی یاسین به سهر مردوه کانتاندا بخوینن. ^١ دیاره مردوش نه گڙیتته وه، (له گه ل که سیک له سهره مه رگدا بیت)، به لکو له راستیدا هر بو مردوه که یه.

٣. بوخاری وموسلیم نه گڙیتته وه: پښغه مبه ری خوا به رانیکی بو خوی، یه کیکی تریشی بو نوممه ته که ی کرد به قوربانی ^٢. له وانهی رابورد، ناماژیه به وهی مروّفة سودمندی ته بیت له کرداری که سانیتتر. سه نعانیش به رایه کی به هیزی داناوه.

^١ اِقْرَأُوا عَلَىٰ مَوْتَاكُمْ سُورَةَ يَاسِينَ. سنن أبي داود ، كتاب الجنائز ، باب القراءة عند الميت (٢٧٢٠). البانی به لاوازی داناوه.

^٢ أَنَّهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؛ كَانَ يُضْحِي عَنْ نَفْسِهِ بِكَبْشٍ، وَعَنْ أُمَّتِهِ بِكَبْشٍ. سنن أبي داود ، كتاب الضحايا ، باب في الشاة يضحي بها عن جماعة (٢٤٤٢).

الْحَدِيثُ ٢٥ // عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بَعَثَ مَعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ. فَذَكَرَ الْحَدِيثَ.. وَفِيهِ: إِنَّ اللَّهَ افْتَرَسَ عَلَيْهِمْ صِدْقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُوخَذُ مِنْ أَغْنِيائِهِمْ، فَتَرُدُّ فِي فُقَرَائِهِمْ...

کاتیک پیغمبر موعاذاي نارد بو وواتی یه من پتی فرمود، که پییان رابگه یه نیت: خواي گه وره له ماله کانیا نندا خیري فرز کردوه، له دوه وله مهنده کانیا ن وهرئه گیریت و به هه ژاره کانیا ن نه دریت.

گیر فرموده ی فرموده گه // صحیح البخاری، کتاب المغازی، باب بعث ابي موسى (۴۰۹۹). صحیح مسلم، کتاب الإیمان، باب الأمر بالإیمان بالله ورسوله (۵۲).

سه ریاسه کان

باسی یه گه م / زه کات له زمانی عه ره بیدا واته: زیاد کردن و وپا کبونه وه. له شه رعیشدا واته: به خشینی بریک له مال به که سینکی نه دار وهاوشیوهی، وه هیچ ریگریه کی شرعی له وه خشینه دا نه نیت. چه ند ناویکی بو دانراوه: الصَّدَقَةُ الْوَاجِبَةُ، الْمُدْبُوبَةُ، النَّفَقَةُ، الْعَفْوُ، الْحَقُّ. یه کی که له پایه کانی ئیسلام به کۆدهنگی زانایان. له سالی دوه می کۆچی پیش فرزیونی بوژی ره مه زان، فرزکراوه، به پای زوری زانایان.

باسی دوه م / ده ریاره ی نه ورساله ی پیغمبری خوا موعازی بو یه من نارد، چه ند رایه ک هه یه:

یه گه م: سالی ده یه م پیش هه جکردنی پیغمبر، بوخاری له کۆتایی به شی المغازی دا باسی کردوه.

دوه م: کۆتایی سالی نۆیه م، کاتی هاتنه وه ی پیغمبر له جهنگی ته بوک، به پای واقدی و ابن سعد.

سینیه م: سالی هه شتم، پیش بزگارکردنی مه که ه.

یه کپران له وه داکه: له یه مهن مایه وه تا له سه رده می خه لافه تی ابوبکر دا هاته وه مه دینه وه پاشان به ره وشام چوو، تا له وی وه فاتی کرد.

باسی سنییه م / فه رموده ی: (تُؤَخَذُ مِنْ أَمْوَالِهِمْ)، کراوه ته به لگه بوئه وه ی: نیمام خو ی یا جیگره که ی زه کات کوئه کاته وه و، دابه شی نه کات، که سیکیش نه ی دات به زور لینی وه رئه گیریت. پیغه مبه ری خواش به نار دنی کارمه ندانی زه کات، (السُّعَاةُ) نه مه ی پونکردوه ته وه.

باسی چواره م / فه رموده ی: (تُرَدُّ عَلَیْ فُقَرَائِهِمْ)، کراوه ته به لگه بو و ته ی مالک که نه لیت: نه گهر زه کات ته نها به کو مه لیک بدریت بری نه که ویت.

به نام و تـراوه: نه مه به لگه نیه، چونکه که هـ ژارانی به تایی به ت باسکردوه، له به ره وه ی نه وان زورینه بون.

باسی پینجه م / له وان یه مه به سستی له فقیر که سیکه خیری پینشیت، که واته مسکین یش نه گرتته وه، چونکه مسکین لای هه ندیک له فقیر باشتره، به نام رایتر هه یه نه لیت: فقیر له مسکین حالی باشتره.

باسی شه شه م / فه رموده ی: (وَتَوَقَّ كَرَائِمَ أَمْوَالِ النَّاسِ)، له وه رگرتنی ماله گرانبه هاکان خو ت پیاریزه، الکرائم واته گرانبه ها.

نه مه یش به لگه ی نه وه یه: نه وکه سه ی زه کات کوئه کاته وه، بو ی نیه باشترینی ماله که ببات، چونکه زه کات بو دلدانه وه ی هه ژارانه، به نام ناگونجیت مافی خاوهن مال بخوریت، به ره زامه ندی خو ی نه بیت.

الهدیث ۳۶ // عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده: أن امرأة أتت النبي صلى الله عليه وسلم، ومعها ابنة لها، وفي يديها مَسَكَتَانِ من ذهب، فقال لها: أَنْعِطِينَ زَكَاةَ هَذَا؟ قالت: لا. قال: أَيْسُرُكَ أَنْ يُسَوِّدَ اللهُ بِهَذَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ سَوَارَتَيْنِ مِنْ نَارٍ؟ فَأَنْعِطْتُهُمَا. نافرته تيك له گهل كچيكي خويدا هات بولاى پیغه مبهر. كچه كى دوو بازنى ئالتونى له دهستدا بوو، پیغه مبهر پیى فرموى: زه كاتى ئهو بازنانه ئه دهيت؟ وتى: نه خير. فرموى: حه زه كهيت خواى گه وره له قيامه تدا له جى ئهو دوانه دوو بازنى ئاگرينت بكاته دهست؟ پاشان نافرته كه فرى دان.

گيرموى فرموده كه // سى كه سه كه به ئيسنادىكى به هيئ نه يگيرنه وه.

ماناي وشه كان // مسكة: بازن . المرأة: نافرته كه ناوى اسماء بنت يزيد بن السكن.

سه رياسه كان //

باسى يه كه م / زانايان ده رياره ي زهكات دانى خشل، چهند رايه كيان هه يه:

يه كه م: زهكات واجب ته تيايدا، به راي هادويه وكومه ليك زاناي پيشين و رايه كى شافعى، به به لگه ي:

ا. ئهو فرمودانه ي سه ره وه.

ب. فرموده ي ام سلمه: جورىك بازنى ئالتونى له دهست نه كرد، وتى:

ئهى پیغه مبهرى خوا، ئه مه كه نزه (ئه شاردریته وه تاسزای له سه رییت)؟

فرموى: ئه گهر زه كاتى لیبده ي كه نزنیه.^۲ ابوداودو دارقطنى

گيرايوانه ته وه، حاكميش به صحيحى داناوه.

دوهم: واجب نيه تيايدا، به راي مالك واحمدو رايه كى شافعى.

^۱ سنن ابى داود، كتاب الزكاة، باب الكنز ما هو؟ وزكاة العلي (۱۲۴۹). البانى پله ي حسن ي داوه تى.

^۲ أنها كانت تلبس أوضاعاً من ذهب. فقالت: يا رسول الله أكنز هو؟ قال: إذا أذيت زكاته فليس بكنز.

المستدرک على الصحيحین للحاکم، کتاب الزكاة، (۱۲۷۵). ئه لبانى به حسن ي داناوه.

به لگه‌شیان: چهند رایه‌ک له‌زانیانی پیشینه‌وه، که پنیان وایه زه‌کات له‌خشلدا واجب نیه.

وه‌لامی نه‌مانه دراوه‌ته‌وه: نه‌گهر فهرموده‌ی راست هه‌بوو، هیچ رایه‌ک کاری پی‌ناکریت.

سییه‌م: زه‌کاتی خشل‌ئهره‌یه خه‌لکی تر سودی لیبنیت، وه‌ک دارقطنی انس و اسماء‌ی کچی ابوبکر نه‌یگیریته‌وه.

چوارهم: ته‌نهایه‌کجار زه‌کاتی نه‌دریت، نه‌ک هه‌موو سالی‌ک. به‌یه‌قی له‌انس نه‌یگیریته‌وه.

رای دروست: یه‌که‌م را له‌ه‌مویان دروستره، چونکه فهرموده‌ی راست و به‌هیز دهریاره‌ی هه‌یه.

باسی دوهم / روکه‌شی فهرموده‌که نه‌وه نه‌گه‌یه‌نیت که: بپی دیاریکراو نیه بو‌زه‌کاتدان، چونکه پیغه‌مبهری خوا فرمانی زه‌کاتدانی دهرکردوه لی، که له‌پینج ئوقیه که‌تر نه‌بوو.

ریشه‌که‌شی لای نه‌وانه‌ی به‌فرزی دائه‌نین، بپی واجب بونی زه‌کاته له‌ئالتون وزیودا. روکه‌شی فهرموده‌که به‌ره‌هایی هاتوه، له‌وانه‌یه به‌فهرموده‌کانی زه‌کاتدانی ئالتون وزیو به‌ستبیتیانه‌وه.

الْحَدِيثُ ٢٧ // من ابن عباس رضي الله عنهما قال: فرض رسول الله صلى الله عليه وسلم زكاة الفطر مظهرة للنصائم من اللغو والرفث، وطعمة للمساكين، فمن أداها قبل الصلاة، فهي زكاة مقبولة، ومن أداها بعد الصلاة فهي صدقة من الصدقات. پیغمبری خوا سرفیتره فرزکردوه بو پاکردنه وهی پوژوه وان له قسهی نابجی و، وهک خواردنیکیش بو هه ژاران که سیک پینش نویژی جه ژن دهریبکات، زه کاتیکي وهرگیراوه، نه وهیش له دواي نویژ دهریبکات، هه وهکو خیرینکی ناساییه.

گیرموده یه // ابوداودو ابن ماجه نه یگیرنه وه، حاکم به صحیحی داناوه.

سنن ابی داود، کتاب الزکاة، باب زکاة الفطر (١٢٨٤).

سهریاسه کان

یاسی یه کهم / دهریاره ی حوکمی سهرفیتره، چه ند رایه که هه یه:

یه کهم: واجبه، به به لگه ی:

١. وشه ی (فرض) له فرموده ی باسلیکراوه که دا.

٢. وشه ی (فرض) له فرموده ی ابن عمر دا: پیغه مبره ی خوا سهرفیتره ی فرزکردوه، مشتیک خورما یا مشتیک جو، له سه کویله و نازاد و نیرو می و بچوک و گهره ی موسلمانان، فرمانیشی داوه پینش چون بو نویژی جه ژن دهریبکرت^١. وشه ی فرض به مانای پیویستی پابه ندبون دیت.

٣. کۆدهنگی زانایان، به رای إسحاق.

دوهم: سهرفیتره سوننه ته، به رای داود وهه ندیک له زانایانی شافعی.

یاسی دوهم / فرموده ی باسلیکراو به لگه ی نه وه یه که: خیرکردن گونا هه کان نه سپرته وه.

^١ فرض رسول الله صلى الله عليه وسلم زكاة الفطر صاعاً من تمر أو صاعاً من شعير على العبد والحر والذکر والأنتی والصغیر والكبیر من المسلمین، وأمر بها أن تؤدى قبل خروج الناس إلى الصلاة. صحیح البخاری، کتاب الزکاة، أبواب صدقة الفطر، باب فرض صدقة الفطر (١٤٤٢).

باسی سنیهم / فرموده‌ی باسلیکراو به‌لگه‌یه که: پیش نویشی جه‌ژن دهرئه‌کرتت. فرزبونی‌شی به کاتیکه‌وه به‌ستراوه‌توه. به‌لام دهریاره‌ی کاته‌که‌ی، چهند رایه‌ک هه‌یه:

یه‌که‌م: له‌به‌ره‌به‌یانی یه‌که‌م پوژی شه‌واله‌وه فرز ئه‌بیئت. به‌به‌لگه‌ی فرموده‌ی: له‌پوژده‌ا له‌سوال کردن پزگاریان بکه‌ن.^۱

دوهم: له‌ئاوابونی خوژی کو‌تا پوژی ره‌مه‌زان فرز ئه‌بیئت، به‌به‌لگه‌ی فرموده‌ی: طُهْرَةٌ لِلصَّائِمِ. پاکه‌ره‌وه‌ی پوژوه‌وانه.

سنیهم: به‌تیپه‌ریونی دوو کاته‌که‌ی فرز ئه‌بیئت، تا ئیش به‌هردوو فرموده‌که بکرتت.

باسی چواره‌م / دهریاره‌ی پیش‌خستنی له‌کاتی خو‌ی، چهند رایه‌ک هه‌یه: یه‌که‌م: دروسته تا دوسالیش پیش بخرتت، وه‌کو زه‌کات.

دوهم: له‌په‌مه‌زاندنا دروسته، به‌لام پیش په‌مه‌زان دروست نیه. چونکه دوو‌هوکاری فرزبونی هه‌یه: به‌پوژوبون وشکاندن، که‌واته پیش ئه‌ دوو هوکاره ناکه‌رتت. سنیهم: ته‌نها پوژیک یا دوو پوژ چاو ئه‌پوشرتت له‌پیش‌خستنی.

باسی یینجه‌م / دهریاره‌ی ئه‌و که‌سه‌ی سهر‌فیره‌که‌ی ئه‌دریتتی، دوو راهه‌یه:

یه‌که‌م: بَوِّ الْمَسَاكِينِ سهر‌ف ئه‌کرتت، به‌پرای کۆمه‌لیک زانای ئال و به‌یت، به‌به‌لگه‌ی فرموده‌ی: (طُعْمَةٌ لِلْمَسَاكِينِ)، که‌تایبه‌تی کردوه به‌و چینه‌وه.

دوهم: ئه‌دریتت به‌هه‌شت چینه‌که‌ی له‌ئایه‌ته‌که‌دا باسکران، ﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ﴾... {التوبة: ٦٠}، ئه‌گه‌ر هه‌ندیک له‌و چینه‌نه‌ش باسبکرتت، به‌و باسکردنه‌ی تایبه‌ت ناکرتن، چونکه له‌زه‌کاتیشدا هه‌ندیک چین باسکراوه، به‌لام که‌س نه‌یوتوه زه‌کات تایبه‌ته‌ بۆ ئه‌وان. له‌فرموده‌ی موعاذدا هاتوه: فرمانم پیکراوه له‌ده‌وله‌مه‌نده‌کانتانی وه‌ربگرم و بۆ هه‌زارانتانی بگێرمه‌وه.^۲

^۱ اَعْنُوهُمْ عَنِ الطَّوَافِ فِي هَذَا الْيَوْمِ. سنن الدارقطني، كتاب زكاة الفطر (١٨٦٩). واصله في الصحيحين.

^۲ اَمَرْتَا أَنْ آخِذَهَا مِنْ أَغْنِيَانِكُمْ، وَأَرُدَّهَا عَلَى فُقَرَائِكُمْ.

الهدیث ٢٨ // عن ابي سعيد الخدري رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: **أَيُّمَا مُسْلِمٍ كَسَا ثَوْباً عَلَى عُرْيٍ، كَسَاهُ اللَّهُ مِنْ خُضْرِ الْجَنَّةِ، وَأَيُّمَا مُسْلِمٍ أَطْعَمَ مُسْلِمًا عَلَى جُوعٍ، أَطْعَمَهُ اللَّهُ مِنْ ثَمَارِ الْجَنَّةِ، وَأَيُّمَا مُسْلِمٍ سَقَى مُسْلِمًا عَلَى ظَمَأٍ، سَقَاهُ اللَّهُ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُومِ...**

هر موسلمانیک موسلمانیک پوت پوشته بکات، خوای گهوره له قوماشه سه وزه کانی بهه شت پوشته ی نه کات. هر موسلمانیکیش موسلمانیک تیر بکات له برسیه تی، خوای گهوره له به رویومه کانی بهه شتی نه داتی. وه که سیکیش موسلمانیک تیرناو بکات له دوی تینویه تی، خوای گهوره له کانیاری گولوی سهرمور تیر ناوی نه کات.

گیرمروهی فهرموده که // سنن ابي داود، کتاب الزکاة، باب فی فضل سقی

الماء (١٤٤٥). ١.

مانای وشه کان // خُضْرِ الْجَنَّةِ: پوشاک سیه وزی بهه شت. الرَّحِيقُ:
خواردنه وه یه کی پالفتسه که هیچی تیکهل نه بیت. الْمَخْتُومُ:
سهرمور، چاکترین بهشی ناو قاپ.

سهریاسه کان //

باسی یه که م/ فهرموده که هانمان نه دات بو کردنی جورها چاکه، وه
به خشینی بهو که سه ی پیویستی پییه تی.

باسی دوهم/ پاداشت دانه وه له سه ری، له هه مان ره گزی کارکردنه که یه.

الحديث ۲۹ // ۱. عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ يَدِ السُّفْلَى، وَأَبْدَأُ بِمَنْ تَقُولُ، وَخَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا كَانَ عَنْ ظَهْرِ غَنَى، وَمَنْ يَسْتَغْفِرْ، يُعْفَ اللَّهُ. وَمَنْ يَسْتَغْفِرْ يُغْفِرِ اللَّهُ.

دهستی بہرز لہ دہستی نزم چاکترہ، لہو کہ سہوہ دہستی بکہ کہ بڑیوی لہ سہرتہ، چاکترین بہ خشین ٹہوہیہ لہ خوت زیاد بیت۔ کہ سیک داوی دہستی پاکى و داوین پاکى بکات خوی گہورہ ٹہیداتی، کہ سیکیش داوی دہولہ مندی دل بکات خوی گہورہ ٹہیداتی۔

۲. وَعَنْ طَارِقِ الْمُحَارِبِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَامَ عَلَى الْمَنْبَرِ يَخْطُبُ النَّاسَ وَيَقُولُ: يَدُ الْمُعْطِي الْعُلْيَا، وَأَبْدَأُ بِمَنْ تَعُولُ؛ أُمَّكَ وَأَبَاكَ وَأَخْتَكِ وَأَخَاكَ، ثُمَّ أَدْنَاكَ فَأَدْنَاكَ.

کہ ہاتینہ مہدینہ پیغہ مہر صلی اللہ علیہ وسلم وتاری بو خہ لکی ٹہ خویندہوہ و ٹہیفہ رموو: دہستی بہ خشندہ بہرزہ، بہ خشین لہو کہ سہوہ دہستی بکہ کہ بڑیوی لہ سہرتہ: دایکت و باوکت و خوشکت و برات، پاشان نزیکترین کہس۔

گیر ہر ہوی فہرمودہ کہ // ۱. صحیح البخاری، کتاب الزکاة، باب لا صدقة إلا عن ظهر غنى (۱۳۷۲). صحیح مسلم، کتاب الزکاة، باب بیان ان اليد العليا خير من اليد السفلى (۱۷۷۸).

۲. نسائي: السنن الصغرى، کتاب الزکاة، باب أیتہما اليد العليا (۲۴۹۷). ابن حبان و دارقطنی ش بہ صہ حیحیان داناوہ۔

سہریاسہ کان

باسی یہ کہم / دہربارہی مانای (الیدُ العُلْیا)، چہند رایہ کہ ہہیہ:

یہ کہم؛ الیدُ العُلْیا کہسی بہ خشندہیہ والسُّفْلَى ش سوائکہرہ، بہرای زوربہی لیکدانہوہ کان، بہ لگہشیان:

١. له حکیم بن حزام هوه گنڀردراوه ته هوه که وتویه تی: ئه ی پیغه مبهری خوا، دهستی بهرز چیه؟ فهرموی: دهستی بهرز ئه وه یه ببه خشی و وهر نه گریت.^١

ب. فهرموده ی دوه م (طارق المحاربی).

دوه م: بریتیه له دهستی که سیک سوال نه کات، نه گهر پاره شی بدهنی، به رزیه که شی مه عنهویه.

سینه م: دهستی ئه و که سه یه بی داوا کردن پاره وهر نه گریت.

چواره م: دهستی بهرز به خشنده یه و، نزمیش چروکه.

باسی دوه م / فهرموده که به لگه ی پیشخستنی خو و خیزانه له به خشیندا، چونکه ئه وان گرنگتن، به به لگه ی:

١. ابوهریره وتی: پیغه مبهری خوا ئه فهرمویت: ببه خشن. پیاویک وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا دیناریکم هه یه، فهرموی: بوخوتی سهرف بکه. وتی: دیناریکی ترم هه یه، فهرموی: بو مناله که تی سهرف بکه. وتی: دیناریکی تریشم هه یه، فهرموی: بو خزمه تکاره که تی سهرف بکه. وتی: دیناریکی ترم هه یه، فهرموی: خوت شاره زاتری به به خشین.^٢

فهرموده که باسی هاوسه ری نه کرده، به لام له فهرمه ده یه کی ترا خستویه ته پیش منال.

^١ قال: يا رسول الله، ما اليد العليا؟ فقال: اليد العليا التي تُعطي ولا تأخذ.

^٢ قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: تصدقوا. فقال رجل: يا رسول الله عندي دينار، قال: تصدق به على نفسك. قال: عندي آخر، قال: تصدق به على ولدك. قال: عندي آخر، قال: صدق به على خادمك. قال: عندي آخر، قال: فأنت أبصر به. ابو داود ونسائي ئه ی گنڀرنه وه، سنن أبي داود، كتاب الزكاة باب في صلة الرحم (١٤٥٤). حاكم وابن حبانیش به صحیحیان داناوه. البانییش به حسن دایناوه.

ب. ابوهریره نه لیت: به پیغهمبهری خوا وترا: باشتین خیر کامه یه؟
 فرموی: مه و لدانی کهم (خیرکردنی به پنی توانا)، له و که سه و ده سستیپیکه
 که بژیوی له سه رته.^۱

باسی سبیهم / فرموده ی (إِنْدَا بِمَنْ تَعُول)، له ریوایه تی طارق
 المحاریبیدا، به لگه ی نه و یه که: به خیرکردنی خزمیک که هه ژار بیت
 فرزه، به و ریزه ندیه ی له فرموده که دا هاتوه، له سه ره تادا دایکی پیش
 باوک خستوه، نه وانی تریش به دوایدا.

باسی چوارهم / نه م ریزه ندیه به لگه یه له سه ره نه و یه: بو چاکه کردن
 له گه لیا، دایک پیش باوک نه خریت، نه مهش رای جمهوره، وه ک قازی عیاض
 نه لیت، به به لگه ی:

ا. بوخاری له ابوهریره وه نه یگیریتته وه: سی جار باسی دایک
 نه کات، نینجا باسی باوک نه کات.

ب. معاویه بن حیده القشیری نه لیت: وتم: نه ی پیغهمبهری خوا، له گه ل
 کیدا چاکه بکه م؟ فرموی: دایکت. وتم: دوا ی نه و کی؟ فرموی:
 دایکت. وتم: دوا ی نه و کی؟ فرموی: دایکت. وتم: دوا ی نه و کی؟
 فرموی: باوکت، پاشان نزیکتر.^۲

ج. سه رنجراکیشانی قورئانی پیروز بو مافی زیاتری دایک، وه ک
 نه فرموی: ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا، حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ
 كُرْهًا﴾ {الأحقاف: ۱۵}. واته: ناموزگاری مرو فمان کردوه به چاکه کردن

^۱ قیل: یا رسول الله، أي الصدقة أفضل؟ قال: جهنم المقل، وإبدأ بمن تقول. احمد وابوداود
 نه یگیرنه وه، مسند احمد بن حنبل، ومن مسند بني هاشم، مسند أبي هريرة رضي الله عنه
 (۸۴۹۸).

^۲ قُلْتُ: يا رسول الله، من أير؟ قال: أمك. قُلْتُ: ثم من؟ قال: أمك. قلت: ثم من؟ قال: أمك. قلت:
 ثم من؟ قال: أباك، ثم الأقرب فالأقرب. مسند احمد بن حنبل، أول مسند البصريين، حديث
 بهز بن حكيم (۱۹۵۶۲).

له گهال دایک و باوکیدا، دایکی له ناو سکیا به نارچه ته هی هه لی گرتوه و به نارچه تیش دایناوه.

له بهر نه وه نه لاین: که سیک ته نها بزئیوی باوکی یا دایکی هه بییت، دایکه که پیش نه خات.

باسی پینجه م/ باشرین خیر نه وه یه دواي نه نامدانی خاوه نه که ی پنیوستی پنی نه بییت، چونکه مانای باشرین صدقه نه وه یه: خیرکه نه وه نده بو خوی به نیلیتته وه که پنیوستی و بهرزه ونه دیسه کانی پی جینه جینکات، چونکه که سیک هه موو ماله که ی بکاته خیر، زورکات په شیمان نه بیته وه و که پنیوستی به مال بوو حه زنه کات نه خیره ی نه کردایه.

دهرباره ی کردنی هه موو مال به خیر، چه ند رایه ک هه یه:

یه که م: قازی عیاض نه لیت: زانا یان و پینشه وایان به دروستیان داناوه.

دوهم: طبرانی نه لیت: هه رچه نده دروسته، به نام باشر وایه نه یکات و، له سی یه ک تپه ر نه کات.

سییم: صهعانی نه لیت: باشره بو تریت: که سیک هه موو ماله که ی بکاته خیر، توانای خورگرتنی له سه ر هه ژاری هه بوو، منالیشی نه بوو، یا منالی هه بوو، به نام وه ک خوی خورگر یون، نه وه زور باشه، به به لگی نایه تی: ﴿وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ﴾ {الحشر: ۹} واته: خه لکی نه خه نه پیش خویان نه گه ر خوشیان پنیوستیان پنی بییت. وه نایه تی: ﴿وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسْرًا﴾. {الإنسان: ۸}، واته: خواردن نه به خشن به هه ژاروو بیباوک و دیل. به نام که سیک وانه بوو، باش نیه.

باسی هه وکته م/ نه موده ی: (وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ)، واته که سیک خوی به دور بگریت له سوال کردن. (یعنه الله)، خواي گه وره له سه ر خورگرتن یارمه تی نه دات. وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ، که سیک قه ناعت بکات با که میشی هه بییت. یعنه الله، خواي گه وره قه ناعت نه خاته دلپه ره و دلی ده وله مند نه کات.

الْحَدِيثُ ٤٠ // عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا، وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَافْطِرُوا، فَإِنْ غَمَّ عَلَيْكُمْ فَاقْدِرُوا لَهُ...

به بینینی - مانگ - به پوژوبن، و به بینینی شی بی شکینن، گهر به هوئی هوره وه لیتان دیار نه بو، سی پوژی بو ته و او بکهن.

گیهر مهوهی فهرموده که // صحیح البخاری، کتاب الصوم، باب هل يقال رمضان او شهر رمضان (١٨١٢). صحیح مسلم - کتاب الصیام، باب وجوب صوم رمضان لرؤية الهلال (١٨٦٤).

مانای وشه کان // رَأَيْتُمُوهُ؛ مانگتان بیننی. غم: هور به ناسمانه وه بوه ریگری بینینی مانگ.

سه ریاسه کان

باسی یه گهم / صیام، واته: خوگرتنه وه له پوژدا به شیوه یه کی تایبته، له خواردن و خواردنه وه و جیماع و شتی تر، که له شهردا هاتوه، وه دورکه و تنه وه له قسه ی پوچ و خراپ، له کاتیکی دیاریکراوو، به چه ند مهرجیکی دیاریکراوو. پوژوش له سالی دوه می کوچیدا فهرزکرا.

باسی دوه / فهرموده که به لگه یه له سر: فهرزبونی پوژوی ره مهزان، به بینینی مانگ، وه شکاندنیشی به بینینی یه که م مانگی شهوال.

باسی سییه م / روکه شی فهرموده که نه وه نه گه یه نیت که: پیویسته هه موو موسلمانان مانگ بینن، به لام کو دنگی زانایان و ایه که نه وه فهرز نیه، به لکو ته نها نه وه نده ی که حوکمی شهردی له بینینی مانگدا پی جیگر نه بیت. (یه که که س).

باسی چواره م / دهر باره ی شایه تیدان بو چونه ناو ره مهزانه وه، دوو راهه یه:

یه که م: شایه تی یه که سی متمانه پیکراو به سه، به پای ابن المبارک و احمد و پروایه تیکی شافعی، نه وه وی نه لیت: نه م رایه راستره، به به لگه ی: ا. پشتبه ستنی پیغهمبر ته نها به شایه تیدانی ده شته کیه که.

ب. پشتبه ستنی پیغه مبر ته نها به شایه تیدانی ابن عمر (له بینینی مانگدا).

دوم: شایه تی یه ک کهس و ه رناگیریت، به لکو دو کهس پیویسته، به پای مالک واللیث والوزاعی والهادویه ودواترین پای شافعی، به به لگهی:

ا. فیه موده ی عبدالرحمان بن زید بن الخطاب: ئه گهر دوو موسلمان شایه تیاندا، به پوژوو بن و بیشکینن.^۱ احمد گیراویه ته وه.

ب. فیه موده ی ئه میری مه ککه (له وکاته دا) الحارث بن الحاطب: ئه گهر نه مانبینی ودوانسی راستگو شایه تیاندا.^۲ ابوداودو دارقطنی گیراویانه ته وه، به ئیسنادیکی صحیح.

ج. به قیاس کردن له سه ر شایه تیدان له شته کانی تردا. (که پیویسته به دوو شایه ت نه کات).

باسی چوارهم / ده رباره ی ده رچون له مانگی په مه زان، دوو را هیه:

یه کهم: بو بینینی مانگی شه وال یه ک کهسی متمانه پیکراو بهس نیه، به پای زوربه ی زانایان، وه ک نه وه ی له شهرحی صحیحی مسلم باسی کردوه.

دوم: یه ک کهسی متمانه پیکراو به سه بو شایه تیدانی بینینی مانگ، به پای ابو ثور.

باسی پینجه م / ده رباره ی مه به ست له (إِذَا رَأَيْتُمُوهُ)، چه ند رایه ک هیه:

یه کهم: بینینی مانگ له ولاتیک، بینینیشه بو هه موو ولاتان، ئه بیته هه موو پابه ند بن پیوه ی. به به لگهی: إِذَا رَأَيْتُمُوهُ، له فیه موده که دا. واته: ئه گهر له ناوتاندا که سی که هه بوو مانگی بینینیته.

^۱ فَإِنْ شَهِدَ شَاهِدَانِ مُسْلِمَانِ، فَصُومُوا وَأَفْطَرُوا. مسند أحمد بن حنبل، أول مسند الكوفيين، حديث أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم (۱۸۵۱۰).

^۲ فَإِنْ لَمْ تَرَ وَشَهِدَ شَاهِدًا عَدَلًا. سنن أبي داود، كتاب الصوم، باب شهادة رجلين على رؤية هلال شوال (۲۰۰۴).

دوہم: ئەوہ بایەخی نیە، چونکہ فەرمودەکہ بۆ کہ سانیککی تاییبەت بوە.
 سییەم: لە ھەر و ئاتیک بینرا، چوار دەورە کە ی پابەند ئەبن پێوہی.
 صەنعانی ئەم پرایە بە نزیکتر لە پراستیەوہ دائەنیت. دوا ی ئەوہی
 ئەلنیت: لەم بارە یوہ چەند پرایە ک ھە یە، ھیچیان بە لگە یان نیە.
باسی ھەوتەم / لِرُوَيْتِه، بە لگە یە لە سەر ئەوہی:

کە سییک بە تەنھا مانگی بیینی، پێویستە پابەند بیئت بە ھوکی
 بیینی کەوہ (لە بەر پۆژوون و شکاندن)، بە پرای پێشەوایانی ئال و
 ھەر چوار پێشەوای مەزھەب.

دەربارە ی شکاندن ی پۆژوہ کە ی، چەند پرایە ک ھە یە:

یە کەم: بە دزیەوہ ئە ی شکی نیت، بە پرای شافعی.

دوہم: بەردەوام ئە بیئت لە بەر پۆژووندا، بە پرای زۆرینە.

سییەم: یە قین (دەنیا بونی) خۆ ی چۆن بوو، بە گوێرە ی ئەوہ
 ئە جو ئیتەوہ، بە پرای جەھور.

صەنعانی ئەلنیت: پراستەر وایە بە دەنیا بونی خۆ ی لە بەر پۆژوون
 و شکاندنیدا، ئیش بکات. باش وایە بیشاریتەوہ (پێچەوانە ی خە لک
 نە بیئت)، نە بادا خە لکی گومان ی خراپی پی ببەن.

باسی ھەشتەم / فَأَقْدَرُوا لَهُ، التَّقْدِيرُ وَاتِه (وَادَابِنَيْن) ھاتوہ، وە ک خطاب ی
 ئەلنیت، واتە: سی پۆژوہ کە تەواوبکەن. ئە مەش پرای زانایانی شافعی
 و جەنە فی و کۆمە لی سە لە ف و خە لە فە.

باسی نۆیەم / إِنْ بَطَّالُ ئەلنیت: فەرمودە کہ دژایە تی پرای ئە ستیرە
 ناسانی تیا یە، بە تەنھا پێشت بە بیینی مانگ ئە بە ستیرت، زۆر پۆچونیش
 لە شەرعدا رێگری لێکراوہ.

الباجی لەو ئە نامی ئە وانە دا کە پێیان وایە ئە ستیرە ناسان بۆ یان ھە یە
 بە پیی زانیاری خۆ یان بە پێشت بە ستن بە شوینی ئە ستیرە کان، بە پۆژوون
 یا بی شکی ن، ئەلنیت: کۆدەنگی زانایان و ئە نامە بۆ ئە وانە.

ابن بزیزهش نه لیت: نه مه رایه کی پوچه، له کاتیکدا شهر ریگری له نه ستیره ناسی کردوه، چونکه له سر گومان بنده نه ک دنیا یی. وه نامی ناشکر اتریش بویان فهرموده ی پیغه مبه ره که بوخاری له ابن عمر وه نه یگیریتته وه: ئیمه میلله تیکی نه خوینده وارین، نانوسین وناژمیرین، مانگ لای ئیمه وایه و وایه، مه بهستی بیست و نوپوژوسی پوژه.

الْحَدِيثُ ٤١ // عَنْ أَبِي أَيُّوبٍ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ أَتْبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ، كَانَ كَصِيَامِ الدَّهْرِ...
که سیک مانگی په مه زان به پوژو بیست وشهش پوژو شه والیش به دوایدا، وه که به پوژو بونی ساله که یه تی.

گنیرمروهی فهرموده که // صحیح مسلم، کتاب الصیام، باب استحباب صوم ستة أيام من شوال إتباعاً لرمضان (٢٠٥٨).

ریوایه تیکی تر: (مَنْ صَامَ رَمَضَانَ فَشَهْرُهُ بِعَشْرَةِ، وَمَنْ صَامَ سِتَّةَ أَيَّامٍ بَعْدَ الْفِطْرِ فَذَلِكَ صِيَامُ السَّنَةِ) احمد والنسائي گنیراویانه ته وه.

سه ریاسه کان

باسی یه که م / (سِتًّا) به مؤنثی هاتوه، هر چه ند ممیزه که ی مذکره، چونکه ژماره کان له عمره بیدا گهر ممیزه که ی باس نه کریت، دو شیوه ی تیا دروسته.

یاسی دوهم / له باره ی حوکمی به پوژو بونی شه شه لان، دوو پاره یه یه:

یه که م: به پوژو بونی باشه، به پرای کومه لیک له ئال واحمد والشافعی وداود والعتره، به به لگه ی: فهرموده باسلیکراوه که.

١ إنا أمة أميةٌ لا تكذبُ ولنا نَحْسِبُ، الشهرُ هكذا وهكذا، عَنِّي تسعاً وعشرين مرةً وثلاثين مرةً.

صحیح البخاری، کتاب الصوم

باب قول النبي صلى الله عليه وسلم: " لا تكذب (١٨٢٧).

دوہم: بہ پوڑوبونی باش نیہ، بہ رای مالک و أبوحنیفہ، مالک لہ الموطأ دا ئەئیت:

١. لہ ناو زانا یاندا، کہ سم نہ بینیوہ بہ پوڑو بوبیت.

ب. تا گومانی فہرزبونی لینہ کرنت.

وہلام دراوہ تہوہ کہ: لہ دوای دہقہ کہ ئیش بہم بیانوانہ ناکرنت.

ابن عبدالبر ئەئیت: ئەم فہرمودہ یہی موسلیم بہ مالک نہ گہشتوہ.

باسی سییہم / پاداشتی بہ پوڑوبون لہو پوڑانہ دا بۆکہ سیکہ جیا بہ جیا بہ پوڑو بیت، یا بہ یہ کہوہ، لہ دوای جہژن راستہ و خو یا لہ ہەر پوڑیکی مانگہ کہ دا.

باسی چوارم / ہیچ بہ لگہ یہ کہ نیہ بیسہ لمینیت کہ ئەئیت لہ سہرہ تہی مانگہ کہ دا بیت، و ہک لہ سنن الترمذی دا لہ ابن المبارک ئەگیرتہوہ، چونکہ:

١. کہ سیک لہ ہەر پوڑیکی شوال بیگرنت، ئەوہ بہ دوای پرمہ زاندا گرتویہ تی.

٢. لہ ابن المبارک گیردراوہ تہوہ، کہ وتویہ تی: کہ سیک شہش پوڑی شوال بہ جیا بگرنت دروستہ.

باسی پینجہم / پوڑو گرتنی شہش لانی بہ پوڑوی سألہ کہ شوبہاندوہ، چونکہ چاکہ کردن دہ بہ رامبہرہ، پرمہ زان واتہ دہ مانگ، شہش پوڑہ کہش واتہ دو مانگ.

باسی شہم / فہرمودہ کہ بہ لگہ نیہ لہ سہر دروستی بہ پوڑوبونی ہموو سألہ کہ.

الحديث ٤٢ // وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا، وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ... عه مره بؤعه مره كه فاره تی نیوانیانه، و حه جی و هرگیرویش پاداشته که می تنها به هه شته.

گیبرمروهی فهرموده که // صحیح البخاری، کتاب الحج، ابواب العمرة، باب وجوب العمرة وفضلها (١٦٩١). صحیح مسلم، کتاب الحج، باب فی فضل الحج و العمرة (٢٤٨٠).

سهریاسه کان

باسی یه گهم / حج، یه کیکه له پینج پایه کانئیسلام به کووده نگی زانایان، له سائی شه شی کوچی فهرزکراوه (لای جمهور)، ابن القیم ئه لیت: سائی ٩ یان ١٠ ای کوچی فهرزکراوه.

باسی دووم / العُمرة، له زمانه وانیدا واته: سهردانکردن، یا مه به ست له شتیکدا.

له شهرعدا: ئیحرام پوشین وراکردن له نیوان سه فاو مهروه، سوپانه وه به دوری که عبه و، سهرتاشین یا کورتکردنه وه. بؤیه ئه و ناوه ی لئراوه چونکه سهردانی مالی خوی تیا نه کریت.

باسی سییه م / ده باره ی حوکی دوباره کردنه وه ی عومره، چند پایه هه یه: یه کم: زور عه مره کردن شتیک ی باشه، به به لگه ی: (العُمرةُ إلى العُمرة)، له فهرموده باسلینکراوه که دا.

دووم: له عه مره یه ک زیاتر له سالتیکدا باش نیه، به پای مالکیه کان. به به لگه ی ئه وه ی که پیغه مبه ر: ته نها سال بؤ سال عه مره ی کرده، کرداره کانئ پیغه مبه ریش بؤ فهرزه یا سوننه ت.

وه نامی ئه م پایه ش ئه وه یه: هه ندیک جار پیغه مبه ر وازی له کاریک هیناوه، تا نارحه تی له سه ر ئومه ته که ی لابات، هرچه نده ئه وکاره شی

به باش زانیوه، بؤ عه مرهش به وته کانی خه لکی هانداوه بؤ کردنی، که واته بی به ستنه وه دهر کهوت که دوباره کردنه وهی شتیکی باشه .

باسی چوارهم / دهر باره ی کاتی عومره ، چهند رایه ک هه یه :

یه کهم: بؤ که سیک سهر قالی کاروباری حج نه بیت هه موو کاتیک دروسته، به پای جمهور، به به لگه ی: پوکه شی فرموده ی باسلیکراوو .

دووم: ته نها له (أَيَّامُ التَّشْرِيقِ) سی رۆژی دوا ی جه ژنی قوربان، باش نیه، رایه کی هادی .

سییهم: له رۆژانی عارفه و جه ژنی قوربان و سی رۆژی دوا یی باش نیه، به پای حه نه فیه کان .

چوارهم: له مانگه کانی حه جدا، عه مره کردن باش نیه بؤ که سیک حج به شیوه ی (متمتع) یا (قران) بکات، چونکه له کاره کانی حج دوانه که ویت، رایه کی هادی .

وه نامی نه م رایه ش نه وه یه، که: پیغه مبه ر له ژیا نیدا سی جار عه مره ی به ته نه ای کردوه له کاتی حه جیشدا .

باسی پینجهم / بؤ لیکنانه وه ی (الحج المبرور)، چهند رایه ک هه یه :

۱. نه م حه جه یه گونا های تیکال نه بیت. نه وه ی به رایه کی دروستی زانیوه .

۲. حه جیکی وه رگیراو .

۳. کاریگه ری له سه ر خاوه نه که ی جیبه نیئت، به وه ی دوا ی کردنی که سه که کرداری با شتر بیت له پیش حه جکردنی .

۴. احمد و حاکم له جابره وه نه گیرنه وه: پرسیار له پیغه مبه ری خوا کرا:

چاکه له حه جدا چیه؟ فرموی: خواردن دانه به خه لک و بنا و کردنه وه ی سه لاهه^۱ . له نیسنادی نه م فرموده یه دا لاوازی هه یه، نه گه ر لاواز نه بیت

لیکنانه وه یه بؤ (الحج المبرور) .

^۱ قیل: یا رسول الله، ما بر الحج؟ قال: إطعام الطعام، وإفشاء السلام. مسند احمد بن حنبل، ومن مسند بني هاشم مسند جابر بن عبد الله رضي الله عنه (۱۴۲۹۱)

الْحَدِيثُ ٤٢ // عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: خَطَبْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ، فَمَامَ الْأَفْرَعُ بْنُ حَابِسٍ فَقَالَ: أَفِي كُلِّ عَامٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: لَوْ فَهَلْ تَهَا لَوْجَبَتْ، الْحَجَّ مَرَّةً، فَمَا زَادَ فَهُوَ تُطَوِّعُ.

پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرمود: خدای گه وره حه جی له سه ر فرز کردون، اقرع کوری حابس هه ستار ووتی: له هه مو سالی کدا ئه ی پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم؟ فرمودی: گه ر بلیم- به لی- فرز نه بیئت، حه ج کردن به کجاره و له وه زیاتره به خوبه خشه.

گیرمروهی فرموده که // پینجه که، جگه له ترمذی^۱.

سه ریاسه کان //

باسی یه که م / فرموده که به نگه یه له سه ر: فرزیونی حه ج ته نها یه کجار له ته مه ندا، بو که سیکی داوا لیکراوو به توانا، به کو دهنگی زانایان، وه ک نه وه ی و ابن حجر و که سانیتیر باسیان کردوه.

باسی دوهم / له فرموده ی: (لَوْ قُلْتُ نَعَمْ لَوْجَبَتْ) نه وه وه رنه گیریت، که: نه گونجیت خدای گه وره پیغمبر سه ریشک بکات له دانانی حوکمه کاندا.

^۱ واته: ابوداود، ترمذی، ابن ماجه، احمد. سنن ابن ماجه، باب فرض وجوب الحج (۲۹۹۵).

البانی به صحیحی داناوه.

بهشی دوهم:

مامه لله كان

(المعاملات)

الْحَدِيثُ ۴۴ // عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: نَبِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الْعَصَاةِ وَعَنْ بَيْعِ الْفَرْرِ.

پیغمبرهاری خوا ریگری کردوه له مامهلهیهک که بهردی تیا به کاربیت وه مامهلهیهک که فیلی تیا بیت.

گنبره رموهی فهرموده که // صحیح مسلم، کتاب البیوع، باب بطلان بیع الحصاة (۲۸۶۲).

مانای وشه کان // بیع له زمانه وانیدا ، واته: گۆرینه وهی مالئیک به رابه ر مالئیکی تر له شه رعیشدا ره زامه ندی هه ردولای بوی زیادکراوه. بیع وشرأ لهو وشانهن که بو مانای یه کتر به کاردین.

سه ریاسه کان

باسی یه گهم / فرۆشتن له فهرموده که دراوته پال بهرد، چونکه بهردی تیا به کاردینت.

باسی دووهم / له باره ی لیكدانه وهی بئع الحصاة ، چهند رایهک ههیه: یه کهم: بلیت: ئەم بهرده فریده، به سه ر کام پۆشاکدا کهوت به دره مئیک مائی تویه.

دووهم: تائه وشوئینه ی بهرده که ی ئەگاتی، زهوی پی بفرۆشینت. سئیه م: مشت بکات به کۆمه لئیک به ردداو بلیت: چهند بهردی تیا بوو ئەوه ندهم لهو شته ئه ویت.

چوارهم: شتیکی پی بفرۆشینت، پاشان دهست بکات به کۆمه لئیک به ردداو بلیت: به هه ر بهردیک ئەوه نده دره م بو کالاکه.

پینجه م: یه کیکیان به ردیک به دهسته وه بگرینت، و بلیت: هه ر کاتیک بهرده که کهوته خواره وه، مامهله که جیبه جی ئەبیت.

شه شه م: بچیته لای پانه مه ریک و، بلیت: به ردیک هه ل ئەده م به ر کام مه ره بکه ویت، به وه نده.

باسی سنییه م / هه موو شیوازه رابردوه کانی بِنِعُ الحَصَاةُ فیتلی تیا به، چونکه نادیاری یان له نرخ یان له کانا که دایه، ومانای خه له تاندن نه یگریته وه. بویه له فه موده که دا بِنِعُ الغَرَزُ به تاییهت باسکراوه، چونکه له و مامه نانه بوه که له نه فامیدا نه کرا، پیغه مبه ریش صلی الله علیه و سلم پینگری لینکرد.

باسی چوارم / الغَرَزُ، واته خه له تینراو اسم مفعوله، مصدر إضافة کراوه ته لای.

باسی پینجه م / الغَرَزُ واته فینکردن، چونکه له کاتی نه انجام دانیدا رازیبون نیه، که واته خواردنی مالی خه لکه به ناهه ق.

باسی شه شه م / بِنِعُ الغَرَزِ به چهند شیوازیک نه انجام نه دریت:

۱. توانای وه رگریتنی نیه، وه ک فروشتنی به ندهی هه ناتو، نه سپی پاکردوو.

۲. نه بییت یا نادیار بییت.

۳. مالی فروشیاره که نه بییت، وه ک ماسی له تاویکی زوردا.

باسی حده ته م / له بِنِعُ الغَرَزِ دا چاوپوشی له دوو حالت نه کریت:

یه که م: شتیک له ناو کانا که دا بییت ولینی جیا نه بیته وه، به جیا کراویش نه فروشریت.

دووه م: شتیک چاوی لسی بیوشریت، له بهر که م نرخسی یا گران جیا کردنه وه و دیاریکردنی.

نمونه ش بو نه وانه ی سه ره وه:

ا. فروشتنی خانوو له کاتی کدا نازانریت بناغه که ی چونه.

ب. فروشتنی شیر له گوانی نازه له که دا.

ج. فروشتنی به چکه له سکی دایکیدا.

د. فروشتنی جلیک ناواخنه ه بییت (لوکه یاشتی تر)، نه گهر ناواخنه که شی نه بینریت.

ه. به کړېدانی ئاژهل و خانوو به مانگانه، هرچه نده، له وانه یه مانگ سی پوژبیت یا بیست ونو روژ.

و. خوشتن له گهر ماوی ناو بازار به پاره، هرچه نده خه لکی له سه رفکردنی ناوه که دا جیاوازن.

ز. خواردنه وه له دژکه دا به پاره، هرچه نده پری خواردنه وه که نادپاره.

باسی هه شته م / کوده نگی زانایان هه یه له وه ی: فروشتنی به چکه له سکی دایکی وبالنده له هه وادا دروست نیه.

الْحَدِيثُ ٤٥ // ١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعَتَيْنِ فِي بَيْعَةٍ.

٢. وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ بَاعَ بَيْعَتَيْنِ فِي بَيْعَةٍ، فَلَهُ أَوْكُسُهُمَا أَوْ الرِّبَا.

پینغه مبهری خوا دو مامه له ی ناو یه ک مامه له ی لی قه ده غه کردین، وه فه رمویه تی: کسه یک دو مامه له ی ناو یه ک مامه له بکات، نه بیته یا که مترینان وه ریگریته، نه گهر وا نه کات، نه که ریته ناو سو وه.

گینه رموهوی فه رموده که // ١. احمد (مسند عبدالله بن عمرو بن

العاص (٦٦٢٤))، والنسائي، ترمذي، وابن حبان نيش به صه حیحیان داناه. ٢. ابوداود (باب فیمن باع بیعتین فی بیعة) (٢٣٦٣).^١

سه ریسه کان //

باسی یه که م / شافعی نه لیته: نه م مامه له یه دوو لیکنه وه هه لئه گریته:

یه که م: بلیت: به قهر ز به دوو هه زارو به حازر به هه زارت پی نه فروشم، کامیانت به دل بوو، به وه هه لی بگره، نه مهش مامه له یه کی پوچه، چونکه خه له تاندن و هه لپه ساردنی تیا به.

^١ البانی به حسن ی داناه.

قازی ئەلئیت : کیشەکه لەوەدا یە ئەگەر بە نادیارى بهیترتەوه، بە نام گەربلئیت: من قبولمە بە هەزارى حازر، یا قبولمە بە دوو هەزارى قەرز، ئەو کاتە دروستە (چونکە نادیارى بە نامینئیت).

هۆى پێگىکردن لەم جوړه لیکدانەوه یەدا ئەوه یە: جیگیر نەبونی نرخ و، ریا (سوو) تیایدا، لای ئەوانەى پێیان وایە فرۆشتنى شتیک لەنرخى خۆى زیاتر سوو.

دووهم: بلئیت، کوێله کەمت پى ئەفرۆشم بە مەرجیک تۆش ئەسپە کەتم پى بفرۆشیت.

هۆى پێگىکردن لەم جوړه لیکدانەوه یە شدا ئەوه یە: بە مەرجیکى داها تۆو ئەبە ستریتەوه، کە لەوانە یە بیتەدى یا نە یە تەدى، بۆ یە مۆلکایە تیه که جیگیر نابیت.

باسى دووهم / (فَلَهُ أَوْ كَسَهُمَا أَوْ الرِّيَا)، واتە: ئەگەر ئەوهى کرد، یا ئەبیت کە مترین نرخ وەر بگرت، یا مامەلە کەى ئەبیت بە سوو. ئەمەش پشستگى لیکدانەوهى یە کەم ئەکات.

باسى سێهەم / دەربارهى فرۆشتن لەنرخى خۆى زیاتر و بە قەرز، چەند رایەك هەیه:

یە کەم: حرامه، بە پرای زین العابدین علی بن الحسین والناصر والمنصور بالله والهادوية وإمام يحيى، بە بەلگەى:

احمد له سماکوه ئەگىرتەوه و شافعیش هاو پایە له گەلیدا: مروؤ شتیک ئەفرۆشیت، ئەلئیت بە قەرز بەوه نده و بەنەخت بەوه نده.^۱

^۱ هُوَ الرَّجُلُ يَبِيعُ الْبَيْعُ، فَيَقُولُ: هُوَ يَنْسَأُ بِنَدَا، وَهُوَ يَنْقُدُ بِنَدَا. مسند احمد، مسند عبدالله بن مسعود (۲۵۰۵). وقال شعيب أرنأوط: صحيح لغيره.

دووم: دروسته، به‌پای شافعیه‌کان و حنه‌فیه‌کان و زید بن علی و المؤید بالله و جمهور، صه‌نعانیش پشتی نهم رایه‌ی گرتوه، به به‌لگه‌ی: گشتگیری نهو به‌لگانه‌ی به‌دروستی دانه‌نین.

گیرانه‌وه‌که‌ی سماکیش تهنه‌ا نهو نه‌گه‌یه‌نیت که: نه‌گه‌ر مامه‌له‌که به‌و شیویه به‌وو (بلیت: به‌نخت به‌وه‌نده و به‌قهرز به‌وه‌نده) دروست نیه، به‌لام نه‌گه‌ر له‌سه‌ره‌تادا بلیت: به‌قهرز به‌وه‌نده، له‌نرخ‌ی خویش زیاتر بیت هر دروسته.

له‌گه‌ل نهو‌ده‌دا نهو‌انه‌ی پا‌به‌ندن به‌وه‌وه، ریگری نه‌کن له‌وه‌ی که به‌و شیویه‌ش بکریت، له‌کاتینک‌دا فرموده‌که ریگری نهو‌وشیویه‌ی نه‌کردوه، که‌واته به‌لگه‌که له‌داواکه تایبه‌تیره.

الحدیث ۴۶ // عَنْ عَمْرِو بْنِ شَعِيبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَحِلُّ سَلْفًا وَيَبِيعُ، وَلَا شَرْطَانٍ فِي بَيْعٍ، وَلَا رِنْحٌ مَا لَمْ يَضْمَنْ، وَلَا يَبِيعُ مَا لَيْسَ عِنْدَكَ..

قهرزو مامه‌له پیکه‌وه دروست نیه، وکویونه‌وه‌ی دوو مه‌رج له مامه‌له‌یه‌که‌دا، و قازانجی کالایه‌ک هی خوت نه‌بیت یالای خوت نه‌بیت، و فروشتنی کالایه‌ک که‌له‌لات نه‌بیت.

گیرموموی فرموده‌که // پینج که‌سه‌که. ترمذی و ابن خزیمه به‌صحیحیان

داناوه. سنن الترمذی، باب ما جاء في كراهية بيعتان في بيعة (۱۲۷۹). ۱.

مانای وشه‌کان // السلف؛ و اتا قهرز.

سهریاسه‌کان //

باسی یه‌که‌م / له‌بارهی شیویه فروشتن و قهرزدان ، دوو را هه‌یه:

^۱ ، پینج که‌سه‌که بریتین له: ابوداود، ترمذی، نسائی، ابن ماجه، احمد بن حنبل، البانی

نهم فرموده‌ی به‌حسن صحیح داناوه.

یه کهم: که سیک ئه یه ویت شتیک به قهرز بکرت به زیاد له نرخی خوی، له کاتیکدا به لایه وه حرامه (ئه م شیوه یه)، فیلتیک به کارئه هینیت ئه ویش له کپاره که ئه اندازه ی نرخی کالاکه قهرز ئه کات وپاشان به نرخی حازری لی ئه کرت.

دووم: ئه وه یه که بلیت: ئه م به نده یهت پی ئه فرۆشم به هزار، به مهرجیک هزارم به قهرز بدهیتی. ئه مهش حه ئال نیه. چونکه:

۱. قهرزی ئه داتی تا له نرخی که ی کم بکاته وه، نرخی که به نادیا ری ئه مینتته وه.

۲. هه موو قهرزیک سوود به خاوه نه که ی بگه یه نیت، سوو.

۳. له گرنیه سه ته که دا مهرجیکی تیا یه که نادروسته.

باسی دووم / له باره ی لیکدانه وه ی (وَلَا شَرْطَانَ فِي بَيْعٍ)، چهند رایه که هیه:

یه کهم: به غه وی ئه لیت: ئه وه یه که بلیت: ئه وهت پی ئه فرۆشم به هزاره ی حازرو دووه هزاره ی قهرز. ئه مهش مامه له یه که دوو مهرجی تیا یه، که جیاوازن له یه کتری و مه به سهت لیشیان جیاوازه. دوو مهرج بیت یا زیاتر وه که یه که. ئه مهش رای ابوحنیفه و زید بن علیه.

دووم: فرۆشیار مهرج دائه نیت له سه ر کپار که کالاکه نه فرۆشیت و نه به خشیت.

سییه م: کپار به فرۆشیار ئه لیت: ئه م شتهت پی ئه فرۆشم به مهرجیک تۆش ئه وشته ی خۆتم پی بفرۆشیت.

باسی سییه م / بو لیکدانه وه ی (وَلَا رَيْحُ مَالٍ يُضْمَنُ)، چهند رایه که هیه:

یه کهم: قازانج وه رگرتنی شتیک مولکی خۆت نه بیت، وه که زه و تکراریک که مولکی داگیر که ره که نیه، ئه گه ر فرۆشتی و قازانجی تیا کرد، قازانجه که ی بو حه ئال نیه.

دووم: قازانچ له شتیئکدا که هیشتا و هرت نه گرتبیت، چونکه کالاکه پیش و هرگرتنی له نه ستوی کریاردا نیه، نه گهر له ناو چوو، فروشیار بهرپرسیاره بهرامبهری.

باسی چوارهم / فرمودهی (وَلَا بِنِعْ مَالِنِسَ عِنْدَكَ)، به فرمودهی حکیم بن حزام لیکدراوه ته وه که وتویه تی: و وتم ئهی پیغه مبهری خوا: کریار که دیت بؤلام، نه چم له بازار بؤی نه هینم ولای خوّم نیه، فرمودی: شتیک لای خوّت نه بیت مه یفروشه. ^۱ ابوداود و نسائی گنپراویانه ته وه. نه مهش به لگیه له سهر نه وهی فروشتن پیش نه وهی ببیت به مولکت دروست نیه.

الْحَدِيثُ ٤٧ // عَنْ عَمْرِو بْنِ شَعِيبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الْعُرْبَانِ.

پیغه مبهری خوا مامه لهی عوربانی قه دهغه کردوه.

گنپرموهی فرموده که // مالیک و ابوداود و ابن ماجه. موطأ مالک، کتاب البیوع، باب ما جاء فی بیع العربان (۱۷۸۷).

سهریاسه کان

باسی یه که م / مالیک بهو شیویه ته فسیری بِنِعْ الْعُرْبَانِ نه کات:

که سیئک به ندهیه ک یا که نیزه کیئک نه کرنت، پاشان به فروشیاره که نه لیت: دینار یئک یا دره مئک پیشه کیت نه ده می، نه گهر کالاکه م ویست، ته وای پاره که ت نه ده می. نه گهر نه شمویست پیشه کیه که بؤ خوّت. عبدالرزاق یش له زید بن اسلم وه هه مان لیکدانه وهی بؤ کردوه.

باسی دووم / له بارهی دروستیونی نه م مامه لهیه، چه ند رایه ک هیه:

^۱ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، يَا تَيْبِي الرَّجُلُ فَيُرِيدُ مِنِّي الْمَبِيعَ نَيْسَ عِنْدِي، فَاَبْتَاغُ لَهُ مِنَ السُّوقِ، قَالَ: نَا بِنِعْ مَا نَيْسَ عِنْدَكَ. مسند احمد، مسند حکیم بن حزام (۱۴۷۲۲).

یه که م: پوچه له، به پرای مالک و شافعی و جمهور، چونکه:

۱. نه و ریگریانه ی له فرموده که دا هاتوه.

۲. فرموده که ری پینه دان (قه ده غه کردن) نه گه یه نیت، که له ریپیدان به و مامه له یه له پیشتره. له کاتی ریپیدان و ریپینه داند، ریپینه دان پیش نه خریت.

۳. ثم مامه له یه فرویلی تیایه، خواردنی مالی خه لکه به ناره و، دوومرگی پوچیشی تیایه:

(ا) مرگی بیبه راهری پیشه کیه که نه گهر کالاکه ی به دل نه بوو.

(ب) مرگی گه رانه وهی کالاکه، نه گهر مامه له ی پی باش نه بوو وه رازی نه بوو پی.

دووم: دروسته، به پرای عمرو عبدالله ی کوپی و پیشه و احمد، به به لگه ی: پرسیارکرا له پیغه مبه ر ده رباره ی بیع العریان، نه ویش به حه لالی دانا.

وه لالی ثم فرموده ش وا دراوه ته وه که:

(ا) فرموده یه کی مرسل ه .

(ب) له نیسناده که یدا که سیکی لاواز هیه (ابراهیم بن یحیا).

۱ أخرج عبدالرزاق في مصنفه عن زيد بن أسلم؛ أنه سئل رسول الله صلى الله عليه وسلم عن العربان في البيع، فأحله.

الْحَدِيثُ ٤٨ // عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ النَّجْشِ.

پیغهمبهری خوا نهجشی قدهغه کرده.

گنبرموموی فهرموده گه // صحیح البخاری - کتاب البیوع، باب النجش (۲۰۵۳). صحیح مسلم - کتاب البیوع، باب تحريم بیع الرجل علی بیع اخیه (۲۸۷۱).

سهریاسه کان //

باسی یه گهم / نجش له زمانه وانیدا واتا: دهرکردنی ئاژهل یا بالندهی پراو کراوو له شوینی خویدا تا کو پراو بکریت.

له شه رعیشدا واته: زیادکردنی نرخی کانا یه که بو فروشتن دانراوه، به مه بهستی نرخ بهرزکردنه وه له سهه خه لکانی تر، نه که کرینی. نه وه که سهی بهو کاره هه لئه ستیت، ناو نراوه به ناجش. چونکه بازار بو کانا که زیاده نکات وه نرخی بهرز نه کاته وه.

باسی دووه م / نه م کرداره، به سی شیوه نه بیت:

۱. به رینکه وتنی ژیر به ژیری له گهل فروشیاردا، که هه ردولا پینی تا وانبار نه بن.

۲. یان بی ناگاداری فروشیار نه بیت، وگونا هه که ش ته نها بو ناجشه که یه.

۳. یا ته نها فروشیار پینی نه لئه ستیت: وه که سی که بو هه لئه تاندنی فروشیار، بلیت نه م کانا یه بهو نرخه کپسوه، نرخیکی زیاد له نرخی خوی بلیت.

این بطال نه لیت: زانایان کو دهنگن له وه دا که ناجش به گونا هبار دانه نریت.

باسی سینی م / نه گه مامه له که له دوا ی خه له تاندنی فروشیار پویدا، دوو پای زانایانمان هه یه له باره یه وه:

یەكەم: مامەلەكە پوچ ئەبیتەو، بەرای كۆمەلێك لەزانا یانی فەرمودە واهل الظاهر، پریوایەتێکی احمد و رای دیاری حەنبەلیەكان. بەلام حەنبەلیەكان ئەلین: كاتێك پوچە ئەگەر لەشیووی یەكەم و سینیەمدا بوو (بە ئاگاداری ئەو یا لەووه فیئەكە كرابوو).

دووم: مامەلەكە دروستە بە رای مالکیەكان، پاشان وەك مامەلەئی المَصْرَاة،^۱ كریار ئارەزوی خۆیەتی لەگەرانیەوئی كالاو وەرگرتنەوئی پارەكەدا.

لای حەنبەلیەكان وایە: كەریگریەكە بۆ شتیكە لە دەرەوئی مامەلەكە (نیەتی هەلخەلەتاندنە) لەبەر ئەو پوچ مابیتەو.

باسی چوارەم / ابن عبدالبرو ابن العربي و ابن حزم ئەلین: كاتێك حەرامە كە لە نرخێ خۆی بەرزتر بێتەو (بە هۆی ئەو فیئەو)، خو ئەگەر كەسێك بیینی كالا یەك لە خوار نرخێ خۆیەو ئەفروشریت، ئەویش لەنرخەكە زیادكرد (نەك بە مەبەستی كڕین) تا بگاتە نرخێ خۆی، بە تاوانبارو خاوەن فیئل دانانریت، بەلكو پاداشتیش ئەدریتەو، چونكە جۆرێك لەئامۆزگاری ئەنجام داو.

بەلام بەم شیوویە وەلامی ئەم قسەییە دراوئەو:

۱. ئامۆزگاری كردن بۆ دەرخواستنی نیەتی كڕینی ئەبیت، ئەمەش فروفیل و خەلەتاندنە.

ب. بوخاری لەگێرانیەوئی ابن ابی اوفی لەبارەئی هۆی دابەزینی ئایەتی ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمناً قَلِيلاً﴾ {آل عمران: ۷۷} واتە: ئەو كەسانەئی پەیمان و سویندی خوا بە نرخێكی كەم ئەگۆرنەو. ئەفەرمویت: لەبارەئی كەسێكەو بوو كە سویند ئەخوات

^۱ كەسێك ئازەلێكی شیردەر ئەفروشینت، بەلام پیش فروشتنی بۆ چەند پۆزێك نایدوشینت، تاكو لای كریار وادیار بێت كە شیرێ زۆرە.

به خوا که نه وه نده پاره یان به رام بهر کالاکه ی داوه تی، له کاتیکیشدا وانیه. ابن ابی اوفی ئه لیت: فیلکهری له و شیوه سوخوره و خیانه تکاره.^۱

ابن ابی اوفی ئه و فروشیاره ی درو ئه کات له وتنی ئه و نرخه ی پیانداوه، به ناجش دانه نیت، چونکه وه که نه وه یه که بو زهره ر گه یانندن له خه لکی نرخه ی شتیک به رزئه کات ه وه له کاتیکدا ناشیه ویت بیکریت، هه ردولا تا وانبارن، جا نه گه ر ناجش فروشیاره که نه بو که سیکی تر بوو، به نام فروشیاره که بریک پاره ی به رابه ر ئه و کاره ی دابویه: ئه وه به سوخور دانه نیت.

الحدیث ۴۹ // من معمر بن عبدالله رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَحْتَكِرُ إِلَّا خَاطِيءٌ..

که سیک تا وانبار نه بیت شت ناشارینه وه.

گنهره وه ی هه رموده که // صحیح مسلم - کتاب المساقاة ، باب تحریم الاحتکار فی الأقوات (۳۰۹۸).

مانای وشه کان // اِحْتَكِرَ: کهرینی شتیک و هیشته وه ی تا که مبیته وه و گران بیت. خَاطِيءٌ: تا وانبار.

سه ریاسه کان //

باسی یه که م/ له باره ی شارده وه ی خواردن و شتی تره وه، چند رایه که هیه:

یه که م: شارده وه ی خواردن و شتی تریش حه رامه، به پرای ابویوسف. ئه لیت: هه رشتیک با ئالتون یا زیویش بیت، شارده وه ی

^۱ أَخْرَجَ الْبُخَارِيُّ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ أَبِي أَوْفَى فِي سَبَبِ نَزُولِ قَوْلِهِ تَعَالَى: إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا، قَالَ: أَهَامَ رَجُلٌ سَلَفَتْهُ بِاللَّهِ لَقَدْ أُعْطِيَ بِهَا مَا لَمْ يُعْطَ، فَتَرْتَبَتْ. قَالَ ابْنُ أَبِي أَوْفَى: النَّاجِشُ أَكَلُ رِبَا خَائِنٌ. صحیح البخاری - کتاب الشهادات ، باب قول الله تعالى: إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ (۲۵۵۱).

حرامه، نه گهر زهره ری بؤ خه لك هه بوو. روكه شسى فهرموده باسلیكراوه كهش پشتگیری نه م رایه نه كات، مه گهر بو ترنت شار دنه وه ته نها له خوار دندا هه یه.

دووم: شار دنه وه ته نها له پیویستی خه لك و ناژه نادایه، به پای هادیوه و شافیعی مه زه به كان.

باسی دووم / هه ندیک فهرموده ریگری کردن له شت شار دنه وه تایبته نه کن به خوار دن. فهرموده ی له و شیوهش لای جمهور (مطلق) ی پی نابرستریته وه، له بهر نه وه ی نه م دوو جوړه فهرمودانه دژ به یه ک نین، به لکو مطلق وه ک خوی نه مینیتته وه. کهواته ئیش به و فهرمودانه نه کریت که ریگری په های شت شار دنه ون، تایبته ناکرین به پیویستی خه لك و ناژه نادانه وه، ته نها به پای ابو ثور نه بیت، که لای زانیانی اصول وه نامی دراوه ته وه.

کهواته جمهور تایبته تی نه کن به دوو پیویستیته که وه، چونکه نه وه گونجاوتره بؤ هوکاری هه رامبونی (شت شار دنه وه)، که لادانی زهره ره له خه لکی. زور جاریش زهره لادان له خه لکی له دوو پیویستیته که دا نه بیت. کهواته په های فهرموده که یان به حکمه تی گونجاو (زهره لادان له خه لك) به ستوته وه، یا به بؤچونی نه و هاره له ی فهرموده که نه گپریته وه: موسلیم نه یگپریته وه:

که سعید بن المسیب شتی نه شارده وه (هه لی نه گرت)، کاتیک هوکاره که یان لی پرسی، وتی: معمر که فهرموده که نه گپریته وه، نه ویش شتی نه شارده وه.^۱

^۱ أَخْرَجَ مُسْلِمٌ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ أَنَّهُ كَانَ يَخْتَكِرُ. فَقِيلَ لَهُ: فَإِنَّكَ تَخْتَكِرُ؟ فَقَالَ: لِأَنَّ مَعْمَرًا رَأَى الْحَدِيثَ كَانَ يَخْتَكِرُ. صَحِيحٌ مُسْلِمٌ، كِتَابُ الْمَسَاقَاةِ بَابُ تَحْرِيمِ الْإِحْتِكَارِ فِي الْأَقْوَاتِ (۲۰۹۷).

ابن عبدالبر ئەلیت: ئەوان نەوتیان ئەشاردەو، بەوێش دەر ئەکەوێت کە سعید بن المسیب، پەهایى فەرمودەکەى بە بۆچونى گێرەپەرەوێ فەرمودەکە بەستۆتەو. بەلام نازانرێت معمر بە چى پەهایىکەى بەستۆتەو. لەوانەى بەو حیکمە تەبیت کە جمهور باسیان کردو (دیاره نەوت شاردنەو زەرەرى بۆ خەک نەبو).^۱

باسى سێیهەم / ئەو کالیانەى خەلکى هەلى ئەگرن لە مالهە، خواردن و پێویستیهکانى تر، دروستە بى جیاوازی پرای زانایان، بە بەلگەى:
 ۱. پێغه مبهرى خوا بۆه موو خیزانیکى ۱۰۰ وسق خورماى ئەدانى، کە لە خەبەرەو بۆى ماتبوو.^۱

ب. پێغه مبهرى خوا پێویستی خواردن لە خورماو شتى تری سالیکی بۆ خیزانەکانى هەلنەگرت.^۲

باسى چوارەم / هۆکاری حەرامبوونی شتشاردنەو، زەرەر گەیانندنە بە موسلمانان بە زیادکردنى نرخ لییان، بە بەلگەى:

۱. فەرمودەى پێغه مبهى بە گێرانەوێ معقل بن یسار: کەسێک نرخی کالای موسلمانان بەرز بکاتەو، خوای گەرە کردوێت بە ماف بەسەر خۆیەرە کە لە پۆژى قیامەتدا لە سەر ئیسقانیکی ناگرین داینیشینیت.^۳ أحمد گێراوێتەو.

ب. فەرمودەى پێغه مبهى صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە گێرانەوێ ابوهریره: کەسێک شتىک بشاریتەو، بە مەبەستى گرانکردنى لەسەر موسلمانان، ئەو تەواو نابارە.^۴ أحمد گێراوێتەو.

^۱ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؛ كَانَ يُعْطِي كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْ زَوْجَاتِهِ مِئَةَ وَسْقٍ مِنْ خَيْبَرَ.

^۲ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُرُ لِأَهْلِهِ قَوْتَ سَنَتِهِمْ مِنْ تَمْرٍ وَغَيْرِهِ. قَالَهُ ابْنُ رَسْلَانَ فِي شَرْحِ السُّنَنِ.

^۳ مَنْ دَخَلَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَسْعَارِ الْمُسْلِمِينَ لِيُعْلِيَهُ عَلَيْهِمْ، كَانَ حَقًّا عَلَى اللهِ أَنْ يَقْعِدَهُ بِعَظْمٍ مِنَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. مسند أحمد بن حنبل - أول مسند البصريين، حديث معقل بن يسار - (۱۹۸۱۹).

^۴ مَنْ اخْتَرَك حَكْرَةً، يُرِيدُ أَنْ يُغْلِي بِهَا عَلَى الْمُسْلِمِينَ، فَهُوَ خَاطِئٌ.

ج. ابوداود ئەلئیت: که به سَعِيد بن المُسَيَّب و ترا: تو شت ئەشاریتەوه، ووتی: معمیش شتی ئەشاردەوه.

إبن عبدالبر و کەسانی تریش ئەلئین: ئەوان نەوتیان ئەشاردەوه، فرمودە کە شیان راقە کرد بو بو شاردنەوهی خواردەمەنی پیویستی خەلکی، شافیعی و ابوحنیفە و خەلکانی تریش و الە فرمودە کە گەشتبون.

باسی پینجەم / السُّبُكِي ئەلئیت: ئەوهی پیویستە بوتریت: گەر نەیهیشت خەلکی تر بیکریت، تەنگانە بو خەلکی دروستبوو حەرامە، بەلام ئەگەر نرخەکان هەرزان بو، خەلک پیویستی بەو بپە نەبوو کە ئەیکری و هەلی ئەگرت، پریگرتن لەو کرین و هەلگرتنی بو کاتی پیویستی خەلکی، هیچ مانایەکی نیە.

قازی حسین ئەلئیت: لەوانەیه چاکە بیئت، چونکە سودی بو خەلکی هەیه.

الحديث ٥٠ // من أنس رضي الله عنه، قال: غلا السعر في المدينة على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم، فقال الناس: يا رسول الله، غلا السعر فسعر لنا. فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن الله هو السعر القابض الباسط الرازق، إنني لأرجو أن ألقى الله وليس أحد منكم يطلبني بمظلمة في دم ولا مال...

له سهرده می پیغهمبهری خوادا له شاری مه دینه دا نرخه کان به رزبوه وه، خه لکی ووتیان: نهی پیغهمبهر نرخه کان به رزن، به لکو نرخمان بو دابنی. نه ویش فهرموی: خوای گه وره خوئی نرخ دانهر وهر گره وه و ده ستکراوه و پوزیده ره. من لای خوا تکا نه که م کاتیگ پیی گه شتم هیچ که ستان داوای ماف له خوین یا مالم لی نه کات.

گیگرمهوهی فهرموده کهه // پینجکه که جگه له نسائی، ابن حبانیش

به صحیحی داناوه.^١

مانای وشه کان // الغلاء: به رز بونهوهی نرخ زیاد له نرخی سروشتی

خوئی. إن الله هو المُسَعِّرُ: خوای گه وره خوئی به ویستی خوئی نرخ

دانه نیت. القابض: نه یگریتته وه. الباسط: نه یکاته وه.

سه ریاسه کان //

باسی یه که م / نرخ دانان بریتیه له وهی: سه روك یا جیگره که ی یا هر

که سیگ که ئیشی موسلمانانی به دهسته، بریار بو خه لکی بازار

ده ربکات، که کالاکانیان به نرخی دیار یکراو نه بیئت

نه فروشن، نه به زورتر، نه که متر. له بهر به رزه وه ندیه کی پیویست.

باسی دووه م / فهرموده که به لگه یه له سه ره وهی که: نرخ دانان

سته مه، که واته حه رامه. به پای زوربه ی زانایانه.

^١ البانی به صحیحی داناوه.

باسی سینه‌م / سته‌مکردن له نرخداناندا له‌وه‌دا خوئی ده‌بینیت‌وه‌که: خه‌لکی ده‌سه‌لآتیان به‌سه‌ر سامانی خویماندا هه‌یه، نرخدانانیش پینگرتنه له‌وه‌ده‌سه‌لآتیه‌یان، پیشه‌ه‌وای موسلمانانیش پیویسته په‌چاوی به‌رژه‌وه‌ندی هه‌مو خه‌لک بکات: په‌چاوکردنی بو به‌رژه‌وه‌ندی کپیار له‌هه‌رزانی نرخدا، له‌پیشتر نیه له‌په‌چاوکردنی به‌رژه‌وه‌ندی فروشیار له‌ده‌سه‌لآتیه‌وتنی قازانجدا، نه‌گه‌ر هه‌ر دوو به‌رژه‌وه‌ندیه‌که یه‌کسانبون، پیویسته پئی به‌هه‌ردولا بدریت به‌نازادانه هه‌لسوکوت بکه‌ن. پاشان زورکردن له‌فروشیار تا کالاکه‌ی خوئی بی په‌زامه‌ندی بفروشریت، پیچه‌وانه‌ی نایه‌تی ﴿إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ﴾ {النساء: ۲۹}. واته: مه‌گه‌ر بازرگانی بییت و به‌په‌زامه‌ندی خوٚتان بییت. نه‌مه‌ش پای زوربه‌ی زانایانه.

باسی چوارم / هه‌ر چه‌نده‌ه‌رموده‌که بو بواریکی تایبته‌هاتوه، به‌لام به‌لگه‌یه له‌سه‌ر هه‌رامبونی نرخدانان بو هه‌موو کالایه‌ک.

باسی پینجه‌م / به‌پای پیشه‌ه‌و مالیک: نرخدانان دروسته، هه‌تا له‌گه‌نم وجویشدا.

مه‌هدی نه‌ئیت: پیشه‌ه‌ویانی دواپی به‌باشیان داناوه‌نرخ دابنریت بو جگه‌له‌گه‌نم وجو، وه‌ک پون وگوشته و... نه‌مه‌ش بو به‌رژه‌وه‌ندی خه‌لک و لادانی زهره‌ر لییان.

باسی شه‌شم / روکشی هه‌رموده‌کان وایه که جیاوازی ناکات له‌نیوان: کاتی گرانی و هه‌رزانیدا، کالایه‌ک هینراییت له‌ده‌روه، یان نا. نه‌مه‌ش پای جمهوره.

الْحَدِيثُ ٥١ // مِنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، مَرَّ عَلَى صَبْرَةَ مِنْ طَعَامٍ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا ، فَنَالَتْ أَصَابِعَهُ بَلْبَلًا . فَقَالَ : مَا هَذَا يَا سَاحِبَ الطَّعَامِ ؟ قَالَ : أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ : أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَمَا يَرَاهُ النَّاسُ ؟ مَنْ عَشَّ فَلَيْسَ مِنِّي ...

پینگه مبهری خوا به لای کۆمه لیک خوار دندا تیپه پری . که ده سستی خسته ناوی ، مه سستی به ته پری کرد . فرموی : نه مه چیه نهی خاوه ن خوار دن ؟ ووتی : ناوی ناسمانی بهر که وتوه نهی پینگه مبهری خوا . فرموی : بۆ له سه روی خوار دن که داتنه ناوه تا خه لکی بیبینن ، که سیک فیل بکات له من نیه . - له سه ر ریبازی من نیه - .

گنبر مهوی فرموده که // صحیح مسلم ، کتاب الإيمان ، باب قول النبي

صلى الله عليه وسلم : " من عشنا (١٧٢) .

مانای وشه گان // الصبرة : کۆمه لیک خوار ده مه نی . خوار ده مه نیه کی که له که بو .

سه ریسه گان //

باسی یه گه م / زانایان کۆده ننگن له سه ر جهرامی فیلکردن له شه رعدا ، به به لگهی : فرموده ی باسلیکراو وه فرموده ی تریش .

له سه ر شه وش کۆده ننگن که : که سی فیلناوی بیسزراوه له پیوانه ی ژیریشدا .

باسی دوهم / نه وه وی نه لیت : له فرموده کاندای (مئی) هاتوه به یای متکلم ، نه وه راسته و ، واته : که سیک نیه به رینمایمی من بپروت و ، زانست و کردارو ریبازی چاکی من بکات به پیشه نگی خوی .

به لام سفیان بن عیینة نه لیت : لیکدانه وه ی ناوا باش نیه ، نه بییت بلین : مانای نه وه دهسته وازیه لیک نادینه وه ، تا کاریگه ری له سه رده رون زیاتر بیت .

الْحَدِيثُ ۵۲ // عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْخَرَّاجُ بِالضَّمَانِ.

بهروبوم بو خاوهنی کالاکه یه ، چونکه مهسره فی دهکیشی.

گیرمهوهی فهرموده که // پینج کهسه که نه یگپرنه وه. سنن ابي داود - کتاب البيوع، ابواب الإجارة، باب فيمن اشترى عبدا فاستعمله ثم وجد به عيبا (۳۰۶۱).^۱

هوی وتنی فهرموده که // پیاویک بهنده یه کی منالی کپی، تا ماوه یه ک لای بو، پاشان عهیبکی تیا بینی و گپرایه وه. پیغه مبهری خواش بریاریدا به عهیبه که وه بو خاوه نه که ی بگپرنه وه، خاوه نه که ی وتی: به کاری هیئا وه. پیغه مبهری خواش فهرموی: بهروبوم بو خاوهنی کالاکه یه چونکه مهسره فی دهکیشی.^۲

سهریاسه کان //

باسی یه که م / مانای فهرموده که: نه گهر فرۆشراو بزئیوی و بهروبوم ی هه بو، بهرو بومه که ی بو خاوه نه که یه تی، چونکه بهرپرسیاره بهرامبهری: نه گهر که سیک زهویه کی کپی و به کاریهینا، یا مالتیکی کپی و زایا ئازنه لئیکی کپی و بو سواربون به کاریهینا، یا کۆیله یه کی کپی و به کاریهینا، پاشان عهیبکی تیا دۆزیه وه، بوی هیه بیگپرنه وه بو خاوه نه که ی پیشوی. بهرامبهر بهوسودانهش که وه ریگرتوه، هیچ بهرپرسیار نیه له قهره بو کردنه وهیدا، چونکه نه گهر له ماوهی نیوان

^۱ البانی پلهی حسن ی داوه تی.

^۲ أَخْرَجَهُ الشَّافِعِيُّ وَأَصْحَابُ السُّنَنِ: أَنَّ رَجُلًا اشْتَرَى غُلَامًا فِي زَمَنِ رَسُولِ اللَّهِ، وَكَانَ عِنْدَهُ مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ رَدَّهُ مِنْ عَيْبٍ وَجَدَهُ، فَقَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرَدِّهِ بِالْعَيْبِ. فَقَالَ الْمُقْضِي عَلَيْهِ: قَدْ اسْتَعْمَلَهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْخَرَّاجُ بِالضَّمَانِ.

پروسیه‌ی فروششستن پاشسان هه‌لوه‌شانه‌وه‌یدا، تیاچوو، کپیار به‌رپرسیاره، که‌واته‌پنویسته به‌روبومی ئه‌و کاته‌ش بۆ ئه‌و بیئت.

پاسی دوهم / زانایان له‌م باره‌یه‌وه چوار رایان هه‌یه:

یه‌که‌م: به‌روبوم به‌رامبه‌ر بژئوی کردنه، وه‌ک له‌مانای فهرموده‌که‌دا هاتوه، هه‌رچی سووده سه‌ره‌کی و لاوه‌کیه‌کانی فروشراوه‌که‌یه، بۆ کپیاره، فروشراوه‌که‌ وه‌ک چۆن وه‌ریگرتوه. ئه‌گپرتته‌وه بۆ فروشیار، به‌پرای شافعی.

دوهم: جیاوازی هه‌یه له‌نیوان سوودی سه‌ره‌کی و لاوه‌کی: سووده لاوه‌کیه‌کان بۆ کپیاره، به‌نام سه‌ره‌کیه‌کان پارێزراو ئه‌بیئت لای، ئه‌گه‌ر فروشراوه‌که‌ی گپرایه‌وه، سووده سه‌ره‌کیه‌کانیش ئه‌گپرتته‌وه له‌گه‌لیدا، ئه‌گه‌ر ئه‌وسودانه له‌ناو چوو، پنیویسته کپیار قه‌ره‌بوی بکاته‌وه. ئه‌گه‌ریش ریکه‌وتن، ئه‌توانیئت نه‌یگپرتته‌وه. به‌پرای هاده‌ویه.

سینیهم: سووده لاوه‌کیه‌کان وه‌ک به‌کرێدان، بۆ کپیاره، سووده سه‌ره‌کیه‌کانیش وه‌ک به‌روبوم، ئه‌گه‌ر مابوو، له‌گه‌ل ماله‌که‌دا ئه‌یگپرتته‌وه، ئه‌گه‌ر له‌ناویش چوو، نایگپرتته‌وه، به‌لکو ته‌نها نرخه‌که‌ی ئه‌داته‌وه به‌ خاوه‌نه‌که‌ی (پیشوی). به‌پرای زانایانی حه‌نه‌فی مه‌زه‌ب.

چوارهم: له‌نیوان سووده سه‌ره‌کیه‌کانیشدا جیاوازی ئه‌کریت: خوری و موی ئازله‌که، بۆنمونه بۆ کپیاره، به‌نام به‌چکه‌ی ئازله‌که ئه‌گپرتته‌وه بۆ فروشیار له‌گه‌ل دایکه‌که‌دا.

ئهمه‌ له‌ کاتی‌کا ئه‌گه‌ر به‌چکه‌که‌ له‌کاتی فروشتندا له‌ دایک نه‌ببوو، خۆ ئه‌گه‌ر له‌وکاته‌دا له‌دایک بوو، له‌گه‌ل دایکه‌که‌دا فروشرابوو، ئه‌وه به‌ کو‌ده‌نگی زانایان پنیویسته بگپردرتته‌وه. ئه‌مه‌ش پرای مالیکه.

سه‌نعانی ئه‌لیئت: فهرموده‌که‌ ناشکرا و دیاره بۆ پرای شافعی.

الْحَدِيثُ ۵۲ // عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 أَكْلَ الرِّبَا وَمُؤْكَلَهُ وَكَاتِبَهُ وَشَاهِدِيهِ، وَقَالَ: هُمْ سَوَاءٌ.

پیغهمبهری خوا نه فرہتی کردوہ له سوخوڑو سو دہر، وہ نوسہری
 نیوانیان و ہر دوو شایہ تہ کہ، وہ فرمویہ تی: له تاواندا وہ کہ یہ کن.

گیڑمہروی فرمودہ کہ // صحیح مسلم - کتاب المساقاة ، باب لعن آکل
 الربا ومؤكله (۳۰۸۰).

مانای وشہ کان // الرِّبَا: زور کردن، سوو خواردن، بہ ہموو مامہ نہ یہ کی
 نادرست ٹو تریت. اللَعْنُ: دورخستہ وہ له میہرہ بانی خوا.

سہریاسہ کان

باسی یہ گہم / نہ فرہت کردن مانای گوناہیاری خواہنی ٹو
 کارانہو، حہرامبونہ کارہ کہ ش ٹہ گہ یہ نی.

باسی دووہم / له فرمودہ کہ دا بہ تاییہت باسی خواردن کراوہ، چونکہ
 زورتر مال بو خواردن بہ کار دیت. سود و ہر گرتنی جگہ له خواردنیش
 ہہ مان حوکمی ہہ یہ.

باسی سنیہم / (مؤکلہ)، ٹو کہ سہ یہ کہ پارہ سوہ کہ ٹہ دات، بو یہ نہ فرہتی
 لی کراوہ چونکہ سو خوار دنہ کہ بی ٹو ٹہ نجام نادریت. ٹویش له تاواندا
 بہ شدارہ.

تاوانی نوسہرو شایہ تہ کانیش له وہ دایہ کہ: یارمہ تیدہری کردنی
 حہرامبون. گہر بہ ٹہ نقہست بیکن ویشزانن سوہ.

باسی چوارہم / ٹہ گہر بوترتیت، پیغہمبہری خوا فرمویہ تی: خوا یہ
 ہہر کہ سیکن من نہ فرہتم لی کرد، بو ی بکہ بہ رہ حمہت^۱، بہ ٹہ گہ یہ له سہر

^۱ اللَّهُمَّ مَا لَعَنْتَ مِنْ لَعْنَةٍ، فَاجْعَلْهَا رَحْمَةً. أصله في صحيح مسلم: اللَّهُمَّ! إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ. فَأَيُّمَا
 رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ سَبَّيْتَهُ، أَوْ لَعَنْتَهُ، أَوْ جَلَدْتَهُ. فَاجْعَلْهَا لَهُ زَكَاةً وَرَحْمَةً.

نهوهی که نه فره تکرردنی پیغه مبر له شتیک مانای حه رامبون ناگه یه نیت. که واته مه بهستی پیغه مبر له نه فره تکرردنی که سیک دوعا کردن نیه لئی. صه نعانئ نه لیت: نه وه فرموده یه سهر وه بو که سیکه ئیشیکئی حه رامی نه کرد وه نه فره تی لیکرا وه. یا پیغه مبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ له کاتی توپه بونیدا نه فره تی لیکرد وه.

الْحَدِيثُ ۵۴ // ۱. عَنْ مُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: **الذَّهَبُ بِالدَّهَبِ وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ، وَالْمِلْحُ بِالمِلْحِ، مِثْلًا بِمِثْلٍ، سَوَاءٌ بِسَوَاءٍ، يَدًا بِيَدٍ. فَإِذَا اِخْتَلَفَتْ هَذِهِ الْأَصْنَافُ، فَبِيعُوا كَيْفَ شِئْتُمْ، إِذَا كَانَ يَدًا بِيَدٍ.**

گه نالتون به رامبر نالتون، وزیو به رامبر زیو، وگه نم به رامبر گه نم، وجو به رامبر جو، وخورما به رامبر خورما، وخوائی به رامبر خوائی فروشرا، نه بیئت وه که یه کن و دهست به دهست. به نام گه جیاواز بون له جوردا به نارزه زوی خوتان بفروشن، گه دهست به دهست بیئت.

۲. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: **لَا تَبِيعُوا الذَّهَبَ بِالدَّهَبِ، إِلَّا مِثْلًا بِمِثْلٍ، وَلَا تَشْفُوا بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ، وَلَا تَبِيعُوا الْوَرِقَ بِالْوَرِقِ إِلَّا مِثْلًا بِمِثْلٍ، وَلَا تَشْفُوا بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ، وَلَا تَبِيعُوا مِنْهَا غَانِبًا بِنَاجِزٍ.**

نالتون به رامبر نالتون مه فروشن گه وه که یه کنه بن. با هیچیان لهوی تر زیاتر نه بن. کاغه ز (پاره) به رامبر خوائی مه فروشن گه وه که یه کنه بن، با لایه که لهویتر زیاتر نه بیئت. نا دیارنکیان به دیارو ناشکرایه که نه فروشیت.

گیره رهوهی فرموده که // ۱. صحیح مسلم کتاب المساقاة ، باب الصرف

وبیع الذهب بالورق نقدا (۳۰۵۴).

۲. صحیح البخاری ، کتاب البیوع ، باب بیع الفضة بالفضة (۲۰۸۹) .

صحیح مسلم ، کتاب المساقاة ، باب الربا (۳۰۴۹) .

سه ریاسه کان //

باسی یه گم / هردوو فرموده که حرامبونی (ربا الفضل) نه گه یه نیت، که بریتیه له: گۆرینه وهی ئالتون به ئالتون و زیو به زیو، هر یه کیك له و شهش کانا یه ی له فرموده که دا باسکراون به رامبهر هاو پره گزی خویمان، بری یه کیکیان له و یتر زیاتر بیت، به حازر بیت یا به قهرز. فرموده که ش (إِلَّا مِثْلًا بِمِثْلٍ)، واته: له هیچ کاتی کدا نه مانه مه فروشن نه گهر وه کیهک نه بن.

(ولا تشفوا) یش دوپا تکرده وهی نهو مانا یه یه.

باسی دووهم / هردوو فرموده که به لگهی حرامبونی (ربا النسئة) یه.

باسی سنیهم / وشهی (الذَّهَبُ وَالْوَرِقُ)، هه موو مانا کانی نهو دوو وشه یه نه گرتیه وه: له شیوهی نهخت بن یان نا، نه خشیان له سهر بیت، چاک بن یان خراپ، ساغ بن یان شکاو، خشل بن یان وورده، ساغ بن یا فیل کراو.

باسی چوارهم / زانایان له باره ی (ربا الفضل) وه، چه ند رایه کیان هه یه:

یه که م: حرامبونی هتی، سه رجهم زانایان و هاوه لآن و شوینکه وتوان و فقیهه کان له سهر نهو رایه ن. به به لگهی فرموده ی مه به ست- باسلیکراو-.

دووهم: حه لال بونی هتی، سهوش ته نها له (ربا النسئة) دایه، نه میش رای ابن عباس و هندیك له هاوه لانه، به به لگهی: فرموده ی گنپراوه ی ئوسامه: سوو خواردن ته نها له نه سیئه دایه.^۱

به لام سه رجهم زانایان به م شیوه وه لآمی نه م رایه نه ده نه وه:

۱. مانای فرموده که: سووی خراپتر له نه سیئه نیه، هه ردوکیان خراپن به لام نسینه خراپتره.

^۱ (لَا رِبَا إِنَّا فِي النَّسِيئَةِ) وَ (إِنَّمَا الرِّبَا فِي النَّسِيئَةِ). مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

ب. فرموده‌ی نوسامه به ورد بونه‌وه لیئی مانای لیّ دهریت (مَفْهُوم)، به‌لام فرموده‌کانی تر به پاشکاوی مانا ئه‌دات به دسته‌وه (مَنْطُوق). له‌کاتی دژیه‌کیونی دوو ده‌قی وا دا، دوه‌میان پیش ئه‌خریت (مَنْطُوق).

ج. حاکم گنپراویه‌ته‌وه که: ئیین عباس له‌پرای خوی په‌شیمان بوته‌وه، کاتیک فرموده‌که‌ی ئه‌بوسه‌عیدیان بو باسکردوه‌و، هاتوه‌ته‌سه‌ر پرای یه‌که‌م، و داوای لیخوشبونی له‌خوا کردوه.

د. فرموده‌که‌ی نوسامه لابراره (مَنْسُوخ) ه. به‌لام لابردهن به‌ئه‌گه‌ر دیاری ناکریت، به‌ئکو ده‌بیت لیئی دنلیا بیت.

باسی پینجه‌م / چهند رایه‌که‌هیه‌ده‌رباره‌ی هۆکاری حه‌رامیونی سوو:

یه‌که‌م: جگه‌له‌و شه‌ش کالیه‌ی له‌فرموده‌که‌دا باسکراون، هه‌ر شتیکی تر هاویش بیت له‌گه‌لیدا له‌عیلله‌ و هۆکاردا، ئه‌ویش حه‌رامه‌. ئه‌مه‌ش پرای سه‌رجه‌م زانایانه‌که‌کوکن له‌سه‌ر به‌شینی عیلله‌، ئه‌ویش یه‌کچون له‌په‌گه‌زی کالاکه‌دا. به‌لام پرای جیاوازیان هیه‌ده‌رباره‌ی به‌شه‌که‌ی تری عیلله‌:

ا. کیشانه‌و پیوانه‌یه‌، (هه‌رشتیک بکیشریت و بیپوریت سووی تیا ئه‌بیت) ئه‌بوچه‌نیفه‌و عتره‌.

ب. نرخی هه‌بیت و خواردن بیت، پرای زانایانی شافیعی مه‌زه‌ب.

ج. نرخی هه‌بیت و خواردن بیت و خه‌لکی پیی بژی. پرای زانایانی مالیکی مه‌زه‌ب.

دوه‌م: سوو ته‌نها له‌و شه‌ش کالیه‌دایه‌که‌ده‌قیان له‌سه‌ر هاتوه‌. ئه‌مه‌ش پرای ظاهریتو، سه‌نعانیش به‌رایه‌کی دروستی زانیوه‌و توپه‌تی: له‌به‌رئه‌وه‌ی زانایانی پرای یه‌که‌م هۆکاری راستی سوویان نه‌زانیه‌و، بۆیه‌چهند رایه‌کی جیاوازیان هیه‌له‌سه‌ری و راستی له‌لای پرای دوه‌مه‌.

باسی شه‌شم / زانایان یه‌کده‌نگن له‌سه‌ر دروستی فروشتنی یه‌که‌له‌و شه‌ش کالیه‌، به‌رامبه‌ر به‌کالیه‌کی تر که وه‌ک خوی نه‌بیت، ئه‌گه‌ر

وهرگرتنه‌کهی دواش بخزیت و زیاده‌شی تیا بیئت، وه‌ک کپرینی گهنم به‌ئالتون، یا جو به زیو، وه هموو کیشانه‌کانی تر.
باسی جهوتهم / یه‌کپران له‌وهی: دروست نیه فروشتنی کالایه‌ک به‌کالایه‌کی وه‌کخوی، گهر یه‌کیکیان دره‌نگتر وه‌ربگیریت.

الحديث ٥٥ // عن أبي سعيد وأبي هريرة رضي الله عنهما: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم استعمل رجلاً على خيبر، فجاء بتمر جنيب، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أكل تمر خيبر هكذا؟ فقال: لا والله يا رسول الله، إنما لناخذ الصاع من هذا بالصاعين، والصاعين بالثلاثة. فقال النبي صلى الله عليه وسلم: لا تفعل، بيع الجمع بالدراهم، ثم ابتع بالدراهم جنيباً. وقال في الميزان مثل ذلك...

پیغه‌مبه‌ری خوا که‌سیکی کرد به لیپرسراو له‌ خه‌یبه‌ردا، ئه‌ویش خورمایه‌کی جوانی هینا (بو لای پیغه‌مبه‌ر)، پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموی: هموو خورماکانی خه‌یبه‌ر وایه (وا جوانه)؟ وتی: نا ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا. مشتیک له‌مه‌ نه‌کپرن به‌ دوو مشت له‌ خورمای تر، وه‌ دو مشت له‌مه‌ به‌سی مشت له‌ خورمای تر. پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم فه‌رموی: وا مه‌که، خورماکه‌ی خوت به‌ پاره‌ بفروشه‌و، ئه‌م خورما جوانه‌ی پیبکه‌ره. (له‌باره‌ی شتی کیشراویشه‌وه پیغه‌مبه‌ر هه‌مان قسه‌ی فه‌رموو).

گنهره‌وه‌ی فه‌رموده‌که // صحیح البخاری - کتاب البیوع، باب إذا أراد بیع تمر بتمر خیر منه (٢١١١).

صحیح مسلم - کتاب المساقاة، باب بیع الطعام مثلاً بمثل (٣٠٦٨).

مانای وشه‌کان // رجلاً؛ پیاوه‌که ناوی سواد بن غزیه‌ الأنصاریه. الجنیب؛ خورمای خوش، ره‌ق، خراپه‌کهی لی‌ جیا کرابیتته‌وه، تیکه‌ل به‌ خورمای

جوړیتر نه بوییت. الجَمْعُ؛ خورمای خراب، تیکه ل له چنه د جوړیک (له ریوايه تی موسلیمدا).

سهریاسه کان //

باسی یه گهم / فرموده که به لگه یه له سهر نه وهی که: یه کسان بون مرجه له کاتی فروشتنی کالیهک به هاو پره گه زی خوی، له چاکي و خراپیدا وهکو یه کبن یان نا، چاک و خراب هر یه که ره گهن.

باسی دوهم / (وَقَالَ فِي الْمِيزَانِ مِثْلَ ذَلِكَ): المِيزَان: واته کیشراو، مه به ستیش لیږده: نه وان هس که نه کیشریت، به زیاتر له خوی نافروشریت. نه گهر به هاو پره گه زی خوی فروشرا، وهکو نه وان هی نه پیورین.

باسی سینیهم / فرموده که ریگه چاره ی گونجاو دانه نیت بو خو قوتارکردن له سوو لهو مالان هی سویان تیا یه، نه گهر به رامیهر یه ک فروشران به زیاده، نه وهش: فروشتنی لایه کیان به پاره و پاشان کړینی نه وهی نه ته ویت.

کوډهنگی زانایانیش هیه که له م چاره سه ره دا جیاوازی کیشراوه و پیوانه کراو نیه.

باسی چوارهم / زانایانی حنه فی نه م فرموده نه که نه به لگه ی نه وهی که: هر شتیک له سه ره ده می پیغه مبه ردا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پیوریت، دروست نیه بفروشریت به کیشانه به نه ندازه ی خوی، به لکو پیویسته به پیوانه وهک یه کبن. هه روه ها کالیه کیش که بکیشریت، پیویسته فروشته که ی به کیشانه بیت.

ابن عبدالبر نه لیت: زانایان کوډهنگن له وه دا که شتیک بکیشریت، دروست نیه به پیوانه بفروشریت، به نام کالیهک پیوریت. هه ندیک رییان داوه که به کیشانه ش بفروشریت، وه که یه که لکیشانه دا له هه موو شتیکدا په پره و نه کړیت.

کهسانی تریش ئەلین: پیوانه و کیشانه به عاده تی ئەو شوینەیه، ئەگەر پیچەوانە ی سەر دەمی پیغەمبەریش بێت. خو ئەگەر عاده ته که جیاواز بوو، عاده تی زۆرینه حساب ئەکریت. ئەگەر پیوانه و کیشانه وهک یەکبون، حوکمی پیوانه کراوه که ی ههیه ئەگەر ئە پیورا، یا حوکمی کیشانه کراوه که ی ههیه ئەگەر ئە کیشرا.

باسی پینجەم / له فرموده که دا باسنه کراوه که پیغەمبەری خوا فرمانی کردییت به گه پاندنە وهی خورماکه، به لکو وا دیاره مامه له که ی هیشتوتە وه وهک خوئی، ته نها حوکمه که ی پیراگه یاندوه و، نه زانینه که شی کردوه ته پاسا و بۆی.

به نام ابن عبدالبر ئەلین: بێدەنگ بونی راویه که له باسکردنی هه لوه شانده وهی مامه له که، به لگه نیه له هه لنه وه شانده وه یدا . له ریواتیکی تریشدا هاتوه که فرموده تی: ئەمە پریایه بیگیره وه. له وانە شه ئەمه به سه رهاتینی تر بێت، به سه رهاته که ی تر مامه له که وهک خوئی ماوه ته وه.

باسی شه شه م / فرموده که به لگه یه له سه ر: دروستی هه لبراردنی شتی باش بو خوئی. (هه موو که سیک بو هه یه به دوای باشتترین جویری کالادا بگه ریت و به کاری بهینیت).

الْحَدِيثُ ۵۶ // عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِذَا تَبَايَعْتُمْ بِالْعَيْنَةِ، وَأَخَذْتُمْ أَدْنَابَ الْبَقَرِ، وَرَضِيْتُمْ بِالزَّرْعِ، وَتَرَكْتُمْ الْجِهَادَ، سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ ذُلًّا لَا يَنْزِعُهُ شَيْءٌ، حَتَّى تَرْجِعُوا إِلَى دِينِكُمْ.

نه گهر مامه لهی قهرزتان کردو، کلکی مانگاتان گرت و به کشتو کال کردن رازیبون و، وازتان له جهاد کردن هینا: خوا ی گهره سرشوریه کتان به سردا نه هینیت، لاینابات له سهرتان تا بو پریری دینه که تان نه گهرینه وه.

گیرمروهی هه رموده که // ابوداود و احمد^۱

مانای وشه کان // الذل: سوکبون و لاوازی. أَخَذْتُمْ أَدْنَابَ الْبَقَرِ؛ په پله یه (کِنَايَة) له سره قالیبون به کیلان و پشتگو یخستنی جهاد. رَضِيْتُمْ بِالزَّرْعِ؛ په پله یه له وهی کشتو کال بو به مهراقیان و نهوپه ری هه و لدانیان. سَلَطَ اللَّهُ؛ په پله یه له سرشوریان به زالبونی خه لک به سه ریاندا. حَتَّى تَرْجِعُوا إِلَى دِينِكُمْ؛ تا نه گهرینه وه بو کاروباری دینه که تان. ثُمَّ دَهَسْتَهُ وَارْزَاهُ سَهْرَهُ نَشْتِيكِي زَوْرِي تِيَايَه، تا گه یانویه ته پله ی هه لگه رانه وه له دین.

سه ریاسه کان //

باسی یه که م / العینة: قهرز کردن.

بَيْعُ الْعَيْنَةِ ش: فروشتنی کالایه که به نرخیکی دیاریکراو بو ماوه یه ک (به قهرز)، پاشان کرینه وهی هه مان کالایه به نرخیکی که متر، تا کریری یه که م قهرزی زیاتری کرپاره (خاوه ن قهرزه که ی) لابیئت.

^۱ سنن أبي داود، کتاب البيوع، أبواب الإجارة، باب في النهي عن العينة (۳۰۲۰). نه لبانی

هوئی ناوهینانیسی به (العینة) نهویه: له مامهله که دا نهخت ههیه، وهک هه مان کالاکهش بو خاوه نه که ی نه گه پرتته وه.

باسی دوهم / له باره ی حوکمی بئع العینة ، چهند رایه ک ههیه:

یه که م: حه رامه، به رای مالک واحمد وهه ندیک له زانایانی شافعی و ابوحنیفه، به لگه شیان:

ا. فه رموده ی باسلیکراو.

ب. مه به سستی خوای گه وره له پئگرتن له ریبا به دی نایهت، پئگرتن له هوکاری چونه ناو حه رامیش پئویسته.

قرطبی نه لیت: هه ندیک شیوازی نه م جوړه مامه له یه، سه ره نه کیشیت بو فروشتنی خورما به خورما به زیاد، پاره کهش (که باس نه کرت) ته نها بو پوکه شه.

دوهم: دروسته، به رای شافعی و هاوه لانی، به به لگه ی:

ا. فه رموده ی: (بِعَ الْجَمْعِ بِالْدَرَاهِمِ، ثُمَّ ابْتِغَ بِالْدَرَاهِمِ جَنِيْبًا): دروسته فروشیار نه و کالایه بکرت که مالی خوئی بوه و پئشتر فروشتویه تی. چونکه له بهر نه وهی له کاتیکدا بواری نه گه ری تیا بوه و درئزه ی نه داوه تی، نه وه به لگه ی دروستی مامه له که یه.

ب. بوپشتگیری رای شافعی: کوده نگی زانایان هه یه له سه ر دروستی شتفروشتن له لایه ن فروشیاره وه، له دوای ماوه یه ک، به لأم به و مه به سته نه بیئت که به زیاد وه بو ی بگه پرتته وه.

سییه م: نه گه ر مامه له که فروقیلی تیا نه بیئت، دروسته، به رای هاوه یه. جیاوازیس نه له نیوان پئشخستن و دواخستنیدا، گرنگ بون ونه بونی مه رجه له کاتی گریبه سته که دا:

نه گه ر له کاتی گریبه سته که وپئشیدا به مه رج دانرابوو که ماله که بو فروشیاره که بگپر دپرتته وه، نه و مامه له یه فاسده یان باطله. نه گه ر مه رج نه بوو، نه وه دروسته. له وانه شه بوترت: فه رموده باسلیکراوه که قسه ی له سه ره، و حه رامبون ناگه یه نیئت.

باسی سینه‌م / هوی سهرشوپریه که نه‌ویه: چونکه نه‌وان وازیان له جیهاد له‌پیناوی خوادا هیناوه، که مایه‌ی سهره‌ری ئیسلام و سهرخستیه‌تی به‌سهر هه‌موو دینیکدا، خوی گه‌وره به‌پینچه‌وانه‌ی کرداره‌کیان هه‌لسوکه‌وتی له‌گه‌ل کردون، که بریتیه له‌سهرشوپرکردنیا، هه‌تا وایان لیها‌توه به‌دوای کلکی مانگادا نه‌پون، له‌کاتیکدا نه‌وان سواری نه‌سپ نه‌بون که سهره‌رترین شوینه.

الْحَدِيثُ ٥٧ // عَنْ ابْنِ عَمْرِو بْنِ رَضِيٍّ اللّٰهُ عَنْهُمَا : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الْكَالِيَةِ بِالْكَالِيَةِ . يَعْنِي : الدِّينَ بِالْدِّينِ .

پینغه‌مبه‌ری خوا ریگری کردوه له‌فروشتنی قه‌رز به‌قه‌رز.

گینه‌ره‌وه‌ی فه‌رموده‌که // إسحاق و البزار به‌سه‌نه‌دینکی لاواز نه‌یگینه‌وه.

سهریاسه‌کان

باسی یه‌که‌م / له‌فه‌رموده‌که‌دا دیاره‌که لیكدانه‌وه‌ی (الدین بالدین)، فه‌رموده‌ی پینغه‌مبه‌ره‌صلی اللّٰهُ علیه‌وسلم.

باسی دوهم / له‌النهایة‌دا نه‌ئیت^١: بریتیه له‌وه‌ی که‌سینک بو‌ماوه‌یه‌ک شتیک نه‌که‌رت، کاتی دانه‌وه‌ی پاره‌که نه‌گه‌ر نه‌یبو، به‌فروشیاره‌که نه‌ئیت: تا کاتیک ترپیم بفروشه‌و شتیکت له‌نرخه‌که‌ی بو‌زیاد نه‌که‌م، نه‌ویش پینی نه‌فروشیت و له‌نیوانیاندا وه‌رگرتن پونادات.

باسی سینه‌م / فه‌رموده‌که به‌لگه‌ی هه‌رامبونی نه‌و مامه‌له‌یه‌یه، نه‌گه‌ر پوشیدا نه‌وه پوچه‌له.

^١ البانی به‌لاوازی داناوه. السنن الکبری للبیهقی - کتاب البیوع، جماع أبواب الربا، باب ما جاء فی النهی عن بیع الدین بالدین (٩٨٨٧).

^٢ النهایة فی غریب الحدیث، له‌دانراوی ابن‌الناثیر الجزیریة، که یه‌کیکه له‌زانا کورده‌کان.

الْحَدِيثُ ٥٨ // ١. عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَخَصَ فِي الْعَرَايَا أَنْ تُبَاعَ بِغَرَضِهَا كَيْلًا.

پینگه مبهری خوا له خورمادا مؤلهتی داوه که به سهر داره که وه بفروشرنت.

٢. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَخَصَ فِي بَيْعِ الْعَرَايَا بِغَرَضِهَا مِنَ الثَّمَرِ فِيمَا دُونَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ أَوْ فِي خَمْسَةِ.

پینگه مبهری خوا مؤلهتی فروشتنی خورمای به سهر داره که وه داوه، نه گهر له پینج ویسق که متر بون.

گنبرمهوهی فهرموده که // ١. صحیح البخاری، کتاب البیوع، باب تفسیر العرایا (٢١٠٣).

صحیح مسلم - کتاب البیوع، باب تحریم بیع الرطب بالتمر إلا فی العرایا (٢٩٢٣).

٢. صحیح البخاری، کتاب البیوع، باب بیع الثمر علی رعوس النخل بالذهب أو الفضة (٢١٠١).

مانای وشه کان // الترخیص: ئاسانکاری، له شه رعیشدا: نهو حوکمانهیه له بهر بونی هوکاریک دانراون، نه گهر نهو هوکاره نه بیئت، حوکمه که وهک خوئی نه مینیتته وه به حال بون یا حه رامبون. العرایا: دارخورما فی العرایا: فروشتنی بهری دارخورما.

سه ریاسه کان

باسی یه که م / العریة: له بناغه دا بهری خورما که یه نهک داره که ی. له پینش ئیسلامدا نه گهر گرانی بوایه، نه وانهی دارخورمایان هه بوایه، خورمایان نه دا به هه ژاره کان، ههروه ها به روبومی مهرو و شتریشیان نه دانی.

مالک نه لیت: العریة نه وه یه: که سیک دارخورمایه که نه به خشیتته که سیکی تر، پاشان نه وه ی به خشییویه تی حه ز ناکات هه موو جاریک کابرای تر

بیته ناو بیستانه که یه وه، بویه مؤلته دراوه تا خورما تهره که ی لیبکرت، به رامبر خورمای وشک.

شهر عزانه کانیش واپیناسه ی نه که ن: فروشتنی خورمای تازه به سهر داره که وه، به نه اندازه ی خوی به گوتره ، که متر بیت له پینچ ویسق، به مرجی وهرگرتنی دهم ودهست.

باسی دوهم / هردو فرموده که به لگه یه که: نه م جوړه خورما فروشتنه به دهره له حرام، وحوکه که ی تایبه ته.

فرموده ی جابریش به ریوایه تی بوخاری نه م جیا کر نه وه یه ی تایه: پیغه مبهری خوا فروشتنی به روبومی به سهر داره که وه که دهغه کرده، پیش نه وه ی پیگات، هیچ به روبومی کی تر به پاره دینارو درهم نافروشریت، جگه له العرایا.^١

کۆمه لی زانایان رایان وایه که ریڈراوه به م جوړه فروشتنه.

باسی سییهم / مالک و شافعی یه کران له وه ی فروشتنی خورما به و شیوه یه تا پینچ ویسق دروسته، و زیاتر دروست نیه. به به لگه ی فرموده ی ابوهریره. به لام له پینچ ویسقا جیاوازی را هیه، پاسترینیان حرام بونیته تی. جابر نه لیت:

گویم له پیغه مبهری خوا بوو نه یفرموو: -کاتیک مؤلته تی به خاوه ن دارخورماکان دا به سهر داره که وه خورما بفروشن- یه ک ویسق ودوان وسیان وچوار.^٢ احمد گپراویه ته وه.

این حبان نه لیت: باشره له چوار ویسق زیاتر نه بیت.

^١ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الثَّمْرِ حَتَّى يَطِيبَ، وَلَا يُبَاعُ شَيْءٌ مِنْهُ إِلَّا بِالْذَّنَانِيرِ وَالْذَّرَاهِمِ إِنَّا الْعَرَايَا.

^٢ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ - حِينَ أَذِنَ لِأَصْحَابِ الْعَرَايَا أَنْ يَبِيعُوهَا بِخِرْصِهَا - يَقُولُ: الْوَسْقُ وَالْوَسْقَيْنِ وَالثَّلَاثَةُ وَالْأَرْبَعَةُ.

باسی چوارهم/ له مهرجی وهرگرتندا ئاسانکاری نیه، چونکه ئاسانکاری له فرۆشتنی ئەوانه‌ی پێشوتردا هه‌یه. ته‌نها ئەگەر دُنیا نه‌بیت له یه‌کسانبوونیدا. به‌لام له‌وه‌رگرتندا وه‌ك خۆی ئەمینیته‌وه به‌ی ئاسانکاری، به‌لگه‌ش بۆ ئەم مهرجه، شافعی له‌زید بن ثابت ئەگیریته‌وه:

ناوی كۆمه‌لێك له‌ئه‌نصار باس ئەكات كه‌هه‌ژارپون، هاتنه‌لای پیغه‌مبهر
 دَعَى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَوِّ بونکردنه‌وه‌ی حالی خۆیان: كه‌پاره‌یان نیه تا
 خورمای چاکی پێبکرن، له‌ گه‌ل خه‌لكیشدا خورما ئەخۆن، به‌لام خورمای
 خراپیان هه‌یه كه‌ بۆ قوتی پۆژانه‌یان، نه‌ویش مۆله‌تیدان خورما به‌سه‌ر
 دارخورماكه‌وه بکرن، به‌رامبهر ئه‌و جوړه خورمایه‌ی هه‌یانه.^١

باسی پینجه‌م/ فه‌رموده‌كه‌ ده‌رباره‌ی كپرینی خورمای جوانه
 به‌سه‌رداره‌كه‌وه به‌رامبهر خورمای خراپ.

به‌لام بۆ كپرینی خورمای باش دوا‌ی لێکردنه‌وه‌ی، به‌رامبهر خورمای
 خراپ، دوو پاره‌یه:

یه‌كه‌م: دروسته، به‌ پای زۆر له‌ زانایانی شافعی، به‌ به‌لگه‌ی:

١. چواندنی به‌خورمای سه‌رداره‌كه‌ (چۆن به‌ سه‌رداره‌كه‌وه دروسته
 بفروشریت، له‌ لێکردنه‌وه‌شیدا هه‌مان حوكمی هه‌یه)، وه‌ك بوخاری
 بابینکی بۆ داناوه.

ب. چونکه ئاسانکاریه‌كه‌ له‌خورما باشه‌كه‌دایه، به‌سه‌رداره‌كه‌وه بیته‌، یان
 لێبکریته‌وه، كه‌واته به‌ ده‌قه‌كه‌ جه‌لآله نه‌ك قیاس.

ج. سه‌نعانی ئەلیت: هه‌یچ رێگریه‌ك نیه، چونکه له‌وانه‌یه هه‌مان
 حیکمه‌تی ئاسانکاری فرۆشتنی خورمای به‌ داره‌كه‌وه، له‌خورما

^١ أَنَّهُ سَمَى رَجَالًا مُّخْتَلِفِينَ مِنَ الْأَنْصَارِ شَكَّوْا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَلَا تُقَدَّ فِي
 أَيْدِيهِمْ يَبْتَاغُونَ بِهِ رُطْبًا ، وَيَأْكُلُونَ مَعَ النَّاسِ ، وَعِنْدَهُمْ فَضُولٌ قَوْتِهِمْ مِنَ التَّمْرِ ، فَرُخَصَ لَهُمْ أَنْ
 يَبْتَاغُوا الْعَرَايَا بِخَرْصِهَا مِنَ التَّمْرِ .

لیکراوه که شدا هه بیئت. له وانه یه فروشیار خورمای خراپی پیبیئت و بیهوینت باشه که ی پیبکریئت.

دوهم: دروست نیه، به رای ابن دقیق العید. وه لأمی نهم رایه دراوه ته وه، به به لنگه کانی رای یه که م.

یه کیك له هوکاری ناسانکاریه که نه وه یه به پاراوی و تازه یی خورما که بخورینت، نه گهر لیبکریته وه، نه و مه به سته (تازه بیه که ی) نایه ته دی.

الْحَدِيثُ ٥٩ // مِنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ، وَهُمْ يُسَلِّفُونَ فِي الثَّمَارِ السَّنَةَ وَالسَّنَّتَيْنِ. فَقَالَ: مَنْ أَسْلَفَ فِي تَمْرٍ، فَلْيَسْلِفْ فِي كَيْلٍ مَعْلُومٍ، وَوَزْنٍ مَعْلُومٍ، إِلَى أَجَلٍ مَعْلُومٍ..

کاتیك پیغه مبهری خوا هاته مه دینه، بیینی تا سالتیک ودوسال له به روبومه کاندای قهرزی پیشینه نه که ن، فهرموی: که سیک قهرزی پیشینه ی کرد له خورمادا، با به پیوانه یه کی دیاریکراو وه کی شانیه کی دیاریکراو، وه بو کاتیکی دیاریکراو بیئت.

گیرهموهی فهرموده که // صحیح البخاری - کتاب السلم، باب السلم فی وزن معلوم (٢١٤٧). صحیح مسلم - کتاب المساقاة، باب السلم (٣٠٩٥).

مانای وشه کان // السَّنَةُ وَالسَّنَّتَيْنِ: تا سالتیک ودوو سئال. تَمْرٌ: به هردوو ریوایه ته که هاتوه (تَمْرٌ، تَمْرٌ). فِي كَيْلٍ مَعْلُومٍ: نه گهر به پیوانه بوو. وَوَزْنٍ مَعْلُومٍ: نه گهر به کی شانیه بوو، السَّلْفُ: السَّلْمُ پیشینه ی قهرز، یان له غیرا قدا پیی نه وترینت السَّلْمُ، له حجازیش السَّلْفُ.

سه ریاسه کان //

باسی یه که م / السَّلْمُ له شه رعدا واته: فروشتنی کالایه کی وه سفکراو، له نه ستودا بیئت (تسلیم نه کریئت)، به رامبه ر مالتیک که پیش وهخت نه درینت.

باسی دوم / جگه له سعید بن المسیب، جمهوری زانایان، سهله میان لا په سنده.

باسی سنیهم / سهله م پیچه وانه ی قیاسه، چونکه فروشتنی شتیکی نه بوه، وگرښه شتیکی فیئاویه.

باسی چوارهم / له سر بونی چه ند مرجیک تیایدا کوکن (زانایان):

۱. دؤ و مرجانه ی له کرین و فروشتندا هه بیئت، پیویسته له میشدا هه بیئت.

۲. سه رمایه که نه بیئت له شوینی ریکه و تنه که دا، ته سلیم بکریئت. به نام مالک پئی داوه دو پوژو سی پوژو دوا بکرویت.

۳. به یه کیک له و دوو پیوانه ی له فهرموده که دا باسلیکراوه، بیپوریئت.

نه گهر مالنیک نه بوو به پیوانه و کیشانه بیئت، نه وه ابن حجر له فتح الباریدا نه لیئت:

(. پیویسته ژماره که ی دیاریکراو بیئت، ابن بطال نه یگپرتته وه، پینی وایه زانایان کوډه ننگن له سه ری.

ب. یان بائی دیاریکراو بیئت، چونکه ژماره و بال وک کیشان و پیوانه ن، چونکه نادیا ری له کالاکه لانه بات، به دیاریکردنی بره که ی.

۴. نه گهر پیوانه بوو، جوړی پیوانه که دیاری بکریئت، وهک صاع الحجاز، یا قفیز العراق، یا ارب مصر، به نام نه گهر به ره های باسکرا، مه به سستی پیوانه ی نه و شوینه یه که سه له مه که ی تیا نه نجام نه دریت.

۵. ناساندنی نه و کالییه ی سه له می تیا نه کریئت به شیوه یه که له شتی تر جیای بکاته وه، له فهرموده که دا باسنه کراوه، چونکه زانرابوو لایان.

باسی پنجه م / ده باره ی مرجی دوا خستن، دوو راهه یه:

یه که م: دوا خستن (کالاکه) مرجه له سه له مدا، نه گهر دم و ده سست بوو، یا کاتی دانه که ی نا دیار بوو، دروست نیه. نه مه ش پای ئیین عباس و کو مه لیک له سه له ف و جمهوره، به به لگه ی:

۱. روکه شی فهرموده که.

۲. شافعی و حاکم نه یگینر نه وه، حاکم به صه حیجی دان او ه، له نین عباسه وه که وتویه تی: شایه تی نه دم که قهرزی پیشینه بو ماویه ک، خوی گوره له قورناندا حه نالی کردوه و پنی پنداوه، پاشان نه م نایه ته ی خوینده وه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينِ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ﴾ {البقرة: ۲۸۲}^۱ واته: نه ی نه وانیه باوه پرتان هیه، نه گره بو ماویه ک قهرزتان به که سیك دا، بینوسن.

وه نامی نه م رایه نه دریتوره که: نایه ته که به لگه یه له سر دروستی قهرزی پیشینه تا ماویه ک، نه ک به لگه بیت له سر نه وه ی که به دوا خراوی نه بیت، دروست نیه.

دوه م: دوا خستن مخرج نیه، به لکو سه له می دم و ده ستیش دروسته. به پای زور له زانایانی شافعی، به به لگه ی:

۱. نه گره به دوا خستنی دروست بیت که خه له تاندنی تیایه، نه وه به دم و ده ستی دروسته.

۲. باسکردنی ماوه له فرموده که دا بو مخرج گرتن نیه، به لکو ماناکه ی وایه: نه گره بو کاتیک و ماویه ک بو، با دیاریکراو بیت.

به نام وادیاره، له سه رده می پیغه مبه ری خوادا، ته نها به دوا خراوی بوه. چواندنی دم و ده ستی به سه له می دوا خراو، چواندنه به شتیکی پیچه وانیه چواندن (قیاس)، چونکه سه له م پیچه وانیه قیاسه.

باسی شه شه م / ده رباره ی مخرجی دیاریکردنی شوینی دان و وه رگرتن، چند رایه ک هیه:

یه که م: هه ندیک نه لین مخرج له پیوانه و کیشانه و دوا خستیدا.

دوه م: هه ندیکتر به مخرجی دانانین.

^۱ أَشْهَدُ أَنَّ السَّلْفَ الْمَضْمُونِ إِلَىٰ أَجَلٍ، قَدْ أَحَلَّهُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ، وَأَذِنَ فِيهِ. ثُمَّ قَرَأَ الآية:

سنيهم: چه نه فيه كان دريژهي پيئنه دن و ئه لئين: ئه گهر گواستنه وهى
 كالآكه پيويستى به پاره بوو، پيويسته شوين به مهرج بگيرت، ئه گهر
 نا، پيويست ناكات.

شافعيه كانيش ئه لئين: ئه گهر وا ريكه وتن كه دان و وه رگرتن نه كرت
 تيايدا، ئه وه مهرجه شوين باس بكرت.

ئهم باس كردنانهش به دريژي عورف دياري ئه كات.

الْحَدِيثُ ٦٠ // عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ: الظَّهْرُ يَرْكَبُ بِنَفَقَتِهِ إِذَا كَانَ مَرْهُونًا. وَابْنُ الدَّرِّ يَشْرَبُ بِنَفَقَتِهِ إِذَا كَانَ
 مَرْهُونًا، وَعَلَى الَّذِي يَرْكَبُ وَيَشْرَبُ النَّفَقَةُ...

ئاژه لی سواربون، ئه گهر له ره هندا بوو، به پیی بژیوی کردنی به سواربون
 سودی لی ئه بینریت. ئاژه لی شیرداریش ئه گهر له ره هندا بوو، به ئه ندازه ی
 بژیوی کردنی سود له شیره که ی ئه بینریت. بژیویه که شی له سه ر ئه و
 که سه یه، سواری ئه بیت و شیره که ی ئه خواته وه.

گير ره وهی فه رموده که // صحيح البخاري - كتاب الرهن باب : الرهن
 مرکوب و محلوب (٢٣٩٧).

مانای وشه کان // الرهن: هيشتنه وه، خواي گه وره ئه فه رمويت: ﴿كُلُّ نَفْسٍ
 بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ﴾ {المدثر: ٣٨}. واته: هه موو كه سيك ليپرسراوه
 به رامبه ر كرداره كاني. له شه رعيشدا واته: داناني مائيك له بارمته ي
 قهرزيكدا، هه روه ها به ماله ره هنكراوه كه ش ئه وتريت. الدر: شير.

سه ريا سه كان

باسی يه كه م / ده باره ی بکه ری (فاعل) ي يَرْكَبُ وَيَشْرَبُ له پرسته که دا، دوو
 را هه یه:

یه که م: ئه و که سه یه ره هه نه که ئه کات، به به لگه ی سواربونی
 ئاژه له که ی، له بری به خيوکردنی.

دوہم: خواہن مالہ کہیہ، بہہ رای شافعی، ئەئیت: مہ بہ سست
 لہ فرمودہ کہ: پڻگری لہ قہرزدار ناکرنت، بو سواری و ناخہ کہو گرتنی
 شیرہ کہی.

بہ نام ئەم مانایہ دورہ، لہ بہر دوو هو:

ا. لہ فرمودہ کہ دا، وشہی (المُرْتَهَنُ) ئەو کہ سہی رەھنہ کہ ئەکات، ہاتوہ.

ب. چونکہ بژئیویہ کہ لہ سہر ئەوہ لہ بہر ئەوہی مالہ کہ ہی
 خویہ تی، بہ نام لہ فرمودہ کہ دا بژئیویہ کہ لہ سہر ئەو کہ سہیہ سواری
 ئەئیت و شیرہ کہی ئەخوات، کہ خاوەنہ کہی نیہ، چونکہ لہ ہموو حالہ تیکدا
 بژئیوی لہ سہر خاوەنہ کہیہ تی.

باسی دوہم / دہربارہی سود و ہرگرتنی رەھنکہر لہ مالہ رەھن
 کراوہ کہ، سی را ہہیہ:

یہ کہم: بہرامبہر بژئیوی دابینکردنہ کہی، سود و ہرئہ گرت لہ مالہ کہہ.
 سووہ کہش تاییہ تہ بہ سواربون و شیرہ کہی، کہ بہ ئەندازہی خزمہ تہ کہی
 سوویان لی ئەبیینت، جگہ لہو دوانہش قیاس لہ سہر ناکرنت. ئەمہش
 رای احمد و اسحاق و حہ سہنہ، بہ بہ لگہی: پوکہ شہی فرمودہ
 باسلیکراوہ کہہ.

دوہم: بہ ہیچ شیوہیہ ک سودی لینابیینت، بہ لکو سووہ کہی بو خواہن
 مالہو خزمہ تیشی ہر لہ سہر ئەوہ. ئەمہش رای جمہورو شافعی
 وئہ بو حہ نیفہو مالکہ.

ئەئین: فرمودہ باسلیکراوہ کہ لہ دوو پوہوہ پیچہ وانہی قیاسہ:

یہ کہم: پئی ئەدات بی پرسی خواہن مال، سود لہ مالہ کہ و ہرگرت.

دوہم: قہرہ بوکردنہ و ہی سود و ہرگرتنہ کہ بہ خزمہت کردنی ناژہ لہ کہ
 دائئیت، نہک بہ نرخہ کہی.

إبن عبدالبر ئەئیت: ئەم فرمودہیہ لای جمہوری شہر عزانہ کان
 پیچہ وانہی چہند بنہ مایہ کی شہرعی و یاسایہ کی نہ گۆرہ، کہ گومان لہ

دروسیتاندا نیه، به لگی نسخ بونه و هشی، فرموده ی ئیین عومره: ناژه لی هیچ که سینک بی پرسى خوی حالان نیه بدوشرنت.^۱

به نام صهنعانى وه نامى نهو رایهى سهروه بهو شیویه نه داته وه:

ا. له نه سخدا پیویسته میژوه که ی دیار بییت. له کاتیکیشدا په نای بو نه بریت که نه توانریت دوو فرموده که کو بکرتیه وه (یه کبخریت). به نام کو کردنه وه لی رهدا ناستم نیه، چونکه گشتگیری قده غه کردنه که تایبته نه که یین بهم فرموده یه.

ب. پیچه وانه بونی فرموده که ش بو قیاس: حوکه شه رعیه کان له سر یه که رهوت نین، به لگو به لگه کان جیایان نه کاته وه، یاساده نهریش (که لی رهدا پیغه مبهری خوییه) بریاریدا وه که: نه توانریت سواری ناژه له ره من کراوه که بییت، وه سود له شیره که ی وه برگیریت له بری خزمه تکردنی. وه ک چون پنی به دادور داوه به پرسى که سی هه لگه پراوه ماله که ی بفروشیت، وه خورمای باشیشی له بری شیر دانا وه.....

ج. شه وکانی نه لیت: وه نام بو نه و قسه یه ی که پیی وایه: فرموده که پیچه وانه ی بنه ما شه رعیه کانه، نه وه یه که: سوننه تی راست خوی بنه مای شه رعیه، بویه له کاتیکیدا نه توانرا یه کبخریت، رهت نا کرتیه وه مه گره به به لگه یه کی له خوی به هیتر.

د. هروه ها نه لیت: فرموده ی ئیین عومره گشتگیره وه، فرموده باسلیکراوه که ش تایبته، ده قی گشتگیریش له سر تایبته تی بینا نه کرت.

سینهم: مه به ست له فرموده که نه وه یه:

^۱ لا تَحْلَبُ مَاشِيَةً اِمْرِيَّ بِغَيْرِ اِذْنِهِ. صحيح البخاري - كتاب في اللقطة، باب لا تحلب ماشية احد بغير اذنه (٢٢٢٢).

نه گهر خاوهن مالنه ره هنکراوه که، خزمه تی ماله که ی خوی نه کرد، نه وه بوپاراستنی گیانی نازنه که دروسته خزمه تی بگریت. له بهرام بهر نه وه شدا بو سواربون یا شیره که ی سودی لی وهر نه گریت، به مهرجیک بری سود وهر گرتنه که له خزمه ت کردنه که زیاتر نه بیئت. نه مهش پای نه وزاعی و اللیث و ابو ثوره.

به نام صه نغانی پای وایه که:

ئهم رایه به ستنه وه ی فرموده که یه که پیغه مبهری خوا وا نه یبه ستوته وه، به لکو به ستویه تیه وه به پیکه ریک که له به لگه کان کو یکردن ته وه. نه و پیکه رهش بریتیه له: هرمانیک له ژیره سستی خاوه نه که ی نه بوو به نام شهر پنی پیدا بوو، خزمه تی نه و مالنه نه گریت به مبه سستی گه پانه وه ی بو خاوهن مالنه که (نه ک داگیر کردنی)، له بهرام بهریشدا بو ی هیه بیداته کری یا سود له شیره که ی وهر بگریت، به نام نه گهر له شاره که دا دادوهر هه بوو پنی به و کاره نه نه دا (یاسای ولاته که)، نه وه بو ی نیه سود له مالنه که وهر بگریت، پیویسته به نه ندازه ی سواربون و شیره خواردنه که، قهره بو به خاوهن مالنه که بداته وه. خو نه گهر له ولاته دا حاکم نه بوو، یا نازنه که نه گهر خزمه ت نه کرا زهره ری پی نه گه شت، بو ی هیه خزمه تی بکات و به نه ندازه ی خزمه ته که ش سود وهر بگریت.

به نام له وانه شه بو تریت: نه مه بنه مایه کی گشتیه و به فرموده باسلیکراوه که تایبته نه گریت.

الْحَدِيثُ ۶۱ // عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَخَذَ أَمْوَالَ النَّاسِ يُرِيدُ أَدَاءَهَا، أَدَى اللَّهُ عَنْهُ. وَمَنْ أَخَذَهَا يُرِيدُ إِتْلَافَهَا، أَتْلَفَهُ اللَّهُ..

که سینک مال له خه لک و هرگرتت و مه بهستی مه بیت بیگیریتته وه، خوای گه وه له جیاتی ئه و ئه بیگیریتته وه، که سیکیش و هر ی بگرتت و مه بهستی دانه وهی نه بیت، خوای گه وه له ناوی نه بات.

گنبرمه وهی فه رمودمه که // صحیح البخاری - کتاب فی الاستقراض و اداء الديون والحجر والتفليس، باب من أخذ أموال الناس يريد اداءها أو إتلافها (۲۲۷۹).

سه ریاسه کان //

باسی یه که م / (أَخَذَ أَمْوَالَ النَّاسِ)، و هرگرتنی مال له خه لکی: نه گونجیت به قهرز بیت، نه شگونجیت بو پاراستنی بیت.

باسی دو م / مه بهستی له نیه تی دانه وهی: له دنیا دا قهرزه که بداته وه. خوای گه ورهش له بری ئه و قهرزه که نه داته وه: واته ئاسانکاری دانه وهی قهرزه که ی بو نه داته وه، نه وه نده ی بو نه نیرتت بتوانیتت قهرزه که ی بداته وه. دانه وهی قهرزه که ش له قیامه تدا، واته: پازیکردنی به رام به ره که یه تی به وهی خوای گه وره ئاره زوو بکات.

پیغه مبه ری خوا نه قهرمویت: هر موسلمانیک قهرزیکات و مه بهستی دانه وهی مه بیت، که خوای گه وره ئاگاداره به مه بهسته که ی، نه وه خوای گه وره له بری ئه و له دنیا و قیامه تدا قهرزه که نه داته وه.^۱

^۱ ما من مسلم یدان دیناً یعلم الله أنه یرید اداءه، إلا اداءه الله عنه في الدنيا والاخرة. أخرجه ابن ماجه وابن حبان والحاكم مرفوعاً. سنن ابن ماجه، کتاب الصلقات، باب من اذان دینا وهو ینوی قضاءه (۲۴۰۵).

باسی سنیهم / فرموده ی **یُریدُ اِثْلَافَهَا**: وا دیاره بۆ که سنیکه، مالیک قهرز
 ئەکات بۆنمونه، پیویستی پیی نیه و بازارگانیشی پیوه ناکات، به لکو ته نها
 مه بهستی له ناودانی ماله که یه، نیه تی دانه و هیشی نیه.
 وه فرموده ی **اَثْلَفَهُ اللهُ**، دوولیکدانه وه هه لئه گریت:

یه کهم: مانا دیاره که ی ئه وه یه: که سه که له دنیا دا له ناو ئەبات، یا ژبانی
لِی تَالِ نَهْکَات، کاروباری قورس ئەکات، داواکانی جیبه جی
 نابیت، به ره که تیش له ماله که یدا نامینیت.
 دوهم: له قیامه تدا به سزادانی له ناوی ئەبات.

باسی چوارهم / **إِبْنُ بَطَالِ نَهْ لَیْت**: فرموده که به لگه ی هاندانه بۆ وازهینان
 له خواردنی مائی خه لکی، وده ستخوشیکردنیانه له دانه وه ی قهرزه که
 به شیوه یه کی جوان، نه گهر داواکرایه وه.

باسی پینجه م / فرموده که به لگه ی ئه وه یه که: پاداشت له هاوهره که زی
 کرداره که یه.

باسی شه شه م / داودی له فرموده که ئه وه ره نه گریت، که: که سیک قهرزی
 لابیت، بۆی نیه خیری کات یا ببه خشیت، به لام سه نغانی ئه م رایه به دور نه زانیت.

باسی جهوتم / فرموده که به لگه ی هاندانه بۆ نیه ت پاکی، و ترساندن له نیه ت
 خراپی تیدایه، پونیشی نه کاته وه که: بنه مای هه موو کرداره کان نیه ته.

باسی هه شه تم / فرموده که به لگه ی ئه وه یه: که سیک قهرزی کردوو نیه تی
 دانه وه ی هه بوو، خوی گه وه یارمه تی ئەدات.

عبدالله بن جعفر خه لکی بۆ قهرزکردن هان ئەدا. که له و باره وه
 پرسیا ری لینه کرا، ئه یوت: له پیغه مبه ری خوام بیستوه که ئه یفه رموو:
 خوی گه وه له گه ل قهرزاردایه، تا قهرزه که ی ئەداته وه.^۱

^۱ **إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ حَتَّى يَفْضِي دِينَهُ**. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهَ وَالْحَاكِمُ، وَأَسْنَادُهُ حَسَنٌ. سنن ابن ماجه -
 كتاب الصدقات، باب من اذان دينا وهو ينوي قضاءه - حديث: ۲۴۰۶

له ریوایه تیکی تردا هاتوه: هر بندهیهک نیهتی دانهوهی قهرزهکی مه بیئت له لای خواوه یارمه تیدهریکی هیه. عائشه ئه لیت: من به دوای ئه و یارمه تیه خوا ییه دا نه گهریم.^۱

باسی نویهه / نه گهر بوتریت فرموده ی: جگه له قهرز له هموو تاوانیکی شهید نه بوریت.^۲ وه فرموده ی: ئیسته ماندویه تی حسایه وه.^۳ هاتوه، که پیغه مبهری خوا به رام بهر به که سیکی وتوه که قهرزی که سیکی داوه ته وه که به قهرزاری مردبوو.

صهنعانی ئه لیت: له وانیه مانای فرموده ی یه کم نه وه بیئت: شهید قهرزهکی هر له سر نه مینیت، تا له قیامه تدا خوای گوره بو ی نه داته وه. مهرجیش نیه که له گوژدا به هو ی قهرزه که وه سزا بدریت. مانای (بَرَدَتْ جَلْدَتْهُ)، نه وه یه: پرزگاری کرد له قهرزاری. له وانیه فرموده که بو که سیکی بیئت قهرزکات ونیه تی دانه وه ی نه بیئت.

^۱ مَا مِنْ عَبْدٍ كَانَتْ لَهُ نِيَّةٌ فِي وِفَاءِ دِينِهِ، إِلَّا كَانَ لَهُ مِنَ اللَّهِ عَوْنٌ. قَالَتْ عَائِشَةُ: فَإِنَّا أَنْتَمِسُ ذَلِكَ الْعَوْنَ.. المستدرک علی الصحیحین للحاکم - کتاب البیوع وأما حدیث إسماعیل بن جعفر بن أبی کثیر - حدیث: ۲۱۴۵

^۲ إِنَّهُ يُفَقَّرُ لِلشَّهِيدِ كُلِّ ذَنْبٍ، إِلَّا الدِّينَ. صحیح مسلم، کتاب الإمارة، باب من قتل فی سبیل الله کفرت خطایاه إلا الدین - ۲۵۸۹

^۳ الْآنَ بَرَدَتْ جَلْدَتْهُ. مسند أحمد بن حنبل - ومن مسند بنی هاشم، مسند جابر بن عبد الله رضی الله عنه ۱۴۲۴۵.

الْحَدِيثُ ۶۲ // مِنْ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كُلُّ قَرْضٍ جَرَّ مَنْفَعَةً، فَهُوَ رِبَاً.

۱ هر قهرزیک سود به خاوه نه که ی بگه یه نیت، سوه (به سوو دائه نریت).

گنبر مرموهی فهرموده که // الحارث بن ابي اسامة به إسنادیک نه یگنبر نته وه که ئیشی پی ناکریت، بیهقیش له المعرفه و السنن الکبری نه یگنبر نته وه. السنن الکبری للبيهقي - کتاب البيوع، جماع أبواب الخراج بالضمان والرد بالعيوب وغير ذلك - باب كل قرض جر منفعة فهو ربا، حديث: ۱۰۲۳۰.

سه ریاسه کان //

باسی یه که م / فهرموده که بو که سینکه قهرزیدات و مرچی گه رانه وهی زیاده یه که له گه ئیدا دابنیت.

باسی دوهم / نه گه ر قهرز و هر گه ر به خوبه خش شتینکی دایه خاوه ن قهرز، باش وایه چاکتر له وهی باته وه که لینی و هر گرتوه، نه مهش له پوی عادهت و شهر عیش وه، به نه خلاقینکی جوان دائه نریت. به به لگه ی فهرموده ی ابي رافع: پیغه مبهری خوا و شترینکی بچکوله ی قهرز کرد، کاتیک و شتریک له و شتره کانی صدقاتی بو هات، فهرمانی به نه بو رافع دا که و شترینکی بچکوله بداته وه خاوه ن قهرزه که، نه ویش وتی: ته نها و شتری هوت سآله م لایه که دانه کانی نه که وتوه، فهرموی: بیده ری، چونکه باشترین کهس نه وه یه به جوانترین شیوه قهرز نه داته وه.^۲

^۱ ضعفه الالبانی فی ضعیف الجامع (۴۲۴۴).

^۲ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اسْتَلْفَ مِنْ رَجُلٍ بَكَرًا، فَقَدِمَتْ عَلَيْهِ اِبِلٌ مِنْ اِبِلِ الصَّدَاقَةِ، فَأَمَرَ اِبَا رَافِعَ أَنْ يَقْضِيَ الرَّجُلَ بَكَرَهُ، قَالَ: لَا اَجْدُ اِلَّا خِيَارًا رِبَاعِيًّا. فَقَالَ: اِغْطِهِ اِيَّاهُ، فَإِنَّ خِيَارَ النَّاسِ اَحْسَنُهُمْ قَضَاءً. صحيح مسلم - كتاب المساقاة باب من استسلف شيئا فقتضى خيرا منه (۲۰۸۷).

الْحَدِيثُ ۶۲ // عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيْ الْوَاجِدُ يُحِلُّ عِرْضَهُ وَعُقُوبَتَهُ. دهستی دهستی کردنی دهوله مهند بو قهرز دانه وه، هوکاره بو سزادانی.

گنیرمدهوی فرموده که // ابوداود، النسائي، بخاري بة معلقي، ابن حبان بة صحيحي داناوة، احمد، ابن ماجة، بيهقي. سنن ابي داود - كتاب الاقضية، باب في الحبس في الدين وغيره (۲۱۶۲).^۱

مانای وشه کان // الثَّقَلَيْنِ: له بارودوخیکدایه فلسی پی نیه. الحَجْرُ: ریگریکردن، له شرعیشدا واته: دادوه به قهرزار بلیت: ریگرم کردوی له هه نسوکهوت به ماله که ته وه. لَي: دهستی دهستی کردن. الواجِدُ: دهوله مهند. حِلُّ الْعِرْضِ: له ناوخه نکدا بلیت: دهستی دهستی پیکردوم (بوخاری له سفیان وه نه یگیریته وه). عُقُوبَتُهُ: دهستبه سه رکردنی.

سه ریاسه کان

باسی یه که م / فرموده که به لگهی حه رامیونی دهستی دهستی پیکردنی دهوله مندی قهرزاره، بو خاوه ن قهرز، بویه ری به سزادانی دراوه.

باسی دوهم / ده ریاره ی سزادانی دهوله مهند، دوو را هیه: یه که م: تا قهرزه که نه داته وه دهستبه سه نه کریت، وه که ته مبی کردنیک بوی، به پای زید بن علی حه نه فیه کان، به به لگهی: فرموده باسلینکرا وه که.

دوهم: حیجری نه خریته سه ر، وه دادوه مالی پی نه فروشیت، به پای جمهور.

نه مش هر وه سزادانی ته، به تایبه تی که لیکدانه وه ی سزا به دهستبه سه رکردن، له پیغه مبه ره وه نه هاتوه.

باسی سییهم / ده ریاره ی سزادانی هه ژارو نه بوو، دوو راهیه:

^۱ البانی به حه سن ی داناوه. الإرواء (۱۴۲۴).

یه کهم: دهستبه سهر ناکریت، به پرای جمهور.

به نام نه بوجه نیفه نه لیت: له ژئر چاودیری خاوهن قهرزه که دا نه بیت، به به لگهی:

ا. تیگه شتیمان بو فهرموده باسلینکراوه که.

ب. نایه تی: ﴿فَنظَرْنَا إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ﴾. {البقرة: ۲۸۰}.

دوهم: دهستبه سهر نه کریت، به پرای شوره یح.

باسی چوارهم / زانایان رایان جیاوازه ده ریاره ی ده وله مه ندیک، نایا به یه کجار دهستی دهستی پیکردن، نه گاته گونا مه گوره کان و پینی فاسق نه بیت، وه شایه تی وه ناگیریت، یان نا؟

هادویه نه لین: به لی به فاسق دائه نریت.

له باره ی بری پاره که وه که پینی فاسق نه بیت، چند رایه که هیه:

ا. له ده دره م زیاترینیت، وه که بری نهو پاره ی که نه دزینیت و سزا که ی پی واجب نه بیت، نه مه ش پای جمهوره.

ب. به که متریش له وه فاسق نه بیت، به پرای هادی و مالکیه کان و شافعیه کان. به نام له دوباره کردنه وه ی نه و کرداره دا دودن، شافعی به مرجی داناوه (که دوباره ی کرده وه نینجا به فاسق دائه نریت).

الْحَدِيثُ ٦٤ // مَنْ عَطِيَّةَ الْمُقْرَبِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مُرَضْنَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ، فَكَانَ مَنْ أَتَيْتَ قَتَلَ، وَمَنْ لَمْ يُتَبَّ عَلَى سَبِيلِهِ، فَكُنْتُ مِمَّنْ لَمْ يُتَبَّ فَقَلَى سَبِيلِي..

له پوژنی جهنگی به نو قوره یزه دا بو لای پیغه مبه ریان هیئانین، هر که سبیک سمیالی دهر بگردایه نه کوژرا، منیش له وانه بوم سمیالیم دهر نه کرد بوو، به درام.

گنیهرموهی فهرموده که // چوار که سه که، ابن حبانیش به صحیحی داناره، حاکم نه لیت: له سهر مهرجی بوخاری وموسلم صحیحه. سنن ابن ماجه - کتاب الحدود، باب من لا یجب علیه الحد (٢٥٣٨).^١

سهریاسه کان //

فهرموده که به لگه یه له سهر نه وهی: بالغ بون به سمیل دهر کردن نه بیت (بوپیاو)، هه موو حوکه کان داو الیکراوو (مکلف) نه یگریته وه. نه مهش وهک کوډهنگی زانایان وایه.

^١ صححه الالبانی فی صحیح الترمذی (١٥٨٤).

الْحَدِيثُ ٦٥ // مَنْ مَمَرُ بْنُ شَعِيبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَجُوزُ لِامْرَأَةٍ مَطِيَّةٌ، إِلَّا بِإِذْنِ زَوْجِهَا. وَفِي لَفْظٍ: لَا يَجُوزُ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَزِي مَا فِيهَا إِذَا مَلَكَ زَوْجُهَا عَصَمَتَهَا..

به خشینی مال بو ئافرهت دروست نیه به پرسى میزده کى نه بیئت. له ریوایه تیکی تردا: مامه له کردن به ماله کى خویره دروست نیه نه گهر هوسه ری هه بوو.

گنبرموده ی فهرموده که // احمد واصحاب السنن جگه له ترمذی، حاکمیش به صحیحی داناوه. سنن ابی داود - کتاب البیوع، ابواب الإجارة ، باب فی عطية المرأة بغير إذن زوجها (٣٠٩٧).^١
سه ریاسه کان

دهر باره ی هه لئسوکه وتی ئافرهت له ماله کى خویدا بی پرسى میزده کى ، چهند رایه ک هه یه:

یه که م: نه گهر که م عه قل نه بوو، دروسته، به رای جمهور، به به لگه ی:
١. تیگه شتن له ده که کانی قورئان و فهرموده (که ئازادی ئه دهنه ئافرهت له و بواره دا).

ب. فهرموده ی جابر که پیغه مبه ری خوا به ئافره تانی فهرموو:
خیری که ن، ئافره تانیس له گواره و مستیله کانیان ئه هینا، بیلالیش لئی وهر نه گرتن و نه یخسته ناو جله که یه وه.^٢
ئه مهش به خشینی که بی پرسى میزد.

^١ البانی به حسن صحیح دایناوه. صحیح ابی داود (٣٥٤٦).

^٢ حدیث جابر: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِلنِّسَاءِ: تَصَدَّقْنَ. فَجَعَلَتِ الْمَرْأَةُ تَلْقِي الْقُرْطِ وَالْخَاتِمِ، وَبِلَالٌ يَتَلَقَاهُ بِرِدَائِهِ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

ج. عائشه نهلیت: پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فرموی: نه گهر ئافرهت بی زیاده پوی له خواردنی میزده کهی به خشی، خیری به خشینه کهی نه گات، وه میزده کهشی خیری نه گات، چونکه په یدای کردوه، نه وکه سهش خیری نه گات که لای دانراوه، له پاداشتی که سیان کهم نایبته وه.^۱

دوهم: ئافرهت نه گهر هاوسه رداربوو، بی پرسی میزده کهی پارهی میزده کهی سهرف بکات، دروستیشه له مالی خوی بکات به خیر.

خطابی له بارهی فرموده باسلیکراوه که وه نهلیت: زوربهی زانایان نه یخه نه بواری هه لسوکهوت باشی نیوان ژن ومیرد، یان پنگریه که بو ئافرهتی کهم عه قله.

دوهم: ئافرهت نه گهر هاوسه رداربوو، بی پرسی میزده کهی ناتوانیت مال بیه خشیت، به پای لیث، به به لگهی: فرمودهی باسلیکراوو.

سینیم: ئافرهت تا سینیهک بو هی هیه بی پرسی میزده کهی مال کهی سهرف بکات. نه مهش پای مالک و تا ووسه. مالیک به لگه کانی جمهور بو به خشینی کهم دائه نیت.

^۱ إذا أنفقت المرأة من طعام زوجها غير مُسدة، كان لها أجرها بما أنفقت، ولزوجها أجره بما كسب، وللخازن مثل ذلك، لا ينقص بعضهم من أجر بعض شيئاً. رواه الجماعة.

الْحَدِيثُ ۶۶ // مِنْ قَبِيصَةَ بْنِ مُخَارِقٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنْ الْمَسْأَلَةَ لَاتَحُلُّ إِلَّا لِأَحَدٍ ثَلَاثَةً: رَجُلٌ تَحْمَلُ حَمَالَةً، فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَهَا ثُمَّ يُنْسَكَ. وَرَجُلٌ أَصَابَتْهُ جَانِحَةٌ اجْتَا حَتَّ مَالَهُ، فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَ قَوْمًا مِنْ عَيْشٍ. وَرَجُلٌ أَصَابَتْهُ فَاقَةٌ حَتَّى يَقُولَ ثَلَاثَةً مِنْ ذَوِي الْحِجَابِ مِنْ قَوْمِهِ: لَقَدْ أَصَابَتْ فُلَانًا فَاقَةٌ فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ...

داواکردنی پاره تهنها بؤ سى كهس ريگه دراوه: پياويك بوه ته بارمته و قهرزار بوه، بؤى دروسته تا پاره كهى ته و او نهكات، پاشان واز نه مي نيت. وه پياويك كاره ساتيك به سهر ماله كهيدا هاتوه، پاره داواکردنى بؤ حه لاله تا ده و له مهند ئه بيت. وه پياويك توشى كاره ساتيك بوه تا سى كهسى شاره زاو خاوهن عه قلى خزمانى خؤى نه لين: فلان كهس توشى هه زارى بوه و سوا لکردنى بؤ حه لاله.

گيهره وهى فه رموده كه // صحيح مسلم - كتاب الزكاة، باب من تحل له

المسألة - حديث: ۱۷۹۴

سه رياسه كان //

كه سىك بارى ليقه و ماويك هه لبگريت، قهرزار نه بيت، ناشيت ئازادى له ماله كهى لي زهوت بكرت وه كه سانى قهرزار، به لكو پى ئه دريت پاره له خه لك وه رگريت، تا قهرزه كان نه داته وه. ئه م رايه ش له گهل بنه ما شه ريه كان گونجاوه، نه گهر نه بوينته بارمتهى ئه ماله.

الْحَدِيثُ ۶۷ // مِنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَمْنَعُ جَارَ جَارَهُ أَنْ يَغْرِزَ خَشْبَةً فِي جِدَارِهِ. ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: مَا لِي أَرَاكُمْ هُنَا مَفْرُضِينَ. وَاللَّهُ لَأَرْمِينَنَّ بِهَا بَيْنَ أَكْتافِكُمْ.

با کس پرنگری در اوسینکهی نه بیټ دار به سهر دیواره کھی نه مدا دایکویت، پاشان نه بو هورهیره وتی: بوپشتان لهه حوکمه هه لکردوه، سویندبه خوا به سهر ناو شانیشتاندا بیټ داینه کوتم.

گنبره رموی فهرموده کله // صحیح البخاری - کتاب المظالم والغصب باب: لا یمنع جار جاره ان یغرز خشبه فی جداره - حدیث: ۲۳۵۱. صحیح مسلم - کتاب المساقاة، باب غرز الخشب فی جدار الجار - حدیث: ۳۱۰۴

سهریاسه کان

باسی یه کله / نه بو هورهیره نهه قسه یه له سهردهمی لپرسراویتیدا له شاری مه کله یا مه دینه له سهردهمی مه رواندا وتوه. وادیاره کاتیک بینوییه تی نهه بریاره جیبه جی ناکه، نهویش تونده له گه لیان، وه له ریوایه تی نه بو داوددا هاتوه: کاتیک فهرموده کله یان بیست، هه موو سهریان داخست.^۱

باسی دوهم / له وانیه نه وانیه فهرموده کله یان بو وتراوه، نهه حوکمه نه زان، وه له هاوه نان نه بن.

باسی سینیهم / ده براره ی مافی دراوسی له دانانی کوئه که دار له سهر دیواری دراوسینکهی، دوو راهیه:

یه کهم: دراوسی بو ی نیه ری له دراوسینکهی بگریت، نه گهر پرنگریش بو، دادوه به زور پیی نه کات، چونکه مافیکی دیاری دراوسینیهم. نه مهش پای احمد و اسحاق و الشافعی له پای یه که میدا، ابن حبیب له مالکیه کان، وه نه هلی حه دیث، به به لگه ی:

^۱ فَتَنَسَوْا رُؤُوسَهُمْ.

۱. فرموده باسلیکراوه که.
۲. عومر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ له سهردهمی خویداو به ناماده بونی زوربهی هاوه لآن، نهو بریاره ی داوه. شافعی نه لیت: کهس له هاوه لآن رای پیچه وانه ی نه بوه له گه لیدا.
- مالک به سه نه دیکی راست نه یگیزیته وه: ضحاک بن خلیفه داوا له محمد بن مسلمه نه کات که جوگه له ناوینک لیبدات، بو زهویه که ی خو ی که به زهوی محمدا تیپه پریت، نه ویش ریسی نه دا، کاتیک عومر له و باره وه قسه ی له گه ل کرد، هر رازی نه بوو. پاشان عومر فرموی: سویند به خوا، نه گهر به سهر سکیشندا بیت، هر جوگه له که نه روات.^۱
- نه مهش هاوشیوه ی چیرۆکه که ی ابوهریره، به لام عمر گشتگیری کرده له هموو شتی کدا که دراوسی پیوستی پیبیت، مال بیت یا زهوی.
- دوهم: بی پرس دروست نیه دار له سهر دیواری خانوی دراوسی دابنیت، نه گهر ریسی نه دا دروست نیه، نه مهش رای شافعیه له رای تازهیدا، وه رای حنه فیه کان وهادهویه و مالک و جمهوره.
- نه لاین: نهو ریگریه ی له فرموده که دا هاتوه، بو خو دورخستنه وهیه، چونکه فرموده ی: مالی هیچ کهس بو کهس هلان نیه به ره زامه ندی خو ی نه بیت.^۲ ریگره لهم حوکه.
- به وته که ی به یهقی وه لامی نه م رایه نه دریته وه:
۱. له فرموده راسته کاندای پیچه وانه ی نه م حوکه نابینین، مه گهر بلینین گشتین و نه م فرموده یه تایبه تی نه کات.

^۱ أَنَّ الضَّحَّاكَ بْنَ خَلِيفَةَ سَأَلَهُ مُحَمَّدُ بْنُ سَلْمَةَ أَنْ يَسْوَقَ خَلِيفًا لَهُ، فَيَجْرِيهِ فِي أَرْضِ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمَةَ، فَأَمْتَنَعَ، فَكَلَّمَهُ عُمَرُ فِي ذَلِكَ فَأَبَى. فَقَالَ: وَاللَّهِ لَتَمُرَّنَّ بِهِ وَلَوْ عَلَى بَطْنِكَ.

^۲ لَا يَجِلُّ مَالُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ، إِنَّا بِطَيْبَةِ مَنْ قَلْبِهِ.

۲. راوی فرموده که (ابوهریره) حرامیونه که دیاری نه کات، نه ویش له هه موو کهس شاره زاتره به مه بهستی فرموده که. به به لگهی فرموده ی: بو پشتان له م حوکمه کردوه. نه مهش ره خنه گرتنیکه له پشتکردنیان له م حوکمه، که به لگهی حرامیونه.

خَطَّابِي نَهَلَيْتَ مَانَايَ فَرَمُودِي: (بَيْنَ اَكْتَا فِكْمُ)، نه وهیه: نه گهر به رهمانه ندی خوتان نه م حوکمه قبول نه کهن وئیشی پینه کهن، داره که به سهر ملتاندا به زوره ملی دانه کوتم. مه بهستیشی زیاده پوییه نه ک به راستی بیت.

صه نعانیش نه لیت: وه نام بو نه وانهی پنگریه که مانای تئزیه ی نه دهنی، نه وهیه:

لیکدانه وه کاتیک نه کریت، نه گهر نه توانرا ده که کان یه کبخرین، به نام لیره دا به تایبه تیکردن نه وه یه که خستنه نه کریت، فرموده ی نه بوهریره تایبه ته وه، فرموده ی: لَا يَحِلُّ مَالُ اِمْرِي... گشتیه.

باسی چوارهم / نه و مانایه ی له فرموده ی: (لَا رَمِيْنُ بِهَا)، تینی ده گهین نه وهیه: فرمانم پیکراوه نه م سووننه ته تان پی پابگه یه نم و لیتان نه شارمه وه، به لگه تان له سهر پابگرم له باره یه وه.

الْحَدِيثُ ۶۸ // عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَا يَجِلُّ لِأَمْرِي أَنْ يَأْخُذَ صَاحِبِي بِغَيْرِ طَيْبَةٍ نَفْسٍ مِنْهُ .

بۇ ھېچ كەس نېھ بى رەزامەندى براكەھى ، دارگۆجانەكەھى ببات .

گېنېرەلموھى فەرمودەكەھى // حاكم وابن حبان له صحيحه كەياندا . صحيح ابن

حبان - كتاب الحظر والإباحة كتاب الرهن - ذكر الخبر الدال على أن

قوله صلى الله عليه وسلم ۶۰۶۳ .^۱

سەرباسەكان

باسى يەكەم / بردنى مالى موسلمان حەرامە، بە رەزامەندى خۇي

نەبىت، باكەمىش بىت . بە بەلگەھى :

۱. ئايەتى : ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ {البقرة: ۱۸۸} . واتە :

مالى خۇتان بە ناھەق لەناو خۇتاندا مەخۇن . كەسىك بى رەزامەندى

مالى موسلمان بخوات، ئەو خواردىنى بە ناھەقە .

۲. چەند فەرمودەھەك ھەيە لەو بارەھەھە ، لەوانە :

۱. فەرمودە باسلىكراوھەكە .

ب. بوخارى وموسلىم لە عمر ئەگېرنەھە : نابیت كەس بى پرسى

خاوەنەكەھى مەپەكەھى بدوشىت .^۲

ج. فەرمودەھى : كەستان شتومەكى ھارپىكەھى نەبات، بە گالته بىت يا بەراستى .^۳

۳. كۆدەنگى لەو بارەھەھە لە ناو موسلماناندا ھەبۇھە .

۴. عەقل و شەرعىش لە گەل ئەم مانايەدا يەك ئەگرنەھە .

^۱ البانى ئەلئىت : إسنادەكەھى صحيحه . الارواء ۵/۲۸۰

^۲ لَا يَجِلُّ أَحَدٌ مَأْشِيَةً أَحَدٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِ .

^۳ لَا يَأْخُذَنَّ أَحَدُكُمْ مَتَاعَ أَخِيهِ لَاعِبًا أَوْ جَادًا . أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَحَسَنَهُ . سنن أبى داود

- كتاب الأدب باب من يأخذ الشيء على المزاح - حديث : ۴۲۷۱

باسی دوهم / ئەم فەرمودەو هاوشیوەکانی گشتین، بەلام چەند بابەتیک لەم گشتیە بەدەرە، لەوانە: وەرگرتنی زەکات بە زۆرە ملی، مافی هەلگرتنەو هەژار، وژیانندی هاوسەر، دانەووی قەرزی، وە زۆر لەو مافە مالتیانەیی کەخاوەن مال بەنارەزوی خۆی دەری ناکات، بەلکو بە زۆرە ملی لێی ئەستێندریت، داکوستانی دارەکەش بەسەر دیواری دراوسێدا، هەمان مانایەو تەنها سود وەرگرتنیشە، کالاکە بۆ خاوەنەکەیی ئەمینیتەو.

الْحَدِيثُ ٦٩ // عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ. وَإِذَا أَتَبِعَ أَحَدَكُمْ عَلَى مَلِيٍّ، فَلْيَتَّبِعْ...

دەستی دەستی پیکردنی قەرزاری دەولەمەند بەخاوەن قەرز، ستمە. ئەگەر کەسێکیشتان پەوانەیی کەسێکی دەولەمەند کرا (بۆ وەرگرتنەووی قەرزهکەیی) با بچیت.

گیڕمەرەووی فەرمودەکە // صحیح البخاری - کتاب الحوالات باب الحوالة

- حدیث : ۲۱۸۸ . صحیح مسلم - کتاب المساقاة باب تحریم مطل

الغني - حدیث : ۳۰۰۸

مانای وشەکان // الحوالة: گواستنەووی دانەووی قەرزی، لەکەسێکەو بۆ

کەسێکی تر. المَطْلُ: دەستی دەستی پیکردن، دواخستنی مافیک بەبی

هۆ لە کەسێک کەتوانای دانەووی مافەکەیی هەیه. مَلِيٍّ: دەولەمەند

فَلْيَتَّبِعْ: ئەگەر پەوانەکرا با بچیت.

سەرپاسەکان //

باسی یەكەم / فەرمودەکە بەلگەیی حەرامبوونی دەستی دەستپیکردنە

لەلایەن دەولەمەندەو.

باسی دوهم / دەربارەیی ئیزافەیی (المَطْلُ) بۆ لای (الغَنِيَّ)، دوو را هەیه:

یه کهم: مصدر (چاواگ) ئیزافه کراوه ته لای فاعل (بکەر)، به پرای جمهور، واته: حهرامه له سەر دهوله مهندی به توانا، قهرز دوابخات له وادهی خوی، به لام بۆ کهسی بی توانا حهرام نیه.

دوهم: مصدر ئیزافه ی مفعول کراوه، واته: پیویسته قهرز بدریته وه، نه گهر خاوهن ماله کهش دهوله مهنه ند بیته، دهوله مهنه دیه کهسی نابیته پاساو بۆ دواخستننی قهرزه کهسی، نه گهر بهرام بهر دهوله مهنه دروست نه بیته، بهرام بهر هه ژاریش دروست نیه.

ابن حجر ئهه رایه به دور ئه زانیت.

باسی سینه م / ده رباره ی جوژی فرمان کردن له فرموده ی (فَلْيُتَّبِعْ)، دوو پرا هیه:

یه کهم: بۆ إِسْتِخْبَاب ه، به پرای جمهور.

به لام سه نغانی ئه لیت: نازانم چ هۆکارێک هیه بۆ لادانی فرموده که له مانا راسته کهسی.

دوهم: بۆ وجوبه، به پرای ظاهریه و زۆریه ی حه نبه لیه کان و ابوشور و ابن جریر، به به لگی: پوکه شی فرمان کردنه که له فرموده که دا.

باسی چوارهم / ئایا دهستی دهستی پیکردنی دهوله مهنه، گوناھی گهره یه یان نا؟ جمهور پینی وایه، نه و کهسه پینی فاسق ده بیته.

باسی پینجه م / ئایا پینش نه وه ی داوای قهرزه کهسی لیبکریته، به فاسق دانه نریته، یان ئه بیته داوای لیبکریته، نه گهر نه یدا ئینجا فاسقه؟

له فرموده که نه وه وهر نه گرین که: نه بیته داوای لیبکریته، چونکه دهستی دهستی پیکردن له گهل داوا کردن دایه.

باسی شه شه م / ئه م حوکمی دهستی دهستی پیکردنه، هه موو که سینک نه گریته وه که مافی خه لکی تری لایته، وه ک پیاو بهرام بهر ژنه کهسی، ناغا بۆ خزمه تکاره کهسی.

باسی جهوتهم / به تیگه شتن له فرموده که، نه و مان بؤ دهرئه که ویت که: که سیک توانای دانه وهی نه بیئت، دهستی دهستیش بکات به ستهم دانانریت. که سیکیش رای له گهل (مفهوم المخالفة) دا نه بیئت، نه لیت: که سی بیتوانا به ماطل دانانریت، هروه ها دوله مه ندی کیش ماله که ی لانه بیئت، وه که نه بوه.

باسی هه شتهم / که سیک نه بیئت، تا دوله مه ند نه بیئت داوای لینا کریت.

شافی نه لیت: نه گهر له و باره وه ره خنه ی لینا کریت، به سته مکار دانه نریت. به نام له بهر نه وهی نه بوه، به سته مکار دانانریت.

باسی نوبیهم / نه گهر نه وهی که سهی قهرزه که ی بؤ ره وانه کرابوو، له بهر هه ژاری نه یده توانی بیداته وه، له و باره وه دوو راهه یه:

یه که م: خاوهن قهرز بؤی نیه بگهریته وه لای قهرزاره که. چونکه نه گهر بؤی هه بیئت بگهریته وه، مهرجی دوله مه ندی له فرموده که دا بیسوده، کاتیک پیغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم (دولته مهندی) به مهرج داناره، خاوهن قهرز مافه که ی لای ره وانه بؤ کراو وهرئه گریته وه بؤی نیه بگهریته وه لای که سه که ی تر، وه که سیک له بری قهرزه که ی شتیک وهر بگریت، پاشان نه و شته لای خاوهن قهرز له ناوچوو.

دوهم: نه گهر نه توانرا مافه که بدریته وه، نه گهریته وه بؤ لای قهرزاره که، به پای حنه فیه کان.

حه واهش به زه مانهت نه شو بهینن، به نام نه گهر مایه پوچی له حه واهه دا نه زانرا، نه وه بؤی هه یه بگهریته وه لای قهرزاره که.

الْحَدِيثُ ٧٠ // عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كَانَ يُؤْتَى بِالرَّجُلِ الْمُتَوَكَّى عَلَيْهِ الدِّينَ، فَيَسْأَلُ: هَلْ تَرَكَ لِدِينِهِ مِنْ قَضَاءٍ؟ فَإِنْ خَدَّتْ أَنَّهُ تَرَكَ وَفَاءً، صَلَّى عَلَيْهِ. وَإِنَّا قَالُ: صَلُّوا عَلَيَّ صَاحِبِكُمْ، فَلَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْفَتْوحَ قَالُ: أَنَا أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، فَمَنْ تَوَكَّى وَعَلَيْهِ دِينٌ، فَعَلَيَّ قَضَاؤُهُ..

نه گهر که سنیکی مردویان بهینایه بؤلای پیغه مبهرو قهرزی له سره بوايه، نه یفه رموو: نه وه ندهی جیهیشتوه قهرزه که ی پینداته وه؟ نه گهر بیانوتایه، به لی، نویژی له سره نه کرد. نه گهر نا، نه یفه رموو: خوتان نویژ له سره هاوه له که ی خوتان بکه ن. به نام کاتیک خوی گوره به سریدا پژان دوی پزگار کردنی شاره کان، فه رموی: من به موسلمانان له پیشترم (نزیکترم) له خوشیان. که سیک مردوو قهرزی له سره بوو، من قهرزه که ی نه دمه وه.

گیرمه رموی فه رموده که // صحیح البخاری - کتاب الحوالات، باب من تکفل عن میت دینا - حدیث: ۲۱۹۶. صحیح مسلم - کتاب الفرائض، باب من ترک مالا فلورثته - حدیث: ۳۱۲۵

سهریاسه کان //

باسی یه گهم / فه رموده که به لگهی نه وه یه: پیشه وای موسلمانان، له سره یه تی قهرزی مردوو بداته وه.

ابن بطال نه لیت: نه بیئت کاریه دهستی موسلمانان به و شیوه یه بکات، به رامبه که سیک بمریت و قهرزار بیئت، نه گهر وانه کات، گونا هباره.

رافعی له کۆتایی فرموده که دا باسیکردوه، وتیان: ئەهی پیغه مبهری خوا، هه موو کار به دهستیگ له دواى تو ئه بیته وا بکات؟ فرموی: له سهه هه موو کار به دهستیگی دواى من پیویسته.^١

هه مان مانا له فرموده یه کی تر دا هاتوه که طبرانی له سه لمانی فارسیه وه ئه یگرتیه وه: پیغه مبهری خوا فرمانی پیکردین به پاره دیلی موسلمان بزگار بکهین و که سیکیش داواى کرد پاره ی بدهینی. پاشان فرموی: که سیک مائیگی جیهیشت، بو میرا تگره کانیه تی، قهرزیش بوو، قهرزه که ی له سهه من و ئه و پیشه وایانه ی دواى منه، که له بیت المال ی موسلمانان نه بیده نه وه.^٢

باسی دووه / روکه شی فرموده ی: (فَعَلَيْ قَضَاؤُهُ)، ئه وه یه که: واجب ه کار به دهست قهرزه که بداته وه، به نام ئایا له مالى خو ی یا له بیت المال؟ فرموده که هه ردو مانا که نه گرتیه وه.

باسی سینییه / فرموده باسیکراوه که فَلَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْفُتُوحَ..... حوکمی ئه و فرمودانه لائهبات که تئیدا هاتبوو: پیغه مبهری خوا نوژی مردوی له سهه که سی قهرزار نه ئه کرد. له و فرمودانه ش: ا. سهه تای فرموده که خو ی.

ب. فرموده ی عه لی رَضِيَّ اللّهُ عَنْهُ که ئه لیت: ئه گه ر مردویه کیان بهینایه لای پیغه مبهه، پرسیا ری ده باره ی کرداره کانی نه ئه کرد، به لکو له قهرزیه که ی نه پرسسی، ئه گه ر بیانوتایه: قهرزی له سهه ره، وازی نه هینا، ئه گه ر بوترایه قهرزی له سهه ر نیه، نوژی له سهه ر نه کرد، لاشه ی مردویه کیان بو هینا، کاتیک هه ستا بو الله اکبر کردن له سهه ری، پرسسی:

^١ قیل: یا رسول الله، وعلى كل إمام بعدك؟ قال: وعلى كل إمام بعدي.

^٢ أمرنا رسول الله صلى الله عليه وسلم أن نغدي سبايا المسلمين ونعطي سائلهم. ثم قال: من ترك مالا، فلورثته. ومن ترك ديناً، فعلي وعلى الولاة من بعدي من بيت مال المسلمين. وفيه راو متروك ومنهم.

نایا قهرزی له سهره؟ وتیان: دوو دینار قهرزازه. ئه ویش وازی لیتهیناو پشنتی تیکرد. علی وتی: دوو دیناره که له سهر من بیئت، گهردنی ئه و نازاد بیئت. پاشان نویژی له سهر کرد وه فرموی: خوا پاداشتی خیرت بداته وه وه له قهرزازی رزگارت بکات.^۱

ج. جابر ئه لیئت: پیاویک له ئیمه مرد، ئیمه ش شوردمان و بوئوخوشمان کردو کفنمان کرد، و هیئامانه لای پیغه مبهری خوا و تمان: نویژی له سهر ئه که ییت؟ چه ند ههنگاویکی ناو پاشان فرموی: قهرزی له سهره؟ و تمان: دوو دینار، پوشت و ئه بوقه تاده خستیه ئه ستوی خوئی. هاتینه خزمهتی و ئه بوقه تاده وتی: دوو دیناره که له سهر من. پیغه مبهری خوا فرموی: مافی خاوهن قهرز درایه وه و مرد وه کهش پزگاری بوو. فرموی: به ئی و نویژی له سهر کرد.^۲

^۱ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَتَى بِجَنَازَةٍ، لَمْ يَسْأَلْ عَنْ شَيْءٍ مِنْ عَمَلِ الرَّجُلِ، وَيَسْأَلُ عَنْ دِينِهِ، فَإِنْ قِيلَ: عَلَيْهِ دَيْنٌ كَفَّأ، وَإِنْ قِيلَ: لَيْسَ عَلَيْهِ دَيْنٌ صَلَّى. فَأَتَى بِجَنَازَةٍ، فَلَمَّا قَامَ لِيُكَبِّرَ سَأَلَ: هَلْ عَلَيْهِ دَيْنٌ؟ قَالُوا: دَيْنَارَانِ. فَعَدَلَ عَنْهُ. فَقَالَ عَلِيٌّ: هُمَا عَلَيَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَهُوَ بَرِيءٌ مِنْهُمَا. فَصَلَّى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا، وَفَكَ اللَّهُ رَهَائِكَ. الدارقطني

^۲ ثَوَّقِي رَجُلٌ مَنَا فَمَسَلْنَاهُ وَحَنَطْنَاهُ ثُمَّ أَتَيْنَاهُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ فَقُلْنَا: تُصَلِّي عَلَيْهِ. فَحَطَّأَ خَطَّأً، ثُمَّ قَالَ: عَلَيْهِ دَيْنٌ؟ فَقُلْنَا: دَيْنَارَانِ، فَأَنْصَرَفَ، فَتَحَمَلَهُمَا أَبُو قَتَادَةَ فَأَتَيْنَاهُ، فَقَالَ أَبُو قَتَادَةَ: الدَيْنَارَانِ عَلَيَّ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: حَقَّ الْغَرِيمِ وَيَرِيءُ مِنْهُمَا الْمَيِّتَ، قَالَ: نَعَمْ. فَصَلَّى عَلَيْهِ. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ وَالْحَاكِمُ. وَقَالَ الْأَلْبَانِيُّ: إِسْنَادٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الصَّحِيحَيْنِ، (الإرواء) (١٤١٦).

الْحَدِيثُ ۷۱ // عَنْ عَمْرِو بْنِ شَعِيبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نَاكَفَالَةٌ فِي حَدِّ.

که فالهت له سزاکاندا دروست نیه.

گنبرموموی فرموده که // بهیهقی به اسنادیکی لاوازی. السنن الصغیر

للبيهقي - كتاب البيوع ، باب الضمان - حديث : ۱۶۱۷ .^۱

سدریاسه کان //

باسی یه گم / فرموده که به لگهی نهویه که: که فالهت (له بری)

له سزاکاندا نیه.

باسی دوم / دهر باره ی که فالهتی نهفس (ضمان بالوجه)، دوو را هیه:

یه کم: به هیج شیویهک دروست نیه، نه له مآدا نه له سزاکاندا نه

له هیج شتیکی تردا. نه مهش رای این چه زمه، له بهر نه هویانه:

۱. چونکه مهرجیکه له قورناندا باس نه کراوه، که واته پوچه له.

۲. له ریگهی عه قلیشه وه، پرسیار له وانه نه کهین که به دروستی دائه نین:

که سیک بوه که فیلی که سیک و، که فالهت بو کراوه که دیار نه بوو، چی

له که فیله که نه کریت؟ نه گهر بلین: بژاردنی مآله که ی له نه ستویه، نه وه

سته مهو خواردنی مآله به ناحق، چونکه نهو که سه پابه ند نه بوه به

بژاردنه وه ی. نه گهر بشلین، واز له که فیله که نه هینریت، که فاله ته که خوی

پوچه له نه بیته وه. نه گهر داوا له که فیله که ش بکریت داوا کراوه که بهینیت:

نه وه داوا کردنی که له توانادا نیه، خوی گهرهش نهو داوا کردنانه ی داوا

نه کرده.

دوم: که فالهت کردن دروسته، به رای کومه لیک له زانایان، به به لگهی:

۱. پیغه مبری خوا بو به که فیلی تومه تباریک.^۱

^۱ البانی به لاوازی داناوه. الإرواء (۱۴۱۵).

به‌لام نئین حهزم ئەم رپوایه‌ته به‌پوچ دانئه‌نیت، چونکه إبراهیم بن خثیم بن عراق ئە یگێرته‌وه، که‌خۆی و باوکی له‌وپه‌ری لاوازیدان، دروست نیه فرموده‌یان لی بگێردریتته‌وه.

۲. چه‌ند رپوایه‌تیک له‌عمر بن عبدالعزیزه‌وه.

به‌لام نئین حهزم ئەو رپوایه‌تانه به به‌لگه دانائیت، چونکه ته‌نها قورئان وفرموده ئەکرینه به‌لگه.

الْحَدِيثُ ۷۲ // عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: أَنَا ثَالِثُ الشَّرِيكِينَ مَا لَمْ يَخُنْ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ. فَإِذَا خَانَ خَرَجْتَ مِنْ بَيْنَهُمَا.

خوای گه‌وره ئە فرمویت: من سنییه‌می دوو شه‌ریکم، گه‌ر خیانه‌ت له‌یه‌ک نه‌کن، به‌لام کاتیک خیانه‌تیان کرد، له‌نیوانیان ده‌رئه‌چم.

گێرمه‌وه‌ی فرموده‌که // ئە‌بوداود، حاکم به‌صحیحی داناوه. سنن ابی

داود، کتاب البیوع، باب فی الشریکه - حدیث: ۲۹۵۳.

مانای وشه‌کان // الشریکه: حاله‌ تیکه له‌ نیوان دوکسه‌س و زیاتر به‌ ناره‌زوی خو‌یان پوه‌دات.

سه‌ریسه‌کان //

باسی یه‌گه‌م / فرموده‌ی: (إِنَّ اللَّهَ مَعَهُمَا)، واته: له‌گه‌لیاندایه به‌پاراستن و چاودیریکردن و یارمه‌تی‌دانیان به‌ مال و پزاندنی به‌ره‌که‌ت له‌ بازگانیه‌که‌یاندا، ئە‌گه‌ر خیانه‌ت پویدا به‌ره‌که‌ت له‌ماله‌که‌یاندا نامینیت.

باسی دوهم / فرموده‌که هاندانی تیايه‌ بۆ هاوبه‌شیکردن، بی‌خیانه‌ت، وه‌ هه‌ره‌شه‌ی خیانه‌تکردنیشی تیايه‌.

^۱ كَفَّلَ رَسُولُ اللَّهِ فِي تَهْمَةٍ.

^۲ البانی نه‌ئیت لاوازه‌. الإرواء (۱۴۶۸).

الْحَدِيثُ ٧٢ // عَنِ السَّائِبِ الْخَزُومِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّهُ كَانَ شَرِيكَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ الْبِعْثَةِ ، فَجَاءَ يَوْمَ الْفَتْحِ فَقَالَ : مَرْحَبًا بِأَخِي وَشَرِيكِي .

سائبی مخزومی هاو به شی پیغمبر بوه له پیش پیغمبر ایه تیدا، له پوژی بزگار کردنی مه ککه دا کاتیک هاته لای، وتی: مهرحبا له براو هاو به شم.

گیرموهوی فهرموده که // احمد، ابوداود، ابن ماجه. مسند احمد بن حنبل

، مسند المکین، حدیث السائب بن عبد الله - حدیث : ١٥٢٠٩^١

سهریاسه کان

پاسی یه که م / ابن عبدالبر نه لیت: سائب بن ابی السائب لهو که سانه بوه که پیغمبر ی خوا دلای رانه گرتن (المؤلفة قلوبهم)، نیسلامه تیه که شی پیکبوو، له وانه بوو که ته منی زوریان هه بوو، تا سهرده می معاویه زیا، له سهره تای هاتنی نیسلامدا هاو به شی پیغمبر بوه له بازگانیدا. له پوژی بزگار کردنی شاری مه ککه دا، وتی: مهرحبا له برا که م وهاو به شه که م، که سیک بوو پیکر نه بوو له هیچ وزوریش له سر مامه له نه نه پرؤشت.^٢ حاکم به صحیحی داناوه.

له ریوایه تی ابن ماجه دا هاتوه: تو هاو به شی من بوی له سهرده می نه فامیدا.

نه م فرمودانه - به فرموده باسلیکراوه که شه وه - به لگی نه وه یه که: هاو به شکردن له پیش هاتنی نیسلامیش دروست بوه، نیسلامیش وه ک خوی هیشتویه ته وه.

^١ البانی به صحیحی داناوه. صحیح ابی داود.

^٢ مَرْحَبًا بِأَخِي وَشَرِيكِي، كَانَ لَا يُدَارِي وَلَا يُمَارِي.

باسی دوهم / فرموده که به لگهی نهویه که: دروسته نهگر که سینک به سرتدا هه آبدات به حهق، توش بیدهنگ بیت.

باسی سینیهم / فرموده که به لگهی له سه: نهرم و نیانی و چاک هه نسوکه وتی پیغه مبهری خوا له گهل خه نکیدا، له پیش بون به پیغه مبهرو دواى نهویش.

الْحَدِيثُ ٧٤ // عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: إِشْرَكْنَا أَنَا وَعَمَّارٌ وَسَعْدٌ فِيمَا نُصِيبُ يَوْمَ بَدْرٍ، فَجَاءَ سَعْدٌ بِأَسِيرَيْنِ، وَلَمْ أَجِءْ أَنَا وَعَمَّارٌ بِشَيْءٍ.

ئيبين مه سعود نه لیت: له پوژی جهنگی به دردا، من وعه ممارو سه عد ریکه وتین له سهر هاوبه شبونمان له دهستکه وته کانی جهنگه که، سه عد دوو دیلی هینا و من وعه ممار هیچمان نه هینا.

گنبرمهوی فرموده که // السنن الصغرى النسائي - كتاب المزارعة باب شركة الأبدان ٣٨٩٧^١.

سه ریسه کان //

باسی یه که / فرموده که به لگهی دروستی هاوبه شیکردنه له دهستکه وتدا، که به (شركة الأبدان) ناو نه بریت.

باسی دوهم / نه م هاوبه شکاریه بریتیه له وهی: که سینک هاوه له کهی خوی نه کاته وه کیل، تا کو به بریکسی دیاریکراو ئیشی بو بکات. کاره کهش دیاری نه کریت.

باسی سینیهم / ده باره ی دروستی نه م جوړه هاوبه شیکاریه، دوو پا هه یه: یه که م: دروسته، به رای هادهویه و نه بوچه نیغه، به به لگهی: فرموده باسلیکراوه که.

^١ البانی به لاوازی داناوه. ضعیف النسائي (٤٧١).

دوهم: دروست نیه (پوچه له)، به رای شافعی و ابوثور و ابن حزم.

ابن حزم ئەلئیت: ئەم جوړه هاوبه شیکاریه دروست نیه له هیچ شتیځدا، نه گهر پوشیدا، نه وه پوچه و، هه ریه کتیکیان چی په یدا کرد بو خوئی نه بیټ، نه گهر ماله کیهان دابهش کردبوو، پنیویسته بو یه کی بگپرنه وه، نه گهر نا نرخه کی نه بیټ بگپرنه وه، چونکه مهرچیکه له قورثا: دا نیه، که واته پوچه له.

به لگه ی ئەم رایهش نه وه یه:

١. له سره خه له تاندن بینا کراوه، نازانرئیت قازانجه که چنده، چونکه بپری ئیشه که نازانرئیت.

٢. هه ریه کتیکیان جهسته و سوده کانی هی خوئه تی، که واته سودیکیش له جهسته ی وه ربگیرئیت، بو که سه که خوئه تی.

٣. ئیین حزم وه لئامی فزموده کی ئیین مه سعود ئەداته وه که : له پریوایه تی ابی عبیده بن عبدالله یه، ئەم پریوایه تهش مُنْقَطِع ه، چونکه ابو عبیده فزموده ی له باوکی نه گپراوه ته وه: عمرو بن مره ئەلئیت: به ابو عبیده و ت: له باره ی باوکتوه هیچت له بیره؟ وتی: نه خیر.

شافعیه کانیش ئەلئین: دهستکه و ته کانی به در بو پیغه مبه ری خوا بوه، به ئاره زوی خوئی دابهشی کردوه.

٤. ابن حزم ئەلئیت: نه گهر فزموده باسلیکراوه کهش راست بیټ، به لگه یه دژی ئەوانه ی ئەم هاوبه شیکاریه به دروست ئەزانن، چونکه ئەوانیش یه که م که سن وهک هه موو موسلمانان که ئەلئین دروست نیه، له بهر نه وه ی هیچ سه ربازیک بوئی نیه به جیا له سه ربازانی تر دهستکه و ت بو خوئی ببات، ته نها شت و مه کی کوژداو بو بکوژه کی، که نه ویش جیاوازی راهه یه ده رباره ی، گهر که سیکیش نه وه بکات، خیانه ته و له گونا مه گه وره کانه.

۵. نه گهر فرموده که راستیش بیت، به نایه تی ﴿قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرُّسُولِ﴾ {الأنفال: ۱} واته پنیان بلی: دهستکه وتی شه پر بو خوا و پیغه مبه ره. پوچه ل بوته وه، دهستکه وته کانیشی به سهر شه پرکه راندا دابه شکر دوه.

۶. حه نه فیسه کان هاوبه شکاری له پراوکردن دا به دروست نازان، مالکیه کانیش به دروستی دانانین له نیش کردن له دوو شویندا، که واته هاوبه شکاری له فرموده یه دا دروست نیه لایان. باسی چوارهم / شه عزانان هاوبه شکاری نه کن به چوار به شه وه.

ابن بطال نه نیت: کو ده ننگن له وه دا که هاوبه شکاری دروست نه وه یه هر یه کیکیان وه که یه مال دهر بکن، پاشان وا تیکه لی بکن تا نه ناسرینته وه، نینجا هه لسوکه وتی پیوه بکن، مه گهر هر که سینکیان خوئی بخاته بری نه ویتر له هه لسوکه وت به ماله که ره، نه مهش پیی ده وت ریت (شِرْكَةُ الْعِنَانِ).

نه کریت نه گهر هر یه کیکیان که متر له وی تر پاره بدات، قازانچ و زهره کهش به نه ندازه ی ماله که نه بیت له نیوانیاندا.

هه روه ها نه گهر کالایه کیان پیکه وه کپی، یا یه کیکیان له وی تر شتی زیاتر کپی، به نه ندازه ی پاره که یان قازانچ و زهره دابهش نه کریت له نیوانیاندا، به لگهش بو نه وه:

نه گهر دوو مالیان تیکه ل به یه ک کرد، نه و تیکه لکراوه بو هه ردوکیانه، شتیکی پیکرن هر بو خو یانه. که واته نرخه که ی و قازانچ و زهره که ی بو هه ردوکیانه. نه و کالایهش که نه یکن، هه مان حوکی هیه، چونکه له بری نرخه که یه.

الْحَدِيثُ ۷۵ // عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَرَدْتُ الْغُرُوجَ إِلَى خَيْبَرَ فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: إِذَا أَتَيْتَ وَكَيْلِي بِغَيْبَرٍ فَخُذْ مِنْهُ خَمْسَةَ عَشَرَ وَسِقًا. فَإِنْ ابْتَقَى مِنْكَ آيَةٌ فَضَعْ يَدَكَ عَلَى تَرْقُوتِهِ.

جابر ئەلەیت: ویستم بو خەیبەر بچم، که هاتمه لای پیغه مبهەر فهرموی: کاتیک چووته لای بریکاره کهم له خەیبەر، پانزه ویسقی لیوه برگره، ئەگەر دارای نیشانه شی لیکردیت، دهستت بخه ره سه ر شانی.

گێره رموهی فهرموده که // ابوداود و به صحیحی داناوه. سنن ابی داود - کتاب الاقضية، باب فی الوکالة - حدیث: ۳۱۶۶.^۱

مانای وشه کان // الوکالة: له زمانی عه ره بیدا به واتای له بری و پاراستن دیت. له شه رعیشدا: که سیک یه کیک تر له بری خوی دائه نیت، به ره های یا به به سترایی. آیه: نیشانه. ترقوة: نمو نيسقانه ی له نیوان شان و ملدایه.

سه ریاسه کان //

باسی یه کهم / بریکاری له وه کاله تدا دروسته، به به لگه ی:

ا. فهرموده باسلیکراوه که.

ب. کووه نگی زانایان له سه ری.

باسی دوهم / فهرموده که نه وه ئەگه یه نیت که: حوکمه کان به بریکاره وه به ستراونه ته وه.

باسی سییهم / فهرموده که به لگه ی نه وه یه که: نیش به نیشانه ئەکریت، ئەگەر په یوه ست بیت به مالی خه لکیه وه.

باسی چوارهم / ده ریاره ی باوه پرکردن به و که سه ی لای خاوه ن ماله وه نیردراوه، زانایان چه ند رایه کیان هه یه:

یه کهم: بو وه رگرتنی مال، به نیشانه باوه ری پی ئەکریت. به پای هه ندیک له زانایان، به به لگه ی: فهرموده باسلیکراوه که.

^۱ البانی به فهرموده یه کی لاوازی داناوه. ضعیف ابی داود (۳۶۳۲).

دوہم: ئەگەر دُنیا بو لئی باوہری پینہ کریت.

سیئہم: باوہری پینہ کریت، ئەشتوانریت مالہ کە ی پیندریت، ئەگەر نیرداوہ کە ی بە راست زانی. ئەمەش رایە کە لە هادەویە و ئەگیردریتە وە. چوارەم: نابیت باوہر بکریت بە نیرداوہ کە بە پای هادەویە، چونکە مائی خەلکی ترە.

باسی پینجەم / فەرمودە کە بە لگە ی ئەوہ یە کە: پینشەوای موسلمان بو ی هە یە بو وەرگرتن و دابەشکردنی زە کات بە سەر هە ژاراندا، کە سیک بکاتە بریکاری خو ی، وە نیشانە یە کیش دابنیت لە نیوان خو ی و بریکارە کە دا.

باسی شە شەم / فەرمودە کە بە لگە ی ئەوہ یە کە: دانانی نیشانە لە نیوان کە سیک و بریکارە کە یدا، کە تەنھا خو یان بیزانن، شتیکی باشە. تاکو لە کاتی پارە داندا بریکارە کە پشتی پی ببهستیت، چونکە نیشانە لە نوسین ئاسانتەرە، لە وانە یە یە کیکیان نوسین نە زانن، یان زور جار نوسینی دو کەس لیکدە چیت.

الْحَدِيثُ السَّادِسُ وَالسَّبْعُونَ // عَنْ أَبِي ذَرِّزِيِّ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قُلِ الْحَقَّ وَلَوْ كَانَ مَرًّا...

ئە بوزەر ئە لیت: پینغە مبهری خوا پی و تم: قسە ی راست بلی، یا تالیش بیت.

گیڕەر موهی فەرمودە کە // ابن حبان بە صحیحی داناو، صحیح ابن حبان - کتاب البر والإحسان باب ما جاء في الطاعات وثوابها - ذکر الاستحباب للمرء ان يكون له من كل خير حظ رجاء، حدیث: ۳۶۲.

تەواوی فەرمودە کە // ابوزەر ئە لیت: خو شە ویستە کە م پینغە مبهری خوا نامۆژگاری کردم کە سەیری خو ار خو م بکە م، و سەیری سە روو خو م نە کە م، وە هە ژارانم خو ش بویت، ونزیک بمە وە لیان، خزمە کانم بە سەر

^۱ ئەلبانی بە لاوازی داناو. ضعیف الجامع (۲۱۲۲).

بکه مه وه، نه گهر نه وان لیثم دابرتین و له گه لمدا ساردین، وه قسه ی راست
بلیم با تالیش بیت، بهرامبر مافه کانی خوا له لومهی لومه کاران
نه ترسم، وه هیچ شت له کس داوانه کم، وه زور بلیم: لَأَ حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا
بِاللَّهِ، چونکه نه وه خه زینه ی به هه شته^۱.

مانای وشه کان // الإقرار: له زمانه وانیدا: نیسپا تکردن، له زاروه ی شرعیشدا:

مهوال دانی مروّفه بهو مافانه ی له سریه تی، پیچه رانه کشی نکولیکردنه.

سهریاسه کان //

باسی یه گم / فرموده ی: (قُلْ الْحَقُّ) راستی وتن درّی خوی بیت، یا درّی
که سانیتیر بیت، له هه ردوو نایه تی: ﴿كُونُوا شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَوِ
الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبِينَ﴾ {النساء: ۱۳۵}، واته: بو ره زامه ندی خودا شایه تی
بدن، با له سهه خوشتان یا دایک وباوکتان یا خزمه کانتان بیت. وه
نایه تی ﴿وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ﴾ {النساء: ۱۷۱} واته: ده رباره ی
خوای گه وره به هق نه بیت قسه مه کن. وه رگراوه.

باسی دوهم / فرموده که به لگه ی نه وه یه که: دانپیانانی مروّفه له سهه رخوی
له هه موو کاریکیدا، وه رگراوه.

باسی سییهم / فرمان کردن له فرموده که دا بو هه موو حوکمه کانه، چونکه وتنی
راست له سهه مروّفه خوی، واته هه والدانه بهو مافانه ی له سریه تی که پیویسته
خوی لی رزگار بکات، مال بیت یا مافی جهسته یی یا ناموس.

باسی چهارهم / فرموده ی: (وَلَوْ كَانَ مُرًّا)، له بابته تی چواندنه
تَشْبِیه، چونکه له وانه یه راست وتن به سهه دلی مروّفه وه نار هه
بیت، هه وه ک چون تالی چه شتنی به لاره نار هه ته.

أَوْصَانِي خَلِيلِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنْ أَنْظَرَ إِلَى مَنْ هُوَ أَسْفَلَ مِنِّي، وَأَنَا أَنْظُرَ إِلَى مَنْ
هُوَ فَوْقِي، وَأَنْ أَحِبَّ الْمَسَاكِينَ، وَأَنْ أَذْنُو مِنْهُمْ، وَأَنْ أَصِلَ رَحِمِي وَإِنْ قَطَعُونِي وَجَفَوْنِي، وَأَنْ أَقُولَ
الْحَقَّ وَلَوْ كَانَ مُرًّا، وَأَنْ لَا أَخَافُ فِي اللَّهِ تَوَمَّةً لَانِي، وَأَنْ لَا أَسْأَلَ أَحَدًا شَيْئًا، وَأَنْ أَسْتَكْبِرَ مِنْ لَا حَوْلَ
وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، فَإِنَّهَا مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ.

الْحَدِيثُ ۲۷ // عَنْ سَمْرَةَ بْنِ جَنْدَبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَلَى الْيَدِ مَا أَخَذْتَ حَتَّى تُؤَدِّيَهُ..

که سینه شتیکی و هرگرتبیت که له ژیر دهستیابیت، به پرسیاره لیلی تا نه بگریته وه.

گیرانه وهی فهرموده که // احمد، چوار که سه که، حاکم به صحیحی دانا وه. مسند احمد بن حنبل - اول مسند البصرین ومن حدیث سمرة بن جندب - حدیث: ۱۹۶۱۷.^۱

مانای وشه کان // العاریة واته: مانای سود و هرگرتنه له کالایه کدا که مولکی خوت نه بیئت.

سه ریاسه کان

باسی یه که م / پیویسته نه و شته ی له که سانیت و هری نه گریت و مولکی خوت نیه، بو خارونه که ی بگریته وه، تنها به گه پرانه وهی بو خارونه که ی یا بریکاره که ی، له به پرسیاری ده رنه چیت، به به لنگه ی: فهرموده ی: (حَتَّى تُؤَدِّيَهُ)، له فهرموده یاسلیکرا وه که دا.

باسی دوهم / فهرموده که گشتگیره بو زه و تکردن و هرگرتن و خواستن.

باسی سییهم / ده باره ی حوکی قهره بو کرنه وهی مانی خواسترا و له لایهن نه و که سه ی خواستویه تی، چهند رایه ک هیه:

یه که م: به ته و او ه تی به پرسیاره به رامبه ری، نه گه ر له ناوچوو له ژیر دهستیادا، نه بیئت قهره بوی بکاته وه، مه گه ر به شیویه ک بیئت که پرسه کرد بیئت. نه مه ش رای ابن عباس و زید بن علی و عطاء و احمد و اسحاق و شافعی، ابن حجر نه لیت: رای جمهوریشه، به به لنگه ی: ا. فهرموده یاسلیکرا وه که.

^۱ نه لبانی به لاوازی دانا وه. الإرواء (۱۵۱۶).

به نام صهنعانی وهلامیان نه داتوه که: فرموده که به راشکاوئ نه وهی تیا نیه، چونکه کهسی دهستپاکیش پیویسته شمهکی خه لکی بگیریتوه.

ب. نایه تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾ {النساء: ۵۸}. واته: خوی گهره فرمانتان پی نکات که نه مانه ته کان بو خاوه نه کهسی بگیرنه وه. وه نام دراوه ته وه که: دانه وهی نه مانه ت نه وه ناگه یه نیت له کاتی له ناو چونیدا قهره بو بکریته وه.

ج. فرموده صفوان بن امیه که: پیغه مبه ری خوا زنیسه کی لیخواسته وه له پوزی حونه یندا، صفوان پیی نه نیت: به زور لیم نه سه نیت؟ فرموی: نه غیر به لکو مالیکی خواستراوه له نه ستودایه.^۱

صهنعانی نه نیت: ته نها به لگه بو له نه ستوگرتنی خواستراو، فرموده ی: عاریة مضمونة یه، له فرموده کهسی صه فوندا، وه سف کردنی خواستراو به وهی قهره بو نه کریته وه له نه ستودایه: یان سیفه تیکی پونکراوه یه، که پیویسته له نه ستودا بیت، یان سیفه تیکه بو به ستنه وه یه تی، نه مهش مانا دیاره که یه.

پاشان پوکه شه که ی وا دیاره مه به ست لیسی نه وه یه: مالیکه له نه ستو ماندا یه، که واته بو ت قهره بو نه که یه وه، یا وه کو وه عدیکه، به نام نه م مانایه دوره، که واته فرموده که به لگه ی نه وه یه که: مالی خواستراو له نه ستودایه: یا خاوه نه کهسی داوای بکات، یا کهسی دوهم به خو به خشی بو بیژیریت.

دوهم: مالی خواستراو، قهره بوی نیه، مه گهر به مه رج بگیریت. به پای هادی والعتره والعنبری، به به لگه ی فرموده کهسی پیشوی صه فوان.

سییه م: مالی خواستراو، قهره بوی نیه، نه گهر به مه رجیش بگیریت. نه مهش پای حسنی بصری و ابو حنیفه و نخعی و اوزاعی و شریح، به به لگه ی:

^۱ حدیث صفوان بن امیه: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَعَارَ مِنْهُ دِرْعًا يَوْمَ خَيْبَرَ، فَقَالَ: غَضِبًا يَا مُحَمَّدُ؛ قَالَ: بَلَىٰ عَارِيَةٌ مَضْمُونَةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ وَصَحَّحَهُ الْعَاكِمُ. السنن الكبرى للنسائي - كتاب العارية والوديعة، باب ذكر اختلاف شريك - حديث: ۵۶۰۸

فهرموده‌ی: قهره بوبردنه وه له سهر ئهو كه سه نیه مائیک ئه خوازیت، یا لای
دائه نریت، مه گهر خیانهت له مائه که بکات.^۱
له کتیبی النهایة دا ئه لیت: المغل: ئه گهر خیانهت له مائه خواستراو
دانراوه که دا نه کات، قهره بوی له سهر نیه.

الحدیث ۷۸ // عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَدْ الْأَمَانَةَ إِلَى مَنْ ائْتَمَّكَ، وَلَا تَخُنْ مَنْ خَانَكَ..
ئهمانهت بگیره وه بو که سینک که به دهستپاکی داناویت، خیانهتیش له
که سینک مه که که خیانهتت لی ئه کات.

گیره بوه وهی فهرموده که // ترمذی، ابوداود به حسنی داناوه، حاکم
به صحیحی داناوه. سنن ابی داود - کتاب البیوع، ابواب الإجارة -
باب فی الرجل یاخذ حقه من تحت یده حدیث: ۳۰۸۴.^۲

سدریاسه کان //

باسی یه که م / ئهم فهرموده یه مائی ئهمانهت و خواستراویش ئه گریته وه.
باسی دوهم / گهرانه وهی ئهمانهت فهرزه، به به لگه ی:
۱. ئایه تی ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾ {النساء: ۵۸}.
۲. فهرموده باسلیکراوه که.

باسی سینیهم / مه به ست له فهرموده ی: وَلَا تَخُنْ مَنْ خَانَكَ، ئه وه یه:
ناکریت که سی ناپاک وه کرداره ناپاکیه که ی خوئی وه نام بدریتته وه. ئهو
ناپاکیه یاساغش که له ئهمانهت دا ئه کریت، به فیل و به په نهانی ئه کریت.

^۱ لیس علی المستعیر غیر المفل ونا علی المستودع غیر المفل ضمان. أخرجہ الدار فطنی والبیهقی
عن ابن عمر وضعفاه، وصححا وقفه علی شریح.
^۲ ئه لبانی به حسن صحیح ی داناوه. الإرواء (۱۵۴۴).

باسی چوارهم / دهربارهی سزادانه‌وی ناپاک به‌وینه‌ی ناپاکیه‌کھی
خوی، چند رایه‌ک هه‌یه:

۱. دروسته، وه‌ک کرداره‌کھی نه‌و بیئت یا به‌ کرداریکی تر. نه‌مه‌ش رای
جمهور و دیارترین رای شافعیه، به‌به‌نگهی:

نایه‌تی ﴿وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا﴾ {الشُّورَى: ۴۰}، سزای
خرابه، خرابه‌یه‌کی وه‌ک خویه‌تی. وه‌ نایه‌تی ﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ
مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ﴾ {النُّحْلِ: ۱۲۶}. نه‌گه‌ر سزاتان دا به‌ئه‌ندازه‌ی خوی سزا
بدن. وه‌ نایه‌تی ﴿فَمَنْ إِعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ
عَلَيْكُمْ﴾ {البَقْرَةَ: ۱۹۴}، که‌سینک ده‌ستدریژی کرده‌ سهرتان، به‌ئه‌ندازه‌ی
کرداره‌کھی خوی ده‌ستدریژی بکه‌نه‌وه‌ سهر.

نه‌م مانایانه‌ش نه‌ده‌نه‌ فهرموده‌ باسلیکراوه‌که.

۲. نه‌گه‌ر هاوشیوه‌ی کرداره‌کھی نه‌و بیئت دروسته، نه‌گه‌ر نا دروست
نیه. به‌رای حه‌نه‌فیه‌کان و المؤید، به‌به‌نگهی:

پوکه‌شی نایه‌تی ﴿بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ﴾ وه‌ نایه‌تی ﴿مِثْلُهَا﴾.

۳. به‌ برپاری دادوهر نه‌بیئت، دروست نیه‌ حه‌قی لیبکریته‌وه، به‌به‌نگهی:

۱. پوکه‌شی نه‌ی له‌ فهرموده‌که‌دا.

ب. نایه‌تی: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ {البَقْرَةَ: ۱۸۸}، مالی
خوتان له‌ناو خوتان به‌ ناهه‌ق مه‌خون.

وه‌لامی نه‌م رایه‌ دراوه‌ته‌وه‌ که: نه‌مه‌ خواردنی مافی خه‌لک نیه، به‌لکو
وه‌رگرتنه‌وه‌ی مافه. نه‌ی کردن له‌ فهرموده‌که‌شدا بو‌ خو‌ پاریزکردنه
لیی.

۴. پیویسته به‌ئه‌ندازه‌ی مافه‌کھی خوی بیات، وه‌ک ماله‌کھی خوی بیئت
یا شیوه‌یه‌کیتر، ماله‌که‌ بفروشیئت و مافی خوی لیته‌لبگریئت، نه‌وه‌ی زیاد
بوو بیگریته‌وه‌ بو‌ خاوه‌نه‌کھی یا میراتبه‌ره‌کانی، نه‌گه‌ر که‌میش
بوو، له‌نه‌ستوی نه‌و که‌سه‌دا نه‌مینیتته‌وه. نه‌گه‌ر وا نه‌کات (زیاد له‌مافی

خوی هه لَبْگَرِیت)، لای خوا گونا هبار نه بیئت، مه گهر گهر دنی نازاد بکات، له و کاته شدا لای خوا پاداشتی نه بیئت.

نه گهر مافی لای که سیک بوو، به نام به لگه ی پی نه بوو، مالنکی کابرای ده سته کوهت، بوی هه یه بیببات. نه گهر داوای لیکرا نکولی لیبکات، نه گهر سویندیش درای سویند بخوات، پاداشتی نه گات.

ابن حزم نه لیت: نه مه رای شافعی وابوسلیمان و هاوه له کانیا نه. هه روه ها نه لیت: هه روه ها هه که سیک پاره ی سته مکاریک بیات، فه رزه له سه ری نه یداته وه و بیداته سته ملیکراوان. بو رایه که شی نه م به لگانه نه هینیتته وه:

۱. نایه تی: ﴿وَلَمَنْ اِتَّصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ﴾ {الشُّورَى: ۴۱}، واته: که سیک دوا ی نه وه ی سته می لیکرا، حقه ی خوی سه ند، لومه ی له سه ر نه یه.

۲. نایه تی: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا اَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ﴾ {الشُّورَى: ۳۹}، واته: نه وان ه ی ده سته دریزیان کرا وه ته سه ر خویان هه قی خویان نه ستینن.

۳. نایه تی: ﴿وَالْحُرْمَاتُ قِصَاصٌ﴾ {البَقْرَةَ: ۱۹۴}، واته: شکاندنی پیروزیه کان، توله ی هه یه.

۴. نایه تی: ﴿فَمَنْ اِعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاَعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اِعْتَدَى عَلَيْكُمْ﴾ {البَقْرَةَ: ۱۹۴}.

۵. نایه تی: ﴿وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا﴾ {الشُّورَى: ۴۰}.

۶. نایه تی: ﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ﴾ {النَّحْل: ۱۲۶}.

۷. پیغه مبه ری خوا به هیندی هاوسه ری ابوسفیان نه فه رمویت: به نه ندازه ی پیویستی خوت و منداله که تی ببه. کاتیک هیند وتی: ابوسفیان

کەسیکی چروکەو، ئەوەندەم ناداتی بەشی خۆم وماناڵەکانم بکات،
گوناهبار ئەبم ئەگەر لە مالهەکی هیچ ببهەم؟^١

٨. فەرمودەى: ئەگەر بونە میوانی کۆمەلێک و ئەوانیش هەستان بە
ئەركی میواندارى لییان قبول بکەن، ئەگەر نا مافی میوانیان لیبسەن.^٢

ئەگەر وانەکات گوناهبار ئەبیت: إِبْن حَزْم ئەم ئایەتەش ئەکاتە
بەلگە: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ
وَالْعُدْوَانِ﴾ {المائدة: ٢}. واتە: لەسەر چاکەو تەقوا یارمەتى یەکتر
بدەن، وە لەسەر خراپەو دەستدریژیکردن، یارمەتى یەکتری مەدەن.

إِبْن حَزْم ئەلیت: کەسیک بە بەرى مالهەکی خۆی کە لیبی زەوتکراو، یا مالى
زەوتکراوی موسلمانیک یا زیممیهک دەستکەوت، ومانەکە بۆ ستهملیکراوەکە
نەگێریتەوه، خۆیشی بە ستهمکار ئەژمێردریت: چونکە یارمەتیدەر نەبوه لەسەر
خێرو چاکە، بەلکو یارمەتى گوناھو دەستدریژی داوه.

هەروەها پیغەمبەرى خوا فەرمانی داوه: کەسیک لە ئیوه خراپەکەیهکی
بینی، با تا ئەتوانیت بە دەست بیگۆریت.^٣

کەواتە کەسیک توانای لابردنى ستمى هەبیت و بتوانیت ماف بۆ
خاوەنەکەى بگێریتەوه، بەلام نەیکرد، ئەوه توانیویەتى خراپەیهک
لاببات، بەلام لاینەبردوه، بەوهش لەخواو پیغەمبەرى خوا یاخیبوه.

پاشان إِبْن حَزْم وەلامى فەرمودەکەى ابوهريره ئەداتەوه کە: فەرمودەیهکی
لاوازه، چونکە طلق بن غنم له شريك و قيس بن الربيع ئەيگێریتەوه.

قوله صلى الله عليه وسلم لهنأ امرأة أبي سفيان: خذي ما يكفيك وولئك بالمعروف. لما ذكرت له: أن أبا
سفيان رجلٌ صحيح، وأنه لا يعطيني ما يكفيني وبني، فهل علي من جناح أن أخذ من ماله شيئاً.

^١ إن نزلتم بقوم فأمرؤا لكم بما ينبغي للضيف فأقبلوا، وإن لم يفعلوا فخذوا منهم حق الضيف. صحيح

البخاري - كتاب المظالم والغصب، باب قصاص المظلوم إذا وجد مال ظالمه - حديث: ٢٢٤٩

^٢ من رأى منكم منكراً أن يغيره بيده إن استطاع.

هروه ما نه نیت: نه گهر راستیش بیت، ناکریتته به لگه، چونکه مروءه مافی خوئی وهر بگریته وه به ناپاک دانانرنت، به لکو ماف وئهرکی سه رشانیشیه تی که حق جیبه جیبکات و خراپه لابیات، ناپاکی نه وه یه که به ستم و ناهه قی مافی خه لکی بخوات.

سه نعانیش پشتگیری رای ابن حزم نه کات، به فهرموده ی: پشتی براهت بگره ستمکار بیت یا ستملیکراوو.^۱

فهرمانکردن تیایدا دیاره که بو فهرزبونه، سه رخستنی ستمکاریش به وه نه بیت که له ستمکردن دهر بیکه یت، به لیسه ندنهره ی نهو مافانه ی که زهوتی کردوه.

الحدیث ۲۹ // من سعید بن زید رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: من اقتطع شبرا من الأرض قلما طوقه الله يوم القيامة إياه من سبع أرضين..

که سینک بستیک زهوی به ستم بیات بو خوئی، خوای گوره له قیامه تدا له حوت چین زهویدا، نهو بستهی نه خاته وه مل.

گنبره رموه ی فهرموده که // صحیح البخاری - کتاب بدء الخلق باب ما جاء

فی سبع أرضین - حدیث : ۳۰۴۱ . صحیح مسلم - کتاب المساقاة باب

تحريم الظلم وغصب الأرض وغيرها - حدیث : ۳۱۰۵

سه ریاسه کان //

باسی یه که م / دهر باره ی مانای التظویق^۱ چند رایه که هیه:

۱. سزائنه دریت به پوچون به ناو حهوت چینی زهویدا، لهو کاته دا هه

چینیک، ته و قیکه له گهر دنی، به به لگه ی فهرموده ی ابن عمر: له قیامه تدا

تا حهوت چینی زهوی پوئه چیت.^۱

^۱ انصر أخاك ظالماً أو مظلوماً. صحیح البخاری - کتاب المظالم والغصب، باب : عن أخاك

ظالماً أو مظلوماً - حدیث : ۲۳۳۱

٢. له قیامه تدا داوای لیئنه کریت ئهو زهوییهی که زهوتسی کردوه، بیگوازیته وه بو مه حشر، نهوش وه تهوقیکه له گهردنیدا، نهک بهراستی تهوق بکریتته گهردنی، به به لگهی:

١. هر که سیک به نه ندازهی بستیک زهوی داگیربکات، خوای گهره داوای لیئنه کات تا حوت چین زهویه که هه لکه نیت، پاشان نه کریتته ملی تا نه کاتهی دادوهی له ناو خه لکدا نه کریت.^٢

ب. فرموده ی: که سیک زهویه که به بیحوق داگیربکات، داوای لیئنه کریت، خو له که ی بو مه حشر بگوازیته وه.^٢

٣. داوای لیئنه کریت بیکات به تهوق، که ناتوانیت، له بهر نهوه سزا نه دریت.

٤. تهوقکردنه واته گونا هه له گهردنیدا، نهوه ستمه تاوانیکه له گهردنیدا یه لیی نابیتته وه، خوای گهره نه فرمویت: ﴿الزُّمَانُ طَائِرَةٌ فِي عُنُقِهِ﴾ {الإسراء: ١٣}.

باسی دوهم / فرموده که به لگه یه له سه ر: حه رامبونی ستم وزهوتکردن وه توندی سزاکه ش.

باسی سییه م / فرموده که به لگه یه له سه ر نهوه ی که: زهویش زهوت نه کریت، وه له گونا هه گهره کانه.

باسی چوارهم / فرموده که به لگه یه له سه ر:

١. که سیک خاوه نی زهویه که بیت، خاوه نی ژیر زهویه که شه، بو ی هه یه ریگری بکات له که سیک بیه ویت بیر یا تونیل له ژیریا هه لکه نیت.

^١ خَسَفَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى سَبْعِ أَرْضِينَ. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْبُخَارِيُّ. الْبُخَارِيُّ، كِتَابُ الْمَقَالِمِ وَالْقَصَبِ

بَابُ إِثْمٍ مِنْ ظَلَمٍ شَيْنًا مِنَ الْأَرْضِ - حَدِيثٌ : ٢٢٤٠

^٢ أَيْمَا رَجُلٍ ظَلَمَ شَبْرًا مِنَ الْأَرْضِ كَلَفَهُ اللَّهُ أَنْ يَخْفَرَهُ حَتَّى يَبْلُغَ سَبْعَ أَرْضِينَ، ثُمَّ يُطَوِّقَهُ حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ. الطَّبْرَانِيُّ وَابْنُ حَبَانَ. الْمَعْجَمُ الْكَبِيرُ لِلطَّبْرَانِيِّ - بَابُ الْيَاءِ مِنْ اسْمِهِ يَعْلَى - أَيْمَنُ

بْنُ ثَابِتٍ أَبُو ثَابِتٍ حَدِيثٌ : ١٨٥٢٠

^٢ مَنْ أَخَذَ أَرْضًا بِغَيْرِ حَقِّهَا كَلَفَ أَنْ يَخْمَلَ ثَرَابَهَا إِلَى الْمَحْشَرِ. الطَّبْرَانِيُّ وَأَحْمَدُ. الْمَعْجَمُ الْكَبِيرُ

لِلطَّبْرَانِيِّ - بَابُ الْيَاءِ مِنْ اسْمِهِ يَعْلَى - أَيْمَنُ بْنُ ثَابِتٍ أَبُو ثَابِتٍ حَدِيثٌ : ١٨٥١٨

٢. که سینک زهویه کی هه بیئت، هه رچی له ژیر زهویه که دایه له بهردوو بیناو کانزا مولکی نه وه.

٣. که سینک خاوه نی زهویه ک بیئت، بوی هه یه تا ئه توانیئت زهویه که هه لکه نیئت، به مه رجیک زیان به دراوسینکانی نه گه یه نیئت.

٤. جهوت چینی زهویه که له سه ریبه کن، وجیانا کرینه وه، چونکه گهر وانه بونایه، که سی زهوتکه ته نها نه وه به شهی نه کرایه ملی که زهوتی کردوه نه که هه موو چینه کانی.

باسی پینجه م / فهرموده که به لگهی نه وه یه: نه گهر زهوی دهستی به سه ردا گیرا، به زهوتکراو دانه نریت.

باسی شه شه م / ده رباره ی قهره بوکردنه وه ی نه وه زهویه ی دوا ی زهوتکردن له کار که وتوه، دوو را هه یه:

یه که م: قهره بونا کرینه وه، چونکه ته نها نه وه قهره بوئه کرینه وه که وه ریگیر نیئت، زهویش شتیک نیه وه ریگیر نیئت. پینغه مبه ری خواش نه فه رمویئت: عَلَى الْيَدِ مَا أَخَذَتْ حَتَّى تُؤَدِيَهُ^١

الحديث ٨٠ // عن رافع بن خديج رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: مَنْ زَرَعَ فِي أَرْضِ قَوْمٍ بَغَيْرِ إِذْنِهِمْ، فَلَيْسَ لَهُ مِنَ الزَّرْعِ شَيْءٌ، وَلَهُ نَقْمَتُهُ.

که سینک بیپرس له زهوی خه لکی تردا بچینیئت، هه یه له زهویه که ی پینا بریت، به نام خزمه تکردنی زهویه که ی بو نه گیردریته وه.

گیره رموه ی فهرموده که // احمد، چوارکه سه که جگه له نسائی، ترمذی به حسنی دانا وه. سنن ابی داود - کتاب البیوع باب فی زرع الأرض بغير إذن صاحبها - حدیث: ٢٩٧١.

^١ له فهرموده ی ژماره ١٧٧ مانا که ی لیکدرا وه ته وه.

سهریاسه کان //

باسی یه کهم / دهر باره ی مه به ست له فرموده ی : وَلَهُ نَفَقَتُهُ، دوو را هه یه :

١. ئه و ماله یه که مروقی زه و تکر له کشتوکاله که دا بو کیلان وئاودان وپاره ی توو شتی تر سهرقی نه کات. ئه و هوش مانا دیاره که یه .

٢. و تراوه : واته نرخ ی به روبومه که ، چه نده ، ئه دریته خاوه نه که ی .

باسی دووم / دهر باره ی خاوه ن داریتی به روبومی زه و یه که زه و تکر ایبت، شهر عزانان دوو رایان هه یه :

یه که م : که سیک زه و یه که داگیر بکات و بیچنیت، نابیته خاوه نی به روبومه که ی، به لکو بو خاوه نی زه و یه که یه، چه ندی تیا سهرف کردوه له توو وه شتیتر، خاوه ن زه و یه که ئه یداته وه. ئه مش رای احمد بن حنبل و اسحاق و مالک و... به به لگی :

١. فرموده با سلینکراوه که .

ب. فرموده ی : سته مکار مافی له مائی زه و تکر اودا نیه ^١ . مه به ستیش له سته مکار که سیکه له زه و ی که سیکی تردا ئه چینیت یا ئه کیلایت یا بینا دروست نه کات یا هه لئه که نیت، بی ئه وه ی هقی له زه و یه که دا هه بیت یا گومانیش هه بیت له وه ی هقی هه یه تیا یدا .

ج. پیغه مبه ری خوا زه رعاتیکی له زه و یه کی قهیر ناویکدا بیینی و پیی جوانبوو، فرموی : زه و یه که ی قهیر چه ند جوانه، وتیان : زه رعاته که هی

^١ ئه لبانی به سه حیجی داناوه . الإرواء (١٥١٩).

^٢ لیس لفرق ظالم حق. أبوداود به إسنادیکی حسن گیارویه ته وه، له عروه بن الزبیر. سنن

أبي داود - كتاب الخراج والإمارة والفيء

باب في إحياء الموات - حديث : ٢٦٨٧

ظہیر نیو ہی کہ سیکی ترہ (واتہ لینی زہو تکرودہ). فرموی: کہواتہ زہرعاتہ کہی خوتان بو خوتان ومہسروفہ کہی بو بگیرنہ وہ.^۱

دوہم: زہرعاتہ کہ بو نہو کہ سہیہ زہوتی کردود. بہ نام کرئی زہویہ کہ ہدات، ئەوہی پای شافعی زۆربہی زانایانہ، بہ بہ لگہی:

۱. فرمودہی: بہ رویوم بو نہو کہ سہیہ بیچنیت، با زہوتیشی کردیت.^۲

وہ نامی دراوہ تہوہ کہ: ئەم فرمودہیہ کہس نہیگیپراوہ تہوہ، خاوەنی کتیبی المنار ئەلیت: زۆری بو گہراوہم، نہمدۆزیوہ تہوہ.

ب. فرمودہی: ستہمکار مافی لەو مآلہدا نیہ کہ زہوتی کردوہ.

وہ نام ئەدریتہوہ کہ: برینی بہ سہر ئەم مانایہی پای دوہمدا، پیچہوانہی پوکہشی فرمودہ کہیہ. چون پیغہ مہبہری خوا بہ ستہمکاری ناوئہبات، وبہ ناہق ناوی ئەبات، ئیمہش چون بیکہینہ خاوەن ہق.

کہواتہ: ئەم فرمودہیہ زیاتر بہ لگہیہ بو پای یہ کہم.

^۱ أَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى زُرْعاً فِي أَرْضِ ظَهْرٍ فَأَعْجَبَهُ، فَقَالَ: مَا أَحْسَنَ زُرْعَ ظَهْرٍ؟ فَقَالُوا: لَيْسَ لِظَهْرٍ وَلَكِنَّهُ لِفُلَانٍ، قَالَ: فَخَذُوا زُرْعَكُمْ وَرَدُّوا عَلَيْهِ نَقْمَتَهُ. أحمد وأبو داود وطبرانی كبراً وإيانه توه. سنن أبي داود - كتاب البيوع باب في التشديد في ذلك - حديث :

الْحَدِيثُ ۸۱ // عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالشُّفْعَةِ فِي كُلِّ مَا لَمْ يُقَسَمْ، فَإِذَا وَقَعَتِ الْعُدُودُ وَصُرِفَتِ الطَّرِيقُ فَلَا شُفْعَةَ.

پینگه مبهری خوا پریری ماق هه لگرتنه وهی لهه موو مالتیکدا که
: به شنه کریت، نه گهر سنور جیا بوو، پرنگا هه بوو له نیواندا، نهو ماقه
نامینیت.

گنیر مبهوهی فه رموده که // صحیح البخاری - کتاب البیوع، باب بیع الشریک من شریکه - حدیث : ۲۱۲۲. له گنیرانه وهیه کی تری موسلیمدا هاتوه: هه لگرتنه وه له هه موو مالتیکی شهراکه تدايه: زهوی بیئت یا خانوو یا بیستان. له پر یوايه تیکی تردا: بوئی نیه بیفروشیت، تا شهریکه که ی ناگادار نه کاته وه. له پر یوايه تی طحاویشدا هاتوه: پینگه مبهری خوا هه لگرتنه وهی بو هه موو مالتیک داناوه.^۱

مانای وشه کان // الشُّفْعَةُ واته کؤکردنه وه، له زمانی عه ره بیدا بوئی مانا دیت:

۱. جوت یا دوانه ۲. زیادکردن ۳. یارمه تیدان.

له شه رعیشدا واته: گواستنه وهی به شیک بو سهر به شیکی تر، به هوکارینکی شه رعی، وهک نه وهی بوو که سئیکی بیگاننه بگوازیته وه، به رامبه پرینک پاره. صُرِفَتِ الطَّرِيقُ رینگا کان جیا کرانه وه، شَرِكْ به شدان، رِبْعْ خانوو یازه وی.

سه ریاسه کان //

^۱ وفي رواية مسلم: الشُّفْعَةُ فِي كُلِّ شَرِكٍ فِي أَرْضٍ أَوْ رِبْعٍ أَوْ حَانِطٍ لَا يَصْلُحُ. وَفِي لَفْظٍ: لَا يَجِلُّ لَهُ أَنْ يَبِيعَ حَتَّى يَغْرَضَ عَلَى شَرِيكِهِ. صحیح مسلم - کتاب المساقاة، باب الشُّفْعَةُ - حدیث : ۲۱۰۲. وفي رواية الطحاوي: قَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالشُّفْعَةِ فِي كُلِّ شَيْءٍ. شرح معاني الآثار للطحاوي - كتاب الشُّفْعَةُ بِابِ الشُّفْعَةِ بِالْجَوَارِ - حدیث : ۳۹۶۴

باسی یه گهم / وشه کانی ئەم فەرمودیه به لگەن لە سەرئەوهی:

بە شداربوو، مافی هەلگرتنەوهی هەیه لە خانوو بیناو بیستاندا.

باسی دوهم / شەرەزانەکان دەربارەیی ئەو مائەیی دابەشئەکریت و ئەوهی

دابەش ناکریت، کە هەلگرتنەوهی تیا یە، بەم شیوایە دواون:

یەگەم: ئەو مائەیی بەش ئەکریت: کۆدەنگن لە وەدا کە مافی هەلگرتنەوه

بو بە شداربوو هەیه.

دوهم: ئەو مائەیی بەش ناکریت وەک حەمامیکی بچوک و... چەند

پرایەکیان دەربارەیی هەیه:

یەگەم: هەلگرتنەوه لە هەموو مائیکدا هەیه، بەپرای هادویە و العترقو

حەنەفییەکان، وەک لە کتیبی البحر دا هاتو. بە بەلگەیی فەرمودەیی

طحاوی: الشُّفْعَةُ فِي كُلِّ شَيْءٍ. وەلەم دراوێتەوه کە ئەم فەرمودیه مرفوع

نیە (قسەیی پیغەمبەر نیە).

بەلەم وەلەمیی ئەمانیش ئەوهیە کە: فەرمودە کە مرسلی ابن عباسە، ئەگەر

مرسلی یەکیک لە هاورەلان، سەنەدە کەیی راست بوو، بەلگەیی.

دوهم: هەلگرتنەوه لە کیشانە و پیوانە دا نیە، بەپرای منصور، بە بەلگەیی

ئەوهی کە: ئەمانە هیچ زەرەر ناگەییەن.

وەلەمیان دراوێتەوه کە:

۱. زەرەرە کەیی ئەوهیە کە مافی دراوسی پيشيل ئەکات. ۲. کئی ئەلئیت هوی

هەلگرتنەوه زەرەرە کەیی.

سینیه: هەلگرتنەوه لە مائی گوازاودا نیە، بەپرای زۆرینه، بە بەلگەیی:

۱. فەرمودەیی: فَإِذَا وَقَعَتِ الْحُدُودُ وَصُرُقَتِ الطَّرِيقُ فَلَا شُفْعَةَ. ئەمەش

بەلگەیی ئەوهیە کە تەنەها لە مائی عەقاردا هەیه، کە خانوش

ئەگرتەوه، وەک پیغەمبەری خوا فەرمویەتی: أَوْزِعْ.

۲. زەرەر لە مائی گواستاودا دەگمەنە. وەلەم دراوێتەوه کە: باسکردنی

حوکمی بە شینک لە زۆرینک، حوکمە کە بە بەشە کەوه تاییبەت ناکات.

۳. بهزار فرموده یه كه له جابر ئەگێرتنەوه: هەنگرتنەوه تەنھا لە زهوی و بیستاندا یه، به یه قیش ئەگێرتنەوه: هەنگرتنەوه تەنھا لە خانوو له عه قاردا یه.^١

وه نامدراوه تەوه كه: تیگه یشتن له و دوو فرموده یه پوه روی فرموده ی: **فِي كُلِّ شَيْءٍ، نَاوَسْتَيْتَ.**

چراوه م: له مالى گوازاوه دا، پوشاك مافی هەنگرتنەوه ی تیدا نیه، هەندیکیش ئەلین: هەنگرتنەوه ی تیا دروسته.

پینجهم: له نازەلدا مافی هەنگرتنەوه نیه، احمد ئەلینت: ئەمیش هەنگرتنەوه دروسته تیا یدا.

باسی سینیهم / ده یاره ی فرۆشتنی به شدار بوو بۆ به شه که ی خو ی، دوو را هه یه:

یه که م: بو ی نیه به شه که ی خو ی بفرۆشیت، تا هاوه له که ی ناگادار نه کاته وه، به به لگه ی فرموده ی موسلیم.

دوهم: باش نیه بفرۆشیت بی ناگادار کردنه وه ی، فرموده که ی موسلیمیش بۆ که راهه ته.

وه نام دراوه تەوه كه: نه ی له فرموده که دا ئەگه ر بۆ که راهه ت بیت، پینچه وانه ی بناغه ی نهیه به بی به لگه، که بۆ حه رامبونه.

باسی چوارهم / ئایا ئەگه ر به شدار بوو هاوه له که ی ناگادار کرده وه، پاشان فرۆشتی به که سیکی تر، هاوه له که ی مافی هەنگرتنەوه ی ئەمینیت؟ دوو را هه یه:

یه که م: دوای ئەوه ی پنی و ترا، مافی هەنگرتنەوه ی نامینیت، به پای الثوري وحکم وابی عبید و پوايه تيكي احمد و كۆمه ليك له زانايانى

^١ **وَلَا شَفْعَةَ إِنَّا فِي رِبْعٍ أَوْ عَقَارٍ... وَلَا شَفْعَةَ إِنَّا فِي دَارٍ أَوْ عَقَارٍ. قَالَ الْبَيْهَقِيُّ: الْإِسْنَادُ ضَعِيفٌ.**

السنن الكبرى للبيهقي - كتاب الشفعة

باب لا شفعة فيما ينقل ويحول - حديث : ١٠٨٢٠

فهرموده. صهنعانیش له کتیبی حواشی ضوء النهاردا به دروستی
داناوه به بهلگهی:

۱. مه فھومی مه رجگرتن له فھرموده کهدا؛ فَإِنْ بَاعَهُ وَكَمْ يُؤْذِنُهُ : جابر
ثعلبیت: پیغه مبهری خوا هه لگرتنه وهی بو هه موو مالنکی شهراکهت
که بهش نه کریت، داناوه: زهوی بیت یا بیستان، بوئی نیه بیفروشیت، تا
شهریکه کهی مؤلتهی نه دات، نه گهر ئاره زوی لیبوو هه لینه گرتنه وه، نه گهر
نا وازیلینه هینیت، نه گهر فروشتیشی وپرسی پینه کرد، نه وه شهریکه کهی
له پیشتره به ماله که.^۱

مه فھومی مه رجدانان له فھرموده کهدا نه وه نه گه یه نیت که: نه گهر
فروشیار مؤلتهی له شهریکه کهی وه رگرت، دوای نه وه شهریکه که مافی
هه لگرتنه وهی نامینیت.

۲. نه مانیه زیاتر له گهل مانای فھرموده کهدا نه گونجیت.

دوهم: مافه کهی هه ر نه مینیت، هه رچه ند کاتینکی زوریشی به سه ردا
بجیت، نه مهش پای زورینه یه: مالک و شافعی و ابوحنیفه و هادویه و.... به
به لگهی:

مه فھومی مه رجدانان ناتوانیت پوبه روی نه وه فھرمودانه بیته وه که به
پاشکاوی باسی مافی هه لگرتنه وهی شهریک و دراوسی نه کهن، بی
به ستنه وهی.

وه لئامدراوه ته وه که: نه گونجیت نه م مه فھومه فھرموده کان
بیه ستینه وه، لای نه وه که سانهی نیش به وه مه فھومه نه کهن، کاتیک په نا
نه بریته بهر ته رجیح، که نه توانریت فھرموده کان یه کبخرین. به لئام لیره دا
بواری یه کخستن هه یه نه گهر په های فھرموده کان بیه ستینه وه..

^۱ أَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَى بِالشُّفْعَةِ فِي كُلِّ شَرَكَةٍ لَمْ تَقْسَمَ رُبْعَةً أَوْ حَانِطًا، لَنَا يَجُلُ لَهُ
أَنْ يَبِيعَ حَتَّى يُؤْذَنَ شَرِيكُهُ، فَإِنْ شَاءَ أَخَذَ وَإِنْ شَاءَ تَرَكَ. فَإِنْ بَاعَهُ وَكَمْ يُؤْذِنُهُ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ. رَوَاهُ
مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ.

باسی پینجه‌م / فرموده‌ی: أَنْ يَبِيعَ، وا نه‌گه‌یه نیت که: هه‌لگرتنه‌وه له‌مالیکدایه که بفروشریت، نه‌مه‌ش کۆده‌نگی له‌سه‌ره.

باسی شه‌شه‌م / ده‌رباره‌ی هه‌لگرتنه‌وه‌ی له‌مالیکدا به کری بدریت، دوو را هه‌یه:

یه‌که‌م: دروسته، به به‌لگه‌ی:.

١. فرموده‌ی: فِي كُلِّ شَيْءٍ، هه‌لگرتنه‌وه له‌به‌کردانی‌ش له‌خۆ نه‌گریت.

٢. چونکه هۆکاری هه‌لگرتنه‌وه له‌به‌کردانی‌شدا هه‌یه.

دوهم: دروست نیه، به‌پرای الهادویه، به به‌لگه‌ی: هه‌لگرتنه‌وه له‌خودی کالاکه‌دایه نه‌ک سوده‌کانی.

به‌لام نه‌م رایه به لاواز دانه‌نریت، چونکه:

١. سود به (شئیء) ناو نه‌بریت، شه‌ریکایه تیشی تیا نه‌گریت، فرموده‌ی:

(فِي شِرْكَ)، نه‌یگریته‌وه. چونکه نه‌گهرشت نه‌بیت و هاوبه‌ش نه‌بیت، به‌کردان و دابه‌شکردنی تیا دروست نه‌نبوو.

٢. به‌کردان فروشتنیکی تایبه‌ته، فرموده‌ی: لَا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَبِيعَ، نه‌یگریته‌وه. نه‌بیت مافی هه‌لگرتنه‌وه‌ی تیا بیت، چونکه به‌لگه‌که نه‌یگریته‌وه، و هۆکاری دانانی مافی هه‌لگرتنه‌وه، له‌نه‌میشدا هه‌یه.

باسی جهوتهم / پوکه‌شی فرموده‌ی: فِي كُلِّ شِرْكَ، نه‌وه نه‌گه‌یه نیت که: نه‌م مافه بو نه‌هلی کتابیشه، نه‌گهر له‌گه‌ل موسلماندا شه‌ریک بون له مولکیکدا، جیاوازی راش هه‌یه لی‌ره‌دا.

پرای دروستتر نه‌وه‌یه که: نه‌گهر له‌دورگه‌ی عه‌ره‌بیدا نه‌بون نه‌و مافیان هه‌یه، نه‌گهرنا مافیان نیه.

الْحَدِيثُ ٨٢ // قَالَ أَبُو رَافِعٍ لِمَسْورِ بْنِ مَخْرَمَةَ: لَأَتَمُرَ هَذَا - يُشِيرُ إِلَى سَعْدٍ - أَنْ يَشْتَرِيَ مِنِّي بَيْتِي الَّذِي فِي دَارِهِ. فَقَالَ لَهُ سَعْدٌ: وَاللَّهِ لَا أَزِيدُكَ عَلَى أَرْبَعِ مِائَةِ دِينَارٍ مُقَطَّعةٍ أَوْ مُنْجَمَةٍ. فَقَالَ أَبُو رَافِعٍ: سُبْحَانَ اللَّهِ، لَقَدْ مَنَعْتُهُمَا مِنْ خَمْسِ مِائَةِ نَقْدًا. فَلَوْلَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: الْجَارُ أَحَقُّ بِصَنْعِهِ، مَا بَعَثْتُكَ...

ابورافع به مسورهی وت: بوچی فرمان بهوه-واته ساعد-ناکیت، ثم دوو خانوهم لیبکرتت، سهعدیش پیی وت: سویند بهخوا چوارسه دینارت زیاتر نادهمی، به یه کهوه یا بهچهند جارنک. ابورافعیش وتی: سویند به خوا به پینجسه دینارم نه فروشتوه، نه گهر له پیغه مبهرم نه بیستایه که نه یفرموو: دراوسی له پیشتره به دراوسی کهی، پیم نه نه فروشتی.

گنبرموهی فرموده که // صحیح البخاری - کتاب الحیل باب فی الهبة

والشفعة - حدیث : ٦٥٩٢

سدریاسه کان

باسی یه کهم / هرچنده ابورافع ثم فرموده یه له فروشتندا باسکردوه، به نام هه لگرتنه وهش نه گرتته وه.

یاسی دوهم / دهرباره ی بونی ثم مافه بو دراوسی، دوو را هه یه:

یه کهم: دراوسی ش ثم مافه ی هه یه، به رای هادیوه وحنفیه وعترقو ثوری وابن ابی لیلی وابن سیرین، به به لگه ی:

١. فرموده باسلیکراوه که.

٢. فرموده انس، که پیغه مبهری خوا فرمویه تی: دراوسی ی خانوو

به خانوه که له پیشتره.^١

^١ جَارُ الدَّارِ أَحَقُّ بِالدَّارِ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَصَحَّحَهُ ابْنُ حِبَّانَ.

٣. فرموده‌ی شه‌ریدی کوری سوید، که نه‌لئت: وتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا: زه‌ویه‌کم هه‌یه‌که‌س به‌شدارو هاویه‌شم نیه تیایدا، ته‌نها دراوسی‌م هه‌یه. فرموی: دراوسی به زه‌ویه‌که‌ت له‌پیشتره.^١

٤. فرموده‌ی جابر که نه‌لئت: پیغه‌مبه‌ری خوا فرموی: دراوسی به‌خانوی دراوسی‌که‌ی له‌پیشتره، نه‌گه‌ر له‌ویش نه‌بوو، چاره‌پری نه‌کات، مادام یه‌ک ریگای هاوچویان هه‌یه.^٢

دوهم: دراوسی مافی هه‌لگرتنه‌وه‌ی نیه، به‌پرای عمر و عوسمان و علی و شافعی و مالک و... نه‌لین:

١. دراوسی له فرموده‌کاندا به مانای: شه‌ریکیک دیت که له‌گه‌ل شه‌ریکه‌که‌یدا ماله‌که‌یان تیکه‌ل بیت. به به‌لگه‌ی فرموده‌ی ابو رافع، که‌نه‌و مانایه‌ی سه‌ره‌وه‌ی بو دراوسی به‌کاره‌یناوه، فرموده‌که‌شی کردوده‌ته به‌لگه، نه‌ویش شاره‌زاتره به زمان و مه‌به‌ستی فرموده.

وه‌لام دراوه‌ته‌وه که: ابو رافع شه‌ریکی سه‌عد نه‌بوو، به‌لکو دراوسی بو، چسونکه دوو ژوری له‌خانه‌که‌ی سه‌عدا هه‌بوو، نه‌که لایه‌کی سه‌ره‌خوی هه‌بیت له‌خانه‌که‌ی سه‌عدا.

٢. هه‌روه‌ها فرموده‌کانی پیشوش نه‌که‌نه به‌لگه، که باسی مافی هه‌لگرتنه‌وه بو شه‌ریک نه‌که‌ن.

وه‌لام دراوه‌ته‌وه که: نه‌و فرمودانه ته‌نها باسی مافی شه‌ریک نه‌که‌ن بو هه‌لگرتنه‌وه، به‌بی نه‌وه‌ی به‌راشکاوی یا به‌هر شیوه‌یه‌کی تر باسی دراوسی بکه‌ن.

^١ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَرْضٌ لِي لَيْسَ لِأَحَدٍ فِيهَا شِرْكٌ وَلَا قَسَمٌ إِلَّا الْجَوَارِ. قَالَ: الْجَارُ أَحَقُّ بِصَفِيهِ. أَخْرَجَهُ ابْنُ سَعْدٍ.

^٢ الْجَارُ أَحَقُّ بِشَفْعَةِ جَارِهِ، يَنْتَظِرُ بِهَا وَإِنْ كَانَ غَائِبًا إِذَا كَانَ طَرِيقَهُمَا وَاحِدًا. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْأَزْبَعَةُ وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ.

۳. فرموده‌ی: فَبَادَا وَقَعَتِ الْحُدُودُ وَصُرِفَتِ الطَّرِيقُ فَلَا شَفْعَةَ، له‌گه‌ل نه‌و فرمودانه‌دا که مافی هه‌لگرتنه‌وه ته‌نھا پئیش دابه‌شکردن باسنه‌که‌ن. وه‌لام نه‌دریته‌وه که:

۱. مه‌فهومی فرموده‌ی: اِنَّمَا جَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الشُّفْعَةَ... پئیش نه‌و کاته‌یه که فرۆشراوو له‌نیوان کپیارو فرۆشیارد ا دابه‌ش بکریت. نه‌مه‌ش نه‌وه نه‌گه‌یه‌نیّت که: به‌شکردن ماف هه‌لگرتنه‌وه پوچه‌ل نه‌کاته‌وه، پریوایه‌تی: وَاِنَّمَا جَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الشُّفْعَةَ فِي كُلِّ مَا لَمْ يُقَسِّمْ، به‌راشکاوی باسی نه‌کات.

ب. نه‌و فرمودانه‌ی مافی هه‌لگرتنه‌وه نه‌ده‌نه که سیک ماله‌که‌ی تیکه‌لی که سیک ترییت، نه‌و مافه له‌ دراوسی ناسینیتنه‌وه، دوا‌ی نه‌وه‌ی به‌لگه‌ی زۆر هه‌بوو له‌باره‌یه‌وه.

الحدیث ۸۲ // من حکیم بن حزام رضی اللہ عنہ: أنه کان یشرط علی الرجل إذا أعطاه مالا مقارضة، أن لا تجعل ماله فی کبد رطبة، ولا تخمیه فی بحر، ولا تنزل به فی بطن مسیل. فإن فعلت شیئا من ذلك فقد ضمنت ماله.

حه‌کیم بن حزام نه‌گه‌ر که سیک بازرگانی به‌ماله‌که‌یه‌وه بکردایه مه‌رجی لپنه‌گرت که: ماله‌که‌م مه‌ده به‌ ناژهل، مه‌یده به‌ مالنیکیش به‌ ناوو بگوازیته‌وه، وه‌ ناژهل‌یشی پی مه‌کره. نه‌گه‌ر نه‌وه‌ت کرد، ماله‌که‌ی منت له‌ نه‌ستویه.

گنهرمه‌وه‌ی فرموده‌که // الدارقطني به‌سه‌نه‌دیکی متمانه‌پنکراو. سنن

الدارقطني - کتاب البیوع، حدیث: ۲۶۶۱

سه‌ریاسه‌کان //

باسی یه‌که‌م / له‌ناو موسلماناندا جیوازی را نیه‌ ده‌ریاره‌ی ره‌وایه‌تی مامه‌له‌کردن به‌ مانی خه‌لکیه‌وه، نه‌مه‌ش پئیش نیسلام هه‌بوو نیسلامیش هیشتویه‌ته‌وه.

باسی دوهم / علی رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نَهَيْتُ: له مُضَارَبَةٌ دا مامه له که به ماله که نه کرنت وقازانجیش به پی ریکه وتنه.

باسی سیئهم / قِرَاضٌ جُزِيْكَه له به کریدان، به لام چاوپوشی کراوه له نادیا ری کریکه تییدا، نه ویش بو ناسانکاری بو خه تک.

باسی چوارهم / پروکنه کانی قِرَاضٌ:

ا. نیشاندانی ناره زوو بو گرنهسته که.

ب. په زامه ندی دهر پیرین بو گرنهسته که.

نه وهش له نیوان دوو که سدایه که هه لسوکه وتیان له پوی شه ره وه دروسته، مه گهر له نیوان موملمانیک و بیباوه ری تک بیت، پاره که مولکی موملمانه که بیت.

باسی پینجه م / ئەم مامه له یه چند حوکمیکی هه یه، که زانایان یه کپان له سه ری:

١. نا دیاری تییدا چاوپوشی لیکراوه.

٢. کریکاره که ماله که ی له نه ستو نیه نه گهر فه رتا، مادام زیاده پو نه بوه.

٣. نایا سه رمایه که، قهرزه به سه ر کریکاره که وه؟ دوو را هه یه:

یه که م: به نی قهرزه.

دوهم: قهرز نیه لای، نه وهش رای جمهوره، چونکه:

نه گهر کریکاره که له کاتی خویدا نه ی توانی پاره که بداته وه، دوا ی خست تا قازانج بکات، نه و قازانجه نه بیته ریبا. هه روه ها نه و ماله ی له نه ستویدایه نه بیته به مالی نه مانه ت، نه و ماله ش له بهر نه وه ی ناماده نیه، که واته نابیته مالیک نیشی پیوه بکرنت.

٤. مالیک هه بیته، له لایه ن خاوه ن پاره وه.

باسی شه شه م / ریکه وتون له سه ر نه وه ی نه گهر یه کیکیان مه رچی دانا، که قازانجیکی دیاریکراوی زیاده له وه ی بریار دراوه، پیبدرنت، مه رجه که ی نیشی پیناکرنت.

باسی حوتهم / فرموده که به لگهی نهویه که:

خاوه نی پاره که بوی هییه کرنکاره که به مهرج ببهستیتتهوه، نهگهر
نهویش مهرجه که هی شکاند، ماله که تیا چوو: نه بیت قهره بوی
بکاتوه. نهگهر له ناویش نه چوو، مامه له که هر نه مینیت.

خو نهگهر مهرجه که تایبته بوو به شیوهی بازگانیه که وه: ریگری
لیبکات که شتیکی دیاریکراو بکرت، یا به که سیکی دیاریکراو و شت
بفروشیته، نهگهر پیچه وانه جولایه وه، به فضولی دائه نریت، خاوه ن مال
رپی دا مامه له که دروسته، نهگهر نا هله ده وه شیتته وه.

باسی هه شتهم / فرموده ی: أَنْ لَّا تَجْعَلَ مَالِي فِي كَبِدِ رَطْبَةٍ، واته نارته لی
پیمه کره، بویه ریگریشی لیکردوه، چونکه مالیکه به مردن، له ناو نه چیت.

الحدیث ۸۴ // عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
عَامَلَ أَهْلَ غَيْبَرٍ بِشَطْرِ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا مِنْ ثَمَرٍ أَوْ زَرْعٍ...

پیغه مبری خوا له گه له خه لکی خه ببهردا ریکه وت، به نیوهی به روبومی
زهویه کانیان.

گیروموی فرموده که // صحیح البخاری - کتاب المزارعة باب إذا لم
يشترط السنين في المزارعة - حدیث: ۲۲۲۵. صحیح مسلم - کتاب
المساقاة باب المساقاة - حدیث: ۲۹۷۹.

له گپرانه وه یه کی تردا هاتوه: داوایان لسی کرد، که نیشی له کول
بکه نه وه، به رامبه ر نیوهی به روبومه که، نهویش فرموی: تا نارزه زومان بیت
وا نه تان هیلینه وه، وا مانه وه تا عومه ر، ده ریکردن.^۱

^۱ فَسَأَلُوهُ أَنْ يُقَرِّهَهُمْ بِهَا، عَلَى أَنْ يَكْفُوا عَمَلَهَا وَلَهُمْ نِصْفُ الثَّمَرِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يُقَرِّكُمْ بِهَا عَلَى ذَلِكَ مَا شِئْنَا. فَقَرُّوا بِهَا، حَتَّى أَجْلَاهُمْ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ.

مانای وشهگان // المساقاة ئاودان: خزمه تکردن و ئاودانی درهختی بهردار وهك دارخورماو رهن، بهرامبهر برنکی دیاریکراوی بهروبومه که. المزارعة ئیشکردن لهزهویدا، بهرامبهر برنک له بهروبومه که، تووه کهش لهسر خاوهن زهویه کهیه.

سهریاسهگان //

یاسی یه کهم / دهربارهی رهوایهتی ئهم دوو مامه لهیه، دوو را ههیه:

یه کهم: دروسته، به پای علی و ابوبکر و عمرو احمد و... به به لنگه ی:

۱. فرموده باسلئیکراوه که.

۲. بهرده و امبونی پیغه مبهری خوا له سهر ئیشکردن پنیان، تا وهفاتی. نهسخیش نهبوته وه، به لکو کرداره که ی نهسخی رنگریه گانه، که له پیشدا باسکراون. وهك ابن حزم ئه ئیت.

۳. بهرده و امبونی خوله فای راشدین و موسلمانان له ئیشکردن بهو دوو مامه لهیه. به دوریش ئه زانریت که ئه وان بیناگان له رنگریه که. رافع کوپی خدیج یش له کوتایی خهلافهتی موعاویه دا فرموده که ئه گپرنته وه.

۴. ئهم دوو مامه لهیه وهك مضاربه وان، که سیک ئه و به حه ئال دابنیت و ئه مان به حهرام، جیاوازی کردوه له نیوان دوو مامه لهی وهك یهك: چونکه پیغه مبهری خوا که زهویه که ی دانئ، تا به مائی خویمان بیکئین، توویشی نه دانئ، له مه دینه شه وه تووی بو ره وانه نه کردون، ئه مهش به لنگه ی ئه وهیه که پیغه مبهری خوا، به مهرجی دانه ناوه که توو لهسر خاوهن زهوی بیت، ئه شکریت لهسر کرئکاره که بیت.

ئه وهی له پیغه مبهرو خوله فای راشیدینه وه گپراوه ته وه، له قیاسدا ئه گونجیت، زهوی له مزارعتو مساقاة دا وهك سهرمایه وایه له مضاربه دا، تووه کهش وهك ئاودانه کهیه، هر بویه تووه که له ناو زهویه که دا له ناو ئه چیت و ناگپردرئته وه بو خاوه نه که ی.

دوهم: مامهلهکه دروست نیه و پوچه، به پرای هادیه و حه نه فیه، فرموده باسلیکراوه کهش و لیک نه دهنه وه کهه: خه بیهر به زور گیراوه، خه لکه که شمی نه بنه کویلهی پیغه مبه، نه وهی بیبات بو خویه تی، نه وهش وازی لیبهینیت، بو خویه تی.

صه نغانی نه لیت: نه م قسه یه ناراسته، وپشتی پی نابه ستریت.

باسی سییه م / نه کریت ههردوو مامهلهکه پیکه وه بکرین له یهک زه ویدا، ناودانی دارخورماو خزمه تی زهویه که، وهک له خه بیهر پویدا، نه شکریت، به جیا بن.

باسی چوارم / ده باره ی ماوهی ناودان و خزمه تکردنی زهویه که، دوو را هه یه:

یه که م: نه کریت ماوه که نادیار بیت، به پرای الظاهرية به به لگی فرموده ی: مَا شِئْنَا.

دوهم: نه بیت بو ماوه یه کی دیاریکراو بیت، به پرای جمهور، به به لگی: شوپهاندنی به به کریدان.

فرموده که ی پیشوش واته: تا نه و کاته ی ماوه ی په یمانه که ته و او نه بیت، تا نه و کاته ی ریتان نه دین له خه بیهردا بمیننه وه، پاشان نه گهر ناره زومان کرد، ده رتان نه که یین، چونکه پیغه مبهری خوا نیازی ده رکردنی جوله که ی هه بوه له دورگی عه رب.

به لام صه نغانی ههروه ها شه وکانی ش نه م رایه به دور نه زانن.

به لام ناودان کاته که ی دیاریکراوه، چونکه به کریدانه، به کریدانیش بو ماوه یه کی دیاریکراو نه بیت، دروست نیه.

الْحَدِيثُ ٨٥ // عَنْ ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى عَنِ الْمُرَارَعَةِ، وَأَمَرَ بِالْمُؤَاجِرَةِ..

پیغهمبهری خوا ریگریکردوه له چاندنی زهوی به بهرامبهر، وه فهرمانی داره به بهکریدانی.

گنهرمودهوهی فهرمودهگه // صحیح مسلم کتاب البیوع باب فی المزارعة والمؤاجرة : ۲۹۷۴.

له ریوایه تیکی تریشدا هاتوه: عبدالله کوری عمر زهویه کهی به کری نه دا، تا پیگه یشت که رافع کوری خدیج ریگریکردوه له به کریدانی، کاتیک عبدالله به رافع گه یشت، وتی: ده ریاره ی به کریدانی زهوی چی له پیغهمبهر وه نه گنهرتته وه؟ رافع به عبدالله نه لیت: گویم له هردوو مامه کم بو- که له جهنگی به دردا به شدار بون- بو ماله وه یان باسنه کرد که پیغهمبهری خوا ریگریکردوه له به کریدانی زهوی. عبدالله نه لیت: نه مزانی که له سه رده می پیغهمبهری خوادا زهوی به کری نه درا، پاشان عبدالله ترسا، نه وه ک پیغهمبهری خوا له و باره وه فهرمانیکی ده رکرد بیت (به عبدالله نه گه شت بیت)، بو یه نه ویش وازی لیهینا^۱.

سه ریاسه گان

باسی یه گه م / بو ریگریکردن له مزارعة چه ند فهرموده یه که هیه، له وانه: نه م دوو فهرموده یه.

^۱ أَخْرَجَ مُسْلِمٌ: أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ يَكْرِي أَرْضَهُ حَتَّى بَلَغَهُ أَنَّ رَافِعَ بْنَ خَدِيجِ الْأَنْصَارِيِّ كَانَ يَنْهَى عَنِ كِرَاءِ الْمَزَارِعِ. فَلَقِيَهُ عَبْدُ اللَّهِ فَقَالَ: يَا ابْنَ خَدِيجِ، مَاذَا تُحَدِّثُ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي كِرَاءِ الْأَرْضِ؟ فَقَالَ رَافِعٌ لِعَبْدِ اللَّهِ: سَمِعْتُ عَمِّي وَكَأَنَّا شَاهِدًا بَدْرًا يُحَدِّثَانِ أَهْلَ الدَّارِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ كِرَاءِ الْأَرْضِ. فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: لَقَدْ كُنْتُ أَعْلَمُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّ الْأَرْضَ تُكْرَى. ثُمَّ خَشِيَ عَبْدُ اللَّهِ أَنْ يَكُونَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحَدَثَ فِي ذَلِكَ شَيْئًا لَمْ يَكُنْ، فَتَرَكَ كِرَاءَ الْأَرْضِ. صحیح مسلم - کتاب البیوع باب کراء الأرض - حدیث : ۲۹۶۷

باسی دوه / له زهیدی کوری ثابت گنډر اوه ته وه: خواله رافع خوش بیت، به خوا من له و زان اترم به فرموده که، دوو پیاوی انصار هاتن بولای پیغه مبه، ناکوکیان له ناودابوو، فرموی: نه گهر و ابکه ن، جارنکیت زهوی به کری مه دن.^۱

وهک نه ویه زهید بلیت: رافع فرموده که ی پچر کرده، تنها ریگریه که ی باس کرده که له کو تایی فرموده که دایه و، سه ره تا که ی نه گنډر اوه ته وه که ره وایه تی پیغه دات، بویه مانا که ی تی کداوه.

باسی سییه / بوی که خستنی هم فرموده یه و نه و فرمودانه ی ره وایه تی پیغه دن، چهند شیوازیک هاتوه:

یه که م: فرموده کانی ریگری کردن، بوی خویبه دورگرتنه لینی نه که ته حریم.

دوه م: فرموده کانی ریگری کردن بوی که کاتیه که خاوه ن زهویه که ، چاندنی لایه نیکی دیاری کراوی زهویه که به مهرج دابنیت.

سییه م: که له هه مویان دروستره وه که سه نعانای نه لیت:

ریگریه که له سه ره تاره بوی پیویستی خه لک بوه، مهاجره کانیش زهویان نه بوه، بویه پیغه مبه ری خوا فرمانی به نه انصار کرده دلی مهاجرین رابگرن. به به لگی:

موسلیم له جابره وه نه گنډر ته وه که وتویه تی: چهند پیاویکی انصار زهوی زیاد له خویان هه بوو، به سییه که وچواریه که به کریان نه دا، پیغه مبه ری خواش فرموی: هه که سیک زهوی هیه با بیچینیت، یا بیداته براکه ی،^۲

^۱ یغفر الله لرافع بن خدیج، أنا والله أعلم بالحديث منه، إنما أتاه رجلان من الأنصار قد اختلفا، فقال: إن كان هذا شأنكم فلا تكروا المزارع. سنن أبي داود - كتاب البيوع باب في المزارعة - حديث: ٢٩٥٩

^۲ كان لرجال من الأنصار فضول أرض، وكانوا يكرونها بالثلث والرابع، فقال النبي صلى الله عليه وسلم: من كانت له أرض فليزرعها، أو ليمنحها أخاه، فإن أبي فليمنحها.

هروهك چۆن پىڭگريان لىڭكرا گۆشتى قوربانى پاشهكهوت بكن، تا بىكهنه خىر، بهلام دواى باشبونى بارودۇخى موسلمانان، پىنويستيهكه نهما، مزارعەيان بۇ پەوا كرا، هەر خاوهن زەويهك به ويستى خۇي زەويهكهى بداته كرى، يا چۆن ئارەزوى لىيه؟.

به بهلگهى ئەوهى كه له سەردەمى پىڭه مېبرى خواو خەليفهكانى دواى ئەويش، ئەم مامەلەيه كراوه، بهدور ئەزانرئىت كه لەپىڭريهكه بى ئاگابن.

خَطَّابِي ئەلئيت: ابن عباس له مائايه به باشى تىگهشتوه، كه مەبهست لىي پىڭريكردن نيه له مزارعە به نيوهى بهروبومى زەويهكه، بهلكو بۇ ئەويه بهخشنده بن لهگەل يەك، ونەرمى بۇ يەكترى بنوينن.

باسى چوارەم / بيانو هينانه وهش بۇ ناديارى كرىكەش، بهم شىوه وهلام دراوتهوه:

١. بۇ ئافرهتى شيردهر، بژئوى وپوشاكي ئەدرئىتى، هەر چەنده نازانرئىت چەند شير ئەدات.

٢. يا وهك ئەوه وايه كه ديار بئىت، چونكه زۆرينه حوكمى هەمووى هەيه.

٣. به نيوه و سىيهك ديارىركراوه، بهلام دهقهكه - كه نادياره - هەموو ئەم لىكدانهوانه پەت ئەكاتوه.

الْحَدِيثُ ٨٦ // عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: اجْتَمَعَ رَسُولُ اللَّهِ، وَأَعْطَى الَّذِي حَجَمَهُ أَجْرَهُ. وَلَوْ كَانَ حَرَامًا لَمْ يُعْطَهُ..

پیغمبره ری خوا که له شاخی گرتوو، کریکه ی دا به نهو که سه ی بوی کردبوو. نه گهر حرام بوایه کریکه ی نه نه دا پیئی.

گیرموده ی فهرموده که // صحیح البخاری - کتاب الطب، باب السعوط -

حدیث : ٥٣٧٤

سه ریسه کان //

باسی یه که م / ده ریاره ی کرنی نهو که سه ی که له شاخ بو خه لکی نه کات، چه ند رایه ک هیه :

یه که م: جه ناله، نه گهر که سه ابه تیکی نه شیاویش بیئت، نه مهش پای جمهوره، به به لگه ی:

١. فهرموده باسلیکراوه که.

٢. فهرموده ی انس: پیغمبره ری خوا که له شاخی کرد، ابو طیبه ناویک بوی کرد، نه ویش دوو مست خورمای دای، قسه شی له گه ل خاوه نه که ی کرد تا ئیشی ئاسانی پیبکه ن.^١

إمامی طحاوی نه لیت: نه م حوکه مه نه سخ بوته وه، له سه ره تادا کری حرام بوه، پاشان جه نال کراوه. نه گهر میژوی فهرموده کان بزانیئت، نه م مانایه راسته.

دووم: حرامه کریسی وه ریگریئت، نه مهش پای زانایانی فهرموده یه، وه ک له کتیبی البخرذا هاتوه، به به لگه ی:

^١ أَنْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اجْتَمَعَ. حَجَمَهُ أَبُو طَيْبَةَ، وَأَعْطَاهُ صَاعَيْنِ مِنْ طَعَامٍ، وَكَلَّمَ مَوْلَاهُ فَحَقَّقُوا عَنْهُ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. صحیح البخاری - کتاب الطب باب الحجامة من الداء - حدیث :

٥٣٧٨ . صحیح مسلم - کتاب المساقاة باب حل أجرة الحجامة - حدیث : ٢٠٢٦

١. محیصه ئەلئیت: که پرسبیاری له پیغه مبهەر کردوه دهرباره ی کرئی که له شاخ گرتن، ئەویش ریگری لیکرد، کاتیکی باسی پیویستی کردوه به پاره که ی، پیغه مبهیری خوا فرمویه تی: بیده به ناژله کانت- بو ئەوانی سەرف بکه-^١.

ریگری کردنیش له بناغەدا بو حەرامبوئە.

به نام جمهور وەلامی ئەدەنەوہ که:

١. ریگری که بو خودورگرتنە لئی، چونکه که له شاخگرتن بو موسلمان واجبه له سەر براکه ی، کاتیکی پیویستی پیی بیت.

ب. کاتیکی دهرباره ی کرئکه ی پرسبیاری لیکراوه، پیغه مبهیری خوا ریگه ی داوه، بدیرتە ناژەل و بو کۆیلە سەرف بکریت، ئەگەر حەرام بوایه، به هیچ شیوه یه ک سودی لی وەر نەئەگیرا.

٢. رافع بن خدیج ئەیگپرتەوہ: پیغه مبهیری خوا فرمویه تی: کرئی که له شاخگر پیسه.^٢ موسلیم گپراویه تەوہ، پیسیش واتە حەرام.

به نام جمهور وەلامی ئەداتەوہ که: روکەشی فرموده که حەرامبوئە ناگه یه نئیت، ئەوہ تا خوی گەورە ئەفرمویت:

﴿وَلَا تَيْمُمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ﴾ {البقرة: ٢٦٧}. واتە: به دوا ی ماله حەرام کانتاندا مه گپرتن تا بیبه خشن. ئەو ماله به پیس ناوئەبات و حەرامی نە کردوه، پیسیش دژی پا که.

٣. فرموده ی: کرئی که له شاخگر، له سوخته کانه.^١ به نام جمهور ئەلئین: سۇخت واتە پیس.

^١ ما أخرجَهُ مالكُ وأحمدُ وأصحابُ السننِ برجالٍ ثقاتٍ من حديثِ مَحِيصَةَ: أَنَّهُ سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ كَسْبِ الْحَجَامِ فَنَهَاها، فَذَكَرَ لَهُ الْحَاجَةَ، فَقَالَ: أَعْلِفُهُ نَوَاضِحَكَ. سنن ابن

ماجه - كتاب التجارات باب كسب الحجام - حديث: ٢١٦٢

^٢ كَسْبُ الْحَجَامِ خَبِيثٌ.

سنييم: جياوازی ههيه لهنيوان كهسى ئازادو كۆيله دا، به باشيان نه زانيوه، مروقي ئازاد بيكاته پيشهى خوئى. وه ئه ئين: حه رامه له كرئى كه له شاخه كه بخوات يا بيداته خيزانه كهئى. به نام دروسته بيداته كۆيله و نازده له كانى.

به نام بو كۆيله به دروستيان داناوه، به به لگهئى فهرموده كهئى پيشوى محيصه، وهك ابن حجر له فتح البارى دا له امام احمدو كۆمه ئيكي ئه گيرتته وه.

الْحَدِيثُ ٨٧ // مِنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : إِنْ أَحَقَّ مَا اتَّخَذْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا كِتَابَ اللَّهِ ..

قورئانى پيروژ له هه موو شتيك له پيشتره تا كرئى له سه ر وه رگيرت.

گيرره موهئى فهرموده كهئى // صحيح البخارى - كتاب الطب باب الشرط في

الرقية بقطع من الغنم - حديث : ٥٤١٢

سه ريا سه كان //

باسئى يه كه م / ده ربارهئى وه رگرتنى كرئى له سه ر فيركردنى قورئان، دوو را
هه يه:

يه كه م: دروسته كرئى له سه ر وه رگيرت، فيرخوازه كه بچوك بيت يا گه و ره، با له سه ر مامؤستا كه شئى فهرزبيت، هه ر دروسته بوئى، ئه مه ش پاي جمهورو مالك وشافعيه، به به لگهئى:

ا. فهرموده باسليكراوه كه.

ب. پينغه مبه رى خوا فيركردنى قورئان بو ئا فره تيك، ئه كاته ماره ييه كهئى.

^١ مِنْ السُّخْتِ كَسْبُ الْحَجَامِ .. السنن الكبرى للنسائي - كتاب المزارعة الشقاق بين الزوجين -

حديث : ٤٥٥٠

ج. بخاری له ابوسه عیده وه نه یگنیریتته وه: ده باره ی چاره سه رکردنی هندیك له هاره لآن بو هندیك خه لکی عه رب، نه ویش چاره سه ری نه کرد به مهرجی رانه مه ریک نه بیئت، کاتیک تفی کرده سه ر والحمد لله رب العالمین ی له سه ر خوینده وه. چاکبویه وه، که پرؤشت به رینگادا وه ک نه وه ی هه ر نه خوشت نه بو بیئت، نه ویش مه رجه که ی خو ی برده سه ر، کاتیک بو بنة مبه ری خویان باسکرد فه رموی: چاکتان کرد، به شی بکه ن وبه شی منیش دابنن^۱.

هه رچه نده فه رموده که ده باره ی وه رگرتنی پاره یه به رامبه ر چاره سه رکردن، به نام نه شکریتته به لگه ی په وایه تی وه رگرتنی پاره یه ک، به رامبه ر قورئان خویندن، بو پشتگیری کردنی په وایه تی وه رگرتنی کری به رامبه ر قورئان خویندن، بو فیرکردن بیئت یا بو شتی تر، چونکه جیاوازی نیه له نیوان قورئان خویندنیک بو فیربون بیئت، یا بو چاره سه ری.

دوه م: وه رگرتنی کری به رامبه ر فیرکردنی قورئان حه رامه، به پای هادویه وحه نه فیه واحمد و عطاءو..... به به لگه ی:

ابو داود له عباده کوپی صامت وه نه یگنیریتته وه، نه لیت:

خه لکیکم له أهل الصفة فیری نوسین و قورئان خویندن نه کرد. یه کیک له وانه که وانیک پیشکه ش کردم، وتم: بو خو م نه وه مالی من نیه، له پیئاوی خوادا به کاری نه هیتم، چومه لای پیغه مبه رو وتم: نه ی پیغه مبه ری خوا، پیایونیک له وانه ی نوسین و قورئان خویندن وه م

^۱ أخرج البخاري من حديث أبي سعيد في رغبة بغض الصحابة لبغض العرب، وأنه لم يرفه حتى شرط عليه قطعاً من غنم، فتمل عليه، وقرأ عليه: الحمد لله رب العالمين.. فكأنما نشط من عمال، فأنطلق يمشي وما به من قلبه - علة - فأوفاه ما شرط. ولما ذكروا ذلك لرسول الله صلى الله عليه وسلم، قال: قد أصبتم، أفسموا، وأضربوا لي معكم بسهم. صحيح مسلم - كتاب السلام باب جواز أخذ الأجرة على الرقية بالقرآن والأذكار - حديث: ٤١٧٤

فیرئه کرد، که وانیکی پیبه خشیم، مالی من نیه و له پیناوی خوادا به کاری
ئه هینم، فرموی: ئە گەر حەز ئە کە هیت تە و قیکی ئاگر بکە ی تە
ملت، وەر بگره.

به نام جمهور بهم شیویه وه نامی ئه ده نه وه:

۱. فرموده که ی عوباده پیچه وانه نیه له گه ل فرموده راسته که ی ابن
عباس دا: چونکه له فرموده که ی عباد دا، مغیره کوپی زیاد هیه که
راویه که و قسه ی له سه ره ...

۲. ئە گەر فرموده که ی عوباده راستیش بی ت، و ا لیک ئە دریته وه که عباد
به خۆ به خش و بی دا واکردنی پاره، قورئانی فیرکردون. پیغه مبه ریش
ئاگاداری کردۆ ته وه که با پاداشته که ی پوچه ل نه بیته وه، له و باره یه وه
هه ره شه شی لیکردوه. هه ره ها پاره وەرگرتنیش له اهل الصفة که
خویان هه ژارن وه سه ر خیری خه لکی ئە ژین، بو خوی مکروهه.

۱ أخرجه أبو داود من حديث عبادة بن الصامت، قال: علمت ناساً من أهل الصفة الكتاب
والقرآن، فأهدى إلي رجل منهم قوساً، فقلت: ليست لي بمال فأرمني عليها في سبيل الله. فأتيتها
فقلت: يا رسول الله، رجل أهدى إلي قوساً ممن كنت أعلمه الكتاب والقرآن، وليست لي بمال
فأرمني عليها في سبيل الله. فقال: إن كنت تحب أن تطوق طوقاً من نار، فأهبنها.

الحدیث ۱//۸۸. مَن ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اعْطُوا التَّاجِرَ أَجْرَهُ قَبْلَ أَنْ يَجْفَأَ عَرَقَهُ...

کری به کریگرتہ بدن، پیش ٹوہی ٹارہقی ٹیشکردنہکی وشک بیٹہوہ.

۲. عن أبي سعيد رضي الله عنه، أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: مَنْ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا، فَلْيَسِّمْ لَهُ أَجْرَهُ.

کسیک کھسیکی بہ کری گرت، با لہ سہرہ تادا کریکی پیلیت.

گیرمودہوی فہرمودہکھ // ۱. سنن ابن ماجہ - کتاب الرہون باب اجر الأجراء - حدیث : ۲۴۴۰^۱

۱. لای بہیہ قیش بہو شیوہیہیہ: لہ ٹیشہ کیدا بری کریکی پی بلیت.^۲
۲. عبدالرزاق، بہیہقی. مصنف عبد الرزاق الصنعاني - کتاب البيوع

باب : الرجل يقول : بع هذا بكذا - حدیث : ۱۴۵۲۹^۳

سہریاسہکان //

فہرمودہکھ بہ لگہی ٹوہیہ کھ: سوننہتہ کری کریکار دیاری بکرت، تا نادیار نہ بیٹ و سہرنہ کیشیت بو ناکوکی و ناخوشی.

^۱ صححه الاباني في الإرواء (۱۴۹۸).

^۲ وأعلمه أجره وهو في عمله. ثم قال: هذا ضعيف. السنن الكبرى للبيهقي - كتاب الإجارة باب

لا تجوز الإجارة حتى تكون معلومة - حدیث : ۱۰۸۸۱

^۳ ضعفه الاباني في الإرواء. ۲۱۱/۵

الْحَدِيثُ ۸۹ // عَنْ عُرْوَةَ عَنِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : مَنْ عَمَّرَ أَرْضًا لِنِسْتٍ لِأَحَدٍ ، فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا . قَالَ عُرْوَةُ : وَقَضَى بِهِ عَمْرًا فِي خِلَافَتِهِ ..

که سنیك زهویه کی بی خاوهن ئاوه دان بکاته وه، لهه موو کس له پیشتره بهو زهویه. عومریش له کاتی جینشینیدا قه زاوه تی به وه نه کرد.

گیتره موهی فهرموده که // صحیح البخاری - کتاب المزارعة باب من احیا ارضا مواتا - حدیث : ۲۲۳۱ بلفظ (من اعمر).

مانای وشه کان // إحياء بریتیه له وهی: که سنیك بجیت به لای زهویه کدا که کهس نه چوه به لایدا، زیندوی بکاته وه به ئاودان، یا کیلان یا چاندن یا بینا کردن، پاشان نه بیته مولکی.

الموات: نهو زهویه ی ئاوه دان نه کرایتیه وه. ئاوه دان کردنه وهی زهویه که به زیندو کردنه وهی، و ئاوه دان نه کردنه وهی به مراندنی ناوبراوه.

سه ریسه کان //

باسی یه گم / فهرموده که به لگهی ئه وهیه که: زیندو کردنه وه به مولک کردنی زهویه که یه، نه گهر پیش نهو موسلمانیک یا کتابیه ک، نه یکر دیتیه مولکی خوی، یا مافی کهسی تری به سه ره وه نه بیته.

باسی دوهم / ده ریاره ی پرس کردن به پیشه وای موسلمانان لهو زیندو کردنه وه یه دا، دوو راهیه:

یه که م: مهرج نیه پرسی پیبکریت، نه مهش رای جمهوره. به به لگهی:
ا. پوکه شی فهرموده باسلیکراوه که.

ب. به شوبه اندنی به ئاوی ده ریاه و پویارو نهو بالنده و ناژنه لانه ی که پراو نه کرین، که نه مانه به کوډهنگی زانایان، پیویست به پرس کردن به پیشه واکات.

دوهم: مەرجه رای پیئشه واهریگیریت، له ئاوه دانکردنه و هه که دا، ئەمەش رای ئەبو حەنیفەیه.

باسی سینیەم / دەربارەیی مافی زیندوو کردنه و هی شیوو دۆل، دوو را هەیه:

١. بئێ پرسى ئیمام دروست نیه، ئەگەر زەرەری بۆ بەرژە وەندى گشتى نەبیت، بە رای هەندیک له هاده و یه کان.

٢. بە هیچ شیوه یه ک دروست نیه. ئەمەش رای المؤید بالله و ابو حنیفە و، مەهدى ش بە دروستى داناوه، له بەر ئەوهی:

وهك مولك وایه، چونكه شوینی لاقاوو ئاوی موسلمانانە.

مەهدى ئەئیت: ئەگەر پوی لاقاوه کەى لئێ وەرگیرا، بە پرسى ئیمام دروستە ئاوه دان بکریته و، چونکه مافی کەسى پێوه نامینیت، وه ناشزانریت کێیه خاوه نه کەى. ئیمامیش بۆى نیه مۆلەت بدات، مەگەر بۆ بەرژە وەندەکی گشتى که زەرەری تیا نەبیت.

باسی چوارەم / دروست نیه مۆلەتى ئاوه دانکردنه و به بیباوه بدریت، به بەلگەى فرمودەى: زهوى بئێ خاوهن بۆ خواو، پێغه مبه ره کەى و، پاشان بۆ ئیوه یه - واته موسلمانان -^١.

باسی پینجەم / فرمودەى: وَقَضَى بِهِ عَمْرٍ مرسەله، چونکه عروه له کۆتایى خەلافەتى عومەردا له دایک بوه.

^١ عَارِي الْأَرْضِ لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ، ثُمَّ هِيَ لَكُمْ.

الْحَدِيثُ ٩٠ // عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ الصَّقْبَ بْنَ جُمَاةٍ أَخْبَرَهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَأَحْمِي إِلَّا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ...

جياکردنه وهی زهوی گشتی بو له وه پرگا، تهنهها به مؤلته تی خواو پیغه مبه ره که ی نه بیئت.

گنبره وهی فهرموده گه // صحیح البخاری - کتاب الجهاد والسير باب اهل الدار یبیتون - حدیث : ٢٨٧١

مانای وشه گان // الحمی شوینی پاریزراو له شهر عیشدا واته: پیشه وای موسلمانان ریگری له شوانی ناژه له گان بکات، بو هاتنه ناو زهویه کی تایبته، ئەم ریگریهش بو ئەوهیه که بو نمونه وشتی بیت المال ی تیا به ختو بگریت.

سه ریسه گان //

باسی یه گه م / له پیش ئیسلامدا، ئەگه ریپرسراویک بیویستایه، شوینیک بو خوی داگری بکات، له شوینیکی بهرزوه سه گینکی ئەهینا تا بوهریت، تا کوئ دهنگی سه گه گه بکات، له هر چوارلاوه، تایبته تی ئەکات به ناژه له کانی خویه وهو بو کس نیه له وهری تی بکات، به نام بو ئەو هیه له زهوی ئەواندا به شدار بیئت. ئیسلامیش ئەو عاده تی پوچهل کرده وه و مافی ئەو شوینه تی تهنهها بو خواو پیغه مبه ره هیشته وه.

باسی دوهم / شافعی نه بیئت: دوو مانا هل ئەگریت:

یه که م: کهس بوئ نیه زهوی بو موسلمانان پیاریزیت، مه گه تهنهها ئەو بره نه بیئت که پیغه مبه ره دیاری کردوه.

که واته: هیچ کهس له لیپرسراوان دوا پیغه مبه ره بوئ نیه زهوی تر پیاریزیت.

دوهم: کهس بوئ نیه زهوی بو موسلمانان پیاریزیت، مه گه تهنهها وهک ئەوه نه بیئت که پیغه مبه ره خوا دیاری کردوه.

که واته: جیاکردنه وهی زهویه که تایبه ته به وکه سهی جین شینی پیغه مبره، که بریتی له خلیفه.

مانای دوه میان راسته:

ا. بوخاری له زهریه وه به هله سپردراوی ئه یگیریتته وه: عومر هردوو شوینی الشرف والرئذة ی پاراست.^۱

ب. عومر رئذة ی بو وشتره کانی بهیت و المال پاراست.^۲

باسی سینه م / هندیك له شافعی مهزه به کان، ماف ئه دهنه والی هه ریمه کانیش تابویان هه بیته، زهوی یپاریزن، به مه رجیک زهره به موسلمانان نه گه یهن.

باسی چوارم / نایا امام بوی ههیه زهوی بو خوی دابپریت؟ دوو را ههیه:

یه کهم: بوی ههیه زهوی بو خوی دابپریت.

دوهم: بو خوی دانا بریت، نه گهر زهوی دیاری بکات ته نها بو ئه سپی موسلمانان و حوشتری بیته المال ه، وئهو موسلمانان هی ناتوانن ئازئه له کانیا ن بو شوینی له وه پر بهرن. ئه مهش رای امام یه حیا و مالک و شافعیه کان و حه نه فیه کان و هاده ویه کانه، به به ئه گی:

۱. فهرموده باسلیکراوه که.

۲. عومر کورپی خگاب بهنده یه کی به ناوی هونه ی له سه ر زهویه کی یپاریزراو دانا، پینی وت: ئه ی هونه ی: بانی میهره بانیت بو موسلمانان بکه ره وه، وه له نزای سته ملیکراوو خوت یپاریزه، چونکه پارانه وه ی سته ملیکراو گیرایه، خاوه نی حوشتره مه پریش بخره ژوره وه، به نام وریابه له ئازئه له کانی عبدالرحمن کورپی عه وف و عوسمان کورپی عفان. چونکه

^۱ أَنْ عُمَرَ حَمَى الشَّرَفَ وَالرَّيْذَةَ. السنن الكبرى للبيهقي - كتاب إحياء الموات باب ما جاء في

الحمى - حديث: ١١٠٢٩

^۲ أَخْرَجَ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ: أَنَّ عُمَرَ حَمَى الرَّيْذَةَ لِأَبْلِ الصَّدَقَةِ.

ئەگەر مالتەكەیان لەناو بچیت، ئەگەر پێنەو بەدەر خورماو زەرعات
 كردن، بەلام خەلكی تر كە خاوەنی وشتر و مەرە، ئەگەر مالتەكەیی لەناو
 بچیت، منالەكانیم بو ئەهینیت و ئەلێت: ئەی پێشەوای موسلمانان، واز
 لەم منالانە بێنم؟ باوكت نەمینیت، ئاوو لەوەر لام ئاساترە لە ئالتون
 وزیو، سویند بەخوا، وائەزانن ستمەم لیکردون، ئیرە و ئاتی خویانە، پیش
 ئیسلام شەریان لەسەر كردووە، لەسەریشی موسلمان بون، سویند بەوہی
 گیانی منی بەدەستە، ئەگەر لەبەر ئەو مالتە نەبیت كە

لەپیناوی خوادا جەنگی لەسەر ئەكەم، لەولتەكەیاندا هیچ زەویەكەم
 دیاری نەئەكرد.

ئەمەش بەپراشكاوی ئەو ئەگەییەنیت كە پێشەوا بو خۆی زەوی
 دانا بێت.

١ أَخْرَجَ أَبُو عُبَيْدٍ وَإِبْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَالْبُخَارِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ عَنْ أَسْلَمَ: أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ
 عَنْهُ اسْتَعْمَلَ مَوْلَى يُسَمَّى هُنَيْئًا عَلَى الْحَمَى، فَقَالَ لَهُ: أَضْمَمَ جَنَاحَكَ عَنِ الْمُسْلِمِينَ، وَأَتَقَى دَعْوَةَ
 الْمَظْلُومِ، فَإِنْ دَعَاكَ الْمَظْلُومُ مُجَابَةً، وَأَدْخَلَ رَبَّ الصَّرِيمَةَ وَرَبَّ الْغَنِيمَةَ، وَإِيَّاكَ وَنَعَمَ ابْنَ عَوْفٍ وَنَعَمَ
 ابْنَ عَفَّانٍ، فَإِنَّهُمَا إِنْ تَهَلَّكَ مَا شِئْتَهُمَا يَرْجِعَانِ إِلَى نَخْلٍ وَرَزَّعٍ. وَإِنْ رَبَّ الصَّرِيمَةَ وَرَبَّ الْغَنِيمَةَ إِنْ
 تَهَلَّكَ مَا شِئْتَهُمَا، يَأْتِيَنِي بِنَيْبِهِ. يَقُولُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَفْتَارِكُهُمْ أَنَا؟ نَا أَبَا تَكٍ، فَأَلْمَاءُ وَالْكَلْبَاءُ أَيْسَرُ
 عَلَيَّ مِنَ الذَّهَبِ وَالْوَرَقِ. وَأَيُّمَ اللَّهُ إِنَّهُمْ يَرَوْنَ إِنِّي ظَلَمْتُهُمْ، وَإِنَّهَا لِبِلَادِهِمْ، فَاتَلَوْا عَلَيَّهَا فِي
 الْجَاهِلِيَّةِ، وَأَسْلَمُوا عَلَيَّهَا فِي الْإِسْلَامِ. وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْلَا الْمَالُ الَّذِي أَحْمِلُ عَلَيْهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
 مَا حَمَيْتُ عَلَى النَّاسِ فِي بِلَادِهِمْ.

الْحَدِيثُ ٩١ // عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ .

زهەر گه یانندن دروست نیه، وتۆله کردنه وه به زهره ر گه یانندنیش دروست نیه.

گنبره موهی فه رموده کهه // احمد، ابن ماجه . سنن ابن ماجه - کتاب الأحكام
باب من بنی فی حقه ما یضر بجاره - حدیث : ٢٣٣٧ .
سه ریسه کان //

باسی یه کهم / ده ریاره ی مانای الضَّرَر وَالضَّرَار، چه ند رایه که هه یه:

یه کهم: زهره ر پینچه وانه ی سود گه یانندنه . واته: با کهس زهره ر له برا که ی نه دات وهیچ مافیکی کهم نه کاته وه .

الضَّرَار، واته به زهره ر گه یانندن پینی تۆله ی لینه کاته وه . که واته: الضَّرَر، واته له سه ره تادا زهره ر گه یانندنه، الضَّرَاریش زهره ر گه یانندنه له تۆله ی زهره ردا . سه نه عانی ئه لیت: ئه و لیکدانه وه یه دوره، چونکه دروسته که سیک سته می لیکرا، پشته بگیری ت. خوای گه ره ده فه رمویت: ﴿وَلَمَنْ اِنْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ﴾ {الشوری: ٤١}، وه ده فه رمویت: ﴿وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا﴾ {الشوری: ٤٠} .

دوهم: الضَّرَر ئه وه یه: زهره ر له هارپیکه ی نه دات، له به رام به ردا خووشی قازانج ئه کات. الضَّرَار ئه وه یه زهره ر ی پی ئه گه یه نیت، خووشی هیچ قازانجیک ناکات.

سییه م: الضَّرَر ئه وه یه یه کهس ئه نه جامی بدات، الضَّرَاریش دوو کهس وزیاتر زهره ر که بگه یه نن.

چوارهم: هه ردوکیان یه که مانایان هه یه، بؤ دوپا تکر دنه وه ش دوباره بونه ته وه .

باسی دووم / فرموده که به لگهی حه رامبونی زهره ر گه یاندنه . چونکه نه گهر خوئی نه بوبیت ، واته پنگری لیکراوه : چونکه پنگریکردن بو وازهینانه له و کاره ، واته خوئی کرداره که به نه بو دانه نریت .

باسی سییه م / حه رامبونی زهره ر گه یاندن له شهرع ولای ژیری مرؤفیش ناشکرایه ، مه گهر نه وانه نه بیت شهرع ریسی پیداون ، بو بهرژه وندیه که له خراپهی زهره ر که زیاتربیت ، وهک : به جیگه یاندنی سزاکان و ...

له وانه شه بوتربیت : نه و سزایانه وهک کوشتن ولیدان و . زهره ر گه یاندن نیه به خاوه نه که ی له لایهن نه و که سه وه جیبه جینه کات ، چونکه جیبه جیکردنی فرمانی خویبه به سه ر تاوانباراندا ، که واته سزایه که له لایهن خواوه ، زهره ر گه یاندنی جیبه جیکه ری سزاکه یه ، به نام لومه ناکریت ، به لکو خه لاتیش نه کریت .

الْحَدِيثُ ٩٢ // عَنْ رَجُلٍ مِنَ الصَّحَابَةِ قَالَ: عَزَوْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: النَّاسُ شُرَكَاءُ فِي ثَلَاثَةٍ: الْكَلْبِ وَالْمَاءِ وَالنَّارِ .

له گهل پیغه مبه ردا له شه ریکدا به شدار بوم ، گویم لیبوو نه یفرموو : خه لکی له سی شتدا به شدارن : خواردنی ناژهل وه ناو وه ناگر .

گنبره رموی فرموده که // احمد ، ابوداود به سه نه دیکی متمانه پیکراوو . سنن ابی

داود - کتاب البیوع ابواب الإجارة - باب فی منع الماء حدیث : ٣٠٣٣^١

مانای وشه کان // الْكَلْبُ ، روهک ته ربیت یا وشک . به نام نه گهر وشک بیت ، پینی نه وتریت ؛ الْحَشِيشِ وَالْهَشِيمِ ، نه گهر ته پریش بیت پینی نه وتریت ؛ الْخَلَأُ وَ الْعُشْبُ .

^١ صححه الألبانی فی الإرواء (٦/٧) .

سدریاسه کان //

باسی یه گم / فرموده که به لگی نهویه که: هیچ کهس تایبه تمه ند نیه به هیچ یه کیک لهو سیانه وه که له فرموده که دا هاتون (له وه پرو ئاوو ناگر).

باسی دوهم / زانایان کۆدهنگن له وه دا که له وه پیک له زهویه ک، یا له شاخیکی بی خاوه ندا پروا بییت، بۆ هه موو کهسه، مه گهر پینشه وای موسلمانان بۆ خۆی گلی دابیته وه.

باسی سینیهم / ده رباره ی حوکمی له وه پیک له زهویه کی خاوه ندار یا بهرداویدا پروا بییت، دوو را هه یه:

یه کهم: موباحه (بۆ هه موو کهسه)، به پرای هادویه، به به لگی: گشتگیری فرموده باسلیکراوه که.

دوهم: له گه ل زهویه که دایه وه هه مان حوکمی نهوی هه یه، به پرای المؤید بالله.

باسی چوارهم / ده رباره ی مه بهست له وشه ی ناگر له فرموده که دا، چه ند رایه ک هه یه:

یه کهم: نهو داره یه که ناگری پیننه که نه وه.

دوهم: خۆ پونا ککردنه وه به پوناکیه که ی.

سینیهم: نهو بهرده ی که ناگره که ی پیننه کریتته وه، نه گهر له زهویه کی بیخاوه ندا بوو.

چوارهم: ناگر خۆی، نه مهش پای دروسته لای سه نعانای.

باسی پینجه م / ده رباره ی حوکمی ناگر، دوو را هه یه:

یه کهم: وه کو بناغه که ی وایه، نه گهر له داریکی خاوه نداره وه پهیدا بو.

دوهم: وه ک حوکمی ئاوه، له بهر پنیویستی هه موو خه لک بو ی وچاوپوشیکردنی خه لک لهو باره یه وه.

باسی شہ شہم / حرامہ ریگریکردن له ناوی دروستبو له باران له زہویہ کی بیٰ خاوند، کس نزیکر نیہ له سود وەرگرتن له و ناو، مہگر کہ سیک له مہموو کہ سیک زہویہ کی لیوہ نزیکر بیټ. ئەگەر زہویہ کہ خاوندیشی هہ بیټ، هہ مان حوکمی هہ یه: ئەگەر کہ سیک له زہویہ کہ یدا یا له مالہ کہ یدا، کانیاویک هہ لقولاً یا بیرنکی لیذا، ناوہ کہ نابیتہ مولکی، بہ لکو تہ نہا له سود وەرگرتن لی، پیش خەلکی تر ئە کہ ویت، بو خەلکی تریش هہ یه بیټه ناو مالہ کہ یه وہ (بو سود وەرگرتن له ناوہ کہ ی).

باسی حەوتەم / چەند جوړیک ناو هہ یه، کہ زاناکان باسیان کردوہ:

یہ کہم: ناویک کہ خاوندی هہ یه بہ کۆدەنگی زانایان، وەک ناویک له گۆزہ یه کدا یا هەر شتیکی تر دا هە لگی رابیت. ئەگەر ئەم کۆدەنگیەش راست بیټ، فەرموده باسلیکراوہ کہ تایبەت ئەکات.

دوہم: مافی هہموو کہ سیک، بہ کۆدەنگی زانایان، وەک ناوی روبارو لافاو.

سییەم: ناویک جیاوازی بوچون هہ یه دەر بارە ی، وەک: ناوی بیرو کانیاو جوگە یه کہ له زہویہ کی خاونداردا لیبدریټ. وتراوہ:

ا. مافی هہموو کہ سیک و کس خاوندی نیہ، بہ پای شافعیہ کان و حەنە فیہ کان و ابوالعباس و ابوطالب، بہ بە لگی: فەرموده باسلیکراوہ کہ.

ب. ئە بیټه مولک، ب ہ پای امام یه حیاو المؤید بالله له پایہ کیدا، هەندیک له هاوہانی شافعی، بہ بە لگی: شوہاندنی بہ ناویک خرابیتہ گۆزہ وہ.

باسی هە شتەم / فرۆشتنی کانیاو و بیریان بہ پەوا داناو، بہ بە لگی:

ا. چونکہ ریگریکردنہ کہ له ناوی زیادہ له پیویستیہ کہ یانہ، نەک بیرو کانیاوہ کہ خویان، کہ قەدە غەنین، کہ سیک بیکریت، بو پیویستی خوی له هہموو کس له پیشتره بہو ناوہ.

ب. عوسمان کوپی عفان بیرى رومى به فهرمانى پیغه مبهرى خوا له جوله که که کرى، و کردى به وه قف بو موسلمانان^۱.

باسى نؤیه م/ نه گهر بوتريت: نه گهر که س خواهنى ئاو نیه، نهى چون جوله که که بیره کهى له موسلمان قدهغه کرد، ههتا به عوسمانى فروشت؟ وه لاهه که ش ئه وه یه که: نه مه له سه ره تاي ئیسلامدا بوه، کاتیک پیغه مبهرى خوا هاته شارى مه دینه، پیش ئه وه ی بریاره کان به سر جوله که کاندایه جیبه جیبکرتن، پیغه مبهرى خواش له سه ره تادا وه ک خوی هیشتنه وه، له وانیهى له ژیر ده ستیاندا بوو.

الحدیث ٩٢ // عن أبي هريرة رضي الله عنه، أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إذا مات ابن آدم انقطع عمله إلا من ثلاث: صدقة جارية أو علم ينتفع به، أو ولد صالح يدعو له.

نه گهر مروءه مرد، له کرداره کانى نه پچرت، ته نه سیانیان نه بیته: خیریکى به رده وام، یا زانیاریه کی به سود، یا منالیکی چاک نزاى بو بکات.

گیره روهوى فه رمو ده که // صحیح مسلم - کتاب الوصیه باب ما يلحق

الإنسان من الثواب بعد وفاته - حدیث : ٣١٦٩.

مانای وشه کان // الوقف له زمانه وانیدا واته هیشتنه وه. له شه رعیشدا: هیشتنه وهى مانیکی که نه توانریت سودی لیببیریت، له گه ل مانه وهى ماله که خوی، هیشتنه وهى به مه به ستی هه لسوکه وتکردن پیوهى بو کارى چاکه و رنکه پندراو.

^۱ ثبت شراء عثمان لبيبر رومة من اليهودي بأمره صلى الله عليه وسلم، وسبها للمسلمين. صحیح ابن خزیمه - کتاب الزکاة

جماع أبواب الصدقات والمجسات - باب إباحة حبس آبار المياه حدیث : ٢٣١٦

سدریاسه کان //

باسی یه کهم / زانایان فرموده‌ی الصدقة جاریه، به وقف لیك نه‌دهنه‌وه.

باسی دوهم / یه‌کهم وه‌قفیک له ئیسلامدا وه‌قفه‌که‌ی پیشه‌وا عمر بوه، وه‌ک این ابی شیبه نه‌یگیزیته‌وه.

باسی سینه‌م / دهرباره‌ی نه‌سلی وه‌قفه‌که، دورا هه‌یه:

یه‌کهم: دروسته نه‌سلی وه‌قفه‌که بکریته خیر، شه‌وش پای کومه‌لی زانایانه، به به‌نگه‌ی:
 ۱. فرموده باسلیکراوه‌که.

۲. کۆده‌نگی زانایان: قرطبی نه‌لیت: که‌سینک نکولی دروست بونی وه‌قف بکات، پیچه‌وانه‌ی کۆده‌نگی زانایانه‌وه، گوینی پی نادریت. ترمذی نه‌لیت: له‌نیوان هاوه‌نان وزانا پیشه‌وه‌کانی شه‌رعدا، جیاوازی را نیه دهرباره‌ی دروستی وه‌قف. شافعی نه‌لیت: وه‌قف له‌تایبه‌تمه‌ندیه‌کانی ئیسلامه‌وه، له‌نه‌فامیتیدا نه‌بوه.

دوهم: نکولیکردن له وه‌قف. شه‌مه‌ش پای شریحه.

باسی چوارهم / شه‌وشانه‌ی بو وه‌قف به‌کار دین، بریتین له:

پاشکاوی (صراحة): بو نمونه بلیت: وه‌قفی شه‌کهم، جه‌بسی شه‌کهم، شه‌یه‌یلمه‌وه بو سه‌ده‌قه...
 کینایه، بلیت: شه‌یکهم به خیر.

دهرباره‌ی وشه‌ی حه‌رامم کرد، هه‌ندیك نه‌لین، وشه‌یه‌کی پاشکاویه، هه‌ندیکی تریش نه‌لین پاشکاویه.

باسی پینجه‌م / مه‌به‌ست له سود گه‌یاندن له فرموده‌ی: یا زانیاریه‌کی به‌سود، شه‌و زانسته‌یه سودی له‌قیامه‌تدا هه‌بیته. که‌واته شه‌و زانیاریانه ناگریته‌وه که هه‌یج سودیکی نیه، وه‌ک شه‌ستیره‌ناسی. به‌لام شه‌گر که‌سینک زانسته‌یکی سودبه‌خش دابنیت، یا بلاوی بکاته‌وه، که‌سانیک دواي خوئی

بیگیرنه وهو سودی لیببیرنیت، یا زانستیکی سود به خش بنوسیتته وه با به پارهش بیت، به نام نیه تی له گه لدا بیت، یا کتیب بکاته وه قف.

باسی شه شه م / وشه ی الولد، کوپو کچیش نه گریته وه.

باسی جهوتسه م / فهرموده که به مهرجی دانه نیت، مناله که که بو باوکی نه پاریته وه، صالح بیت، تا پارانه وه که ی گیرا بیت.

باسی هه شه م / فهرموده که به لگه ی نه وه یه که: پاداشتی هه موو کرداریک به مردن کوتایی دیت، جگه له م سیانه، که له دوی خوی پاداشته که ی برده وام نه بیت، وه تازه نه بیتته وه.

زاناکان نه لین: چونکه هر به کرداری خوی دانه نیت.

باسی نویه م / له و سیانه زیاتر باسکراوه له فهرموده یه کدا که ابن ماجه نه یگیریتته وه: له و کردارو نیشه باشانه ی که به موسلمان نه گات دوی مردنی: زانستیک که بلا و کرد بیتته وه، یا مندالیک چاکی جیهیشتبیت، یا قورئانیک دوی خوی جیهیشتبیت، یا مزگه و تیکی دروست کرد بیت، یا مالتیکی بو چه واندنه وه ی ربسواران دروست کرد بیت، یا پوباریکی هه لکه ند بیت، یا خیریکی له ماله که ی خوی دهر کرد بیت له ژیانی وله شساغیدا، تا دوی مردنیشی پی بگات.^۱

باسی دهیه م / فهرموده که به لگه ی نه وه یه که: پارانه وه ی کوپ بو دایک و باوکی له دوی مردنیان، پییان نه گات، هه روه ها خیر کردن بویان و قهرزدانه وه له بریان و...

^۱ اِنْ مِمَّا يَلْحَقُ الْمُؤْمِنَ مِنْ عَمَلِهِ وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ: عَلِمًا نُشْرَهُ، وَوَلَدًا صَالِحًا تَرْكُهُ، أَوْ مُصْحَفًا وَرَثَةً، أَوْ مَسْجِدًا بِنَاؤُهُ، أَوْ بَيْتًا لِابْنِ السَّبِيلِ بِنَاؤُهُ، أَوْ نَهْرًا أُجْرَاهُ، أَوْ صَدَقَةً أَخْرَجَهَا مِنْ مَالِهِ فِي صِحَّتِهِ وَحَيَاتِهِ، ثَلَجَهُ بَعْدَ مَوْتِهِ. صحيح ابن خزيمة - كتاب الزكاة جماع أبواب الصدقات والمجسات - باب فضائل بناء السوق لأبناء السابلة حديث: ٢٢١٩

الْحَدِيثُ ۹۴ // عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، قَالَ : أَصَابَ عُمَرَ أَرْضًا بِغَيْبِرَ . فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَأْمِرُهُ فِيهَا . فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنِّي أَصَبْتُ أَرْضًا بِغَيْبِرَ ، لَمْ أَصِبْ مَالًا قَطُّ هُوَ أَنفَسُ عِنْدِي مِنْهُ ، فَقَالَ : إِنْ شِئْتَ حَبَسْتَ أَرْضَهَا وَتَصَدَّقْتَ بِهَا . قَالَ : فَتَصَدَّقُ بِهَا عُمَرُ ، وَأَنَّهُ لَا يَبِيعُ أَرْضَهَا وَلَا يُورِثُ ، وَلَا يُوهِبُ . فَتَصَدَّقُ بِهَا فِي الْفُقَرَاءِ وَفِي الرِّقَابِ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَالضَّيْفِ . لَا جُنَاحَ عَلَيَّ مَنْ وَثِقَ مِنْهَا أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا بِالْأَعْرُوفِ ، أَوْ يُطْعِمَ صَدِيقًا غَيْرَ مُتَمَوِّلٍ مَالًا .

عومر له جهنگی خه ببهردا زهویهکی دهستکهوت، هات بؤ لای پیغه مبهر تا پرسسی پیبکات، وتی: نهی پیغه مبهری خوا، له خه ببهردا زهویهکم دهستکهوت، تائینستا لهو به به هاترم دهستنه که وتوه. (واته چون بیکم به خیر؟) فه رموی: نه گهر نارهنوت لیبوو، زهویه که وهک خوئی نه میلیتته وهو بهروبومه که ی نه که یت به خیر. پاشان عومر کردی به خیر به شیویه که: زهویه که خوئی نه فرؤشریت و میراتگریش نه بیات، نه شبه خشریت، بکریته خیر بؤ هه ژاران وله پیناوی خوا داد (جیهاد کردن) وبؤ ریباران و میوانان، که سیک سه ره رشتیبکات قهینا که به پینی پیویستی خوئی لیبی بخوات، یا ده رخواردی هاوه لیککی خوئی بدات، ونه یکاته مولکی خوئی.

گیرمبه رموی فه رموده کهه // صحیح البخاری - کتاب الشروط باب الشروط

فی الوقف - حدیث : ۲۶۰۵ . صحیح مسلم - کتاب الوصیه باب الوقف

- حدیث : ۳۱۷۰

سه ریاسه گان //

باسی یه کهم / ده ریاره ی لازمبونی وهقف، دوو را هه یه:

یه کهم: وهقف لازم نیه، که واته دروسته بفرؤشریت، به پای ابوحنیفه

وزوفه ر، به به لکه ی:

ابن عباس نه یگیریتته وه: کاتیک نایه ته کانی میرات دابه زی، پیغه مبهری
خوا فرموی: دواي دابه زینى سورته تى النساء وهقف نیه.^۱

وهلام دراوه ته وه که:

۱. له إسنادی فرموده که دا ابن لهیعه هیه، که ناکریتته به لگه
(ریوا ته کانی).

ب. عه به ستی وشه ی وَقْفُ حَبْسٍ له فرموده که دا نه وه یه: ماله که لای
میراگر بوه ستینریت، وه که له النهایة فی غریب الحدیث ناماژه ی پیکراوه.

دوهم: وهقف لازمه، نافرو شریت و نابه خشریت، به پرای جمهورى زانایان
و ابویوسف و محمد له حه نه فی مه زمه به کان، به به لگه ی:

۱. فرموده باسلیکراوه که.

ب. له فرموده ی: صَدَقَةٌ جَارِيَةٌ، نه وه نه خوینریتته وه که وهقف لازمه و
نابیت هه لبوه شیتته وه، نه گهر هه لوه شاننده وه ی دروست بوایه، وهقف
به خیریکی پچراو دانه ترا، نه که له بهر پوشتوو. ابو یوسف نه لیت: نه گهر
ابو حنیفه نه م فرموده ی پیبگه شتایه، نه م رایه ی نه بوو، وه له فروشتنی
وهقف په شیمان بوه وه.

ج. کووده نگى زانایان. قُرْطُبِيٌّ نه لیت: که سینک نکولی له دروست بونی
وهقف بکات، پیچه وانه ی کووده نگى زانایانه و، گوئی لی ناگیریت.

باسی دوهم / فرموده ی: أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا مَنْ وَلِيَهَا بِالْمَعْرُوفِ. قُرْطُبِيٌّ
نه لیت: عاده ت وایه سه رپه رشتیکاری وهقفه که، له به رپومی وهقفه که
نه خوات، هه تا نه گهر وهقف که ره که ش به مه رج دابنیت که
سه رپه رشتیکار لینی نه خوات، مه رجه که ی به باش دانانریت و مایه ی
گالته چاربه.

^۱ أَخْرَجَهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي الشُّعْبِ: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ
لَمَّا نَزَلَتْ آيَاتُ الْمِيرَاثِ: لَنَا حَبْسٌ بَعْدَ النِّسَاءِ. السنن الكبرى للبيهقي - كتاب الوقف باب من

قال: لا حبس عن فرائض الله عز وجل - حديث: ۱۱۱۲۵

باسی سینیهم / ده‌بارهی مه‌به‌ست له وشه‌ی المَعْرُوف له
 فرموده‌که‌دا، چ‌ند رایه‌ک هه‌یه:

یه‌که‌م: نه‌و بره‌ی که عاده‌تی خه‌ل‌کیه. لای صه‌نعانیش دروست‌ترین رایه.

دوهم: نه‌و بره‌ی ئاره‌زوی بو‌ خواردن ناهیل‌یت.

سییهم: به‌ئ‌ندازه‌ی ئیش‌کردنه‌که‌ی پاره هه‌ل‌ب‌گ‌ریت.

باسی چوارهم / فرموده‌ی: غَیْر مُتَمَوِّلٍ، واته: نه‌یکات به‌ مولکی خوی. مه‌به‌ستیش
 لای: هیچ بریک له وه‌قفه‌که نه‌بات بو‌خوی و به‌ به‌روبومه‌که‌شی شتیک نه‌ک‌ریت
 ،بیته‌ مولکی، به‌ل‌کو ته‌نها بو‌ی هه‌یه بو‌ بزوی خوی به‌کاربیه‌یت.

باسی پینجه‌م / مه‌به‌ست له فرموده‌ی: وَفِي الْقُرْبَىٰ، خزمه‌کانی عمر
 خوی‌تی، له ریوایه‌تی احمدا هاتوه: عمر وه‌سیه‌تی کرد، که بو‌ حه‌ف‌صه
 دایکی نیمانداران بیت، دوا‌ی نه‌ویش بو‌ نه‌وه گه‌وره‌کانی عمر.

الْحَدِيثُ ۹۵ // ۱. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : الْعَائِدُ فِي هَبْتِهِ كَالْكَلْبِ يَقِيءُ ، ثُمَّ يَعُودُ فِي قَيْنِهِ . . . که‌سی‌ک
 له‌دیاریه‌که‌ی په‌شیمان بیته‌وه، وه‌ک سه‌گ وایه که رشانه‌وه‌که‌ی خوی
 نه‌خوات.

۲. عَنْ ابْنِ عَمْرٍو وَابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ،
 قَالَ : لَا يَحِلُّ لِرَجُلٍ مُسْلِمٍ أَنْ يُعْطِيَ الْعَطِيَّةَ ، ثُمَّ يَرْجِعَ فِيهَا إِنَّا الْوَالِدُ فِيهَا يُعْطَى
 وَلَسَدَهُ . . . بو‌ هیچ موسلمانیک نیه له‌به‌خشین په‌شیمان بیته‌وه، ج‌گه
 له‌به‌خشینی باوک بو‌ کوره‌که‌ی.

گیره‌م‌وه‌ی فرموده‌که //

۱ . صحیح البخاری ، کتاب الهبة وفضلها والتحریر علیها باب هبة الرجل
 لامراته والمرأة لزوجها (۲۴۷۰) . صحیح مسلم ، کتاب الهبات باب تحریر
 الرجوع فی الصدقة والهبة بعد القبض إلا ما وهبه (۳۱۲۶) . ۲ . احمد

وضواركة. ترمذی وابن حبان و حاکم به صحیح یان داناه. سنن ابی داود -

کتاب البیوع ابواب الإجارة - باب الرجوع فی الهبة حدیث : ٣٠٨٩

مانای وشهکان // الهبة؛ خاوه ننداریکردنی مالیک به پیئی گریبه ستیک له سهر بریکسی دیاریکراو له بریدا، له ژیا نییدا. به مال له به خشراوه کهش نهوتریت هبة.

سهریاسهکان //

باسی یه کهم / له باره ی په شیمان بونه وه له دیاری، دوو پا هه یه:

یه کهم: دوا ی وهرگرتنی حرامه وهرگرتنه وهی، جگه له به خشینی باوک بو کوره که ی، به پای کومه لی زانایان. بخاری باینیکی بو داناه به ناوی: بابُ لَأَ يَحِلُّ لِأَخِي أَنْ يَرْجِعَ فِي هِبَتِهِ وَصَدَقَتِهِ. به به لگه ی دوو فرموده ی پیشوو: خواردنه وهی رشانه وه، حرامه، کهواته نه وه یش لهو بجیت حرامه.

احمد نه لیت: قتاده وتویه تی: خواردنه وهی رشانه وه به حرام نه بینم.

دوهم: په شیمان بونه وه له به خشیندا دروسته، ته نها له دیاری به خشین بو خرم نه بییت. به نام له خیرکردندا دروست نیه، به پای هاده ویهو ابوحنیفه.

١. طحاوي نه لیت فرموده ی: كَالْعَائِدِ فِي قَيْئِهِ، هرچه نده مانای حه رامبون نه گه یه نییت، به نام له ریواته که ی تردا که نه لیت: كَالْكَلْبِ، به لگه ی حرام نه بونیته تی: چونکه عبادته تی له سهر واجب نیه، کهواته خواردنه وهی رشانه وه، حرام نیه له سهری. مه به ست له فرموده کهش دورکه وتنه ویه له کرداریک که وهکو کرداری سهگ بییت.

وه نامی نه م رایه دراوته وه که: نه م جوړه شیوازه بو نه و پهری لومه کردنه، وهک نه و فرموده یه ی باسی یاری تاو له نه کات: وهک نه ویه ده ستبخاته گوشتی به رازه وه.^١

^١ فَكَأَنَّمَا غَمَسَ يَدَهُ فِي لَحْمِ خَنزِيرٍ. سنن ابی داود - کتاب الادب باب فی النهی عن اللعب بالانرد

بویه لیکدانه وه که ی سهره وه به دور نه زانریت، چونکه له گه ل مانای گشتی فرموده که دا به کناگریته وه، شه ریه تی ئیسلامیش ئه و جوړه دهسته واژانه بو لومه کردنی زور به کار نه هیئت، وه ک پڼگری کردنی له نویژدا له شیوازی دانیشتنی وه ک سه گ، ودانه وینه وه وه ک دهنوکدانی قه له ره ش، وئاوردانه وه ی ریوی... ته نها حه رامبونیش له وه دهسته واژانه نه خوینریته وه، لیکدانه وه ی دور له ماناش بیبایه خ سه یری نه کریت.

۲. طحاوی نه لیت فرموده ی: لَّا تَحِلُّ، حه رامبون ناگه یه نیت، وه ک فرموده ی: لَّا تَحِلُّ الصَّدَقَةُ لِنَفْسِ، که مانا که ی وایه: خیره ده و له مه ند ناشیت، وه ک چون به که سانی خاوه ن پیویستی نه شیت، مه به ستیشی توندبونه له که راهه تدا.

وه نام دراوه ته وه که: فرموده ی لَّا تَحِلُّ، پاشکاوانه و دیاره له حه رامبونیدا. گه ر بوتریت به شیوه ی مه جاز بو که راهه تیکی توند به کار دیت، لادانیه تی له مانا دیاره که ی.

۳. په شیمان بونه وه له خیرکردن دروست نیه و له دیاری به خشین دروسته، چونکه خیرکردن بو پاداشتی قیامه ته. ئه م جیاکاریه ش له نیوان دیاری وخیرکردندا، کاریگری نیه له سه ر حوکمه که.

باسی دوهم / ده رباره ی به خشینی باوک بو مناله کانی، دوو پاره یه:

یه که م: بو باوک دروسته له به خشینه که ی بو کوره که ی په شیمان بیته وه، گه وره بیت یان منال، به رای جمهور، به به لگه ی:

فرموده ی جابر: خوت و ماله که ت مولکی باوکتن^۱.

که واته په شیمان بونه وه ش له دیاریه که، په شیمان بونه وه نیه له پراستیدا: (چونکه مانی کوره که ش هی خویه تی)، له وانه شه بو ته مینکردن په شیمان بو بیته وه.

^۱ أَنْتَ وَمَالُكَ لِأَبِيكَ. سنن ابن ماجه - کتاب التجارات باب ما للرجل من مال ولده - حدیث: ۲۲۸۸.

دوهم: به هیچ شیوهیهک بؤی نیه په شیمان بیتوه، به پرای احمدو ابوحنیفه و الناصر والمؤید بالله.

سینیم: په شیمان بونوه تایبه ته به وهی منال بیت، به پرای هادویه.

وه لأم دراو ته وه که نه مه پیچه وانهی روکشی فرموده که یه.

باسی سینیم / دهر بارهی حوکمی شت به خشینی دایک، چهند رایه که هیه:

یه که م: دایک وه که باوکه له م حوکمه دا، به پرای زوربهی زانایان، چونکه وشهی الوالد باوک نه ویش نه گریته وه.

دوهم: بؤی نیه په شیمان بیتوه، به پرای المؤید بالله و ابوطالب و امام یه حیا: چونکه په شیمان بونوه وهی باوک، پیچه وانهی قیاسه، پیچه وانهی قیاسیش، قیاسی له سهر ناکریت.

سینیم: نه گهر باوکه که زیندوو بوو، دایک بؤی هیه له دیاری به خشینه که په شیمان بیتوه، نه گهر مردو بوو، بؤی نیه، به پرای مالکی مه زه به کان و اسحاق.

باسی چوارم / دهر بارهی په شیمان بونوه وهی ژن، له و پره ماره ییه یه نیبه خشیت به میړده که ی، دوو را هیه:

یه که م: بؤی نیه په شیمان بیتوه، به پرای هادی و بوخاریش له نه خعی و عمر بن عبدالعزیز به هله په سیردراوی تعلیقا نه یگیړته وه.

دوهم: نه گهر پیاوکه که فیلسی لیکر د بیت، پاره که بؤ ژنه که نه گهر د بیتوه، به پرای زوهری.

سینیم: هرکات نارووی لیبوو، بؤی هیه وهری بگریته وه له میړده که ی، به به لگهی فرموده ی: نافره تان که شت نه به خشن بؤ دستکوه ته وله ترسایه، هر نافره تیک به هاوسره که ی به خشی ویستی په شیمان بیتوه، بؤی هیه.^۱

^۱ اِنَّ النِّسَاءَ يَعْطَيْنَ رَغْبَةً وَرَهْبَةً، فَاَيُّمَا امْرَاةٍ اَحْبَبْتَ زَوْجَهَا فِشَاءَاتٍ اَنْ تَرْجِعَ رَجَعَتْ. اَخْرَجَهُ عَبْدُ الرَّزَّاقِ بِسَنَدٍ مُّتَّعٍ. مصنف عبد الرزاق الصنعاني - كتاب المواهب باب هبة المرأة لزوجها

الْحَدِيثُ ١//٩٦. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: تَهَادُوا تَحَابُوا.

دیاری بویه کتری بیهن، هتا له لای یه کتر خو شه ویست بن.

٢. عَنْ أَنَسِ بْنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَهَادُوا، فَإِنَّ الْهَدِيَّةَ تَسُلُّ السُّخِيمَةَ.

دیاری بویه کتر بیهن، چونکه کینه ی ناو دلان ناهیلنیت.

٣. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا نِسَاءَ الْمُسْلِمَاتِ، لَنَا تَحْقِرُنَ جَارَةَ لِبَارَتِهَا، وَلَوْ فَرَسَنَ شاةً..

ئهی نافرته تانی موسلمان، با هیج که سیکتان به سوك ته ماشای دیاری دراوسیکی نه کات، با سمی و ناخیش بیت.

گنر مرموی فه رموده که //

١. الأدب المفرد للبخاري - باب قبول الهدية حديث : ٦١٢.

ابوعلی ابن حجریش به إسنادیکى حسن ی داناوه^١.

٢. شعب الإيمان للبيهقي - التاسع والثلاثون من شعب الإيمان قصة

إبراهيم في المعانقة في الثالث والثلاثين من التاريخ - حديث : ٢٠٣٨٦٦٤

٣. صحيح البخاري - كتاب الأدب باب : لا تحقرن جارة لبارتها -

حديث : ٥٦٧٧، صحيح مسلم - كتاب الزكاة باب الحث على الصدقة

- حديث : ١٧٧٣

مانای وشه کان // السخيمة: کینه ی دل. فرسن: سمی ئیستر.

سه ریاسه کان //

باسی یه که م / نهم فه رمودانه کاریگه ری دیاری له سهر دلان دهرته خات.

^١ قال الألباني في الإرواء: حسن الإسناد ٤٥/٦

^٢ ضعفه الألباني في الإرواء ٤٥/٦

باسی دووم / له فرموده که دا وشه یهک لابراوه، (لَا تَحْقِرَنَّ جَارَةً لِّجَارَتِهَا هَدِيَّةً، وَلَوْ فَرَسَنَ شَاةً).

باسی سییه م / باسکردنی سمی و ناخ، بۆ زیاتر هاندانی دیاری به خشینی دراوسینییه به دراوسینیکی، نهک به خشینی سمکه به راستی، چونکه نه بیستراوه نه وه بکرنیت به دیاری.

باسی چوارم / له وانیه پئگرنکردن له فرموده که دا بگه پرنته وه بۆ:

ا. دیاری به خشه که، نه مهش پوکه شی پئگرنکردنی به سوک سه پرنکردنی نه و دیاریه ی نه یبه خشینت، چونکه سه رنه کیشینت بۆ دیاری نه به خشین.
ب. دیاری وه رگر، واته: به سوک ته ماشای نه وه مه که بۆت نه هینریت، با سوکیش بیت.

ج. یا بۆ هردوو لا نه گه پرنته وه.

باسی پنجه م / فرموده که هاندانه بۆ دیاری به خشین، به تایبته له ناو دراوسیناندا، با بی نرخیس بیت، چونکه خوشه ویستی وه زگری له گه ل خویدا نه مینیت.

الْحَدِيثُ ۹۷ // عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: مَرَّرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِثَمْرَةٍ فِي الطَّرِيقِ، فَقَالَ: نَوْلَا أَنِّي أَخَافُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الصَّدَقَةِ نَأْكُلُهَا.

پنجه مبهری خوا له پئگادا دهنکه خورما یه کی بینی. پاشان فرمودی: گه نه ترسامایه که مالی سه ده قهیه، نه مخراد.

گنر موهی فرموده که // صحیح البخاری - کتاب فی اللقطة باب إذا وجد ثمرة فی الطريق - حدیث: ۲۳۲۰. صحیح مسلم - کتاب الزکاة باب تحريم الزکاة علی رسول الله صلى الله عليه وسلم وعلى - حدیث: ۱۸۴۷

سه ریسه کان //

باسی یه که م / له باره ی هه لگرتنه وه ی شتی بی نر خه وه، دوو را هیه:

یه که م: هه لگرتنه وه ی دروسته، به وهش نه بیت به خاوه نی، گه خاوه نه که شی زانراو بیت، به به لگه ی: فرموده ی باسلیکراو.

دووم: دروست نیه مه‌گەر خاوه‌نه‌که‌ی نه‌زانراو بیټ، به‌لام گەر زانراو بیټ، با که‌میش بیټ به بی پرس هه‌نگرتنه‌وه‌ی دروست نیه.

باسی دووم / ده‌بارهی ناساندنی مالی بی نرخ، چه‌ند رایه‌ک هه‌یه:

۱. پیویست به ناساندن ناکات، به به‌لگه‌ی:

(ا) فهرموده‌ی باسلیکراو.

(ب) مه‌یمونه‌ی خیزانسی پیغه‌مبهر ده‌نکه‌ خورمایه‌کی دۆزیه‌وه، و خواردی، وتی: خوای گه‌وره خراپ بونی خوش ناوئیت. ^۱ له کتیبی فتح الباری دا هاتوه: واته نه‌گەر هه‌لی نه‌گرتایه‌ته‌وه، و نه‌یخواردایه، تیک نه‌چوو.

۲. پیویسته وه‌ک مالی به‌نرخ سالیک بنا‌سینریت، به‌پرای زیدو ناصرو القاسمیه و شافعی، به به‌لگه‌ی فهرموده‌ی: تا‌سالیک بیناسینه ^۲، باسی که‌م و زوری ماله‌که‌ی نه‌کردوه.

۳. تا‌سی پۆژ نه‌ناسینریت، به‌پرای المؤید بالله و امام یحیاو حه‌نه‌فیه‌کان، به به‌لگه‌ی:

۱. فهرموده‌ی: که‌سینک شتیکی بچوکی دۆزیه‌وه، په‌تیک بیټ یا دره‌میک یا شتیک له‌و بابته‌ه، با تا‌سی پۆژ بانگه‌وازی بو بکات، نه‌گەر شته‌که به‌های زیاتر بوو، تا شه‌ش پۆژ بانگه‌وازی بو بکات. لای طبرانی نه‌م زیاده‌یه‌ش هاتوه: نه‌گەر خاوه‌نه‌که‌ی هاتوه بیده‌ری، نه‌گه‌رنا، بیکه به‌خیر. ^۲

^۱ روى ابن أبي شيبة عن ميمونة زوج النبي صلى الله عليه وسلم: أنها وجدت ثمرة فأكلتها، وقالت: لا يحب الله الفساد. مصنف ابن أبي شيبة - كتاب البيوع والأقضية ما رخص

فيه من اللقطة - حديث: ۲۱۱۹۵

^۲ عرفها سنة.

^۳ من التقط لقطه يسيرة حبلأ أو درهماً أو شبه ذلك، فليعرفها ثلاثة أيام. فإن كان فوق ذلك، فليعرفه ستة أيام. مسند أحمد بن حنبل - مسند الشاميين حديث يعلى بن مرة الثقفي

ب. علی رەزای خوای لیبیت: دیناریکی له بازار دۆزیه وه و هینایه لای پیغه مبر، ئه ویش فرموی: سی روژ بیناسینه، ئه ویش وایکرد، که کهس خاوه نی نه بو، پاشان فرموی: بیخو.^١

ئەم دوو فرمودەیه فرمودە ی ناساندن تا یەک سال، تایبەت ئەکەن.

باسی سییەم / دەریارە ی فرمودە باسلیکراوه که وه و تراوه: چۆن پیغه مبر ی خوا، خورماکی له رینگادا جیهیشتوه، له کاتی کدا پیویسته پێشهوای موسلمانان مالی ونبوو بیاریزیت، ههروه ها مالی زهکات بیاریزیت و له شوینی خۆیدا سهرف بکات؟

وه نام دراوه ته وه که: به لگه نیه که پیغه مبر ههلی نه گرتیته وه تا بیاریزیت، به لکو ته نه نه یخواردوه وه و هه رعیک، یان ههلی نه گرتوته وه، تا جیهیلت بو که سیک که خیری پی ئه شیت.

پیویست نیه له سهه لپرسراو ته نه نه وه ماله بیاریزیت که نه زانیت خاوه نه که ی به دوایدا نه گهریت، نه که نه ماله ی که عادهت وایه له بهر کهم نرخیه که ی هه لنه گهریته وه.

باسی چوارهم / له فرموده که دا نه وه ی تاییه که: خو بیاریزیت له خواردنی نه ماله ی که گومانی هه رامبونی لی ئه کریت.

عن النبي صلى الله عليه وسلم - حديث : ١٧٢٢٢ . وَعِنْدَ الطَّبْرَانِيِّ : فَإِنْ جَاءَ صَاحِبُهَا، وَإِلَّا فَلْيَتَصَدَّقْ بِهَا.

^١ روى عبد الرزاق عن أبي سعيد: أن علياً رضي الله عنه جاء إلى النبي (صلى الله عليه وسلم) بدينار وجدّه في السوق، فقال النبي: عرفه ثلاثاً. ففعل، فلم يجد أحداً يعرفه، فقال: كُله. مسند أبي يعلى الموصلي - من مسند أبي سعيد الخدري حديث : ١٠٢٥

الْحَدِيثُ ١ // ٩٨. مَنْ زَيْدُ بْنُ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَسَأَلَهُ عَنِ اللَّقْطَةِ، فَقَالَ: إِعْرِضْهَا عِفَاصَهَا وَوَكَائَهَا، ثُمَّ عَرَفْهَا سَنَةً، فَإِنْ جَاءَ صَاحِبُهَا وَإِنَّا فَشَاكَ بِهَا. قَالَ: فَضَائِلُ الْفَنَمِ؟ قَالَ: هِيَ لَكَ أَوْ نَأْخِيكَ أَوْ لِلذَّنْبِ. قَالَ: فَضَائِلُ الْإِبِلِ؟ قَالَ: مَالِكٌ وَنَهَا؟ مَعَهَا سِقَاؤُهَا وَحِذَاؤُهَا، تَرْدُ الْمَاءِ وَتَأْكُلُ الشَّجَرَ، حَتَّى يَلْقَاهَا رَبُّهَا.

پیاویک هات بۆلای پیغه مبهرو پرسیا ری حوکمی شتی دوزراوه ی لیکرد، نهویش فهرموی: سهیرکه بزانه ده می توره که که می به چی به ستراره و، توره که که میش چیه و چونه؟ پاشان تا سالیکی جاری بو بد. نه گهر خاوه نه که می هاته وه بیده ره وه، نه گهر نا لای خوت بیست. وتی: نه ی حوکمی مه ری دوزراوه؟ فهرموی: یا بو تو یه، یا که سیکی تر نه بیات، یا گورگ نه یخوات. وتی: نه ی وشتری دوزراوه؟ فهرموی: تو چیته به سه ری وه؟ پیلاوی خوی وجهه نه ی ناوی خوی پییه، خوی دیته سهر ناو درخت ده خوا، تا خاوه نه که می دهیدوزیته وه.

٢. عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ أَوَى ضَائِلًا، فَهُوَ ضَالٌّ مَالِمٌ يُعْرِفُهَا. هَر كَسِيكَ دُوزْرَاوِيَه ك لاي خُوي گل بداته وه، هه تا بانگه وازی بو نه کات، به گومرا دانه نریت.

گیمره وهی فهرموده که // ١. صحیح البخاری، کتاب المساقاة، باب شرب الناس والدواب من (٢٢٦٥). و صحیح مسلم، کتاب اللقطة (٢٢٣٢). ٢. صحیح مسلم، کتاب اللقطة، باب فی لقطة الحاج (٢٢٣٩).

مانای وشه کان // فَسَأَلَهُ عَنِ اللَّقْطَةِ: پرسیا ری حوکمی شتی دوزراوه ی لیکرد له شه رعدا. عَرَفْهَا: بوخه لکی باس بکه. عِفَاصَهَا: نه وه ی پی نه پیچریت. وکائها: نه وه ی پی نه به ستریته وه. الضائِلَة: ناژه لی ونبوو. به جگه له ناژه لیش که ونبوو نه وتریت (لقطة). سِقَاؤُهَا:

ناوسکی، ملی. جِذَاؤُهَا: خوفه که می پیتی. فَهُوَ ضَالٌّ مَالٌ يَعْرِفُهَا: گومرایه
 نه گهر نه یناسینی. چونکه نه بییت دوزراوه بناسینریت. گهر به بی ناسینی
 هه لیگریت، نه وه گومرایه. فَشَأْنُكَ بِهَا: ناره زوی خوته نه پیاریزیت یا
 سودی لی وه نه گریت.

سهریاسه گان //

باسی یه گهم / له باره ی حوکمی هه لگرتنه وه ی شتی دوزراوه دا، چهند
 رایه ک هه یه:

یه گهم: هه لگرتنه وه ی باشتره، به پرای ابو حنیفه و شافعی. چونکه له سهر
 موسلمان فرهزه مالی براهی پیاریزی.

دووه م: هه لگرتنه وه ی باشتره، به پرای مالک و احمد، چونکه:

۱. فرموده ی: ونبوی موسلمان ناگر نه یسوتینی^۱. احمد و ابن
 ماجه و طحاوی نه یگپرنه وه له عبدالله بن الشخیر.

ب. چونکه بژاردن و قهرزداری به دوواوه یه.

سینیهم: هه لگرتنه وه ی فرهزه، به پرای هه ندیک زانا. فرموده ی (إِغْرَفُ
 عِفَاصَهَا)، واینک نه دهنه وه که: بو که سیکه پیش نه وه ی به خه لکی
 بناسینیت، به نیازه سودی لیوه رگریت.

باسی دووه م / له باره ی سودی پیناسکردنه که ی بو خه لکی، چهند رایه ک
 هه یه:

۱. تا تیکه ل به مالی خوی نه بییت.

۲. تا داواکردنه وه ی زانراو بییت.

۳. راستگوی و درو زنی داواکری نه زانریت.

۴. که سیکه وه ک خوی وه سفی کرد بو ی نه گپردریتته وه.

^۱ ضَائَةُ الْمُؤْمِنِ حَرَقُ النَّارِ . المعجم الكبير للطبراني - من اسمه عبد الله من اسمه عصمة -

عصمة بن مالك الخطمي، حديث: ١٤٢٢٤

باسی سینه‌م / له‌دوای وه‌سفرکردنی، که‌سینک هات وه‌سفی زیاتری کرد،
 قسه‌که‌ی وه‌رئه‌گیریت، وپیویسته بو‌ی بگپدریتته‌وه، به‌رای احمد
 ومالك، به‌به‌لگه‌ی:

۱. فرموده‌ی باسلیکراو: مَنْ أَوَى ضَالَّةً.

۲. له‌ریوایه‌تی بوخاریدا هاتوه؛ فَإِنْ جَاءَ أَحَدٌ يُخْبِرُكَ بِهَا، بَعْدَهَا
 وَوَعَائِهَا وَوَكَائِهَا فَأَعْطِهَا إِيَّاهُ.

ده‌سته‌واژه‌ی: اَعْطِهَا إِيَّاهُ، له‌فرموده‌که‌دا باسنه‌کراوه، له‌دوای
 فرموده‌ی: فَإِنْ جَاءَ صَاحِبُهَا، بو‌ی دانه‌نریت، بو‌یه باسنه‌کراوه چونکه له
 ماناکه‌وه دهرئه‌که‌ویت.

مالکی مه‌زه‌به‌ه‌کان، باس‌کردنی سیفته‌ی پارو و ژماره‌که‌ی، به‌مه‌رج
 دانه‌نین، چونکه له‌هه‌ندی‌ک ریوایه‌تدا هاتوه. وه‌ئه‌لین: ئه‌گه‌ر ژماره‌که‌شی
 نه‌زانی به‌لام کیسه‌که‌ی زانی، قه‌یناکا و زهره‌ری نیه. به‌لام ئه‌گه‌ر یه‌کینک
 له‌نیشانه‌کانی کیسه‌که‌ی زانی وئهویتری نه‌زانی، وتراوه: نایدیریتته‌وه تا
 هه‌ردوو نیشانه‌که نه‌زانیت، وه‌وتراوه: دوای ماوه‌یه‌ک چاوه‌پروانی پاشان
 ئه‌یدیریتته‌وه.

باسی چوارم / له‌دوای نه‌وه‌ی وه‌سفی ته‌واوی کیسه‌و ده‌می کیسه‌که‌ی
 کرد، ئایا بی‌سویند خواردن، ئه‌یدیریتته‌وه، یان پیویسته سویندیش
 بخوات؟ دوو را هه‌یه:

۱. بی‌سویند خواردن ئه‌یدیریتته‌وه، به‌به‌لگه‌ی: پوکه‌شی فرموده‌کان، این
 حجریش زیاده‌ی فَأَعْطِهَا إِيَّاهُ ی به‌صه‌حیح داناره.

۲. به‌بی‌سویند خواردن نایدیریتته‌وه، به‌به‌لگه‌ی فرموده‌ی: به‌لگه
 هینانه‌وه له‌سه‌ر داواکاره‌و سویند خواردنیش له‌سه‌ر داوالیکراوه.^۱

^۱ الْبَيِّنَةُ عَلَى الْمُدْعَى وَالْيَمِينُ عَلَى مَنْ أَنْكَرَ. الدارقطني - كتاب الحدود والديات وغيره، حديث

به لگهش تهنه شایه تیدان نیه، به لکو همر شتیک حه قی پی رون بیته وه
ئه وه به لگه یه، له وانهش: وه سفی ده می توره که که ی و توره که که ی.
وه لئام دراوه ته وه، که پیویسته ئیش به فرموده صه حیحه که بکرنیت
فَاعْطِهَا إِيَّاهُ، که واته که وه سفی کرد پیویسته بوی بگیرد ریته وه.
باسی پینجه م / پیویسته مائی دوزراوو، تهنه تا سائیک بناسینریت، بی
نرخ بیت یا به نرخ، به به لگه ی:

۱. فرمانکردن له فرموده که دا، که فرز ئه گه یه نیت.
۲. پیغه مبهری خوا ئه و که سه ی به گومرا ناوبردوه که پیناسه ی ناکات.
باسی شه شه م / له باره ی ناساندنی دوی سائیک، دوو را هه یه:
۱. واجب نیه، به رای جمهور، له کتیبی البخرذا ئه لیت: کؤدهنگی زانایانی
له سه ره، به به لگه ی: روکه شی فرموده که.
۲. واجبه، ئه وهش رایه که له عمره وه ئه گیرنه وه. وه لئامی ئه م رایه
دراوه ته وه که به لگه لای رای یه که مه.

باسی هه وتهم / ناساندنه که ی له شوینی کؤبونه وه ی خه لکیدا
ئه بیت، وه ک بازارو به رده رکی مزگه وته کان وشوینی کؤبونه وه کان، ئه لیت:
کی پاره یه کی لی ونبوه (بو نمونه)، به لئام سیفه ته که ی باس ناکات.
باسی هه شه م / نایا بوی هه یه ماله دوزراوه که بکاته مولکی خوی؟ دوو را هه یه:
۱. بوی نیه بیکاته مولکی خوی، به به لگه ی:

۱. فرموده ی موسلیم: ثُمَّ عَرَفَهَا سَنَةً، فَإِنْ لَمْ يَجِبْ صَاحِبُهَا فَهِيَ وَدِيعَةٌ عِنْدَكَ.
ب. له ریوایه تیکی ترده هاتوه: تا سائیک بانگه وازی بو بکه، ئه گهر
خاوه نه که ی نه زانرا، بو خوت خه رچی بکه، با ئه مانه ت بیت لات، ئه گهر
رؤژیک خاوه نه که ی هاتوه، بیده ره وه.^۱

۱. ثُمَّ عَرَفَهَا سَنَةً، فَإِنْ لَمْ يَجِبْ صَاحِبُهَا فَهِيَ وَدِيعَةٌ عِنْدَكَ، فَإِنْ جَاءَ طَائِبُهَا يَوْمًا مِنَ
الدَّهْرِ فَأَدَّاهَا إِلَيْهِ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ

۲. دروسته هه لسوکهوت به ماله کهوه بکات، بۆ خۆی دهوله مهند بیت یا هه ژار، یا بیکاته خیر، به به لگه ی فرموده ی: (وَأَلَّا فَشَأْنُكَ بِهَا)، له فرموده باسلئکراوه که دا.

باسی نۆیه م / ده رباره ی حوکمی دۆزراوه دوا ی سائیک، دوو را هه یه:

۱. ئه بیته مولکی خۆی، به پرای عمرو ابن عمرو ابن مسعود و مالک و الثوری و الأوزاعی و الشافعی، ئه وهش لای صنعانی نزیکترین رایه له راستیه وه، چونکه پیغه مبهری خوا مؤلته ی داوه لئی سهر ف بکریته، به لام فرمانی نه کرده که بکریته خیر.

۲. ته نها بۆی هه یه بیکاته خیر. نابیته بۆ خۆی به کاری بهینیت، به پرای علی و ابن عباس و کۆمه لیک له شوین که وتوان و ابو حنیفه.

باسی دهیه م / ئه گه ر دوا ی سائیک فه وتا، بۆ قهره بوکردنه وه ی، چه ند رایه ک هه یه:

۱. ئه گه ر ماله که ی خوارد، به پر سیاره به رامبهری، خۆ ئه گه ر ما بوو پیویسته بیگپریته وه، ئه گه ر نا نرخه که ی ئه داته وه، ئه مهش پای جمهوره و سه نعانیش به په سه ندی دانا وه، به به لگه ی:

۱. فرموده پیشوه که ی موسلیم : **وَلْتَكُنْ وَدِيعَةً عِنْدَكَ**، که به لگه ی ئه وه یه پیویسته قهره بو بکریته وه.

ب. له دوا ی ئه وه ی که مؤلته ی لئ سهر فکردنی ئه دات، پیغه مبهری خوا فرمان ئه کات به گه رانه وه ی بۆ خاوه نه که ی، ئه گه ر رۆژئیک په یدا بوو، ئه مهش واته به پر سیاره به رامبهری.

۲. ئه گه ر ماله که ی خوارد، قهره بوی ناکاته وه که خاوه نه که ی په یدا بوه وه. چونکه بوته مالی خۆی. به پرای اهل الظاهر وکه رابیسی.

سه نعانئ ئه لئیت: نازانم ده رباره ی فرموده که ی موسلیم چی ئه لئین؟ که به لگه یه له سه ر پیویستی قهره بوکردنه وه ی.

ماندوبون ئاو نه خواته وه، له بهر در ئیژی ملی و توانای پوشتنی، بویه پیوستی به کهس نیه هه ئیگریته وه، به پیچه وانهی مه پره وه.

حیکمه تیش له ریگریکردنی هه لگرتنه وه یدا نه وه یه که: له و شوینه دا بمینیته وه که ونبوه، زوتر خاوه نه که ی ئه یدوزیته وه، وه ک له وه ی لای خه لکی پاریزراو بیت.

دوه م: باشتر وایه هه ئیگریته وه، به پای حه نه فی مه زه به کان و نه وانهی هاو پای نه وانن.

بهشی سییهم :

کاروباری که سیّتی و سزاگان

الأحوال الشخصية

والجنايات

الْحَدِيثُ ٩٩ // عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنْحَقُوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا، فَمَا بَقِيَ فَلِأَوْلَى رَجُلٍ ذَكَرَ..
به شهکان بگه یه نن به خاوه نه کانی، نه وهی مایه وه بو یه که م نیئرینه یه.

گنیرمدهوی فهرموده که // صحیح البخاری، کتاب الفرائض، باب میراث
الولد من ابیه و امه (٦٣٦٢) .. صحیح مسلم، کتاب الفرائض، باب
الْحَقُّوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا (٣١١٣).

مانای وشه کان // الْفَرَائِضُ كَوَيْ الْفَرِيضَةِ يه، واته: بپری
دیاریکراوه، وشه که تایبته کراوه به میراث بردن.

سدریاسه کان

باسی یه که م / سودی وه سف کردنی پیاو به نیئرینه له فهرموده که دا، بو
دویات کردنه وه یه.

باسی دووه م / بپره دیاریکراوه کان له قورئاندا شه شن: نیوه، چواریه ک،
هه شتیبه ک، دوو له سهر سی، سییه ک، شه شتیبه ک.

باسی سییه م / مانای (مِنْ أَهْلِهَا)، که سییک به دهقی قورئان مافی هه یه له
میراتدا.

باسی چواره م / اولی: اِسْمِي تَفْضِيلُهُ لِه الْوَالِي وَه رگیراوه، واته
نزیک، واته ی دهسته واژه که ش: نزیکترین پیاوه له مردوو.

له باره ی مانای (أَوْلَى رَجُلٍ)، چهند رایه ک هه یه:

أ. خَطَابِي نُه لِيَّتْ: نزیکترین پیاویک که عصبه (پشت) بیئت.

ب. ابْنِ بَطَال نُه لِيَّتْ: نهو پیاوانه ی که عصبه ن، له دوی خاوه ن بپره
دیاریکراوه کان، گهر تیایاندا بوو له هه مویان نزیکتر بوو له مردوه که، نهو
مافی میراته که ی هه یه نه ک دوره که، نه گهر له نزیکیان له مردوه که وه ک یه ک
بون، میراتیبه که به ش نه که ن.

ج. و تراوه: مهبهستی پوره له گهل مامدا، و کچی برایه له گهل کوری خوشک، و کچی مامه له گهل کوری مام.

براو خوشکی دایک و باوکی یا له باوکه وه، عصبه نین، به لکو به دهقی نایهت به شیان هیه: «وَأِنْ كَانُوا إِخْوَةً رَجَالًا وَنِسَاءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَيْنِ» {النساء: ۱۷۶}. واته: نه گهر چه ند بر او خوشکیک بوون، نه وه برا دوو نه وهندهی خوشکی نه دریتتی.

باسی پینجهم / نزیکتین عصبه کوره، پاشان کوره کانیا و بهره و ژور، پاشان باوک، دوی نه و باپیر (باوکی باوک) و سه روتر.....

باسی شه شه م / فهرموده که باسی کاتیک نه کات که عصبه له پیاوان هه بیته. نه گهر نه بوو، پاشماوهی میراته که نه دریتته نه و نافره تانهی بریان بو دیاری نه کراوه، به به لگهی:

فهرمودهی ابن مسعود له بارهی کچیک و کوریک و خوشکیک: پیغه مبهری خوا نیوهی داوه به کچه که، بو ته و او کردنی دوو له سه ر سینه که شهش یه کی داوه به کچی کوره که، نه وهی ماوه ته وه بو خوشکه که. ^۱ بخاری گنراویه ته وه.

نه مهش کو ده نگیه که له وهی خوشکان له گهل کچاندا عصبه ن.

^۱ حدیث ابن مسعود رضي الله عنه في بنت و بنت ابن وأخت، قضی النبي صلى الله عليه وسلم لبائنة النصف، ولبائنة الابن السدس، تكلمة الثلثين، وما بقي للأخت. صحيح البخاري - كتاب الفرائض، باب ميراث ابنة الابن مع بنت - حدیث : ۶۲۶۶

الْحَدِيثُ ١٠٠ // عَنْ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ، وَلَا الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ..

موسلمان نابیته میراگری بیباوہ پرو، بیباوہ پریش نابیته میراگری موسلمان.

گیرمروہی فہرمودہ کہہ / صحیح البخاری، کتاب الفرائض، باب لا یرث المسلم الکافر ولا الکافر المسلم - (٦٣٩٤). صحیح مسلم، کتاب الفرائض (٣١١٢).

سہریاسہ کان //

باسی یہ کہم / وشہی (المسلم) لہ سہرہ تہی فہرمودہ کہہ دا فاعلہ، (الکافر) یش مفعول بہ، بہ لام لہ کو تہی فہرمودہ کہہ بہ پیچہ وانہ یہ. باسی دووہم / لہ بارہی میراگردنی موسلمان لہ بیباوہ پرو شہویش لہ موسلمان، دووہ راہیہ:

یہ کہم: ہیچ یہ کیکیان میراتی شہویر ناہن، بہ رای جمہور، بہ نگہ شیان: ا. فہرمودہی باسلیکراو.

ب. فہرمودہی عبد اللہ بن عمر کہ شہویرت: پیغہ مہری خوا فہرمودہ تہی: دوو میلی تہی جیا میراتی یہ کتر ناہن. ^١ احمد و چوارہ کہ گیراویانہ تہوہ. دووہم: موسلمان میراگری بیباوہ پرہ، بہ لام بہ پیچہ وانہ وہ نابیته، شہویش رای موعازو موعاویہ و مسروق و سعید بن المسیب و ابراہیمی نہ خہعی و اسحاق و امامیہ ناصر، بہ نگہی:

ا. موعاز گوئی لہ پیغہ مہر بوہ فہرمودہ تہی: ئیسلام زیادئہ کات و کہم ناکات. ^١ ابوداؤد گیراویہ تہوہ، حاکم یش بہ صحیحی داناوہ.

^١ لَا يَتَوَارَثُ أَهْلُ مِلَّتَيْنِ. سنن الترمذی الجامع الصحیح - الذبائح، أبواب الفرائض عن رسول الله صلى الله عليه وسلم - باب لا يتوارث أهل ملتين، حديث: ٢٠٨٥

ب. دووبرا یه کیکیان موسلمان نه ویتیش جوو، باوکیان به جوله که یی مرد، کوپه جوله که که هموو میراته که ی برد، که هاتنه لای موعاز بو دادوهری کردن کاتیک موسلمان که شکاتی کرد، موعاز به شی موسلمان که شیدا.^۲ مسدد گیراوی ته وه.

ج. ابن ابی شیبیه له عبدالله بن مغفل نه یگیرن ته وه، که وتیه تی: له قه زاوه تی موعاویسه باشتر نه بینیه، میرات له خاوهن کتیبه ناسمانیه کان نه بنین وئهران لیمان نابهن، حه ناله ژنیان لیبخوازین، بو زیان نیه لیمان بخوازن.^۳ وه نام دراوه ته وه که:

ا. فهرموده که ی بوخاری و موسلیم دهقه له میرات نه برندنیان. (هیچ کامیان).

ب. له فهرموده که ی موعازدا تایبه ته ندیتی میرات بردنی موسلمانی تیا نیه، ته نها باس له باشیتی دینی نیسلام شهکات به سهر دینهکانی تردا، وه له زیاد بوندایه و کهم نابیت.

باسی سینه م / له باره ی میراتی هه لگه پراوه وه، چهند رایه ک هه یه:

یه که م: میرات بهره موسلمانهکانی میراتی نه بن، به پای هادی و ابو یوسف و محمد.

دووه م: میراته که ی بو بیت المال. به پای شافعی.

سینه م: نه و مالیه ی پیش په شیمان بونه وه دهستی که وتوه بو میرات بهره موسلمانهکانیتی، نه وه ش دوا ی هه لگه پراوه وه دهستی که وتبیت، بو بیت المال. نه مهش پای ابو حنیفه یه.

^۱ الإسلام یزید ولا ینقص. سنن ابی داود - کتاب الفرائض، باب هل یرث المسلم الکافر؟ - حدیث: ۲۵۲۹

^۲ اِخْتَصِمَ إِلَىٰ مَعَاذِ أَخْوَانِ مُسْلِمٍ وَیَهُودِيٍّ، مَاتَ أَبُوهُمَا يَهُودِيًّا، فَحَارَ ابْنَهُ الْيَهُودِيَّ مِيرَاثُهُ، فَتَنَارَعَهُ الْمُسْلِمُ، فَوَرَّثَهُ مَعَاذُ.

^۳ مَا رَأَيْتُ قَضَاءً أَحْسَنَ مِنْ قَضَاءِ مَعَاوِيَةَ، نَرِثُ أَهْلَ الْكِتَابِ، وَلَا يَرِثُونَنَا، كَمَا يَحِلُّ لَنَا النِّكَاحُ مِنْهُمْ، وَلَا يَحِلُّ لَهُمْ مِنَّا. مصنف ابن ابی شیبیه - کتاب الفرائض، من كان یورث المسلم الکافر - حدیث: ۲۰۸۱۶

الْحَدِيثُ ١٠١ // عَنْ الْمُقْدَامِ بْنِ مَفْلُكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْخَالُ وَارِثٌ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ..

خال میراتگری که سیکه که میراتگری تری نه بیئت.

گیرمدهی فہرمودہ گہ // أحمد وأبو داود ونسائي وابن ماجه. أبو زرعة ي رازی به حسنی داناوه، حاکم وابن حبان به صحیحی داناوه. سنن الترمذی الجامع الصحیح - الذبائح أبواب الفرائض عن رسول الله صلى الله عليه وسلم - باب ما جاء في ميراث الخال حديث : ٢٠٨١

سہریاسہ گان //

باسی یہ گہم / خال بہ خزمان دائہ نریت.

باسی دووہم / لہ بارہی میرات بردنی خزمانوہ دووہیہ:

یہ گہم: میرات تہ بن، کہ سیک دواى خوی تہ نہا خوشکی دایک وخوشکی باوک جیبہ نیت، لہ سی بہش دو بہشی بو خوشکی باوک وبہ شیکیش بو خوشکی دایک، تہ مہ پای زوریک لہ زانایانی ئالی بہیت وعلی وابن مسعود وأبي الدرداء..... بہ بہ نگہی:

١. فہرمودہی باسلیکراو. وہ لاما میان دراوہ تہ وہ کہ:

ا. فہرمودہ کہ تہ نہا باسی خال تہ کات نہ کہ خلیکی تر، ئایہ تہ کہش بہ کورتی باسی کردوہ، مانای اولی الأرحام، تیایدا لہ مانا کہی لای زانایانی فیقہ.

ب. فہرمودہی باسکراویش قسہی لہ سہرہ. بہ نام: فہرمودہ کہ ہندیک زانا بہ صحیحیان داناوہ ہندیکی تریش بہ حسن، بہ کوی ہمویان دہ توانری ئیشی پینکریت گہر بہ تہ نہاش ئیشی پی نہ کریت.

٢. گشتگری ئایہ تی ﴿وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ {الأفعال: ٧٥}. واتہ: خزمہ گان بہ یہ کتری لہ

^١ قال الألباني في الإرواء: إسناده حسن (١٢٨/٦).

پیشترن له کتیبی خوادا، خوی گه وره به هه موو شتیک زانایه. گشتگیری
 نایه تی ﴿لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا
 تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ﴾ {النساء: ۷}. واته: پیاوان به شیان هیه له و
 ماله ی باوک و دایک و خزمانیان بویان جیهیشتون، وه نافرته تانیش
 به شیان هیه له و ماله ی باوک و دایک و خزمانیان بویان جیهیشتون.
 وشه کانی: الرِّجَالِ، النِّسَاءِ، الْأَقْرَبِينَ، نه یانگریته وه، که سیکیش بلیت نه م
 نایه ته تایبته کراوه پیویسته به لگه بهینیت.

به لام و تراوه که نه گهر له گشتگیری نایه ته کاندایه هیه.

دووه م: میرات نابهن: به پای زید بن ثابت و زوهری و مکحول و القاسم بن
 ابراهیم امام یه حیواو مالیکی و شافیعی زانایانی حجازه. به به لگه ی:

۱. پیشکه کان ته نها به قورئان یا سوننه تیکی راست یا کوده نگی
 زانایانه وه جیگیر نه بیت. نه مانهش لیره دا به دینا کریت.

۲. چه ند فرموده یه ک باسی میراتنه بردنی پور له پری دایک و باوک وه
 نه کن، هه چه ند قسه یان له سه ره، به لام پالپشته به و بناغه یه ی که
 میرات بردن نیه به بی بونی به لگه له وانه ی باسکران.

باسی سیه م / نه وانه ی پییان وایه خزمان میرات نابهن نه لین:

که سیک هیچ میراتگریکی نه بیت، نه گهر بیت المال ریخرا بوو، بو
 نه وه. نه گهر له دهستی پیشه وایه کی دادگر دابو که له خاوه ن مافه کاندای
 صهر فی نه کات، یا له ولاتدا دادوهریک هه بوو که مه رجی دادوهری تیا بوو
 وه پری پیدرابوو مالی خه لکی هه لسوپرینیت، نه و ماله میراتی ه ی
 نه دریتی، تا له به رژه وه ندیه کاندای به گهری بخات.

الحديث ١٠٢ // عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
إِذَا اسْتَهَلَ الْمَوْلُودُ وَرِثَ.

نهگەر مندال هاته دنیاوه میراتی نهبات.

گنیر مرموی فەرموده که // سنن ابی داود ، کتاب الفرائض ، باب فی المولود
یستهل ثم يموت (٢٥٤٦) .. وه ابن حبانیش به صحیحی داناوه.^١
سه ریاسه کان //

باسی یه که م / له مانای (الإسْتِهْلَالُ)، داچه ند رایه که هه یه:
یه که م: فەرموده یه کی لاواز گنیر دراوه ته وه دهر باره ی مانا که ی: (الإسْتِهْلَالُ
العطاس) اِسْتِهْلَالُ واته پزمین. بزار گنیراویه ته وه.^٢
دوه م: اِبْنُ الْأَثِيرِ نَهَيْت: گریانی منداله کاتی له دایکبونی، چونکه
به لگه و نیشانه ی ژیا نیه تی.

باسی دوه م / له باره ی چۆنیه تی زانینی ژیا نی مناله که، دوو رایه هه یه:
یه که م: دهنگ یا جوئه، به پای علی والکرخی وزفر و شافعی.
دوه م: هاوارکردن، به پای اِبْنِ عَبَّاسٍ وَجَابِرٍ وَشَرِيحٍ وَنَخَعِيٍّ وَمَالِكٍ
وَخَلْعِيٍّ مَهْدِيْنَه.

باسی سییه م / فەرموده که به لگه ی نه ره یه که: نهگەر مندال به زیندوی بوو، پاشان
مرد، وه که خه لکی تر ته ماشا نه کریت: میرات نه بات و خزمه کانی میراتی لی
نه بن، هه مان حوکه کانی وه که شوژدن و کفنکردن و نوژکردن له سه ری و له
کاتی کوشتنیدا تۆله یا خوینبایی پیویست نه بیت.

^١ صححه الألبانی فی صحیح ابی داود من حدیث ابی هریره (٢٩٢٠).

^٢ مصنف ابن ابی شیبه - کتاب الديات الاستهلال التي تجب به ؛ الديات - حدیث : ٢٧٤٦٨

باسی چوارم/ دهربارهی ژمارهی ئەو ئافرەتە متمانه پینکراوانەى هەوالی ژیانى منالەكە رائەگەيەنن ،چەند رايەك هەيە :
 يەكەم: تەنھا يەك ئافرەت بەسە، بەپرای هادەويە.
 دوەم: پيويستە دوو ئافرەتى متمانه پينکراو بن، بە پرای هادی و مالک.
 سێيەم: پيويستە چوار بن، بە پرای شافعی.
 ئەم جیوازی رايەش لە هەموو ئەوانەيە كە تايبەتن بە ئافرەتانەوه.
باسی پینچەم/ فرمودەكە ئەوه ئەگەيەنیت كە: ئەگەر منالەكە نیشانەى ژيانى تيا نەبوو، بە زیندوو دانانریت و هیچ كام لەو حوكمانەى سەرۆه نايگرتەرە.

الْحَدِيثُ ١٠٢ // عَنْ صَمْرِ بْنِ شَعِيبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيْسَ لِلْقَاتِلِ مِنَ الْمِيرَاثِ شَيْءٌ.

بكوژ هیچ شتیك لە میراتی كوژراوهكە نابات.

گێرمووهی فرمودهكە // السنن الكبرى للنسائي، كتاب الفرائض، توريث القاتل (٦١٧٧). سنن الدارقطني، كتاب الفرائض والسير وغير ذلك، (٣٦٣٢).^١

سەریاسەكان //

باسی يەكەم/ دهربارهی میرات بردنی بكوژ، دوو را هەيە :
 يەكەم: میرات نابات، كوشتنی ئەنقەست بێت یا بەهەلە، بە پرای شافعی و ابوحنيفه و هاوهلانی و زۆر بەی زانایان.
 وه ئەلین: نە لە خوینبایيەكە، نە لە سامانی كوژراوهكە میراتی نابات، بە بەلگەى:

١. فرمودەى باسلىكراو. چەند پالپشتيكيكيشى هەيە بە هەمويانەوه، نيشيان پى ئەكریت.

^١ قال الألباني في الإرواء: صحيح لغيره. (١٦٧١).

ب. بهیههقی له خلاسوه ئه یگیریتته وه: پیاویک بهردیکی هه لداو بهر دایکی خوی کهوت و پینی مرد، ویستی میراتیه کهی دایکی بیات، براکانی وتیان: مافت له میراته کهدا نیه. که کیشه که یان بهر زکرده وه بۆلای عهلی، پینی وت: له میراتیه کهیدا تهنها بهرده که مافی تو بوه. خوینی دایکی لیسهندو هیچیشی له میراته که نه داپینی.^١

ج. ههروه ها بهیههقی له جابر کوپی زهید ئه یگیریتته وه، که وتیه تی: هه ر پیاویک، پیاویک یا ئافره تیک له وانهی که میراتیان لینه بات، به نه نقه ست یا به هه له بکوژیت، میراته کهی بهر ناکه ویت. هه ر ئافره تیکیش، پیاویک یا ئافره تیک بکوژیت، به نه نقه ست یا به هه له، میراته که یانی بهر ناکه ویت.^٢

ئه گه ر کوشتنه که به نه نقه ست بوو، تو له ی لسی ئه کریتته وه، مه گه ر میراتبه رهکانی لینی خوشبن. خو ئه گه ر لیشی خوشبن، به شه میراتی نه له خوینه که نه له میراتیه کهی بهر ناکه ویت. نه مه ش قه زاوه تی عومه ری کوپی خهتاب و شورهیح و زوری تر له دادوه رانی موسلمان.

دوه م: ئه گه ر کوشتنه که به هه له بوو، له ماله که میراتی نه بات، نه که له خوینه که، به پای هادهویه و مالک و نه خه می.

وه نامی نه م پایه ئه دریتته وه که: هیچ به لگه یه که له سه ر نه و جیاکاریه نیه، به لکو به فه رمودهکانی پینشوتر وه نام ئه دریتته وه.

^١ ان رجلاً رمى رجلاً بحجر فأصاب أمه، فماتت من ذلك، فأراد نصيبه من ميراثها، فقال له إخوانه: لا حق لك، فأرثتموها إلى علي رضي الله عنه، فقال له علي رضي الله عنه: حقا من ميراثها الحجر، فأخرمه الدية، ولم يقطه من ميراثها شيئاً. السنن الكبرى للبيهقي - كتاب الفرائض، باب لا يرث القاتل - حديث: ١١٤٥١.

^٢ أيما رجل قتل رجلاً أو امرأة عمداً أو خطأ ممن يرث، فلا ميراث له منهما، وأيما امرأة قتلت رجلاً أو امرأة عمداً أو خطأ، فلا ميراث له منهما. السنن الكبرى للبيهقي - كتاب الفرائض، باب لا يرث القاتل - حديث: ١١٤٥٢.

الحدیث ١٠٤ // عَنْ عَمْرٍو بْنِ شَعِيبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَوْدَعَ وَدِيعَةً فَلَيْسَ عَلَيْهِ ضَمَانٌ.

کەسیک شتیکی لادانرا، که تیاچوو بەرپرسیار نیە لیتی.

گنیر مەمۆدی فەر مودەکە / ابن ماجه، کتاب الصدقات، باب الودیعة (٢٣٩٨).^١

له پوایه تیکی دارقطنی دا هاتوه: لیس علی المستعیر غیر المغل ضمان، ولا علی المستودع غیر المغل ضمان. سنن الدارقطنی - کتاب البیوع، حدیث: ٢٥٩٤

سەریاسەکان //

باسی یەگەم / و دِيعَةٌ: ئەو مالهیه که خاوەنەکە یەکەسیک لەبری ئەو، لای کەسیکی تر دایه نیت، بە مەبەستی پاراستنی.

وەرگرتنی ئەو مالهش دوو حوکمی هیه:

١. سوننەتە: ئەگەر لە دەستپاکی خۆی دلتیا بوو، بە بەلگە ی نایەتی: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى﴾ {المائدة: ٢}.

وہ فەر مودەدی: خوا لە یارمەتی بەندە کە یدا یە ما دام ئەو لە یارمەتی براكەیدا بێت.^٢ موسلیم گنیراویەتەو.

٢. فەرزه: کاتیکی کەسی تر لەو گونجاوتر نەبوو، ترسی ئەو شەیی هەبوو ئەگەر وەری نەگریت، مالهکە لەناو ئەچیت.

باسی دوهم / دەربارە ی مالی خواستراو، دوو پامەیه:

^١ حسنه الألباني في الإرواء (١٥٤٢).

^٢ والله في عون العبد ما دام العبد في عون أخيه. صحيح مسلم - كتاب الذكر والدعاء والتوبة والاستغفار، باب فضل الاجتماع على تلاوة القرآن وعلى الذكر - حديث: ٤٩٧٢

یه کهم: به ئەمانەت دائە نریت، واتە ئەو کەسە ی لای دائراوە، قەرەبوی ماله که ناکاتەوہ که له ناوچو، مەگەر بە ئەنقەست زەرەری پسی گە یان دبیئت، بە بە لگە ی:

ا. فەر مودە با سلیکراوە کە.

ب. چەند وتە یەک لە ئەو کەسە کە و ابوبە کەرو عەلی و ابین مسعود و جابرەو، هە یە. هەندیکیان قەسە ی لە سەرە.

ج. کۆدەنگی زانایان لەو بارە یەو، وە ک لە کتیبی البحردا هاتوہ.

دوہم: ئەگەر قەرەبو کردنەو بە مەرج دائرا، ئەوہ لە ئەستۆیدایە، ئەم پرایەش لە حەسەنی بە صری ئەگێر نەوہ.

و ئەلام دراو تەوہ کە: لە گەل دەستدریژی کردنی بە ئەنقەستدا، قەرەبوی لە سەرە. چونکە بەو دەستدریژی کردنە ئەبیئتە ناپاک، کەسی ناپاکیش لە ئەستۆیدایە، وە ک پیغە مەبەر ئە فەر مویت: **وَلَا عَلَى الْمُسْتَوْدِعِ غَيْرَ الْمُغْلِ ضَمَانٌ**.

المُغْلُ واتە ناپاک، واتە ئەگەر دەستدریژی کردە سەر ماله کەو نە پیا راست، ئەوہ قەرەبوی لە سەرە، چونکە جوړیکە لە ناپاک ی.

باسی سینیەم / و دیعە دانان، بە دوو شیوہ ئەبیئت:

١. بە زمان، بلیئت: ئەم ماله م لای تو دا نا، بیپاریزە بۆم. یا هەر وشە یەکی تر ئەو مانایە بە خشیئت.

٢. بە بی دەربیرینیش ئەبیئت، وە ک ئەوہ ی لە دوکانە کە یدا شتیک دا بنیئت، ئەویش ئاگادار بیئت، وە ریگری لینە کات، یا لە مزگە و تدا بیئت، بە لام لە نوێژ کردندا نەبیئت. بە لام ئەگەر نوێژی ئە کرد، ئەوہ نیشانە ی رەزامەندی نیە، چونکە لەو کاتە دا ناتوانیئت رای خۆی دەربیریئت.

(١٠٥) هَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، فَإِنَّهُ أَغْنَى لِلْبَصْرِ، وَأَخْصَنَ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ..

ئەو کۆمەڵی گەنجان، هەر کە سێکتان توانای هاوسەرگرتنی هەبوو، با بیهینیت، چونکە زیاتر چاوە گرتەووە دامین ئە پارێزیت. کە سێکیش توانای نەبوو، با بەرپۆژوو بێت چونکە قەڵغانە بۆی.

گیڕمەمۆی فەرمودەکە // صحیح البخاری، کتاب النکاح، باب قول النبي من استطاع منكم الباءة (٥٠٦٦). و صحیح مسلم ، النکاح، (٣٤٦٤).

مانای وشەکان // النکاح، لە زمانەوانیدا: تێهە لکێشکردن و چوونە ناویە ک. لە شەرعیشدا: گریبەستیکە، جوتبونی پێ حەلال ئەبێت.

مَعَشَرَ: کۆمەڵێک کە لە سیفەتیکدا هاوبەش بن. الشَّبَاب: گەنجان. لەبەر ئەوە تدا واتە جوڵەو چالاکی. چەند رایە کە هەیه بۆ دیاریکردنی تەمەنی لاو. تا کو شانزە سالی حِلَّات پێگەشتووە، تا سی سالی شاب گەنجە، تا چل سالی کەل کەم، سەر و چل سالی شێخ واتە پیر.

سەریاسەکان //

باسی یەگەم / فەرمودە کە روی لە گەنجانە، چونکە ئەوان شەهوەتیا ن بەرامبەر ئا فرەتان هەیه.

باسی دوهم / دەریارە ی مەبەست لە وشە ی (الباءة) ، دوو را هەیه:

یەگەم: الجماع، واتە جوتبون. ئەم رایەش دروسترینیا نە، مانای فەرمودە کە ش ئەو هیه: کە سێک توانای جوتبونی لە گەل ئا فرە تاندا هەبێت، لە بەر ئەو ه ی توانای مانی بۆ هاوسەرگیری هەیه، با ژن بیهینیت، کە سێکیش توانای جوتبونی نەبێت، لە بەر ئەو ه ی توانای مانی ژنەینانی نیە، با بەرپۆژوو بێت، تا کو ئا رەزوە کە ی دامرکیت.

دوهم: پیوستیه کانی ژنهینان، واته: که سیک پیوستیه کانی ژنهینانی ههیه، با ژن بهینیت، که سیکیش نیه تی با به پوژو بیت.

باسی سینه م / فرموده ی: (فَأْتَهُ لَهُ وَجَاءٌ)، واته: چون الوجاء ناره زوه که ی دانه مرکینیت هه، پوژوش هه مان کاریگری ههیه.

دهرباره ی مانای الوجاء یش، دوو را ههیه:

١. دهرهینانی ههردوو گونه، وهک له ریوایه تی ابن حباندا هاتوه.

٢. خه ساندن.

باسی چوارم / فرموده ی: فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ، هاندانه بو به پوژوبون.

له بهر ئەم هۆکارانه یه پوژو بوته قه لغان بو خاوه نه که ی:

١. به که مکردنه وه ی خواردن و خواردنه وه، دل ودهرون له ناره زوو نه گه پرت هه.

٢. خوای گوره نهینیه کی له پوژودا داناوه، له کاتیکدا ته نها وازهینان له خواردن

و خواردنه وه بی به پوژوبون، ئەو کاریگریه ی نیه.

٣. له به پوژوبوندا ناگاداری خوایی تیا یه، که سیکیش خوا بکاته ناگادار به سه ر خویه وه، له گونا هه کان دور نه که ویت هه.

باسی پینجه م / خَطَّابِي فرموده ی: فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ، نه کاته به لگی نه وه ی که:

به کارهینانی داوده رمان بو دامرکاندنه وه ی ناره زوه کان دروسته. به نام پیوسته دهرمانیک بیت ناره زوه که بنپر نه کات، ته نها هیواشی بکاته وه، چونکه:

١. له وانیه له دواروژدا توانای ژنهینانی بو دروست بیت، به لکو خوای گوره

پهیمانی دهوله مند بونی بهو که سه داوه، که داوینی پاک رانه گریت.

٢. کو دهنگن له وه دا که: خو خه ساندن و گون دهرهینان دروست نیه، به کارهینانی

ئه م دهرمانه ش بو بنپر کردنی، وهک نه وانه.

باسی شه شه م / دهرباره ی جوړی فرمان کردن به ژنهینان له فرموده که دا، ئەم

رایانه ههیه:

١. بۆ که سیک توانای هه بیئت، ئەو فرمانه بۆ واجب بونه، ئەمەش پای داود و ابن حزم و ریوایه تیکی احمد و کۆمه لیک له سه له ف، به به لگه ی: روکه شی فرموده باسلیکراوه که.

٢. فرمانه که بۆ ندب خۆبه خشیه. ئەمەش پای جمهوره، به به لگه ی نایه تی: ﴿فَوَاحِدَةٌ أَوْ مَمْلُوكَةٌ﴾ {النساء: ٣}.

ئەم نایه ته سه رپشکی کردوین له نیوان ژنه ینان و که نیزه که دا. به کۆده نگه زانیان رابواردن له گه ل که نیزه کدا واجب نیه، که واته ژنه ینانیش واجب نیه، چونکه له نیوان کرداریکی واجب و نا واجب دا سه رپشک ناکریت.

بانگه شه ی کۆده نگه زانیانیش به دی نه هاتوه، چونکه داود و ابن حزم پای جیا وازیان هیه.

ابن دقیق العید ئەلیت: هه ندیک شه رعان ژنه ینان ئەکن به م به شانوه:

یه که م: واجبه، بۆ که سیک ترسی که وتنه ناو گوناھی هه بیئت، و توانای ژنه ینانی هه بیئت، به نام توانای که نیزه که کربنی نه بیئت، قرطبی ش ئەلیت: واجبه له سه که سیک به و ژنه ینانه نه بیئت، ناتوانی و از له زینا به یئیت.

دوهم: سوننه ته بۆ که سیک توانای مندال خستنه وه ی له و ژنه ینانه هه بیئت، با ئاره زوشی بۆ ژنه ینان نه بیئت، به به لگه ی:

١. فرموده ی: له ناو میلله تاندا شانازی به زۆریتانه وه ئەکه م.

٢. روکه شی فرموده کان که هاندان و فرمانکردن به ژنه ینان ی تیدایه.

سییه م: حه رامه، بۆ که سیک زیان به ئافره ته که بگه یه نیئت له جوتبون له گه لیداو له به خیو کردنیدا. با ئەو که سه توانای ژنه ینانی هه بیئت و چه زیشی لیبات.

چوارهم: مه کروهه باش نیه، بۆ که سیک زهره به ژنه که ناگه یه نیئت، به نام خوشی ئاره زوی له ژنه ینان نیه.

پینجه م: موباحه، ئەگه ر ئەو هوکارو ریگریانه ی سه ره وه نه بون.

باسی حەوتەم / فەرمودەکە هاندانی تێدایە بۆ دەستخستنی شتێک چا و پابگریت و دامین بپاریزیت.

باسی هەشتەم / فەرمودەکە ئەوەی تیا یە کە: بۆ ژنەینان زۆر لەخۆ ناکریت (وەک قەرزکردن بۆی).

باسی نۆیەم / عیراقتی فەرمودەکە ئەکاتە بەلگەی ئەوەی کە:

ئەنجامدانی خواپەرستیەک، تیکەل بە مەبەستێک بێت، دروستە، و وەک رێا نیە. بەلام باشترە بڵین: ئەگەر ئەو مەبەستەش خواپەرستی بوو، وەک خواپەرستیەکە خۆی، قەیناکە. چونکە بە بەرپۆژو بون، دامین ئەپاریزیت و چا و پائەگیریت. خۆ ئەگەر مەبەستەکە مباح بوو، وەک ئەوەی نوێژ بکات تا دوربکەوێتەو لە قسەکردن لە گەل کەسیکی نامادەبودا، ئەو ئەتوانریت بەوەی پیشوو بشوبهینریت، وە یان بوتریت: ئەو قیاسە نایگیریتەو. بەلام ئەگەر نوێژی کرد بۆ بەشداری نەکردن لە قسە ی خراپ و غەیبەت کردن، ئەو مەبەستیکی باشە.

(۱۰۶) من أنس بن مالك رضي الله عنه قال: جاء ثلاثة رهط إلى بيوت أزواج النبي (صلى الله عليه وسلم) يسألون عن عبادته، فلما أخبروا كأنهم تقالوها، فقالوا: أئن نحن من رسول الله، قد غفر له ما تقدم من ذنبه وما تأخر؟ فقال أحدهم: أما أنا فإني أصلي الليل أبداً. وقال الآخر: وأنا أصوم الدهر ولا أفطر. وقال آخر: وأنا أعتزل النساء وأنا أتزوج. فجاء رسول الله (صلى الله عليه وسلم) فقال: أنتم فأنتم كذا وكذا؟ أما والله إني لأخشاكم لله وأتقاكم له، ولكني أصلي وأناصم وأفطر، وأتزوج النساء. فمن رغب عن سنتي فليس مني.

سى کومهل هاتن بو ماله کانی پیغه مبهري، بو پرسيارکردن دهر باره ی خواپه رسته که ی. که پییان و ترا، وه که شهوی به که می بزائن. به نام و تیان: نیمه له کوی و پیغه مبهری خوا له کوی. خوا له گونا می له وه پیش و داهاتوی خوشبوه؟ به کیکیان و تی: من هموو شهو شه و نویرژ نه که م. نه ویترو تی: منیش ساله که به پوژوو نه بيم و نایشکیتم، نه ویتروش و تی: منیش له نافرده تان دورنه که وه وه و ژن ناهینم. پیغه مبهری خوا هاته وه و فرموی: نیوه بون ناوار ناواتان و توه؟ من له هه موتان له خواترس ترم و به ته قواترم، به نام نویرژیش نه که م و نه شخوم، به پوژوو نه بيم و نه شیشکیتم، وه ژنیش نه هینم. که سیک پشت له پربازی من بکات له من نیه.

گیرمدهوی فرموده که // صحیح البخاری - کتاب النکاح باب الترغیب فی النکاح

- حدیث: ۴۷۷۷ . صحیح مسلم - کتاب النکاح باب استحباب النکاح

لمن تاقت نفسه إليه - حدیث: ۲۵۶۶

مانای وشه کان // سنتی: پربازی من. لیس منی: له سه پربازی پاکی من نیه.

سه ریاسه کان //

باسی به که م / فرموده که به لگی شهوی به که: خواپه رستی پربیدراو، میانه پرهویه

تیایدا، نه که قولبونه وه و زهره به خو گه یانندن و، واز هینان له حاله کان

همه موی. وه ئەم شەریعەتە لە سەر میانە پەروی و ئاسانکاری بیناکراوه. خوای گەرە ئەفەرمویت: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ {البقرة: ١٨٥}.

باسی دوهم / دەربارەوی بەکار هینانی خواردن و پۆشاکى حەلال، دوو پرا هەیه:

یەكەم: دروستە، بەپرای طەبری، بە بەلگەى فەرمودە باسلیکراوه کە.

دوهم: دروست نیە، بە بەلگەى ئایەتى: ﴿أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا﴾ {الأحقاف: ٢٠}.

قازى عیاض ئەلئیت: ئەم ئایەتە دەربارەوی بیباوه پرا نە.

پرای دروست ئەو هیه کە: مامناوهند بیئ لە بەکار هینانیدا، ئەویش بە:

زیادە پەوی نەکردن لە بەکار هینانی حەئالەکاندا. چونکە زیادە پەوی تیایدا، سەرئەکیشتی بۆ تەرف و بَطْر، لەوانەشە بکەوئیتە شتە گوماناویەکانەوه، کە سێک لەسەر خۆشگوزەرانى رابیت، ئەگەر دەستی نەکەوئیت، ئارام ناگرت و لەوانەیه بکەوئیتە حەرامەوه.

ئەگەر هەندیک جاریش پێگى نەگرت لەو بەکار هینانەدا، بەرەو زۆر لە خۆکردن و دەرچون لە سوننەت ی ئەبات کە پێگى لیکراوه بە ئایەتى: ﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ﴾ {الأعراف: ٧}. چونکە:

١. پێنەمبەرى خوا هەردوو پێگاگەى گرتووتە بەر.

٢. توند پەوی لە پەرسشەکاندا، سەرئەکیشتی بۆ بیئاقەت بون لەو پەرسشە و، واز هینانی تەواوتی لئى.

تەنها کردنى فەرزەکانیش (بەبێکردنى سوننەتەکان)، وەك نمونە یەك، سەرئەکیشتی بۆ چالاک نەبون لە ئەجامدانى فەرزەکاندا. باشترین پێگاش مامناوئەندى تیایدا.

باسی سێهەم / فەرمودە کە بەلگەى ئەو هیه کە: پێویستە لەسەرى بۆ ئەو هى بتوانیئ بە پۆژو بیئ، هەندیک جار بە پۆژو نەبیئ (پۆژوی سوننەت)، وه بخەوئیت، تا بتوانیئ شەو نوێژ بکات، وه ژن بەهینئیت، تا دامین وچاوی خوی پاریزئیت.

(١٠٧) مَنْ أُنْسَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْمُرُنَا بِالْبَاءَةِ، وَيَنْهَى عَنِ التَّبْتُلِ نَهْيًا شَدِيدًا، وَيَقُولُ: تَزَوَّجُوا الْوَدُودَ الْوَلُودَ، فَإِنِّي مُكَاتِرٌ بِكُمْ الْأَمَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ...

پیغه مبهری خوا فه رمانی پی شه کردین بزئوی خیزاننداری په یدابکهین و، به توندی رینگری شه کردین له خوځه ساندن، وه نه یفه رموو: نافره تیک بینن مندالی زوری ببیت و خوی خو شه ویست بکات. چونکه من له ناو میلله تاندا به وه شانازی تان پیوه نه که م.

گیره رموی فه رموده که // مسند احمد بن حنبل - ومن مسند بني هاشم مسند انس بن مالك رضي الله تعالى عنه - حديث: ١٢٣٦١.. ابن حبان يش به صحیحی داناوه.^١

مانای وشه کان // التَّبْتُلُ؛ واز هینان له نافره تان و ژن نه هینان، به مه به سستی خو په کلایکردنه وه بو خوا په رستی. مجاهد یش به إخلاص لیکی نه داته وه. الولود؛ نافره تیکه زور مندالی ببیت. شه وهش به نافره ته خزمه کانی دهر نه که ویت، که منالیان زوره یان نا. الولود؛ خو شه ویسته، به هوئی زوری سیفاتی چاکه تیایداو، نه خلاقی جوان و، لای میرده که ی خوی خو شه ویست نه کات. المکاترة؛ شانازی پیوه کردن.

سه ریاسه کان

باسی په که م / فه رموده که به لگه یه له سهر: رهوا بونی هاوسه رگرتن و، نه و که سهش که نه خواز ریت، توانای منالی بونی زوری هه بیت.

باسی دوهم / فه رموده که به لگه یه نه وه یه که: له قیامه تدا شانازی کردن هه یه. واته: هه ر پیغه مبه ریک نوممه ته که ی زور تر بیت، پاداشتی زور تره، چونکه وه ک پاداشتی هه موو نه و که سانه ی هه یه که ش رینی که وتون.

^١ صححه الألبانی فی الإرواء (١٧٨٤).

دلخوشت نهکات، و که فرمانت پیکرد به قسهت نهکات، له وهی په یوه ندى به خوځی وسامانه که یوه ههیه، به پیچه وانه ی رای هاوسره که یوه ناجولیتته وه.^۱

باسی سینه م / دهر باره ی مانای حه سب ، چه ند رایه ک ههیه :

۱. شانازی کردنه به باوک و خزمانه وه، له حساب و ژماردنه وه هاتوه، چونکه کاتیک شانازیان بگردایه، چاکه ی خوځیان و باوک و خزمه کانیان نه ژمارد، که سینکیش چاکه کانی له وی تر زیاتر بوايه، شانازی که بو نه و نه بوو.
۲. بریتیه له کرداری چاکه.

۳. مال و سامانه، وه که له فرموده دا هاتوه: حه سب ماله و کهرم یش ته قوايه.^۲
به نام له فرموده که دا به مانای مال نایهت، چونکه مال باسکراوه تیايدا، که واته مانای یه که م مه به سته.

باسی چوارم / له فرموده ی (وَجَمَالِهَا) نه وه وهر نه گریت که: خواستنی نافرته ی جوان شتیکی باشه، جوانی سیفاتیش هه مان حوکمی ههیه.

باسی پینجه م / فرموده که به لگه ی نه وه یه که: هاوړنی کردنی که سی دیندار له هه موو کاروباریکدا، شتیکی داواکراوه و باشه، چونکه هاوړنی که سی دیندار له ناکارو بهر که وړو شوینیان سودمهند نه بیته، به تایبه تی نافرته له هه موو که س زیاتر شایانی نه وه که دینداریه که ی له بهر چاو بگریته، چونکه له گه لیدا نه خه ویت و دایکی مناله کانیته ی وپاریزه ری خوځی و سامان و خانوه که یه تی.

باسی شه شه م / فرموده ی (تَرَبَّتْ يَدَاكَ)، واته: له هه ژاریدا ده ستت به خو له وه بلکیت. دهر باره ی مانا که شی چه ند لیکدانه وه یه که هه یه:

^۱ أَخْرَجَ النَّسَائِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ النَّسَاءِ خَيْرٌ؟ قَالَ: الَّتِي تَسْرُهُ إِنْ نَظَرَ، وَتَطِيعُهُ إِنْ أَمَرَ، وَلَا تُخَالِفُهُ فِي نَفْسِهَا وَمَالِهَا بِمَا يَكْرَهُ. - ابن الصغرى - كتاب النكاح أي النساء خير - حديث : ۲۱۹۶

^۲ حَدِيثُ سَمْرَةَ مَرْفُوعاً: الْحَسْبُ الْمَالُ وَالْكَرَمُ النَّقْوَى. أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ هُوَ وَالْحَاكِمُ. سنن الترمذي الجامع الصحيح - الذبائح أبواب تفسير القرآن عن رسول الله صلى الله عليه وسلم - باب : ومن سورة الحجرات حديث : ۲۲۷۷

١. هه‌والدانیکه به مانای دوعاکردن، به‌لام دوعاکردنه‌که مه‌به‌ست نیه، واته وشه‌یه‌ک خه‌لکی له قسه‌ی پوژانه‌یاندا بی مه‌به‌ست به‌کاری نه‌هینن.
ب. مهرجیکی شاراه‌ی تیدایه، واته: نه‌گهر وا نه‌که‌یت، ده‌ستت به خوژا نه‌چیت له هه‌ژاریدا. نه‌مه‌ش رای ابن‌العهره‌بیه و به‌رایه‌کی دروستیشی داناه.

(١٠٩) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) : كَانَ إِذَا رَفَا
إِنْسَانًا إِذَا تَزَوَّجَ، قَالَ : بَارَكَ اللَّهُ لَكَ، وَبَارَكَ عَلَيْكَ، وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِي خَيْرٍ...
نه‌گهر پیغه‌مبه‌ری خوا دوعای خوشگوزهرانی بو که سیک بگردایه که نه‌و که سه
ژنی بهینایه، نه‌یفه‌رموو: خوی گوره، به‌ره‌که‌تت بو بنیری و به‌سه‌رتا برژینی و
له سه‌رچاکه کوژان بکاته‌وه.

گپه‌رموه‌ی فه‌رموده‌که // احمد، چوارکه‌سه‌که، ترمذی و ابن‌خزیمه و ابن‌حبان به صحیحیان
داناه. سنن‌ابی‌داود - کتاب‌النکاح باب ما‌یقال للمتزوج - حدیث: ١٨٢٢^١
مانای وشه‌کان // رفا: له‌گهل یه‌ک گونجان و چاک هه‌لسوکه‌وت له‌گهلیدا.
سه‌ریسه‌کان

باسی یه‌که‌م / مه‌به‌ست له فه‌رموده‌که نه‌وه‌یه: هه‌ر کاتیک پیغه‌مبه‌ری خوا دوعای
بو که سیک بگردایه که له‌گهل هاوسه‌ره‌که‌یدا بگونجایه، هه‌لسوکه‌وتی چاکی له
گهلدا هه‌بیت، نه‌یفه‌رموو: بَارَكَ اللهُ لَكَ... به‌به‌لگه‌ی:
١. پیاویک له به‌نی تمیم نه‌لیت: ئیمه له نه‌فامیدا نه‌مانوت: به‌خوشگوزهرانی و
مناله‌وه بیت، به‌لام پیغه‌مبه‌ری خوا فیبری کردین که بلین:.....^٢

^١ قال الألبانی فی آداب الزفاف: قوی بمجموع طرقه من (١٠٤).

^٢ أَخْرَجَ بَقِيُّ بْنُ مُخَلَّدٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ قَالَ: كُنَّا نَقُولُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ: بِالرِّفَاءِ
وَالْبَنِينَ، فَعَلَّمَنَا رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ: قُولُوا:.....

ب. فرموده‌ی جابر: که پیغهمبهری خوا پیی وتوه: ژنت هیناوه؟ وتویه‌تی: به‌لی. پیغهمبهریش فرمویه‌تی: بارک الله لك.^۱

باسی دوهم / پارانه‌وه بو‌ئه و که‌سه‌ی ژنی هیناوه، سوننه‌ته به به‌لگه‌ی: فرموده باسلیکراوه‌که و زور فرموده‌ی تریش که پشتگیری نه‌کن.

باسی سییهم / نه و که‌سه‌ش که ژن نه‌هینیت، سوننه‌ته نه‌م دوعایه بکات که له فرموده‌یه‌دا باسکراوه:

هر که‌سیکتان ئافره‌تیکی هینا یا خزمه‌تکاریک یا ئاژه‌لیکی کری، با پیشه‌سهری بگریت و بلیت: خویه داوای خیری نه‌مه و نه و خهیره‌ی که‌بوی دروست کراوت لی نه‌کم، وه په‌نا نه‌گرم به‌توله خراپه‌که‌ی و نه و خراپانه‌ی بوی دروست کراوه.^۲

^۱ أَخْرَجَ بَقِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ جَابِرٍ: أَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ: أَتَزَوَّجْتِ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: بَارَكَ اللَّهُ فِيكَ. وَزَادَ الدَّارِمِيُّ: وَبَارَكَ عَلَيْكَ.

^۲ حَدِيثُ عَمْرٍو بْنِ شَعِيبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَفَادَ أَحَدُكُمْ امْرَأَةً أَوْ خَادِمًا أَوْ دَابَّةً، فَلْيَأْخُذْ بِنَاصِيَتِهَا، وَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا جَبَلْتَ عَلَيْهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا جَبَلْتَ عَلَيْهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ. سنن أبي داود -

۱ (۱۱۰). عن جابر رضي الله عنه قال: قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): إذا خطب أحدكم المرأة، فإن استطاع أن ينظر ما يدعو إلى نكاحها فليفعل. قال جابر: فخطبت جارية فكننت أختبأ لها، حتى رأيت منها ما يدعو إلى نكاحها، ففعلت..

ئەگەر کەسیک لە ئێوه ئافرهتێکی خواست، ئەگەر توانی ئێوه نده سهیری بکات تا هانی بدات کە ببخواییت، با سهیری بکات. جابر ئەلئیت: منیش کیزۆ له یه کم خواست، وه خۆم بۆ مه لاس ئەدا، تا ئەوهم لى بینی کە هانم بدات بۆ خوایینى کردنى، پاشان خوایینیم کرد.

۲. عن المغيرة رضي الله عنه: أنه قال له النبي (صلى الله عليه وسلم) وقد خطب امرأة: أُنظِرْ إِيَّهَا فَإِنَّهُ آخَرَى أَنْ يُؤَدَمَ بَيْنَكُمَا..

کاتیک موعه یه ئافرهتێک ئە بخواییت، پیغه مبهری خوا پینى ئەلئیت: سهیری بکە، چونکه مایه ی بهردهوام بونتانه له گه ل یه کتریدا.

۲. عن أبي هريرة رضي الله عنه أن النبي (صلى الله عليه وسلم) قال لرجل تزوج امرأة: أنظرت إياها؟ قال: لا. قال: اذهب فانظر إياها..

پیغه مبهری خوا به پیاویک ئەلئیت، کاتیک ئە یه ویت ئافرهتێک ببخواییت: سهیرت کردوه؟ ئەلئیت: نه خیر. ئە فهرمویت: برۆ سهیری بکە.

گیره موهی فهرموده که // ۱. احمد و ابوداود، حاکمیش به صحیحی داناوه . سنن

أبي داود - كتاب النكاح

باب في الرجل ينظر إلى المرأة وهو يريد تزويجها - حديث : ۱۷۹۶ . ۲. ترمذي ونسائي. سنن الترمذي الجامع الصحيح - أبواب الجنائز عن رسول الله صلى الله عليه وسلم أبواب النكاح عن رسول الله صلى الله عليه وسلم - باب ما جاء

^۱ البانیش به حسن ی داناوه. الإزواء ۱۷۹۱.

في النظر إلى المخطوبة حديث : ۱۰۴۳. ۳. صحيح مسلم - كتاب النكاح باب

ندب النظر إلى وجه المرأة وكفيها لمن يريد تزوجها - حديث : ۲۶۳۰

مانای وشهگان // يُؤدَمَ بَيْنَكُمَا : گونجاندن له نیوانتقان دروست نه بیئت.

سه ریاسه کان //

باسی یه کهم / بناغه وایه که : سه یرکردنی پیایوی بیگانه و بو نافرتهی بیگانه و به پیچه وانه وه حهرامه، مه گهر به لگه یه که حه نالی بکات، وه که ره و ابونی سه یرکردنی پیایو بو نه و نافرته هی نه چیتته خوازینی.

باسی دوهم / سوننه ته پیشتر ته ماشای نه و نافرته بکریت که خوازینی نه کریت، به رای کومه لی زانایان، به به لگه ی: فه رموده پیشوه کان.

باسی سییه م / ده باره ی نه و بره ی که دروسته له لاشه ی نافرته که ته ماشا بکریت، چهند رایه که هیه:

یه کهم: ته نها سه یری ده م وچاوو هه ردوو له پی دهستی نه کریت، نه مهش رای زورینه یه، چونکه: به ده م وچاودا جوانی وناشیرینی ده رنه که ویت و، به ناو له پیشدا، نه رم وشلی پیست و پیچه وانه که ی ده رنه که ویت.

دوهم: سه یری نه و شوینانه نه کریت که گوشتی پیوه یه، به رای نه وزاعی.

سییه م: سه یری هه موو لاشه ی نه کریت، به رای داود.

چوارهم: سه یری نه و شوینه نه کریت که مه به ست له بینینه که ی پی دیته دی، نه مهش رای سه نعانیه، به به لگه ی:

ا. ره های له فه رموده که دا.

ب. تیگه شتنی هاوه لان بو نه م باسه به و شیوه یه بوه: کاتیک علی، ام کلثوم ی

کچی نارد بو لای عمر تا سه یری بکات، نه ویش سه یری قاجی کرد.^۱

^۱ رَوَى عَبْدُ الرَّزَّاقِ وَسَعِيدُ بْنُ مَسْعُودٍ؛ أَنَّ عُمَرَ كَشَفَ عَنِ سَاقِ أُمِّ كَلْثُومٍ بَنَتْ عَلِيَّ لَمَّا بَعَثَ بِهَا عَلِيٌّ إِلَيْهِ لِيَنْظُرَهَا.

باسی چوارم / مهرج نیه نافرته که بهو بینینه رازی بیت، به لکو پیاره که بوی هیه سهیری بکات بی نهوهی نافرته که ناگادار بیت، به به لگی سهیرکردنه که ی جابر.

باسی پنجه / هاوه له کانی شافعی نه لنین: پیویسته سهیرکردنه که ی پیش خوازینی بیت، تا نه گهر به دلی نه بوو، به بی نازاردانی دلی نافرته که وازی لیبهینیت، به نام نه گهر دوی خوازینی که بیت، نافرته که نازاری پینه گات.

باسی شه شهم / نه گهر خوی بوی نه کرا سهیری بکات، چاک وایه نافرته تیکی متمانه پیکراو بنیریت، تا سهیری بکات و سیفاته کانی پی بلیت. به به لگی: انس نه یگیریتوه که: پیغه مبری خوا ام سولهیم نه نیریت بولای نافرته تیک، وه پیی نه لیت: سهیری پشته ملی بکه و بونی لا شان کانی شی بکه. له پریوایه تیکی ترده اتوه: بونی دانه کانی نه ملاولای ده می بکه. نه ماش بولای تاقیکردنه وه ی بونی ده می نافرته که یه.

باسی هه و تهم / هه مان حوکم که بولای پیاره هیه، له سهیرکردنی نافرته تدا، که بولای خوازینی نه چیت. بولای نافرته تیش هیه تا سهیری نه و پیاره که بکات که دیته خوازینی، چونکه نه ویش وه ک پیاره که شتی به دل. هه رچه نده فرموده له م باره وه نه هاتوه.

رَوَى أَنَسُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ أُمَّ سَلِيمٍ إِلَى امْرَأَةٍ فَقَالَ: أَنْظِرِي إِلَيَّ عَرُوفِيهَا وَشَمِي مَعَاظِفَهَا. أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ وَالطَّبْرَانِيُّ وَالْحَاكِمُ وَالْبَيْهَقِيُّ وَفِيهِ كُنَامٌ. وَفِي رِوَايَةٍ: شَمِي عَوَارِضَهَا. مَسْنَدُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ - وَمِنْ مَسْنَدِ بَنِي هَاشِمٍ مَسْنَدُ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى

عنه - حديث: ١٣١٦٩

(۱۱۱) عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، جِئْتُ أَهَبُ لَكَ نَفْسِي، فَتَنْظُرَ إِلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ، فَصَعَدَ النَّظَرَ فِيهَا وَصَوْبَهُ، ثُمَّ طَاطَأَ رَسُولُ اللَّهِ رَأْسَهُ، فَلَمَّا رَأَتْ الْمَرْأَةُ أَنَّهُ لَمْ يَقْضِ فِيهَا شَيْئًا جَلَسَتْ. فَقَامَ رَجُلٌ مِنَ الصَّحَابَةِ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ فَرَوَّجْنِيهَا. قَالَ: هَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ؟ قَالَ: لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: إِذْهَبِي إِلَى أَهْلِكَ، فَانظُرِي هَلْ تَجِدِي شَيْئًا؟ فَذَهَبَتْ ثُمَّ رَجَعَتْ. فَقَالَ: لَا وَاللَّهِ مَا وَجَدْتِ شَيْئًا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: أَنْظُرِي وَلَوْ خَائِثًا مِنْ حَدِيدٍ، فَذَهَبَتْ ثُمَّ رَجَعَتْ فَقَالَ: لَا وَاللَّهِ وَلَا خَائِثًا مِنْ حَدِيدٍ، وَلَكِنْ هَذَا إِزَارِي. قَالَ: -أَيُّ سَهْلٍ- مَالُهُ رَدَاءٌ فَلَهَا نَصْفُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: مَا تَصْنَعُ بِإِزَارِكَ إِنْ لَبِستَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا مِنْهُ شَيْءٌ، وَإِنْ لَبِستَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ مِنْهُ شَيْءٌ، فَجَلَسَ الرَّجُلُ حَتَّى طَالَ مَجْلِسُهُ قَامَ، فَرَأَاهُ رَسُولُ اللَّهِ مُوتِيًا فَأَمَرَ بِهِ فُدِعِيَ بِهِ، فَلَمَّا جَاءَ، قَالَ: مَاذَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ؟ قَالَ: مَعِيَ سُورَةٌ كَذَا وَسُورَةٌ كَذَا، عِنْدَهَا، فَقَالَ: تَقْرُؤُهُنَّ عَنْ ظَهْرِ قَلْبِكَ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: إِذْهَبِي فَقَدْ مَلَكَتْكِهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ.....

نافره تیک هاته لای پیغه مبهرو، وتی: نهی پیغه مبهری خوا، هاتوم خوومت پیشکەش بکەم. پیغه مبهری خواش سهیری کرد: سهیری لای سهروو لای ژوروی نافره ته که ی کرد، پاشان پیغه مبهری خوا سهری داخست. کاتیک نافره ته که بینی پیغه مبهری خوا هیچ بریاریکی ده باره ی نه دا، دانیشت. پیاویک له هاوه لان هه ستاو وتی: نهی پیغه مبهری خوا، نه گهر تو پیویستت پیی نیه، لیمی ماره بکه. نه ویش فهرموی: هیچ شتیکت هه یه؟ وتی: نه به خوا، نهی پیغه مبهری خوا. فهرموی: بچۆره وه ماله وه بزانه هیچ شک نه بهیت؟ که پوشت و گه پرایه وه، وتی: به خوا هیچم دهستنه که وت. پیغه مبهری خواش فهرموی: سهیر بکه بزانه مستیله یه کی ناسنیشت نیه؟ پوشت و پاشان گه پرایه وه، وتی: نه به خوا، مستیله ی ناسنیشم دهستنه که وت، به لام نه مه کراسه که مه. سههل (که فهرموده که نه گپرتنه وه) نه لیت: هه موو ماله که ی نه وه کراسه بوه وویستویه تی نیوه ی بداته ژنه که. پیغه مبهری خواش فهرموی: چی له کراسه که ت نه که یه ت؟ نه گهر تو له بهری بکه یه ت، نه وه هیچی نیه له بهری بکات. نه گهر نه ویش له بهری

بکات، تو هیچت نیه له بهری بکهیت. پیاره که دانیشنت و زوریش دانیشنت و نینجا هستا. که پیغه مبهری خوا بینی پشتی هه لکردوه و پوشتوه، فرمانی دا که بانگی بکه. کاتیک هات فرموی: چیت له قورئان له بهره؟ ئه ویش وتی: فلان سورهت و فلان سورهت. چهند سوره تیکی ژمارد. فرموی: به ته واوی له بهرته؟ وتی: به لی. فرموی: بپو ئافره ته که ته ده می بهرام بهر ئه و قورئانه ی که له بهرته.

گنبره موهی فرموده که // صحیح البخاری - کتاب النکاح باب تزویج المعسر - حدیث: ۴۷۹۹. صحیح مسلم - کتاب النکاح باب الصداق - حدیث: ۲۶۳۲ ..
سه ریاسه کان

باسی یه گه م / دروسته ئافرهت خو نیشانی که سیکی چاک و باش بدات، تا بیخوازیت. به به لگه ی: فرموده باسلیکراوه که.

باسی دوهم / سهیر کردنی ئافره ته که تایبته نیه به و که سه ی ئافره ته که نه خوازیت، به لکو بو هه موو که سیکه که نه چیتته خوازیننی، سهیر کردنی پیغه مبهری خواش بو ئافره ته که به لگه ی ئه ویه که: پیغه مبهری خوا و یستویه تی بیخوازیت، کاتیک ئافره ته که خو ی نیشانی داوه، به نام دیاره که به دلی نه بوه بو یه پشتی تیکردوه.

باسی سییه م / نیمام سهیره رشتی ئه و ئافره ته نه کات که که سی نزیک ی نیه، نه گهر ئافره ته که مؤلته بداته نیمام. به نام له هه ندیک ریوایه تی فرموده که دا هاتوه که: ئافره ته که کاروباری خو ی داوته ده ست پیغه مبهری خوا، واته کردویه تی به وه کیل و بریکار.

باسی چواره م / ده رباره ی پرسیار کردنی نیمام له ئافره ته که (تا بزانیته سهیره رشتیاری ماوه یان نا)، دوو را هه یه:

یه که م: نیمام گرنیه سه ته که نه کات، بیئوه ی پرسیار بکات ده رباره ی ئه وه ی، سهیره رشتیاری ماوه یان نا؟ ناماده یه یان نا؟ ئافره ته که شوی

کردوه یان نا؟ ئەمەش رای کۆمەڵیک زانایە وەك خطابیی ئەیگێرتتەو. چونکە سەیری پوکەشی ئەکریت.

دوهم: ئەو کەسە ییگانە بیت بەو شوینە، سویند ئەدریت. بەرای هادویه.

باسی یینجەم / بەخشین بە وتەو دەربرین نەبیت، دانامەزیت.

باسی شەشەم / لە هاوسەرگێردا پیویستە ماریی هەبیت، بە بەلگەیی فەرمودە باسلیکراوەکەو زۆر فەرمودەیی تریش.

باسی حەوتەم / دەربارەیی بێ مارییەکە چەند رایەک هەیه:

یەکەم: دروستە ماریی شتیکی کەمیش بیت وژن و پیاو یا ئەو کەسە گریبەستەکە ئەکات پینی رازی بیت و نرخیکی هەبیت. واتە: هەر شتیکی بگونیجیت بکرتتە نرخ بۆ کالایەک، ئەو دروستە بشکرتتە ماریی.

قازی عیاض کۆدەنگی زانایان لەو بارەو ئەگێرتتەو کە دروست نیە ماریی شتیکی بیت کە نرخی نەبیت، وە هاوسەرگێردی پێ رەوا نابیت.

بەلگەیی ئەم رایەش فەرمودەیی (وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ) کە ئەوپەری بێر کەمیە.

ئەمەش بەلای صەنعانیەو دروستترین رایە: کەواتە ماریی هەر شتیکی بیت نرخی هەبیت، با کەمیش بیت.

دوهم: هەر شتیکی بیت با دەنکە جۆیەکیش بیت دروستە بکرتتە ماریی. بەرای

إبن حزم، بە بەلگەیی فەرمودەیی: هل تجد شيئاً؟

وہلأمی ئەم رایە بەم شیوہیە دراوہتەو:

ا. فەرمودەیی (وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ) ئەو پەری نیشاندانی کەمی

بەرکەہتی، مستیلەیی ئاسنیش نرخی لە دەنکە جۆ زیاترە.

ب. فەرمودەیی: مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ.. وَه : مَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ.. بەلگەیی ئەوہیە کە:

ماریی لە توانای هەموو کەسیکدا نیە، بەلأمی پەیدا کردنی دەنکە جۆ لە توانای هەموو کەسیکدا یە.

ج. هەردوو ئایەتی: ﴿وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا﴾ {النساء: ٢٥}.. ﴿أَنْ تَبْتَغُوا

بِأَمْوَالِكُمْ﴾ {النساء: ٢٤}. بەلگەیی ئەوہیە کە: لە مارییدا نرخ و بەها بەرچاو ئەگێرت.

د. نافرته که به ماره ییه ک پازی نابیت، نه گهر مال نه بیت و شیویه کی نه بیت، که نه مهش له توانای هموو که سینکدا نیه.

ه. چند فرموده یه که هیه نه وه نه گه یه نیت که:

١. که مترین مارهی ٥٠ دره مه، که رای سعید بن جوبهیره.

٢. که مترینی ٤٠ دره مه، رای ابراهیم النخعی له سره.

٣. که مترینی ١٠ دره مه، به رای عتره و حنه فیه.

٤. که مترین مارهی ٥ دره مه، به رای ابن شبرمه.

٥. که مترینی چاره که دینارنیکه، به رای پیشه و مالک.

به نام و نامی نه فرمودانه دراوه توره که باسی که مترین مارهی نه کن، به م شیویه:

١. هیچ کام له فرمودانه راست نین، وه ک ابن حجر نه نیت.

٢. نه فرمودانه هروه ها نایه ته کانیش باس له زوربه ی حاله ته کان نه کن، که مارهی به و شیویه بوه.

باسی هه شتم / پنیسته مارهی له گرنه ستدا باسبکرت، چونکه باسکردنه که ناکوکی ناهینیت و بو نافرته که ش به سودتره. خو نه گهر گرنه ست کرا بی باسکردنی مارهی، گرنه سته که ته واره و، مارهی هاوشیوه جیگر نه بیت، نه گهر نافرته که گوازیه وه.

باسی نویه م / چاک وایه دانی ماره ییه که پیش بخرت.

باسی دهیه م / سویند خواردن دروسته، با نه و که سه سویندیش نه درت.

باسی یازدهه م / سویند خواردن دروسته له سر شتیک که گومانته هیه لئی، به به لگی:

له دوی نه وه ی هاوه له که سویند نه خوات، پیغه مبهری خوا پنی نه نیت: بچوره ماله وه بزانه هیچ شک نه بهیت؟ نه مهش به لگی نه وه یه که سویند خواردنه که ی له سر گومان بوه، نه گهر وانه بوایه پوشتنه که ی بو ماله وه هیچ سودی نه نه بوو.

باسی دوازدهم / دروست نیه بو موسلمان شتیک له دهست خوئی بدات که زوری پیویسته: وهک پو شاکیک که عوره تی پی داپوشیت، یا خواردنیک که له برسیتی یا تینویتی پزگاری نکات، به به لگه ی ئه وهی که: پیغه مبهری خوا هوئی پزنگری کردنی له دابه شکردنی پو شاکه که ی بو هاوه له که باس نکات: ئه گهر ئه وه له بهری نکات تو هیجت پیوه ناییت.

باسی سیازدهم / که سیک بلیت من هه ژارم، تا قی ئه کریته وه. سویندیشی لی وهرناگیریت تا نیشانه ی هه ژاریه که ی دهرنه که ویت. به به لگه ی ئه وهی که پیغه مبهری خوا له سه ره تا وه که وتی نیمه، با وه پری پی نه کرد، هه تا کو نیشانه ی هه ژاریه که ی بینی.

باسی چواردهم / دهر باره ی وتنی کومه لیک انکار که به خطبة العقد ناسراوه، دوو را هیه:

یه که م: واجب نیه وسوننه ته، به پرای جمهور، به به لگه ی:

ا. له هیچ کام له ریواته کانی فرموده که دا باسنه کراوه.

ب. فرموده ی اسماعیل بن ابراهیم که له پیاوینک له بنی سلیمه وه ئه یگیریته وه: خوازینتی امامه ی کچی عبدالمطلب م له پیغه مبهری خوا کرد، ئه ویش دایپیم بی ئه وهی خطبة الحاجه بخوینیت.^۱

دوهم: واجبه، به پرای ظاهریه، به نام به فرموده باسلیکراوه که وه نامیان دراوته وه.

باسی یازدهم / دهر باره ی کردنی سود پیگه یانندن به ماره یی، دوو را هیه:

یه که م: دروسته بکریته ماره یی، به پرای شافعی واسحاق وحسه بن صالح وهه ندیک له مالکیه کان وهاده ویه کان، به به لگه ی:

ا. شو به اندنی به فیرکردن، که دروسته بکریته ماره یی. فیرکردنیش سود پیگه یانندنه.

^۱ خطبت إلى النبی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ امامة بنت عبدالمطلب، فانكحني من غير أن يتشهد. سنن

أبي داود - كتاب النكاح باب في خطبة النكاح - حديث: ۱۸۲۲

ب. به سه راهتی موسا و شوعه ییب.

ج. فرموده باسلینکراوه که.

دوهم: دروست نیه، به پای حنه فی و هندیك له مالکیه کان.

فرموده باسلینکراوه کهش و لیک نه دهنه وه که ماره کردن بی مارهی، له تایبه تمه ندیه کانی پیغه مبهری خوا بوه. طحاوی و ابهری نه لین: نه مه تایبهت بوه به و پیاوه وه، چونکه پیغه مبهری خوا دروست بوه بوی نه و نافرته بخوازیت که خوی پی نه به خشیت، که واته دروستیشه هر نافرته تیک بدات به شوو بی مارهی. به به لگه ی فرموده ی ابونعمان الأزدي: پیغه مبهری خوا نافرته تیکی به شودا به رامبه ر سورته تیک قورئان. پاشان فرموی: دوی تو بو که س نابیته مارهی.^١

وه نامی نه م رایه دراوه ته وه که: نه مه پیچه وانهی نه صل و بنه مایه له هاوسه رگریدا، وه فرموده کهش مورسه له و ناگریته به لگه، وه هندیك له راویه کانی نانا سرین.

باسی شازده هم / فرموده ی بما معك من القران، دوو مانا نه گه یه نیت، وه ک قازی عیاض نه نیت، نه ویش:

یه که م: چه ندیک له قورئانی له به ره فیبری نافرته ته که ی بکات، نه مهش نه بیته مارهی بوی، به به لگه ی: له هندیك ریواتی صحیحی فرموده که دا هاتوه: هندیك له قورئانی فیبرکه،^٢ له ریواتی تریش به دیار یکردنی ده نایهت هاتوه. نه مهش پای دروسته.

دوهم: له به ره وه ی پیاوه که هندیك قورئانی له بهر بوه، بو ریگزگرتن لی، پیغه مبهری خوا بی مارهی نافرته ته که ی داوه تی. پییتی بآء بو تعلیله. به به لگه ی: چیروکی ام سلیم له گهل ابو سلیم: کاتیک نه یخوازیت، ام سلیم نه نیت :

^١ زوج رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ امرأة على سورة من القرآن ثم قال: لا يكون لأحد بعدك مهرا. سنن سعيد بن منصور - كتاب الوصايا باب تزويج الجارية الصغيرة - حديث: ٦١٨

^٢ فعلهما من القرآن.

سویند به خوا، که سی وهک تور هت ناکرته وه، به نام تو بی باوه ریت و من موسلمانم، بوم نیه شوت پی بکم. نه گهر موسلمان بیت، نه وه ماره بیه کم. جگه له وه هیچی ترت لی داوا ناکم. نه ویش موسلمان بوو، موسلمان بونه که شی بوه ماره بی.^۱

نهم روداوش رای دوهم به میز نه کات.

باسی حه قده هم / دهر باره ی نهو وشانه ی گرنه بسته که ی پی دائه مه زریت، رای جیاواز هه یه، چونکه فرموده که به چند ریواتیک گیراوه ته وه: به ریواتی (تملیک) خاوه ندرایتی، و (تزویج) هاوسه رگرتن، و (امکان) پرنیدان، ها توه. ابن دقیق العید نه لیت:

چیرۆکه که یه ک چیرۆکه، وه پیغه مبه ری خواش یه ک وشه ی له وانه فرموده، که واته بو زانینی نهو وشه یه په نا نه بهینه بهر ترجیح. بو نه مهش دوو را هه یه:

۱. به وشه ی زواج هاوسه رگیری گرنه بسته که دائه مه زریت: له دارقطنی گیراوه ته وه که وتیه تی: ریوایه تی قد زوجتکها، دروستره، وه نه وانه ی نه یگیرنه وه ژماره یان زورترو له بهر کردنیان باشتره. ابن حجریش دوا ی نه وه ی زور له سه ر نهم وشانه نه دویت له فتح الباری دا، نه لیت: ریوایه تی تزویج و انکاح به هیزتره. به نام وتیه ی ابن التین که نه لیت: ریوایه تی زوجتکها لای زانیانی فرموده دروستره روایه تی ملکتکها هه له یه تیایدا، ابن حجر دهر باره ی نهم وتیه نه لیت: نه وه زیاده پوییه که له ابن التین وه. بغوی نه لیت: نه وه ی دیاره که به وتیه ی زوجنیها بوه وهک وه لامیک بو قسه ی هاوه له که که وتیه تی زوجنیها، چونکه له گرنه بسته کاندای نهو وشه یه به کار نه هیتریت، وه کم جاریش جیاوازی را هه یه له نیوان خاوه ن گرنه بسته کاندای.

^۱ قصة أم سليم مع أبو سليم: أنه خطبها فقالت: والله ما مثلك يرد، ولكنك كافر وأنا مسلمة، ولا يحل لي أن يتزوجك. فإن تسلم فذلك مهرک، ولا أسألك غيره. فأسلم فكان ذلك مهرها. أخرجه النسائي وصححه عن ابن عباس، وترجم له النسائي (باب التزويج على الإسلام)، وترجم حديث سهل هذا بقوله: (باب التزويج على سورة البقرة).

٢. گریبه‌سته‌که به هر وتهیه‌ک دائه‌مه‌زیت کئنه‌و مانایه بگه‌یه‌نیت، نه‌گه‌ر ماره‌یی له‌گه‌ندا باسکرا، یا مه‌به‌ست لئی هاوسه‌رگری بوو، وه‌ک تملیک خاوه‌نداریتی، وهاوشیوه‌کانی.. نه‌مه‌ش پای هادویه‌و جه‌نه‌فیه‌ وپای دیاری مالکیه‌کان.

یاسی هه‌ژده‌هه‌م / گریبه‌ستی هاوسه‌رگری به‌وته‌کانی خواستن و به‌کردان ووه‌سیه‌ت کردن، دانا‌مه‌زیت، ودروست نیه‌.

(١١٢) مَنْ هَامِرٍ بِنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ مَنْ أَبِيهِ أَنْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَعْلِنُوا النِّكَاحَ..

هاوسه‌رگری رابگه‌یه‌نن. (ناشکرای بکه‌ن)

گیره‌وه‌ی فه‌رموده‌که // احمد. ترمذی، حاکمیش به‌صحیحی داناوه، مسند احمد

بن حنبل - مسند المدینین

حدیث عبد الله بن الزبير بن العوام - حدیث : ١٥٨٠٧.

هه‌روه‌ها ترمذی له‌عائشه‌وه‌ نه‌یگریته‌وه، به‌پله‌ی حسن غریب: نه‌م هاوسه‌رگریه‌ رابگه‌یه‌نن و، با له‌ مزگه‌وتدا بیئت، وده‌ف لی بده‌ن تیایدا، وپا نه‌وه‌ی بو‌نه‌یکریت، ده‌عه‌تی خه‌ک بکات بو‌خواردن نه‌گه‌ر به‌سه‌رپرینی مه‌رئیکیش بیئت، هه‌رکه‌سیک له‌نیوه‌ نافرته‌تیکی خواست، وه‌ سه‌ری بویه‌ کردبوو، با به‌ نافرته‌ته‌که‌ بلیت وه‌لی نه‌خه‌له‌تینیت.^٢

^١ البانی له‌ آداب الزفاف لا ١١١ به‌ حسن ی داناوه.

^٢ اخرج الترمذی من حدیث عائشة وقال حسن غریب: أعلنوا هذا النکاح واجعله فی المساجد واضربوا علیه‌ بالدفوف ولیولم أحدکم ولو بشاة، فإذا خطب أحدکم المرأة وقد غضب بالسواد فلیعلمها لا یغرها. سنن الترمذی الجامع الصحیح - أبواب الجنائز عن رسول الله صلی الله علیه وسلم أبواب النکاح عن رسول الله صلی الله علیه وسلم - باب ما جاء فی إعلان النکاح

سه ریسه گان //

باسی یه گهم / فرموده باسلیکراوه گان فرمانکردنی تیدایه به ناشکراکردنی گریبهسته که، نه و هوش پیچه وانه ی شارندنه و هیه تی.

باسی دوهم / له فرموده باسلیکراوه گاندا، به لگی حه لالی ده فلیدانی تیدایه، چونکه زیاتر ناشکراکردنه که ی تیا به دی نه کریت.

باسی سینیهم / روکه شی فرمانکردنه که بو واجب بونه، هرچنده هیچ زانایه کیش وای نه و توه، که واته بو سوننه ته. به لام به مهرجیک: ره چاوی نه و شیوازه بکریت که له سرده می پیغه مبهری خوادا بوه که شتی حرامی تیکه ل نه بوه، وهک: گورانی وتنی ئافره ت به دهنگیکی ناسک به شیعرنک که به سر به ژن و بالاو پومه تدا هه لیدات.

نه و شیوازه ش که خه لکی دوا ی نه و سرده مه دایان هیئاوه، له شرعدا نه هاتوه، گومان نیه که له سرده مانه دا له گه ل ده ف لیدانه که دا حه رامیش تیکه ل نه کریت، که واته به تیکه ل کردنه که حه رامه نه ک ده فلیدانه که خوی.

(١١٢) عَنْ أَبِي بَرْدَةَ بْنِ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَا تَكْأَحِ إِنَّا بُولِيٌّ.. هَا وَسِرْغِيرِي بِي سَهْرِبَهْرَشْتِيَار نَابِيْت.

گیرمهوه ی فرموده که // احمد، چوارکه سه که. ابن المدینی و ترمذی و ابن حبان به صحیحیان داناوه. مسند احمد بن حنبل - اول مسند الکوفین حدیث ابی موسی الأشعری - حدیث: ١٩٢٦٤.^١

مانای وشه گان // الولی: نزیکترین که س له ئافره ته که له خزمانی باوکی نه ک خزمه دوره گانی.

^١ البانی له الإرواء دا به صحیحی داناوه. ١٨٣٩.

سەرپاسه‌كان //

باسى يه‌گه‌م / ده‌بارەى بەمەر جگرتنى بونى سەرپەرشتيار لـه
گرتبەستەكەدا، چەند رايەك هەيه:

يه‌گه‌م: هاوسەرگيرى بى سەرپەرشتيار دروست نيه، ئافرهت بوى نيه خوى
بەشو بدات. ئەمەش راي عمر و على و ابن عباس و ابن مسعود و ابو هريره
عائشە يە. وە راي جمهوريشە، بە بەلگەى:

ا. فرمودە باسليکراوەکە، چونکە بناغە لە رينگري کردندا بۆ دروستنەبونه نەك
بۆ تەواو نەبون.

ب. فرمودەى ابو هريره: ئافرهت ئافرهت بە شونادات و خوشى بە شو نادات.^١
رينگريکردنیش بەلگەى تينکچونە کە واتاي پوچەلبونى گرتبەستەکە يە.

دوهم: بۆ ئافره تينک کە کە سوکاري هەبیت و کەسايەتى هەبیت، بونى
سەرپەرشتيار مەرجه، بەلام ئافره تينک لەو ئاستەدا نەبوو، مەرچ نيه و دروستە
خوى بدات بە شوو. ئەمەش راي مالکە.

وہلامى دراوہ تەوہ کە: بەلگەکان ئەو جياکار يەيان تيدا نيه.

سنيەم: بونى سەرپەرشتيار مەرچ نيه، بەر اي حەنەفەيەکان، بە بەلگەى:
شوبهاندنى بە کرين و فروشتنەوہ، کە بوى هەيه خوى ئەنجامى بدات.
وہلامى دراوہ تەوہ کە: شوبهاندنیکى بى بنەمايە، چونکە بەرامبەر بونى دەقيکى
شەرعیە.

چوارەم: بۆ کچ سەرپەرشتيار مەرجه، بەر اي ظاهريە، بە بەلگەى فرمودەى:
بيوژن بۆ کاروبارى خوى لە پيشترە لە خەلکى تر^٢. وەلاميان دراوہ تەوہ کە:

^١ لا تزوج المرأة المرأة، ولا تزوج المرأة نفسها. رواه ابن ماجه والدارقطني ورجاله ثقات. سنن

ابن ماجه - كتاب النكاح

باب لا نكاح إلا بولي - حديث: ١٨٧٨

^٢ الثيب أولى بنفسها.

مه بهست له فرموده که هر گزرتنی رهمه ندیته تی، تا له گهل فرموده باسلیکراوه که دا به کبخرنت.

پینجه م: بؤ ئافرهت ههیه خوی به شو بدات ئه گهر سه ره رشتیاره که ی لاری نه بوو، ئه مه ش رای ابو ثوره، به به لگهی تیگه شتیمان بؤ فرموده ی عائشه که ئه لیت: پیغه مبهری خوا فرموده تی: هر ئافره تیک بی پرسی سه ره رشتیاره که ی خوی بدات به شوو، هاوسه رگریه که ی پوچه نه. ئه گهر بگوازیته وه، به هوی جیماع کردن له گه لیدا، ماره ییه که ی بؤ حه ئال ئه بیئت. ئه گهر له وباریه وه ناکوکیش هه بوو، ئه وه پیشه وای موسلمانان سه ره رشتیاری ئه وه ئافره تیه که سه ره رشتیاری نه بیئت. ^۱ فرموده ی بی پرسی سه ره رشتیاره که ی، ئه وه ی لی ئه خویندریته وه که: ئه گهر سه ره رشتیاره که ی مؤله تی بدات، دروسته خوی گریه سه ته که بؤ خوی ئه نجام بدات. به ئام وه ئام دراوه ته وه که: ئه م تیگه شتینه پینچه وانه ی ده قه.

باسی دوهم / ئه گهر سه ره رشتیاری نه بوو، یان هه بوو به ئام له کار خرابوو، یا دیار نه بوو، کاروباری ئافره ته که ئه دریته دهستی کار به دهستی ئه شوینه، به به لگهی: (فرموده که ی پیشووی عائشه: ئه گهر له وباریه وه ناکوکیش هه بوو، ئه وه پیشه وای موسلمانان سه ره رشتیاری ئه وه ئافره تیه که سه ره رشتیاری نه بیئت. مه بهست له وشه ی الإشتجار واته: ریگری کردن له سه ره رشتیاره کان بؤ ئه نجامدانی کاره که یان، واته له کارخستن.

ب. فرموده ی ابن عباس: هاوسه رگری بی سه ره رشتیاری نابیت، و سولتان یش سه ره رشتیاری که سیکه که سه ره رشتیاری نه بیئت. ^۲

^۱ ایما امرأة نکحت بغير إذن وليها فنکاحها باطل. فإن دخل بها فلها المهر بما استحل من فرجها، فإن اشتجروا فالسلطان ولي من لا ولي له. أخرجه الأربعة إلا النسائي، وصححه أبو عوانة وابن حبان والحاكم. أبواب النکاح عن رسول الله صلى الله عليه وسلم - باب حديث: ۱۰۵۷

^۲ أخرجه الطبراني مرفوعا عن ابن عباس: لا نکاح إلا بولي، والسلطان ولي من لا ولي له. وإن كان فيه حجاج بن أرملة فقد أخرجه سفیان في جامعه.

(١١٤) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَأَنْ تَنْكَحَ الْأَيْمَ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ، وَلَا تُنْكَحَ الْبِكْرَ حَتَّى تُسْتَأْذَنَ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَكَيْفَ إِذْنُهَا؟ قَالَ: أَنْ تُسَكَّتَ.

بیوهژن به شو نادریت تا رای وهرنه گریت، کچیش به شونادریت تا پرسى پی نه گریت، وتیان: نهى پیغه مبهرى خوا، پرس پیکردنى چونه؟ فرموى: کاتیک بیدهنگ بیئت.

گیرموموى فرموده که // صحیح البخاری - کتاب النکاح باب لا ینکح الأب و غیره البکر والثیب إلا برضاها - حدیث: ٤٨٤٤. صحیح مسلم - کتاب النکاح باب استئذان الثیب فی النکاح بالنطق - حدیث: ٢٦٢١.

مانای وشهگان // لا تنکح: به جهزم و ره فع خوینداوه ته وه. الیم: نهو نافرته هی له میزده که هی جیا بوته وه به تعلق یا مردن. تستامر: داواى فرمان کردنى لى نه گریت. البکر: مبهستى کچیکه بالغ بوبیت، چونکه نه گهر بالغ نه بوبیت نازانیت پرس کردن چیه.

سهریاسه گان //

باسی یه که م / وشه ی پرسکردنى بؤ کچ و، پنگه دانى بؤ بیوهژن به کارهیناوه، وهک ناماژیهک بؤ جیاوازی نیوان هردوو وشه که.

باسی دوهم / دوپاتکر نه وه له سهر را وهرگرتنى بیوهژن، سهرپه رشتیاریش پیویسته به پراشکاوى مؤله تی لیوه رگرتت و به قسه، بؤ نه انجامدانى گرتبه سته که. مبهستیش لینی: رهامه ندی وهرگرتنیه تی، نه وهش مانای نه وه یه که له سهرپه رشتیاره که له پیشتره بؤ مافی خوی.

باسی سییهم / پرسکردن به کچ به قسه و به بییده نگیش نه بیئت، به پیچه وانه ی را وهرگرتن بؤ بیوهژن که ته نها به قسه نه بیئت.

باسی چوارهم / بویه بیدهنگی له کچ وهرئهگیریت، چونکه شهرم ئەکات به پراشکاوی رازی بونی بلیت. به به لگهی فەرمودهی عائشه که ئەلیت: ئەی پیغه مبهری خوا کچ شهرم ئەکات، فەرموی: بیدهنگیه کهی رازیبونیتهی.^١

باسی پینجهم / زانایان دهربارهی رازی بونی ئافره ته که چەند رایه کیان ههیه: یه کهم: ابن المنذر ئەلیت: باش وایه پیسی بوتریت که بیدهنگیه کهی مانای رازیبونه.

دوهم: ابن شعبان ئەلیت: سێ جار پیسی ئەوتریت: ئەگەر پارزیت بیدهنگ به، ئەگەر پیت ناخۆشه، قسه بکه.

ئەگەر قسهی نه کرد به نام گریا له و کاته دا، ئەوه چەند رایه ک دهربارهی ئەو حالته ههیه:

١. له و کاته دا بیدهنگیه کهی به رازیبون دانانرت.

ب. گریانه کهی کاریگەر نابیت بو پگریکردن، مه گەر هاوارکردن وله و بابتهی له گەل بیت.

ج. سهیری فرمیسکه کهی ئەکریت، ئەگەر گهرم بوو واته نا پارزیه، ئەگەر ساردیش بوو واته رازیبونه.

سییهم: سهیری نیشانه ئەکریت تا بزانیست رازیبونه یان نا؟ ئەمهش پای دروسته وه ک سهنعانی باسی کردوه.

^١ أخرج الشيخان أن عائشة قالت: يا رسول الله إن البكر تستحي، قال: رضاها صماتها. صحيح

البخاري - كتاب الحيل

باب في النكاح - حديث: ٦٥٨٧

(١١٥) عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنَ الشِّغَارِ وَالشِّغَارُ أَنْ يَزُوجَ ابْنَتَهُ عَلَى أَنْ يَزُوجَهُ الْآخَرُ ابْنَتَهُ، وَلَيْسَ بَيْنَهُمَا صِدَاقٌ..
 پیغهمبیری خوا رینگری کردوه له ژن به ژن، که بریتیه له وهی: که سیک کچه که ی
 بدات به که سیک تر، به مهرجیک ئه ویش کچه که ی خوی بداتی و ماره بیان
 له نیواندا نه بیئت.

گیرمدهوی فهرموده که // صحیح البخاری - کتاب النکاح باب الشغار - حدیث : ٤٨٢٢
 صحیح مسلم - کتاب النکاح باب تحریم نکاح الشغار و بطلانه -
 حدیث : ٢٦١٥
سهریاسه کان //

باسی یه که م / دهر باره ی خاوه نی ئه و لیکدانه وهیه ی سهر وه چه ند رایه ک هیه :
 یه که م: شافعی ئه لیت: نازانم ئه م لیکدانه وهیه هی پیغهمبیری خواجه، یا ابن
 عمر، یا نافع، یا مالک؟
 دوهم: خطیب ئه لیت: وتهی پیغهمبیری خوا نیه، به لکو وتهی مالکو و تیکه ل بوه
 به دهقه مرفوعه که وه. ابن المهدی و قعنسی ش ئه وه پون ئه که نه وه، به لگه ش بو
 ئه وه وتهی مالک خویه تی وه ک دارقطنی له ریگه ی خالد بن مخلد ئه یگیریته وه، که
 مالک و تویه تی: بیستومه که شغار ئه وهیه که.....
 سییه م: بخاری له کتاب الحیل دا به راشکاوی ئه لیت که لیکدانه وه ی شغار هی
 نافع.

باسی دوهم / قرطبی ئه لیت: لیکدانه وه که به و شیوهیه راسته، و له گه ل زمانی
 عمره بيشدا ئه گونجیت. ئه گه ر وتهی پیغهمبیری خوا بیئت، ئه وه باشه، ئه گه ر وتهی
 هاوه لانیش بیئت، هه ر وهر گیراوه و دروسته، چونکه ئه و به وته که زاناتره و به
 بارودوخه که ش شاره زاتره.

باسی سییه م / ژن به ژن دوو شیوه ی هیه :

یه کهم: وهك له فرموده که دا باسکراوه، که بریتیه له وهی: هیچ کام له گریبه سته که ماره بیان تیا نه بیئت.

دوهم: هر یه کیک له سه ره رشتیاره که به مخرج دابنیت که به رامبه ره که ی نه و نافرته ی بداتی که سه ره رشتی نه کات.

باسی چوارهم / دهر باره ی حوکمی ژن به ژن، چند رایه که هیه:

یه کهم: هاوسه رگریه کی پوچه له، به برای هادویه و شافعی و مالک و جمهور، ابن المنذریش له اوزاعیه ره ئه یگریته وه، به به لگه ی: ئه و رگریه ی له فرموده که دا هاتوه. رگریش واتای پوچبون نه گه یه نیت.

دوهم: ره وایه، به نام ئه و مرجانه ی تیا باسکراوه پوچه له و، ماره ی واجب نه بیئت. ئه مهش رای حنه فیه و زوهری و مکحول و ثوری و لیث و اسحاق و ابی ثور و ریوایه تیکی احمد، به به لگه ی: گشتگری ئایه تی ﴿فانکحوا ما طاب لکم من النساء﴾ {النساء: ۳}. به نام وه نام دراوه ته وه که: ئایه ته که گشتگری وه به رگری کردنی فرموده که تاییه ت کراره.

باسی پینجه م / سه نغانی نه نیت: زانایان قسه ی زوریان هیه دهر باره ی هوکاری رگریه که، هه موشیان بی به لگه ن. به نام له فرموده ی: ماره بیان له نیا وندا نیه، دهر نه که ویت که نه وه هوکاره که یه تی.

(۱۱۶) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ جَارِيَةَ بَكَرًا أُتَتْ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَتَنَكَّرَتْ أَنْ أَبَاهَا زَوْجَهَا وَهِيَ كَارِهَةٌ، فَخَيَّرَهَا رَسُولُ اللَّهِ..

کچیک هاته لای پیغه مبهرو باسیکرد که باوکی به زور داویه تی به شوو، پیغه مبهری خواش مافی هه لیبژاردنی دایه وه دهست خوی.

گنیرموده ی فهرموده که // احمد، ابوداود، ابن ماجه. سنن ابی داود - کتاب النکاح
باب فی البکر یزوجها أبوها ولا یستامرهما - حدیث : ۱۸۰۷
سدریسه کان //

دهرباره ی زورکردنی باوک له کچه که بالفه که ی بو شوکردن، دوو را هیهه :
یه که م: حرامه زوری لیبکرت، خو نه گهر بی پرس ماره کرا، گرنبه سته که
دروست نیه، به پای هادیو حنه فیه اوزاعی و ثوری و عتره، ترمذی ش له زوربه ی
زانایانی نه یگنیرتته وه، به به لگه ی:
۱. فهرموده باسلنکرا وه که.

ب. فهرموده ی موسلیم: کچ باوکی پرسی پی نه کات (بو به شوانی) ^۲. به ییه قی
نه لیت: وشه ی باوک له فهرموده که دا زیاده یه. به نام ابن حجر وه نامی نه داته وه که:
که سینکی عادل زیاده که ی گنیرشاوه ته وه، که واته کاری پینه کرت.
ج. فهرموده ی پیشوتر: کچ به شونادرت تا پرسی پی نه کرت. نه گهر حرام بیت له سر
باوک به زور به شوی بدات، نه وه بو سه پرشتیاره کانی تریش هر حرامه.
دوهم: دروسته باوک زور له کچه بالفه که ی بکات بو شوکردن، به پای شافعی
واسحاق و مالک و لیث و ابن ابی لیلی، به به لگه ی:

^۱ البانی به صحیحی داناه. صحیح ابی داود ۲۰۹۶.

^۲ والبکر یستأذنها أبوها. صحیح مسلم - کتاب النکاح باب استئذان الثیب فی النکاح بالنطق

- حدیث : ۲۶۲۴

١. تیگه شتنی فرموده‌ی: بیوه ژن بو کاروباری خوی له پیشتره. نه مهش به لنگه‌ی نه ویه که کچ به پیچه وانه یه، سه‌ره رشتیار بو کاروباری کچه که له پیشتره له کچه که خوی. وه نام دراوه ته وه که:

ا. نه مه تیگه شتنه و به‌ره‌نگاری ده‌قی راشکاو ناوه‌ستیت.

ب. نه‌گه‌ر به گشتی نه‌م زورکردنه وه‌ریگریت، سه‌ره‌رشتیاری جگه له باوکیش نه‌گریته وه، تاییهت نیه به باوکه وه.

٢. فرموده‌که‌ی ابن عباس وایک نه‌دریته وه که باوکی کچه‌که‌ی داوه به که‌سینک که‌هاوشانی نیه، نه‌مه‌ش وته‌ی به‌یه‌قیه بو به‌هیزکردنی رای شافعی. ابن حجر نه‌لینت: وه‌نامی بیه‌قی پشتی پسی نه‌به‌سترت، چونکه روداویکه‌ی پرویداوه، به‌نام ناتوانریت گشتگیر بکرت.

به‌نام سه‌نعانی نه‌لینت: قسه‌ی نه‌م دوو پیشه‌وايه، به‌رگریکردنه له راو مه‌زه‌بی شافعی، له به‌ر نه‌م هویانه:

ا. لیکدانه وه‌ی به‌یه‌قی بی به‌لنگه‌یه، نه‌گه‌ر به‌و شیوه‌یه بوايه، نافره‌ته‌که باسی نه‌کرد، به‌لکو ته‌نها وتویه‌تی: باوکی به‌شویداوه و نه‌میش نارازیه. که‌واته هؤکاره که نارازیبونه، بویه سه‌ریشک کراوه، هه‌ر نه‌و هؤکاره‌ش باسکراوه. وه‌ک نه‌وه وایه که پیغه‌مبه‌ری خوا پینی بلینت: نه‌گه‌ر نارازیت، تو سه‌ریشکیت له هاسه‌رگریه که‌دا.

ب. وته‌که‌ی ابن حجر که نه‌لینت: روداویکه و تاییه‌ته، راست نیه، چونکه حوکه که گشتیه له‌به‌ر گشتی هؤکاره‌که‌ی، بویه هه‌ر کاتیک نارازیبون هه‌بوو، حوکه که‌ش هیه.

عائشه نه‌یگریته وه که: کچیک هاتوه بو لای و وتویه‌تی: باوکه منی داوه به برازا که‌ی خوی تا پله‌ی پسی به‌رزیکاته وه، منیش رازی نیم، عائشه‌ش نه‌لینت: دانیشه تا پیغه‌مبه‌ری خوا دیته وه، کاتیک پیغه‌مبه‌ری خوا دیته وه، عائشه بوی نه‌یگریته وه، پیغه‌مبه‌ریش نه‌نیریت به دوا‌ی باوکی کچه که‌داو بانگی نه‌کات، و کچه که سه‌ر پشک نه‌کات، کچه که‌ش نه‌لینت: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، به نیشه‌که‌ی

باوكم رازیم، به‌لام ویستم به نافرده‌تان رابگه‌یه‌نم که باوکانیان له و باره‌یه‌وه مافیان نیه.^۱ و ادیاره که کچ بوه، له‌وانه‌شه هه‌مان کچ بوبیت که له فرموده‌که‌ی ابن عباس دا باسکراوه، باوکیشتی داویه‌تی به که‌سیکی نه‌شیاو. نه‌گهر بیوه‌ژنیش بیت، به‌راشکاوی نه‌لینت که مه‌به‌ستی نه‌ویه به نافرده‌تان رابگه‌یه‌نیت که باوکیان مافی زورلیکردنیان نیه. وشه‌ی نافرته النساء بیوه‌ژن وکچ یش نه‌گریته‌وه، نافرده‌ته‌کش نه‌و قسه‌یه‌ی لای پیغه‌مبه‌ری خوا کردوه، نه‌ویش پیی رازی بوه. مه‌به‌ستیش له نه‌بونی مافی باوک له‌وباره‌دا، واته مافی زورلیکردنیان نیه، به‌لام گشتگیر ناکریت (به‌لکو مافی شتی تری هه‌یه).

۳. ابن عمرو قاسم وسالم، کچیان به‌شو نه‌داو پرسیان پی نه‌نه‌کردن. ابن حجر نه‌لینت: نه‌مه‌ش دژ به گیرانه‌وه زیاده‌که‌ی که‌سی متمانه‌پیکراو ناوه‌ستیت.

(۱۱۷) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَطَل: لَا يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَمَمْتِهَا، وَلَا بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا..

له‌نیوان نافرته وپور) خوشکی باوک (هه‌روه‌ها له (خوشکی دایک) کوناکریته‌وه. (هاوسه‌ری یه‌ک پیوا نابن له‌یه‌ک کاتدا).

گیره‌وه‌ی فرموده‌که // صحیح البخاری - کتاب النکاح باب لا تنکح المرأة علی عمتها - حدیث: ۴۸۲۱.

صحیح مسلم - کتاب النکاح باب تحريم الجمع بين المرأة وعمتها أو خالتها في النکاح - حدیث: ۲۵۹۳.

^۱ أخرج النسائي عن عائشة: أن فتاة دخلت عليها، فقالت: إن أبي زوجني من ابن أخيه يرفع بي خيسته، وأنا كارهة. فقالت: اجلسي حتى يأتي رسول الله، فجاء رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فاخبرته، فأرسل إلى أبيها فدعاه فجعل الأمر إليها. فقالت: يا رسول الله، قد أجزت ما صنع أبي، ولكن أردت أن أعلم النساء أن ليس للأبء من الأمر شيء. السنن الصغرى - كتاب النکاح البکر يزوجه أبوها وهي كارهة - حدیث: ۲۲۲۴

سه ریاسه کان //

باسی یه گهم / ده ریاره ی کۆکرنه وه ی پورو خوشکه زا یا برازا، لای پیاوینک، دوو را هه یه:

یه گهم: حه رامه پیکه وه کۆبکرنه وه. شافعی نه لیت: نه مه قسه ی هه موو زاناو مو فتییه که که پنی گه شتیم، هه روه ها ترمذی ش هه مان قسه ی هه یه، به به لگه ی:

ا. فه رموده باسلیکراوه که، که مانای ته واری رینگری تیا یه.

ب. کۆده نگه ی زانا یان له ویا ریه وه، وه ک ابن عبدالبر و ابن حزم و قرطبی و نووی و ابن المنذر باسیان کردوه.

دوه م: کۆکردنه وه یان دروسته، به پای کۆمه لیک له خوارج و شیعه و عثمان البتی، به به لگه ی:

١. گشتگیری نایه تی: ﴿واحل لکم ما وراء لکم﴾ النساء: ٢٤.

وه لأم دراوه ته وه که: نایه ته گشتگیره و فه رموده باسلیکراوه که تاییه تی کردوه.

٢. نه و رینگریه ی له فه رموده باسلیکراوه که دا هه یه ته نها بو که راهه ته، به به لگه ی:

باسکردنی هۆکاره که له فه رموده ی ابن عباس دا: نه گهر ئیوه و ابکهن ئه ی

ئافره تان، سیله ی ره حم نه چپرئین. ابن حبان نه یگپرئته وه بهو شیوه یه ی که بو

ئافره تان بیت، ابن عدی نه یگپرئته وه که بو پیاوانه. مه به ستیش لینی نه وه یه که:

نه گهر پیاو هه ردوو ژنه که ی کۆکرده وه، ژنه کان وه ک خز میان لیدیت، نه ویش

به هۆی نه و نا کۆکیه ی نه که ویته نیوان دوو ژنه که وه، نه بیته هۆکاری پچراندنی

سیله ی ره حم.

خاوه نی نه م رایه نه لئین: بیگومان ته نها ترسان له وه ی بیته هۆکاری پچراندنی

سیله ی ره حم، به ته نها نایته هۆی حه رامبون، نه گه رنا کۆکردنه وه ی دوو ئاموزاو

یا پورزا پیکه وه هه مان حوکمی هه یه، چونکه هه مان هۆکار لیره شدا هه یه.

وه لأم دراوه ته وه که: پچراندنی سیله ی ره حم، له تاوانه

گه وره کان هه. وه ره هۆکاریش سه ر بکی شیت بو پچراندنی، نه ویش

حه رامه، به کۆده نگه ی زانا یان.

باسی دوم/ ئەگەر بوتزیت: ئەبوا یە حەنەفییەکان کۆکرنەو دەی ئەو ئافرەتانیان بە پەوا دابنایە، چونکە لە بنەماکانیان، پینشخستنی گشتی ئایەتە بەسەر فرمودە ی آحاد. بەلام خاوەنی کتیبی الهدایە وەلامیان ئەداتەو کە: فرمودە باسلیکراوەکە مشهورە، ئەویش حوکمی دەقی بنەبەر و قطعی هەیه، بەتایبەت کە لێرەدا کۆدەنگی هەیه، گوێ بەوانەش نادریت کە رای پینچەوانەیان هەیه.

(۱۱۸) عَنْ سَلْمَةَ بِنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَامَ أَوْطَاسٍ فِي الْمُنْتَعَةِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ثُمَّ نَهَى مِنْهَا..

پینچەمبەری خوا لە سالی اوطاس دا، تا سێ رۆژ مۆلەتی داین هاوسەرگیری بۆ ماوەیەک بکەین، پاشان رێگری لیکردین..

گێڕەرەوێ فرمودەکە // صحیح مسلم - کتاب النکاح باب نکاح المتعة -

حدیث: ۲۵۷۸.

سەرپاسەکان //

باسی یەگەم/ نکاح المتعة وەک لە کتیبەکانی امامیەدا باسکراوە، بریتیە لە: هاوسەرگیریەک بۆ کاتیکی دیار یا نادیار، درێژترین ماوەشی بۆ ۴۵ رۆژە. هاوسەرگیریەکەش کۆتایی پی دیت بە: ئەگەر ئافرەتەکە عادی نەبوو، ماوەکە ی تەواو بیت. ئەگەر عادی هەبوو، تا دوو جار خوین بینین. وە ئەگەر مێردەکە ی بمریت، تا چوار مانگ و دە رۆژە. دوای ئەو هاوسەرگیریەکە کۆتایی پی دیت.

حوکمی ئەم هاوسەرگیریەش:

۱. ئەم خالانە ی خوارووە نایگرتەو: مارهیی نیە مەگەر بەمەرجی دانابیت، بزێوی بۆ نیە، میرات لەنیوانیان نیە، عیددە ناگرت، مەگەر مێردەکە ی بمریت، مندالەکانی ئەو هاوسەرگیریە نادریتە پال پیاووەکە، مەگەر مەرجی پینش وەخت هەبیت.

ب. بهم هاوسه رگیریه، مصاهرة حرام نه بیئت.

باسی دوهم / موسلمانان، چ شهوانه ی به حرامی دائه نین، و شهوانه ش به حه نالی دائه نین، یه کده ننگن له وه دا که له سه ره تادا له بهر پیویستی زور و نه بونی هاوسه ر، پیغه مبهری خوا مؤلته ی داوه بهم هاوسه رگیریه، به به لگه ی: فرموده باسلیکراودکه و زور فرموده ی تریش.

باتی سینه م / ده باره ی مانه وه ی شه و مؤلته یان نا، دوو را هیه:

یه که م: مؤلته که نه ماوه، که واته بو هتا هتا یه حرامه. شه مش پای جمهوری سلف و خلف وزیدیه و اسماعیلیه له شیعه کان، به به لگه ی:
ا. فرموده باسلیکراوه که.

ب. فرموده ی علی: پیغه مبهری خوا له سالی خه بیبه ردا ریگری له موعه کردوه.^۱

ج. هاوه له گوره کان نه مانی مؤلته که شه گپرنه وه.

بوخاری شه لیت: علی له پیغه مبهری خواوه پونی کردوه ته وه که مؤلته که نه ماوه.

ابن ماجه ش له عمره وه شه گپرنه ته وه به اسنادیکی دروست، کاتیک خوتبه ی داوه وتویه تی: پیغه مبهری خوا تا سی روزه مؤلته ی دابوین بو متعه، و پاشان حرامی کرد، سویند به خوا هر که س بزانه موعه ی کردوه، و هاوسه ردریشه، به ردارانی شه که م.^۲
ابن عمریش شه لیت: پیغه مبهری خوا ریگری لیگردین، شه و کاته ش شه مان کرد زیناکه ر نه بوین.^۲

^۱ نهی رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْمُتَعَةِ عَامٍ خَيْرٌ. متفق عليه. صحيح البخاري - كتاب الذبائح والصيد باب لحوم الحمر الإنسية - حديث : ٥٢١٠

^۲ أخرج ابن ماجة عن عمر بإسناد صحيح عن عمر أنه خطب فقال: إن رسول الله أذن لنا في المتعة ثلاثاً ثم حرمها، والله لا أعلم أحداً تمتع وهو محصن إلا رجتمه بالحجارة. سنن ابن ماجه - كتاب النكاح باب النهي عن تكاح المتعة - حديث : ١٩٥٩

^۲ قال ابن عمر: نهانا عنها رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وما كنا مسافحين. إسناده قوي. المعجم الأوسط للطبراني - باب العين

د. کۆمه نیک له هاوه ئان له سه ره تاوه پنیان وابوو مؤله ته که ماوه، به نام دواپی په شیمان بونه وه، وهک لینیان نه گیزد ریته وه، وه فتوا ی نه مانی مؤله ته که یان داوه. له وان هه ش: ابن عباس: مانه وهی مؤله ته که ی لی نه گیزنه وه، پاشان په شیمان بویه وه، گه راوه ته وه بۆ حه رامبونی ئەم هاوسه رگریه.

ه. بیهقی له جعفر بن محمد نه یگیزد ریته وه، کاتی که پرسیار ی دهر باره ی موعه لیکراوه، وتویه تی: ئەوه زینایه.^١

و. حه رامبونی موعه وهک کۆده نگیه کی لیها توه، مه گه رای هه ندیک له شیعه. له کتیبی نهاییه المجتهد یش ها توه: هه وانه کان به شیوه ی متواتر تحریم ی ئەهکن، به نام جیاوازیه که یان له کاتی حه رامبونه که یه.

دوهم: مه زه بهی دوا زده امامی پنیان وایه که مؤله ته که ماوه، به به لگیه: (مؤله ته که لا نه براوه. وه نامیان دراوه ته وه که: کۆده نگیه که هیه به شیوه ی متواتر بۆ حه رامبون و نه مانی مؤله ته که.

ب. ئەلین حه ئالبونه که ی قطعیه و بیگومانه (چونکه رای هه موانی له سه ره)، به نام حه رامبونه که ی گومانایه. وه نامیان دراوه ته وه که: ئەمه راست نیه، چونکه ئەوانه ی حه ئالبونه که نه گیزنه وه، هه ر ئەوانه ش نه مانی مؤله ته که نه گیزنه وه. که واته یا له هه ردو حاله ته دا بیگومانن، یا له هه ردو کیاندا گومانان وین.

باسی چوارهم / جمهوری زانایان له سلف و خلف، رایان له سه ر حه رامبونیته ی وهک له پیشدا باسکرا، به نام دهر باره ی ئەو کاته ی که حه رامکراوه چهند رایه کیان هیه:

١. له خه به ردا بوه... ٢. له عمرة القضاء دا بوه... ٣. له سالی بزگار کردنی مه که ده ابوه..

٤. له سالی اوطاس دا بوه... ٥. له جهنگی ته بوکدا بوه... ٦. له حه جی مال ناوایی دا بوه.

نه وه ی ئەلئیت: رای دروست نه وه یه که: حه رامبون و حه ئالبونی دوو جار پویداوه: پیش خه یبه ر حه ئال بوه و له شو شه رده دا حه رام کراوه، پاشان له سالی بزگار کردنی مه که ده که سالی اوطاسه، رپی پی دراوه، پاشان بۆ هه تا هه تابه حه رام کراوه.

باب الهاء - ذکر من اسمه : هاشم حدیث : ٩٤٦٩

^١ نقل البيهقي عن جعفر بن محمد: أنه سئل عن المتعة، فقال: هي الزنا.

(۱۱۹) ۱. مَنْ ابْنِ هَمْرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ):

الْعَرَبُ بَعْضُهُمْ أَكْفَاءُ بَعْضٍ، وَالْمَوَالِي بَعْضُهُمْ أَكْفَاءُ بَعْضٍ، إِنَّا حَائِكَا أَوْ حَجَامَا..

عەرب هەندیک هاوتای هەندیکیان، غەیرە عەرەبیش بە مەمان شیوە، جگە لە بەرگدرو وەکە لە شاخ گەر. (هاوشانی خەلکی ترنن).

۲. مِنْ هَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهَا: انكحي أسامة.

فاتەمی کچی قەیس : پێغەمبەری خودا پێی ئەلێت: شو بکە بە ئوسامەمی کوری زەید.

۳. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَا بَنِي بِيضَةَ انكحوا أباهن، وانكحوا إليه، وكان حجاما.

ئەمی بێنی بیاضە، کچ بەدەن بە ابو هەندو لێشی بخوازن، لە کاتیکدا - ابو هەند - کە لە شاخی ئەگرتەو.

۴. عَنْ أَبِي حَاتِمِ الْمَرْزِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِذَا أَتَاكُمْ مِنْ تَرْضُونَ دِينَهُ وَخَلْقَهُ فَانكحوه، إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَإِنْ كَانَ فِيهِ؟ قَالَ: إِذَا أَتَاكُمْ مِنْ تَرْضُونَ دِينَهُ وَخَلْقَهُ فَانكحوه، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ..

ئەگەر کەسێک هاتە خوازیینی، لە دین و ئەخلاقێ پازیبون کچی بەدەنی، ئەگەر وانەکن، لە سەر زەویدا ئازاوه دروست ئەبێت. وتیان: ئەمی پێغەمبەری خوا، ئەگەر شتی تریشی هەبوو؟ سێ جار فەرموی: ئەگەر کەسێک هاتە پێشەو، لە دین و ئەخلاقێ پازی بون کچی بەدەنی.

گیرموده‌ی فهرموده‌کده //

۱. حاکم^۱ السنن الصغیر للبیہقی - کتاب النکاح باب اعتبار الکفاءة - حدیث : ۲۱۸۷۱.

۲. صحیح مسلم - کتاب الطلاق باب المطلقة ثلاثا لا نفقة لها - حدیث : ۲۷۸۷

۳. ابوداود و حاکم به اسنادیکى باش. سنن ابی داود، کتاب النکاح باب فی الکفاءة - حدیث : ۲۱۸۱۱ ترمذی وه وتویه تی: حسن غریب.

۴. سنن الترمذی الجامع الصحیح - ابواب الجنائز عن رسول الله صلی الله علیه وسلم ابواب النکاح عن رسول الله صلی الله علیه وسلم - باب ما جاء إذا جاءکم من ترضون دینه فزوجوه حدیث : ۱۰۴۱

سدریاسه کان //

زانیان دهریارهی نهو هاوشانیه تیهی له شهر عدا به هه ند وه نه گیریت، چه ند رایه کیان هه یه:

یه که م: هاوشانیه تی له دیندایه نه که له خزم و که س و کار. نه مهش رای عمرو ابن مسعود و ابن سیرین و عمر بن عبدالعزیزو زید بن علی و مالک، وه رایه کی ناصره، بوخاری و صه نعانیش پشتگیری لی نه که ن، به به لگهی:

۱. نایه تی: ﴿إِنْ أٰكْرَمَكُمْ عِنْدَ ٱللّٰهِ اتْقَاكُمْ﴾ {الحجرات: ۱۳}. به پرینترینتان لای خوا، ته قوادارترینتانه.

۲. نایه تی: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَآءِ بَشْرًا﴾ {الفرقان: ۵۴}. خوا ی گه وه نه وه یه که له ناو مروقی دروست کردوه. نه مهش به لگهی یه کسانبونى مروقه کانه.

۳. فهرموده‌ی: هه موتان نه وه ی ناده من، و ناده میش له گله.^۲

^۱ فهرموده‌ی کی هه لبه ستراوه. الإرواء ۱۸۶۹.

^۲ البانی به حسنی داناوه. صحیح ابی داود ۲۱۰۲.

^۳ کلکم من آدم و آدم من تراب. أخرجه ابن سعد من حدیث ابی هریره.

٤. فہرمودہی: خہلکی وہکو دانہکانی شانہ وان، بہتہقوا نہبیت، کہس لہ کہس چاکتر نیہ.^١

٥. فہرمودہی: نافرہتی دیندار بہینہ با لہ ہہژاریدا دەست بہ خوئا نہکہیت.^٢

٦. پیغہمبہری خوا لہ پوژی پزگارکردنی شاری مہککہدا خوتبہی داو فہرموی: سوپاس بوئو خواہی کہ خوبہزل زانینی سہردہمی نہفامیتی لہناوتانا نہہیشت. نہی خہلکینہ، خہلکی ہمو دوو جوئن: باوہردارنک تہقوای ہہبیت، لای خوای گہورہ بہپرزہ. وہبی باوہرنکی بہدبہخت، کہلای خوای گہرہ سوکہ، پاشان ئەم نایہتہی خویندہوہ: إن اکرمکم.. پاشان فہرموی: ہر کہس بیہویت بہپرنزترین کہس بیت، با تہقوادار بیت.^٣

ئہبیین پیغہمبہری خوا لاکردنہوہ بہلای خزمایہتی وشانازی کردن پیوہی، بہ خو بہزلزانی سہردہمی نہفامی داناوہ. کہواتہ چون موسلمان ئەیکاتہ پیوہر، وحوکمی شہری لہ سہر بینا ئەکات.

٧. فہرمودہی: چوار شت لہ سہردہمی نہفامیہوہن کہ خہلکی وازی لیناہینن، لہناویاندا شانازی کردن بہ خزمانہوہی باسکرد. ^٤ لہ فہرمودہکاندا زور زہمی شانازی کردن پیوہی کراوہ.

^١ الناس كأسنان المشط لا فضل لعربي على عجمي إلا بالتقوى. أخرجه ابن لال. مسند أحمد بن

حنبل - مسند الأنصار حديث رجل من أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم - حديث : ٢٢٨٦٤

^٢ فعليك بذات الدين تربت يداك. صحيح البخاري - كتاب النكاح باب الاكفاء في الدين - حديث : ٤٨٠٢

^٣ خطب النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنْكُمْ عِبْيَةَ الْجَاهِلِيَّةِ وَتَكْبَرَهَا، يَا أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّمَا النَّاسُ رِجْلَانِ: مُؤْمِنٌ تَقِي كَرِيمٌ عَلَى اللَّهِ، وَفَاجِرٌ شَقِيٌّ هَيْنَ عَلَى اللَّهِ، ثُمَّ قَرَأَ آيَةَ... وَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ سَرَهُ أَنْ يَكُونَ أَكْرَمَ النَّاسِ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ.

سنن أبي داود - كتاب الأدب أبواب النوم - باب في التفاخر بالأحساب حديث : ٤٤٧٢

^٤ أربع من أمور الجاهلية لا يتركها الناس، ثم ذكر منها الفخر بالناس. أخرجه ابن جرير من حديث ابن عباس.

۸. فرموده‌ی چوارم که ابو حاتم المزنی نه‌یگیریت‌ه‌و، و به‌لگه‌ی نه‌وه‌یه که دینداری و به نه‌خلاق‌ی پیوه‌ری هاوشانیه‌تیه.

۹. پیغه‌مبه‌ری خوا فاته‌می کچی قیس که قوره‌یشیه‌و له‌تیره‌ی فه‌ره‌و خوشکی چحاک بن قیسه، وه له‌و ئافره‌تانه‌یه که له‌سه‌ره‌تادا کوچیان کردوه بو مه‌دینه‌و، خاوه‌ن جوانی و پزّه، نه‌یدات به اسامه کوپری زه‌ید، که خوی و باوکی کوپله بون و نازاد کرابون. نه‌م ئافره‌ته دوا‌ی نه‌وه‌ی میرده‌که‌ی ابوعه‌مر کوری حفص بن المغیره ته‌لآقی نه‌دا و عیده‌ی ته‌راو نه‌بیت، دیت بو لای پیغه‌مبه‌رو پینی نه‌لّیت که معاویه‌ی کوری ابو سفیان و ابو جه‌م هاتونه‌ته خوازینتی، پیغه‌مبه‌ری خواش نه‌فرموت: ابو جه‌م به‌رده‌وام گوچانه‌که‌ی به‌ده‌سته‌وه‌یه (که‌سیکی توپه‌یه)، وه معاویه‌ش، ه‌ژاره‌و مالی نیه، شوو به اسامه‌ی کوری زه‌ید بکه.^۱ که‌واته پیغه‌مبه‌ری خوا اسامه نه‌خاته پیش نه‌وانه‌وه که نه‌سه‌بدا له‌و باشترن. صه‌نعانی نه‌لّیت: نه‌میستوه پیغه‌مبه‌ری خوا داوا‌ی له‌ هیچ یه‌کیک له‌ که‌س وکاری ئافره‌ته‌که بکات، که‌ واز له‌ مافی خو‌یان به‌ینن.

۱. پیغه‌مبه‌ری خوا فه‌رمان به بنی بیاضه نه‌دات که ژن بدن به ابو هندی که‌له‌شاخگر (نه‌و که‌سه‌ی که‌له‌شاخی بو پیغه‌مبه‌ری خوا گرت)، وه‌ک له‌ فرموده باسلیکراوه‌که‌دا باسکراوه، وه پینی فه‌رموو: نه‌ویش یه‌کیکه له‌ موسلمانان.^۲ پیغه‌مبه‌ری خوا نه‌و هوکراه باس نه‌کات که یه‌کسانی نه‌خوازینت، نه‌ویش یه‌کسان بونیانه له‌ وه‌سفی موسلمانیتیدا.

^۱ تزویج النبی صلی الله علیه وسلم أسامة بن زید المولى ابن المولى من فاطمة بنت قيس القرشية الفهرية، أخت الضحاک بن قيس وهي من المهاجرات الأوائل، ذات فضل وجمال، جاءت إلى رسول الله بعد أن طلقها أبو عمرو بن حفص بن المغيرة بعد إنقضاء عدتها منه، فأخبرته أن معاوية بن أبي سفيان وأبا جهم خطباها، فقال رسول الله: أما أبو جهم فلا يضع عصاه عن عاتقه، وأما معاوية فسلوك لا مال له، أنکحی أسامة بن زید.

^۲ إنما هو أمرؤ من المسلمين.

١١. بیلال هالی کچی عوف ی خوشکی عبدالرحمان کوری عوف نه خوازیت.^١
١٢. ابو حوزیفه برازاکی خوی به ناوی هند کچی عتبه کوری ره بیعه نه داته سالم کوری معقل، که کویله ی نافرته تیکی نه نصاری بوو.^٢
١٣. عمري کوري خطاب حه فصه ی کچی نه دات به سه لمانی فارسی.^٣
- صه نعانى نه لیت: له م بواره دات شتی سهیر لای خه لکی هه یه، بی نه وه ی به لگه یان هه بیت، ته نها خو به زل زانین نه بیت، لا إله إلا الله، چه نده ها نافرته ی با وه پردار شویان نه کرده به هوی خو به زل زانینی سهیره رشتیاره کانیا نه وه. خواجه په نا نه گرین به تو له مهرچیک به هوی ناره زوه وه بیت، و خو به گه وره زانینیش په ره ی پیبیدات. چه نده ها نافرته له سه ره مزه بی فاطمی بون له یه من له شوکردن پیبش کران، ته نها له بهر نه وه ی هندی که له زانایانی مزه به که وتویانه: حرامه نافرته ی فاطمی شوپکات، به نا فاطمی، به بی نه وه ی به لگه شیان هه بیت، نه مهش مزه به بی پیشه وا هادی نیه، به لگو خوی کچی داوه به طبریة کان. نه م رایهش دوا ی خوی دروست بوو له سه رده می پیشه وا احمد بن سلیمان، سه ر کرده کانیش دوا ی خوی هاتنه سه ر نه م رایه، وه نه یانوت: نافرته تانمان حرامه له سه ر فاطمیة کان مه گه ر هاوشانی خویان بن. نه م هه موو رایانه بی زانیاری وبی به لگه و تراوه، به لگو پیچه وانه ی نه م قسه یه له فرموده کانی پیغه مبه ری خوادا هه یه.
- دوه م: هاوشانیه تی له نه سه بدا هه یه، به رای جمهور. به لام نه مانیش رای جیاوازیان هه یه له و باره یه وه:

^١ تزوج بلال بهالة بنت عوف، أخت عبدالرحمن بن عوف. كما في الدارقطني.

^٢ إنكاح أبي حذيفة من سالم بن معقل، وهو مولی امرأة من الأنصار، بابنة أخيه هند بنت الوليد بن عتبة بن ربيعة. كما في البخاري والنسائي وأبو داود.

^٣ عرض عمر بن الخطاب إبنته حفصة على سلمان الفارسي.

ا. قریش لهناو خویناندا وهك یهكن. عه ره بییش ههروه ها لهناو خویناندا. بهلام هیچ کهسیچکی عه ره بی هاوشانی قورهیشی نیه. وه نا عه ره بییش نابیته هاوشانی کهسیکی عه ره ب، نه مهش رای ابوحنیفه یه و، رایه کی شافعیه کانه.

ب. بهنو هاشم عبدالمطلب پیش خه لکی ترن، جگه له وان هه موو خه لك وهك یهکن. نه مهش لای شافعیه کان رای دروسته. هه تا ثوری واحمد له پریوایه تیکی دا نه لئین: نه گهر کوپله یه کی نازادکراو کچیکی عه ره بی هیئا، هاوسه رگریه که هه لئه وه شیتته وه.

جیاوازی رای زانایان دهر باره ی دانانی نه سبب به پیوه ری هاوتایبون، له م فرمودانه وه سه رچاوه ی گرتوه:

ا. فرموده ی ابن عمر: عه ره ب هه ندیک هاوتای هه ندیکیان، غهیره عه ره بییش به هه مان شیوه، جگه له بهرگدرو وه که له شاخ گر. (هاوشانی خه لکی ترنین). فرموده باسلینکراوه که.

ب. فرموده ی ابن عمر: عه ره ب هه ندیکیان هاوتای هه ندیکیان، تیره به تیره و، گه ره ک به گه ره ک، وپیاو به پیاو، مه گهر بهرگدرو که له شاخگر نه بیت.^۱

ج. فرموده ی: قورهیش پیش بخن و، پیشیان مه که ون.^۲

فرموده ی معاز به مرفوعی: عه ره ب هه ندیک هاوتای هه ندیکیان، غهیره عه ره بییش به هه مان شیوه.^۲

وه لامی نه م فرمودانه دراوه ته وه که: فرموده ی لاوازن و بهرامبری فرموده سه حیه کانی پیشوتر ناوه ستیت.

شافعی نه لئیت: دهر باره ی به هه ند وهرگرتنی نه سبب له هاوتاییدا فرموده ی صحیح نیه.

^۱ حدیث ابن عمر: العرب بعضهم أكفاء بعض، قبيلة لقبيلة، وحي لحي، ورجل لرجل، إلا حائك أو حجام. رواه الحاكم.
^۲ قدموا قریشا ولا تقدموها. السنن الصغير للبيهقي - كتاب الصلاة باب صفة الأئمة في الصلاة - حدیث:

خطابیش نه لیت: هاوتایی لای زوربهی زانایان له چوار شتدا به هه‌ند
وه‌رئه‌گیریت:

دین و ئازادبون و نه‌سه‌ب و پیشه. هه‌ندیکیش بی عه‌یبی ش له‌لاشه‌دا نه‌که‌نه
پیوانه. هه‌ندیکیش ده‌وله‌مه‌ندیشی بو دانه‌نین، به‌به‌لگه‌ی فرموده‌ی: حه‌سه‌ب
مال و سامانه‌و ریژگرتنیش ته‌قواو له خواترسانه.^١

(١٢٠) من حکیم بن معاویة من ابيه قال: قلت: يا رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ما حق
زوج احدنا عليه؟ قال: تطعمه إذا أكلت، وتكسوها إذا اكتسبت، ولا تضرب الوجه، ولا
تقيح، ولا تهجر إلا في البيت.

وتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا مافی هاوسه‌ره‌کانمان له‌سه‌رمان چیه؟ فرموی: نان
خوارنه‌که‌ی وه‌ک نان خواردنی خو‌ت بی‌ت، بو‌خو‌ت پو‌شاکت کرد بو‌ئه‌ویش
بکه‌یت، له‌ده‌م و چاوی مه‌ده، قسه‌ی ناشرینی پی مه‌لی، ته‌نها له‌ماله‌که‌دا لینی
جیابه‌روه له‌کاتی خه‌وتندا...

گنهره‌موه‌ی فرموده‌که‌ // احمد، نسائی، ابوداود، ابن ماجه. ابن حبان و حاکم
به‌ص‌حیحان داناره. سنن ابی داود - کتاب النکاح باب فی حق المرأة علی
زوجها - حدیث: ١٨٤٣^٢

سه‌ریسه‌کان //

باسی یه‌که‌م / له‌سه‌ر می‌رد پیویسته بزئوی و پو‌شاک‌ی خیزانه‌که‌ی ده‌سته‌به‌ر
بکات. به‌به‌لگه‌ی: فرموده باسلیکراوه‌که.

باسی دوهم / بزئویه‌که‌ش به‌ پی‌ی توانایه، زیاد له‌ توانای می‌رد واجب نیه. چونکه
فرموده‌که نه‌لیت: إذا أكلت. له‌م فرموده‌یه‌شدا ورده‌کاری هه‌یه، نه‌ویش نه‌ویه

^١ الحسب المال والكرم التقوى. المستدرک علی الصحیحین للحاکم - کتاب النکاح حدیث: ٢٦٢٠

^٢ البانی نه‌لیت: حسن صحیح. الإرواء ٢٠٢٢.

ھەر کاتیک پارەى بژئویەكەى پەیدا کرد، پئویستە تەنھا بۆ خۆى بەكارى نەھینئیت. لەوانەشە ئەمە بۆ کاتیک بئیت كە لە خۆى زیاد بئیت، چونکە فەرمودەكە ئەئیت: إبدأ بنفسك، بۆ پۆشاكیش ھەمان حوكمە.

باسى سئیھم/ ئایا لەبژئویدا بارودۆخى پیاوھكە ئەكرتتە پئوھر، یا ژنەكە؟ دوو را ھەبە:

یەكەم: پئوھر لیڤرەدا بارودۆخى پیاوھكەى نەك ژنەكە، بەپرای عیترەو شافعیەو ھەندیک حەنەق، بەبەلگەى:
 ١. فەرمودە باسلیكراوھكە.

ب. ئایەتى: ﴿ولینفق ذو سعة من سعته﴾ {الطلاق: ٧}. واتە: با ھەر كەسێك بە پئى توانای خۆى پارە سەرف بكات.
 دوھم: پئوھرەكە بارودۆخى ژنەكەى، بەپرای زۆربەى حەنەفیەكان و مالك، بە بەلگەى:

فەرمودەى عائشە كە: ھند ئەئیت: ئەى پئغەمبەرى خوا، ابو سفیان پیاویكى چروكەو، ئەوھندم ناداتى بەشى خۆم و منالەكانم بكات، مەگەر بى ئاگادارى ئەو لئى ببەم، ئەویش فەرموى: ئەوھندەى لئى ببە، بەشى خۆت و منالەكانت بكات، بى زیادەپۆیى.^١

وھلامى دراوھتەوھ كە: پئغەمبەرى خوا فەرمانى پئكردوھ بە ئەندازەى پئویستى خۆى بببات، و زیادەپۆیى تیا نەكات.

باسى چوارەم/ لئدان بۆ تەمبى كردن، دروستە، بەبەلگەى:
 ١. ئایەتى: ﴿فعضوھن و امجروھن فی المضاجع و اضربوھن﴾ {النساء: ٣٤}. واتە:
 ئامۆژگاریان بكەن و لەسەر جینگادا لئیان جیا ببنەوھ و لئیان بدەن.
 ب. فەرمودە باسلیكراوھكە.

^١ حدیث عائشة: أن ھندا قالت قالت: یارسول الله، إن أبا سفیان رجل شحیح، ولیس یعطینى ما یكفینى وولدی إلا ما أخذت منه وهو لا یعلم، فقال: خذى ما یكفیک وولدیك بالمعروف. رواه الجماعة، إلا الترمذی.

به نام رینگری کراوه له لیدانی دهم وچا، خیزانی بیت یا منال یا هر که سینی تر، به به لگه ی: فرموده با سلی کراوه که.

نه گهر ته نها هر شه به کار بهینیت بی لیدان، نه وه باشتره. عائشه نه لیت: پیغه مبری خوا هر گیز له ثافرت له خزمه تکاری خو ی نه داوه.^۱

باسی پینجه م / مه بهستی له فرموده ی لا تقیح نه وه یه که: قسه یه کی پی نه لیت که پی ناخوش بیت، وه که نه وه ی بلیت: خوا ناشرینت بکات وچنده ها قسه ی سوکی تر.

باسی شه شه م / ده رباره ی جیا بونه وه ی له کاتی خه وتندا، دوو ریوایه ت هه یه:

یه که م: له فرموده که ی موعاویه دا هاتوه: ولا تهجر إلا فی البیت. که مه ست لئی: له جیگادا لئی جیا نه بیته وه، بو ته مبی کردنسی، وه که له نایه ته که دا هاتوه: ﴿واجرهن فی المضاجع﴾ {النساء ۲۴}. که واته بو ی نیه بو خانویه کی تر بگوازیته وه، یا ثافره ته که ی بو بنیریت.

دوهم: له بوخاریدا هاتوه که: پیغه مبری خوا له خیزانه کانی جیا بوه وه بو خه وتن وچوو بو ژورنکی تر.^۲

بوخاری نه لیت: نه م فرموده یه له وه ی موعاویه صه حیح تره. له به ره وه: کرداری پیغه مبر نه وه نه گه یه نیت که دروسته لییان جیا ببیته وه، با له ناو مال که شدا نه بیت، فرموده که ی موعاویه ش، به لگه ی نه وه یه که جیا بونه وه ته نها له ناو مال که دایه. که واته مفهومی حه صر له فرموده که ی موعاویه دا بی مانایه.

باسی حه وته م / ده رباره ی لیکدانه وی وشه ی الهجر، چهند رایه که هه یه:

یه که م: له لایان نه مینیتته وه، به رای جمهور، وه که پروکه شسی نایه ته که نه یگه یه نیت، نه مه ش له هجران واته دور که وتنه وه هاتوه.

^۱ قالت عائشة: ما ضرب رسول الله صلى الله عليه وسلم امرأة له ولا خادما قط. السنن الكبرى للنسائي - كتاب عشرة النساء

ضرب الرجل زوجته - حديث: ۸۸۸۱.

^۲ أن رسول الله صلى الله عليه وسلم هجر نساءه في غير بيوتهن، وخرج إلى مشربة له. صحيح البخاري - كتاب الصوم باب قول النبي صلى الله عليه وسلم: "إذا رأيتم - حديث: ۱۸۲۵

دوهم: له گه لیدا نه خه ویت، به نام پشتی تی نه کات.

سییه م: جیماعی له گه لدا ناکات.

چوارهم: جیماعی له گه ل نه کات به بی قسه.

پینجه م: قسه کردن له گه لیدا به ره قی.

شه شه م: نافره ته که له ماله وه نه هیلیته وه، له وشه ی هجار قوه هاتوه، واته نه وه په ته ی نه سپی پی نه به ستریتته وه. نه مهش رای طبریته، و به لگه شی بو نه هیلیته وه. به نام ابن العربی به رایه کی لاوازی دانه نیت.

(١٢١) ١. عن ابن عمر رضي الله عنهما ان النبي (صلى الله عليه وسلم): من الواصلة

والمستوصلة والواشمة والمستوشمة.. پیغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) نه فره تی کردوه

له وانه ی قژی خه لکی بوخویان به کار دینن و نه وهش بویان نه کات، نه وه ی خال

نه کوتی و نه وهش بو ی نه کات.

٢. عن ابن مسعود رضي الله عنه انه قال: لعن الله الواشحات والمستوشحات والمتنمصات

والمتفلجات للحسن المغيرات خلق الله تعالى، وقال: مالي لا اعن من لعن رسول الله..

خوا نه فره تی کردوه له وانه ی خال نه کوتن و بویان نه کوتریت، دهم و چاوه له لگرو

نه وه ی بو ی نه کات، دان تیز که رو، نه وه که سه ی دروست کراوه کانی خودا

نه گوږیت، ابن مسعود وتی: چون نه فره ت له وه ناکه م که پیغه مبه ری خوا نه فره تی

لیکردوه.

گیږه رموی فه رموده که //

صحیح البخاری - کتاب اللباس باب الموصولة - حدیث: ٥٦٠٢ . صحیح

مسلم - کتاب اللباس والزينة باب تحريم فعل الواصلة والمستوصلة والواشمة

والمستوشمة والنامصة والمتنمصة والمتفلجات والمغيرات - حدیث: ٤٠٥٩ .

. بوخاری و موسلیم له گیږانه وه یدا یه کران .

مانای وشهگان // الواصلة: نه و نافرته یه که قرژی خه لکی تر نه لکینیت به قرژی خویره و، تا قرژی زور دهریکه ویت، بو خوئی بکات یا بو نافرته تی تر. المستوصلة: نه و نافرته یه که داوا نه کات نه و کرداره ی سهره وه ی بو بکرت. موصولة شی پی نه و تریت. الواشمة: خال کوتین، دهرزیه ک یا شتیکی تیز نه کرت به شوینیکی جه ستدا هتا خوینی لیدیت، پاشان نه و شوینه کلی لی نه دریت تا رهنکی سهوز نه بیت. المستوشمة: نه و که سه ی داوا نه کات خالی بو بکوتن. النامصة: نه و نافرته یه موی جه ست هه لئه که نیت ولای نه بات، بو خوئی یا بو نافرته تی تر. المتنمصة: نه و نافرته ی داوا له خه لکی تر نه کات موی ده موچاوی بو هه لکه نن. المتفلجة: نه و نافرته یه که نیوان دانه کانی شاش نه کات.

سهریاسه گان

یاسی یه که م / نه و چوار خالی له فرموده که دا باسکراون، حرامن، وه له تاوانه که وره کانن، چونکه بهر له عننت نه که ون، له عننتیش بو کردنی تاوانیکی گه وه یه.

یاسی دوهم / دهر باره ی لکاندنی قرژه وه، دوو را هه یه:

یه که م: لکاندنی قرژ بو لکاندنی به هه موو شیوه یه ک حرامه، موی که سینی مه حره م بیت یا نامه حره م، قرژی مروژه بیت یا موی ناژهل، نافرته که جوان بیت یان نا، شوی کرد بیت یان نا، نه مه ش رای جمهوره، به به لگی:

ا. فرموده باسلیکراوه که.

ب. فرموده ی جابر: پیغه مبهری خوا به توندی رینگری کردوه له و نافرته ی قرژی به شتیکی تره وه نه لکینیت.^۱

ج. فرموده ی معاویه که وتویه تی: گویم له پیغه مبهری خوا بو فرموی: هه نافرته تی قرژی تیکه ل بکات به قرژی خه لکی تره وه، نه وه درو نه کات، وفیل نه کات.^۲

^۱ زجر رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ المرأة أن تصل شعرها بشيء. أخرجه مسلم.

^۲ حديث معاوية قال: سمعت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال: أيما امرأة أدخلت في شعرها من شعر غيرها، فإنما تدخله زورا. رواه أحمد.

دوهم: شافعیه کان ئەلین:

١. ئەگەر قژی مروقیك بیئت ئەو حەرامە بەكۆدەنگی، موی ئافرەت بیئت یا پیاو، مەحرەم بیئت یا میردی بیئت یا نامەحرەم . لەبەر ئەم بەلگانە:
ا. گشتگیری بەلگەکان.

ب. چونکە حەرامە سود لە موو هەموو ئەندامەکانی لەشی مروۆ وەرگیریت، لەبەر پزگرتنی.

٢. بەلام ئەگەر مویەکی پاك بوو، وە هە مروۆ نەبوو: ئەگەر ئافرەتەكە میردی نەبوو، یا كەنیزەك نەبوو، ئەوەش حەرامە. خو ئەگەر هەیبوو: سێ را هەیه، دروسترینیان ئەو هیه: ئەگەر مۆلەتی لییان وەرگرت دروستە.
و ئەلامیان دراو تەو هە: ئەم زیاد باسکردنە بی بەلگەیه.

سێهەم: هادیە ئەلین: بە موی كەسێکی مەحرەم دروستە. و ئەلام دراو تەو هە: كە:
ا. حەرامبونی رەهایی لكاندەكە، حەرامبونیش بۆ لكاندنی قژی نامەحرەمیش ئەگە یەنیت.

ب. گشتگیری هەردوو فەرمودە پێشوەكی جابر و معاویە.

باسی سێهەم / خال كوتین و داوا كردنی حەرامە، بە بەلگە ی فەرمودە باسلیكراو هە. لە هەندێك فەرمودە شدا هۆكاری حەرامبونەكە باسكراو هە كە بریتیە لە گۆرینی دروستكراوی خوا.

باسی چوارەم / ئەگەر بوتريت: خو خەنە دان لە دەست و پەنجە و هەروەها شتی تریش، گۆرینی دروستكراوی خوا یە، ئە ی بۆ حەلألە؟ و ئەلامەكە ی ئەو هیه:

ا. پێغەمبەری خوا فەرمانی كردو هە گۆرینی سپییتی پەنجە ی ئافرەت، ئەویش بە خەنە لە دەست دانی، وەك لە چیرۆکی هند دا هاتو ه.

ب. ئەم خەنە یە لە سەردەمی پێغەمبەری خوا دا هەبو ه.

ج. خەنە بە كۆدەنگی زانایان تاییبە تەمەند كراو ه.

باسی پێنجەم / دەربارە ی بەكارهێنانی ئاوریشم و قژی دەستكرد بۆ قژ، وەك قازی عیاض ئەلئیت، زانایان چەند رایەکیان هە یە:

یه کهم: دروست نیه، به ههر شتیک بیئت، ناوریشم بیئت یا خوری بیئت یا په پویهک بیئت، ئەمەش پرای مالک و طبری و زۆر زانای تره، به به لگه ی فەرموده پیشوه که ی جابر.

دوهم: ئەگەر به خوری یا په پۆ بیئت، پینیداووه، پینگره کهش ته نها بۆ موه، ئەمەش پرای لیث بن سعده.

سینیه: دروسته به هه موو شتیک بیئت. ئەمەش پرای عائشه یه. وه نامی دراوه ته وه که: پرای وال له عائشه وه راست نیه.

باسی شه شه م / لکاندن تالی ناوریشمی په نگاورهنگ و هاوشیوه ی نهو، که له قرژ ئەچیت، ئەوه قه دهغه نیه. چونکه لکاندن و وهصل نیهو، بۆ ئەو مه بهسته ش نیه که قرژی بۆ به کار دیت. به لکو ته نها بۆ خو جوانکردنه، ئەمەش وتیه قازی عیاضه. مه بهستیشی نهویه: که ئەمه خه له تاندنی میرده که ی تیدایه، به نام ئەگەر پهنگی له پهنگی قرژه که جیاواز بوو، نهوه خه له تاندنی تیا نیه.

باسی دهوتهم / وتراوه: چون زیادکردنی موی سهر حه رامه، ههروه ها تاشینیشی به بی پیویستی حه رامه.

باسی هه شه تم / نیشی نهو که سه حه رامه که مو بۆ ئافرهت لا نه بات. نهوهوی و غهیری نهویش ئەلین: ئەگەر ئافرهت پریش یا سمینلی ده رکرد، لا بردنی حه رام نیه، به لکو باشه.

باسی نویه م / فەرموده ی و المتفلجات، نهویه که ئافرهتی به ته من بۆ خو بچوک نیشاندان و جوانی دانه کان، هه لئه ستیت به تیرکردن و شاش کردنیان، تاوه ده ربکه ویت که ته مه نی که مه، چونکه کچی که م ته مه نه که نیوانی دانه کانی زۆره، ئەم کرداره نه کات.

نهوهوی ئەلیت: ئەم کرداره و شریشی پی نهوتریت. ئەم کرداره ش حه رامه بۆ بکهرو نهوهش بۆی نه کریت.

١٢٢) ١. من ابن عمر رضي الله عنهما قال: قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): إذا

دعي أحدكم إلى وليمة فليأتها.. كسنيك له ثيوه بؤخواردن بانگ كرا با بچيت.

٢. من ابن عمر مرفوعا: إذا دعا أحدكم أخاه فليجب، مرسا كان أو نحوه.. گمر

به كنيكتان براكه ي بؤ نان خواردن بانگي كرد، زه ماوهند بوو ياشتي تر، با بچيت.

گيرمومى فهرموده كه // ١. صحيح البخاري - كتاب النكاح باب حق إجابة الوليمة

والدعوة - حديث: ٤٨٧٩.

صحيح مسلم - كتاب النكاح باب الأمر بإجابة الداعي إلى دعوة - حديث: ٢٦٥٢

٢. صحيح مسلم - كتاب النكاح باب الأمر بإجابة الداعي إلى دعوة - حديث: ٢٦٥٦

مانساي وشه كان / وليمة: هموو خواردنيكه بؤ بؤنه يه كي خوشي دروست

بكرنت، وليمة العرس ئه و خواردنه يه كاتي گواستنه وه ي بوك و ماره برين دروست

ئه كرينت.

سه رياسه كان //

باسي يه كه م / له نيوان دوو ريواته كه دا هيچ دزايه تيهك نيه، هر چه نده يهك كه س

ئه يانگيرن ته وه:

يه كه ميان: به لنگه يه له سه ر ئه وه ي: وه نام دانه وه ي وليمة واجبه. دوه ميشيان

به لنگه ي ئه وه يه كه: هموو ده عوه تيك واجبه وه نام بدرن ته وه.

باسي دوه م / ده باره ي حوكمي چون بؤ ده عوه تي وليمة، دوو را هه يه:

يه كه م: پؤشتن بؤ خواردني وليمه له هموو كاتي كدا واجبه، به راي ظاهرية و

هه نديك له شافعيه كان، ابن عبدالبريش له عبيدالله بن الحسن العنبري

ئه يگيرن ته وه، ابن حزم يش ئه لنت: راي هاوه نان وشوينكه وتوانه، به به لنگه ي:

١. پوكه شي فهران كردن له فهرموده باسليكراوه كه دا، بسئ ئه وه ي له حوكمي

واجب بون لاي ببات.

ب. ئه و كه سه ي نه چيت به گونا هبار ناوبراوه، له فهرموده ي ابو هريره دا كه له

پيغه مبه ره وه ئه يگيرن ته وه، كه فهرموده يه تي: خراپ ترين خواردن وه ليمه يه كه، كه

کەسیک ئەیه ویت بچیت، پښگری لى ئەکریت، وه ئەوهش نایه ویت بچیت، بانگ ئەکریت بوی. کەسیکیش وه نامی دهعه ته که نه داته وه، له خواو پیغه مبه ره که ی یاخی بوه.^١

دوهم: جیاوازی هیه له نیوان خواردن دروست کردن بو هاوسه رگری و بو بۆنه ی تر.

دەرباره ی حوکمی چون بو ناخواردنی زهماوند دوو را هیه:

یه کهم: واجبیه، ابن عبدالبرو عیاض و نه وه ی، کۆدهنگی زانایان ئەگێرنه وه. ئەوانیش لیژده دا دوو رایان هیه:

١. ئەلین فرهزی عینه له سه ره موو کەسیک، به پای جمهوری شافعیه کان و حه نبه لیه کان. ههروه ها پێشه وا مالکیش.

٢. فرهزی کفایه یه، به پای هه ندیک له شافعی و حه نبه لیه کان.

دوهم: مستحبه، به پای هه ندیک شافعی و حه نبه لی و، ههروه ها مه زه بی مالکیشه.

دەرباره ی چون بو خواردنی بۆنه ی تر جگه له زهماوند، دوو را هیه:

یه کهم: واجبیه، ئەوهش رای ئەوانه یه که ئەلین: وه نام دانه وه ی هه موو دهعه تیک واجبیه، به لگه کانیشیان له پێشتردا باسکرا.

دوهم: واجب نیه، به پای مالکیه کان و حه نبه لیه کان و حه نه فیه کان و جمهوری شافعیه کان، له کتیبی البحر یشدا ئەلین: کۆدهنگی زانایانی عتره له سه ره ئەوه یه که وه نامدانه وه ی هه موو دهعه تیک واجب نیه.

باسی سینه م / مرچی واجب بونی ئەوه یه که: بانگ که ره که داواکراوو نازادو

پینگه شتوو (رشید) بئیت. وه ک ابن حجر له فتح الباری دا باسی کردوه.

^١ شر الطعام الولیمة، یمنها من یاتیها، ویدعی إليها من یاباها، ومن لم یجب الدعوة فقد عصا الله ورسوله. صحیح مسلم - کتاب النکاح باب الأمر بإجابة الداعي إلى

باسی چوارهم / له سهر رای ئەوانه‌ی به واجبی دانه‌نین، این دقیق العید له کتیبی شرح الإمام دا ئەنیت: ئەتوانریت وه‌لامی ده‌عوته‌که نه‌دریت‌هوه ئەگەر ئەم هۆکارانه هه‌بوو:

ا. له خواردنه‌که به گومان بوو.

ب. ته‌نها ده‌وله‌مه‌نده‌کانی بانگ کردبوو.

ج. به‌چونی که سیک ئازاری پی بگات، یا ناگونجیت له گه‌لیا دابنیشیت، یا له‌ترسدا بانگ کرابیت، یا بو ته‌ماع بانگ کرابیت، یا بو ئەوه‌ی یارمه‌تی خراپه‌ی بدات بانگ کرابیت.

د. له شوینی نان خواردنه‌که دا خراپه‌یه‌که هه‌بیت، وه‌ک ئاره‌ق یا سه‌ماکردن یا راخه‌ری ئاوریشم یا دیواره‌که وینه‌و شتی حه‌رامی تیا هه‌لواسرابیت.

ه. مۆله‌تی نه‌چون له خاوه‌ن ده‌عوته‌که بخوازیت، ئەویش مۆله‌تی بدات.

ئەم هۆکارانه بو نه‌چونی ده‌عوته‌که لای ئەوانه‌یه که ئەلین واجبه، هه‌روه‌ها ئەوانه‌ش که به سوننه‌تی دانه‌نین. ئەمه‌ش له شه‌ریعت و نه‌و بوداوانه‌وه وه‌رگیراوه که به‌سهر هاره‌لانداندا هاتوه.

پوخته‌که‌ی ئەوه‌یه: ده‌عوه‌ت پیویسته وه‌لام بدریته‌وه، به‌لام بونی خراپه‌تیایدا پینگری وه‌لامدانه‌وه‌که‌یه، ئەگەر پینگری و پیویست بون دژ به یه‌ک بون، حوکمه‌که بو پینگریه‌که‌یه.

(۱۲۲) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِذَا دَعَى أَحَدَكُمْ فليجِب، فَإِنْ كَانَ صَائِماً فليصِل، وَإِنْ كَانَ مُفْطِراً فليطعم..

گەر که سینکتان بو نانخواردن بانگ کرا، با بچیت، گەر به پوژو بوو، با نویتزبکات (بپاریتته، ه)، به پوژوش نه بو با نان بخوات..

خیره ره موی فه رموده که // صحیح مسلم - کتاب النکاح باب الأمر بإجابة الداعي

إلى دعوة - حديث : ۲۶۶۲

سدریاسه کان //

باسی یه گهم / پیویسته له سهر ئه و که سهی به پوژوه و ده عوه ت
 نه کریت، ناماده بیت، بیانوو نه هیئیتته وه به به پوژوبون، خو نه گهر خاوه ن
 ده عوه ته که به هووی پوژوه که یه وه مؤلته تی دا، ئه وه باشه، نه گینا نه بیئت ناماده
 بیت.

باسی دوهم / ده باره ی مه به ست له وشه ی فلیصل، چهند رایه ک هه یه:

یه که م: بپاریتته وه بو خاوه ن ده عوه ته که به لیخوشبون و به ره که ت پزان
 به سه ریدا، به پرای جمهور، له بهر نه وه ی:

۱. له ریوایه تی هشام بن حسان هاتوه: نویتزکردنه که پارانه وه یه.

۲. له ریوایه تی ابن عمر هاتوه: نه گهر به پوژوو نه بوو با نان بخوا، نه گهر به پوژوش
 بوو، با بپاریتته وه.

دوهم: نویتزبکات، تا خیری نویتزکردنی ده ست بکه ویت و خاوه ن خواردنه که و
 ناماده بوانیش به ره که تیان به سه ردا برژیت. وه نامیان دراوه ته وه به فه رموده ی:
 نویتزکردن له کاتی ناماده بونی خواردندا دروست نیه.

^۱ في رواية هشام بن حسان: الصلاة الدعاء. سنن أبي داود - كتاب الصوم باب في الصائم يدعى إلى وليمة - حديث : ۲۱۱۷

^۲ رواية ابن عمر عن نافع: فإن كان مفطراً فليطعم، وإن كان صائماً فليدع. أخرجه أبو داود.

باسی سییه م / دهرباره ی جوړی پوژوگرتنه که به م شیوه یه لئی دواون:
 نه گهر پوژوه که فهرز بوو، بیگومان بو ی نیه بیشکینیت. به نام نه گهر سوننه ت
 بوو، دوو را هیه دهرباره ی:

یه که میان: نه گهر به لای خاوه ن خواردنه که وه نارپه حه ت بوو که نه م به پوژوو
 بیت، نه وه چاک وایه بیشکینیت، نه گهر نا به پوژو بونه که ی باشتره، به پای زوربه ی
 شافعیه کان وه ندیک زانای حه نبه لی.

دوه میان: باشتره بیشکینیت، رویانی باسیکردوه به په های، واته له هه موو
 کاتیکدا وا باشه بیشکینیت.

باسی چواره م / دهرباره ی حوکمی ناخواردنی که سی بانگراوو، دوو را هیه:
 یه که م: واجب نیه له سه ری نه بو زه ماوه ند نه بو هیچ بونه یه کی تر، له
 خواردنه که بخوات، نه مه ش لای شافعیه کان پای دروسته.

فهرمان کردنه که ش له فهرموده که دا فلیطعم بو سوننه ته، چونکه نیشانه یه که هیه
 که له وجوبه وه بو سوننه ت لای نه بات، نه ویش فهرموده ی: نه گهر نارزه وی لیبوو
 نان بخوات، نه گهر نارزه زوشی لیبوو نان نه خوات^۱. سه ریشک کردنیشی واتای
 واجب نه بونی ناخواردن نه گه یه نیت.

دوه م: ناخواردن واجبه. نه وه وی به پای دروستی دانه نیت، وه اهل الظاهریش
 به په سه ندی دانه نین، به به لگه ی پوکه شی فهرمان کردنه که فلیطعم، له
 فهرموده که دا. خواردنی پارویه که مترینه، له وه زیاتر واجب نیه.

^۱ لَنَا مَنَاءٌ بِحَضْرَةِ طَعَامٍ.

^۲ حَدِيثُ جَابِرٍ: إِنْ شَاءَ طَعِمَ وَإِنْ شَاءَ تَرَكَ. أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ.

(۱۲۴) عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا غُلَامُ، سَمِّ اللَّهَ، وَكُلْ بِيَمِينِكَ، وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ..

بیغهمبری خوا پیئی وتم: نهی منال، ناوی خوا بیئنهو به دهستی راستت بخوؤ له بهر ده می خوؤتهوه.

گنهرهوهی فهرمودهکه // صحیح البخاری - کتاب الأطعمة باب التسمية على الطعام والأكل باليمين - حديث: ۵۰۶۶. صحیح مسلم - کتاب الأشربة باب آداب الطعام والشراب واحكامهما - حديث: ۳۸۶۰.

سه ریسه کان

باسی یه کهم / ده ریاره ی حوکمی وتنی بسم الله بو نان خواردن، دوو را ههیه:

یه کهم: واجبه، نه مهش یه کیکه له راکانی هاره لانی احمد، له بهر نه وهی:

۱. فرمان کردن له فهرموده که دا (ناوی خوا بهیئنه). وه فهرموده کانی تریش که بهریه ستیان نیه، و کوؤدهنگی زانایانیش ریگه به سه ریچی کردن نادات، وله روکه شه که ی لای نابات.

ب. که سیك بسم الله نه کات شهیتانی له خواردن و خواردنه وه که دا به شدار کردوه. دوهم: شتیکی باشه (مُسْتَحَبٌ)، نه مه بو خواردن، هه مان حوکمیش بو خواردنه ره ههیه.

باسی دوهم / چاک وایه به دهنگی بهرز بسم الله بلیت، تاکو خه لکی تریش بییستیت، بو نه وهی ناگاداریان کاته وه.

باسی سییه م / نه گهر له سه ره تادا بسم الله ی نه کرد، بیری چوبوو، یا به نه نقه ست، با له کاتی خواردنه که دا بلیت: به ناوی خوا له سه ره تاو کوؤتاییدا. به به لگه ی فهرموده ی: هه ره که سیکتان نانی خوارد، با ناوی خوا بهیئیت، نه گهر بیری چوو له سه ره تادا بیلیت، با له کاتی ناخواردنه که دا بلیت: به ناوی خوا له سه ره تاو کوؤتاییدا.^۱

^۱ إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَذْكُرْ اسْمَ اللَّهِ، فَإِنْ نَسِيَ أَنْ يَذْكُرَ اللَّهَ فِي أَوَّلِهِ فَلْيَقُلْ: بِسْمِ اللَّهِ أَوَّلُهُ وَأَخِرُهُ. حَدِيثُ أَبِي دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيِّ وَغَيْرِهِمَا. وَقَالَ التِّرْمِذِيُّ: حَسَنٌ صَحِيحٌ.

باسی چوارهم/ پیویسته هموو ناماده بوان بسم الله بکن، به لام نه گهر یه کیکیان بسم الله ی کرد، سوننه ته که جیبه جی بوه، نه مهش رای شافعیه، به به لنگه ی: پیغه مبهری خوا پیی راگه یاندوین که: شهیتان نه و خوار دنه به حال دائه نیت که ناوی خوی له سر نه هیترابیت. ^۱ که واته نه گهر یه کس له ناماده بوان بسم الله ی کرد، واته له سر خوار دنه که بسم الله کراوه.

باسی پنجه م/ پیویسته به دهستی راست نان بخوریت، به به لنگه ی: (فرمان کردن پیی له فرموده باسلیکراوه که دا (به دهستی راست بخو). ب. پیغه مبهری خوا پیی راگه یاندوین که شهیتان به دهستی چه پی نه خوات و نه خواته وه. ^۲ کردنی کرداری شهیتانیش له سر مروّقه حراره. ج. پیایو یک لای پیغه مبهری خوا به دهستی چه پ نانی خوارد، پیغه مبهری خوش فرموی: به دهستی راست بخو. وتی: ناتوانم. فرموی: نیت نه توانیت. پیاه کهش له بهر خو به زلزانین به دهستی راست نه یه خوارد. بویه نه یقوانی دهستی بو ناو ده می بهرز بکاته وه. ^۳

پیغه مبهری خوش دوعا له که سیک ناکات، مه گهر ته رکی واجیبکی کرد بیت. نه گهری نه وهش هیه که له بهر خو به زلزانینی دوعای لی کرد بیت، له وانه شه بو هر دوو هوکاره که بیت.

باسی شه شه م/ پیویسته مروّقه له گه ل دانیشتونیدا به ریز بیت، کرداریک نه کات که پییان ناخوش بیت، خراب هه لسوکوت کردن بیت یا بی ریزی، به به لنگه ی: له بهر دم خوته وه بخو. که له فرموده باسلیکراوه که دا هاتوه. **باسی حه و ته م/** دهر باره ی جوّری خوار دنه که، چهند رایه که هیه:

^۱ اِنَّ الشَّيْطَانَ يَسْتَجِلُّ الطَّعَامَ الَّذِي لَمْ يُذَكَّرْ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ.

^۲ أَخْبَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ، وَيَشْرَبُ بِشِمَالِهِ.

^۳ أَنَّ رَجُلًا أَكَلَ عِنْدَ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشِمَالِهِ فَقَالَ: كُلْ بِيَمِينِكَ. فَقَالَ: لَنَا اسْتِطِيعُ. قَالَ: لَنَا اسْتِطِيعَتْ. مَا مَنَعَهُ إِنَّا الْكَبِيرُ، فَمَا رَفَعَهَا إِلَى فِيهِ. أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ.

١. ئەبەيت تەنھا لە بەردەمی خۆبەرە بخوات، خواردنەكە تێوشە بێت، یا شلە، یا هاوشینوویان، كە مەرۆق قەرز ئەكاتەرە لەو خواردنە بخوات كە خەلكی تر دەستی تێخستووە. بەبەلگەي: لەبەردەم خۆتەرە بخۆ، كە لە فرمودە باسلیكراوەكەدا هاتووە.

٢. دروستە لە هەموو لایەكی خواردنەكەو بەخوړنیت، میووە بێت یا خواردنێكی هاوشینووی بێت، ئەگەر خواردنەكە جۆراجۆر بوو، یا هیچ خواردنێكی لەبەر دەستدا نەبوو. بەبەلگەي:

١. عكراش كۆری ذۆبب ئەلێت: خواردنێكی پەرگۆشتیان بۆ هینانین بەشێووی تریت، منیش دەستم بۆ هەموو لایەكی قاپەكە دریز ئەكرد، پێفەمبەری خواش لای خۆبەرە ئەبخوارد، پاشان بە دەستی چەپی دەستی راستمی گرت و فرموی: ئەي عكراش، لەیەك لاوە بخۆ، چونكە یەك خواردنە. پاشان قاپێك خورمای جۆراو جۆریان بۆ هینانین، منیش تەنھا لە بەردەمی خۆمەرە ئەبخوارد، پێفەمبەری خواش لەهەموو لایەكیەرە ئەبخوارد، پاشان فرموی: ئەي عكراش، لەكوینووە ئارەزوت لێبە بخۆ، چونكە یەك جۆر نیە.^١

فرمودەي انس: بەرگدریوێك پێفەمبەری خۆی بۆ خواردنێك بانگ كرد كەبۆی دروست كردبوو، منیش لە گەلیدا چوم، نانی جۆو شۆربایەکیان هینا كە كۆلەكەو گۆشتی وشك بوی تیاوو، بینیم پێفەمبەری خوا لەملا ولای قاپەكەو ئەبخوات، منیش لەو رۆژەو تا ئێستاش شلەي كۆلەكە ئەخۆم. ئەنەس ئەلێت: كە ئەووم بینی، خواردنەكەم ئەخستە بەردەستی و خۆم نەمئەخوارد.^٢

ج. چونكە ئەگەر خواردنەكە جۆراو جۆر بوو، وە میووە بوو، كەس بێزی لێناكاتووە، وەك ئەوەي پێشوو.

^١ أَخْرَجَ التِّرْمِذِيُّ وَغَيْرُهُ مِنْ حَدِيثِ عَكَرَاشِ بْنِ ذُوَيْبٍ قَالَ: أَتَيْنَا بِحَقْنَةِ كَثِيرَةِ الثَّرِيدِ وَالْوَدْرِ، فَخَبَطْتُ بِيَدِي فِي نَوَاحِيهَا، وَأَكَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ، فَخَبَسَ بِيَدِهِ الْيُسْرَى عَلَى يَدِي الْيُمْنَى، ثُمَّ قَالَ: يَا عَكَرَاشُ، كُلْ مِنْ مَوْضِعٍ وَاحِدٍ، فَإِنَّهُ طَعَامٌ وَاحِدٌ. ثُمَّ أَتَيْنَا بِطَبَقٍ فِيهِ أَلْوَانُ الثَّمَرِ، فَجَعَلْتُ أَكُلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْ، وَجَاءَتْ يَدُ رَسُولِ اللَّهِ فِي الطَّبَقِ، فَقَالَ: يَا عَكَرَاشُ، كُلْ مِنْ حَيْثُ شِئْتَ، فَإِنَّهُ غَيْرُ لَوْنٍ وَاحِدٍ.

^٢ أَخْرَجَ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ أَنَسٍ: أَنَّ خِيَاطَا دَعَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَطْعَامٍ صَنَعَهُ، قَالَ: فَذَهَبْتُ مَعَ النَّبِيِّ فَقَرَّبَ خَبِزَ شَعِيرٍ وَمَرَقًا فِيهِ دَبَاءٌ وَقَدِيدٌ. فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ يَتَّبِعُ الدَّبَاءَ مِنْ حِوَالِي الْقِصْعَةِ أَيِ جَوَانِبِهَا، فَلَمْ أَزَلْ أَتَّبِعُ الدَّبَاءَ مِنْ يَوْمِئِذٍ. قَالَ أَنَسٌ: فَلَمَّا رَأَيْتُ ذَلِكَ جَعَلْتُ أَلْقِيهِ إِلَيْهِ وَلَا أَطْعَمُهُ.

(١٢٥) عَنْ مَائِثَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ يَقْسِمُ بَيْنَ نِسَائِهِ وَيَقُولُ: اللَّهُمَّ هَذَا قَسَمِي فِيمَا أَمْلِكُ، فَلِمَا تَلْمَنِي فِيمَا تَمْلِكُ وَنَا أَمْلِكُ.

پیغهمبری خوا له نیوان خیزانه کانیدا به دادیپه روه رانه دابه شی ئه کرد (مانه وه لایان وشتی تریش). وه ئه یفرموو: خوییه ئه م دابه شکردنه له ده سه لاتی مندایه، له شتی کدا لیم مه گره که له ده سه لاتی تو یه هی من نیه.

گیزه رموهی فهرموده که // چوار که سه که. حاکم و ابن حبان به صحیحیان دانا وه. سنن

أبي داود - كتاب النكاح باب في القسم بين النساء - حديث: ١٨٣٥^١

مانای وشه گان // فیما املک، مانه وه لای هه ریه کیکیان له سه ره ی خو یاندا. فیما تملک ولا املک، ترمذی ئه لیت: خو شه ویستیه.

سه ریسه گان //

باسی یه که م / دابه شکردنی شه و مانه وه لای خیزانه گان ، له سه ر پیغهمبری خوا فهرز نه بوه، به به لگه ی ئایه تی: ﴿ترجی من تشاء منهن وتؤی الیک من تشاء﴾ {الأحزاب: ٥١}. واته: به ئاره زوی خو ته واز له کامیان به ینیت، یا به ینلیته وه. ئایه ته که ش باسی خیزانه گانی پیغهمبر ئه کات.

هه ندیک له مفسرین ی قورئان واصطخری و مهدی له کتیبی البحر دا ئه لین: خوای گه وه رپی به پیغهمبر داوه که یه کسان نه بیته له گه ل خیزانه کانیدا، هه تا بو ی هه بوه ئه وه یان که سه ره ی مانه وه ی بوه لای نه مینیتته وه و دوای بخت، وه ئه وه ش سه ره ی نیه له گه لیدا بیت. ئه مه ش له تاییه ته ندیه گانی بوه.

ئه گه ر و ابیت که یه کسانی له نیوان خیزانه کانیدا واجب نیه له سه ری، که واته که له گه لیان یه کسان بو بیت، ئه وه نیشانه ی جوانی هه لسو که وت و ئه خلاق و، را گرتنی دلی خیزانه کانیه تی.

^١ البانی به لاوازی دانا وه. الإرواء ٢٠١٨.

باسی دوهم / خوشه ویستی لهناو دلایه و له توانای مروّفا نیه، به لکو له توانای خوی گه وره دایه، به به لگهی:

۱. فرموده باسلیکراوه که.

ب. نایه تی: ﴿لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلْفَتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ، وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلْفَ بَيْنَهُمْ﴾ {الأنفال: ۶۳}. واته: نه گهر هموو شته کانی سهر زهوی بیه خشیت تا دلایان رابگریت، ناتوانیت، به لکو خوی گه وره دلایان بو لای تو رانه کیشتیت.

ج. نایه تی: ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ﴾ {الأنفال: ۲۴}. واته: بزانی خوی گه وره به ربه ست دانه نیت له نیوان مروّفا دلایدا.

(۱۲۶) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ كَانَتْ لَهُ امْرَأَتَانِ فَمَالَ إِلَى أَحَدِهِمَا دُونَ الْأُخْرَى جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَشَقَهُ مَائِلٌ..

که سیک دو خیزانی هه بیت و به لای یه کیکیان دابشکینیت، له قیامه تدا به شان خواری دهر نه که ویت.

گیرمروهی فرموده که // احمد، چوار که سه که سه نه ده که ش صحیحه. سنن ابی

داود - کتاب النکاح باب فی القسم بین النساء - حدیث: ۱۸۳۴

سهریاسه کان //

باسی یه که م / له سهر پیاو پیویسته له گهل هاوسهره کانیدا یه کسان بیت، و حه رامه له سهری به لای یه کیکیان زیاتر دابشکینیت. نه مه ش رای زور به ی پیشه واکانه، به به لگهی: ۱. فرموده باسلیکراوه که.

ب. نایه تی: ﴿فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ﴾ {النساء: ۲۹}. واته: با مه یلتان به ته واری نه چیت به لای یه کیکیاندا. مه به ستیش لی رده دا یه کسانیه له ژیر جینگه یی و بزئیوی دا، نه که خوشویستی دل. چونکه نه مه یان وه ک زانراوه، له توانای مروّفا نیه.

^۱ البانی به صحیح ی داناره. الإرواء ۲۰۱۷.

باسی دوهم / تیگه شتنی ثایه تی: ﴿كُلُّ الْمَيْلِ﴾... نه وه نه گه یه نیت که: مه یلی که م به لای یه کیکیاندا دروسته. به نام وه نام دراوه ته وه که: ره های یی فرموده که نه وه رت نه کاته وه، نه گه ری نه وه ش هیه که فرموده که به مه فهومی ثایه ته که به ستر ایته وه.

(۱۲۷) عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَبْغَضُ الْحَالِ إِلَى اللَّهِ الطَّلَاقُ...

بیزراوترینی جه ناله کان لای خوا، جیابونه وه ی نیوان هاوسره کانه.

گیره فهومی فرموده که // ابوداود و ابن ماجه. حاکمیش به صحیحی داناوه. سنن ابی داود - کتاب الطلاق ابواب تفریح ابواب الطلاق - باب فی کراهیه الطلاق حدیث: ۱۸۷۶^۱

مانای وشه کان // الطَّلَاق: له زمانه وانیدا واته: بهردان و وازلیهینان. له شه رعیشدا واته: لاجونی گریبه سستی هاوسه ری تی.

إمام الحرمین نه لیت: نه مه وشه یه که پیش نیسلام هه بو وه نیسلامیش هینشتویه ته وه.

سه ریاسه کان //

باسی یه گه م / له جه ناله کراوه کانیشدا، شتی بیزراوی تیدایه به لای خوای گوره وه. زانایان نمونه ی بو نه هیننه وه به: نویژکردنی فهرز له غهیری مزگه و تدا به بی هوه ته لاق دان.

باسی دوهم / ته لاقدان بیزراوترینی جه ناله کانه لای خوای گوره، واته: له نه جامدانیدا نه پاداشتی تیدایه، نه نزیک بونه ره له خوای گوره، که واته پیویسته تا بتوانریت خوی لی به دور بگریت. به به لگی: فرموده باسلیکراوه که.

^۱ ضعفه الألبانی فی الإرواء (۲۰۴۰).

باسی سنیهم / هندیك له زانایان تەلّاق دابەش ئەكەن بۆ پینچ حوكمهكه (واجب، مندوب، حرام، مكروه، مباح): حەرام بریتیە له تەلّاقی بدعی (پینچەوانەى سوننەت). مەكروهیش: ئەو تەلّاقەیه بە بى هۆ ئەنجام ئەدریت، كە ئەمەیان له فرمودەكەدا مەبەستە، كە بیزراوه وه حەلّائیشە.

(۱۷۸) هَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: طَلَّقَ اَبُو رَكَّانَةَ اُمَّ رَكَّانَةَ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): رَاجِعْ اِمْرَاَتَكَ. فَقَالَ: اِنِّي طَلَّقْتُهَا ثَلَاثًا. قَالَ: قَدْ مَلِمْتَ، رَاجِعْهَا..
 ابو ركانه ام ركانهى تەلّاقدا، پیغه مەبەر (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فرموی: خیزانەكەت بەیئەو. وتی: من سى جار تەلّاقم داوه، فرموی: ئەزانم (سى جار تەلّاقت داوه)، بییئەو.

گیرمەرموی فرمودەكە // ابی داود - كتاب الطلاق ابواب تفریح ابواب الطلاق -

باب نسخ المراجعة بعد التطليقات الثلاث حديث : ۱۸۹۰

سەرپاسەكان //

باسی یەكەم / فرمودەكە بەلگەى ئەو یەكە: كەسێك بە لەفزی هەتا هەتایی خیزانەكەى تەلّاق بدات، مەبەستی كەوتنى تەنها یەك تەلّاق بێت، یەك تەلّاق ئەكەوت. ئەگەر مەبەستیشی كەوتنى هەر سى تەلّاقەكە بێت، ئەوا هەرسێكى ئەكەوت.

باسی دوهم / فرمودەى: سویند بەخووا تەنها ویستومە یەك تەلّاقى بدهم، بەلگەى ئەو یەكە: كەسێك خیزانەكەى بە لەفزی هەتا هەتایی تەلّاق بدات و پاشان بلیت: مەبەستم تەنها یەك تەلّاق بوە، بە بى سویند خواردن لى وەرناگیریت.

باسی سینیهم / دەریارەى وتنى هەر سى تەلّاق پینكەو، لە یەك شویندا. چەند رایەك هەیه:

^۱ روى ابو داود: أن ابا ركانة طلق امرأته سهيمة البتة، فقال: والله ما أردت إلا واحدة، فردها النبي صلى الله عليه وسلم..

رای یه کهم: هیچ تهلأقیکی ناکه ویت، به رای هندیك له إمامیه کان وابن علیه و هشام بن حکم و هندیك له زاهریه کان چونکه ئەم شیویه تهلأقیکی بیدعهیه.

رای دوهم: هەر سی تهلأقه کهی ئەکه ویت، به رای عمرو ابن عباس و عائشه و پروایه تیکی علی و پینشه وایانی هەر چوار مەزهبه که و، جمهوری سه له ف و خه له ف و ناصرو إمام یه حیاو هندیك له شیعهی امامی، به به لگه ی:

۱. ئەو نایه تانهی باسی تهلأق ئەکه ن، جیا وازیان نه کردوه له وهی یهک تهلأق بیئ یان سیان. نایه تهکانیش بریتین له ﴿الطلاق مرتان فإمساك بمعروف او تسريح یا حسان﴾ {البقرة: ۲۲۹}. ﴿فإن طلقها فلا تحل له من بعد حتى تنكح زوجا غیره﴾ {البقرة: ۲۳۰}. ﴿لا جناح علیکم إن طلقتم النساء﴾ {البقرة: ۲۳۶}. به نام وه نامیان دراوه ته وه که: ئەم نایه تانه به په های ی باسیان کردوه، له وانه یه به سترابیته وه به و فرمودانه ی که تهنه یهک تهلأق ئەخه ن.

۲. له سه حیچه ین دا هاتوه: عوهیمری عهجلانی له بهردهم پیغه مبهری خوادا سی به سی خیزانه کهی تهلأق دا، نه ویش ریگری لی نه کرد. ^۱ ئەمهش به لگه ی نه وه یه که: دروسته به له فزی سی به سی بوتزیت، که و تراش، هەر سی تهلأقه که ئەکه ویت.

وه نام دراوه ته وه که: ئەم بریار دانه ی پیغه مبهری خوا مانای په وایه تی ناگه یه نیت، وه نه وهش ناگه یه نیت که هەر سی تهلأقه که که وتوه، چونکه ریگریه که له تهلأق دانیکه که هاوسه رگریه ک لابات که مه به ست لی مانه وهی هتا هتایی بو، ئەو که سهش لعان ئەکات: تهلأق ئەخوات و وائەزانیت دوا ی نه وه بۆی هیه ئافره ته که بهیلتیه وه، نازانیت که به لعانه که جیا بونه وهی هتا هتایی پوه دات، جیا بونه کهش به لعانه که خۆی بیئ، یا به بریاری دادوهر بیئ، که واته فرموده که به لگه نیه.

^۱ ما فی الصحیحین: أن عویمر العجلانی طلق امراته ثلاثا بحضرتة صلی الله علیه وسلم ولم ینکر علیه.

٣. فرموده‌ی فاطمه‌ی کچی قه‌یس که: می‌رده‌که‌ی سیّ به سیّ ته‌لّاقی داوه، کاتیک هه‌واله‌که‌یان دا به پیغه‌مبهری خوا فرموی: مافی نه‌فه‌قه‌ی نیه و عیده گرتنی له‌سه‌ره.^١

وه‌لّامی دراوه‌ته‌وه که: له فرموده‌که‌دا به راشکاوی باس ناکات که سیّ ته‌لّاقه‌که‌ی له‌یه‌ک شویندا و تبیّت. که‌واته ناکرینه به‌لگه.

به‌لّام خاوه‌نی ئەم رایه ئەلّین: کاتیک پیغه‌مبهری خوا نه‌پیرسیوه له یه‌ک شویندا و تویه‌تی یا له چه‌ند شوینیک؟ که‌واته هیچ جیاوازی نیه.

به‌م شیوه‌یه‌ش وه‌لّامی ئەم قسه‌یه نه‌دریته‌وه که: له‌بهر ئەوه پرسیاری لینه‌کرده، چونکه له‌و سه‌رده‌مه‌دا زۆریه‌ی گات پیکه‌وه سیّ ته‌لّاقه‌که‌یان نه‌وتوه. سه‌نعانی ئەلّیت: که ئەلّین له زۆریه‌ی کاتدا، بو ئەوه‌یه که نه‌وتریت له‌و سه‌رده‌مه‌شدا پیکه‌وه و تراوه، به‌لّی سیّ به‌سیّ که و تراوه، به‌لّام به ده‌گه‌من.

٤. فرموده‌ی عائشه: پیاویک خیزانه‌که‌ی سیّ به‌سیّ ته‌لّاقدا، نه‌ویش شوی کرده‌وه، به‌لّام نه‌ویش ته‌لّاقی دا، پرسیار کرا له پیغه‌مبهری خوا: نایا بو می‌ردی یه‌که‌م جه‌لّاله؟ فرموی: نه‌خیر، هه‌تا می‌ردی دوه‌میش وه‌ک یه‌که‌م له‌گه‌لیدا رانه‌بویریت.^٢ ئەم فرموده‌یه‌ش وه‌ک به‌لگه‌کانی پیشوو وه‌لّام دراوه‌ته‌وه.

٥. چه‌ند فرموده‌یه‌کی تریش هه‌یه له‌و باره‌یه‌وه که له پیغه‌مبهری خواوه ئەگیردریته‌وه.

وه‌لّامی ئەمه‌ش دراوه‌ته‌وه که: ئەم فرمودانه لاوازن و ناکرینه به‌لگه.

٦. فه‌توای هاوه‌لّان له‌و باره‌یه‌وه.

وه‌لّامیان دراوه‌ته‌وه که: رای تاکه که‌س به‌لگه نیه.

^١ مافی الصحیحین المتفق علیه من حدیث فاطمة بنت قیس: أن زوجها طلقها ثلاثاً، فلما أخبر رسول الله بذلك قال: ليس لها النفقة وعليها العدة.

^٢ ما أخرجه البخاري من حدیث عائشة: أن رجلاً طلق إمراته ثلاثاً فتزوجت، فطلق الآخر، فسئل رسول الله: أتحل للأول؟ قال: لا، حتى يذوق عسيتها.

پای سنیهم: تهنه یهک تهناقى نهکەوئیت، ئەم رایەش له علی و ابن عباس و ابن مسعود و عبدالرحمان بن عوف و زبیرو عه مر بن دینارو طاوس و عهتاو ناصر و روایهتیک له زید بن علی و هادی و قاسم و صادق و باقر، وه ابن تهیمیه و ابن القیم ی قوتابیشی پشتگیری ئەم رایهیان کردوه، به بهلگه ی:

١. فرموده ی ابن عباس: تهناقدان له سهردهمی پیغه مبهری خوا و ابوبهکرو دوسائی خه ناههتی عومهدا، سئ ته ناههکه یهک ته ناههکه، پاشان عمر وتی: خه لکی له شتی کدا په لیهان کرد له کاتی کدا شرع شینه یی و په له نه کردنی بو داناون تیایدا. نه گهر نیمهش به سهریاندا بسه پینین، پاشان سئ به سئ ی به کهوتنی سئ ته ناههکه دانا.^١

٢. فرموده باسلیکراوه که که هردوو فرموده که به راشکاوی باسی لیوه نهکن. نه نین: بهلگه ی پراکانی تر، به هیز نین، پای یه کم و دوه و هلامد رایه وه، پراکانی تریش و هلام نه دریتته وه.

پای چواره م: جیاوازی هیه له نیوان نه و ناهه ته ی گوازاوه ته وه له گه ل نه وه ی نه گوازاوه ته وه، نه گهر گوازاوه وه، سئ ته ناههکه نهکەوئیت، نه گهریش نه گوازاوه وه، تهنه یهک تهناقى کهوتوه، نه مهش پای هه ندیک له هاوه لانی ابن عباس و اسحاق بن راهویه. بهلگه شیان:

١. له روایه تی ابوداودا هاتوه: نه ترانیوه هه کاتیک پیاویک خیزانه که ی سئ به سئ ته ناهه بدایه پیش گواستنه وه ی، له سهردهمی پیغه مبهری خوادا یهک ته ناهه نه کهوت؟^٢

^١ حدیث ابن عباس قال: كان الطلاق على عهد رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وأبي بكر وسنتين من خلافة عمر طلاق الثلاث واحدة. فقال عمر بن الخطاب: إن الناس قد استعجلوا في أمر كان لهم فيه أناة، فلو أمضيناه عليهم، فامضاه عليهم. رواه مسلم.

^٢ وقع في رواية أبي داود: أما علمت أن الرجل كان إذا طلق إمرأته ثلاثا قبل أن يدخل بها جعلوها واحدة على عهد رسول الله..

٢. به شوپهانندن (قیاس): نه گهر بلیت تو ته لاق دراوی، خیزانه که ی لی جیانه بیتوه، نه گهر وشه که دوباره بکاته وه، دوباره کردنه وه که بی سوده، چونکه ته لاقه که ی که وتوه.

وه نامدراوه ته وه که: نه مه بو نافرته ی گوازاوه و ناگوازاوه وه که، مه فهمی فرموده که ی ابوداودیش به رامبه ری گشتگیری فرموده کانی ابن عباس ناوه ستیت.

باسی چوارم / روکه شی فرموده کان شه وه نه گه یه نیت: جیاوازی نیه بلیت: تو سی به سی ته لاق دراوی، یا سی جار وشه ی ته لاق بلیت. له و کتیبانه ی که له لقه کانی فقه داوان، چن دین پای جیاواز نه مینیتوه ده برابه ی جیاوازی نه دوو حاله ته، پراکانیش بی به لگه ی ناشکران.

باسی پینجه م / لیکه ره وانی بابه ته لاهه کیه کان، زور له م بابه ته داوان، وه شوینکه وتوانی هر چوار مزه به که یه کپان له که وتنی سی ته لاقه که، چونکه عمر برپاری له سهرداوه. وه زوریش توندبون له گه ل نه وانه دا که پای پینچه وانه یان هه بوه. نه م بابه ته ش بوه ته نیشانه بو ناسینه وه ی رافضة و پرا پینچه وانه کان، به هوی فتوادانیش پیی، ابن تیمیه سزادراوه، ابن القیم ی قوتابیشی بو هوی شه وه ی فتوای نه که وتنی هر سی ته لاقه که ی داوه، له سه ر و شتریک سوراندویانه ته وه، دیاره نه مه ش ته نها ده مارگیری تونده له بابه تیکی لاهه کیدا، که سه له ف و خه له ف پای جیاوازیان هه بوه تیایدا. بویه نابیت به پرچی نه و که سه بدریتوه که یه کیک له و رایانه ی هه یه. لیره شدا که سی به ویزدان و ته قوادار له که سی تر جیانه کریتوه.

۱ (۱۲۹). عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): ثَلَاثٌ جَدْنُ جَدٍ وَهَزْلُهُنَّ جِدٌّ: النِّكَاحُ وَالطَّلَاقُ وَالرَّجْعَةُ..

سى کردار همن، جددى بون تیا یاندا، جددیه، به گالته و تنیشیان هر جددیه ته: ژنهینان و ته لاقدان و ژنکیرانه وه دواى ته لاقدانى یه که مى.

۲. وللحارث بن أسامة من حديث عبادة بن الصامت يرفعه: لا يجوز اللب في ثلاث: الطلاق والنكاح والعناق، فمن قالهن فقد وجبن..

سى کردار، گالته کردن تیا یاندا دروست نیه: ته لاقدان و ژنهینان و به نده نازاد کردن، که سیکیش بیانلئت، به پر سیاره به رامبه ریان.

گیرموموی فهرموده که //

۱. چوار که سه که جگه له نسائی، حاکمیش به صحیحی داناره. سنن ابی داود - کتاب

الطلاق أبواب تفریع أبواب الطلاق - باب فی الطلاق علی الهزل حدیث: ۱۸۸۸^۱

۲. مسند الحارث - کتاب النکاح باب ثلاث لعبهن جد - حدیث: ۴۹۵

سه نده که ی لاوازه منقطه.

سه ریاسه گان //

ده ریاسه که و تنی ته لاقى که سیک که به گالته وه ئه یلئت، دوو را هه یه:

رای یه که م: ته لاقه که ی که وتوه و نه گهر و ته که ی به راشکاو ی بوو پیویست به نیه ت

ناکات، نه مهش رای هادویه و حنه فییه و شافعیه، به به لگه ی: فهرموده با سلیکرا وه گان.

رای دوهم: ته لاقه که ی ناکه ویت، و پیویست به نیه ت نه کات بو که و تنه که ی،

نه مهش رای احمد و مالک و ناصرو صادق و باقره، به به لگه ی:

۱. گشتگیری فهرموده ی: سزاو پاداشتی کرداره گانی مروّفه به نیه ته وه به ستراون.^۲

^۱ البانی به صحیحی داناره الإرواء ۱۸۲۶

^۲ إنما الأعمال بالنیات.

وهلأمدارهتوه كه: نهه فرمودهيه گشتگيرهو به فرمودهكانى تر تايبهت نهكرنت.

ب. نايهتى: ﴿وان عزموا الطلاق﴾ البقرة: ۲۲۷. بهلگهى نهويه كه: سوربون لهسهر شتيك به ههئد ره نهگيرنت، كهسى گالته چيش سوربونى نيه ومه بهستى نيه.
وهلأمدارهتوه كه: لهسهرهتاوه نهه نايهته ناكريته بهلگه، چونكه دهريارهى كزيههى نازادكراو هاتوه.

(۱۲۰) هَنَ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، هَنَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنْ اللَّهُ تَعَالَى وَضَعَ عَنِّ أُمَّتِي الْغَطَاءَ وَالنِّسْيَانَ وَمَا اسْتَكْرَهُوا عَلَيْهِ..

خواى گهوره گوناهاى بههلهو له كاتى لهبيرچونهوو زورليكردنى، لهسهرهان لابردهو.

گيرهوهوى فرمودهكه // ابن ماجه، حاكم. نهوهوى به چهسهنى داناوه. سنن ابن ماجه - كتاب الطلاق باب طلاق المكره والناسي - حديث: ۲۰۳۹^۱

سهرياسهكان

باسى يهكهه / سزادانى قيامهت له نوممهتى موسلمان چاوپوشى ليكراوه، نهگهر كرداره كانيان به هوى ههله يان لهبيرچونهوه يا زورليكردنهوه بوو، به بهلگهى فرموده باسليكراوهكه.

باسى دوهم / دهريارهى بيناكردنى حوكمى كاريگهرى شهرعى لهسهر كردارى ههلهو بيرچونهوو زورليكردنهوه، جياوازى را ههيه، لهوانهش:

۱. جياوازيان دهريارهى كهوتنى تهلاقى كهسيك كه بيرى چويتهوه، دورا ههيه:

راى يهكهه: ناكهويت، بهپراى جمهورو عطا، به بهلگهى: فرموده باسليكراوهكه.

راى دوهم: وهك به نهقهست وايه، مهگهر لهپيشدا به مهرج گيرابيت، بهپراى چهسهن، وهك ابن ابى شيبه لى نهگيريتهوه.

^۱ البانى نهليت: صحيحه. الإرواء ۸۲.

۲. دہربارہی تہ لاقی کہ سیک بہ ہلہ چو بیت، دوو را ہہیہ:

پای یہ کہم: ناکہ ویت، بہ پای جمہور، بہ بہ لگہی: فرمودہ باسلیکراوہ کہ.

پای دوہم: نہ کہ ویت، بہ پای حہنہ فیہ کان.

۳. دہربارہی تہ لاقی زورلیکراو، دوو را ہہیہ:

پای یہ کہم: ناکہ ویت، بہ پای جمہور، بہ بہ لگہی:

۱. فرمودہ باسلیکراوہ کہ.

ب. نایہ تی: ﴿إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ﴾ {النحل: ۱۰۶}. عہ تا نہ لیت:

ہاوبہش بو خوا پیداکردن لہ تہ لاقدان گہورہ ترہ. شافعی نہ لیت: بہ لگہ کہ

لہوہ دایہ کہ کاتیک خوی گہورہ نہو کہ سہی بہ کافر دانہ ناوہ کہ بہ زور کوفری

پیکرا بیت، وہ بریارہ کانی کافری لہ سہر لابر دوہ، ہر وہا بو کہ متر لہ کوفریش

نہ گہر بہ زور پیی کرا، ہمان بریارہ. چونکہ گہر کرداری گہورہ لیپرسینہ وہی

نہ بیت و لایبریت، لی نہ پرسینہ وہو لابر دن بو لہو کرداری لہو بچو کتر لہ پیشترہ.

پای دوہم: تہ لاقہ کہ کہ وتوہ، بہ پای نہ خہعی و حہنہ فی مہزہ بہ کان.

(۱۳۱) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَفَعَ الْقَلَمَ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنِ الصَّغِيرِ حَتَّى يَكْبُرَ، وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَقِفَ أَوْ يَفِيقَ..

قہ لہ می گوناہ لہ سہرسی کہس لائہ بریت (بہ گوناہ نانوسریت): خہ وتوو تا لہ

خہو ہلئہ ستیت، وہ مندال تا گہورہ نہ بیت، وہ شیت تا چاک نہ بیتہ وہ یا

بہ ہوش دیتہ وہ.

گیروہ رموی فرمودہ کہ // احمد، چوار کہ سہ کہ جگہ لہ ترمذی، حاکم بہ صحیحی

داناوہ. سنن ابی داود - کتاب الحدود

باب فی المجنون یسرق أو یصیب حدا - حدیث: ۳۸۴۳^۱

^۱ البانی بہ حسن صحیح ی داناوہ، الارواء ۲۹۷

سهریاسهکان//

باسی یهکهم/ رفع القلم واته: گوناههکه له سهره تاوه نانوسریت، نهک بنوسریت و پاشان بکوژیتتهوه.

مه بهستیش لینی واته: لینی ناگیریت نهک چاکه ی بو نانوسریت، که واته نه گهر منالیکى عاقل مؤسلمان بو، لینی وهر نه گیریت: وهک گپدر اوه ته وه که؛ نهو مناله جونه که یه ی خزمه تی پیغه مبهری خوا ی نه کرد، پیغه مبهری خوا داوا ی مؤسلمان بونی لیکرد، که مؤسلمان بو، فرموی: سوپاس بو نهو خوا یه ی که له ناگری دۆزه خ پزگاری کرد.^۱

ههروه ها ریوا یه ته هیه که: ئافره تیک مناله که ی بو لای پیغه مبهری خوا بهرز نه کاته وه و نه لیت: نهو مناله پاداشتی هه جکردنی بو نهوسریت؟ نه فرمویت: بهئی، تویش پاداشتی خوئت هیه.^۲ لهم باره یه وه فرموده ی تر زوره.

باسی دوهم/ زانایان کۆدهنگن له وه دا که: که سییک خه ویکى قولی لى که وتبیت، هیچ داوا یه کی لى ناکریت، به بهنگه ی: ا. فرموده باسلیکراوه که.

ب. نهی ته له کردارهکاندا نهی که له و کاته دا نه ی کات. که واته هیچ حوکمیک پوبه پوی نابیتتهوه.

باسی سیههم/ زانایان له وه دا کۆدهنگن که: مندالیک عه قلی به شتدا نه شکیت، هیچ داوا یه کی شه رعی ناگیریتتهوه. به لام ده رباره ی نهو منداله ی عه قلی پیندا نه شکیت، پرای جیاواز هیه. فرموده باسلیکراوه که ش نه لیت: تا نهو کاته ی که وره نه بیت، گونا ه ی له سه ر نانوسریت. ده رباره ی کاتی گه وره بونه که شی چند پرایه که هیه:

^۱ ثبت فی غلام الیهودی الذی کان یخدم النبی، فعرض علیه النبی صلی الله علیه وسلم الإسلام، فأسلم، فقال: الحمد لله الذي أنقذه من النار.

^۲ أن امرأة رفعت إليه صلی الله علیه وسلم صبیا، فقالت: ألهدا حج؟ فقال: نعم ولك أجر. صحیح مسلم - کتاب الحج باب صحه حج الصبی وأجر من حج به - حدیث: ۲۴۵۲

یہ کہم: گہورہ نہو کہ سہیہ کہ نہ توانیت بہرؤژو بیت وکاتی پینج نویژہکان بزانیٹ. بہرای احمد.

دوہم: کہ سیکہ بگاتہ تہ مہنی دوازده سالی.

سییہم: نہو کہ سہیہ بالغ بوبیت. بالغ بونیش بہمانہ نہ بیت:

۱. بؤ کوپر خہ بینین لہ گہل ہاتنہ وہی ئاوی شہوہ تدا. بؤ کچیش لای ہادہویہ ہہمان قسہیہ.

۲. بگاتہ تہ مہنی پازده سالی، ولہ تہ مہنی نؤ سالیڈا موی عہرہ تی دہریکہ ویت بہرای ہادویہ.

۳. ہرہوہا مہنی ہاتنہوہ بہ ئارہزوہوہ لہکاتی بہ خہ بہریوندا.

باسی چوارہم / مہ بہست لہ شیت نہو کہ سہیہ کہ عہ قلی لہ دہست دابیت، سہرخوش و مندال و شیتیش نہ گرتتہوہ.

شیتیش چونکہ مہ بہستی لہ کردارہ کانیدا نیہ، نہ بہ چاک نہ بہ خراب و ہسف ناکرنت. نہو کردارانہش کہ نہیکات، لہ شہرعدا ہیچ حوکمیکی نیہو بہ ہہند و ہرناگیرنت.

باسی پینجہم / دہربارہی تہ لاق کہوتنی کہسی سہرخوش، دوو را ہہیہ:

پرای یہ کہم: ناکہ ویت، بہرای عوسمان و جابرو زید و عمر بن عبدالعزیز و کومہ لیک لہ سہلہف و احمد بن حنبل و اهل الظاہر، بہ بہ لگہی:

۱. فہرمودہ باسلیکراوہ کہ.

ب. نایہ تی: (ولا تقریبا الصلاة وانستم سکاری، حتی تعلموا ما تقولون) ﴿النساء: ۴۳﴾. واتہ: لہکاتی نویژکردندا سہرخوش مہ بن، ہہتا بزائن چی نہ لین. نایہ تہ کہ قسہی سہرخوشی بہ ہہند و ہر نہ گرتوہ، چونکہ نازانیت چی نہ لیت.

ج. سہرخوش داواکاری لہ سہر نیہ، چونکہ زاناکان لہوہ دا کوڈہنگن کہ: مہرجی داوالیکردن بونی عہقلہ، کہ سیکیش عہ قلی نہ بیت، داوای لیناکرنت.

رای دوهم: تہ لاقہ کہی نہ کہ ویت، بہ رای علی و ابن عباس و کومہ لیک له ہا و ہ لمان و ہادی و ابو حنیفہ و شافعی و مالک، بہ لگہ کانیشیان نہ مانہن:

۱. نایہ تی ﴿لا تقربوا الصلاة وانتم سكارى﴾ {النساء: ۴۳} . پریگریان لی نہ کات کہ لہ کاتی سہر خوشیدا نزیکسی نو یژ بکون، پریگریہ کہش واتہ: لہ کاتی سہر خوشیدا داوایان لی کراوہ . داوای کراویش کردارہ کانی دروستہ .

وہ لمانیان دراوہ تہ وہ کہ: نایہ تہ کہ لہ کاتی بہ ناگایاندا قسہ یان لہ گہ ل نہ کات، پیش نہ وہی سہر خوش بن پریان لینہ گریت . پریگریہ کہش نہ وہیہ کہ: نہ و کاتی ناگایان لہ خویان نیہ، نزیکسی نو یژ نہ کہون . کہ واتہ بہ لگہی رای یہ کہ مہ .
ب. کہ و تنی تہ لاقہ کہ وک سزا دانیکہ بو ی .

وہ نام دراوہ تہ وہ کہ: سزادانی سہر خوش بہ تہ لاقہ کہ و تنی و جیابونہ وہی لہ خیزانہ کہی، پیویستی بہ بہ لگہیہ، چونکہ شرع بو سزادانی تہ نہا لیندانی بہ دار داناوہ .

ج. کہ و تنی تہ لاقہ کہ لہ سواری بہ ستنہ وہی نہ حکامہ بہ ہوکارہ کانیہ وہ، سہر خوشیش کاریگری نیہ لیرہ دا .

وہ نام دراوہ تہ وہ کہ: کہ و تنی تہ لاق تہ نہا بہ و تنی و شہی تہ لاقہ کہ، جینی قسہ لہ سہر کردنہ، احمد و بہ تہی نہ لین: سہر خوش ہیچ گریبہ ست و مامہ لہ یہ ک نایگریتہ وہ کہ لہ و کاتہ دا نہ یکات . پاشان کہ و تنی تہ لاق تہ نہا بہ و تنہ کہی، و ا نہ گہ یہ نیت کہ تہ لاقی شیت و کہ سیک خوی لی کہ و تبیت و سہر خوشیک بہ سہر خوشیہ کہی تاوانبار نہ بیت، وہ مندال، نہ مانہ بہ قسہی نہ و ان بیت، تہ لاقہ کہ یان کہ و تہ .

د. ہا و ہ لمان سہر خوشیان وک کہ سی بہ ناگہا نہ ژمار کردوہ، لہ قسہ کانیدا، و تو یانہ: نہ گہر خواردیہ وہ سہر خوش نہ بیت، کہ سہر خوش بوو قسہ تیکہ ل نہ کات، کہ قسہ شی تیکہ ل کرد، بوختان نہ کات . سزای بوختان کہ ریش

هشتا داره.^۱ بهم و تهیهی ابن حزم و هنام نه دریتهوه: نه مه قسهیهکی درویه و پوچه و دژ به یه که، چونکه سزا له سهر که سیک دائه نیت که و پرنه نه کات، له کاتیکدا نهو که سه هیچ سزایه کی نیه.

ه. فرموده ی: په شیمان بونه وه له ته ناقدان نیه.^۲ وه نامداوه ته وه که: نه مه فرموده یه کی راست نیه، نه گهر سه حیحیش بیت، واته: ته لاقی نهو که سه ی داو الیکراوه و عاقله، نه که نه وه ی عه قلی نیه.

(۱۳۲) هَنْ اِبْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُحْلِلَ وَالْمُحْلِلَ لَهُ..

پینغه مبهری خوا نه فره تی کردوه له وانه ی ماره به جاش نه که ن، نه وه ی نه ی کات و نه وه ش بوی نه کریت.

گیرم به وه ی فرموده که // احمد، نسائی، ترمذی وه به سه حیجی داناوه. سنن الترمذی الجامع الصحیح - ابواب الجنائز عن رسول الله صلى الله عليه وسلم ابواب النكاح عن رسول الله صلى الله عليه وسلم - باب ما جاء في المحلل والمحلل له حديث: ۱۰۷۴

سره یاسه کان //

یاسی یه که م / بۆ حه نالکردن (ماره به جاش) به هه موو شیوه کانی حهرامه، به به لگه ی:

^۱ إذا شرب سکر، وإذا سکر هذی، فإذا هذی إفتري، وحده المفتری ثمانون. السنن الکبری للنسائی - کتاب الحد فی الخمر ذکر اختلاف ألفاظ الناقلین لخبر قتادة عن أنس - حدیث: ۵۱۴۳

^۲ أخرج سعيد بن منصور عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: لَا قِيلُولَةَ فِي الطَّلَاقِ. سنن سعيد بن منصور - کتاب الطلاق

باب ما جاء في طلاق المكره - حدیث: ۱۰۸۴

^۳ صححه الألباني في صحيح الترمذی (۱۱۲۰).

فهرموده باسلیکراوه که، چونکه له عنه ت له سهر کردنی کرداریکی حه رامه، هه موو حه رام کراوینکیش پینگری لیکراوه، پینگری کردنیش واته پوچه لبوئی گریبه سته که یه. له عنه ته که ش هه رچه نده بو بکه ره که یه، به لام به ستراره ته وه به وه سفیک که نه گونجیت نه وه سفه هوکاری حوکه بیت. ترمذی نه لیت: فهرموده باسلیکراوه که صه حیج وه سه نه، لای زانایانیش ئیش پیکراوه وه: عمر وعوسمان و عبدالله بن عمره، هه روه ها رای زانایانی تابعینیشه.

باسی دوهم / زانایان چند شیوازیکی نه م گریبه سته یان باسکردوه، له وانه: یه که م: له گریبه سته که دا بوتریت: نه گهر من نافره ته که م بوت حه لال کرد نابیت بیهینیت، نه مه ش وه کو هاوسه رگیری متعه بو ماوه یه کی دیاریکراو.

دوهم: له گریبه سته که دا بوتریت: نه گهر بو م حه لال کردی، نه بیت ته لاقی بده ی. سینه م: له کاتی گریبه سته که دا مه رجه که به شاراو یی بیت، واته ریبه کون له سهر ته حلیله که، وه مه به ستیان نه بیت که هاوسه رگیریه که به رده وام بیت.

باسی سینه م / له گشتگیری له عنه ته که دا وا دهر نه که ویت که: گریبه سته که به هه موو شیوه کانی پوچه له، له باره ی هه ندیکیا نه وه رای جیاواز هه یه، هه رچه نده به لگه شیان نیه، که واته ئیشی پی ناکریت.

باسی چوارم / ابن حزم نه لیت:

فهرموده که به گشتگیری هه موو بو حه لال کردنی ناگریته وه، چونکه نه گهر وابوایه، نه وه که سه ی شت نه به خشیت، وه شت نه فروشیت وه نافره ت به شو نه دات، نه مانه هه موو نه گریته وه. که واته ته نها هه ندیک محلل نه گریته وه، که نه ویش که سیکه: بی به لگه شت بو خه لکی تر حه لال نه کات، وا دیاره بو نه وه که سه یه له سهره تای گریبه سته که وه نه وه مه رجه دائه نیت، چونکه جیاوازی پا نیه لای زانایان که: نه گهر میرده که نه یه ویت بو پیاوی یه که می حه لال بکات، به لام نافره ته که نه وه مه به سته ی هه بیت، نه وه پیاوه که له عنه ته که ناگریته وه، نه مه ش به لگه ی نه وه یه که به مه رج گرتنه که لیزه دا نه خوینریته وه.

(۱۲۲) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: طَلَّقَ رَجُلٌ امْرَأَتَهُ ثَلَاثًا، فَتَزَوَّجَهَا رَجُلٌ، ثُمَّ طَلَّقَهَا قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ بِهَا، فَأَرَادَ زَوْجُهَا أَنْ يَتَزَوَّجَهَا، فَسَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: لَنَا، حَتَّى يَذُوقَ الْآخَرَ مِنْ عَسِيلَتِهَا مَا ذَاقَ الْأَوَّلُ...

پیاویک سی بهسی ژنه که ی تە لاقدا، پاشان پیاویک هیئای، به نام پینش ئەوهی بچیتە لای، تە لاقی دا. میرده که ی ویستی بیهینیتە وه، بویه پرسیا ری له و باره یه وه له پیغه مبهری خوا کرد، ئەویش فه رموی: نابیت، هه تا میردی دوه میش وهک میردی یه که م له گه لیدا رابویریت.

گێره ره وهی فه رموده که // صحیح البخاری - کتاب الطلاق باب من قال لامراته : أنت علي حرام - حدیث : ۴۹۶۶ . صحیح مسلم - کتاب النکاح باب لا تحل المطلقة ثلاثا لمطلقها حتى تنکح زوجا غیره - حدیث : ۲۶۶۸

سه ریاسه کان //

پاسی یه که م / دهر باره ی مانای ذوق العسيلة ، چهند رایه که هه یه : یه که م: هاتنه وهی شه هوه ت، به رای حه سه نی به سری.

دوه م: جیماع کردن، واته: ونبونی زه که ری پیاوو له فه رجی ئافره ته که دا، ئەوه ندهش به سه که سزای پی واجب ئەبیت (بو که سیك زینا بکات)، وه ماره یی پی واجب ئەبیت (بو ژن ومیرد). ئەمهش رای جمهوره . ئەزهه ری ئەلیت: رای راست ئەوه یه که : به مانای له زه تی جیماعه که دیت. ابو عوبید ئەلیت: هه ر شتی که له زه تی هه بیته، عه رب به هه نگوین ناوی ئەبات. فه رموده که ش مانا هه ل ئەگرت.

پاسی دوه م / که ی ئافره ته که بو میردی یه که می حه لال ئەبیت؟ دوو پا هه یه : یه که م: بوی حه لال نابیت تا میرده که ی له گه لیدا رانه بویریت (وهک له پاسی یه که مدا باس کرا)، ئەمهش رای جمهوره، به به لگه ی: فه رموده باسلیکرا وه که.

دوهم: به گریبه‌ستیزی صه‌حیح بو می‌ردی یه‌که‌م حه‌لال ئه‌بیئت (ئه‌بیئت دوا‌ی ئه‌و گریبه‌سته‌ته‌لأقی بدات و عیدده‌ته‌واو بیئت)، ئه‌مه‌ش رای سعید بن‌المسیب، ابن‌المنذر ئه‌لیت: ته‌نها خوارج له‌گه‌لیدا هاو‌ران. هه‌روه‌ها ئه‌م رایه‌ش له‌سعید بن‌جبیر ئه‌گه‌ی‌ردی‌ته‌وه، هه‌رچه‌نده له‌کتیبنیکا باسی نه‌کردوه، به‌نام ابو‌جعفر النحاس له‌کتیبنی معانی القرآن و عبدالوهاب المالکی له‌شرح الرساله‌دا ئه‌یده‌نه‌پالی. هه‌روه‌ها ابن‌الجوزی هه‌مان رای سعید بن‌المسیب ئه‌داته‌پال داود. به‌لگه‌ش‌یان پوکه‌ش‌ی ئایه‌ته‌ی: ﴿حَتَّى تَنْكحَ زَوْجًا غَیْرَهُ﴾ {البقرة: ٢٣٠}. واته: بو‌ی حه‌لال نابیئت تا شوو به‌که‌سیکی تر نه‌کات. وادیاره‌سعید بن‌المسیب ئه‌م فه‌رموده‌یه‌ی پی نه‌گه‌شتوه، وه‌ک ابن‌المنذر ئه‌لیت.

(١٢٤) عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تُحَدِّثُ امْرَأَةٌ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا، وَلَا تَلْبَسُ ثَوْبًا مَصْبُوغًا إِنَّا ثَوْبٌ عَصَبٌ، وَإِنَّا تَكْتَحِلُ وَإِنَّا تَمَسُّ طَيِّبًا إِنَّا إِذَا طَهَّرْتَ ثُبْدَةً مِنْ قَسَطٍ أَوْ أَظْفَارٍ..

هیچ ئافره‌تی‌ک له‌سی پوژ زیاتر بو‌ی نیه تازیه‌بار بیئت، ته‌نها بو می‌رده‌که‌ی، تا‌کو چوارمانگ وده‌پوژ، له‌وکاته‌دا جلی ره‌نگاو‌ره‌نگ له‌به‌رناکات جگه له‌په‌پو‌ی خو‌یه‌ستنه‌ره نه‌بیئت، وه‌کل له‌چاو نا‌کات و‌خو‌ی بو‌نخو‌ش نا‌کات مه‌گه‌ر به‌که‌می‌ک له‌بو‌نی قسَطِ یانِ أَظْفَارٍ (دوو جو‌ر بو‌ن بون له‌و سه‌رده‌مه‌دا)..

گی‌ره‌وه‌ی فه‌رموده‌که // صحیح البخاری، کتاب الطلاق باب تلبس الحادة ثياب

العصب - حدیث: ٥٠٣٣. صحیح مسلم کتاب الطلاق باب وجوب الإحداذ فی

عدة الوفاة - حدیث: ٢٨١٧

مانای وشه‌کان // لا تحد؛ به‌دوو شیوه ئه‌خو‌یندی‌ته‌وه: پی‌تی دال مضموم بیئت ئه‌گه‌ر لا

نافیه بیئت، وه‌دال مجزوم بیئت، ئه‌گه‌ر لا ناهیه بیئت. عصب؛ جو‌ره کراسیکی یه‌مانیه.

نبدة؛ به‌شیک. قسط؛ جو‌ریکه له‌عه‌تر. اظفار؛ جو‌ریکه له‌بخور.

سه ریاسه کان //

باسی یه کهم / دروسته بو ئافرهت بو مردنی باوکی یا که سیکی تری، سنی روژ له پرسه دا بیئت، وه بو میزده که شی تا چوار مانگ وده روژ، له وه زیاتر حه رامه پرسه بگریت، به به لگهی: فهرموده باسلیکراوه که.

به نام ابو داود فهرموده یه که نه گیریته وه که: پیغه مبهری خوا مؤله تی داوه به ئافرهت تا حهوت پوژ بو باوکی له پرسه دا بیئت، بو که سانی تریش تا سنی روژ^۱ نه گهر نه م فهرموده یه راست بیئت، باوک تایبته نه کات و پیری که ی فهرموده که ی تر نایگریته وه. به نام نه م فهرموده یه مرسله و توانای تایبته تمه ندکردنی نیه.

باسی دوهم / ده ریاره ی پرسه گرتنی ئافرهتیک که مندال بیئت، دوو را هیه: رای یه که م: واجب نیه له سه ری پرسه بو میزده که ی بگریت، وه نه گهر زیاتر له سنی پوژیش پرسه ی بو خه لکی تر گرت، ریئی لی ناگریت، نه مهش رای حه نه فیه و هادیه، به به لگهی فهرموده ی: إمراة له فهرموده باسلیکراوه که دا، که مه فهومه که ی ئافرهتی منال ناگریته وه.

رای دوهم: واجبه له سه ری به رای جمهور، چونکه:
 ا. وشه ی إمراة نه میش نه گیریته وه، که باسی ئافرهتی گه ورهش کراوه، مه بهستی زۆربه ی حاله ته کانه. له سه ر سه رپه رشتیاره که شی واجبه پیری لیکات له خو جوان کردن و عه تر له خودان.

ب. عیدده چوئن واجبه له سه ر ئافرهتی گه وره، به هه مان شیوهش ئافرهتی نابالغیش له سه ریته تی، له و کاته دا هه ئال نیه بو که س خوازینی بکات.

باسی سینیهم / ده ریاره ی واجب بونی پرسه گرتن له سه ری، دوو را هیه:
 رای یه که م: واجبه، به رای زۆربه ی زانایان، به به لگهی:

^۱ أخرج أبو داود في المراسيل عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده: أن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رخص للمرأة أن تحد على أبيها سبعة أيام، وعلى من سواه ثلاثة أيام. مراسيل أبي داود - باب ما جاء في الجنائز حديث: ٢٨٤

۱. فہرمودہی ام سلمہ کہ ئەلئیت: کاتیک ابو سلمہ مرد، پیغہمبہری خواہات بو لام، منیش کلم لہ ہردوو چاوم دابوو، پیغہمبہری خواہرموی: کل دەم وچاوان جوان ئەکات، بەشەو ئەبئت بەکاری مەہینە، بەپوژیش لایبە، قژت بە بوئخوشکەر دامەہینە و خەنەش بەکار مەہینە، چونکہ بۆیە یە. و تەم: بەچی قژدا بەینم؟ فہرموی: بە سیدر.^۱

ب. ام سلمہ ئەلئیت: پیغہمبہری خواہرموی: ئەو ئافرەتە میردەکەہی بمریت، نابئت پوشاکی پەنگا و پەنگ لہ بەر بکات و، خشل بەکار بئین، و خەنە لہ پرچی بدات، وە کل بە کار بئینت.^۲

پای دوہم: دواہی سئ پوژ پەرسەگرتن دروست نیە: ئەو ئافرەتەہی سئ بە سئ تەلاق بدیرت، وە ئەوہش میردەکەہی بمریت، بۆیان ہە یە کل بکەنە چاویان و قژدا بئین و خویان بوئخوش بکەن و ملوانکە لہ مل بکەن و پینا و لہ پی بکەن و بۆیە بکەن، بە ئارەزوی خویان. ئەمەش پای حەسەن و شەعیبە، بە بەنگەہی: فہرمودەہی اسماء کچی عەمیس کہ ئەلئیت:

لە سنیہم پوژی شەہیدبونی جەعفری کوپی ابو گالب دا پیغہمبہری خواہاتە لام و فہرموی: لہ ئەم پوژ پەرسە مەگرە.^۳ ئەم فہرمودەہیەش نەسخی فہرمودەکەہی ام سەلەمە یە، چونکہ دواہی ئەو و تراوہ، ام سلمہ دواہی مردنی

^۱ حدیث ام سلمة أنها قالت: دخل علي رسول الله حين توفي أبو سلمة، وقد جعلت على عيني صبرا. فقال رسول الله: إنه يشب الوجه، فلا تجليه إلا بالليل، وانزعيه بالنهار، ولا تمتطي بالطيب ولا بالحناء فإنه خضاب. قلت: بأي شيء أمتشط؟ قال: بالسدر. رواه أبو داود والنسائي وإسناده حسن.

^۲ عن أم سلمة قالت: أن رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال: المتوفى عنها زوجها لا تلبس المعصر من الثياب ولا المشقة ولا الحلي ولا تختضب ولا تكتحل. أخرجه أحمد وأبو داود والنسائي.

^۳ دخل علي رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اليوم الثالث من قتل جعفر بن أبي طالب فقال: لا تحدي بعد يومك. أخرجه أحمد وصححه ابن حبان.

میرده‌کە‌ی، فەرمانی پیدراوه پرسه بگریست. مردنی ابو سلمه‌ش پیش شه‌هیدبونی جه‌عفر بوه.

جمهوری زانیان به‌حوت خالّ وە‌لامی فەرموده‌کە‌ی اسماء ئە‌ده‌نه‌وه، که‌هه‌مویان تکلف وە‌مانا دەرکردنیه‌تی، پیویست به‌گیرانه‌وه‌ی ناکات.

باسی چوارهم / نافرەتیک تە‌لاق درا، و‌میرده‌کە‌ی مرد، پرسه‌گرتنی له‌سه‌ر نیه، به‌به‌لگه‌ی فەرموده‌ی: علی میت.

ئە‌گەر تە‌لاقه‌که‌ رجعی بوو (یه‌ک جار تە‌لاق دابوو)، ئە‌وه‌ کۆده‌نگی زانیانی له‌سه‌ره. هه‌روه‌ها له‌وه‌شدا یه‌کده‌نگن که‌ ئە‌گەر نافرەته‌که‌ پیش گواستنه‌وه‌ی تە‌لاق درا و‌میرده‌کە‌ی مرد، پرسه‌ ناگرت، وە‌ک له‌ فتح الباری دا هاتوه. به‌نام ئە‌گەر تە‌لاقه‌که‌ بائن بوو (بو‌ دوهم جار یا سینیهم جار تە‌لاقدرا بوو)، ئە‌وه‌ دوو‌را هه‌یه‌ دەرباره‌ی:

پای یه‌که‌م: پرسه‌ گرتن واجب نیه‌ له‌ سه‌ری، به‌پای جمهور و‌هادی و‌شافعی و‌مالک و‌پروایه‌تیکی احمد، سه‌نعانی ئە‌لیت: ئە‌م رایه‌ به‌لگه‌یان به‌هیزتره، به‌لگه‌کانیش:

ا. پوکە‌شی فەرموده‌ی علی میت.

ب. پرسه‌ گرتن دانراوه‌ بو‌ دورخستنه‌وه‌ی هه‌ر هۆکاریک که‌ جماعی به‌دوادا بیئت، ئە‌مه‌یان بو‌ نافرەتیک میرده‌کە‌ی مردبیئت راسته، چونکه‌ تازه‌ ناگه‌رپه‌ته‌وه‌ لای میرده‌کە‌ی. به‌نام نافرەتیک دوو‌ جار تە‌لاقدرا بیئت، ئە‌گونجیئت به‌ گریبه‌ستیکی تازه‌ بچیته‌وه‌ لای میرده‌کە‌ی، ئە‌گەر سی‌ به‌سی تە‌لاق نه‌درا بیئت.

پای دوهم: پرسه‌گرتن واجبه‌ له‌ سه‌ری، به‌پای علی و‌زید بن‌علی و‌ابو‌حنیفه‌ و‌هاوه‌لانی و‌ ابو‌ثور و‌هه‌ندیک له‌ زانیانی مالکی و‌ثوری، چونکه‌:

ا. وە‌کو‌ئە‌ نافرەته‌یه‌ که‌میرده‌کە‌ی مردبیئت، هه‌ردوکیان پیویسته‌ عیدده‌ بگرن، هه‌رچه‌نده‌ هۆکاری عیدده‌ گرتنه‌که‌یان جیاوازه.

ب. عیدده‌ گرتن هاوسه‌رگیری له‌ کاته‌دا حه‌رام ئە‌کات، که‌واته‌ هه‌ر هۆکاریکیش بو‌ هاوسه‌رگیری بیئت، حه‌رامه‌.

باسی پینجه‌م / سودی دانانی ماوهی چوارمانگ وده پوژ بۆ پرسه گرتنه‌که، ئه‌وه‌یه: منداڵ له‌دوای تیپه‌پیونی ۱۲۰ پوژ لاشه‌ی ته‌واو دروست ئه‌بیئت، و پوژحی به‌به‌ردا ئه‌کریت. که له چوار مانگه‌که چه‌ند پوژیکسی زیاتره، ئه‌ویش تا احتیاط هه‌بیئت له ماوه‌که‌دا.

باسی شه‌شه‌م / ژماره ده به مۆنثی باسکراوه واته ده شه‌و، به‌لام به پوژه‌کانیه‌وه. که واته تا ماوه‌که ته‌واو نه‌بیئت و نه‌چیتته شه‌وی یازده‌هه‌م، پرسه ناشکیئیت.

باسی جه‌وته‌م / جمهور یه‌کده‌نگن له‌وه‌دا که: ئافره‌تی ماته‌مگیر بۆی نیه جلی بریقه‌دارو ره‌نگاو ره‌نگ له‌به‌ر بکات، به‌به‌لگه‌ی فه‌رموده‌ی: ئوبا مصبوغا له فه‌رموده باسلیکراوه‌که‌دا، وه له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌م پوژاکه بۆ خوجوانکرنه، ئه‌و ئافره‌ته‌ش رینگری لیکراوه خۆی جوان بکات. هه‌مان حوکمیش بۆ پوژاکسی خۆبه‌ستنه‌وه‌یه ئه‌گه‌ر بۆ جوانی بوو. واته ئه‌ویش حه‌رامه لیبی.

ئه‌م زانایانه ئه‌لین: فه‌رموده باسلیکراوه‌که تایبه‌ت کراوه به مانایه‌ک که له گه‌ل ریگریه‌که‌دا بگونجیت. مالک و شافعی پوژاکسی ره‌نگ ره‌ش له‌م حوکمه ده‌رئه‌که‌ن، چونکه بۆ جوانی نیه، به‌لکو پوژاکسی ماته‌مینیه.

باسی هه‌شته‌م / ده‌باره‌ی له‌به‌رکردنی جلی ئاوریشم له‌و کاته‌دا، دوو پاره‌یه‌یه: پای یه‌که‌م: به‌هیچ شیوه‌یه‌ک بۆی نیه، ره‌نگ کرابیئت یان نا، ئه‌مه‌ش پای دروسته لای شافعیه‌کان، چونکه ئاوریشم بۆ خوجوانکردنی ئافره‌تان حه‌لال کراوه، که سیکیش له پرسه‌دا بیئت، نابیئت به‌کاری به‌نیئت.

پای دوهم: ئه‌گه‌ر ئاوریشمه‌که ره‌نگ نه‌کراوو، دروسته بۆی له‌به‌ری بکات به ئاره‌زوی خۆی، سپی بیئت یا زه‌رد یا هه‌ر په‌نگیکی تر که په‌نگی خۆی بیئت. ئه‌مه‌ش پای ابن حزمه، به‌به‌لگه‌ی فه‌رموده‌ی: ئوبا مصبوغا، له فه‌رموده باسلیکراوه‌که‌دا.

وه‌لامیان دراوه‌ته‌وه که: ئه‌مه جمودو قه‌تیس کردنی ده‌قی فه‌رموده‌ی أم عطیه‌یه.

باسی نۆیه‌م / ده‌باره‌ی حوکمی کل به‌کاره‌ینان، دوو پاره‌یه‌یه:

رای یه کهم: نه گهر ههردوو چاویشی نه مینیت، بوی نیه کل به کار بهینیت، نه به شو نه به پرۆژ. نه مهش رای ابن حزمه، به به لگه ی:

ا. فەرموده باسلیکراوه که.

ب. فەرموده ی ام سلمه: ئافره تیک میرده که ی مرد، ترسان چاوی شتیکی لیبت، کاتیک هاتن بو لای پیغه مبهرو داوای مؤله تی کل به کارهینانیا ن کرد بوی، مؤله تی نه دا، به لکو دوو یا سی جار فەرموی: نایبت.^۱

رای دوهم: ته نه با بو چاره سه ر دروسته به کار بهیندریت، نه بیت له جوړی ائمد بیت، نه مهش رای جمهور و مالک و احمد و ابو حنیفه و هاوه لانیه تی، به به لگه ی:

فەرموده ی ام سلمه که ده رباره ی کلی الجلاء هاتوه: کاتیک ئافره تیک میرده که ی مردوه و چاوی دیشیت، به دوا ی ام سلمه دا نه نیریت، پاشان پرسیا ری کلی الجلاوی لی نه کات، ام سلمه نه لیت: کلی تیمه که مه گهر ناچار بیت، که به کارت هینا، به شو کل بکو به پرۆژ بیسپروه، پاشان ام سلمه وتی: کاتیک ابو سلمه مرد، پیغه مبهری خوا هات بو لام، منیش کلم له ههردوو چاوم دابوو، پیغه مبهری خوا فەرموی: کل دهم و چار جوان نه کات، به شو نه بیت به کاری مهینه، به پرۆژیش لایبه..^۲

سه نغانی نه لیت: شاراوه نیه که فتوا ی ام سلمه قیاسی کل بو به صبر، قیاسیش له گه ل بونی ده قیکی جیگیر و ریگریه که که چه نه ده ها فەرموده ی له سه هاتوه، ئیشی پیناکریت لای نه وانه ی پینان وایه پرسه گرتنه که واجبه.

رای سییه م: نه گهر کله که بونی خو شیشی تیا بیت هه ر دروسته، نه مهش رای کو مه لیکه. وادیاره ریگریه که یان بو تنزیه داناوه نه ک بو تحریم.

^۱ حدیث ام سلمه: ان امرأة توفي عنها زوجها، فخافوا على عينها فاتوا النبي صلى الله عليه وسلم فاستاذنوه في الكحل، فما اذن فيه بل قال: لا، مرتين أو ثلاثا. متفق عليه.

^۲ لما سالتها امرأة أن زوجها توفي وكانت تشكي عينها فارسلت إلى أم سلمة فسألتها عن كحل الجلاء، فقالت أم سلمة: لا يكتحل منه إلا من أمر لابد منه يشتد عليك، فتكتحلين بالليل، وتمسحينه بالنيهار، ثم قالت أم سلمة: دخل علي رسول الله حين توفي أبوسلمة... الحديث أخرجه أبو داود.

(۱۲۵) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): نَا تُحْرَمُ

المصّة والمصتان... يهك زهم و دو زهم شیرخوردن، پینی حهرام نابیّت.

گیرموهوی فرموده که // صحیح مسلم - کتاب الرضاع باب فی المصّة والمصتين

- حدیث : ۲۷۰۶

مانای وشهکان // المصّة: وهرگرتنی شتیکی کهم، یا خواردنه وه به شیوهیه کی

هیمنانه.

سهریاسهکان //

باسی یه کهم / دهرباره ی ژماره ی ئه و شیردانانه ی پینی حهرام ئه بیّت، چه ند رایه ک

هه یه:

رای یه کهم: به سئی جارو به ره و ژور حهرام ئه بیّت، ئه مهش رای داود

وشوینکه وتوانی و هندیک له زانایانه، به به لگه ی:

ا. مه فهومی فرموده باسلیکراوه که.

ب. مه فهومی فرموده یه کی تری موسلیم: یه ک جارو دو جار شیردان حهرام

نابیّت. ^۱ مه فهومی ئه م دوو فرموده یه ئه وه ئه گه یه نیّت که: له سئی جار زیاتر

پینی حهرام ئه بیّت.

وه لآمدراوه ته وه که: راشکاوی ده که کان، پیّش ئه م مه فهومه یه.

رای دوهم: شیردان که م بیّت یا زور، پینی حهرام ئه بیّت. ئاسستی شیردانه که ش

ئه وه نده یه که: بگاته ناو قورگی منداله که وه. هندیک زانایان ئه لئین: کۆدهنگی

زانایان له وه دایه که به و ئه ندازه یه ی پۆژوه وان پۆژوه که ی

پیّنه شکیت، شیردانیشی پیّ حهرام ئه بیّت. ئه مهش رای علی و ابن عباس و ابن

عمر و ثوری و عتره و زید بن اوس و سعید بن المسیب و اوزاعیه، هه روه ها مه زه به ی

هادویه و حه نه فهیه و مالک و پروایه تیکی احمده، به به لگه ی:

^۱ لا تحرم الإملاجة والإملاجان. صحیح مسلم - کتاب الرضاع باب فی المصّة والمصتين - حدیث : ۲۷۰۷

خوای گه وره حه رامبونى به شیردانه وه به ستوه ته وه، هه رکاتیک شیردان هه بوو
 حه رامبون هه که ش هه یه، له بهر ئه وه فرموده یه ی له گه لّ نایه ته که دا گونجا وه: چی
 به هوی نه سه به وه حه رام بیّت، به هوی شیردانیشه وه حه رام ئه بیّت.^۱
 وه فرموده ی عقبه بن الحارث: ئه م پیا وه ام یه حیای کچی ابو اهاب ی
 هیئا وه، ئا فره تیک دیت وئه لیت: شیرم به هه ردوکتان دا وه. کاتیک پرسیار له
 پیغه مبه ری خوا ئه کات، ئه فرمویت: چۆن پیکه وهن وپیّتان و تراوه که شیرتان
 پیکه وه خوارد وه؟ پاشان عقبه لینی جیا بو وه وئه ویش شوی به پیا وینکی تر
 کرد.^۲

پیغه مبه ری خوا پرسیاری ده رباره ی ژماره ی شیردانه کان لی نه کرد.
 وه نام درا وه ته وه که: لیره دا به کورتی باسکرا وه، به نام له شوینی تردا باسی
 ژماره ی شیردانه کان کرا وه، که واته نابیت بوتریّت: به دریرژی باسی نه کرا وه.
 رای سنیه م: پینج جار شیردان پیی حه رام نابیت. ئه مه ش رایه کی تری علی و ابن
 مسعود و عبدالله بن زبیر و عائشه و عه تاو سعید بن جبیر و شافعی و پروایه تیک له
 احمد و اسحاق، به به لگه ی:

۱. فرموده ی عائشه: له و نایه تانه ی که دابه زیون ئه وه بو وه که ده شیردانی
 ناشکرا حه رام ئه بیّت پیی، پاشان ئه م حوکه لایرا بو پینج جار شیردانی
 ناشکرا. کاتیک پیغه مبه ری خوا وه فاتی کرد، ئه و نایه ته له قورئاندا هه بوو.^۲

^۱ یحدم من الرضاع ما یحرم من النسب. متفق علیه.

^۲ حدیث عقبه بن الحارث: انه تزوج ام یحیا بنت ابي اهاب، فجاءت امرأة فقالت: قد
 أرضعتکما، فسأل النبي صلى الله علیه وسلم فقال: کیف وقد قیل، ففارقها عقبه فنکحت زوجها
 غیره. صحیح البخاری - کتاب العلم باب الرحلة فی المسألة النازلة - حدیث: ۸۸.

^۲ حدیث عائشه رضي الله عنها: كان فيما أنزل من القرآن عشر رضعات معلومات یحرمن، ثم
 نسخن بخمس معلومات، فتوفي رسول الله صلى الله علیه وسلم وهو فيما یقرأ من القرآن. صحیح

مسلم - کتاب الرضاع باب التحريم بخمس رضعات - حدیث: ۲۷۱۲

ئەم فەرمودەش وورد باسی پینج جارەکەى کردووە. ئەگەر عائشە ئەمە بە قورئان بگێریتەو، بە نام حوکمی فەرمودەى آحادى هەیه، لە ئیش پینکردنیدا، وەك لە اصول الفقه دا باسکراوە.

ب. فەرمودەى عائشە: سهله كچی سهیل هات و وتی: ئەى پینغەمبەرى خوا سالم ی بەندەى ابو حوزەیفە لە مائەوہ لە گەلمان ئەژى، وەك پیاوانى تر بائغ بە پینغەمبەرى خواش فەرموی: شیرى پیندە، حەرام ئەبیت لى. لە پریواىەتى تردا: پینج جار شیرى پیندە^۱. ئەم فەرمودەش ورد باسى پینج جار ئەكات، هەرچەندە کردارى هاوئانیشە، بە نام بەنگەى ئەوہیە كە لایان بریار بوە كە: لە پینج جار شیردان كە متر پینی حەرام نابیت.

باسى دوهم / شیردان بریتىە لەوہى: هەركاتىك منال مەمكى دایكى گرت و لىنى مرئى، پاشان بە ئارەزوى خۆى بى ئەوہى پوداویكى تری بە سەردا بیت، واز لە مەمكە كە بەنیت، ئەوہ بریتىە لە یەك جار شیرخواردن. برینى شیرخواردنەكەش وەك ئەوہى كە هەناسە بدات یا پشویەكى كورت بدات یا بە شتىكى ترەوہ سەر قال بیت، پاشان دواى كەمىكى تر بگەریتەوہ بو شیرخواردنەكە، گەرانه وەكەیشى هەر بە یەكجار شیردان ئەژمێردریت. وەك چۆن ئەگەر نان خوارنەكەى برى و پاش ماوہیەكى كەم گەراییەوہ سەرى، بە یەك ژەم خواردن دانەزرت.

ئەمەش مەزەبى شافعیە دەربارەى یەكجار شیرخواردن، كە لە گەل ماناكەشیدا ئەگونجیت.

صەنعانى ئەلئیت: ئەگەر پینج جار بەو شینوہیە شیرى خوارد، ئینجا پینی حەرام ئەبیت.

باسى سینیەم / شیرخواردن تا تەمەنى چەند سالى، پینی حەرام ئەبیت؟ چەند رایەك هەیه دەربارەى:

^۱ حدیث عائشە قالت: جاءت سهلة بنت سهیل قتالت: یارسول الله، أن سالما مولی ابي حذيفة معنا في بيتنا، وقد بلغ ما يبلغ الرجال. فقال: أرضعیه تحرمي علیه. رواه مسلم. وفي سنن ابي داود: فأرضعیه خمس رضعات.

رای یه کهم: جمهوری هاو هان و شوینکه و توان وزانایان رایان وایه که: نه و شیرخوردنه پیی حرام نه بیئت که له منالیدا بیئت. به نام رایان له و هدا جیا وازه تا چند سالی بیئت: تا دوو سال، دوو سال و نیو، سی سالی....

رای دوهم: نه گهر شیرخوره که ته مه نیشی گه وره بوو، هر پیی حرام نه بیئت، نه مهش رای عائشه و ابن حزم و داود و عه تاو لیثه، به به لگهی: فرموده پیشوه که ی سهل.

وه نامدراوه ته وه که: نه م حوکمه تایبه ته به سالمه وه، حوکمه که بو که سی تر نابیئت. ام سلمه نه یگیریتته وه: خیزانه کانی تری پیغه مبهری خوا نه یان نه هیشت کهس به و شیوه شیرخوردنه تیکه لیان بیئت. به عائشه یان نه وت:

وا نه بینین نه م حوکمه ته نه م مؤله تیک بوه پیغه مبهری خوا داویه تی به سالم، هیچ کهس به و شیردانه نایه ته لامان و نامان بیئت^۱.

رای سییه م: شیردان له مندالیدا به هه ند وه نه گیریت، مه گهر بو پیویستی بیئت، وه که نه وهی که سیکی بالغ که به ناچاری هر تیکه له به ئافره تیک نه بیئت، ناکریت رپی لیبگیریت، وه که رودای سالم و خیزانه که ی ابو حوزه یفه. نه و کهسه نه توانریت (له ته مه نیکگی گه وره دا) شیری پی بدریت.

نه مهش رای ابن ته میه یه، شه وکانیش به رایه کی دروستی داناوه، صه نعانى نه لیئت: نه مه باشترین کوکردنه وهی نیوان فرموده که ی خیزانه که ی نه بو حوزه یفه و نه و فرمودانه یه که له گه لیدا ناگونجین.

^۱ روی احمد و مسلم و النسائي وابن ماجه عن أم سلمة أنها قالت: أبى سائر أزواج النبي ص أن يدخلن عليهن أحدا بتلك الرضاعة، وقلن لعائشة: مانرى هذا إلا رخصة أرخصها رسول الله لسالم خاصة، فما هو بداخل علينا أحد بتلك الرضاعة ولا رأينا.

(١٣٦) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنِي هَذَا كَانَتْ بَطْنِي لَهُ وَعَاءٌ، وَثُدْيِي لَهُ سَقَاءٌ، وَحِجْرِي لَهُ حَوَاءٌ، وَإِنْ أَبَاهُ طَلَّقْنِي، وَأَرَادَ أَنْ يَنْزِعَهُ مِنِّي. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَنْتِ أَحَقُّ بِهِ مَا لَمْ تُنْكِحِي..

ئافره تئیک وتی: ئەوی پئغه مبهری خوا، ئەم کوپەم، سکم بۆی بوە بە دەفرئیک بزێ، مەمکم بوە بە دۆلکە ئاوکیش بۆی، باوەشم بوە بە کۆکەرەوہ بۆی. و اباوکی لئیم جیا بوەتەوہ، ئەیەوئیت لئیم بستئینئیت، پئغه مبهری خوا فەرموی: تۆ لە پئشتری بە مندالەکە، ئەگەر شو نەکەیتەوہ.

گئیرەرموہی فەرمودەکە // احمد و ابوداود، حاکم یش بە صحیحی داناوہ. سنن ابی داود -

کتاب الطلاق (ابواب تفریع ابواب الطلاق - باب من احق بالولد حدیث: ١٩٥١)
مانای وشەگان // الحضانة؛ پاراستن و پەرۆدەکردن و چاودئیرکردنی کەسیکە کە خۆی ناتوانئیت (خۆی پپارئیزئیت و چاودئیری خۆی بکات)، لە هەموو شتئیک کە لەناوی ئەبات، یا زەرەری پئی ئەگەیتەئیت. وعاء؛ دەفر، قاپ. سقاء؛ پئستی بەرخ ئەگەر بۆ ئاو هئنان یا بۆ شیر بەکار بئیت. حجر؛ باوەشی مروؤفە. حواء؛ ئەو شوئینەیت کە شتئیک ئەگرتتە خۆی وە کۆی ئەکاتەوہ.

سەرپاسەگان //

پاسی یەکەم / لەکاتئیکدا پیاو وئستی مندال لەدایکەکە بستئینئیت، ئەوہ دایکەکە

لە پئشترە بە بە خئوکردنی مندالەکە. بە بەلگەئیت:

١. لە دواي ئەوہی ئافرهتەکە ئەو سیفاتانەئیت باسکرد کە هۆکارە بۆ ئەوہی مافی بە خئوکردنی منالەکەئیت، پئغه مبهری خواش ئەو حوکمەئیت بۆ دەرکرد، وەک لە فەرمودە باسئیکراوہ کە دا هاتوہ.

ب. ابوبەکر و عومەر بەو شوئوہ قەزاوہ تیان کردوہ.

^١ البانیئیش پلەئیت حەسەئیت داوہئیت. الإرواء ٢١٨٧.

ج. وتھی ابن عباس: بؤنی وجیگاوو گرمیه کهی بؤ مناله که، له تو باشره، تاگه وره نه بیئت وخوی هه لتان نه بئیریت^۱.

باسی دوه / فرموده که ناگادار کردنه وهی تیا به بؤ نه و مانایه ی که حوکمه کهی بؤ دانراوه، وه هوکارو ماناکان بؤ بریاره کان به هه ند وه نه گیریت، فیتره تی پاکی مروقیش نه وه نه خوازیت.

باسی سییه م / نایا دوا ی شو کردنه وهی ئافرهت مافی به خئیو کردنی منداله کهی نه مینیت؟ دوو را هه یه:

رای یه که م: نه و مافه ی نامینیت، به رای جمهور له مالکی وشافعیه کان وحه نه فیه کان و عیتره.

ابن المنذر نه لیت: هه مو زانایان که من ناگادار بم، له و رایه دا کو ده نگن، به به لگه ی: فرموده باسلیکر او ه که.

رای دوه م: مافه کهی هه ر نه مینیت، به رای عوسمان. حه سه ن و ابن حزم یش هه مان رایان هه یه، به به لگه ی:

۱. انس کوری مالک لای دایکی مایه وه، هه رچه نده (دایکی) شوی کرد بؤ وه، ام سه له مه یش که شوی به پیغه مبه ری خوا کرد، کو پره کهی لای مایه وه، کچه کهی حه مزه ش لای پوری (خوشکی دایکی) مایه وه، هه رچه نده (پوره کهی) شوی کرد بوو.^۲

وه نامی نه دریته وه که: نه گهر ناکوکی هه بوو دهر باره ی منداله که، نه وه لای ئافره ته که نامینیته وه، به نام نه گهر که س داوا ی منداله کهی نه کرده وه، نه وه گومان نیه که ئافرهت نه گهر شویش بکاته وه، بؤی هه یه منداله کهی لاییت.

له و چیروکانه ی سه ره وه شدا باس نه کراوه که ناکوکی دهر باره ی دروست بویت، که واته به لگه نیه بؤ نه م ده عوایه.

^۱ ریحها وفراشها وحرها خیر له منک، حتی یشب ویختار لنفسه. أخرجه عبدالرزاق فی قصة.

مصنف عبد الرزاق الصنعاني - کتاب الطلاق باب : أي الأبوين أحق بالولد - حدیث : ۱۲۱۹۳

^۲ أن انس بن مالك كان عند والدته وهي مزوجة، وأم سلمة تزوجت بالنبي ص وبقي ولدها في كفالتها. وابنة حمزة قضی بها النبي ص لخالتها، وهي مزوجة. متفق عليه.

ب. فہرمودہ کہ باسلیکراوہ کہ جینی قسہیہ، عہ مرو بن شعیب لہ باوکی ئہ ویش لہ باوکیہ وہ ئہ یگیریتہ وہ بی ئہ وہی بیبینیت. واتہ: شعیب فہرمودہی لہ باوکی خوئی نہ بیستہ.

وہ لآمدراوہ تہ وہ کہ: فہرمودہی عمر لای ہموو زانایان وەرگیراوه، وہ ئیشیشی پیئہ کہ. لہ وانہ: بوخاری و احمد و ابن المدینی و حمیدی و إسحاق بن راہویہ و زوری تریش، کہ واتہ گوئی نادریت بہ تانہ دان لئی.

(۱۲۷) ۱. عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَأَ يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ، يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ، إِنَّمَا بِإِخْدَى ثَلَاثٍ: الثَّيْبِ الزَّانِي، وَالنَّفْسِ بِالنَّفْسِ، وَالتَّارِكِ لِدِينِهِ الْمُفَارِقِ لِجَمَاعَةٍ..

کوشتنی ہیچ موسلمانیک کہ شایہ تی بدات جگہ لہ اللہ کہ س شایانی پەرستن نیہ و منیش پیغہ مہری خوام، دروست نیہ بہ سئی شیوہ نہ بیت: خاوه ن هاوسہری زیناکار، و کہ سیک بہ رامبہر کہ سیکیتر ئہ کوژریتہ وہ، وہ کہ سیکیش وازی لہ دینہ کہی ہینابیت و لہ کو مہ لی موسلمان جیا بو بیتہ وہ.

۲. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، عَنِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَأَ يَحِلُّ قَتْلُ مُسْلِمٍ إِنَّمَا بِإِخْدَى ثَلَاثٍ خِصَالٍ: زَانَ مَخْضِنٍ فَيُرْجَمَ، وَرَجُلٍ يَقْتُلُ مُسْلِمًا مُتَعَمِّدًا فَيُقْتَلُ، وَرَجُلٍ يَخْرُجُ مِنَ الْإِسْلَامِ فَيُحَارِبُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَيُقْتَلُ أَوْ يُصَلَّبَ أَوْ يُنْفَى مِنَ الْأَرْضِ..

کوشتنی موسلمان حہ لال نیہ، بہ سئی سیفہ ت نہ بیت: زیناکہریکی هاوسہردار کہ بہ رداران ئہ کریت، وہ کہ سیک بہ ئہ نقہ ست موسلمانیک بکوژریت ئہ کوژریتہ وہ، وہ کہ سیک لہ ئیسلام پاشگہ زیتہ وہ و دژایہ تی خواو پیغہ مہرہ کہی بکات، ئہ ویش ئہ کوژریت، یا ہلئہ واسریت، یا شاربہ دہرئہ کریت.

گیرہرہوی فہرمودہ کہ //

۱. صحیح مسلم - کتاب القسامة والمحاربين والقصاص والديات

باب ما يباح به دم المسلم - حديث : ۳۲۶۱

٢. ابوداودو نسائی، حاکمیش به صحیحی داناوۃ. سنن ابی داود - کتاب الحدود باب الحكم فیمن ارتد - حدیث : ١٣٨١٠

سهریاسه کان //

باسی یه کهم / خوین رشتنی موسلمان حال نیه، به نه جامدانی یه کیك له م سی خاله نه بیئت:

١. زیناکه ری هاوسه ردار، به ردباران نه کریت.
 ٢. کوشتن به رامبه ر کوشتن. واته تو له سهندنه وه به مرجه کانیه وه.
 ٣. پاشگه زبوننه وه له ئیسلام به هر شیوه یه ک بیئت، نه گهر نه گه پرایه وه بو ئیسلام، نه کوژریت.
- فه رموده ی؛ المْفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ، هه موو که سیک نه گریته وه که له کومه لی موسلمان ده رچوبیئت، بیدعه چی بیئت یاباغی . وه ک خه وار یج نه گهر شه پریان کردوو ناژاره بیان نایه وه.

باسی دوهم / ره خنه گیراوه له وه ی له هر دوو فه رموده که دا ته نها سی که س نه کوژرین، له کاتی کدا، کوشتنی که سیک دروسته که هیرش نه کاته سه ر مروقه، له هیچ کام له فه رموده کاندایا سه نه کراوه.

وه لام / ١. نه چینه ژیر خالی المْفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ.
ب. بیان نه وانه ی سه ره وه به مه به ست و نه نقه ست نه کوژرین، به لام نه وه ی تر بو به رگریکردن له خو نه کوژرین.

باسی سییه م / که سی بیباوه ر له سه ره تاوه، بو باوه رهینان ناکوژریت، به لکو بو خولادان له خراپه ی، به به لگه ی فه رموده باسلیکراوه که.

باسی چواره م / فه رموده ی: فَيَحَارِبُ اللَّهُ وَرَسُولَهُ، دوا ی فه رموده ی؛ يَخْرُجُ مِنَ الْإِسْلَامِ، پونگردنه وه ی حوکمی که سیک تاییه ته که و حوکمی تاییه ت به خو ی

^١ البانیش به صحیحی داناوۃ. صحیح ابی داود (٤٣٥٣).

هیه، نه ویش مُحَارِبُ چه ته یه، حوکمه که شی: کوشتن یا له سیداره دان یا شاربه دهر کردنه.

که واته فرموده ی دوه له یه که م تایبه تیره.

باسی پینجه م / روکه شی فرموده ی: فَيُقْتَلُ أَوْ يُصَلَّبُ أَوْ يُنْفَى مِنَ الْأَرْضِ. وَه نایه تی ﴿إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ﴾ {المائدة: ۳۳}. نه وه نه گه یه نیت: که فرمانده واه سهر پشکه له به جینگه یاندنی نه و سزایانه دا به سهر هر چه ته یه کدا، موسلمان بیت یا بیبا وهر بیت. نایه ته که ش واته: سزای نه و که سانه ی له دژی خواو پیغه مبه ره که ی نه جه ننگن وه سهر زه ویدا ناژاوه و خراپه نه که ن نه وه یه که: بکوژرین یان به دارا بکرین یا هردوو دست وقاچیان له دواوه بپردریت، یان شاربه دهر بکرین.

باسی شه شه م / دهر باره ی مانای النفی چند رایه که هیه:

۱. ده سته سهر کردن، به رای نه بو حنیفه.

۲. شاربه دهر کردن، له م شار بوئه و شار، پراو نه نریت، به رای شافعی.

۳. دهر کردن ته نها له شاره که ی خویدا.

(۱۲۸) عَنْ هُرَيْرِ بْنِ أَبِي خَدِيجَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

يَقُولُ: لَا يَقَادُ الْوَالِدُ بِالْوَلَدِ..

باوک له تو له ی کوشتنی کوپه که یدا ، نا کوژریتته وه.

گیره موه ی فرموده که // احمد، ترمذی، ابن ماجه. ابن الجارود و بیهقی به صحیحیان

داناوه. سنن الترمذی الجامع الصحیح - أبواب الجنائز عن رسول الله صلى الله

عليه وسلم أبواب الديات عن رسول الله صلى الله عليه وسلم - باب ما جاء في

الرجل يقتل ابنه يقاد منه (م لا حديث: ۱۳۵۷)

^۱ البانی به صحیحی داناوه، الإرواء ۲۲۱۴.

سەریاسەکان //

باسی یەكەم / دەریارەى كوشتنى باوك بەرامبەر بە كوشتنى كۆرەكەیدا، دوو را
هەیه:

رای یەكەم: بەهیچ شیوێهەك ناکۆژریت. شافعی ئەلیت: (لەژمارەیهكى زۆر لەو زانایانەى پێیان گەشتوم، لیم بیستون كە: باوك لە تۆلەى كۆردا ناکۆژریتەوه. منیش هەمان رام هەیه). ئەمەش رای جەماوەرى هاوئەنان و كەسانى ترى وەك هادویەو حەنەفیەو شافعیەو أحمد و إسحاق. بە بەلگەى:

١. فەرمودە باسلیكراو كە.

٢. عمر لە كێشەى مدلجى دا بەو شیوێهە پریارى دا، وە خوینباییەكەى خستە ئەستۆى باوكەكەو لە میراتى كۆرەكەى بە شى نەدا، وە وتى: بكۆژ میراتى بۆ نیه. كەواتە نە لە خوینبای و نە لە میراتەكە هیچی بەر ناكەوئیت بە كۆى دەنگى زانایان.

٣. چونكە باوك هۆكارى هاتنە دنیاى كۆرەكەیه، بۆیە كۆرەكە نایبته هۆى لە دنیا دەرجوونى باوكەكە.

رای دوهم: ئەكۆژریت. پاشان خاوەنى ئەم رایەش ئەبن بە دوو بەشەوه: یەكەم: لەهەموو حالەتێكدا ئەكۆژریتەوه، ئەمەش رای بەتتیە، بەبەلگەى: گشتگیری نایەتى: ﴿النفس بالنفس﴾ {المائدة: ٤٥}. وا دیارە ئەو زانایە فەرمودەكەى بەلاوه صەحیح نەبوه.

وئلامى دراووتەوه كە: نایەتەكە بە فەرمودەكە تاییبەت كراوه. دوهم: ئەگەر كۆرەكەى دابە زەویدا و سەرى برى، تۆلەى لى ئەسەندریتەوه. پێشەوا مالیک خاوەنى ئەم رایە ئەلیت: چونكە ئەم شیوێهە تەنھا كوشتنى بە ئەنقەستى لى ئەخویدنریتەوه، وە ئەودى دیارە لە بەكارهێنانى ئامیرى برینداركەر لەكوشتندا، بە ئەنقەستە. ئەنقەست بونیش كرداریكى شاراوێهە بە نیشانەى دیار نەبیت، دەرناكەوئیت.

به نام نه گهر کوشتنه که ی بهو شیویه نه بوو، که نه گهری کوشتنی تیا نه بوو، به لکوو بو ته مبی کردن بوو، هرچند بو خه لکی تر به نه نقه ست دائه نریت، به نام بو باوک به نه نقه ست دانانریت.

باوکیش لهم حاله ته دا جیاکراته وه، چونکه به زهی بو کوپه که ی هیه، وه ما فی ته مبی کردنیشی هیه، بویه نه نقه ست بون له کوشتنه که ی دورئه خریته وه. وه نامدراوه ته وه که: نه مه رای خویه تی. نه گهر دهقی شرعیش هه بوو، هیچ رایه ک به رامبهری ناوه ستیت.

باسی دوهم / باپیر و دایک، وه ک باوک وان، له باره ی نه کوشتنه وه یان له توله ی کوشتنی مندالدا.

(۱۲۹) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ جَارِيَةَ وَجَدَ رَأْسَهَا قَدْ رُمِيَ بَيْنَ حَجْرَيْنِ، فَسَأَلَتْهُمَا: مَنْ صَنَعَ بِكَ هَذَا؟ فَلَانَ فَلَانٌ، حَتَّى ذَكَرُوا يَهُودِيًّا فَأَوْمَأَتْ بِرَأْسِهَا، فَأَخَذَ الْيَهُودِيُّ فَأَقْرَأَ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَرْضَ رَأْسَهُ بَيْنَ حَجْرَيْنِ ..

کیژوله یه ک دوزرایه وه که سه ری له نیوان دووبه رددا کوترابوو، لییان پرسی: کی وای لیکردوی؟ فلان و فلان، هه تا ناوی جوله که یه کیان برد، نه ویش سه ری راوه شاندا، جوله که یه کیان گرت، نه ویش دانی به تاوانه که یدانا، پیغه مبه ری خوش فرمانی کرد سه ری جوله که یه کیان دووبه رددا بکوثریتته وه.

گیڤرمه وه ی فه رموده که // صحیح البخاری - کتاب الخصومات باب ما یذکر فی الإشخاص والخصومة بین المسلم والیهود - حدیث : ۲۳۰۴. صحیح مسلم - کتاب القسامة والمحاریین والقصاص والدیات باب ثبوت القصاص فی القتل بالحجر وغیره من المحددات - حدیث : ۳۲۵۳

سه ریاسه کان //

باسی یه که م / ددرباره ی توله کردنه وه به رامبهر کوشتن به شتی قورس، دورا هیه: رای یه که م: پیویسته بکوثریتته وه، به رای هادویه و شافعی و مالک و محمد بن الحسن، به به لگه ی:

١. فرموده باسلیکراوه که.

ب. نهو هوکارهی کوشتنه وه که ی بو دانراوه لییره دا، دیاره و به هیزیشه، که بریتیه له: ریگریکردن له خوینپرشتن.

ج. کوشتن به شتی قورس وه ک کوشتن به نامیری تیر، مروقی پی نه کوژریت. رای دوهم: له کوشتنی وه هادا، کوشتنه وه واجب نیه، به رای ابو حنیفه و شه عبی ونه خعی و حه سنی به سری، به به لگی فرموده ی:

هموو کوشتنیک به هله دائه نریت جگه له کوشتن به شمشیر، له کوشتنی هله شدا خوینبایی واجب نه بیئت. له گیرانه وه یه کی تر دا هاتوه: هموو کوشتنیک جگه له ناسن هله یه و، هموو هله یه کیش خوینبایی هیه.^١

وه لامیدراوه ته وه که: له سه نه دی فرموده که دا، علی جابر الجعفی و قیس بن الربیع هیه، که به هه ند وه ناگیرین، وه فرموده که روبه روی فرموده که ی انس ناوه ستیت.

به نام حه نه فیه کانیش له وه نامی فرموده که ی انس دا نه لین:

١. له کوترانه که دا (جوژی کوشتنی کچه که) برینداری و خوین پرشتنی تیا بوه. ب. په وشتی جوله که که نه وه بوه که مندال بکوژیت، که واته له و که سانه دائه نریت که ناژاوه نه نینه وه.

وه لامیان دراوه ته وه که: نه م لیکدانه وه یه، زور له خوکردنه بو مانا دهره نینان. تَكَلَّفَ.

باسی دوهم / دهرباره ی توله سه ندنه وه به رامبه ر کوشتنیک که به نامیریک نه جامدرا بیئت، له زوربه ی کاتدا خه لکی پی نه کوژیت، وه: گوچان و قامچی و شه پازله، دوو را هیه:

رای یه که م: کوشتنه وه واجب نه بیئت تیایدا، به رای هادویه و لیث و مالک.

^١ أَخْرَجَ الْبَيْهَقِيُّ عَنِ النَّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ مَرْفُوعاً: كُلُّ شَيْءٍ خَطَأٌ إِلَّا السِّيفُ، وَلِكُلِّ خَطَأٍ إِزْشٌ. وَفِي لَفْظٍ: كُلُّ شَيْءٍ سِوَى الْحَدِيدَةِ خَطَأٌ، وَلِكُلِّ خَطَأٍ إِزْشٌ.

رای دوهم: تۆله سهندنه وهی تیا نیه، وه کوشتنه کهش به هاوشیوهی نه نقهست دانه نریت، که ئه بیئت سهد و شتر بدات، له ناویاندا، چل و شتری خلفه که به چکه له سکیاندا بیئت. ئه مهش رای شافعی و ابو حنیفه و جه ماوهی زانایانه له هاوه لآن وشوینکه وتوان و ئه وانیهی دوای ئه وانیش هاتون. به به لگهی:

فهرموده ی عبدالله بن عمر، که پیغه مبهری خوا فهرموده تی: ناگادار بن، له کوشتنی هه لهی هاوشیوهی به نه نقه ستدا که به قامچی و دار ئه نجام ئه دریت، سهد و شتر ئه دریت، له ناویاندا چل و شتر که به چکه له سکیاندا بیئت^۱. سه نغانی ئه لیت: ئه گهر فهرموده که راست بیئت، بابه ته که پون ئه بیته وه. ئه گهر نا بناغه وایه که: له کوشتندا سهیری ئامیری کوشتنه که نه کریت، به لکو هر شتیک خوینی پی برزیت، کوشتنه وهی تیا واجبه.

باسی سییه م / ده باره ی کوشتنه وهی پیاو به رامبه ر ئافره ت، دوو را هیه:

رای یه که م: نا کوژریته وه، به لکو ته نها خوینبایی ئه دات، به رای حه سه نی به سری و عمر بن عبدالعزیز و عیکریمه و عه تا و مالک و رایه کی شافعی، به به لگهی ئایه تی: ﴿وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ﴾ {البقرة: ۱۷۸}. واته: ئافره ت به رامبه ر ئافره ت ئه کوژریته وه.

و دلآم دراوه ته وه که:

أ. له نوسینه که ی عمر بن حه زمدا که لای هه موو موسلمانان ئیشی پیکراوه هاتوه که: پیاو به رامبه ر ئافره ت ئه کوژریته وه. ئه مهش له مه فهومی ئایه ته که به هیزتره.

ب. فهرموده باسلیکراوه که.

رای دوهم: ئه کوژریته وه، ئه مانیش دابهش ئه بن بو دوو را:

^۱ حدیث عبدالله بن عمرو: أَنْ رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: أَلَا وَأَنْ فِي قَتْلِ الْخَطَا شِبْهَ الْعَمْدِ مَا كَانَ بِالسُّوْطِ وَالْعَصَا مِنْهُ مِنَ الْإِبِلِ، فِيهَا أَرْبَعُونَ، فِي بَطُونِهَا أَوْلَادُهَا. أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ وَأَهْلُ السُّنَنِ إِنْ تَرْمِذِي.

سنن أبي داود - كتاب الدييات باب في دية الخطأ شبه العمد - حديث: ٢٩٩٤

یه کهم: بهه موو شیوه یه که نه کوژریتته وه، نه مهش رای زوربه ی زانایانه، ابن المنذر
یش کوذهنگی زانایان لهو باره یه وه باس نه کات. به به لگهی:
ا. فرموده باسلیکراوه که.

ب. نوسینه که ی عمر بن حزم.

دوهم: پیماو به رامبه ر ئافرت نه کوژریتته وه، به نام میراتگره کانی نیوه ی
خوینه که ی نه دهن، نه مهش رای هاده یه، چونکه له خوینبا ییدا له گهل پیماو
جیاوازن وه خوی گهرهش نه فرمویت: ﴿وَالْجُرُوحُ قِصَاصٌ﴾ {المائدة: ۴۵}.
واته: بریندار بویش توله سه ندنه وه ی هیه.

وه لآمدراوه ته وه که: جیاوازی له خویندا مانای جیاوازی له نه فسدا
ناگه یه نیت، نه وه تا کوپله یه که نه گهر نرخ ی هزار بیت، به رامبه ر کوپله یه که
نه کوژریتته وه که نرخ ی بیست بیت، لییره شدا وه کی له توله سه ندنه وه که دا
هیه، چونکه مه به ست له یه کسانی له برینه که دا وه که له نایه ته که دا هاتوه نه وه یه
که: نهو که سه ی مافی خوراوه له برینه که ی خو ی زیاتر تینه په رینیت.

باسی چوارهم / دهر باره ی نهو ئامیره ی کوشتنه وه که ی پی نه نجام نه دریت، دو را هیه:

رای یه کهم: کوشتنه وه که به هه مان نهو ئامیره نه بیت که کوشتنه که ی پی
نه نجام دراوه، به پای جمهور، به به لگهی:

ا. نایه تی: ﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوِبْتُمْ بِهِ﴾ {النحل: ۱۲۶}. واته: نه گهر
توله تان کرده وه با وه که نه وه بیت که لیتان کراوه.

ب. نایه تی: ﴿فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ﴾ {البقرة: ۱۹۴}. واته: به قه د
نه وه ی لیتان دراوه ده ستدریژی بکه نه سه ر.

ج. فرموده ی براو بن عازب: که سیک که سیک تری کرده نیشانه، نیمهش له به رامبه ردا
نه یکه یه نیشانه ی تیره کانمان وه که سیک که سیک بسوتینیت، نه یسوتینینه وه، وه که سیک
که سیک تر بخنکینیت، نیمهش نه یخنکینینه وه.^۱

^۱ حدیث البراء بن عازب عنہ صلی اللہ علیہ وسلم: مَنْ غَرَضَ غَرَضًا، وَمَنْ حَرَقَ حَرَقًا، وَمَنْ
حَرَقَ حَرَقًا، أَخْرَجَهُ النَّبِيُّ.

کوشتنه وه بهه مان ئامیر، بۆ نامیریکه به کارهینانی حه لال بیت، خو ئه گهر
 حه رام بیت، وهک سیحر کردن یا عارهق، ئه وه نابیت پینی بکوژریتته وه.
 رای دوهم: کوشتنه وه ته نها به شمشیر نه بیت، به رای هادویه وکوفیه کان
 وابوحنیفه و هاوه لانی، به به لگهی:
 ا. فرموده ی: کوشتنه وه به شمشیر نه بیت نابیت. ^۱ وه لآمدراوه ته وه که:
 فرموده که لاوازه. ابن عدی نه لیت: هه موو ریگاکانی نه م فرموده یه لاوازه.
 ب. له شه ریعه تدا ریگری کراوه له نه تککردنی مردوو، پیغه مبه ری خوا
 نه فرمویت: نه گهر که سیکتان کوشت، به جوانی بیکوژن ^۲. چاک کوشتنیش ته نها
 به وه نه بیت که به شمشیر بکوژریت وله ملی بدریت.
 وه لآمدراوه ته وه که: نه م فرموده یه به فرموده که ی تر تایبه ت کراوه.
باسی پینجهم / به کجار دانپیانان به تاوانه که دا به سه، به به لگهی: له فرموده
 باسلیکراوه که دا هاتوه: دانی به تاوانه که دا نا، هیج به لگه یه ک نه که بیسه لمینیت
 دانپیانانه که ی دوباره کردبیتته وه.

^۱ حَدِيثُ أَبِي بَكْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: لَنَا قَوَدٌ إِلَّا بِالسَّيْفِ. أَخْرَجَهُ ابْنُ مَرْجَانٍ وَابْنُ عَدِيٍّ.

^۲ إِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ. صحيح مسلم - كتاب الصيد والذبائح وما يؤكل من الحيوان باب الأمر بإحسان الذبح والقتل - حديث: ۳۷۰۹

(١٤٠) عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَتَلَ غُلَامٌ غَيْبَةً، فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: لَوْ
 اشْتَرَكْتُ فِيهِ أَهْلَ صَنْعَاءَ لَمَقْتَلْتُهُمْ بِهِ..
 مندا لیک به فیل کوڑرا، عمر وتی: گهر هموو خه لکی صنعاء له کوشتتیا به شدار
 بونایه، همویمان له بری نه کوشته وه.

گیړمروهی فهرموده که // صحیح البخاری، الدیات (٦٨٩٦) ..

سه ریاسه کان //

دهرباره ی کوشتنه وهی کومه لیک به رامبر کوشتتیا ن بویه ک که س، چه ند رایه ک
 هه یه:

پای یه که م: کومه له که همویمان نه کوڑرینه وه، با به راسته و خوش نه یان
 کوشتتیت. نه مه ش پای جمهوری زانایانه و عمر و عیش، به به لگی:
 ا. فهرموده با سلیکرا وه که.

ب. بخاری له علیه وه نه یگیړتته وه که: دوو پیاو شایه تیان دا له سهر پیاو لیک که
 دزیکردوه، عیش دهستی تومه تباره که ی بری، پاشان دوانه که که سیکی تریان
 هیناو، و تیان نه مه بوه دزی کردوه و نیمه له یه که مدا به هه له چوین. نه ویش
 شایه تیه کانی له سهر که سی دوهم ورنه گرتن و، خوینی یه که میشی لینه سندن. وه
 فهرموی: نه گهر بمزانیایه به نه نقه ست و اتان کردوه، دهستی نیوهم نه بری.^١
 له توله کردنه وه شدا نه فس و نه دنامه کانی له ش وه که یه کن.

پای دوهم: میراتگره کان یه کی که له بکوڑه کان هه لئه بیژن تا بکوڑرته وه، به پای
 ناصرو شافعی و پوایه تیکیش له مالیکه وه. له ریواتیکی مالیکدا هاتوه که:

^١ أخرج البخاري عن علي في رجلين شهدا على رجل باسرقاة، فقطعاه علي، ثم أتياه
 بآخر، فقال: هذا الذي سرق وأخطانا على الأول. فلم يجز شهادتهما على الآخر، وأغرمهما دية
 الأول وقال: لو أعلم أنكما تعددتما لقطعتهما.

تیروپشك له نیوانیاندا ئەکریت، ئەو کەسەى بۆى دەرچوو، ئەکوژریتەو. ئەوانى تریش بەشى خویان خوینبایان لى ئەسەنریت، بە بەلگەى:

هاوشانى لیڤه دا بەهەند وەرئەگیریت، کۆمەلێکیش بەرامبەر یەك کەس ناکوژریتەو، وەك چۆن کەسى نازاد بەرامبەر کۆیلە ناکوژریت.

وہ نامى دراوہ تەو کە: بۆ ئەو ناکوژریتەو کە هیچ کەسیان لەکوژراوہ کە زیاترە، بەلکو ھۆکارى کوشتنەوہ یان ئەوہ یە کە ھەمویان بکوژن (قاتل).

پای سییەم: تۆلەیان لیناکریتەو، بەلکو خوینبایان لەسەرە، بە پای پەبیع و داود، صەنعانیش بەرایەکی دروستى داناوہ، بە بەلگەى:

ا. خوای گەورە کوشتنەوہ ی بەبریار داناوہ بۆیان، کە ئەبیت وەك یەکی تیا بییت، بەلام لیڤه دا وەك یەکی نیە.

ب. ھۆی کوشتنەوہ ئەو کردارە یە کە خوینى مرۆفەکەى پى ئەپیزریت، بەلام ئەگەر بەھۆی ھەمویانەوہ خوینەکەى پزڤا، ئەوہ ھیچ کامیان بە بکوژ داناوہ نیە.

ج. ئەگەر بوتریت: ھەر یەکیك لەوانە بە بکوژ دائەنریت، کۆمەلێك ھۆکار لەیەك کاتدا بەسەر کرداریکدا دین، کە ئەمەش لای جمھورى زانایان ناییت.

د. نازانریت بە کردارى کامیان گیانى دەرچوہ، ھەمویان یا ھەندیکیان. ئەگەر بلین: ھەر کەسێکیان بەتەنھا تاوانەکەى ئەنجامدا، ناگونجیت بلین بە کردارى

ھەمویان مردوہ. لیڤه شدا باسى ئەوہش نیە کە کامیان دەسپیشخەر بون. چونکە ئەمەش بەھەند وەرناگیریت.

ھ. پریارەکەى عومەر پریاریکی یەکیکە لە ھاوہ لان، بۆیە ناییتە بەلگە.

و. بانگەشەى کۆدەنگى لیڤه دا راست نیە.

خوینبایەکە لەسەر کى پیویستە؟ دوو پرا ھەیە:

پای یەکەم: بەھەمویان یەك خوینبایى ئەدەن، لەنیوانیاندا دابەش ئەکریت، چونکە خوینبایى برى خوینى کوژراوہ کە یە.

پای دوہم: ئەبیت ھەر یەکیکیان خوینبایى خوى بدات، بەلام خواوہنى ئەم پرایە پینچەوانەى کۆدەنگى زانایانە.

(١٤١) عَنْ أَبِي شَرِيحٍ الْغُرَّامِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «فَمَنْ قَتَلَ لَهُ قَتِيلًا بَعْدَ مَقَاتِي هَذَا، فَأَهْلُهُ بَيْنَ خَيْرَتَيْنِ، إِمَّا أَنْ يَأْخُذُوا الْعَقْلَ أَوْ يَمُتُّوهُ...»

که سبک له دواى ئەم وتەیهى من بکوژریت، که سوکاره کهى دو پرگه یان له بەردەمدایه: یا خوینە کهى وەر بگرن، یا داواى تۆله بکه نه وه.

گێڕانه وەى فەر مودە که // أبوداود، نسائی. السنن الكبرى للنسائی كتاب القسامة

هل يؤخذ من قاتل العمد الدية إذا عفا ولي المقتول عن - حديث : ٦٧٧٥^١

سەرپاسە کان //

پاسى يە که م / سەرپەرشتیاری کوژراوه که سەرپشکه له هەلبێژاردنى يە کێک له م چوار خاله:

١. بى بەرامبەر لى خۆشبیئت. ٢. بەرامبەر پرک پارە لى خۆشبیئت. ٣. داواى تۆله سەندنه وه بکات. زانا یان نا کوک نین دەر باره ی سەرپشک بونى له نیوان ئەم سى خاله دا. ٤. پرکە وتن بەرامبەر پارە یه که له خوینبایى زیاتر بیئت، لیره شدا دوو پرا هه یه:

پراى يە که م: دروسته، ئەمەش دیارترین پراى حەنبەلیه کانه.

پراى دوهم: له پارەى خوینبایى زیاتر بوى نیه وەر بگرت، ئەم پرايش به لگه ی به هیزتره. ئەگەر پارە کهى هەلبێژارد، مافی تۆله سەندنه وه ی نامیئیت، و بویشى نیه دواى ئەوه داواى بکات. ئەمەش پراى شافعی و پرايه تىكى مالکه.

پاسى دوهم / بەرامبەر کوشتنى به ئەنقەست، چى واجب ئەبیئت؟ دوو پرا هه یه:

پراى يە که م: تەنها کوشتنه وه واجبه و، بوى نیه بەرامبەر وەرگرتنى خوینبایى لى خۆشبیئت، مەگەر بکوژە که خوى پازى بیئت. بکوژە کهش بو پارە که زورى

^١ البانى به صحيحى داناوه، الارواء ٢٢٢٠.

لیناکریت. ئەمەش رای زید بن علی و ابو حەنیفە و مالک و شافعی لە رایە کیداو ناصر و طبری، بە بەلگەیی:

ا. نایەتی: ﴿کتاب علیکم القصاص﴾ {البقرة: ١٧٨}. واتە: مافی کوشتنە وە لەسەرتان فەرز کراوە. ئەوەتا باسی خۆینبایی نە کراوە لێرەدا.

ب. فەرمودەیی: لە قورئاندا کوشتنە وە هەیه،^١

ج. فەرمودەیی ابن عباس: کە سیک بە ئەنقەست کە سینیکی تری کوشت، تۆلەیی لێ ئەکریتە وە.^٢

رای دوهم: بە کوشتنی بە ئەنقەست یەکیک لەم دووانە واجب ئەبێت: کوشتنە وە یا خۆینبایی. ئەمەش رای هادیو و احمد و پرایەکی شافعی و ابوحامدە، بە بەلگەیی:

ا. فەرمودە باسلیکراوە کە.

ب. فەرمودەیی: هەرکە سیک کە سینیکی لیکوژا، لە نیوان دوو هەلبژاردنایە: یا کوشتنە وە یا بکوژ، یا خۆینبایی وەرگرتن.^٢

وە ئەمدا وە تەو کە: مەبەست لە فەرمودە کە ئەو یە کە: کە سوکاری کوژا وە کە سەرپشکە لە دوو هەلبژاردنەدا، ئەگەر بکوژە کە پزایی بوو خۆینبایی بدات. بەم لیکدانە وە یەش هەردوو فەرمودە کە یە ئەخریت.

صەنعانی ئەلێت: ئەگەر لە نایەتە کە و هەندیک فەرمودەدا باسی هەندیک واجبات کرایت، ئەو ناگە یە نیت کە تەنها ئەوانە واجبن، هی تر واجب نین کە لە فەرمودەیی تردا باسکراون. احمد و ابوداود لە ابوشریح الخزاعی ئەگێرنە وە کە تویەتی: گویم لە پیغەمبەری خوابوو فەرموی: کە سیک کوژا یا بریندار کرا، کەس و کارە کەیی لە نیوان سێ هەلبژاردنایە: یا تۆلە ئەکاتە وە، یا خۆینبایی

^١ کتاب الله القصاص.

^٢ ومن قتل عمدا فهو قود. أخرجه أبو داود والنسائي وابن ماجه بإسناد قوي.

^٢ من قتل له قاتل فهو بغير النظرين؛ إما أن يقيد وإما أن يدي. أخرجه أحمد والشيخان وغيرهم.

وه رنه گرنیت، یا لئی خووش نه بی. نه گهر ویستی له وانه زیاتر بکات، له دهستی بدن (ریگری لیبکه ن). نه گهر بازی بوو به یه کیك له و خالانه ی سهره وه، پاشان دستدریژی کرد، نه وه ناگری دوزه خی بو هیه.^۱

(۱۴۲) عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: دِيَّةُ الْخَطَا أَمْثَلًا: عَشْرُونَ حَقَّةً، وَعَشْرُونَ جَذْعَةً، وَعَشْرُونَ بَنَاتٍ مَخَاضٍ، وَعَشْرُونَ بَنَاتٍ لَبُونٍ، وَعَشْرُونَ بَنِي لَبُونٍ.

خوینبایی کوشتنی هله، پینج به شه: بیست و شتری سی سال و، بیستی چوارسال، ویستی یه سال و، بیستی دووسالی مینه و، بیستی دووسالی نیرینه.

گیرهوهی فهرموده که // سنن الدارقطني - کتاب الحدود والديات وغيره حديث :

۲. ۲۹۳۵

مانای وشه گان // حقه: و شتریکه سی سالی ته و او کرد بیئت و پینی نابیتته چواره م سالیه وه. بویه نه و ناوهی لینراوه چونکه کاتی نه وهی هاتوه بو سواربون به کار بیئت. جذعه: چوارسالی ته و او کرد بیئت و پینی نابیتته پینجه مه وه. مخاض: یه سال سالی ته و او کرد بیئت وله کوتایی دوهم سالییدا بیئت. بویه نه و ناوهی لینراوه ، چونکه دایکه که ی کاتی ناوسبونی هاتوه. لبون: دوهم سالی ته و او کرد بیئت و پینی نابیتته سییه م سالیه وه. بویه نه و ناوهی لینراوه چونکه دایکی شیری تیدایه.

^۱ أخرج أحمد وأبو داود عن أبي شريح الخزاعي قال: سمعت رسول الله يقول: من أصيب بدم أو خبل، والخبيل الجراح، فهو بالخيار بين إحدى ثلاث: إما أن يقتص أو يأخذ العقل أو يعفو، فإن أراد الرابعة فخذوا على يديه، فإن قبل من ذلك شينا ثم عدا بعد ذلك فإن له النار.

^۲ الباني بة لاوازي داناوة. الاحاديث الضعيفة ۴۰۲۰.

(۱۴۲) عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده رفعه إلى النبي (صلى الله عليه وسلم): الدية ثلاثون جذعة وثلاثون حقة وأربعون خلفه في بطونها أولادها..

خوینبایی کوزراو: سی و شتری چوارسال و، سی و شتری سی سال و، چل و شتری خنفه که به چکه له سکياندا بیئت.

گیرمودهی فهرموده که // ابوداود، ترمذی. سنن الترمذی الجامع الصحیح - ابواب

الجنائز عن رسول الله صلى الله عليه وسلم أبواب الديات عن رسول الله صلى الله عليه وسلم - باب ما جاء في الدية كم هي من الإبل حديث: ۱۳۴۵^۱

سهریاسه کان //

باسی یه که م / زانایان یه کده ننگن له وه دا که خوینبایی کوشتنی به هله سه د و شتره، به به لگهی فهرموده باسلیکراوه که و فهرموده ی تریش.

باسی دوه م / دهر باره ی چوئیه تی خوینباییه که، دوو را هیه:

رای یه که م: توخذ اخماسا، به رای ابن مسعود و زهری و لیث و ثوری و حه نه فیو و شافعی و مالک، به به لگهی: فهرموده باسلیکراوه که. نه لئین: پیئجه میان و شتری دوو سالیه. به به لگهی فهرموده باسلیکراوه که.

به نام ابوحنیفه نه لئیت: پیئجه م به شیان و شتری یه ک سالیه، به به لگهی گیرانه و یه کی چوار که سه که: که له بری بیست و شتری دوو سالی بیستی یه ک سالی باسکر دوه.

رای دوه م: نه کریت به چوار به شه وه، واته و شتری دوو سالی تیا نیه. نه مهش رای هادی و مؤید بالله و ابوطالب و شه عبی و حه سه نی به سریه، به به لگهی فهرموده ی:

^۱ البانی به حسن صحیح ی داناوة. صحیح ابن ماجة. ۲۱۴۶.

خوینبایی مروّ بیست و پینج و شتری چوارسال و بیست و پینجی سی سال و بیست و پینجی دوو سالی میینه و بیست و پینجی یه ک سالی میینه.^۱ شه وکانی نه لیت: نه م فرموده یه م به م رفوعی له ه یچ کتیبیکی فرموده دا نه بینیوه.

باسی سینه م / خوینبایی کوشتنی به نه نقه ست و هاوشیوهی نه نقه ست، وه ک خوینبایی کوشتنی به هه له یه، نه مه ش رای مالک و شافعیه.

باسی چواره م: ده باره ی له سه ر قورسکردنی (تغلیظ) خوینباییه که، و تراوه: له عومرو عوسمانه وه گپردراوه ته وه که: که سیک له حه رمی مه که که دا که سیک بکوژیت: خوینباییه که ی سه د و شتره هه روه ها سینه کی خوینباییه کی تری لی نه سه نریت.

(۱۴۴) عن ابن عمر رضي الله عنهما عن النبي (صلى الله عليه وسلم) قال: إن أعتى الناس على الله ثلاثة: من قتل في حرم الله، أو قتل غير قاتله، أو قتل لدخل الجاهلية. كه له ره قترین (به دبه ختترین) که س لای خوا سی که سه: که سیک له مالی خوادا خه لک بکوژیت، یا جگه له بکوژه که که سیک تری بکوژیت وه، یا ن له تو له ی خوینی نه فامیدا بکوژیت وه.

گپردره وهی فرموده که // ابن حبان و به صحیحی داناوه. صحیح ابن حبان - کتاب الحظر و الإباحة کتاب الرهن - ذکر نفي القصاص في القتل حديث: ۶۰۸۲^۲ مانسای وشه کان // اعتی: له خو باییترین و خو به زلزاتترین، ذحل: تو له کردنه وه و داوا کردنی خوینبایی به رامبه ر کوشتن یا برینداریه که به رامبه ری کرا بیت، هه روه ها به مانای دوژمنایه تیش دیت.

^۱ حدیث السائب بن زید عن النبي ص قال: دية الإنسان: خمس وعشرون جذعة وخمس وعشرون حقة وخمس وعشرون بنات لبون، وخمس وعشرون بنات مغاض. ذكره الأمير حسين في الشفاء، وأخرجه أبو داود موقوفا على علي وابن مسعود.

^۲ نه لبانی له موارد الظمان نه لیت: حسن صحیح (۱۶۹۹).

سدریاسهگان//

باسی یه کهم / ئهم سی کهسه له خه لکی تر که لله په قترن
و خو به زلزانترن، به به لگه ی:
ا. فرموده باسلیکراوه که.

ب. فرموده ی نه بوشوره یی خوزاعی که پیغه مبهری خوا فرموده تی:
له خو بایترین کهس نه وه یه که: که سیک تر جگه له بکوژه که بکوژیته وه، یا
خوینی که سیک له موسلمان داوا بکات که له پیش ئیسلامدا کوژابیت، یا
شتیکنی نه بینیبیت بلیت بینومه.^۱

باسی دوهم / یه که می ئه و سیانه ی له فرموده که دا هاتوه، که سیکه له که عبدا
خه لک بکوژیت، تا وانه که ی زیاتره له که سیک که له غه یری که عبدا خه لک
بکوژیت. له پیش ئیسلامیشدا که سیک بکوژی کوپه که ی له حه ره مدا
بینیایه، به لایدا نه ئه چوو. هه روه ها دوا ی هاتنی ئیسلامیش و ابوو. امام احمد له
عمره وه ئه یگپرتیه وه: ئه گهر بکوژی خه تابی باو کمی تیا بینم، ده ستکاری ناکه م
تا لینی دیته دهره وه،^۲ له ابن عباسیشه وه هه مان شت ئه گپردیتیه وه.

جمهوری هاوه لمان وشوینکه وتوان و حه نه فیه و عیتره وزانایانی عیراق و احمد
وزانایانی فرموده، له سه ر ئه و رایه ن که: حه لال نیه بو هیچ کهس له حه ره مدا
خوین بریزیت، یا سزای تیا جیبه جی بکات، هه تا تا و انباره که له وی دهر نه چیت.

باسی سینیهم / روکه شی فرموده که هه ردوو حه ره می مه که وه مه دینه
ئه گرتیه وه. به نام فرموده که له بزگار کردنی مه که دا و تراوه دهر باره ی که سیک که
له مزده لیفه کوژراوه. به نام هوکاری فرموده که فرموده که ی پی تاییه ت
ناکرت، مه گهر بوترت: ئیزافه که عه هدیه و مه عهدیه که حه ره می مه که یه.

^۱ حدیث ابی شریح الخزاعی: أنه صلی الله علیه وسلم قال: أعتی الناس من قتل غیر قاتله، أو
طلب بدم فی الجاهلیة من أهل الإسلام، أو بصر عینه بما لم تبصر. أخرجه البیهقی.

^۲ روی الامام احمد عن عمر أنه قال: لو وجدت فیہ قاتل الخطاب ما مسسته حتی یرج منه.

باسی چوارم / شافعی وای بو نه چیت که قورسکردنی خوینباییه که له سه ر ئەم که سانهی خواره وهیه:

١. که سینک به هه له له حه ره مدا که سینک بکوژیت.

٢. که سینک خزمیکی هاو پشتی خوئی بکوژیت.

٣. یا له مانگه کانی حه رامدا بکوژیت. چونکه:

١. هاوه نان له م کاتانه دا سزای توندیان سه پاندوه.

ب. ابن مسعود وتویه تی: هیچ که سینک نه گهر نیازی خراپه ی هه بوو، له سه ری نانوسریت نه گهر نه ی کات، ته نها که سینک نه بیئت دوا ی نه وه ی له بیت الحرام دا که سینک بکوژیت، نیازی هه ر خراپه یه کی هه بیئت، خوا ی گه وه سزایه کی به ئازاری ئەدات.^١

باسی یینجه م / دوه مین که سی فرموده که: که سینکه جگه له بکوژه که ی خوئی که سینکی تر بکوژیته وه. ئەو که سه ش: خوینبایی لای که سینکه، ئەویش که سینک ئەکوژیته وه که خوینه که ی لانیه، به شداری کوشتنه که بو بیئت یان نا.

باسی شه شه م / سینی مین که سی فرموده که: که سینکه بو خوینیکی پیش هاتنی ئیسلام خه لک بکوژیته وه.

^١ أخرج السدي عن مرة عن ابن مسعود قال: ما من رجل يهم بسينة فتكتب عليه إلا أن رجلا لوهم بعد أن يقتل رجلا بالبیت الحرام إلا أذاقه الله تعالى من عذاب أليم. وقد رفعه في رواية.

(١٤٥) عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده رفعه، قال: مَنْ تَطَبَّبَ وَلَمْ يَكُنْ بِالطَّبِّبِ مَعْرُوفًا، فَأَصَابَ نَفْسًا فَمَا دُونَهَا فَهُوَ ضَامِنٌ.

که سئک چاره سهری خه لکی بکات و شاره زای بواره که نه بیئت، نه گهر که سئکی کوشت یا نه ندامئکی له شی په کخست، به ریرسیاره به رامبه ری.

گنیرمهوهی فهرموده که // دارقطنی، حاکم بة صحیحی داناوه. سنن الدارقطنی کتاب فی الاقضیة و الاحکام و غیر ذلک کتاب عمر رضی الله عنه إلى ابي موسى الأشعري - حدیث : ٣٩٣٨^١

سهریاسه کان

باسی په گهم / متطبب که سئکه شاره زایی له چاره سهر کرنی خه لکدا نه بیئت، و مامؤستایه کی ناسراویشی نه بیئت لیوهی فیر بوبیئت. پزشکی شاره زاش نه وهیه که: له سهردهستی که سئکی ناسراودا فیربوهو، له توانای و لیزانینی رانه بینریت.

باسی دوهم / فهرموده که به لگهی نه وهیه که: که سئک به زور خوی بکاته پزشکی، ههر زهره ریک بدات، نه فس بیئت یا که متر، به هوکار بیت، یا به راسته و خو، به نه نقه ست بیئت یا به هه له: قهره بوکردنه وهی له سهره. هه ندیک نه لئین: کووده نگی زانا یان له سهر نه و رایه یه.

إبن القیم له کتیبی الهدی النبوی دا نه لئیت: پزشکی شاره زای که سئکه له چاره سهر کردندا پهیره وهی بیست خال نه کات. پزشکی نه زانیش که سئکه نه گهر چاره سهری خه لکی کرد، یا خه لکی فیر کرد که هیچ زانستیکیشی نیه، به نه زانینه که ی که سئک له ناو نه با. به خو بردنه پیشه وه و به نه زانین ، کاروباره کان نه نجام نه دا، به وهش فیل له نه خوشه که نه کات، که واته قهره بوی له سهر پیویسته.

^١ البانی به حسنی داناوه. الاحادیث الصحیحة. ٦٣٥

ئەمەش كۆدەنگى زاناىانى لەسەرە.

خەتابى ئەنئىت: رايەكى جياواز نابىنم لەو هەدا كە كەسێك خەلكى چارەسەر بكات، ئەگەر زىادە پۆيى كردو زەرەرى دا، نەخۆشەكە زەرەرى پىنگەشت، قەرەبوى لەسەرە. كەسێكيش بە متعدي دائەنرئت كە بى زانين و بى شارەزايى، ئيش بكات. ئەگەر بەهوى چارەسەرى ئەو هەو زەرەر گەيشت، قەرەبوى لەسەرە، بەئام تۆلەى لىناكرئتەو. چونكە هەر لەخۆو بى پرسى نەخۆشەكە چارەسەرى نەكردو. خوئنبايى كەشى بەپراى زۆر بەى زاناىان، لەسەر كەس و كارى پزىشكەكە يە.

باسى سىيەم / لە كئيبى نهایة المجتهد دا هاتو: ئەگەر پزىشكى نەشارەزا زەرەرى گەياند: لىدان وزىندانى و خوئنبايى لەسەرە، هەندىكيش ئەلئىن: لەسەر كەس و كارەكە يەتى.

باسى چوارەم / هەلەكردنى پزىشكى بەتوانا، يا بەشيوەيەكى راستەوخۆيە، يا لە كاتى چارەسەردايە:

ئەگەر بەراستەوخۆبوو: بەرپرسيارە بەرامبەرى ئەگەر بەئەنقەست بئت. بەئام ئەگەر بە هەلە بئت، ئەوە خوئنەكەى لە سەر كەس و كارەكە يەتى.

بەئام ئەگەر بەسرايەت بوو، بەكۆدەنگى زاناىان بەرپرسيار نە، چونكە لە شەرعدا مۆلەتدراو، و نەخۆشەكەش مۆلەتى داو بە چارەسەرى. هەموو كردارىكى تروش كە مۆلەتدرايئت، بكارەكەى زىادە پۆيى تيا نەكردبئت، وەك سزاكان ئەگەر سزادراو كە زىانى پىنگەيشت، يا بپرنەو، ئەندامىكى لەش لەتۆلەدا، لای جمهور قەرەبوى لەسەرنە. بەئام لای ابو حەنەيفە، ئەگەر زىانى بەدواو بوو، قەرەبو ئەكرئتەو.

بەئام شافعى جياوازی ئەكات لەنيوان كردارىك لەشەرعدا ديارىكرابئت وەك سزاكان، وە كردارىك كە سزاكەى ديارى نەكرابئت وەك تەمبى كردن. لەيەكەمياندا قەرەبوى نە، بەئام لە دوهدا قەرەبوو ئەكرئتەو، چونكە سزاكەى بۆ بۆچونى تايبەتى دادوهر ئەگەرئتەو، كەواتە ئەگەرى دەستدرئزى تيايدا هەيە.

(١٤٦) عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السِّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا..

که سیک چه کمان به رامبر هه لبرگرت: له نیمه نیه.

گیرمودهی فهرموده که // صحیح البخاری - کتاب الدیات باب قول الله تعالی :
ومن أحياءها - حدیث : ٦٤٩٣. صحیح مسلم - کتاب الإیمان باب قول النبی
صلى الله عليه وسلم : " من حمل - حدیث : ١٦٨
مانای وشه کان // البغی : واته سته مکردن ولادان له حه ق. حمل علینا السلاح : نهو
که سه ی به نارهوا چه که له دژمان هه لبرگرت.

سه ریاسه کان //

باسی یه که م / هه لبرگرتنی چه ک ، دوو مانای هه یه :

ا. شه پرمان له گهل نه کات، چونکه هه لبرگرتنی شمشیر بو خه لک کوشتنه.

ب. نه یه ویئت شه پرمان له گهل بکات، به به لگهی فهرمودهی : علینا.

باسی دووم / فهرمودهی لیس منا، واته : له سه ریبارز وهیدایه تی نیمه نیه، چونکه
ریبارزی پیغه مبه ری خوا سه رخستنی موسلمان و شه پرکردنه له پیناویدا، نه ک
ترساندن و شه پرکردن له گهلیدا. نه مه ش بو که سیکه شه پرکردنه که به حه لال
نه زانیئت. نه گهر به حه لالی بزانیئت، به بی هو شه پر له گهل موسلمان بکات، نه وه
بیناوه پر نه بیئت به ده قینکی شرعی براوه قطعی.

باسی سینیهم / فهرموده که به لگهی حه رامیونی شه پرکردنه له گهل موسلمان و به
توندیش باسکراوه.

باسی چوارهم / شه پرکردن له گهل بغاة وهه لگه راهه کان دا که موسلمانن، ناچیتته ناو
حوکمی نه م فهرموده یه وه.

(١٤٧) عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): هل تدري يا ابن أم عبد، كيف حكم الله فيمن بغى من هذه الأمة؟ قال: الله ورسوله أعلم. قال: لا يجهز على جريحها، ولا يقتل أسيرها، ولا يطلب هاربها، ولا يقسم فيها...
 نایا ئە زانیت ئە ی ابن ام عبد حوکمی خوا بەرامبەر ئەوانە چیه کە لەم میلله ته هەلنەگه پرینهوه؟ وتی: خواو پینغه مبه ره که ی زاناترن. فه رموی: برینداریان ناکوژریت، و دیلیان ناکوژریت، و پراکردویان پراوانا نریت، و مائیشیان دابهش ناکریت.

گیڕه پرهوی فه رموده که // بزار، حاکم و به صحیحی داناوه. المستدرک علی الصحیحین
 ١٥٥/٢

مانای وشه گان // ابن ام عبد: عبدالله کوپی مسعوده، بهو شیویه ناسراوه. لایجهز علی جریحها: که سیک برینداریت ناکوژریت.

سه ریاسه گان //

باسی یه کهم / دهر باره ی شه پر کردن له گه ل هه لگه پراوه کاند، دوو پرا هه یه: پرای یه کهم: نه گه ره له سه ره که وتن د دنیا بوون، فه رزه شه پریان له گه ل بکریت. ئە مهش پرای هادهویه، به به لگه ی: فه رمانکردن له نایه ته که دا: ﴿فقاتلوا التي تبغي﴾ {الحجرات: ٩}. واته: له گه ل نه وه یاندا بجهنگن که له سنور دهر نه چیت. پرای دوهم: دروسته شه پریان له گه ل بکریت، به به لگه ی: ا. نایه ته که ی پیشوو.

ب. کوۆدهنگی زانایان له باره یه وه.

باسی دوهم / له کتیبی البحردا له مه زه بی عیتره ئە گیڕته وه که وتویانه: شه پر دژی هه لگه پراوه گان له شه پری دژی بیباوه پان باشتره، چونکه له هه لگه پراوه کانه وه زهره ری زور به موسلمانان نه گات.

باسی سییه م / پیش شه پرکردن، پیویسته بانگ بکریں بو په شیمان بونه وه و، چهند جاریکیش لییان دوباره بکریته وه. به به لگه ی:

عہلی کوری ابو طالب له گهل خه واریجدا بهو شیوه هه لسوکه وتی کرد: کاتیک لئی جیابونه وه، ابن عباسی بوناردن، ئه ویش وتو ویژی له گهل کردن، تا چواره زاریان گه پرانه وه، که ههشت هه زار بون. چواره که ی تریان، نه گه پرانه وه و، سوریش بون له جیابونه وه که یان. ئه ویش ناردی بو لایان که: له کوئی بن به ناره زوی خو تانه، نیوانی هه ردولامان تا ئه و کاته یه که: هیچ خوینیکی ناهق نه پریشان، وه ریگا به که س نه گرن، وه سستم له که س نه که ن. ئه وانیش عبدالله بن خباب ی هاوه لی پیغه مبه ریان شه هید کرد، وه سکی که نیزه که که یان دپی که دوگیانیش بوو، کوژپه ی ناو سکیان دهره نیا. کاتیک روداوه که به عہلی گه شته وه، بوی نوسین: بکوژی عبدالله کوری خه بامان بو بنیرن. وتیان: هه مومان کوشتومانه، له پاشان مؤله تی دا شه ریان له گهلدا بکریت.^۱

باسی چواره م / برینداره کانیان له شه ره که دا، نا کوژرین. به به لگه ی:

۱. فهرموده ی: لایجهز علی جریحها له فهرموده باسلیکراوه که دا.

۲. عہلی له جهنگی جه مهلدا به هاوه لانی ئه لیت: ئه گه به سه ریاندا سه ره که وتن، دوا ی که سینک مه که ون که له جهنگه که رائه کات، وه برینداره کانیان مه کوژن، وه هه نامیرنکی جهنگیان هه یه، دهستی به سه ردا بگرن، وجگه له وه شتومه کی تر بو میراتگری کوژراوه کانه.^۲ به نام به یه قی ئه لیت: ئه م ریوا یه ته منقطعه.

^۱ لما فارقوه أرسل إليهم ابن عباس فناظرهم، فرجع منهم أربعة آلاف، وكانوا ثمانية آلاف، وبقي أربعة أبوا أن يرجعوا، وأصروا على فراقه. فأرسل إليهم: كونوا حيث شئتم، وبيننا وبينكم: أن لا تسفكوا دما حراما، ولا تقطعوا سيلا ولا تظلموا أحدا. فقتلوا عبدالله بن خباب صاحب رسول الله ثم بقروا بطن سريته، وهي جبلى، وأخرجوا ما في بطنها، فبلغ عليا فكتب إليهم: أفيدونا بقاتل عبدالله بن خباب. فقالوا: كلنا قتله. فاذن حينئذ في قتالهم. وهي روايات ساقها ابن حجر في فتح الباري.

^۲ اخرج البيهقي: أن عليا قال لأصحابه يوم الجمل: إذا ظهرتم على القوم فلا تطلبوا مدبرا، ولا تجهزوا على جريح، وانظروا ما حضرت به الحرب من آلتها فاقبضوه، وما سوى ذلك فلورثته.

پرای دروست ئه وه یه که: پیشهوا عهلی هیچ شتومه کیکی نه بر دو، کوژراوه که شی له چهک و شت و مه که که ی دانه پرنی.

باسی پینجه م / دیله کانیا ناکوژریت، به به لگه ی:

۱. فرموده باسلیکراوه که.

۲. بویه شهریان له گه لدا ئه کریت تارینگریان بکات له شه پرکردنیا ن له گه ل موسلمانان.

باسی شه شه م / وان له پراکردوه کانیا ن ئه هینریت، به به لگه ی: فرموده باسلیکراوه که.

باسی جهوتهم / ئه و که سه ی له وان رائه کات به لام ئه چیت بو لای کومه لیکی تر، دوو را هه یه:

پرای یه که م: دوا ی ناکه ویت، به پرای شافعی. به به لگه ی:

۱. روکه شی فرموده باسلیکراوه که.

۲. وته که ی پیشوی پیشهوا عهلی.

۳. چونکه مه به ست له شه پرکردن له گه لیا ن بو لادانیا نه له شه پر، به شکاندنیا ن ئه مه به سته دیته دی.

پرای دوهم: ئه کوژریت، به پرای حه نه فیه و هادهویه. به به لگه ی ئه وه ی که متمانه ی نیه جاریکی تر بگه پرته وه بو شه پرکردن. به فرموده باسلیکراوه که و ته که ی عهلی وه نامی دراوه ته وه.

باسی هه شته م / ده رباره ی دابه شکردنی سامانه که یان، دوو را هه یه:

پرای یه که م: ماله که یان به تالان نابریت و دابه ش ناکریت، هه رچه ند له گه ل خوشیا ن بیهینن بو دار الحرب، به رای حه نه فیه و شافعی و محمدی ناسراو به النفس الزکیه. به به لگه ی:

۱. فرموده ی: ولا یقسم فیئها له فرموده باسلیکراوه که دا.

۲. فرموده‌ی: مالی هیچ موسلمانیک بؤ کهس حالّ نیه به رهمه‌ندی خوی نه‌یبت.^۱
۳. جعفر کوپی محمد له باوکیه‌وه ئه‌یگیریتته‌وه که: عه‌لی تالانی نه‌بردوه.^۲
۴. جعفر کوپی محمد له باوکیه‌وه ئه‌یگیریتته‌وه که: عه‌لی له جه‌نگی به‌سره‌دا، هیچ له‌شتمه‌که‌که‌یانی نه‌برد.^۳
۴. ابو امامه نه‌لیت: له جه‌نگی صفین دا به‌شدار بوم، برینداریان نه‌ئه‌کوشت وکه‌سیکیان نه‌ئه‌کوشت که رابکات، وه شتمه‌کی کوژراویان نه‌ئه‌برد.^۴
- پای دوه‌م: هر مال وکه‌ره‌سته‌یه‌کی جه‌نگیان له‌گه‌ل خویان هی‌نایبت، لی‌یان نه‌بریت، وه نه‌کریت به‌ پینج به‌شه‌وه، به‌پای هادویه. به‌به‌لگه‌ی وته‌ی عه‌لی: مه‌یدانی شه‌ره‌که‌وه‌رچی تیا‌یه بؤ خوتان.^۵
- وه‌لامدراوه‌ته‌وه که:

۱. فرموده‌که‌ی پیشوو به‌راشکاوی نه‌لیت: غه‌نیمه‌تیا‌ن لی‌نابریت.
۲. ئه‌و وتانه‌ی که له‌ پیشدا له‌ عه‌لیه‌وه‌ گیردراونه‌ته‌وه، له‌گه‌ل فرموده‌ باسلی‌کراوه‌که‌دا ئه‌گونجین و به‌هی‌زتریشن.
- بایسی فویهم / ده‌ریاره‌ی به‌رپرسیاریتیا‌ن به‌رامبه‌ر ئه‌و خوینه‌ی رشتویانه‌و ئه‌و ماله‌ی له‌ناویان برده‌وه، دوو را هه‌یه:
- پای یه‌که‌م: به‌رامبه‌ر به‌ هیچ شتی‌ک به‌رپرسیار نین، به‌پای امام یه‌حیا و حه‌نه‌فیه‌و شافعیه. به‌به‌لگه‌ی:
۱. ره‌هاییبون له‌ فرموده‌ی: لایجه‌ز علی جریحه‌ا.

^۱ لا یحل مال امریء مسلم إلا بطیبة من نفسه.

^۲ أخرج البيهقي عن الدراوردي عن جعقب بن محمد عن أبيه: أن عليا كان لا يأخذ سلبا.

^۳ أخرج البيهقي عن أبي بكر بن أبي شيبة عن جعفر بن محمد عن أبيه: أن عليا يوم البصرة لم يأخذ من متاعهم شيئا.

^۴ أخرج البيهقي عن أبي أمامة قال: شهدت يوم صفين، وكانوا لا يجهزون على جريح ولا يقتلون موليا، ولا يسلبون قتيلًا.

^۵ لكم المعسكر وما حوى.

۲. نایه تی: ﴿حتى تفيء إلى أمر الله﴾ {الحجرات: ۹}. واته: شهربان له گهل بکه ن تاکو نه گه پینه وه بو فه رمانی خوا. لی ره دا باسی بهر پرسیاریتیانی نه کردوه.
۳. ابن شهاب نه لیت: که ناژاوه بو یه که م جار وروژا (بهر پا بو)، کو مه لیک ی زور له و هاوه لانه ی له جهنگی به درا به شدار بون، ناژاوه که یان بین ی. و امان پی گه شتوه که نه و هاوه لانه رایان و ابو ه: کرداره کانی کاتی ناژاوه که به هه ند و ه ناگیریت. سزای کو شتنه وه به سر که سی کدا جیبه جی ناکریت که به رای خو ی لی کدانه وه ی بو قورئان کردوه و خه لکی کو شتوه. سزای که سی ک نادریت که نافرته یکی بردبیت له و کاته دا، وه سزای له سر نیه. ههروه ها له نیوان نه و نافرته ی به تالان براوه له گهل می رده که ی ملاءنه ناکریت. هه ره که سی کیش تو مه تی بو دروست بکات، سزای بو هتان دروستکردنی به سر دا جیبه جی نه کریت. له دوای نه وه ی نافرته که نه گه پینه وه عیده نه گریت و نه گه پینه وه لای می ردی یه که می. به و شیوه یه ش له می رده که ی تری عیده ی ته و او نه بیت. ههروه ها می ردی یه که می میراتگریه تی، نه گه ر نافرته که مرد.^۱
۴. صه نعان ی نه لیت: نه گه ر نه مه به کو ده نگ ی دانه نریت، به می زکردنی بنه ما سه ره که یه که یه ده رباره ی حه رامبونی خوین و سامانی موسلمان له یه کتر.
- رای دو ه: که سی ک باغی بیت و که سی ک بکو ژیت، نه کو ژریت وه، به رای شافعی وله هاده ویش نه یگیرنه وه. به به لگی:
۱. گشتگیری نایه تی: ﴿ومن قتل مظلوما فقد جعلنا لولیه سلطانا﴾ {الإسراء: ۳۳}. واته: که سی ک سته می لی بکریت، ماف نه ده ی نه که س و کاره که ی.

^۱ أخرج البيهقي عن ابن شهاب، قال: هاجت الفتنة الأولى فأدرکت الفتنة رجالا ذوي عدد من أصحاب رسول الله، ممن شهدوا معه بدرا، وبلغنا أنهم كانوا يرون أن يهدر أمر الفتنة، ولا يقام فيها على رجل قاتل في تأويل القرآن قصاص فيمن قتل، ولا حد في سباء امرأة سببت، ولا يرى عليها حد، ولا بينها وبين زوجها ملاءنة، ولا يرى أن يقذفها أحد إلا جلد الحد، ويرى أن ترد إلى زوجها الأول بعد أن تعتد، فتنقض عدها من زوجها الآخر، ويرى أن يرثها زوجها الأول.

٢. گشتگیری فہرمودہی: کہ سیک موسلمانیک بکوڑیت بہ لگہش لہ سہری
 ہہ بیت، تو لہی لیٰ تہ کریتہ وہ^١.
 وہ نام دراوہ تہ وہ کہ: تہم دہ قانہ گشتگیرین، وہ بہ لگہکانی رای یہ کہم، تاییہت
 تہ کرین.

(١٤٨) من عرفجة بن شريح رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله (صلى الله عليه وسلم) يقول: من أتاكم وأمركم جميعاً يريد أن يفرق جماعتكم فاقبلوه..

گہر ہہ موتان لہ سہری ہک کہ س ریکہ وتبون و کہ سیک ہات و ویستی لیتان تیک
 بدات، بیکوڑن.

گیڑہرہووی فہرمودہ کہ // صحیح مسلم - کتاب الإمارة باب حکم من فرق امر
 المسلمین وهو مجتمع - حدیث : ٣٥٣٢
سہریاسہ کان //

باسی یہ کہم / کہ سیک لہ پیشہ وایہک ہہ لگہریتہ وہ کہ موسلمانانی ولاتیک
 لہ سہری کوکن و ہہ نیان بڑاردوہ، تہ وہ شایانی کوشتنہ. چونکہ زہرہ بہ
 بہندہکانی خوا تہ گہ یہ نیت، بہ لگہی کوشتنیشی:
 ١. فہرمودہ باسلیکراوہ کہ.

٢. فہرمودہی ابن عباس: کہ سیک لہ تئوہ شتیکی لہ پیشہ واکہی بینی کہ بہ دلی
 نہ بوو، با نارام بگریت. چونکہ ہہر کہ سیک بستیک لہ کو مہ لی موسلمان
 جیابیتہ وہ، پاشان بمریت، و ہک تہ وہ یہ لہ سہرہمی پیش ئیسلامدا مردبیت.^٢

^١ من اعتبط مسلماً بقتل عن بينة فهو قود. أخرجه أبو داود في المراسيل والنسائي وغيرهما من
 حديث أبي بكر بن محمد بن عمرو بن حزم.

^٢ أخرج الشيخان واللفظ للبخاري من حديث ابن عباس: من رأى من أميره شيئاً يكرهه، فليصبر
 عليه، فإنه من فارق الجماعة شراً فمات، مات ميتة جاهلية. وفي لفظ: من خرج عن سلطان
 شراً، فمات ميتة جاهلية.

باسی دوه / پیشه‌وایه که هلبژتر در ابیت، بۆ هیچ کهس دروست نیه لئی هلبگه‌ریتته‌وه، پیشه‌وا که سته‌مکار بیت، یا داد په‌روه‌ر بیت. به به‌نگه‌ی: پوکه‌شی فرموده‌کانی پیشوو.

باسی سییه‌م / ئەم گوێرایه‌ئی کردنی پیشه‌وایه، به‌چەند فرموده‌یه‌ک به‌ستراوه‌ته‌وه. له‌وانه:

مه‌تا نوێژ ئەکه‌ن، وه‌ تا کوفریکی ئاشکرایان لی نه‌بینن.^۱

باسی چواره‌م / ابن‌التین له‌ داودیه‌وه ئەگێریتته‌وه که وتویه‌تی: زانایان ده‌ریاره‌ی ده‌سه‌لاتداری سته‌مکار: ئەگەر بی ئاژاوه‌ بتوانریت لابریت، باشه. ئەگەر نا پیویستی به‌ خۆراگری و ئارامیه.

(۱۴۹) عن عبدالله بن عمر رضي الله عنهما قال: قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): من قتل دون ماله فهو شهيد..

که‌سێک له‌ پیناو به‌رگری کردن له‌ ماله‌که‌یدا بکوژریت، شه‌هیده.

گێره‌وه‌ی فرموده‌که‌ // صحیح البخاری - کتاب المظالم والغصب باب من قاتل

دون ماله - حدیث : ۲۳۶۸ ابوداود، نسائی، ترمذی و به‌ صحیحی داناوه.^۲

سه‌ریسه‌کان //

باسی یه‌که‌م / ده‌ریاره‌ی حوکمی به‌رگریکردن له‌ مال و سامان، چه‌ند رایه‌ک هه‌یه:

پای یه‌که‌م: دروسته، به‌پای جمهور، وه‌ک نه‌وه‌وی وه‌ ابن‌حجر له‌ فتح‌ الباری دا ئەگێریتته‌وه. به‌ به‌نگه‌ی:

۱. فرموده‌ باسلیکراوه‌که.

^۱ حدیث: ما أقاموا الصلاة و مالهم تروا كفرا بواحا.

^۲ ألبانی به‌ صحیحی داناوه. الارواء ۱۵۲۸

ب. فہرمودہی: ہر کہ سینک لہ پیناوی دینہ کہ یدا بکوڑیت، شہیدہ. وہ کہ سینک بؤ بہرگریکردن لہ خوئی بکوڑیت، ئەوہ شہیدہ. وہ کہ سینک بؤ بہرگریکردن لہ مالہ کہی بکوڑیت، شہیدہ. وہ کہ سینک لہ پیناوی کہس و کارو خیزانہ کہ یدا بکوڑیت، شہیدہ.^۱

لہ صہیحہین دا: تہنہا باسی مال کراوہ. دیارہ کاتیک پیغہمبہری خوا ئەیکات بہ شہید، واتہ بؤی ہہیہ شہر بکات وہ بشکوڑیت.

بہ لام ئەلین: بہرہنگاری کردن لہ مال دروست نیہ، بہ لکو بؤی ہہیہ شکات بکات. رای دوہم: واجبہ، ئەمەش رایہکی شازہ. دیارہ بہ لگہشیان فہرمودہ کہی ابو ہورہیرہیہ کہ فہرمانکردن بہ شہرکردنی تیاہ، وہ پیگریکردنی تیاہ بؤ دانی مال بہو کہ سہی ئەیہ ویئت زہوتی ئەکات.

رای سییہم: ئەگەر دەسەلاتدار ویستی مالہ کہ زہوت بکات، دروست نیہ دژی بوہستیتہوہ، ئەمەش رای زانایانی فہرمودہیہ.

ابن ئەلین: زانایان لہ سەر ئەو رایہن کہ: بؤ موسلمان ہہیہ بہرہنگاری لہوانہی سەرہوہ بکات. بہ لام بی ئەوہی بہدریژی لہ سہری بدوین. بہ لام ہر زانایہکی فہرمودہ من پینی گشتیم، کۆدەنگن لہوہدا کہ دەسەلاتدار لہم حوکمہ بہدەرہ، لہ بہر ئەو فہرمودہو وتانہی کہ فہرمان ئەکەن بہ خۆپاگری و پیگری ئەکەن لہ ہلگہرانہوہ لییان.

صہنعانی ئەلین: فہرمودہ کہی ابوہورہیرہ پشتگیری وتہ کہی ابن المنذرہ، فہرمودہ کہش ئەلین: ئەگەر پیاویک ہات و ویستی مالہ کہم بیات؟ پیغہمبہری خوا فہرموی: مہیدہری. وتی: ئەگەر شہری لہ گہل کردم؟ فہرموی: شہری لہ گہل بکہ، وتی: ئەگەر کوشتمی؟ فہرموی: تو شہیدیت. وتی: ئەگەر من ئەوم کوشتم؟ فہرموی: لہ ناگردایہ.^۲

^۱ أخرج أبو داود وصححه الترمذي عنه ص: من قتل دون دينه فهو شهيد، ومن قتل دون دمه فهو شهيد، ومن قتل دون ماله فهو شهيد، ومن قتل دون أهله فهو شهيد.

^۲ أخرجه مسلم من حديث أبو هريرة مرفوعا: أُرِيْتُ إِنْ جَاءَ رَجُلٌ يَرِيدُ اخْتِاطًا مَالِي؟ قَالَ: فَلَا تَعْطَلْ. قَالَ: أُرِيْتُ إِنْ قَاتَلَنِي؟ قَالَ: قَاتَلْهُ. قَالَ: أُرِيْتُ إِنْ قَاتَلَنِي؟ قَالَ: فَانْتَ شَهِيدٌ. قَالَ: أُرِيْتُ

باسی دوهم/ نه گهر که سینک به ره نگاری له ماله که هی کردوو

کوژرا، شه هیده. به رامبه ره که شی نه گهر کوژرا، له ناگردایه. به به لنگه ی:

ا. فرموده باسلیکراوه که.

ب. فرموده پیشووه که ی ابو هورهیره.

باسی سییه م/ دهر باره ی بری نه و ماله ی که دروسته شه پری له سهر بکریت، دوو را

هه یه:

پای یه که م: نه گهر ماله که که م بیته یا زور، دروسته به رگری لی بکریت به رامبه ر

که سینک که به ناهق نه بیات. نه مهش پای جمهوره، به به لنگه ی:

ا. فرموده باسلیکراوه که، نه ویش مالی زور و که میش نه گریته وه.

ب. پوکه شی فرموده پیشووه که ی ابو هورهیره: نه گهر پای ویک هات ویستی

ماله که م بیات؟ ...

ج. شه پرکردن لیره دا بو لادانی خراپه یه که، ماله که که م بیته یا زور، وه که یه که، به

وته ی قرطبی.

پای دوهم: نه گهر ماله که که م بوو، دروست نیه شه پری له سهر بکریت، به پای

هه ندیک له مالکیه کان. چونکه شه پرکردن بو لادانی زهره ره، به بردنی مائیکی

که م، مروقه زهره ناکات، نه میش هر وته ی قرگیبه.

وه لآمدراوه ته وه که: گشتگیری فرموده باسلیکراوه کان، وه لآمه بویان.

باسی چوارهم/ ابن المنذر له شافعیه وه نه یگیریته وه:

که سینک ده ستریتی بکریتته سهر مائی یا خوی یا خیزانی، نه ویش به کوشتنی

هیرشبه ره که نه بیته نه توانیت هیرشه که لابات، بوی هه یه. نه توله نه خوینبایی نه

که فاره تی به رامبه ر به و کوشتنه له سهر نیه. به لآم بی نه وه ی زور له سهر ی بدوین.

نه و که سه بوی نیه یه کسه ر هیرشبه ره که بکوژیت.

ان قتلتته؟ قال: هو في النار. صحيح مسلم كتاب الإيمان باب الدليل على أن من قصد أخذ مال

غيره بغير حق - حديث : ۲۲۷

(١٥٠) عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): من

بدل دينه فاقتلوه...

كه سينك دينى خوى بگوړيت ، بيكوژن.

گيرموده / فهرموده كه // صحيح البخاري - كتاب الجهاد والسير باب : لا يعذب

بعذاب الله - حديث : ٢٨٧٥

سهرياسه كان //

باسى يه كه م / كوشتنى ئو كه سه دروسته كه ئه يه ويټ ئاينه كه ي خوى

بگوړيت، به به لنگه ي:

ا. فهرموده باسليكراوه كه.

ب. كوډه نكي زانايان.

باسى دو م / دهر باره ي كوشتنى ئا فرته ي هه لنگه راوه له دين، دوو را هه يه:

راى يه كه م: ئه كوژريت، به راى جمهور، به به لنگه ي:

ا. وشه ي من له فهرموده كه دا، هه ردوو ره گه زه كه ئه گريته وه.

ب. فهرموده كه ي موعاز كاتيك پيغه مبهري خوا بو يه من ده نيږيت، پيى ئه ليټ:

هه ر پياويك له دينى ئيسلام پاشگه ز بوه وه، بانگي بكه. ئه گه ر گه رايه وه باشه.

ئه گه ر نا، له ملي بده وه هه ر ئا فره تيكيش له دينى ئيسلام پاشگه ز بوه وه، بانگي

بكه. ئه گه ر گه رايه وه باشه، ئه گه ر نا، له ملي بده.^١

ج. ابن عباس وتويه تي: ئا فرته ي هه لنگه راوه له دين ئه كوژريت.^٢

د. ئه بويه كر له سه رده مي خه لافه تي دا، ئا فره تيكي هه لنگه راوه ي كوشت، وه

هاوه ئا نيش ناماده بون، و هيچ كاميان ريږگري لى نه كرد.^١

^١ حديث معاذ حين بعثه النبي صلى الله عليه وسلم إلى اليمن أنه قال له: أيما رجل ارتد عن الإسلام فادعه، فإن عاد وإلا فاضرب عنقه. وأيما امرأة ارتدت عن الإسلام فادعها، فإن عادت وإلا فاضرب عنقها. وإسناده حسن.

^٢ أخرج ابن المنذر عن ابن عباس أنه قال: تقتل المرأة المرتدة.

هروه ما ابن المنذر فرموده یه کی تری مرفوع نه گریته وه دهر باره ی کوشتنی نافرته ی هه لگه پراوه، به نام فرموده که لاوازه.

رای دوهم: ناکورژیت، به پای حنه فیه کان، به ه لگه ی:

کاتیک پیغه مبهری خوا نافرته تیکی به کورژاوی بینی، پاش نه وه ریگری کرد له کوشتنی نافرته تان. وه فرموی: نه نه بوایه نه م نافرته شه ری له گه ل بکرایه.^۱ به نام جمهور وه نامی نه دهنه وه که: ریگری که له کوشتنی نافرته تیکه که له سه ره تاوه بیباوه ر بوبیت، وه که له چیرۆکی فرموده که دا دهر نه که ویت. که واته ریگری که تایبه ته به که سیک که هه مان هوکاری تیابیت، نه ویش شهر نه کردنیه تی. که واته هر نافرته تیک شه ری له گه ل موسلمانان نه کرد، نابیت بکورژیت. کوشتنه که ش بو نه و که سه یه که له سه ره تاوه بیباوه ره و خو ی بو شهر ناماده کرده له گه ل شه رکه راندا. گشتگیری فرموده که (بدل دینه) وه که خو ی نه مینیته وه، بی نه وه ی دژی هه بیت. وه به لگه ی زوریش پشتگیری نه کات.

باسی سینه م / دهر باره ی مانای نه و دین گورینه ی له فرموده که دا هاتوه، دوو را هه یه:

رای یه که م: نه و که سه ش نه گریته وه که جوله که بووه، بوته گاور، یا هر دینیکی تری جگه له نیسلام، جزیه بدات یان نا. نه مه ش رای شافعیه کانه. به به لگه ی: ره های وشه ی بدل له فرموده باسلینکراوه که دا.

رای دوهم: ته نها گورینی دینی نیسلام به بیباوه ری، نه گریته وه. به رای حنه فیه کان، به به لگه ی:

۱. هر چه ند فرموده که به ره های هاتوه، به نام که سیک بیباوه ر موسلمان بیت، نه م ره هایه نایگریته وه، واته ناکورژیت.

^۱ أخرج ابن المنذر والدارقطني: أن أبابكر قتل امرأة مرتدة في خلافته، والصحابة متوافرون، ولم ينكر عليه أحد. وهو حديث حسن.

^۲ نهی الرسول ص عن قتل النساء لما رأی امرأة مقتولة، وقال: ما كانت هذه لتقاتل. رواه أحمد.

ب. بیباوه‌ران همویان یهک میلله‌تن. که‌واته مه‌به‌ست له فه‌رموده‌که که‌سیکه
ثاینی ئیسلام به ثاینیکی تر بگۆریتته‌وه.

ج. ابن عباس ئه‌یگپرتته‌وه به مه‌رفوعی: که‌سیک ئاینه‌که‌ی پیچه‌وانه‌ی ثاینی
ئیسلام بوو، له گهردنی بدهن.^١ لی‌ره‌دا به‌راشکاوی باسی دینی ئیسلام ئه‌کات.

(١٥١). من عبادة بن الصامت رضي الله عنه، قال: قال رسول الله (صلى الله
عليه وسلم): خذوا عني خذوا عني، قد جعل الله لهن سبيلا، البكر بالبكر جلد
مئة ونفي سنة، والثيب بالثيب جلد مئة والرجم.

ئیم و مریگرن، ئیم و مریگرن، خوای گه‌وره دهروی لی کردونه‌ته‌وه: کوپری ره‌به‌ن و
کچ، سزاکه‌یان ١٠٠ دارو سائیک شاره‌ده‌مرکردنه. وه پیاوی هاوسه‌رداریش
به‌رامبه‌ر نافرته‌ی هاوسه‌ردار، ١٠٠ دارو به‌ردبارن کردنه.

گپرموه‌ی فه‌رموده‌که // صحیح مسلم - کتاب الحدود باب حد الزنى - حدیث: ٣٢٨٥

سه‌ریسه‌کان //

باسی یه‌که‌م / قد جعل الله لهن سبيلا، له فه‌رموده‌که‌دا ئاماژه‌یه‌که بو
ئایه‌تی: ﴿أو يجعل الله لهن سبيلا﴾. النساء: ١٥ که تیایدا پونسی
کردوه‌ته‌وه به‌م حوکمه خوای گه‌وره دهروی لی‌کردونه‌ته‌وه.

باسی دوهم / مه‌به‌ست له البکر لای زانایان ئه‌و که‌سه‌یه‌که: ئازاد بی‌ت و
بالغ بی‌ت، و به‌پینی گرنبه‌ستیکی دروست جیماعی نه‌که‌رد بی‌ت.

باسی سێیه‌م / وشه‌ی البکر مه‌فه‌ومه‌که‌ی لی‌ره‌دا مه‌به‌ست نیه. به‌لکو ته‌نها
باسکردنی حاله‌تی زۆرینه‌یه. که‌واته جه‌ئد له که‌سی ره‌به‌ن
ئه‌دریت، ئه‌گه‌ر له‌گه‌ل ره‌به‌نی‌که‌دا زینا بکات، یا له‌گه‌ل که‌سیکی
هاوسه‌رداردا بیکات. به‌هه‌لگه‌ی:

^١ أخرج الطبراني من حديث ابن عباس مرفوعا: من خالف دينه دين الإسلام فأضربوا بعنقه.

١. فەرموده باسلیکراوه که (بالبکر)، ئەمەش حوکمی پیاویکە که زینا له گەل کچیکدا بکات.

ب. بەسەرھاتی کەسە کریگرته که: پیاویکی دەشتەکی ھات بۆ لای پینگەمبەری خوا و وتی: ئەھی پینگەمبەری خوا، سویندت ئەدەم بەخوا، بە پئی قورئانی پیروژ حوکممان بکە. ئەویش تریش که دیاریوو لەو شارەزاتر بوو، وتی: بەئی، بە حوکمی قورئان بریار لەسەرمان بدە، و مۆلەتم بدەری تا قسە بکەم. فەرموی: بەئی. وتی: ئەم کورپی من لای ئەم پیاوہ کریکار بوو، لەگەل خیزانە کەیدا زینای کرد. پێیان وتم: ئەبیت کورە کەت بەردباران بکرت. منیش بەرامبەر بە سەد سەر مەرو کەنیزە کیک لەگەلی ریککە وتم. کاتیک پرسیارم لە زانایان کرد، پێیان وتم: کورە کە ی من ئەبیت سەد داری لیبدریت و سالیک شار بە دەر بکرت، خیزانە کە ی ئەویش بەردباران بکرت. پینگەمبەری خوایش فەرموی: سویند بەوہی گیانی منی بە دەستە، بە قورئانی پیروژ حوکم ئەکەم لە نیوانتان: کەنیزە ک و سەد مەرە کەت بۆ ئەگەر پیتەوہ، کورە کە شت سەد داری لینه دریت و، سالیک شار بە دەر ئەکرت. ئەھی نونەیس تۆیش بپۆ بۆ لای خیزانە کە ی ئەو. ئەگەر دانسی بە تاوانە کەدا نا، بەردبارانی بکە.^١

ئەمەش حوکمی کەسیکە زینا له گەل ئافرەتیکی هاوسەرداردا بکات.

^١ : إن رجلا من الأعراب أتى رسول الله صلى الله عليه وسلم ، فقال : يا رسول الله ، أنشدك الله إلا قضيت لي بكتاب الله ، فقال الخصم الآخر : وهو أفته منه نعم ، فاقض بيننا بكتاب الله وأذن لي ، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم : " قل " ، قال : إن ابني كان عسيفا على هذا ، فزني بامرأته ، وإني أخبرت أن على ابني الرجم ، فافتديت منه بمائة شاة ووليدة ، فسألت أهل العلم ، فآخبروني أنما على ابني جلد مائة ، وتغريب عام ، وأن على امرأة هذا الرجم ، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم : " والذي نفسي بيده ، لا تقضين بينكما بكتاب الله ، الوليدة والغنم رد ، وعلى ابنك جلد مائة ، وتغريب عام ، واغديا أنيس إلى امرأة هذا ، فإن اعترفت فارجمها " ، قال : ففدا عليها ، فاعترفت ، فأمر بها رسول الله صلى الله عليه وسلم فرجمت. صحيح مسلم - كتاب الحدود باب من اعترف على نفسه بالزنى - حديث : ٣٢٩٦

باسی چوارم/ دهرباره ی شار به دهرکردنی سالیك بؤ كه سی ره بهن، دوو را هه یه:

رای یه كه م: پیویسته سالیك شار به دهر بكریت. ئەمەش تەواو كار یه كه بؤ سزاكه ی. ئەمەش رای چوار خەلیفه كه و مالك و شافعی و احمد و اسحاق و زهید بن علی و ابن ابی له یلاو ئوریه. هەندیك زاناش ئەلین كۆدهنگی زانایانی له سه ره. به بهنگه ی:

ا. فرموده باسلیكراوه كه. ونفی سنة.

ب. فرموده پیشوه كه ی كه سه کریگرته كه.

رای دوهم: شار به دهر كردن واجب نیه، به رای حه نه فیه كان و هاده وی و قاسمیه كان. به لگه ی حه نه فیه كانیش بریتیه له:

یه كه م: له ئایه ته كه ی سوره تی نور دا باسنه كراوه، كه واته شار به دهر كردن زیاد كردنه له دهقه كه. وه به فرموده ی ئاحاد گیر دراوه ته وه، ئەویش ئیشی پیناكریت، ونه سخی حوكمیش ناكات.

وه ئامیان دراوه ته وه به م شیویه:

ا. فرموده كه به ناو بانگه، له بهر زۆری گیرانه وه كانی و، زۆری ئه و هاوه ئانه ی ئیشیان پیکردوه. حه نه فیه كانیش به هاوشیویه ئه و، به لكو كه متریش ئیشیان كردوه، وهك شكاندنی دهستنوێژ له پیکه نینی قاقا، وه ره وایه تی دهستنوێژگرتن به نبیذ، وه زۆری تر كه حوكمیه كه له قورئاندا نیه، ئەم حوكمه ش وهك ئه وانه.

ب. ابن المنذر ئەلئیت: له به سه رهاتی کریگرته كه دا پیغه مبه ری خوا سویندی خوارد كه به پیی قورئان حوكم ئەكات. پاشان فرموی: كوره كه ئەبیت سه د داری لیبدریت، و سالیك شار به دهر بكریت، پیغه مبه ری خوایش پونكه ره وه ی قورئانه.

ج. عومهری كوپری خه تاب له سه ر مینبه ر و تباری داو باسی شار به دهر كردنی كرد.

دوهم: کاتیک طحاوی لاوازی به لگهی حه نه فی ه کانی بینی، ئەم وه لآمه ی دایه وه:

فه رموده ی شاربه دهر کردن نه سخ بوته وه به فه رموده ی: ئە گهر که نیزه کی ههر که سیک له ئیوه زینای کرد، با دارکاری بکات. پاشان له سییه م جاردا فه رموی: با بیفرۆشیت. ^١ فرۆشتنی شی مانای شاربه دهر کردن ناهینیت. ئە گهر که نیزه ک شاربه دهر نه کریت، ئافره تی ئازادیش به هه مان شیوه یه، چونکه وه ک ئه وه. ئەم نه سخه ش دوپات ئه بیته وه به فه رموده ی: ئافره ت نابیت سه فه ر بکات له گه ل مه حره می خویدا نه بیت. ^٢ ئە گهر شاربه دهر کردن له سه ر ئافره ت لابریت، له سه ر پیاویش لائه بریت. به م شیوه یه وه لآمی دراوه ته وه:

١. لاوازیه ک له پراکه یدا هه یه، چونکه له سه ر ئه وه بینا کراوه که: وته ی گشتگیر ئە گهر تایبته کرا، نابیته وه به به لگه، ئە مه ش له زانستی اصول الفقه دا لاوازه.

ب. که نیزه ک له بریاری شاربه دهر کردنه که دا تایبته کراوه، له کاتیکدا حوکمی فه رموده که بو نیرو مینیه، و بو کۆیله و که نیزه که به لآم که نیزه کی لی به دهر کراوه، و ئه وانی تر له حوکمه که دا ماون.

سییه م: هادهویه وته ی مهدی له کتیبی البحردا ئە که نه به لگه، که ئه لیت: ئە لیم: شاربه دهر کردن سزایه نه ک حه د، چونکه عه لی وتویه تی: لی دانی سه د جه لده و یه ک سال ده سته سه ر کردن. وه له به ر ئه وه ی عمر له خواردن نه وه ی ئاره قدا خه لکی شاربه دهر کردوه، ئینکاریش نه کراوه، پاشان وتویه تی: ئیتر که سی تر شاربه دهر ناکه م، سزاکانیش لاناچن له سه ر که س.

^١ إن زنت أمة أحدكم فليجلدها. ثم قال في الثالثة: فليبيعها.

^٢ لا تسافر المرأة إلا مع ذي محرم.

وہ نامی ئەم قسەییە می هەدیش دراوہ تەوہ بە:

ا. و تەکە می عەلی پشستگیری پای جە ماوەر ئەکات، چونکە زیندانی کردنی خستۆتە بری شاربە دەرکردن، کە ئەویش جۆریکە لە شاربە دەرکردن.
ب. شاربە دەرکردنی عومەر لە خواردنەو می ئارە قدا، پرایەکی خۆی بوە، زیاد لە سزاکە می خۆی. پاشان بە پای خۆی وای بینووە کە هیچ کەس شاربە دەر ئەکات بی بونی دەق. شاربە دەرکردنیش بە هۆی زیناوە بە دەقە، و لە پیشەوا عەلش ئەگێردریتەو.

باسی پینجەم / دەربارە می شاربە دەرکردنی کچیک زینا بکات، دوو را هەیه:

پای یە کەم: شاربە دەر ئەکریت، بە پای شافعی. بە بە لگە می: فەرمودە باسلیکراو کە.

پای دووم: شاربە دەر ناکریت، بە پای مالک و ئەوزاعی، لە عەلش ئەگێردریتەو، بە بە لگە می:
ا. چونکە ئافرەت عەرەتە.

ب. دەرکردنی ئافرەت، توشی خراپە می ئەکات، لە بەر ئەو شە کە ریگری لیکراو لە سەفەرکردن ئەگەر کە سیک می مەحرەمی لە گەل نەبیت.

باسی شەشەم / دەربارە می ئەندازە می شار بە دەر کردنە کە، و تراو:

کە مترینیان: ئەو ماوہ یە کە نوێژی تیا کورت ئەکریتەو، هەتا بە کە سیک می ریبوار دابنریت. عمر لە مەدینەو خە لکی بو شام شار بە دەرکردو، عوسمانیش بو میسر، ابن عومەریش کە نیزە کە می خۆی بو فەدە ک دور خستۆتەو. هەر کە سیکیش و ئاتی نەبوو، لەو شوینە دور ئەخریتەو کە تاوانە کە می تیا ئەنجاداو.

باسی حەوتەم / الثیب کە سیک لە هاوسەرگیری کە دروستدا جیماعی کردبیت، هەر وەها کە سیک می ئازادو بالغ و ژیر بیت. ئەم حوکمە بو ئافرە تیشە.

باسی هه شته م / ده باره ی سزای که سی هاوسه ردار ،چهند رایه ک هه یه :

رای یه که م: جه لیدان و بهرد باران کردنیه تی، نه مهش رای عه لیه. حازمی
ئه لیت: احمد و اسحاق و داود و ابن المنذر، ئه م رایه یان هه یه، هه روه ها
مه زه بی هاده و یه کانیشه. به به لگه ی:
۱. فرموده باسلینکراوه که.

رای دو م: ته نها بهرد باران ئه کریت، وه هردوو سزاکه ی به سه ردا
نادریت، به رای مالک و شافعیه کان و جمهوری زانایان وله احمدیش
ئه یگیرنه وه. به به لگه ی:

۱. فرموده باسلینکراوه که به فرموده ی ماعزو غامدیه و ئافره ته
جوله که که نه سخ بوته وه. چونکه پیغه مبه ری خوا ئه وانیه به رداران
کرد. که س نه یگیراوه ته وه که به دار لیتان در ابیت. وه فرموده که ی
عبادهش له پیشتردا و تراوه.

شافعی ئه لیت: که واته سوننه ت ئه وه یه که لیدانی دار له سه ر به بن
ماوه، له سه ر بیوه ژن و بیوه پیاو نه ماوه.

وه نام دراوه ته وه که: نه له به سه رهاتی ماعزو، نه ئه وانیه تریشدا ئه گه ر
دواتریش پویان دابیت، تیای نیه که که سی به رداران کراو، به دار لیتی
نه در ابیت. له وانیه هوی باسنه کردنه که ی ئه وه بیت که حوکمه که زور
ناشکرا بوه. و ئه صل بوه.

شافعی ئا به و شیوه یه ی که لیره دا باسکراوه، وه نامی ئه وانیه ئه داته وه
که عومره به واجب دانانین، به به لگه ی ئه وه ی که: پیغه مبه ری خوا
فرمانی حه ج کردنی له بری باوکی به و که سه داوه که پرسپاری
لیکردوه و باسی عومره ی نه کروه. وه نامی شافعیش ئه وه بوه که: بیده نگ
بون لیتی مانای واجب نه بون ناگه یه نیت. به نام له وانیه بوتریت: جه لید
کردنی ئه و پینج که سه ی که پیغه مبه ری خوا به ردارانی کردن، ئه گه ر
پویبدایه، به دور نه زانریت که هیچ کام له ناماده بوان نه یگیرنه وه. له گه ل

ئەو هەدا کە کەسانێکی زۆر نامادەیی بەردباران کردنە کە بون. کەواتە باس نەکردنی لە هیچ پرایەتیکی پوداوە کەدا کە بەچەند شیوازیکی جیا گێردراوە تەو، گومانێی واجب نەبونی بەهێزتر ئەکات.

ب. کردارە کەیی عەلی کە هەردوو سزای جەلد و بەردبارانە کەیی کۆکردووە، ئەو دیارە لەو هەدا کە پرای خۆی بوو. چونکە وتووەتی: بەپێی وتەیی خوا جەلدم لێدان و، بە پێی سوننەتی پیغمبەری خواش بەرد بارانم کردن. کەواتە ناکرێت بڵێن حوکمە کەیی تەوقیفیە و پرای خۆی نیە.

و ئەلامی دراوە تەو کە: لە وتە کەیدا کە ئەلێت: وە بە پێی سوننەتی پیغمبەری خوا... ئەو ئەگە یەنێت کە توقیف و پرای خۆی نیە.

پرای سێیەم: وەستان لەو حوکمە داو بریارنە دان لەسەری. ئەمەش پرای صەنعانیە، کە ئەلێت:

وتم: شاراوە نیە بەهێزی بەلگەیی فەرمودە کەیی عبادە لەسەر بونی سزای جەلده لێدانی کەسی هاوسەردار، و پاشان بەردباران کردنی. شاراوەش نیە کە پیغمبەری خوا کە سێکی بەردباران کردبێت، جەلدهی لێنە داو. کەواتە من لەم بریارە دا ئەو ستم هەتا خوای گەرە لەسەر پرایە ک پراوە ستاوم ئەکات و ئەویش باشترین دەروکەرە وەییە. من لە کتیبی منحه الغفاردا بەهێزی ئەو پرایەم باسکردووە کە ئەلێت: هەردوو سزاکە هەییە، بەلام لێرە دا هیچ پرایەکم دەربارەیی نیە.

(۱۵۲). عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: لعن رسول الله (صلى الله عليه وسلم) المتغنين من الرجال والمترجلات من النساء، وقال: أخرجوهم من بيوتكم..

پیغمبهری خوا نه فرهتی لهو پیاوانه کردوه که رهفتاری ژنانه ئه نوینن، وه ئه وئافره تانهش که رهفتاری پیاوانه ئه نوینن، وه فرمویهتی: له ماله کانی خوتان دهریان بکهن.

گنیر ره موی فرموده که // صحیح البخاری ، کتاب اللباس باب إخراج المتشبهين بالنساء من البيوت - حديث : ۵۵۵۴

سدریاسه کان //

باسی یه که م / نه فرهت کردن له کرداریکی خراب، به لگهی گه ورهیی ئه و تاوانه یه.

باسی دوهم / مخنث له پیاواندا، که سییکه له هه آسوکوت و قسه و تاییه تمندیه کانی ئافره تاندا، وه ک ئه وان خوی ئه نوینیت. مه به ستیش که سییکه خوی واله خوی بکات، نه ک وا دروستکراییت.

المترجلات له ئافره تاندا، ئه وان هه خویان به پیاوان ئه شو بهینن. له لیكدانه وه یه کدا که ابوداود ئه یگنیریتته وه، واهاتوه.

باسی سییه م / له باره ی مانای نه فرهت کردن له فرموده که دا، دوو را هیه:

یه که م: مانای حه رامبونی خوشو بهاندنی پیاوان به ئافره تان و به پیچه وان وه ئه گه یه نیت.

دوهم: ئه و مانایه ناگه یه نیت، به به لگهی:

پیغمبهری خوا ریسی به نیره موك ئه دا که سهردانی ئافره تان بکهن. ته نها ئه وان ه یانی شار به دهر ئه کرد که نه بیبست وه سفی جوانیه کانی ئافرهت ئه کهن، به شیوه یه که ته نها که سانی بالغ ئه توانن واره سفی بکهن.

صهنعانی ئەئیت: لهوانهیه کاتیک ریسی بهوانه داوه بینه لای ئافرهت، چونکه وادروستکراون، نهک خویمان والی ئەکەن.

باسی چوارەم / ئەوجۆزه کەسانە شاربه دەرئەکرین، به به لگهی:

ا. فرموده ی باسلیکراو.

ب. فرموده ی ابوهریره: پیاویکیان هینا بۆلای پیغه مبهه کوهه ئافرهت ههردوو دهست و قاچی له خه نه گرتبوو. پیغه مبهه ری خوا فرموی: ئەمه چیه تی؟ وتیان: خووی به ئافره تان ئەشو بهینیت. پاشان فرمانی کرد بۆ النقیع دوری بخه نه وه. وتیان: ئەه ی پیغه مبهه ری خوا نایکوژیست؟ فرموی: رینگرم لیکراوه نویرکهران بکوژم.^١

ج. پیغه مبهه ری خوا ئافره تیکی دهرکرد (خووی به پیاوان ئەشو بهاند)، عومهریش پیاویکی دهرکرد.^٢

د. فرموده ی الوائله بن الاسقع: پیغه مبهه ری خوا ئەوانه ی دهرئه کرد.^٣

ه. ابوبکر مخنث یکی دهرکرد، ههروه ها عومهریش.^٤

^١ أتى رسول الله صلى الله عليه وسلم بمخنث قد خضب يديه ورجليه بالحناء، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ما بال هذا؟ قالوا: يتشبه بالنساء. فأمر به فنفي إلى النقيع. فقيل: يا رسول الله، ألا تقتله؟ قال: إني نهيته أن أقتل المصلين. رواه أبو داود.

^٢ أخرجه النبي صلى الله عليه وسلم فلانة، وأخرج عمر فلانا. رواه أحمد والبخاري.

^٣ أن النبي صلى الله عليه وسلم أخرج الخنث. أخرجه الطبراني

^٤ أخرجه أبو بكر مخنثا، وأخرج عمر واحدا أيضا. رواه البيهقي

(۱۵۲). عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِدْفَعُوا الْحُدُودَ مَا وَجَدْتُمْ لَهَا مَدْفَعًا..
چهنده نه توانن ریگری له سزاکان بکن.

گیرمدهوی فهرموده که // ابن ماجه و ترمذی و الحاکم. سنن ابن ماجه -
کتاب الحدود باب الستر علی المؤمن و دفع الحدود بالشبهات - حدیث :
۲۵۴۱

سدریاسه کان //

سزاکان به گومانیک لائیه برین که بگونجیت پوبدات: وهك بلیت زورم
لیکراوه، یا به خه وتوی چوه ته لای نافرته تیک، له بهرئوه وه قسه که ی
وهرئه گیریت و سزا که ی له سهر لائیه بریت. داوای به لگه شی لیناکریت بو
راستی داوا که ی، به به لگه ی:
ا. فهرموده باسلیکراوه که.

ب. له کاتی عومهردا: بیانوی بو که سیک هینایه وه که له شام زینای کرد
بوو، نه زانینی حرامبونی کرده بیانوو. بیهقی و عبدالرزاق نه گیرنه وه.
ج. ههروه ها له عمر و عوسمانیش گیراوه ته وه که: کیژوله یه کی غهیره
عه رب زینای کردو، وتی نه مزانیوه حرامه، نه وانیش بیانوه که یان
وهرگرت.

^۱ ضعفه الألبانی فی ضعیف ابن ماجه (۵۰۲).

(١٥٤). عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): اجتنبوا هذه القاذورات التي نهى الله عنها، فمن أتم بها فليستتر بستر الله، ونيثب إلى الله، فإنه من يند لنا صفحته نقم عليه كتاب الله عز وجل.

له وگونا هه پيسانه دوركه ونه وه كه خوارينگرى ليكردون. كه سيك توشى نه وانه بوو، با دايپوشيت و ته وبه بگات، چونكه كه سيك خوى ناشكرا بگات لامان، سزاي تو ماركراوى له قورئاندا به سهر جيبه جى نه كريت.

گيريرهوى فهرموده كه // حاكم. موطأ مالك - كتاب المدبر اباب ما جاء

فيمن اعترف على نفسه بالزنا - حديث: ١٥٠٦

ماناي وشه كان // القاذورات: مه به ستي كرداريكي قيزه ون و ته يه كي خراپه كه خواي گه وره رينگرى ليكرديت. ابدى صفحته: راستى بوداوه كه ي خويمان بو بگيريته وه.

سهر يسه كان //

باسى يه كه م / فهرموده كه به لگه ي نه وه يه كه: هه كه سيك تاوانيكي كرد، پيويسته له سهرى بيشاريته وه، به دانپيدانان خوى ناشكرا نه كات، وه په له بگات له ته وه كردن.

باسى دوهم / نه گهر كه سه كه لاي پيشه واي موسلمانان خوى ناشكرا كرد، له سهر پيشه واپيويسته سزاي به سهر دا جيبه جى بكرت. به به لگه ي:

١. فهرموده باسليكراوه كه

فهرموده ي: له نيوان خوتاندا گونا هه كان بشارنه وه. چونكه هه رتاوانيكي بگات به من، سزاهه ي به سهر دا جيبه جى نه كه م.^٢

^١ صححه الألباني في صحيح الجامع (١٤٩).

^٢ أخرجه أبوداود مرفوعاً: تعافوا الحدود فيما بينكم، فما بلغني من حد فقد وجب.

باسی چوارهم/ ناشکرایه که عبدالله بن ابی بن سلول بوختانه‌کی دروستکردوو، تاوانه گه‌وره‌که له ئەستۆی ئەودایه، نایا پیغه‌مبهری خوا سزاکه‌ی به‌سهردا جیبه‌جی کرد؟ دوو را هه‌یه له‌و باره‌یه‌وه:

رای یه‌که‌م: سزای به‌سهردا جیبه‌جی نه‌کرد، وه‌ك ابن‌القیم باسی کرده. چه‌ند هۆکاریکیش باس ئەکات بو جیبه‌جی نه‌کردنی سزاکه له‌لایه‌ن پیغه‌مبهری خواوه.

رای دوهم: سزاکه‌ی به‌سهردا جیبه‌جی کراوه، وه‌ك حاکم له‌کتیبه‌ی الإکلیل دا باسی کرده.

به‌لام وته‌که‌ی ماوردی که ئەلئیت: پیغه‌مبهری خوا سزای به‌سهر هیچ کام له‌وانه‌دا جیبه‌جی نه‌کرد که تۆمه‌ته‌که‌یان بو عائشه دروست کردبوو. هۆکاره‌که‌شی باس ئەکات که سزا یا به‌ه‌نگه‌ یا به‌دانپیدانان جیبه‌جی نه‌کریت.

وه‌لامی وته‌که‌ی دراوه‌ته‌وه‌ که: به‌ده‌قی قورئان سزاکه له‌سهریان واجب بوه. سزای تۆمه‌ت دروستکه‌ریش به‌وه به‌سهریدا ئەسه‌پیت که تۆمه‌تیکی راست نه‌بیت. وبو ئیسپات‌کردنیشی پیوستی به‌ه‌نگه‌ نیه.

سه‌نعانی ئەلئیت: وتم: شاراره نیه که قورئان هیچ کامی له‌ تۆمه‌ت دروستکه‌ره‌کان ده‌ستنیشان نه‌کردوه. له‌وانه‌شه مه‌به‌ستی سه‌نعانی ئەوه‌بیت که له‌کاتی لیکدانه‌وه‌ی نایه‌ته‌کاندا. چونکه ئەوه سابت بوه که تاوانباره گه‌وره‌که عبدالله کوپی ابی بوه، وه مسطحیش یه‌کینک بوه له‌ تۆمه‌تباران. هه‌ر ئەویشه که له‌م نایه‌تانه‌ دا باسکراوه: ﴿ولا یاتل اولوا الفضل منکم والسعة ان یؤتوا اولی القربی﴾.. (النور: ۲۲).

۱. (۱۵۶). من عائشة رضي الله عنها قالت: قال رسول الله (صلى الله عليه

وسلم): لا تقطع يد السارق إلا في ربع دينار فصاعدا...

دهستی دز به رامبر دزینی چاره که دیناریک و زیاتر نه بردریت.

۲. عن عائشة رضي الله عنها: إقطعوا في ربع دينار، ولا تقطعوا فيما هو أدنى

من ذلك.

به دزینی چاره که دیناریک، دهست بپن ولهوه که متر مه بپن.

گنبره موهی فهرموده که // ۱. صحیح البخاری - کتاب الحدود باب قول الله

تعالی: والسارق والسارقة فاقطعوا أيديهما وفي كم - حدیث: ۶۴۱۹

صحیح مسلم - کتاب الحدود باب حد السرقة ونصابها - حدیث:

۳۲۷۶. دهقی فهرموده که ش لای موسلیمه.

۲. مسند أحمد بن حنبل - مسند الأنصار الملحق المستدرک من

مسند الأنصار - حدیث السيدة عائشة رضي الله عنها حدیث:

۲۳۹۵۸

سه ریسه کان //

باسی یه که م / واجب بونی سزای دزیکردن له قورئان وفهرموده شد

باسکراوه:

۱. نایه تی: ﴿والسارق والسارقة فاقطعوا أيديهما﴾ {المائدة: ۳۸} .

واته: پیاوو ئافره تی دز، دهستیان بپن.

ب. چندها فهرموده ش باسکراوه، له وانه ش فهرموده باسلیکراوه که.

باسی دوهم / دهر باره ی بپری نهو ماله ی که سزاکه ی بو جیبه جی

نه کریت، دوو را هه یه:

پای یه که م: پنیویسته بگاته بپری دیاریکراوو، به پای جمهوری سه له ف وخه له ف،

له وانه ش چوار خه لیفه که به به لگه ی: نهو فهرمودانه ی باسکراون.

پرای دوه: بپری دیاریکراوو مهرج نیه. کهواته مائه دزراوه که کم بیت یا زور، سزاکهی له سهره. به پرای حهسن وظاهریه و خواریح. به به لنگهی:
 ۱. په هایب نایه ته که: السارق والسارقة...

وه لئام دراوه ته وه که: نایه ته که په هایه له جورب شته دزراوه که وه
 بپره که ی، وه فرموده که ش پونکردنه وه ی جورب بپره که یه.

ب. نه رموده ی: له عنه تی خوا له دز بیت. کئاوی سهر نه دزیت و دهستی
 نه بپردیت. وه په تیکیش نه دزیت و دهستی نه بپردیت.^۱

وه لئامی دراوه ته وه که: مه به ست له فرموده که دا بپرنی دهستی دزه که
 نیه، به لکو پیمان نه لیت که: دز سوکه و نه و مائش که نه ی دزیت، بی
 نرخه و دپراوه تیایدا. چونکه نه گهر دزینی نه م شته بی نرخانه بیته
 خوو بو ی، جورته تی زیاتر نه بیت و له وه زیاتر نه دزیت، که نه بیت هوی
 بپرنی دهستی. کهواته با له دزینی نه م بپره که مه وریا بیت، تا نه بیت هوی
 بو ی، له وه زیاتر بدزیت. خه تابی و پیش نه ویش ابن قتیبه نه مه یان
 باسکرده.

صه نغانی نه لیت: هاوشیوه ی نه م فرموده ش نه م فرمودانه یه:

فرموده ی: هر که سیک بو خودا مزگه و تیک دروست بکات به نه اندازه ی
 کولانه یه...^۲ وه فرموده ی: خیر بکه نه گهر به سمی و لا خیکیش بیت.^۲

ناشکرایه که نه کولانه نه سمی و لا خه که بو به خشین ناشین. چونکه
 سو دیان لی و هر ناگیریت. کهواته مه به ستی پیغه مبه ری خوا ته نها زیاده
 رهوی کردن بوه له ترساندندا.

^۱ أخرج البخاري من حديث أبي هريرة رضي الله عنه أنه قال: لعن الله السارق يسرق البيضة فتقطع يده، ويسرق الجبل فتقطع يده.

^۲ من بنى لله مسجدا ولو كمفص قطة.

^۲ تصدقي ولو بظلف محرق.

باسی سینه‌م / دواى شه‌وى كه جمهور له‌وه‌دا يه‌كرا بون كه مائه دزواوه‌كه پيويسته بگاته برينكى دياريكراو، تا سزاکه شه‌نجام بدرئت، به‌لام له سه‌ر شه‌ بره دياريكراوه نزيكه‌ى بيست رايان هه‌يه. ته‌نها دوو رايان به‌لگه‌ى هه‌يه:

راى يه‌كهم: شه‌بيت بگاته چاره‌كه ديناريك نالتون وسى درهم زيوو. شه‌مه‌ش راى زانايانى حجازو هه‌روه‌ها شافعيه، به‌به‌لگه‌ى:

ا. فرموده باسلي‌كراوه‌كه، كه پونكر شه‌وى نايه‌ته‌كه‌يه. فرموده‌كه‌ش ده‌قه له باسكردنى چاره‌كه ديناردا.

ب. فرموده‌ى ابن عمر: پيغه‌مبه‌رى خوا له به‌رامبه‌ر دزينى قه‌لغانيكدا ده‌ستى بپرى، كه نرخه‌كه‌ى سى درهم بوو.^۱ شه‌لین: سى درهمه‌ميش شه‌كاته چاره‌كه ديناريك.

شافعى شه‌لئت: شه‌گه‌ر سى درهم نرخه‌كه‌ى چاره‌كه دينار نه‌بوو، نابردريت. شه‌م فرموده‌يه‌ش شه‌كاته به‌لگه كه ابن المنذر شه‌يگيرتته‌وه: دزكيان هينايه لاي عوسمان كه... دزيبوو بايى سى درهم بوو كه له‌و كاته‌دا ديناريك دوانزه درهم بوو، شه‌ویش ده‌ستى بپرى.^۲

هه‌روه‌ها هه‌ر له ابن المنذر شه‌وه شه‌يگيرتته‌وه كه: عه‌لش به‌رامبه‌ر دزينى چاره‌كه ديناريك كه شه‌يكرده دوو درهم ونيو، ده‌ستى بپرى.^۲

شافعى شه‌لئت: چاره‌كه دينار شه‌كاته سى درهم. چونكه له‌سه‌رده‌مى پيغه‌مبه‌رى خوا‌دا ديناريك دوانزه درهم بوو. هه‌روه‌ها دواى شه‌ویش هه‌ر وابوو. بو‌يه خوينبايى به دوانزه هزار درهم و هزار دينارى نالتون مه‌زنده كراوه.

^۱ أن النبي ص قطع في مجن قيمته ثلاثة دراهم. متفق عليه.

^۲ أتى عثمان سارق سرق أترجة، قومت بثلاثة دراهم من حساب الدينار باثني عشر فقطع.

^۲ أن عليا رضي الله عنه قطع في ربع دينار كانت قيمته درهمين ونصفا.

رای دوه: تهنه له ده دره مدا سزاکه جیبه جی نه کریت. له وه که متر جیبه جی ناکریت. نه مهش رای هاده ویه و زورینه ی زانایانی عیراق و سفیانی ته وریه، به به لگه ی:

یه که م: له سه حیحه ین دا هاتوه که: پیغه مبهری خوا به دزینی (مجن) یک دهستی بریوه.^١

ابن عباس نه یگپریتته وه که: نرخى مجن له و کاته دا به ده دره م بوه.^٢

ههروه ها له ریوایه تیکی تری ابن عمردا هاتوه که نرخى مجن سى دره م بوه.^٢ به لام نه مه پیچه وانه ی ریوایه ته که ی تری بوخاری و موسلیمه.

سه نغانی له وه لامی نه م رایه دا نه لیت:

١. نه و ریوایه تانه ی که نرخى مجن دیاری نه که ن ناکوکن: هه ندیکیان سى دره م و هه ندیک ده و ههروه ها نرخى تریش باسکراوه.

ریوایه تی چاره که دیناریش له گیرانه وه ی عائشه که متفق علیه یه، وه ریوایه تی ابن عمریش به هه مان شیوه، فه رموده کانی تر ناتوان به رامبه ریان بوه ستن، چونکه لاوازی له سه نه دیان هه یه و مه تنه کانیشیان دژ به یه که.

٢. نه و ریوایه ته ی له ابن إسحاق وه هاتوه که به ده دره م مه زنده ی نه کات، وه له ریگه ی عه مرین شعیه وه هاتوه که قسه ی زوری له سه ره. هه رچهنده ره خنه له ابن إسحاق ناگرین و به لاوازی دانانین.

^١ ثبت في الصحيحين من حديث ابن عمر: أنه ص قطع في مجن.

^٢ أخرج البيهقي والطحاوي من حديث ابن عباس: أنه كان ثمن المجن على عهد رسول الله ص عشرة دراهم.

^٢ ثبت في الصحيحين من حديث ابن عمر: أن قيمة المجن ثلاثة دراهم.

دوهم: پیویسته احتیاط بکهین له برینی دهستیواو به دزینی زورتیرین بر، بیپرین که یه قینمان هبیت پیی. چونکه برینی ئەندامیکی له شه، که هه راهه بی هو بپردریت.

به لگهی سوفیانی سه وریش که خاوهنی ئەم رایه یه وهک ابن العربی ئەلئیت، ئەوه یه که:

برینی دهست به کۆدهنگی زانایان هه راهه وناپردریت به رامبه بریک که کۆدهنگی له سه نه بیت. ده درهه میش کۆدهنگی له سه ره، که واته به و بره وه پابه ند ئەیین، نهک که متر.

به نام سه نعانى وه نامی ئەداته وهو ئەلئیت: له دواى هاتنی به لگه وه احتیاط له شوین که وتنی به لگه که دایه نهک شتی تر.

باسی چوارهم / ئایا به کامیان بره که دیاری ئەکریت، به ئالتون یا زیوو؟ چند رایه که هه یه:

رای یه کهم: به درهه م بره که دیاری ئەکریت، نهک به چاره که دینار، واته ئەگه وهک یهک نه بون. بو نمونه: ئەگه کر دیه دوو درهه م. ئەمهش رای مه شهوری مالکو، احمدیش هه مان رای هه یه.

رای دوهم: ئالتون بناغه یه له نرخاندنی شته کاندان. ئەمهش رای شافعیه، وه رای ابو ثورو ئەوزاعی وداوده. چونکه ئالتون بناغه ی هه مو کانزاکانه.

خهتابی ئەلئیت: چونکه له سه ره پاره کۆنهکان ئەنوسرا: ده درهه م به حوت مسقال. بویه درهه م به دیناره وه ناسرا.

هه تا شافعی ئەلئیت: ئەگه سی درهه م نه یکرده چاره که دیناریک، دهست نابردریت.

سه نعانى ئەلئیت: ئەم دوو رایه به لگه یان هه یه. رای تریش هه یه که بی به لگه ن، وپیویسته خۆمانی پیوه سه رقان نه کهین.

(۱۵۷). من عائشة رضي الله عنها: أن رسول الله (صلى الله عليه وسلم) قال:

اتشفع في حد من حدود الله؟ ثم قام فخطب فقال: يا أيها الناس إنما أهلك من قبلكم أنهم كانوا إذا سرق فيهم الشريف تركوه، وإذا سرق فيهم الضعيف أقاموا عليه الحد..

نایا تکا له باره ی یه کیك له سنوره کانی خوادا نه کهیت؟ پاشان هه ستاو چوه سهر مینبهره، فه رموی: نه ی خه نکینه، نه وانه ی پیش نیوه نه وکاته له ناوچون که ده سترۆشتویه ک دزی بگردایه، وازیا لی نه هینا. لاوازیکیش دزی بگردایه، سزاکه یان به سهردا جیبه جی نه کرد.

گنهره رموه ی فه رموده که // صحیح البخاری - کتاب احادیث الأنبياء باب

حدیث الغار - حدیث : ۳۳۰۶.

صحیح مسلم - کتاب الحدود باب قطع السارق الشريف وغيره - حدیث : ۲۲۸۲ دهقی فه رموده که ش لای موسلیمه.

سهریاسه کان //

باسی یه که م / قسه کردنه که له فه رموده ی اتشفع له گهل اسامه ی کوری

زهیده. به به لگه ی پوایه تی بوخاری:

قوره ییش له خه می ئافره ته مه خزومیه که دابون که دزی کردبوو. وتیان: کی قسه له گهل پیغه مبهری خوادا بکات؟ کی هه یه نه و جورته ته ی هه بیت، جگه له اسامه ی خوشه ویستی پیغه مبهری خوا؟ نه ویش قسه ی له گهل پیغه مبهری خوادا کردو، پیغه مبهریش فه رموی: اتشفع...

باسی دوهم / پرسیارکردنه له وشه ی تشفع پرسیاریکی سهرسورمان وانکاری کردنه. وادیاره اسامه پیش نه وه ی زانیبیتی که له سزا دیاریکراوه کاندایا تکاکاری دروست نیه.

باسی سنیهم / پزگړی کردن له تکاکاری بو سزاکان ، به فرموده باسلیکراوه کهو، چهندهها فرموده ی تریش بریاری له سر دراوه. بوخاریش له کتیبه کهیدا ناویشانیکی بو داناوه: خراپی تکاکردن بو سزاکان نه گهر گهشته لای سولتان.

باسی چوارهم / تکاکردنه که له و کاته دا حرامه که بو پیشه و ا بهرز نه کړیته وه، نه گهر بو ی بهرز کرایه وه پیویسته له سر نه ویش سزا که جیبه جی بکات.

إبن عبدالبر نه لیت: کوده نگی زانایان هیه له و باره یه وه. هروه ها له کتیبی البحر یشدا، وا هاتوه. به لگه شیان:

ا. پیغه مبهری خوا به اسامه نه لیت کاتیک ویستی تکا بکات؛ دهر باره ی سزاکان تکا مه که. چونکه نه گهر گه شسته من وازی لینا هینریت.^۱

ب. فرموده ی: له نیوان خوتاندا کیشه ی سزاکان چاره سر بکه ن، چونکه هر تاوانیک گه شسته من واجبه سزای بدهم.^۲

ج. ابن عمر نه لیت: له پیغه مبهری خوام بیست که فرموی: هر که سیک تکا که ی بیته هوی جیبه جی نه کردنی سزایه ک، نه ره دزایه تی فرمانی خوی کردوه.^۳

د. زوبیر نه یگیریته وه: تکا بکه ن تا نه و کاته ی نه گاته لای والی، نه گهر گه شته لای والی ولیی خوشیوو، خوا له والی خوش نه بییت.^۴

^۱ قال النبي صلى الله عليه وسلم لأسامة لما تشفع: لا تشفع في حد، فإن الحدود إذا انتهت إلي فليست بمتروكة.

^۲ أخرج أبو داود من حديث عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده يرفعه: تعافوا الحدود فيما بينكم، فما بلغني من حد، فقد وجب. وصححه الحاكم.

^۳ أخرج أبو داود والحاكم وصححه من حديث ابن عمر قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من حالت شفاعته دون حد من حدود الله تعالى، فقد ضاد الله في أمره. وأخرجه ابن أبي شيبة من وجه أصح عن ابن عمر موقوفا. وفي الطبراني من حديث أبي هريرة مرفوعا بلفظ: فقد ضاد الله في ملكه.

۵. عروہی کوپی زوبیر ئه لیت: زوبیر به دزیک گه یشتوو تکای بو کرد، پییان وت: با بگاته لای ئیمام ئینجا تکای بو بکه. وتسی: ئه گهر گه شته ئیمام و تکای بو کرا، ئه وه له عنهت له تاکارو تکابوکراو بیت. ۲. وتراوه ئه م فرموده یه که موقوفه پشتی پی ئه به ستریت.

و. صفوانی کوپی امیه ئه لیت: پیغه مبهری خوا فرموی: کاتیک که فرمانی کرد به برینی دهستی ئه و که سهی پۆشاکه کهی دزیبوو، وه تکای بو کرا: خوزگه پیش ئه وهی بگه یشته لام تکات بو بکرده یه. ۲. ئه م ریواتانهش پالپشتی یه کتری ئه کن.

باسی پینجه م / خطابی له مالکوه ئه یگپرته وه که:

ئه گهر که سیک به ئازاردانی خه لک نه ناسرابوو، دروسته پیش به رز کردنه وه بو ئیمام، تکای بو بکریت. به نام ئه گهر به ئازاردانی خه لکی ناسرابوو، باش نیه تکای بو بکریت.

باسی شه شه م / ئه و فرمودانه ی موسلمان بو شارندنه وه داپۆشیننی تاوان هان ئه دهن، وایک ئه دریته وه که بو کاتی پیش به رزکردنه وه یه تی بو ئیمام، له و کاته دا شارندنه وه ی باشتره.

باسی جه وتهم / تکاردن له سزا دیاریکراوه کاندای دروست نیه. به نام له ته مبی کردنه کاندای دروسته، به به لگه ی:

۱. فرموده ی عائشه: له سزاکاندا نه بیت، له خاوه ن که سایه تیه کان ببورن. ۴

ب. کۆدهنگی زانایان له سه ری، وه ک ابن عبدالبر ئه لیت.

۱. أخرج الدارقطني من حديث الزبير موصولاً بلفظ: اشفعوا ما لم يصل إلى الوالي، فإذا وصل إلى الوالي ففعلوا، فلا عفا الله عنه.

۲. أخرج الطبراني عن عروة بن الزبير قال: لقي الزبير سارقاً فشفع فيه، فقبل: حتى يبلغ الإمام. فقال: إذا بلغ الإمام فلعن الله الشافع والمشفع.

۳. عن صفوان بن أمية: أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: لما أمر بقطع الذي سرق رداءه، فشفع فيه: هلا كان ذلك قبل أن تأتيني به. أخرجه أحمد والأربعة وصححه ابن الجارود والحاكم.

۴. حديث عائشة رضي الله عنها: أفتيلوا ذوي الهيئات إلا في الحدود. رواه أحمد والنسائي والبيهقي.

(١٥٨). عن أنس بن مالك رضي الله عنه: أن النبي (صلى الله عليه وسلم) أتى برجل قد شرب الخمر، فجلده بجريدتين نحو أربعين. قال -أي أنس-؛ وفعله أبو بكر، فلما كان عمر إستشار الناس، فقال عبدالرحمن بن عوف، أخف الحدود ثمانون، فأمر به عمر..

پیاویکیان هیئا بؤ لای پیغهمبهر که ناره قی خوارد بؤوه، پیغهمبهری خواش نزیکه ی چل داری لیدا، به دوو چله دارخورما. انس ئه لیت: ابوبه کریش هه مان کرداری پیغهمبهری کرد. به لام له کاتی عومردا، پرسسی به خه لکه که کرد، عبدالرحمان بن عوف فهرموی: سوکترینی سزاکان هه شتا داره. عومریش فرمانی به وه دهر کرد.

گیرمروهی فهرموده که // صحیح مسلم - کتاب الحدود باب حد الخمر -

حدیث : ٣٣٠٤.

مانای وشه کان // الجرید؛ چلی دارخورما

سه ریاسه کان //

باسی یه که م / دهر باره ی هو ی ناو بردنی به خمر چه ند رایه ک هه یه:

١. عه قل دائه پو شیت، تخمر العقل.

٢. هه تا کو توند ئه بیته وه، سه ری دائه پو شیت.

٣. تیکه ل به عه قل ئه بیته.

٤. جی ئه هی لرت تا کو پی ئه گات.

٥. له هه موو ئه م مانایانه وه وه رگیرا وه، ابن عبدالبر ئه لیت:

ئهم هه موو مانایانه ی سه ره وه له خمر دا هه یه: چونکه لی کرا وه ته وه تا پیگه شتوه، وه که خورایه وه تیکه ل به عه قل ئه بیته، تا به سه ره عه قل دا زال ئه بیته و داینه پو شیت.

باسی دوهم / دهربارهی بونی سزایه کی دیاریکراوو بو ئاره قخۆر ، دوو را
ههیه:

رای یه کهم: سزای دیاریکراوی ههیه. ههندیك کۆدهنگی زانایانی لیوه
باس نه کهن. به به لگهی: فرموده باسلیکراوه که: فجلده بجریدتین نحو
أربعین.

وه نام دراوه ته وه که: یه کدهنگی لییره دا به دی نه هاتوه چونکه رای
پیچه وانه ههیه.

رای دوهم: ته نه سزای ته مبی کردن ئه یگریته وه. به به لگهی:
پیغه مبه ری خوا سزایه کی دیاریکراوی بو دانه ناوه، به لکو ته نه بی
دیاریکردنی ژماره له ئاره ق خۆری داوه.

باسی سینیهم / ئایا لیدانه که ئه بیته ته نه به چلی دارخورما بیته؟ چه ند
رایه که ههیه:

رای یه کهم: لیدانه که ته نه به چلی دارخورما ئه بیته، به رای ههندیك
زانایانی شافعی، به به لگهی: فرموده باسلیکراوه که.

رای دوهم: دروسته به هه ر داریک لیی بدریته، با دارخورماش نه بیته.
ئهمهش لای سه نغانی رای دروسته.

رای سینیهم: دروسته ئه گه ر لیدانه که به ده ست ، و به تاکه پینا ویش
بیته.

له شرح صحیح مسلم دا ئه لیته: کۆدهنگن له وه دا که ئه کریت به چله
دارخورما و نه عل و لایه کی جلیش بیته. راستریش وه هایه که به
قامچیش ئه بیته.

رای چوارهم: ابن حجر ئه لیته: ههندیك له زانایانی سه رده مه کانی دوایی
رایه کی مامناوه ندیان گرتوه، ئه لین: قامچی بو ئه وانه یه هه لگه پراونه ته وه و
سه رکه شن. وه بو کهسانی لاوازیش به جل و نه عل، لییان ئه دریته. وه
کهسانی تریش، به پیی گونجان له گه ل بارودوخیان.

باسی چوارهم/ هوی پرسکردنی عمر به هاوهان، بریتی بوه له:
 خالدی کوری وهلید نامه بو عمر نه نوییت که: خه لکی سه ریان کردوته
 عاره ق خواردنه وهو سزاکهش به سوک نه زانن. نه ویش پرسسیاری له
 کوچکهران و پشتیوانان کرد که له وی بون، نه وانیش کو دهنگن بون
 له وهدا که هه شتا داری لیبدریت.^۱

وه ثور بن یزید نه یگیریته وه که: عمر پرسسی کرد دهرباره ی عاره ق
 خواردنه وه، عهلی پیی وت: وانه بینین که هه شتا داری لیبدریت. چونکه
 که خواردنه وه سه رخوش نه بییت، که سه رخوش بوو، وپینه نه کات. که
 وپینه ی کرد، تو مهت هه لئه به ستیت. بویه عومهریش له عاره ق
 خواردنه وهدا هه شتا داری له خه لک نه دا.^۲ نه فرموده یه معضله. به نام
 وته کی عهلی له چهند ریگه یه کی تره وه نه گیرد ریته وه. ابن حزمیش
 نکولی لیکرد وه. له ماناکه شیدا ناریکی هه یه، چونکه نه لیت: که وپینه ی
 کرد، تو مهت هه لئه به ستیت. به نام نه وه که سه ی وپینه نه کات، وته کی به
 تو مهت دانانریت، چونکه به نه نقه ست نه بوه. تو مهت دروست کردنیش به
 بی نه نقه ست، به تو مهت دانانریت.

عبدالرزاق یش نه یگیریته وه: فرموده کان له عهلی وه متواترن که
 پیغه مبه ری خوا دهرباره ی سزای عاره ق خور هیچی دانه ناوه.^۳
باسی پینجه م/ دهرباره ی بری لی دانه که، دوو را هه یه:

^۱ أخرج أبو داود والنسائي: أن خالد بن الوليد كتب إلى عمر: أن الناس قد إنهمكوا في الخمر
 وتحاقروا العقوبة، قال: وعنده المهاجرون والأنصار فسألهم، فأجمعوا أن يضرب ثمانين.
^۲ أخرج مالك في الموطأ عن ثور بن يزيد: أن عمر استشار في الخمر، فقال علي بن أبي طالب: نرى أن
 تجلده ثمانين، فإنه إذا شرب سكر، وإذا سكر هذى، وإذا هذى افتري، فجلد عمر في الخمر ثمانين.
^۳ أخرج عبدالرزاق: جاءت الأخبار متواترة عن علي أن النبي صلى الله عليه وسلم لم يسن في
 الخمر شيئاً.

رای یه‌کهم: ئه‌بیئت هه‌شتا داری لیئدریئت، به‌رای هادویه و ابوجه‌نیفه و مالک ولقیث و پراهه‌کی شافعی. به به‌لگه‌ی:

ا. فرموده باسلیکراوه‌که، که ئه‌وه‌ی تیئدایه: پیغه‌مبه‌ری خواش نزیکه‌ی چل داری لیئا، به‌دوو چله دارخورما. وه عمر دوا‌ی پرس کردن به ۱۸۰۰ آن نه‌شتا داری لیئاوه.

ب. فرموده‌ی عه‌لی له به‌سه‌ره‌اتی وه‌لیدی کوری عقبه؛ پیغه‌مبه‌ری خوا چل داری لیئاوه، وه ابوبه‌کریش چل دارو، عمریش هه‌شتا، هه‌مویان سوننه‌تن، وئوه یانم لا خوشه‌ویستره.^۱

ج. له سه‌رده‌می عومه‌ردا کۆده‌نگی له‌سه‌ر بوه، وکه‌سیش نکولی له‌وه نه‌کردوه.

رای دوهم: چل دار واجبه لیئی بدریئت. ئه‌مه‌ش رای داود و رای دیاری شافعی و احمد و ابو ثوره، به‌به‌لگه‌ی:

ا. کرداری پیغه‌مبه‌ری خوابوه که لیئی ئه‌گی‌ردریته‌وه.

ب. له سه‌رده‌می ئه‌بویه‌کردا له سه‌ر ئه‌وه پۆشتون، و عه‌لیش له سه‌رده‌می عوسماندا له‌سه‌ری پۆشته‌وه.

سه‌نعانی ئه‌لیئت: که‌سیک به‌دوا‌ی پیواته‌کان و جیوا‌زی نیوانیان بگه‌رپیئت، ئه‌زانپیئت که چل داره‌که احتیاط ی زیاتر تیایه، وه لیئی زیاد ناکرپیئت.

^۱ جلد رسول الله صلى الله عليه وسلم في الخمر أربعين، و جلد أبو بكر أربعين، و جلد عمر ثمانين، وهذا أحب إلي. رواه مسلم.

(١٥٩). عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِذَا ضَرَبَ أَحَدُكُمْ فَلَيتَّقِ الْوَجْهَ.

هر كه سينك له نيوه سزای تاوانباريكي دا، با له دهم وچاوی نه دا.

گنبره موهی فهرموده که // صحیح مسلم - کتاب البر والصلة والآداب باب

النهي عن ضرب الوجه: ٤٨٣٤

سهریاسه کان //

باسی یه که م / لیدان له دهم وچاوو، نه له کاتی جیبه جی کردنی سزاکاندا، نه بو هیچ مه به سستیکی تر، دروست نیه. به به لگهی: فهرموده باسلیکراوه که.

باسی دوهم / له کاتی سزاکاندا، نادریت له عهورهت ونه رمایي سک. به به لگهی:

عهلی به جیبه جی که ری سزاکه ئه لیت: له ئه ندامه کانی له شی بد، وه مو ئه ندامیکیشی مافی خوئی بده ری. وه خووت له دهمو چاوو عهورهتی بیاریزه. ^١ هوکاره که شی ئه وه یه که: له کاتی لیداندا له وانیه له ناوچن.

باسی سییه م / دهرباره ی لیدان له سه ری سزادراوو، چهند رایه که هیه:

رای یه که م: له سه ری نادریت، به رای هه ندیک له زانایان، چونکه له وانیه سه ربکیشیت بو مردن.

رای دوهم: دروسته له سه ری بدریت. به رای هادویه و که سانی تریش، به به لگهی:

^١ قول علي للجلاد: اضرِب في أعضائه، واعط كل عضو حقه، وغتق وجهه ومذاكيره. أخرجه ابن أبي شيبة، وأخرجه عبدالرزاق وسعيد بن منصور والبيهقي من طرق عن علي.

١. علی به جببہ جیکہری سزا کہ ئه لیت: له سهری بده.^١
٢. ئه بوبه کریش ئه لیت: له سهری بده چونکه شهیتان له ناو سهریدایه.^٢
- رای سنیهم: تهنه له سهری ئه دریت، به رای مالک.
- باسی چوارهم / ده باره ی چوئیتی ئه و داره ی لئی ئه دریت، وتویانه:
١. له نیوان نوی و کوندا بیئت. به به لگهی:

١. پیاویک له سه رده می پیغه مبهری خوادا دانسی نا به زینا کرندا. پیغه مبهری خوایش داوای قامچیه کی کرد. قامچیه کی شکاویان بو هیئا. فرموی: له م به هیترم بو بیئن، یه کیکی تریان بو هیئا که هیشتا به روبومه کی پیوه مابوو، فرموی: با له نیوانی ئه م دوانه دا بیئت. داریکیان بو هیئا که نهرم ببوه وه. فرمانی کرد به و داره له زینا که ره که یاندا.^٢

ب. علی ئه لیت: داره که مامناوهندی بیئت، وه لیدانه کهش مامناوهندی بیئت.^٤

٢. مامناوهندی بیئت له نیوان گه وره و بچوکدا، داریک نه بیئت که ئیسقانه کی بشکینیت و گوشته کی بریندار بکات، وه ئه و نه نده ناسکیش نه بیئت، که نازاری نه بیئت.

له کتیبی البحر دا ئه لیت: پانیه کی به ئه ندازه ی په نجه یه ک بیئت، وه دریزیه که شی به ئه ندازه ی بالیک.

ابن الصلاح ئه لیت: قامچی له چه ند داریک دروست ئه کریت، وه پیکه وه ئه ئالیندریت.

^١ قول علي للجلاد: اضرِب الراس.

^٢ قول أبي بكر: اضرِب الراس فإن الشيطان فيه. أخرجه ابن أبي شيبة وفيه ضعف وانقطاع.

^٣ أخرج مالك في الموطأ عن زيد بن أسلم مرسلًا: أن رجلاً اعترف على نفسه بالزنا على عهد رسول الله، فدعا رسول الله بسوط، فأتى بسوط مكسور، فقال: فوق هذا، فأتى بسوط جديد لم تقطع شمراته، فقال: بين هذين، فأتى بسوط قد لان وركب به، فأمر به فجلد.

^٤ ذكر الرافعي عن علي: سوط الحد بين حدين، وضربه بين ضربتين.

(١٦٠). عن ابن عمر رضي الله عنهما ان النبي (صلى الله عليه وسلم) قال: كل مسكر خمرا وكل مسكر حراما.

هه موو سه رخوشكهرىك، ئاره قه و. هه موو سه رخوشكهرىك حه رامة.

گنبر مودهى فهر موده كه // صحیح مسلم - كتاب الأشربة باب بيان ان كل

مسكر خمرا وان كل خمرا حرام - حدیث : ٣٨٢٦

سه رياسه كان

باسى يه كه م / هه موو سه رخوشكهرىك به خمرا ناوئه بریت، به به لگه ی:

فهر موده باسلیكراوه كه.

باسى دوهم / هه موو سه رخوشكهرىك حه رامة، گوشراو بیئت یا سرکه، به

به لگه ی: فهر موده باسلیكراوه كه.

باسى سینیهم / ده رباره ی مانای سه رخوشكهر، چهنه رایه كه هه یه: ئایا

ته نها ئه و بره دیاریكراوه حه رامة كه؟ یان بره كه ی زور بیئت یا كه م، با

سه رخوشیش نه كات، هه ر حه رامة، ئه گه ر له و خواردنه وه یه بیئت كه

سه رخوش نه كات؟

پرای یه كه م: ئه گه ر یه كه جور بون كه م وزوری حه رامة. ئه مهش پرای

جمهوری هاوه ئان وجگه له هاوه ئانیسه، وه احمد واسحاق وشافعی

ومالك وهادویه. به به لگه ی:

١. فهر موده باسلیكراوه كه.

٢. فهر موده ی: هه ر خواردنه وه یه كه زوره كه ی سه رخوش بکات، كه مه كه یشى حه رامة.^١

٣. فهر موده ی: پیغه مبه رى خوا ریگری كردوه له بریكى كه م كه

زوریه كه ی سه رخوش بکات.^١

^١ حدیث جابر: ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: ما اسكر كثيره فقليله حرام. أخرجه أحمد والأربعة وصححه ابن حبان. وأخرجه الترمذي وحسنه، ورجاله ثقات.

٤. فەرموده‌ی : هه‌موو سه‌رخۆشکه‌ریک حه‌رامه‌. وه ئه‌وه‌ی زۆریه‌که‌ی سه‌رخۆش بکات، بپری مشتیکیشی حه‌رامه.^٢

٥. هه‌روه‌ها له‌م بابه‌ته‌دا چه‌ند گێڕانه‌وه‌یه‌ک له‌ علی و عائشه‌و سه‌عید و ابن عمر و زه‌ید بن ثابته‌، هه‌رچه‌نده‌ لاوازی له‌ سه‌نده‌که‌یا ئاندا هه‌یه‌، به‌نام به‌و فەرمودانه‌ی پێشوو پشته‌گیری ئه‌کرین.

پای دوه‌م: جگه‌ له‌ گه‌راوه‌ی تری و خورمای ته‌ر، هه‌ر خواردنه‌وه‌یه‌ک سه‌رخۆش نه‌کات، خواردنه‌وه‌ی هه‌لآله‌. ئه‌مه‌ش پای کوفیه‌کان و ابو حه‌نیفه‌و هاوه‌لانی و زۆریه‌ی زانایانی به‌سه‌ریه‌.

له‌ کتیبی شرح الكنز دا به‌م شیوه‌یه‌ پای حه‌نه‌فیه‌کان له‌م باره‌یه‌وه‌ ده‌رئه‌پریت:

ئهبو حه‌نیفه‌ ئه‌لئیت: عاره‌ق ئاوی تری یه‌ که‌ پینگه‌شتوو بئیت. ئه‌گه‌ر زۆر بکولئیت و که‌ف بکات، که‌م و زۆره‌که‌ی حه‌رامه‌. وه ئه‌لئیت: کولان نیشه‌انه‌یه‌ بۆ زۆر توندی، زۆر کولانه‌که‌شی به‌وه ئه‌بئیت که‌ف لئیبئیت، پاشان که‌فه‌که‌ بنیشه‌ئیت. چونکه‌ به‌و شیوه‌یه‌ پاک‌ی له‌ پیسه‌که‌ی جیانه‌که‌ریته‌وه‌. ئه‌حکامه‌کانی شه‌رعیش بپراوه‌ته‌وه‌، وه پشته‌ به‌ چاره‌نوس و ده‌ره‌نجامی ئه‌و شته‌ ئه‌به‌ستئیت، وه‌ک سه‌زاکان، و کافر بونی که‌سیک حه‌رام به‌ هه‌لآل بزانیئیت، و حه‌رامبونی فرۆشتن و پێسی.

وه‌لای هه‌ردوو هاوه‌له‌که‌یشی به‌و شیوه‌یه‌: ئه‌گه‌ر خه‌ست بۆوه ئه‌بئیته‌ عاره‌ق، و مه‌رج نیه‌ که‌ف بکات، چونکه‌ ناوی عاره‌قی به‌سه‌ردا ئه‌پریت. و ئه‌و هۆیه‌ش که‌ پێی حه‌رامبوه‌ تیایدا هه‌یه‌، که‌ هۆکاریکه‌ بۆ ئاژاوه‌ نانه‌وه‌ و دوزمنکاری. ئه‌م ناوانه‌ش ناوی سه‌رخۆشکه‌ره‌کانه‌:

^١ حدیث عامر بن سعد بن ابی وقاص عن ابیه بلفظ: نهی رسول الله صلی الله علیه وسلم عن قلیل ما أسکر کثیره. أخرجه النسائي والدارقطني وابن حبان.

^٢ حدیث عائشه: کل مسکر حرام وما أسکر منه الفرق، فملا الکف منه حرام. أخرجه أبوداود.

الطلاء: گيراوهی ترییه که بکولیندریت تا دوو له سینی تریی یه که نامینیت.

السكر: ئاوی خورمایه که بوئی کردبیت (پالفتهی خورما که ئاگری بهرنه که وتبیت). وه پالفتهی میوژ که گيراوهی میوژیکه بوئی کردبیت.

ئهمانه ههمویان هه رامن ئه گهر گه شتته پلهی کولان وتوندبونه وه، و هه رامبونه کهی که متره له هه رامبونی عارهق.

ئهو ئه ندازه یه ی که له مانه هه لاله چوارن:

گيراوهی خورما و میوژ که کهم بکولیت، با خهستیش بیته وه، به لام ئه گهر لئی خورایه وه سه رخوش نه کات.

وه تیکه لئی هه ردوکیشتیان، ئه وه یه که ئاوی خورما و ئاوی میوژ تیکه ل به یه ک بکریت.

وه گيراوهی هه نکوین وه نه جیرو گه نم و جوو گه نمه شامی، لیبیریت یان نا.

به لگهی کوفیه کان و ئه بوچه نیفه، ئه مانه یه:

١. ئهو جووانه ی که به لگهی هه رامبونیان نیه، ئاوی عارهق نایانگریته وه.

که واته به لگهی هه رامبونی عاره قیش نایانگریته وه.

٢. طحاوی بو لیکدانه وهی فه رموده باسلیکراوه که، ئه لیت:

هه ندیک ئه لین: مه به ست لئی ئه وه یه که پیی سه رخوش بیت. بو

پشتگیری ئه م رایه ش: بکوژ ئه و ناوه ی لینانریت تا یه کیک نه کوژیت. به

به لگهی فه رموده ی: عارهق کهم وزوو هه ر خواردنه وه یه کیش که

سه رخوش بکات، هه رامه. ^١ به لام رای جیاواز هه یه ده رباره ی ئه م

فه رموده یه: موصوله یا منقطع، مرفوعه یا موقوف. احمد و که سانی

تریش ئه لین: رای دروست له م فه رموده یه دا ئه وه یه: وشه ی المُسکر نه ک

^١ حدیث ابن عباس یرفعه: حرمت الخمر قلیلها و کثیرها، والسكر من کل شراب. أخرجه النسائي ورجاله ثقات.

السکر. نه گهر نهو وشه یه ش بیټ، فهرموده ی تاکه که سهو پوبه پوی فهرموده کانی تر ناوه سټیټ. بو پاقه کردنی ئه م رایه ش چهند فهرموده و ته ی تابعین نه کات به به لگه.

له وه نامی ئه م رایه شدا و تراوه:

١. نهو به لگانه ی که نه یهیننه وه، هر یه کیکیان له که م و کوری به دهر نه و نا کرټه به لگه ی خاوه ن رایه که.

٢. پای دروست دهر باره ی وشه ی الخمر له زمانی عهره بیدا نه وه یه که: هه موو سه رخوش که ریک نه گرټه وه، هه روه کو مجدال دین نه لیټ. که واته به لگه ی حهرامبونه که هه مووی نه گرټه وه.

٣. چهند ریوایه ټیک هه یه له ابن عباسه وه دهر باره ی حهرامبونی الباذق والطلاء..... هه روه ها پروایه تیش له عمره وه بو حهرامبونی الطلاء (گیراوه ی تری). نه مانه ش چهند وته یه کن پشتگیری نه که ن له پای ئی شکردن به گشتگیری ده که کان. له گه ل بونی دژ به یه کی ده که کانیشدا، حهرامبون له پټیش حه لالبونه وه یه. ریوایه ته کانیش نه مانه ن:

ا. کاتیک ابوجوه یریه پرسیری له ابن عباس کرد دهر باره ی الباذق، ابن عباس وتی: محمد پټیشی باذق که وتوه، نه وه ی سه رخوش بکات حهرامه، خواردنه وه ی حه لال و پاک هه یه، له دوا ی نه وه حهرام و پیسه.^١

ب. کومه لیک هاتن بو لای ابن عباس و پرسیری الطلاء یان لیکرد، وتی: نه وه چونه؟ کاتیک پرسیارم لی نه که ن نه وه م بو پون که نه وه که له باره یه وه پرسیار نه که ن. وتیان: ترییه نه گوش ریټ پاشان نه کولټی ریټ، دوا یی نه کرټه الدنان هه. وتی: نه وه دنانه چیه؟ وتیان:

^١ أخرج البخاري عن ابن عباس لما سأله أبو جويرية عن الباذق (وهو بالباء الموحدة) والذال المعجمة المفتوحة، وقيل المكسورة، وهو فارسي معرب، أصله باذة وهو الطلاء) فقال ابن عباس: سبق محمد الباذق، ما أسكر فهو حرام. الشراب الحلال الطيب، ليس بعد الحلال الطيب إلا الحرام الخبيث.

ده فریکه به قیر دهوره دراوه، وتی؛ به زفت دهوره دراوه؟ وتیان: به لی.
وتی: سه رخوش ئەکات؟ وتیان: ئەگەر زۆریت. وتی: هه موو سه رخوش
که ریک حه رامه.^١

ج. ابن عباس ده رباره ی الطلاء وتویه تی؛ به ناگر لینان هیچ شتیک حه نال
وحه رام ناکات.^٢

د. کاتیک ابو مسلم الخولانی پرسیار له عائشه ئەکات و وتیه تی: ئە ی
دایکی موسلمانان، ئە وان (خه لکی شام) خوار دنه ویه که ئە خونه وه پی ی
ئه وتی رت الطلاء، ئە ویش وتی: خوای گه وره راستی فه رموه، وه
خوشه ویسته که شم گه یاندویه تی. له پیغه مبه ری خوشه ویستم بیستوه که
ئه یفه رموو: کۆمه لیک له ئوممه ته که م ئاره ق ئە خونه وه و ناویکی تری لی
ئه نین.^٣

ه. پیغه مبه ری خوا ئە فه رمویت: کۆمه لیک له ئوممه ته که م ئاره ق ئە خونه وه
و ناویکی تری لی ئە نین. وه موسیقاش له سه ر سه ریان لی ئە دریت،
خوایش رۆیان ئە چینیت به زه ویدا و ئە یانکاته مه یمون به راز.^٤

^١ أخرج البيهقي عن ابن عباس: أنه أتاه قوم يسألون عن الطلاء، فقال ابن عباس: وما طلاؤكم
هذا؟ إذا سألتموني فبينوا لي الذي تسألونني عنه. فقالوا: هو العنب يعصر، ثم يطبخ، ثم يجعل
في الدنان. قال: وما الدنان؟ قالوا: دنان مقيرة. قال: مزفتة؟ قالوا: نعم. قال: يسكر؟ قالوا: إذا
أكثر منه. قال: فكل مسكر حرام.

^٢ أخرج عنه أيضا أنه قال في الطلاء: أن النار لا تحل شيئا ولا تحرمه.

^٣ أخرج أيضا عن عائشة في سؤال أبي مسلم الخولاني قال: يا أم المؤمنين إنهم يشربون شرابا -
يعني أهل الشام- يقال له: الطلاء. قالت: صدق الله وبلغ جبي، سمعت جبي رسول الله يقول: إن
أناسا من أمتي يشربون الخمر يسمونها بغير اسمها.

^٤ أخرج مثله عن أبي مالك الأشعري عن رسول الله أنه قال: ليشربن أناس من أمتي الخمر
يسمونها بغير اسمها، وتضرب على رؤوسهم المعازف يخسف الله بهم الأرض، ويجعل منهم قرده
وخنازير.

و. عمر ئه لئیت: له فلانه كه سه وه بۆنی خواردنه وهم كردوه، وتویه تی: گلاوم خواردۆتسه وه، منیش دهرباره ی خواردنه وه كه ی پرسسیار ئه كه م، ئه گهر سه رخۆش بكات، داری حه ددی لی ئه ده م، پاشان به ته واوه تی سزاكه ی به سه ردا جیبه جی كرد.^١

ز. ابو عبید ئه لئیت: چه ند وته یكه ی جوړاوجۆر دهرباره ی خوارنه وه له پیغه مبه ر وهاوه ئانیه وه هاوه. هه ر یه كێك له و وتانه ش لێكدانه وه ی خۆی هه یه:

* الخمر: شه ربه تی تری یه كه بكوئیندریت، له مه دا هه یج جیاوازی پرا نیه لای موسلمانان له حه رامبوئیدا. به لكو جیاوازیه كه له غه یری ئه ودا یه.

* السكر: پالفته ی خورما یه كه ئاگری به رنه كه وتبیت. دهرباره ی ئه وه ش له ابن مسعوده وه ئه گێردریته وه: السكر ئاره قه.

* البتع: گه روه ی هه نگوینه.

* الجعه: گه روه ی جو یه.

* المذر: له گه نمه شامی دروست ئه كریت.

لێكدانه وه ی ئه م چوار جوړه له ابن عمره وه ئه گێردریته وه. ابن المنذریش لیبی ئه گێردریته وه كه وتویه تی: خه مر له تری دروست ئه كریت، و سكریش له خورما.

* السكرکه: ابوموسا ئه لئیت: له گه نمه شامی ئه كریت.

* الفضيخ: ئه وخورما نه گه یوه یه كه ئاگری به رنه كه وتبیت. ابن عمر به الفضوخ ناوی ئه بات.

ابوعبید ئه لئیت: ئه گه ر له گه ل خورما ی نه گه یودا خورما ی تر هه بییت، پینی ئه وتريت: الخلیطین (دوو تیکه له كه). هه روه ها ئه لئیت: هه ندیک عه رب به ئاره ق ئه لئین الطلاء.

^١ أخرج عن عمر أنه قال: إني وجدت من فلان ریح شراب، فزعم أنه يشرب الطلاء. واني سائل عما يشرب، فإن كان يسكر جلدته، فجلده الحد تماما.

عبید کوری الأبرص ئەلئیت:

هي الخمر بالهزل تكنى الطلا كما الذئب يكنى أبا جعدة.

ههروهها أبو عبید ئەلئیت: خمر باذق یشی پی ئەوتریت.

باسی چوارەم / هەر شتێک سەرخۆش بکات با خواردنەوهش نەبیّت، وهک

تلیاک، حەرامە، بە بەلگەیی:

١. فەرمودە باسلیکراوهکە.

إبن حجر ئەلئیت: هەر کەسێک بئیت سەرخۆش ناکات بەلکو تەنها ئەو

کەسە سەر ئەکات، ئەوه خۆی گیل کردوه، چونکە ئەویش وهک ئارەق

خۆشی و بی ناگابونی تیاپە.

ئەگەر سەرخۆشیش نەکات، خۆ سەرکەرە، أبو داویدیش گێراویەتەوه له

پینگەمبەری خواوه: پینگەمبەری خوا ریگری کردوه له هەموو سەرخۆش

کەر و سەرکەریک.^١

خطابی ئەلئیت: سەرکەر هەموو خواردنەوهیەکە ئەندامەکانی لەش سەر

بکات و بی هیزیان بکات.

٢. کۆدەنگی زانایان لەسەر حەرەمبونی حەشیشە هەیه، وهک عراقی و ابن

تیمیە باسیان کردوه. هەر کەسێکیش بە حەنالی بزائیت کافر ئەبیّت.

باسی پینجەم / ابن تیمیە ئەلئیت: سەرەتای دەرکەوتنی حەشیشە له

کۆتایی سەدهی شەشەمی کۆچی دابوو، کاتیک دەولەتی تەتار

دەرکەوتن. ئەمەش گەرەترینی خراپەکانە. وه له چەند لایەکەوه له

ئارەق خواردنەوه خراپترە، چونکە وهک ئەو لەزەت و خۆشی هەیه. وه

نارەحەتە کە مروۆ وازی لیبهینیت. ئەو کەسەش بە هەلدا چوه کە

وتویەتی:

حرموها من غير عقل ونقل وحرام تحريم غير الحرام.

^١ أخرج أبو داود أنه: نهى رسول الله عن كل مسكر ومفتّر.

ابن تیمیہ ئەلئیت: سزادان به حد بههوی خواردنهوهی حه شیشهوه واجبه.
 ابن البیطار ئەلئیت: حه شیشه که به القنب ناوئه برئت، له میسر دا ههیه.
 گهر مرۆقه بپری درهه میک یا دوو درهه می لیبخوات، زۆر سه رخۆشی
 ئەکات. لایه نه خراپه کانیشی زۆره، هه ندیک له زانا یان لایه نه خراپه کان
 دینی بئیت یا دنیا یی، ئەگه یه ننه ١٢٠ خراپه.
 ئەم خراپانه له ئەفیونیشدا ههیه، به لکو زیاتریش. وه بنجیش حه رامه.
 ابن دقیق العید دهر باره ی الجوزه ئەلئیت: سه رخۆشکهره، زانا دوا ییه کانی شافعی
 ومالکی ئەم وتهیه له ابن دقیق العید ئەگێرنه وه. وه پشتگیریشی ئەکن.

(١٦١). ١. عن أم سلمة رَضِيَ اللهُ عَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنْ
 اللهُ لَمْ يَجْعَلْ شِفَاءَكُمْ فِيمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ..

خوای گه وه چاره سه ری له حه رامکراوه کاندایا دانه ناو.
 ٢. عن وائل بن حجر الحضرمي: أن طارق بن سويد رَضِيَ اللهُ عَنْهُ سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْخَمْرِ يَصْنَعُهَا لِلدَّوَاءِ، فَقَالَ: إِنَّهَا لَيْسَتْ لِلدَّوَاءِ وَلَكِنهَا دَاءٌ..
 طارق کوری سوید پرسیاری له پیغه مبهه کرد دهر باره ی به کارهینانی ئارهق بو
 دهرمان، ئه ویش فه رموی: ئارهق دهرمان نیه، وه لکو خوی نه خوشیه.

گێڕمهوهی فه رموده که //

١. به یه قی واحمد، ابن حبان به صحیحی داناوه، بوخاری به شیوه ی
 تعلیق له ابن مسعود وه ئەیگه ریته وه. صحیح ابن حبان - کتاب الطهارة
 باب النجاسة وتطهيرها - ذکر خبر یصرح بأن إباحة المصطفى صلى
 الله عليه وسلم للعرنين حديث: ١٤٠٧^١
 ٢. موسلیم وابوداود. سنن أبي داود، کتاب الطب باب في الأدوية
 المكروهة - حديث: ٣٣٩٣

^١ قال الألباني في صحيح موارد الظمان: حسن لغيره. (١٣٩٧).

سه ریاسه کان //

باسی یه کهم / ده باره ی چاره سه رکردن به نارهق ، چند رایه که هیه :

رای یه کهم : چاره سه رکردن به نارهق حه رهامه ، به رای شافعی و جمهور . به به لنگه ی : هه ردوو فهرموده باسلیکراوه که .

رای دوهم : حه رهامه ، مه گهر پارویه که له قورگی بگریت ، ته نها عاره قیشی ده سته بکه ویت تا بیخواته وه له وکاته دا . نه مهش رای هادهویه ، له کتیبی البحر دا نه لیت : کو ده نگی زانایانی له سه ره . به لام رای جیاوازیش له و باره وه هیه .

رای سینیهم : دروسته چاره سه ری پیبکریت ، به رای ابو حه نیفه ، به به لنگه ی : شو به اندنی به خواردنه وه ی میزو خوین و پیسیه کانی تر ، نه گهر بو چاره سه رکردن به کارهات ، دروسته .

وه نامدراوه ته وه که : نه مه شو به اندنیکی پوچه . چونکه شو به اینراو (میزو خوین) به دهق حه رامکراوه ، که هه موو حه رامکراویک نه گریته وه .

باسی دوهم / خاوه نی کتیبی النجم الوهاج نه لیت : هه موو نه و قسانه ی که پزیشکه کان ده باره ی سوده کانی عارهق خواردنه وه وتویانه ، به پیی نایه تی قورئان پیش دابه زینی نایه ته که سودی هه بوه . به لام دوا ی دابه زینی نایه تی سوره تی مائده خوا ی گه وره هه موو سوده کانی لی دارنی . که واته هیچ سودیکی تیدا نه ماوه . نه مه رایهش له ربیع وضحاک نه گیرد ریته وه .

له فهرموده یه کی شدا هاتوه که : پیغه مبه ری خوا فهرمویه تی : کاتیک خوا ی گه وره نارهقی حه رام کرد ، سوده کانیشی لیدارنی .^۱ که واته بابه تی چاره سه رکردن به نارهق ، بیسوده .

^۱ حدیث أسنده الثعلبی وغیره أن النبی قال : إن الله تعالى لما حرم الخمر سلبها المنافع .

باسی سینه م / له فەرموده ی دوه مدا، حه رامبونی چاره سه رکردن به ئاره قی تیا باسکراوه. هه روه ها ئه ئیت که خو ی نه خوشیه.

باسی چواره م / له لیکۆلینه وه ی ژیا نی ئه وان ه ی خوار دو یانه ته وه ده رئه که ویت که چه نده ها نه خوشی دروست ئه کات. چۆن دروستی ناکات کاتیک پیغه مبه ری خوا به نه خوشی ناوی ئه بات. خوا ی گه وره پوی ئه و شاعیره بی ئابروانه ره ش بکات که وه سفی ئه کهن و وه سفی خوار دنه وه ی ئه کهن و خه لکی هه ئنه ئین بو خوار دنه وه ی و سه رکردنه سه ری. وه ک ئه وه ی بیانه ویت دژایه تی خوا و پیغه مبه ر بکه ن له وه دا که حه رامی کردوه. دیاره ئه وانیش که ئه و شیعرا نه ئه ئین به زمانی شه یتان ئه یلین، بو بانگه شه کردنه بو ئه وان ه ی خوا و پیغه مبه ره که ی حه رامیان کردوه.

(١٦٢). عن ابي بردة الأنصاري رضي الله عنه، أنه سمع رسول الله (صلى الله عليه وسلم) يقول: لا يجلد فوق عشرة أسواط إلا في حد من حدود الله تعالى..

له ده دار زیاتر نادریت له که س، جگه له و سزا دیاریکراوانه ی که خوا ی گه وره دایناون

گیڕه رموه ی فەرموده که // صحیح البخاری - کتاب الحدود باب : کم

التعزیر والأدب - حدیث : ٦٤٧١. صحیح مسلم - کتاب الحدود باب

قدر أسواط التعزیر - حدیث : ٣٣٠٨

سه ریاسه کان //

باسی یه که م / التعزیر له زمانی عه ره بیدا: به مانای قه ده غه کردن و په تکر دنه وه دیت.

له شه رعیشدا واته: ته مبی کردن له سه ر تا وانیک که سزایه کی دیاریکراوی نیه. هوی ناوه ئینانه که شی ئه وه یه که: له کردنی خراپه

دوری نه خاتمه وه. ته مینکردنیش به قسه وه به کرداریش نه بیت، به پینی بارودوخی کهسه تاوانباره که.

ته مبی کردنیش له چند رویه که وه له حدود جیا نه کریته وه:

١. به گویره جیاوازی خه لک نه گوپریت، ته مبی کردنی خواهن که سایه تیه کان سوکتره، به لام له حدود دا به کسانن.

٢. تکا کردن تیایدا دروسته به پیچه وانهی حدود.

٣. که سیک زهرری لیکه وت به هوئی ته مبی کردنی وه، قهره بوو نه کریته وه، به پیچه وانهی رای نه بوچه نیفه و مالیک.

هندیک جیاوازیان خستوه له نیوان تعزیر و تأدیب، که هیچ جیاوازی نین.

باسی دوم / مه به ست له دسته واژهی حدود الله : نه و سزایانه که خواو پیغه مبه ر ژماره یه کیان بو دیار یکردوه ، وه ک دارکاری کردن، یا سزایه کی تایبه ته وه ک برین و به ردباران کردن.

باسی سیم / زانایان یه کده نگن دهر باره ی نه م سزایانه : زینا، ودزی، و نارهق خوار دنه وه، و سزای رینگر، و سزای هه لبه ستنی تومته ی زینا کردن، و سزای کوشتن بو که سی هه لگه پراوه، و سزای کوشتنه وه بو بکوژ.

باسی چهارم / نایا توله سه ندنه وه له نه ندانه کانی له شدا، به حدود دائه نریت، یان نا ؟ جیاوازی را هیه لیره دا. وه رای جیاوازی هیه دهر باره ی سزای : که سیک نکولی له بونی مالیک بکات لای که خواستویه تی، وه نیربازی، وه لاقه کردنی نازهل، وه نافرته ییک نازهل سواری خوئی بکات، وه خراپی نافرته تان له گهل یه کدا (السحاق)، وه خوار دنی خوین و مرداره وه بوو و گوشتی به راز بی بونی حالته تی ناچاری، وه جادوو کردن، وه دروست کردن تی تومته تی عارهق خوار دنه وه، وه نویژنه کردن به ته ملی، وه خوار دنی له مانگی ره مه زاندا، نایا نه مانه حد ن یان نا ؟

ئەوہی ئەلئیت ئەمان ھەددن، بەلایەوہ دروستە تەمبئ بکریڤن بە زیاتر لە دە دار.

ئەوہش کە ئەلئیت ھەدد نێ، بەدروستی نازانئیت زیاد لە دە داری لئ بدریت.

باسی پینجەم/ دەربارە ی کارکردن بە فرمودە باسلیکراوہ کە، چەند پرایە کە ھەبە:

پرای یە کەم: ئیشی پئ ئەکرئت، ولە دە دار زیاتر دروست نێ. بەرای لیث و احمد و اسحاق و کۆمەئیک لە شافعیەکان.

پرای دوہم: دروستە لە دە دار زیاتر بە نام نەگاتە کەمترین ھەد. ئەمەش پرای ئەبوحنەیفە و مالکی و شافعی و زید بن علی و المؤید بالله و امام یەحیایە.

پرای سئیم: تەمبئ کردن لە ھەر ھەددیکدا کە مترە لە سزای ھەدە کە خۆی. ئەمەش پرای قاسم و ھادی و ناصرو ئەوزاعیە، ولە محمد کوپری ھەسەنی شەیبانیئیش ئەگێردریتەوہ. چونکە:

پیشەوا علی نەوہت و ھەشت داری لە پیاویک دا کە لەگەڵ ئافرەتیکدا رایبواردبوو، بە نام زینای نەکردبوو لەگەڵیدا. وە نامی ئەدريتەوہ کە:

١. کرداری ھەندیک لە ھاوہانان ناکرئتە بەنگە، و بەرەنگاری دەقە راستە کە ناوہستئت.

٢. لەوانیە ئەو ھاوہالی سزاکە ی جیبەجئ کردوہ فرمودە کە ی پئ نەگەشتبئت. خاوەنی کتیبی التقریب و پاسا و دینئتەوہ: ئەگەر شافعی فرمودە کە ی پئ بگەشتایە، فتوای لەسەر ئەدا، چونکە وتوئەتی: ئەگەر فرمودە کە راست بوو، پرای منیش وە ک فرمودە کە یە.

داوئیش وە ک ئەوہ پاسا و بو مالک ئەھینئتەوہ، کە مالک فرمودە کە ی پئ نەگەشتوہ. بوئە وای بینوہ کە سزا بە ئەندازە ی تاوانە. ئەگەر پئ

بگه شتایه، لینی لانه نه دا. که واته هر که سیک فرموده که ی پی
بگات، نه بیت گویرایه لی بیت.

رای چوارهم: دادور چونی پی باشبوو، بوی هیه زیاتریش بیت، به پای
نه بو یوسف. به به لگه ی:

له عمره وه نه یگیرنه وه که ۱۰۰ داری له که سیک داوه که نه خشی له سه ر
مستیله که ی کردبوو.^۱ وه هه مان رایش له ابن مسعوده وه نه گیرنه وه.

وهک وه لآمی رای پیشوو، وه لآمی نه مانیش دراوه ته وه.

رای پینجه م: زورترین بر، حه فتا و پینج داره، به پای مالک و ابن ابی له یلا.

(۱۶۲). عن أنس رضي الله عنه ، أن النبي (صلى الله عليه وسلم) قال: **جاهدوا
المشركين بأموالكم وأنفسكم وأنسنتكم**. به مال و گیان و زمانتان له دژی هاو به ش
به یدا که ران جیهاد بکن.

گیره ره وه ی فرموده که // أحمد، نسائی، حاکمیش به صحیحی دانا وه. مسند أحمد

بن حنبل - ومن مسند بني هاشم

مسند انس بن مالک رضي الله تعالى عنه - حدیث: ۱۳۳۷۲^۲

مانای وشه کان // الجهاد: واته: سه رفکردنی هه ول و توانا بو شه ر له دژی
بیباوه ران ، یا له سنور دهر چوان.

سه ر یاسه کان //

یاسی یه که م / جیهاد کردن به گیان، که بریتیه له دهر چونی خودی که سه که بو
پوبه روبونه وه، واجبه، به به لگه ی:

۱. چه نده ها نایه ت له قورئاندا، له وانه: ﴿وجاهدوا بأموالکم
وانفسکم﴾ {التوبة: ۴۱}. واته: به ماله کانتان و به گیانی خو تان، جیهاد بکن.

^۱ روي عن عمر أنه ضرب من نقش على خاتمه منة سوط.

^۲ صححه الألباني في المشكاة (۲۸۲۱).

ب. فرموده باسلیکراوه که.

باسی دوهم / جهاد کردن به مال که بریتیه له به خشینی هه رشتیک بو جهنگه که پیویسته وه که نه فقهه وچهک وشتی تر، واجبه. به به لگه ی:

ا. چهندهها نایهت له قورئاندا هه یه، له وانسه: ﴿وجاهدوا بأموالکم وانفسکم﴾ {التوبة: ٤١}. واته: به ماله کانتان و به گیانی خوتان جیهاد بکن.

ب. فرموده باسلیکراوه که.

باسی سییه م / جهاد کردن به زمان که بریتیه له: به لگه هینانه وه بو پاستی ناین و، بانگکردنی خه لک بو ی وهاوارکردن له کاتی شه پرکردندا به شیوه یه که بیباوه پانی پی بترسینریت، واجبه، به به لگه ی:

ا. نایه تی: ﴿ولا ینالون من عدو نیلا إلا کتب لهم به عمل صالح﴾ {التوبة: ١٢٠}. واته: هه نازاریک به دوژمن بگه یه نن، کرداریکی چاکه یان بو نه نوسریت.

ب. فرموده باسلیکراوه که.

ج. پیغه مبهری خوا به حسان بن ثابت نه فرمویت: هه جو کردنی بیباوه ران، له لیدانی تیر قورستره به لایانه وه.^١

^١ قوله صلى الله عليه وسلم لحسان بن ثابت: إن هجو الكفار أشد عليهم من وقع النبل.

١٦٤) ١. عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما قال: جاء رجل إلى النبي (صلى الله عليه وسلم) يستأذن في الجهاد، فقال: أحيي والدك؟ قال: نعم. قال: ففيهما فجاهدا..
 كهسيك هاته لای پیغهمبر تا بو چون بو جيهاد پرسى پييبكات. فهرموى: دايك
 وباوكت ماون؟ وتى: بهلى. فهرموى: له خزمه تكر دنياندا پاداشتى جيهادات ههيه.
 ٢. ومن حديث أبو سعيد رضي الله عنه: إرجع فإن أذننا لك وإنا فبرهما..
 بگه پيره وه، نه گهر مؤله تيان داپيئت، باشه، نه گهر نا، چا كه يان له گه لدا بكه.

گيرمروهى فهرموده كه //

١. صحيح البخاري - كتاب الجهاد والسير باب الجهاد بإذن الأبوين - حديث : ٢٨٦٣، صحيح مسلم - كتاب البر والصلة والآداب باب بر الوالدين وأنهما أحق به - حديث : ٤٧٢٨
 ٢. احمد، ابوداود. مسند أحمد بن حنبل - ومن مسند بني هاشم مسند أبي سعيد الخدري رضي الله عنه - حديث : ١١٤٩٨.

سه رياسه كان //

باسى يه كه م / فهريزه تى جهاد له سه ره نه وه كه سه نامينيت كه باوك ودايكي يا يه كيكيان له ژياندا ماييت. جهاده كه فهرزى عهين بيت يا كفايه، باوك ودايك به چونى كوره كه يان زهره ريان پى بگات يان نا. به به لگه ي:
 ١. هه ردوو فهرموده باسلي كراوه كه.

٢. معاويه بن جاهمه نه يگيرته وه كه: جاهمه ي باوكى ديت بو لاي پيغهمبر وئه ليت: نه ي پيغهمبرى خوا، ويستم بچم بو جهادو، هاتوم پرست پى بكم. فهرموى: دايكت ههيه؟ وتى: بهلى. فهرموى: له لاي نه وه بمينه ره وه.^٢

^١ صححه الألباني في صحيح أبي داود (٢٥٣٠).

^٢ أخرج أحمد والنسائي من طريق معاوية بن جاهمة: أن أباه جاهمة جاء إلى النبي صلى الله عليه وسلم، فقال: يا رسول الله أردت الغزو وجنت أستشرك. فقال: هل لك من أم؟ قال: نعم. قال: الزمها.

باسی دوهم / حه راما کوپ بؤ جهاد کردن بجیت، نه گهر باوک و دایکی یا یه کینکیان رییان نه دا، به مهرجیک موسلمان بن. نه مهش رای جمهوری زانایانه، به به لنگه ی: ا. فەرموده ی دوهمی فەرموده باسلیکراوه که.

ب. چونکه چاکه کردن له گه لیاندا، فەرزی عینهو له سهر هه موو که سینکه. به نام جیهاد کردن فەرزی کیفایه یه و خه لکی تر بری نه و نه که ویت.

باسی سینیهم / نه گهر جهاد له سهر که سینک بو به فەرزی عین، جهاده که پیشی چاکه کردن له گه ل دایک و باوکیدا نه خات. هه رچه نده هه ردوکیان فەرزی عه یین، چونکه به رژه وهندی جهاد کردنه که گشتگیرتره، بؤ پاراستنی دین و پارینزگاری موسلمانانه. به رژه وهندی گشتیش پیش به رژه وهندی تر نه خریت، که بریتیه له به رژه وهندی پاراستنی لاشه ی دایک و باوکه که.

باسی چوارهم / له فەرموده باسلیکراوه کاندایا به لنگه ی گه وره یی چاکه کردنی تیا به له گه ل دایک و باوکدا، که له جهاد کردنیش گه وره تره.

باسی پینجه م / له فەرموده باسلیکراوه کاندایا نه و حوکمه وه نه گیریت که: نه و که سه ی پرسى پی نه کریت، نه بییت نه ویش ناموزگاری بکات. وه پیویسته له سه ری پرسیار له هه موو لای بابه ته که بکات، تا باشترین چاره سه ری پی بلیت.

باسی شه شه م / خو ماندو کردن بؤ جیبه جی کردنى به رژه وهندیه کانی دایک و باوک و مال خه ر جکردن بؤ پیویسته کانی دایک و باوکى، به جیهاد کردن ناو بردوه. کاتیک هاوه له که بؤ چون بؤ جیهاد پرس نه کات، وه ک خواى گه وره نه فەرمویت: ﴿وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا﴾ {الشورى: ٤٠}. واته: سزای خراپه، خراپه یه کی وه ک خویه تی.

له وانه شه په یوه ندیه کی پیچه وانه شیان هه بییت: چونکه جهاد کردن زهره ر گه یاندنی به دوژمن تیا به، نه ویش نه و هه وه بؤ سودگه یاندن به دایک و باوکى سه رف نه کات.

(١٦٥) عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه أنه قال أعرابي للنبي صلى الله عليه وسلم: الرجل يقاتل للمفتم، والرجل يقاتل للذكر، والرجل يقاتل ليري مكانه، فمن في سبيل الله؟ قال: مَنْ قَاتَلَ لَتَكُونَ كَلِمَةً اللهُ هِيَ الْعَلِيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللهِ..

پیاویکی دهشتهکی به پیغه مبهری خوی وت: پیاوی وا ههیه بو غه نیمهت شهپر نهکات، پیاوی واش ههیه بو ناوبانگ شهپر نهکات، وپیاوی واش ههیه بو نهوه شهپر نهکات، تا ببینریت. کامیان له پیناوی خوادایه؟ نهویش فهرموی: کهسینک شهپری کرد تا وتهی خوی گهوره بهرز رابگیریت، نهوه له پیناوی خوادایه.

گیره رموهی فهرموده که // صحیح البخاری - کتاب الجهاد والسير باب من قاتل لتكون كلمة الله هي العليا - حديث : ٢٦٧٥، صحیح مسلم - کتاب الإمارة باب من قاتل لتكون كلمة الله هي العليا فهو في سبيل - حديث : ٣٦١٥.

سه ریاسه کان //

باسی یه گهم / مه بهست له کلمه الله: بانگه وازی خواییه بو ئایینی ئیسلام. شهپر کردنیش له پیناویدا، بو کهسینک بیهویت بانگه وازه که له بهرزیدا بیئت، خیری بو نهو سیریت، به بهلگهی فهرموده باسلیکراوه که.

باسی دوهم / مه فهومی به مهر جگرتنه که له فهرموده که دا نهوه نهگه یه نیت که: شهپر کردنیک نهو سیفه تهی تیا نه بوو (بو بهرزکردنه وهی بانگه واز)، له پیناوی خوادا نیه.

باسی سینیهم / نهگهر له گهل نه مهبهسته دا، مه بهستی تری تیکهل بوو، وهک هاتن بو غه نیمهت، ئایا به هاتن له پیناوی خوادا نه ژمار نه کریت یان نا؟

طبری نه لیت: نهگهر له سه ره تا وه مه بهستی بو بهرزکردنه وهی دینی خوابوو، دوا ی نهوه هر مه بهستیکی تری شارا وهی هه بیئت زهره ری نیه، نه مهش رای جمهوره.

فهرموده باسلیکراوه کهش نهوه نهگه یه نیت که، نهگهر مه به سستیکی تریشی
هه بوو، له مه به سته سه ره کیه که ده ریناکات، چونکه بو نهوه شه پری کردوه که دینی
خوا به رز پابگیریت.

پشتگیری نه م لیكدانه وه یه ش نایه تی: ﴿لیس علیکم جناح ان تبتغوا فضلا من
ربکم﴾ {البقرة: ۱۹۸}. واته:

«وما هتان ناگات نهگهر داوای رۆزی له خوا بکن. نه م داواکردنه دژ به فرهیزی
حه ج نیه. که واته هه موو په رسته شه کانی تریش وه ک هه ج وان له و لایه نه دا.
که واته: پالنه ری کرداره که، پشتی پی نه به ستریت لیسه دا: نهگهر پالنه ره که
به رز پارتنی دینی خوا بوو، زهره ری نیه، نهگهر هه ره مه به سستیکی تری شاروه ی
له پالدا بیت.

باسی چوارهم / نهگهر هه ردوو مه به سته که یه کسان بون: به رزکردنه وه ی بانگه وازو
بو غه نیمه ت، زهره ری نیه. به به لگه ی:

ا. پروکه شی فهرموده باسلیکراوه که و نایه ته که ی پیشوو.

ب. نایه تی: (ولا ینالون من عدو نیلا إلا کتب لهم به عمل صالح) ﴿التوبة:

۱۲۰}. واته: هه ر نازاریک به دوزمن بگه یه نن، کرداریکی چاکه یان بو
نه نوسریت. مه به ست له نازارگه یانندن پینان نه وه ی که شه رع رینی پیداره: نهگهر
مه به سستی له بردنی غه نیمه ت، توره کردنی بیباوه پان و یارمه تیده ری بیت بو
نه نجامدانی چاکه، نه وه پاداشتی هه یه، وپنچه وانیه جیهاد کردن نیه.

ج. فهرموده ی: که سیک بیباوه ریک بکوژیت، شتومه که تایبه تیه کانی بو خویه تی.^۱
پیش شه پرکردن، به لگه ی نه وه یه که: بو غه نیمه ت شه پرکردن پنچه وانیه جهاد
کردن نیه، به لگو پیغه مبه ری خوا نه وه فهرموده یه ی ته نها بو نه وه وتوه که نه و
که سه ی نه بییستیت نه و په ری هه ول بدات له شه پرکردن دژی بیباوه پان.

^۱ من قتل قتیلًا فله سلبه.

د. فرموده‌ی: خوای گه‌وره چاودیری ئەو که‌سه‌یه که‌ته‌ن‌ها باوهر به‌خواو به‌راست زانینی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی له‌ماله‌وه ده‌ری کردوه بو جهاد کردن، ئەو که‌سه بیگی‌ریته‌وه بو شوینی خۆی، به‌ده‌ستکه‌وتنی پاداشت، یا غه‌نیمه‌ت، یا ئەیخاته به‌هسته‌وه.^١ ناشکرایه ئەم هه‌والانه به‌لگه‌یه‌له‌سه‌ره‌وه‌ی :

دروسته جگه له مه‌به‌سته سه‌ره‌کیه‌که، مه‌به‌ستیکی تریش هه‌بیت. چونکه هه‌والدانه‌که به‌و شیوه‌یه ماناکه‌ی به‌و شیوه‌یه پیویست ئەکات.

ه. ده‌رچونی پیغه‌مبه‌ری خوا له گه‌ل هاوه‌لانییدا بو جهنگی به‌در، به‌مه‌به‌ستی ده‌ستکه‌وتنی کاروانه‌که بوو. ته‌ن‌ها به‌مه‌به‌ستی غه‌نیمه‌ت وه‌رگرتن دژ ناوه‌ستیت له گه‌ل مه‌به‌ستی به‌رز راگرتنی دیندا، به‌لکو ئەمه‌ش جوړیکه له به‌رز راگرتنی دین (لاوازکردنی توانای ماددیان).

و. نایه‌تی ﴿وتودون ان غیر ذات الشوکه تکون لکم﴾ {الأنفال: ٧}. واته: ئیوه چه‌زتان به‌شتیکی تر نه‌کرد جگه له سه‌ره‌که‌وتن له‌شه‌ره‌که‌دا. ئەمه‌ش دانپیانانی خوای گه‌وره‌یه به‌مه‌به‌سته‌کانیان. هیچ لۆمه‌شیان ناکات له‌سه‌ری. له‌گه‌ل ئەوه‌دا که لی‌ره‌دا پینان رانه‌گه‌یه‌نیت که ئەوان مالیان خوشتر ئەویت له‌شه‌رکردن. که‌واته: به‌رز راگرتنی دینی خوا، بریتیه له‌ترساندن بیباوه‌ران و بردنی مالیان و برینی دارو دره‌ختیان و... شتی تریش.

ز. به‌شداریکردن له‌جیهاددا بو ده‌ستکه‌وتنی غه‌نیمه‌ت، له‌ناو هاوه‌لاندایا باو بو، وئه‌وانیش له‌خوا ئەپارانه‌وه که غه‌نیمه‌تیان ده‌ستبه‌کویت. عبدالله بن جحش له‌پوژی اح‌ددا ئەل‌یت: خوای گه‌وره داوات لی ئەکه‌م پیاویکی ئازام توشبیت، شه‌ری له‌گه‌ل بکه‌م و شه‌رم له‌گه‌ل بکات، پاشان ئارامیم پی بیه‌خشه، هه‌تا ئەیکوژم و شتومه‌که تایبه‌ته‌که‌ی ئەبه‌م.^٢

^١ حدیث ابي هريرة قال: قال رسول الله: انتدب الله لمن خرج في سبيله لا يخرجه إلا إيمان بي وتصديق برسولي أن أرجعه بما نال من أجر، أو غنيمة، أو أدخله الجنة. رواه البخاري.

^٢ أخرج الحاكم والبيهقي بإسناد صحيح أن عبدالله بن جحش يوم أحد قال: اللهم أرزقني رجلاً شديداً أقاتله ويقاتلني، ثم أرزقني عليه الصبر حتى أقتله وأخذ سلبه.

باسی پینجه‌م / له‌وانه‌شه بوتریت: نه‌گه‌ر هه‌ردوو پالنه‌ره‌که (بو پاداشت و بو ناو

ده‌رکردن) وه‌ک یه‌کبن. بو نمونه، پاداشته‌که پوچه‌ل نه‌بیته‌وه، به‌به‌نگه‌ی:

ا. پیاویک هات و وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، نه‌گه‌ر پیاویک بو پاداشت و بو

ناو ده‌رکردن هات، هیچی به‌ر نه‌که‌ویت؟ فه‌رموی: هیچی به‌رناکه‌ویت. سی جار

لیی دوباره‌ کردوه، هه‌ر ده‌یفه‌رموو: هیچی به‌رناکه‌ویت.

پاشان پیغه‌مبه‌ری خوا فه‌رموی: خوی گه‌وره‌ ته‌نها نه‌و کرداره‌ وه‌نه‌گریت که

ته‌نها بو نه‌و نه‌نجام نه‌دریت، و بو ده‌ستخستنی په‌زنامه‌ندی نه‌وه.^١

سه‌نعانی وه‌لامی نه‌م رایه‌ نه‌داته‌وه و نه‌لئیت: له‌وانه‌یه‌ هو‌ی پوچه‌بونی

کرداره‌که‌ی مه‌به‌ستی ناوبانگ په‌یدا کردنه‌که‌ بیته‌، که کرداره‌که‌ی کردوه به

ریاء، نه‌ویش ک‌رردار پوچه‌ل نه‌کاته‌وه، به‌پینچه‌وانه‌ی داواکردنی

غه‌نیمه‌ته‌وه، چونکه‌ پینچه‌وانه‌ی جیهاد کردن نیه.

ب. پیاویک وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، پیاویک بیه‌ریت له‌پیناوی خوا‌دا

بجه‌نگیت، وه‌ مه‌به‌ستی ده‌ستکه‌وتنی که‌ل و په‌لی دنیا‌یی بیته‌؟ فه‌رموی: هیچ

پاداشتیکی نیه. سی جار وه‌لامه‌که‌ی بو دوباره‌ کردوه، هه‌موو جارێکیش

نه‌یفه‌رموو: هیچ پاداشتیکی نیه.^٢

سه‌نعانی له‌لینک‌دانه‌وی نه‌م فه‌رموده‌یه‌دا نه‌لئیت: دیاره‌ پیغه‌مبه‌ری خوا له

پیاوه‌که‌ تیگه‌شته‌وه که پالنه‌ره‌که‌ی بو جهاد کردن، مالی دنیا‌یه، بو‌یه نه‌و وه‌لامه‌ی

داوه‌ته‌وه. نه‌گینا به‌شداری پینکردنی داواکردنی دنیا له‌پال جیهاده‌که‌دا، له‌لایه‌ن

هاوه‌لانه‌ره‌ ئاسایی بوه. وه‌ک له‌پیشه‌وه‌ باسکرا.

^١ أخرج أبو داود والنسائي من حديث أبي أمامة بإسناد جيد قال: جاء رجل فقال: يا رسول الله

أرأيت رجلا غزا يلتمس الأجر والذكر، ماله؟ قال: لا شيء له. فأعادها ثلاثاً، كل ذلك يقول: لا

شيء له. ثم قال رسول الله: إن الله تعالى لا يقبل من العمل إلا ما كان خالصاً وابتغي به وجهه.

^٢ أخرج أبو داود من حديث أبي هريرة: أن رجلاً قال: يا رسول الله، رجل يريد الجهاد في سبيل

الله، وهو يبتغي عرضاً من الدنيا، فقال: لا أجر له. فأعادها عليه ثلاثاً، كل ذلك يقول: لا أجر

له.

(١٦٦) عن سليمان بن بردة عن أبيه عن عائشة رضي الله عنها قالت: كان رسول الله إذا أمر أميراً على جيش أو سرية أوصاه في خاصته بتقوى الله وامن معه من المسلمين خيراً، ثم قال: اغزوا، ولا تغدروا، ولا تمثلوا، ولا تقتلوا وليداً. وإذا لقيت عدوك من المشركين فادعهم إلى ثلاث خصال، فإيتهم أجابوك إليها فاقبل منهم وكف عنهم: ادعهم إلى الإسلام، فإن أجابوك فاقبل منهم، ثم ادعهم إلى التحول من دارهم إلى دار المهاجرين، فإن أبوا فاخبرهم بانهم يكونون كأعراب المسلمين، ولا يكون لهم في الغنيمة والفيء شيء، إلا أن يجاهدوا مع المسلمين. فإن هم أبوا فاسلهم الجزية، فإن هم أجابوك فاقبل منهم، فإن هم أبوا فاستعن عليهم الله تعالى وقتلهم. وإذا حاصرت أهل حصن، فأرادوك أن تجعل لهم ذمة الله وذمة نبيه فلا تفعل، ولكن إجعل لهم ذمتك، فإنكم إن تخفروا ذمكم أهون من أن تخفروا ذمة الله. وإذا أرادوك أن تنزلهم على حكم الله فلا تفعل به، بل على حكمك، فإنك لا تدري أتصيب فيهم حكم الله تعالى أم لا..

هەر کاتی که پیغمبر می خواست که سیکی بگرداید به فرماندهی له شکرک یا سریه به، نام مؤثرگاری نه کرد که ته قواداریت. ههروهها له گهل نهو موسلمانانهی له گهلیدایه چاک بیته، پاشان نهی هه رموو: به ناوی خواو له پیناوی خوادا شه پرکهن. شه پرکهن له گهل هه که سیک که باوه پی به خوا نه بیته. غهزا بکهن، وپه ییمان مه شکینن، وکوژراوه کان نه تک مه کهن، ومانال مه کوژن. نه گهر به دورثمنه بیناوه ره کهت گه شستی، بو سسی ناکار بانگیان بکه، جا هه کامیان هه لبرژارد، لییان وه ریگره وازیان لیبهینه: بانگیان بکه بو موسلمان بون، گهر وه نامیان دایته وه، لییان وه ریگره. پاشان بانگیان بکه تا له شوینی خوئیانه وه بگوازنه وه بو لای کوچکه ران، نه گهر رازی نه بون، پینان بلی که وه که موسلمانانه ده شته کیه کان نه ژمیردرین، وله غه نیمه وه فه یء دا به شیان نابیت، مه گهر له شه پردا به شدار بن. نه گهر رازی نه بون، داوای سه رانه یان لیبکه. نه گهر به گوئیان کردی، لییان وه ریگره، نه گهر نا، پشت به خوا بهه سته و شه ریان له گهلدا بکه. نه گهر

گه ماروی قه نایه کت دا، ویستیان له سهه په یمانی خواو پیغه مبه ره که ی دایبه زن، پازی مه بو، په یمانی خوتیان به ری. چونکه نه گه ر قسه ی خوتان بشکینن ئاسانتره تا کو په یمانی خوا ی گه وره بشکینن. نه گه ر ویستیان له سهه ر حوکمی خوا ی گه وره دایان به زینیت، پازی مه به. به نکو له سهه ر حوکمی خوت دایان به زینه. چونکه نازانیت حوکمی خوا ی گه وره ت دهر باره یان پیکاهه یان نا.

گیرمدهوی فهرموده که // صحیح مسلم - کتاب الجهاد والسير باب تأمیر الإمام

الأمرء علی البعوث - حدیث : ۳۳۴۸

مانای وشه کان // جیش؛ نهه سهه ر یازانه یه که بو جهنگ نه چن. سریه؛ به شیکمی له شکره، که له ناو له شکره که وه دهر نه چن بو لیدانی دوژمن و پاشان نه گه پرنه وه ناو له شکره که. یان نزیکه ی ۴۰۰ که سی سواره یه.

هوکاری ناوانه که شی نه وه یه که به شه ودا هیرش نه که ن. و تغلوا؛ خیانه ت کردنه له مالی غنیمه ت. تغدروا؛ بی وه فایمی. تمثلوا؛ نه تککردنی کوژراو، به برینی لوتی یا گوئی یا عوره تی، یا هر نه ندامیکی تری له شی.

الولید: مندالیکه نه گه شتیته ته مه نی بالق بون. إلی ثلاث خصال: بو یه کیک له م سی سیفه تانه. الغنیمه: نهه ماله یه که موسلمانان به شهه ر ده ستیان نه که ویت. الفیء: نهه ماله یه که بی شهه ر کردن دهستی موسلمانان نه که ویت. تخفروا: په یمان بشکینن. ذمة الله: گرنه بهستی سولح وناشته وایی وشهه ر پراگرتن.

سهه ر یاسه کان //

باسی یه که م / فهرموده که به لگه یه له سهه ر نه وه ی: هر کاتیک سهه ر کرده که سینکی

بو شهه ر نارد، ناموژگاری نه کات به له خواترسان، وه هه ل سوکه وتی چاک له گهل

هاوه لانیدا. پاشان نه مانه ی پی رانه گه یه نی ت: حهرامیونی خیانه ت له مالی

غنیمه ت، وه حهرامیونی په یمان شکاندن و نه تککردن، وه حهرامیونی کوشتنی

مندالی بیباوه ران. نه مانه هه موو به کو ده نگی زانایان ، حهرامن.

باسی دوهم / له باره‌ی بانگکردنی بیباوه‌ران بو موسلمان بون پیش شه‌پرکردن له گه‌لیاندا، چند رایه‌ک هه‌یه:

یه‌که‌م: پیویسته پیش شه‌پرکه بانگ بکرین، جا نه‌گه‌ر پیشتر بانگ کرابیتن یان نا، وه‌ک یه‌که. ئەمەش پای مالک و هادویه، به‌به‌نگه‌ی: پوکه‌شی فرموده باسلیکراوه‌که.

وه‌لامیاندراره‌توه به فرموده‌ی: پیغه‌مبه‌ری خوا شه‌ر دای به‌سه‌ر به‌نو مصته‌له‌قدا له کاتیکدا بی‌ئاگابون. شه‌پر که‌ره‌کانیانی گوشت و، نه‌ره‌کانیانی هیشته‌وه.^١
دوهم: پیویست نیه بانگ بکرین. به‌لام به فرموده باسلیکراوه‌که وه‌لامی ئەمان ئەدریته‌وه.

سینیه‌م: ئەگه‌ر که‌سینکیان پییان نه‌گه‌شتبیت، واجبه بانگ بکرین، ئەوانه‌یش که بانگ کراون له پیشتردا، چاک وایه بانگ بکرینه‌وه. ئەمەش پای زۆربه‌ی زانایانه وه‌ک **ابن المنذر ئەلیت**. به‌به‌نگه‌ی:
ا. فرموده باسلیکراوه‌که.

ب. فرموده‌که‌ی پیشووی پای دوهم.

ج. فرموده‌ی کعب کوری ئەشرف و کوشتنی **ابن ابی الحقیق**.

له‌کتیبی البحریدا کۆده‌نگی زانایان باس ئەکات بو واجب بونی بانگکردنی ئەوانه‌ی که بانگ نه‌کراون.

باسی سینیه‌م / له‌دوای ئەوه‌ی که بیباوه‌ران موسلمان بون، چاک وایه که بو کۆچکردن بو‌لای موسلمانان بانگ بکرین. به‌به‌نگه‌ی:

ا. له فرموده باسلیکراوه‌که‌دا مۆله‌تی تیدایه بو‌مانه‌وه‌یان.

ب. مانه‌وه له بیاباندا له‌وانه‌یه بیته هۆکاری نه‌شاره‌زایی له ئەحکامه‌کانی شه‌رع، له‌به‌ر که‌می زانایان له‌وی.

^١ حدیث نافع عن عبدالله بن عمر قال: أمار رسول الله صلى الله عليه وسلم على بني المصطلق وهم غارون، أي غافلون، فقتل مقاتلتهم وسبى ذراريهم. متفق عليه

باسی چوارهم / دہر بارہی ئہو کہ سانہی غنیمت و فیء یان پیدہ دریت، دوو را
ہہیہ:

یہ کہم: تہنہا بو ئہوانہیہ کہ کوچیان کردوہ، نادریتہ ئہوانہی کہ لہدہشتا
ئہژین، مہگر بہ شداری شہرہ کہ بوبن. ئہمہش رای شافعیہ، بہ بہ لگہی: فرمودہ
باسلیکراوہ کہ.

دوہم: جیاوازی ناکریت لہنیوان ئہوانہدا کہ کوچیان کردوہ لہ گہل ئہوانہی کہ
لہ شوینی خویان ماونہ تہرہ. ہر دولایان پییان ئہدریت. ئہمہش رای مالک
وئہ بوحہ نیفہو ہادیوہ. وہ ئہلین فرمودہ کہ نہسخ بو تہوہ، بہ لام لہ سہر ئہم
قسہیہ ہیچ بہ لگہیہ کیان نیہ.

باسی پینجہم / جزیہ (سہرانہ) لہ کی و ہر ئہگیریت؟ دوو را ہہیہ:

یہ کہم: سہرانہ لہ ہموو بیباوہرک و ہر ئہگیریت، خاوہن نامہ ئاسمانیہ کان
بیت، یان نا، عہرہب بیت یا غیری عہرہب. ئہمہش رای مالک وئہ وزاعیہ، و
صہنغانیش پشتگیری کردوہ. بہ بہ لگہی: گشتگیری وتہی (عدوک) دوژمنہ کہت
, کہ لہ فرمودہ باسلیکراوہ کہدا ہہیہ.

دوہم: تہنہا لہ خاوہن نامہ کان و مہجوس و ہر ئہگیریت، عہرہب بن یان نا. ئہمہش
رای شافعیہ، بہ بہ لگہی:

أناہتہی ﴿حتى يعطوا الجزية﴾ (التوبہ: ٢٩)، دواہی ئہوہی کہ باسی ئہہلی
کتاب ئہکات.

ب. فرمودہی: وہک خاوہن نامہ کان پہفتاریان لہ گہل بکہن (مہجوس).^١
وہ ئہلین: جگہ لہم دوو جوڑہ، ئہوانی تر ئہ کہ ونہ ژیر حوکمی گشتگیری
ناہتہی: ﴿وقاتلوهم حتى لا تكون فتنة﴾ (البقرہ: ١٩٣). وہ ناہتہی: ﴿فاقتلوا
المشركين حيث وجدتموهم﴾. (التوبہ: ٥).

بو فرمودہ باسلیکراوہ کہش ئہم و دلأمانہ ئہدہنہوہ:

^١ سنوا بہم سنۃ اهل الكتاب.

١. نه سخ كراوه ته وه، چونكه پيش پزگار كردنى شارى مهككه وتراوه. به بهلگه ي
 نه وهى كه باسى كوچكردنى تىدايه، ونايه تهكان دواى كوچكردن هاتون.
 بهلام صهنعانى نه لىت: نايه تهكان تهنا باسى وهرگرتنى سه رانه نهكات له
 خاوه ن نامهكان. به هيچ شيويه كه باسى وهرگرتن يا وهرنهگرتن له غه يرى نهوان
 ناكات. فهرموده كه ش باسى وهرگرتنى له غه يرى نهوان نهكات.

ب. يا لىك نه دريته وه به وهى كه مه بهست له دوژمن له فهرموده كه دا خاوه ن نامهكانه.
 صهنعانى وهلامى نه مەش نه داته وه كه: نهو لىكدانه وه يه زور دوره له راستيه وه.
 سنيهم: سه رانه له عه ره بىك وهرناگيرىت كه نه هلى كىتاب نه بىت. تهنا له خاوه ن نامهكان
 وهرنهگيرىت. وه له غه يرى عه ره بيش وه نهگيرىت. نه مەش راي عيترو حنه فيهكانه.

باسى شه شه م / فهرموده كه نه وهى تىدايه كه: رىگرى كراوه له سه ركرده كه له سه ر
 په يمانى خواو پىغه مبه ر، رىك بكه وىت له گه لىان. بهلكو نه بىت له سه ر په يمانى
 خوى بىت. پىغه مبه رى خوايش هوكارى نه وه لىك نه داته وه، كه: سه ركرده
 په يمانى خوى و هاوه لانى بشكىنىت لاي خواى گه وره باشته ره له وهى كه
 په يمانى خوا بشكىنن. هه رچهنده په يمان شكاندن له هه موو كاتىكدا حه رامه.

ده رياره ي جوړى نه م رىگرتنه ش ، دوو را هه يه:

يه كه م: بو خو به دور گرتنه لىي. بهلام كوډهنگى زانايان نيه له سه ر نه م رايه.

دوهم: بو حه رامبونه، وهك نه سلنى هه موو رىگرتنىك له شه رعدا.

باسى هه وه تم / فهرموده كه نه وهى تىدايه كه: رىگرى كراوه كه له سه ر حوكمى
 خوا رىك بكه وىت له گه لىاندا. هوكاره كه شى نه وه يه كه: نازانىت حوكمه كه
 نه پىكىت يان نا. بو يه له سه ر حوكمىك رىناكه وىت كه نازانىت رونه دات يان نا.
 بهلكو سه ركرده له سه ر حوكم و بريارى خوى رىك نه كه وىت له گه لىان.

باسى هه شه تم / فه رمان كردن به رىكه وتن له گه لىاندا به پىي بريارى خوى، بهلگه ي
 نه وه يه كه:

له بوارهكانى ئىجتىهادا راستى له گه ل يهك كه سدايه، وه هه موو موجته هيدىك
 نه پىيكاوه.

(١٦٧). عن الصعب بن جثامة قال: سئل رسول الله عن الدار من المشركين يبيتون، فيصيبون من نسائهم وذرائعهم، فقال: هم منهم.
 پرسیارکرا له پیغهمبهری خوا دهربارهی بیباوهران که به شهو بهسهریاندا بدریت، وژن و منداله کانیان پیوه بیئت؟ فرموی: ژن و منداله کانیش ههر له وانن(له) حوکمی کوشتنیان).

گپرموهوی فرمودمکه // صحیح البخاری - کتاب الجهاد والسير باب أهل الدار یبیتون - حدیث : ٢٨٧١، صحیح مسلم - کتاب الجهاد والسير باب جواز قتل النساء والصبيان في البيات من غير تعدد - حدیث : ٣٣٦٨.
مانای وشهگان // التبییت: له شهودا بدن بهسهریاندا له کاتیگدا که بی ناگان، وه تیگه لن به ژن و منداله کانیان. له و کاته دا ژن و منداله کان بهرئه که ون بی نه وهی موسلمانان مه بهستی کوشتنیان بیئت.

سه ریاسه گان //

باسی یه که م / زانایان یه کران له وه دا که: دروست نیه نیه تی کوشتنی ژن و منداله کان هه بیئت. ابن بطال وچهند زانایه کی تریش نه م کؤدهنگیه نه گپرنه وه. به به لگهی:

١. ریگری لیگراوه، وه که له فرموده باسلیگراوه کانداهه یه.
٢. پیغهمبهری خوا به هاوه لیک نه لیت: به خالد بگه ره وه و پیی بلی: مندال نه کوژیت، و کریگرتش نه کوژیت. ^١ جهنگی حونه یینیش یه که م شهر بوو که خالد به شداری کرد تیایدا له گه ل پیغهمبهردا، پیش نه وهش له رزگار کردنی مه که که دا به شداری کردوه.

^١ قول النبي صلى الله عليهم لاحدهم: إلهق خالدًا فقل له: لا تقتل ذرية ولا عسيفا. أخرجه البخاري.

٣. ابن عمر ئەلیت: پیڤه مبهری خوا له شه پښکیدا ئافره تیکی به کوژاوی بینی. دواى ئوه ئینکاری له کوشتنی مندال و ئافره تان کرد.^١

٤. ابن عمر ئەلیت: کاتیک پیڤه مبهری خوا هاته شاری مه ککه وه. ئافره تیکی کوژاویان بو هینا، فرموی: ئەمه نه نه بوایه بکوژرایه. پاشان پښگری کرد له کوشتنی ئافره تان.^٢
باسی دوهم / ئەگهر ئافره تیکی شه پری کرد، ئەکوژریت. ئەمهش پرای شافعی و کوفیه کانه. به به لگه ی:

١. تیگه شتیمان بو فرموده ی (لتقاتل)، له فرموده پيشوه که ی ابن عمر دا. له فرموده ی رباح کوپى ره بیعی ته مییدا هاتوه: له جهنگیدا له گه ل پیڤه مبهری خوادا بوین. بینی خه لکه که کومه لیان کردوه، ئافره تیکی به کوژاوی بینی. فرموی: نه نه بوایه ئەم ئافره ته شه پری بکرایه.^٣
٢. پیڤه مبهری خوا په زامه ندی دهر پری کوشتنی ئه و ئافره ته ی که ویستی یه کیك له هاوه لان بکوژیت.

عکریمه ئەیگپښته وه: له تائف پیڤه مبهری خودا ئافره تیکی به کوژاوی بینی، فرموی: ئایا پښگریمان نه کردن له ژن کوشتن؟ کى کوشتویه تی؟ پیاویک وتی: ئەی پیڤه مبهری خودا، له ته نیشتمه وه بوو، ویستی بمدات به زه ویدا و بمکوژیت. منیش کوشتم. پیڤه مبهری خودا فرمانی دا که لاشه که ی بشارنه وه (بینیژن).^٤

^١ عن ابن عمر: أن النبي صلى الله عليه وسلم رأى امرأة مقتولة في بعض مغازيه، فانكر قتل النساء والصبيان. متفق عليه.

^٢ أخرج الطبراني في الأوسط من حديث ابن عمر قال: لما دخل النبي صلى الله عليه وسلم مكة، أتى بإمرأة مقتولة. فقال: ما كانت هذه لتقاتل. ونهى عن قتل النساء.

^٣ في حديث رباح بن ربيع التميمي قال: كنا مع رسول الله في غزوة فرأى الناس مجتمعين ورأى امرأة مقتولة، فقال: ما كانت هذه لتقاتل. أخرجه أبو داود والنسائي وابن حبان.

^٤ عن عكرمة: أنه صلى الله عليه وسلم رأى امرأة مقتولة بالطائف، فقال: ألم أنه عن قتل النساء؟ من صاحبها؟ فقال رجل: يا رسول الله، أردفتها فأرادت أن تصرعني فتقتلني فقتلتها. فأمر بها أن توارى. أخرجه أبو داود في المراسيل.

باسی سییه م / دهرباره ی کوشتنی ژن و مندال چه ند رایه کیان هه یه، هه رچه نده له وهدا یه کپران که دروست نیه له سه ره تادا بکوژرین:

پای یه که م: دروسته بکوژرین، نه گهر له کاتی شه پدا بدریت به سه ریاندا. نه مهش پای شافعی و نه بوحه نیفه و جمهوره. به به لگه ی: فه رموده باسلیکراوه که.
فه رموده ی (هم منهم) به لگه یه له سه ر په وایی کوشتنیان، شه گهر تیکه ل به خه لکیک بون که شایانی کوشتنن، و جیانه نه کرانه وه لییان، نه که له و کاته دا که که سیان له گه ل نیه.

پای دوهم: دروست نیه به هیچ شیوه یه که بکوژرین، هه تا نه گهر شه پرکه ره کان، له ناو ژن و منداله کانیشدا بون. یان له ناو که شتی یا قه لایه کدا بون که نه وانی تیدا بون. له و کاته دا نه کوشتنیان دروسته، وه نه سوتاندنیان. نه مهش پای مالک و نه وزاعیه. به به لگه ی:

پوکه شی فه رموده باسلیکراوه کان.

پای سییه م: ته نها له و کاته دا دروسته بکوژرین، که شه پرکه ران له ناویاندا ببن. نه مهش پای هادهویه.

وه نه لین: نه گهر له ناو موسلماندا خو یان هه شاردا بوو، دروست نیه بکوژرین. مه گهر ترسی له ناو چونی موسلمانان هه بیت.

باسی چواره م / دهرباره ی چاره نویسی ژن و منداله کوژراوه کان، چه ند رایه که هه یه: یه که م: له ناگری دوزه خدان. به به لگه ی: فه رموده ی (هم منهم) که به په های یه باسیکرده.

دوهم: نه وان له به هه شتدان. نه مهش پای دروسته دهرباره ی چاره نویسی مندالن. سییه م: له بریاردان له و باره یه وه نه وه ستین. نه مهش به لای سه نه عانی دروسترین رایه.

١٦٨) ١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، قَالَ:

كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ فَآكُلُهُ حَرَامٌ..

هر درنده‌یه که لبه‌ی هه‌بیت، خواردنی حه‌رامه.

٢. وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا بِلَفْظٍ: نَهَى عَنْ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ، وَكُلِّ

ذِي مَخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ.

رینگری کردوه له خواردنی هه‌موو درنده‌یه که لبه‌ی هه‌بیت، وه هه‌موو

بالنده‌یه که ده‌نوکی هه‌بیت.

گنبره‌وه‌ی فه‌رموده‌که // ١. صحیح مسلم - کتاب الصيد والذبائح وما

يؤكل من الحيوان باب تحريم اكل كل ذي ناب من السباع - حديث:

٣٦٦٧ ٢. صحیح مسلم - کتاب الصيد والذبائح وما يؤكل من

الحيوان باب تحريم اكل كل ذي ناب من السباع - حديث: ٣٦٦٨

مانای وشه‌کان // الناب: که‌لبه، السبع: ئازه‌لی درنده. المخلب: نینوکی

هر درنده‌یه که به سه‌ر زه‌ویدا پروات، یا به ئاسماندا بفریت.

سه‌ریاسه‌کان //

باسی یه‌که‌م / زانایان ده‌ریاره‌ی خواردنی گوشتی ئازه‌نیک که‌لبه‌ی

هه‌بیت، وه بالنده‌یه که نینوکی هه‌بیت، چه‌ند رایه‌کیان هه‌یه:

پای یه‌که‌م: حه‌رامن، به‌رای جمهورو هادویه و شافعی و ابوجه‌نیفه و

احمدو داود. به به‌لگه‌ی: فه‌رموده باسلیکراوه‌کان.

پای دوه‌م: حه‌لآن. نه‌مه‌ش پای ابن عباسه وه ابن عبدالبر لیلی

نه‌گیریته‌وه. هه‌روه‌ها پای عائشه و ابن عمره له ریوایه‌تیکی لاوازیدا. وه

پای شه‌عی و سه‌عیدی کوری جوبه‌یر. به به‌لگه‌ی:

ثایه‌تی: ﴿ قل لا اجد في ما اوحى الي محرما ... ﴾ (الانعام: ١٤٥).

کهواته: حەرام کراوەکان ئەوانەن لەو ئایەتەدا باس کراون، وە جگە لەوانە ی باسکراون ئەوانی تر حەلآن.
وہلام دراوہتەوہ کہ:

ا. ئەم ئایەتە مەکیەو فەرمودەکی ئەبو ھورەیرە، دواى کۆچکردن بوہ بۆ مەدینە. کہواتە فەرمودەکە نەسخى حوکمی ئایەتەکەى کردوہ بە لای ئەوانەى کہ: پینیان وایە قورئان بە فەرمودە نەسخ ئەکریت.

ب. ئایەتەکە گشتگیرەو فەرمودەکانیش تاییەتن.

پرای سئیەم: کەراھەتى ھەيە و حەرام نیە. ئەم پرایەش لە مالک ئەگیرنەوہ.

باسى دوہم / دەربارەى ئەو ئازەلەئەى کەئبەیان ھەيەو حەرامن، دوو پرا ھەيە:

پرای یەکەم: دپندە ئەو ئازەلەيە کہ گوشت ئەخوات، وەک فیل و کەمتیارو گۆرھەلکەنە و پشیلە. ئەمەش پرای ئەبو حەنیفەيە.

پرای دوہم: ئەو ئازەلەيە کہ پەلامارى مروؤ ئەدات، وەک: شىرو گورگ و پلنگ. بەلام کەمتیارو رىوى ناگریتەوہ، چونکہ پەلامارى مروؤ نادەن. ئەمەش پرای شافعیە.

١٦٩. ١. عن عدي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ مِنْ صَيْدِ الْمِعْرَاضِ فَقَالَ:

إِذَا أَصَبْتَ بِعَدِهِ فَكُلْ، وَإِذَا أَصَبْتَ بِعَرَضِهِ فَقَتْلُ فَإِنَّهُ وَقِيدٌ، فَلَا تَأْكُلْ..

پرسیارم کرد له پیغه مبهه ره باره ی راوکردن به ئامیری المعراض، ئه ویش فهرموی: ئه گهر به لا تیزه که ی کوشتت، ئه وه بیخو. به نام نه گهر به لا پانه که ی بهری که وتوو کوشتی، ئه وه مه یخو.

٢. عن عبدالله بن مفضل رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى مِنَ الْخُذْفِ، وَقَالَ: إِنَّهَا لَا تَصِيدُ صَيْدًا، وَلَا تَنْكَأُ عَدْوًا. وَلَكِنَّهَا تَكْسِرُ السِّنَّ، وَتَفْقَأُ الْعَيْنَ..

پیغه مبهه ری خوا ریگری کردوه له بهرد هه لدان، وه فهرمویه تی: راوی پی ئی ناکریت و دوژمن ئه زیهت نادات. به نام دان ئه شکینیت و، چاو کویر ئه کات (دهرئه هیئت).

گیره مبهه ی فهرموده که //

١. صحيح البخاري - كتاب الذبائح والصيد باب التسمية على الصيد حديث: ٥١٦٢

٢. صحيح البخاري - كتاب الذبائح والصيد باب الخذف والبنذقة - حديث: ٥١٦٧. صحيح مسلم - كتاب الصيد والذبائح وما يؤكل من الحيوان باب إباحة ما يستعان به على الاصطياد والعدو - حديث: ٣٧٠٨

مانای وشه کان // المعراض؛ ابن التين نه لیت: داریکه له لایه وه ناسنی پیویه، کاتیک راوچی هه لی ئه دات، ئه گهر به لایه تیزه که ی بهر نیچیره که بکه ویت، گوشته که ی ئه خوریت. ئه گهر به لا پانه که ی بهری بکه ویت، ناخوریت. الوقیذ؛ ئازهلینک یا بالنده یه که به دار یان به بهردیک ئه کوژریت که تیز نه بیت. الموقوذة؛ نیچیریکه تا مردن به دار لئی دراوه. الخذف؛ هه لدانی بهرد به دوو په نجه.

سه ریاسه کان //

باسی یه گم / دهر باره ی کوشتن (پاو کردن) به نامیری قورس، یا بهرد، زانایان دوو رایان هه یه:

رای یه گم: هه نال نیه. هه مهش رای مالک و شافعی و نه بی هه نیفه و هه حمه و هه توره. به به لگه ی:

ا. هه ردو و هه رموده باسلیکراوه که. هه رموده ی یه گم ریگریه له خواردنی نیچیریک به المعراض کوژرابیت. هه رموده ی دوه میش:

ریگریه له خواردنی هه ر گیان له بهرک به بهرد کوژرابیت. چونکه بهرد به قورساییه که ی پی نی هه کوژریت، نه که به تیژییه که ی.

ب. چونکه به قورساییه که ی کوژراوه نه که تیژییه که ی. که هه وهش به قورنان وه به کوژهنگی زانایان هه رامه.

رای دوه: هه ناله به په های. هه مهش رای هه وزاعی و مه کحول و زوری تر له زانایانی و ناتی شامه. به به لگه ی:

باسی دوه / هه رموده ی کالوقید، واته وه هه وهیه که به داریک لینی دراوه تا گیانی دهرچوه. چونکه هه ردو به شدارن له وه دا که به تیژییه که ی نا کوژرین.

باسی سییه / هه رموده که دا پیغه مبهری خوا ریگری کرده له بهرد هه لدان که بیسوده، و نه زهره رهش هه گه یه نیت که له هه رموده که دا باسکراوه. هه روه ها هه ر کرداریکی هاوشیوه ی نه، هه مان حوکی هه یه.

باسی چوارم / دهر باره ی کوشتن به قوریک که وشک بو بیته وه، بو نیچیره که هه لدریت، و تو یانه:

خواردنی نیچیره که دروست نیه، چونکه به قورساییه که ی هه کوژریت. هه مهش رای زوره ی سه له فه:

ابن عمر ئەلئیت: ئەو هی به بندقه ئەکوژرئیت، حوکمی ئەو هی ههیه که به بهردی ورد بکوژرئیت.^١

ههروهه ما سالم و قاسم و مجاهدو إبراهیم و عهتار حهسهن، ههروهه ما بوخاریش، به کهراهه تیان زانیوه.

له فتح الباری دا ئەلئیت: زانایان یه کدهنگن له وهه دا (که میکیان نه بیئت)، که حهرا مه خواردنی گوشتی ئەو نیچیره ی بهو قوپه وشکهو به بهرد ئەکوژرئیت. هوی حهرا میه کهشی ئەو هیه که: کوشتنه که به هیزو توانای راو که ره که یه نه که به تیژی ئامیره که.

به نام ئەگه راوچیه که پیی گهشت و سه ری بپی، ئەوه خواردنی دروسته. وه که هه لدانی قوپو بهرد بو بالنده ی گه وه.

باسی پینجه م / سه نغانی ئەلئیت: ئەو نامیرانه ی نیسته ماده ی ره صاص هه ل ئەدهن، ئەوه ئاگری ئەو ماده یه نه وه نده تیژه، که نیچیره که بهو تیژی هه ئەکوژرئیت، نه که به قورساییه که ی. که واته وا دیاره که نیچیره که، هه لاله.

(١٧٠). عن شداد بن أوس رضي الله عنه قال: قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): إن الله تعالى كتب الإحسان في كل شيء، فإذا قتلتم فأحسنوا القتلة وإذا ذبحتم فأحسنوا الذبحة، وليحد أحدكم شفرته، وليرح ذبيحته... .

خوای گه وهه چا که کردنی له هه موو شتی کدا فه رز کردوه، ئەگه ر کوشنتان، به جوانی بکوژن، وهه گه ر سه رتان بپی، به جوانی سه رپرن. با چه قو کانتان بو سه رپرن تیژی بیئت، نیسراحت به سه رپراوه که تان بکه ن.

گیهره رموه ی فه رموده که // صحیح مسلم - کتاب الصيد والذبائح وما يؤكل من الحيوان باب الأمر بإحسان الذبح والقتل - حدیث: ٣٧٠٩.

^١ أخرج البيهقي عن ابن عمر رضي الله عنهما أنه كان يقول: المقتولة بالبندقية تلك الموقوفة.

مانای وشهکان // الإحسان؛ له حهسه نه وه هاتوه واته: جوان له شه رعدا یا لای خه لکی. لیحد: شه قوکه ی تیژ بکات. الشفرة: چه قوی گه وره. وه مهر ناسنیک که گه وره بیّت وه تیژ بیّت. لیرح؛ با پشوی پی بدات.

سه ریاسه کان

باسی یه گم / مه به ست له فرموده ی: کتب الإحسان واته: واجبی کردوه، وهک خوای گه وره نه فرمویّت: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ﴾ {النحل: ٩٠}. واته: خوای گه وره فرمان نه کات به ره چا و کردنی داد پهره وری و چاکه کردن. له وه زیاتریش باسی لیوه کراوه: نه ویش چاکه کردنه له کوشتندا، نازهل بیّت یا مروّقه، له سزاداندا بیّت (کوشتنه که) یا له شتی تردا بیّت.

باسی دوهم / فرموده که به لگه ی ناره وایه تی کوشتنه وه یه که وهک نه و شیوه یه که پینی کوژراوه. به نام له وانه یه به نایه تی: ﴿فَمَنْ إِعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ {البقرة: ١٩٤}. واته: که سیک ده ستریزی کرده سه رتان، وهک هاوشیوه ی خوی نیوهش ده ستریزی بکه نه وه سه ر. نه م فرموده یه تایبهت بکریّت.

باسی سینه م / به هردوو فرموده ی ولیحد وه ولیرح، فرموده که هندیک شیوه ی چاکه کردنمان بو پون نه کاته وه، نه وهش به تیژ کردنی چه قوو خیرا و جوان سه ربرینی.

(١٧١). عن ابن عمر رضي الله عنهما عن النبي (صلى الله عليه وسلم) قال: مذبت امرأة في هرة سجنها حتى ماتت، فدخلت النار فيها، لاهي أطعمتها وسقمتها، ولا هي تركتها تاكل من خشاش الأرض.

نافره تيك سزادرا به هوى پشيله يه كه وه، كه به ستيويه وه تامرد:
نه خواردن و خواردنه وهى نه داپيى، نه نه يهيشت له ميروه كانى
سه رزه ويش بخوات.

گنبره هوى فهوروده كه // صحيح البخاري - كتاب احاديث الانبياء باب حديث الغار - حديث : ٣٣١٣. صحيح مسلم - كتاب البر والصلة والآداب باب تحريم تعذيب الهرة ونحوها من الحيوان الذي لا يؤذي - حديث : ٤٨٥٥

ماناي وشه كان // هرة: مينه ي پشيله. خشاش: ميروي سهر زهوى.

سهر باسه كان

باسى يه كه م / ده باره ي دينى نافره ته كه، دوو را هه يه:

پاى يه كه م: نافره ته كه موسلمان بوه، به نام به هوى نهو تاوانه وه خراوه ته ناگره وه. نه مهش پاى نه وه ويه.

پاى دوهم: بيباوه رش بوه. ابونعيم له كتيبى ميژوى نه صفة هاندا نه ليئت: به هوى بيباوه ريه كه يه وه سزادرا وه، وبه هوى نازاردانى پشيله كه شه وه، سزاكه ي زياتر بوه. عائشه نه ليئت: به هوى بيباوه پرى و سته مكر دنيه وه شايانى سزادان بوه.^١

باسى دوهم / پوايه تيك هه يه نه ليئت: نافره ته كه حميرى بوه. پوايه تيكي موسليميش نه ليئت: له بنو اسرائيل بوه. نه دوو پوايه ته بهو شيويه

^١ روى البيهقي في البعث والنشور عن عائشة: فاستحقت العذاب بكفرها وظلمها.

رینک نه خرین که: کو مه لیک له تیره ی حومه یر هاتنه ناو ئاینی جوله که وه. که واته که نه وتریت له بنو اسرائیل بوه، واته دینی ئهوانی هه بوه. که نه شوتریت حومه یریه، واته له و تیره یه یه.

باسی سینه م / ده باره ی کوشتنی پیشیله ، چند رایه ک هه یه:

رای یه که م: کوشتنی حه رامه ، به به لگه ی: فه رموده باسلیکراوه که. سزادانیش له سه ر کردنی ئیشیکی حه رامه .

رای دوه م: نه گه ر پیشیله که هیرشی کرده سه ر مروقه وه زه ره ی پیگه یاند، دروسته بکوژریت. نه مه ش دروسترین رایه لای الدمیری له راقه کردنی کتیبی المنهاج دا.

رای سینه م: له کاتی ئاساییشدا دروسته بکوژریت، وه کو نه و پینج گیانه وه ره ی کوشتنیان دروسته . نه مه ش رای قازیه .

باسی چوارمه / دروسته پیشیله له مآدا بهیتریته وه و به ستریته وه ، به مه رجیک: خواردنی بدریتی. به به لگه ی: فه رموده باسلیکراوه که.

باسی پینجه م / واجب نیه خواردنی بدریتی، به لکو ته نها واجبه که نه وه یه بو خواردن رینی لی نه گیریت. نه مه ش رای سه نعانیه .

باسی شه شه م / حه رامه پیشیله و ئازه لی تریش به ستریته وه بی خواردن و خواردنه وه . چونکه:

ا. فه رموده باسلیکراوه که.

ب. نه مه سزادانی دروستکراوه کانی خواجه ، که ریگری لیکراوه .

(١٧٢). ١. عن ابن عمر رضي الله عنهما عن رسول الله (صلى الله عليه وسلم) :

انه أدرك عمر بن الخطاب في ركب، وعمر يحلف بأبيه، فناداهم رسول الله : ألا إن الله ينهاكم أن تحلفوا بآبائكم، فمن كان حالفا فليحلف بالله، أو ليصمت..

پیغه مبهری خوا له کاروانیکدا به عومهر گه شت، له کاتی کدا عومهر سویندی به باوکی شه خوارد. پیغه مبهری خوا بانگی کردن: خوی گه وره ریگریتان شه کات له سویند خواردن به باوکتان. شه وکسه سی سویند شه خوات، با به خوا سویند بخوات، یان بیدهنگ بیئت.

٢. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مَرْفُوعًا: لَا تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ، وَلَا بِأُمَّهَاتِكُمْ، وَلَا بِالْأَنْدَادِ، وَلَا تَحْلِفُوا إِلَّا وَأَنْتُمْ صَادِقُونَ.

سویند به باوکتان مه خون، و به دایکتان مه خون، و به بتنه کان مه خون. به راستگوئی نه بیئت سویند مه خون.

گنبره رموهی فه رموده که // ١. صحيح البخاري - كتاب الأدب باب من لم ير

إكفار من قال ذلك متأولا أو جاهلا - حديث : ٥٧٦٢. صحيح مسلم -

كتاب الأيمان باب النهي عن الحلف بغير الله تعالى - حديث : ٣١٩٠

٢. أبوداود ونسائي. سنن أبي داود - كتاب الأيمان والنذور باب في

كراهية الحلف بالأباء - حديث : ٢٨٤٣^١

مانای وشه کان // الأيمان؛ كوى وشه يمينه، مانای ده ست شه گه یه نیئت. به

په ایمان به ست و تراوه یمین، چونکه به شدار بوه کان ده ستی راستی یه کتریان

شه گرت. الركب؛ بریته له کاروانیکی ده وشتر زیاتر، هه روهها بو

شه سپیش به کار دیئت. الند؛ بریته له و بتانهی که شه یان په رست جگه له

خودا، کاتی کیش سویندیان شه خوارد، شه یانوت : سویند به لات و عوززا.

^١ صححه الألبانی فی صحیح أبی داود (٢٢٤٨).

سدریاسه کان //

باسی یه گم / فەرمودەى فلیحلف بالله: مەبەست لێى ئەوە نیه که تەنها بەم وشەیه سویند بخوریت. چونکه پیغه مبهری خوا وشەى تریشی بو بەکار هیناوه، وهکو : یا مقلب القلوب.

باسی دووم / دەربارەى رینگری کردن له سویند خواردن به جگه له خودا، دوو را ههیه:

پای یه گم: بو حه رام بونه، به پای حه نابله و زاهریه. سه نغانی به پایه کی به هیزی داناوه.

إبن عبدالبر ئەنیت: به کوډهنگی زانایان، سویند خواردن به جگه له خودا دروست نیه.

له گیرانه وهیه کیدا ئەنیت: سویند خواردن به جگه له خودا، باش نیه و ریی لینگراوه. وه بو هیچ کس نیه سویندی پی بخوات. که ئەنیت دروست نیه، واته حه رامه وه ک چون له سه ره تادا به راشکاوی وتویه تی.

ماوردی ئەنیت: بو هیچ کس نیه که سویندی هیچ کس بدات به جگه له خودا، وه که تەلاق و بهنده نازادکردن و نهزر کردن. ئەگەر دادوه ریش سویندی که سینک بدات بهو شیوهیه، ئەبیت لابریت.

به لگه ی حه رامیونه کهش:

١. رینگری کردن له ههردوو فەرمودە باسلیکراوه که دا. رینگری

کردنیش بو حه رامیونه.

٢. فەرمودەى إبن عمر: هه رکه سینک سویند به جگه له خودا

بخوات، بیباوه ر ئەبیت. له پریوایه تی حاکم دا: هه ر سویندیک به

جگه له خودا بخوریت، هاوه ل پهیدا کردنه بو خودا. له پریوایه تی

احمدا: كه سيك سويند به جگه له خودا بخوات، هاوبهش پهيدا
كه ره بو خودا.^١

٣. هر كه سيك له ئيوه سويندى خواردو، له سوينده كهيدا وتى:
سويند به لات و عوزا، با بليت: لا إله إلا الله. ^٢ موسليم .

٤. كاتيك سه عدى كورې نهى وه قاص سويند به لات و عوزا
ئه خوات، و بو پينغه مبهرى خوداي ئه گيرتته وه، ئه فهرمويت: بلى:
لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد، وهو على كل
شيء قدير. پاشان سى جار به لاي چه پدا تف بكهو، په نا بگره به
خودا له شهيتان و، جار يكيتر دوباره ي مه كه ره وه. نسائي ^٢
ئهم فهرمودانه ي دوايي، ئه و رايه به هيژ ئه كه ن كه سويند خواردنه كه
حرام ئه كه ن. چونكه به راشكاوي ئه نيت هاوبهش په يداكرنه، بى
ليكدانه وه. له بهر ئه وه فهرمانى كردوه به تازه كردنه وه ي باوهرو وتنى
وشه ي به كتا په رستى.

دوه: مه كروهه: به پراي جمهورى شافعيه كان و پراي ديارى مالكيه كان.
ئهمهش پراي هاده و به كانه، به مه رجيك مه به ستي به گه و ره دانان نه بيت.
به لنگه شيان:

١. فهرموده با سليكراوه كه سه رفرازبوو سويند به باوكي، ئه گهر
راست بكات.

^١ حديث ابن عمر رضي الله عنهما : من حلف بغير الله فقد كفر. رواه أبو داود والحاكم واللفظ
له. وفي رواية الحاكم: كل يمين يحلف بها دون الله تعالى شرك. ورواه أحمد بلفظ: من حلف
بغير الله فقد أشرك.

^٢ من حلف منكم فقال في حلفه: واللوات والعزى، فليقل: لا إله إلا الله. أخرجه مسلم

^٣ حديث سعد بن أبي وقاص أنه حلف باللوات والعزى. قال: فذكرت ذلك للنبي صلى الله عليه
وسلم، فقال: قل: لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد، وهو على كل شيء قدير
وانفت عن يسارك ثلاثا، وتعوذ بالله من الشيطان الرجيم ولا تعد. النسائي

وهلّام دراوّه ته وه كه:

أ. ابن عبدالبرئئیت: ئەم وشهیه له فرموده كه دا نه بیستراوه، به لكو راویه كه ی ئەیگێریت ته وه: سویند به خودا سەرفراز بوه، ئەگەر راست بكات. به لكو هەندیک كەس ئەلین: راویه كه وشه ی والله هەلگێراوه ته وه بۆ واییه.

ب. ئەم وشهیه وهك سویند خواردن نیه، به لكو ته نها وهك وشهیه كه كه پۆژانه به كاردیت بی سویند خواردن. وهك ئەلین تربت یداك.

ج. له پیشدا سویند خواردن به و شیوهیه دروست بوو، پاشان نەسخ بۆته وه. ماوردی وا ئەلین. سووهیلی ئەلین: زۆربه ی لیکۆلەران له سەر ئەو رایەن. به لام منژری ئەلین: بانگە شه ی نەسخ بونه وه لاوازه، چونكه ئەتوانریت كۆبكرینه وه، میژوه كه شه ی نازانریت تا نەسخ بیّت.

د. وشه ی لا براوه كه وایه: سویند به خودای باوکی سەرفراز بوو. به یه قی وا ئەلین.

٢. فرموده ی: ئەوه هاوبه ش په یدا كهره، زانایان ئەلین: بۆ قورس كردنه وهك فرموده ی: ریا بازی هاوبه ش په یدا كردنه.

وهلّام دراوّه ته وه كه: ئەم رایه بیباوه پری له سویند خۆره كه لا ئەبات. به لام حەرامبونه كه هەر ئەمینیت ته وه. هەر وهك چۆن ریا بازی حەرامه، هەر چه نده خاوه نه كه ی بیباوه ر ناییت.

٣. خوای گه رره له قورنندا سویندی به دروستكراوه كانی خواردوه، وهك خۆرو مانگ و ..

وهلّام دراوّه ته وه كه: بۆ به نده نیه چاو له خودای گه رره بكات، چونكه به ویستی خۆیه تی چی كرد، وه چ بریارێکی ده ركرد. به لام ئەم سویندان

وا لیكدراونه تهوه كه سویند خواردنه به: خواى خورو، خواى مانگ و هروهها..

باسى سینهه / نهینی ریگری كردن له سویند خواردن به جگه له خودا
ئهوهیه كه:

سویند خواردن به شتیک به گهوره راگرتنی ئه و كهسه ئهگهیه نیت. له راستیدا گهورهیی تهواویش تهنها بو خودای گهورهیه. كهواته تهنها سویند به خوداو سیفاتهكانی ئه خوریت. ئه مهش یه كدهنگی زانایانی له سه ره.

باسی چوارهه / حه راهه سویند خواردن به ده رچون له ئیسلام وه له دین، وه سویند كه بییت به جوله كه وه له و بابته تانه. به به لگه ی:

فه رموده ی بوره یده له پیغه مبه ری خودا وه: هه ر كه سینك سویندی خوارد و وتی: من بیبه ریم له دینی ئیسلام، ئه گه ر له سوینه كه یدا راستگۆ بوو، ئه وه به و شیوه یه یه كه وتویه تی، ئه گه ر به درۆ ئه یوت، ئه گه ر بو دینیش بگه ریته وه، به ساغی ناگه ریته وه.^١

رای دیاریش ئه وه یه:

له سویند خواردن به م حه راهه مكرراوانه، كه فاره ت واجب نابیت، چونكه:

١. كه فاره ت بو كاریكه خوا ری پیدابیت، نه ك قه ده غه ی كردبیت.

ب. له شه رعدا كه فاره تی ئه م سویندانه باس نه كراوه، به لكو ته نها باسى وتنی وشه ی یه كته په رستی كراوه.

^١ حدیث بریده أن النبی صلی الله علیه وسلم قال: من حلف فقال: إني بريء من الإسلام، فإن كان كاذباً فهو كما قال. وإن كان صادقاً فلن يرجع إلى الإسلام سالماً. أخرجه أبو داود وابن ماجه والنسائي بإسناد على شرط مسلم.

(١٧٢). عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ وَلِيَ الْقَضَاءَ فَقَدْ ذَبَحَ بَغِيرَ سَكِينٍ..
 كه سينك بوه دادوهر، نه وه به بی چه قو سهر بر اوهر.

گنبره موهی فهرموده که // نه حمه د وه چوار که سه که. سنن ابي داود -
 كتاب الأفضية باب في طلب القضاء - حديث : ٣١١٧ ..
سهر یاسه کان //

باسی یه که م / فهرموده که به لگه یه له سهر: ناگادار کردنه وه له دادوهری کردن و ، چونه ناو کاری دادوهری. زانایانی پینشین ودوای نه وانیش به و شیوه لینی تیگه شتون. وهک بلیت: هر که سینک بیته دادوهر، خوئی توشی سهر برینی خوئی کرده. با ناگادار بییت و وریا بییت: چونکه نه گهر بریاری ناروا دهر بکات، بیزانیت یان نه یزانیت، له ناگردایه.

باسی دوهم / دهر باره ی مانای خوئی سهر بریوه، چند رایه که هه یه: یه که م: له ناو بردنی، واته: به دادوهری کردن خوئی له ناو بردوهر. وتویه تی به بی چه قو، تا رای بگه یه نیت که مه به سستی مل لیگردنه وه به چه قو نیه، به لکو مه به سستی له ناو بردنی نه فسه به سزای پوژی دوایی.

دوهم: به مه عنوی نهک مادی خوئی له ناو بردوهر:
 چونکه نه گهر راستی بپیکیت، نه فسی ماندوو نهکات له دنیا دا، چونکه به دوای راستیدا نه گهریت و نهو خالانه ی که پیویسته بایه خی پییدات له سهر کردنسی داواو هه لوینست دهر برین به رامبه ر هردوو لایه ن و، یه کسانسی و دادپه روه ری به رامبه ریان. نه گهر به هه له شدا چوو، سزای قیامت لینی نابیته وه. له هردوو حاله ته که دا ماندوو بون چاوه پریه تی.
 ابن الصلاح نه لیت: خوئی سهر نه بریت ، واته: دادوهر له نیوان سزای دنیا ییدایه نه گهر پیکای. وه سزای قیامت نه گهر هه له ی کرد.

^١ صححه الألبانی فی صحیح الترمذی (١٣٢٥).

(١٧٤). من علي رضي الله عنه قال: قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): إذا تقاضى إليك رجلان فلا تقض لالأول حتى تسمع كلام الآخر، فسوف تدري كيف تقضي. قال علي: فما زلت قاضياً بعد.

نهگەر دوکەس بو دادوهری هاتن بۆلات، بریاربو یەکەم مەدە تا قسەى دوه مەیش نەبەستى، چونکە وا ئەزانیت چۆن بریارئەدەى. عەلى ئەلەیت: تا ئیستاش بەوشیوہیە قەزاوت ئەکەم.

گێڕمەوہی فەرمودەکە // ئەحمەد وە ئەبوداود، ترمذیش بە حەسەنى داناو، وە ئیبن حبانیش بە صحیح^١.

سەرپاسەکان //

باسى یەگەم / پێویستە دادوهر یەکەم جار داواى داواکار ببەستیت، پاشان وەلامى داوالیکراو. بە بەنگەى: فەرمودە باسلیکراوہکە.

باسى دوهم / بو دادوهر نیە لە پێش ئەوہى وتەى داوالیکراو ببەستیت، بریار بدات.

لە کاتى وەلامدانەوہى بەرامبەردا:

ئەگەر بە ئەنقەست پێش ئەوہى وەلامى داوا لیکراو ببەستیت، بریاریدا، بریارەکەى پوچەو نەنگیە لە کەسایەتیدا. ئەگەر بە هەلەش بوو، بە نەنگى دانانریت. بەلام بریارەکە بە شیوہیەکی راست دوبارە ئەکاتوہ.

بەلام لە کاتى بێدەنگ بونی داوا لیکراو لە وەلامدانەوہ. یا وتى: دانى پێدا نانیم و نکولیش ناکەم، دەربارەى بریارى دادوهر لەو کاتەدا، چەند رایەک هەیه:

^١ حسنه الألباني في صحيح الترمذي (١٢٣١).

یه کهم: بریار له دژی دهرئه کریت، چونکه بهراشکاوی سه پینچی کردوه. ئەگەر دادوهر ئاره زوی لیبت، دەست به سه ریشی ئەکات، تاکو یان دانی پیندا ئەنیت، یان نکولی لی ئەکات. ئەمەش رای مالیک و یه حیایه له کتیبی البحردا.

دوهم: بریار له دژی دهرئه کریت، چونکه پینویسته راسته و خو وه لئام بداتهوه. له بهر ئەوهی بیدهنگ بونی وه نکولی کردنه. وه لئام دراوه تهوه که: نکولی کردن، سویند نه خواردنه. ئەمەش په یوه ندی به وهوه نیه.

سێهه: دەست به سه ر ئەکریت، تا یان دانی پیندا ئەنیت، یا نکولی لی ئەکات.

وه لئام دراوه تهوه که: وه لئام نه دانسه وه به سه بو ئەوهی بریار له دژی دهر بکریت، چونکه بریاره که بو نه هیشتنی ناکۆکی ولا بردنی زیانه کانه (پینویست به دەست به سه ر کردن ناکات).

چوارهم: وه ک بریار به سه ر که سی ئاماده نه بودا، ئەو که سه ی ریی داوه بریار به سه ر ئاماده نه بودا دهر بکریت، ریگه شی داوه بریار به سه ر ئەو که سه دا دهر بکریت که وه لئام ناداته وه. له بهر ئەوهی هه ردولا، له وه لئام نه دانسه ودا به شدارن. ئەمەش رای دروسته.

باسی سێهه / دهرباره ی حوکمی بریاردان له دژی ئاماده نه بودا، دوو را هه یه:

یه کهم: بریار له دژی دهر ناکریت. ئەمەش رای زهیدی کوپی عه لی و ئەبو حه نیفه یه. به به لگه ی:

ا. فه رموده باسلیکراوه که، چونکه به لگه یه له سه ر ئەوهی که: بریار نادریت تا گوئی له داوالیکراو نه گیریت. ئاماده نه بویش وه لئامی نیه.

ب. ئەگەر بریاردان له دژی دروست بوایه، پینویستی به ئاماده بون نه ئەکرد.

دوهم: بریاری به سهردا دهر ئه کریت. ئه مهش رای هادهویه و مالک و شافعیه. به به لگه ی:

١. فهرموده که ی هیند.
٢. ئاماده نه بوو، مافه که ی نافه وتیت، ههر کاتیک ئاماده بوو وه به لگه ی هه بوو، گوئی لی ئه گیریت، و بریاری له سهر دهر ئه کریت، ئه گهر بریاره پینشووه که ش هه ل بوه شینیته وه. چونکه وه ک به مهرج دانراو وه هایه.
٣. فهرموده باسلیکراوه که بۆ کاتیکه که سه که ئاماده بیت.

(١٧٥). عن أبي بكر رضي الله عنه، عن النبي (صلى الله عليه وسلم) قال: لن يفلح قوم ونوا أمرهم امرأة..

هیچ کۆمه لیک سهرکه وتوو نابن، کاروباری خویان بخه نه ده ست ئافره ته ره.

گیرمروه ی فهرموده که // صحیح البخاری - کتاب المغازی باب کتاب

النبي صلى الله عليه وسلم إلى كسرى وقيصر - حديث : ٤١٧٢

سهریسه کان //

باسی یه که م / دهریاره ی دانسی لپرسراویتی به ئافره ت، چه ند رایه ک

هه یه:

یه که م: ههر چه نده شهرع وای داناوه که ئافره ت سهرپه رشتیاره له مالی خۆیدا، به ئام دروست نیه هیچ کاروباریکی گشتی موسلمانانی پی بدریت. ئه مهش رای جمهوره، به به لگه ی:

١. فهرموده باسلیکراوه که. دور که وتنه وه له کاریک که سهر فرازی تیدا نه بیت، واجبه.

ب. دادوهی پیویستی به عه قلی ته واوه، و رای ئافره تیش که م و کوپی تیدا یه، به تایبه تی له کۆبونه وه ی پیاواندا.

دوهم: تهنه لہ سزاکاندا نہ بیئت، دروستہ بریار بدات. ئەمەش رای
حەنە فیە.

سینیم: بۆ ھەموو کاروباریک دروستە. ئەمەش رای ابن جەریرە.

باسی دوهم / ھەرمودە کە ھەوآلمان ئەداتى بە سەرفرازنەبونی کۆمەلێک
کە ئافرەت سەرپەرشتیاریان بیئت. موسلمانانیش ھەرمانیان پیکراوہ کە
ھۆکاری سەرفرازی بە دەست بەینن و دورکەونەوہ لە سەرشۆری.

(١٧٦). عن أبي مریم الأزدي عن النبي (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ وُلَّاهُ
اللهُ شَيْئًا مِنْ أُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَاحْتَجَبَ مِنْ حَاجَتِهِمْ وَقَطَّرَهُمْ، إِحْتَجَبَ اللهُ دُونَ
حَاجَتِهِ.

ھەر کەسێک شتێک لە کاروباری موسلمانانی کەوتە دەست، ئەویش
خۆی لە پنیویستی و لە ھەژارانیان بشاریتەوہ، خۆی گەورە
پنیویستەکانی بۆ جیبە جی ناکات.

گنیرمەوہی ھەرمودە کە // ئەبو داود و ترمذی. سنن ابی داود - کتاب
الخراج والإمارة والفيء باب فيما يلزم الإمام من امر الرعية والحجبة عنه
- حدیث : ٢٥٧٤.

سەریاسەکان //

باسی یەگەم / ھەرمودە کە بە لگە ی ئەو یە کە: ھەر کەسێک کارو باریکی
موسلمانان بگریتە دەست، پنیویستە خۆیان لى بە دور نەگریت، بینینی
ئاسان بکات بۆیان، تا ھەر کەسێک ھەژار بیئت یان نا، بە ئاسانی بگاتە
لای.

باسی دوهم / ھەرمودە ی احتجب الله عنه ، کنا یە لەو دا کە خۆی
گەورە بەزەیی و بەخششی خۆی ئەگریتەوہ لییان.

^١ صححه الألباني في صحيح أبي داود (٢٩٤٨).

باسی سینیهم / نایا لیپرسراو بوئی ههیه ده رگوانی هه بیئت؟ دوو را ههیه:

یه کهم: ناییت لیپرسراو ده رگوانی هه بیئت. ئەمەش رای شافعی و کۆمه لیکه. چونکه پیشینه کان نه یانبوه. وه نام دراوه ته وه که:

١. راسته له سه رده می پیشیندا نه بوه. به نام کوا پیاوانی وه ک ئەوانمان ده ست ئەکه ویت.

٢. ئەو رایه بو کاتیکه خه لکی له سه ر خیر کۆبینه وه و گوپرایه لی لیپرسراو بن.

دوهم: بونی ده رگوان دروسته.

سینیهم: بونی کاریکی باشه. له بهر ئەم به لگانه:

١. بو ریكخستنی لایه نه ناکۆکه کان، ریگری کردن له ده ست درینژی کاران و، دژایه تی خراپه.

٢. سه رقالبونی خه لک به ده مه قالیوه: ئەگه ر دادوهر ده رگوانی نه بیئت، له هه موو کاتیکه شه وو پوژیدا له کاتی خواردن و خواردنه وه یدا، وه له کاتیکدا له گه ل خیزانه که یدا یه: یا له کاتی نوپژ کردنیدا، لایه نه ناکۆکه کان دین بو لای.

٣. پینغه مبه ری خودا له هه ندیک کاتدا ده رگوانی هه بوه .

باسی چواره م / ئەرکی ده رگوان ئەوه یه که: بار دۆخی ناماده بوان بگه یه نیت به لیپرسراو، به تایبه تی خاوه ن که سایه تیه کان. له وانه یه بو داوه ری کردن بیئت لیپرسراوه کهش وا ئەزانیت بو سه ردان هاتوه، ریژیکی زیاتری لی ئەگریت، که دروست نیه ئەو ریژه له که سی سکا نا کار بگیریت.

(١٧٧). عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لعن رسول الله الراشي والمرتشي في الحكم.

پیغه مبهری خوا له عنه تی له بهرتیل دهر و بهرتیل خور له حوکمدا کردوه.

گنبرمهوهی فهرموده گه // مسند احمد (٦٤٩٦)، الترمذی، الأحكام باب ما جاء في الراشي والمرتشي في الحكم. وصححه الألباني في صحيح الترمذی (١٣٣٦).

سه ریاسه کان //

مانای وشه کان //

اللعن: دور که وتنه وه له و شوینانهی که به زهیی خودای تیایه. الراشي؛ نه وه که سهیه مألک نه به خشیت تا به هویه وه بگاته ناهه قیهک. نه وه په تهیه که ناوی پی دهرئه هیئریت له ناو بیردا. المرتشي؛ بهرتیل وهرگر، لیپرسراو. الرائش؛ نه وه که سهیه له نیوانی پاره دهر وهرگره که دایه با بو خوی پارهش وهرنه گریت. نه گهر وهری گرت تاوانه که هی گهره تره.

باسی یه گهم / له عنته کردنی که سانی تاوانبار له نه هلی قبیله، دروسته. به به لگهی: فهرموده باسلینکراوه که.

به نام فهرمودهی: موسلمان له عنته ناکات. مانکه هی نه وهیه:

ا. له عنته له که سیک ناکات که شایانی نیه، و خواو پیغه مبهره کی له عنته تیان لی نه کردوه.

ب. یاخود: زور له عنته به کار ناهینیت. وشه ی لعان وا نه گه یه نیت.

باسی دوهم / بهرتیل وهرگرو بهرتیل دهر ههر دوکیان شایانی له عنته تن، چونکه:

بهرتیل دهر به ماله که هی نه یه ویت بگاته ناهه ق. وه بهرتیل خوریش له بهر نه وهی بریاری ناهه قی دهر کردوه.

باسی سنیهم / بهرتیل حهrame، بو قازی یا دادوهر بیت، یا بو ئه و کهسه ی
 زهکات و خیر کو ئه کاتهوه، یا بو هر که سنیکی تر. به به لگه ی؛
 ا. نایه تی؛ ﴿ ولا تاكلوا أموالکم بینکم بالباطل وتدلوا بها إلى الحکام
 لتاكلوا فریق من أموال الناس بالإثم وانتم تعلمون ﴾ (البقرة: ۱۸۸)
 ب. فرموده باسلیکراوه کان.
 ج. کو دهنگی زانایان.

(۱۷۸). من ابن عباس رضي الله عنهما أن النبي (صلى الله عليه وسلم) قال:
 لو يعطى الناس بدعواهم لأدعى ناس دماء رجال وأموالهم، ولكن اليمين على
 المدعى عليه.

ئه گهر هر که سنیکی به پیی داوا ی خو ی شتی بدریتی، خه لکانیک داوا ی
 مافی خو یان له خو ین و مائی خه لکی نه که ن. به نام که سی داوا لیکراو
 سو یند خو اردنی له سه ره.

گنبرمروه ی فرموده که // صحیح البخاری - کتاب تفسیر القرآن سورة البقرة -
 باب إن الذین یشترن بعهد الله وایمانهم ثمنًا قلیلًا حدیث : ۴۲۸۶ صحیح
 مسلم - کتاب الأقضية باب اليمين على المدعى عليه - حدیث : ۳۳۱۴
مانای وشه کان // الدعوا ی کو ی وشه ی دعوی : که سنیکی بانگه شه ی
 مافیک نه کات بو خو ی به رشستی بیت یا به درو. البینات؛ کو ی بینة،
 به لگه ی ناشکرا، بو یه وانا و نراوه چونکه: حه ق وراستی به ناشکرا دیاره
 تیایدا.

سه ریسه کان //

باسی یه که م / فرموده که به لگه ی نه وه یه که: قسه ی هیچ که س
 وهر ناگی ریت له داوا کردنی مافی خه لکیدا. به لکو پیویستی به به لگه یه، یا
 دانپیانانی داوا لیکراوو.

باسی دوهم / ده باره ی ئه و که سه ی که سویند ئه دریت، دوو را هیه: یه که م: سویند خواردن له سه ر داوا لیکراوه، ئه گهر داواکار و داوالیکراو تیکه لیان هه بیئت یان نا. ئه مهش رای جمهوره. به به لگه ی: گشتگیری فرموده باسلیکراوه که.

دوهم: ته نها ئه و که سه سویند ئه خوات که له گه ل داواکاردا تیکه لی هیه. ئه مهش رای مالیکه. هه تاکو که سانی نه فس نزم که سانی خاوه ن که سایه تی سوک نه که ن به سویند دانیان بو چند جاریک.

باسی سییه م / زانیان ئه لئین: حکمه ت له وه دا که به لگه هینانه وه له سه ر داواکاره ئه وه یه که: لایه نی داواکار لاوازه: چونکه پیچه وانه ی داوایه ک ئه کات که پیچه وانه ی واقعه، له بهر ئه وه داوا ی به لگه ی به هیزی لینه کریت، هه تاکو لایه نه که ی به هیز بیئت.

به لام لایه نی داوالیکراو به هیزه: چونکه له بناغه دا وایه که ئه ستوی پاکه، و ته نها داوا ی سویندی لی ئه کریت. چونکه سویند خوړ سود بو خوی ئه هینیت و زیان له سه ر خوی لا ئه بات.

(١٧٩). عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ: إِذَا لَقِيْتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ، وَإِذَا دَعَاكَ فَاجِبْهُ، وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانصَحْهُ، وَإِذَا عَطَسَ فَحَمْدُ اللَّهِ فَشَمِّتْهُ، وَإِذَا مَرَضَ فَعُدْهُ، وَإِذَا مَاتَ فَاتْبِعْهُ..

ماق موسلمان به سهر موسلمانوه، شه شه: كه پینی گه شتی سهلامی لیبکه. و كه داوه تی کردیت بچو. و كه داوای ناموزگاری لیبت کرد ناموزگاری بکه. وه كه پزومی وسویاسی خوای کرد، وه نامی به ره وه. وه كه نه خوش كهوت سهردانی بکه، و كه مرد شوینی بکه وه.

گنیرمه روی فهرموده كه // صحیح مسلم، كتاب السلام، باب من حق المسلم على المسلم (٤١٣٩).

سهریاسه كان

مانای وشه كان

استنصحك؛ داوای ناموزگاریت لی بکات. التشمیت: نزا کردنه بو كه سینك كه رینمونی كراو بیئت رینی راست بگریت. نه مهش رای ثعلبه..
باسی یه كه م / مانای ماف نه ریه كه: ناکرنت وازی لیبهینرنت، کردنیشتی: یا واجبه یا سوننه تیکی دوپا تکراره یه كه وهك واجبه كه نابیئت تهرک بگریت.

به کار هینانیشتی بو هردو مانا كه له بواری به کار هینانی وشه یه كه كه دوو مانا هه لبگریت. ابن الاعرابی نه لیئت: وشه ی حق بو واجب به کار نه هینرنت.

باسی دوهم / یه كه مین ماق موسلمان لهو شهش مافه ی له فهرموده كه دایه: سهلام کردنه کاتیک پینی نه گات، به به لگه ی:

١. كه پینی گه شتی سهلامی لیبکه. له فهرموده باسلیکراوه كه دا.

ب. له صحیحی موسلیمدا هاتوه: فهرمانکردن به بئاوکردنه وهی سهلام، که هوکارینکه بو به دهستهینانی خوشه ویستی.^١

ج. له صحیحهیندا هاتوه: باشترین کردار دان دان و بئاوکردنه وهی سهلام له هر که سیك بیناسیت و نه یناسیت.^٢

د. عه مار ئه لیت: سی سیفات ههیه، هر که سیك کویان بکاته وه، باوه ری کۆکردۆته وه:

سته م له خۆت نه کهیت، وه به خشین سی سهلام و سهلامکردن له خه لکی، وه به خشین له کاتی ناره حه تیدا.^٣

باسی سییه م / ده ریاره ی سه لامکردن له سه ره تاره وه که له فه رموده که دا هاتوه، دوو را ههیه:

یه که م: سه لامکردن واجبه. روکه شی فه رمانه که ش وا ئه خوازیت.

دوهم: سه لامکردن سو ننه ته و وه لآمدانه وهی فه رزه. ابن عبدا لبر و چه ندی ن زانای تریش وایان بو گواستوینه ته وه.

باسی چواره م / ده ریاره ی مانای سه لامکردنه که و تراوه:

ا. سه لام ناویکه له ناوه کانی خودا. کاتیك ئه وتریت: السلام

علیکم، واته: له پاریزگاری خودا بن، خواتان له گه ل.

ب. سه لام واته بیوهی و دوو له ناخوشی.

باسی یینجه م / که مترین سه لام کردن ئه وهیه بلیت: السلام علیکم. له و

ته ووتر بلیت: السلام علیکم ورحمه الله وبرکاته. ئه گه ر بلیت: السلام

علیک یا سلام علیک، بری ئه که ویت.

^١ الأمر بإقضاء السلام .

^٢ إن أفضل الأعمال: إطعام الطعام وتقرأ السلام على من عرفت وعلى من لم تعرف.

^٣ ثلاث من جمعهن فقد جمع الايمان: إنصاف من نفسك، وبذل السلام للعالم، والانفاق من الاقتار.

باسی شه شه م / نه گهر نهو موسلمانهای سهلامی لیکرا تهنابوو، نهویش و فریشته کانیس نه گریته وه.

باسی جهوتهم / نهو کهسهی سهلامی لیکرا، تهنابوو، وه نامدانه وه که فرهزه له سهری. نه گهر کومه لیکیش بون: وه نامدانه وه فرهزی کیفایه به له سهریان. به به لگهی:

فرموده ی پیشهوا علی له پیغه مبهری خوداوه: نه گهر کومه لیک تیپهرین به شوینیکدا سهلام کردنی یه کیکیان بری نهوان نه که ویت. نه گهر نهوانیش کومه ل بون، وه نامدانه وه یه کیکیان بری نهوانی تر نه که ویت.^۱

باسی هه شهتهم / مهرجه یه کسهر وه نامی سهلامه که بداته وه. نه گهر سلواو کرایش لهوی نه بوو، به نامه یه کدا بو ی بنوسیت یا به که سینکدا سلواوی بو بنیریت.

باسی نوبهم / پیاده سهلام له رۆشتوو نه کات، وه رۆشتوو سهلام له دانیشوو نه کات، و کهم سهلام له زور نه کهن، و بچوکیش سهلام له گهوره نه کات. به به لگهی:

له بوخاری موسلیمدا چهن دین فرموده لهو باره یه وه هیه.

باسی دهیه م / فرموده ی: (کاتیک پیی گه شتی) نه وه نه گه یه نیت که: هر کاتیک لیک جیا بونه وه سهلام ناکه ن.

به نام نه م لیکدانه وه یه ئیشی پی ناکریت، له بهر فرموده ی:

هر که سینکتان دانیشوو، با سهلام بکات. نه گهر هه ستایه سهر پی با سهلام بکات. یه که میشیان له دوه میان له پیشتر نیه به سهلام کردن.

^۱ یجزیء عن الجماعة إذا مروا أن یسلم أحدهم، ویجزیء عن الجماعة أن یرد أحدهم. رواه أحمد والبیهقی. وصححه الالبانی فی صحیح أبی داود (۵۲۱۰).

کهواته مه بهست له فرموده که : کاتیک پیی نهگات. نهویه با زور له بهکیش دور نه که ونه وه ، له بهر ئه فرمودانه:

ا. هر که سیك له ئیوه به هاوه له که هی گه شت، با سه لامی لیبکات. نه گهر درهختیک یا دیواریک که وتنه نیوانیان هوه پاشان پیی گه شته وه، با سه لامی لی بکاته وه.^١

ب. نه نس نه لیت: هاوه لانی پیغه مبهری خودا به پیگادا نه روشتن، کاتیک درهختیک یا گردیکیان پی بگه شتایه، به لای رشاست و چه پدا جیا نه بونه وه. له دواى نه وه که به به کتری نه گه شتن سه لامیان له به کتر نه کرد.^٢

باسی یازدهه م / دهر باره ی فرموده ی (که داوه تی کردیت بچۆ) ، چه ند رایه ک هیه:

یه که م: هه موو ده عوه تیک نه گریته وه، نه بیته وه لام بدریته وه. زاهیری فرموده که ش وا نه خوازیت.

دوه م: زانایان تاییه تیان کرده به ده عوه تی وه لیمه و ژنه یان ..

سه نغانی نه لیت: باشتر وایه بوتریته: له ده عوه تی وه لیمه دا واجبه و ، جگه له وه سوننه ته. چونکه ته نها له یه که میان هه ره شی تیدایه له وه که سه ی وه لامی ناداته وه.

باسی دوازدهه م / هر که سیك داواى ئاموژگاری له که سیکی تر بکات، واجبه ئاموژگاری بکات و فیلی لی نه کات. به به لگه ی فرموده ی:
فانصحه.

باسی سیازدهه م / ئاموژگاری کردن کاتیک واجب نه بیته که داواى لی بگریته. به به لگه ی پوکه شی فرموده که.

^١ إذا لقي أحدكم صاحبه فليسلم عليه ، فإن حال بينهما شجرة أو جدار فليسلم عليه . أبو داود

^٢ قال أنس : كان أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم يتماشون ، فإذا لقيتهم شجرة أو أكمة ، تفرقوا يمينا ويسارا . فإذا إلتقوا من ورائها يسلم بعضهم على بعض .

جار زیاتر پژمی ئەوه توشی ههلامهت بهوه، و دواى سێیهم جار
وهلامى نادریتهوه.^١

باسی بیست ویهکهم / ابن ابی جمره ئەلیت:

فرموده که به لگه‌ی گه‌وره‌ی نیعمه‌تی خودایه به سهر ئەو که سه‌ی
ئه‌پژمیت. ئەویش له‌وه‌موو خیره‌وه‌ده‌رئه‌که‌وێت که دواى پژمینه‌که
دیته. ناماژه‌شی تێدایه‌بو‌گه‌وره‌ی به‌خششی خودا به سهر به‌نده‌وه: به
هۆی پژمینه‌که‌وه‌زیانی له‌سه‌ر لائه‌چیت، وه‌سوپاسی خودای له‌سه‌ر
ئه‌کات که پاداشتی له‌سه‌ر وه‌رئه‌گریت. پاشان نزای خیره‌بو‌ئه‌وه‌که‌سه
ئه‌کات که پێی ئەلیت: خوا ره‌حمت پێ بکات.

له‌به‌ر ئەوه‌ی ئەو که سه‌ی ئەپژمیت، پژمینه‌که‌ی سودی تێدایه‌و
نیعمه‌تی خودایه، که‌کۆمه‌لێک بو‌خار به‌هۆی پژمینه‌که‌وه‌له‌میشکیدا
ده‌رئه‌چیت که له‌وانه‌یه‌توشی نه‌خۆشی بکات، ئەگه‌ر بمایه‌ته‌وه: له‌به‌ر
ئه‌مانه، ئەبیت سوپاسی خودا بکات له‌سه‌و ئەو نیعمه‌ته‌ی که
ئه‌ندامه‌کانی له‌شی وه‌ک خۆی ماوه‌ته‌وه، له‌دواى ئەو پژمینه، که‌وه‌ک
بومه‌له‌رزه‌وايه‌بو‌له‌ش.

باسی بیست و دوهم / فرموده‌که ئەوه ئەگه‌یه‌نیت که: غه‌یری موسلمان که
پژمی، وه‌لامى نادریتهوه. له‌فرموده‌ی ئەبو موسادا هاتوه: جوله‌که‌لای
پێغه‌مبه‌ری خودا ئەپژمین، بو‌ئه‌وه‌ی پێیان بلیت: خوا ره‌حمتان پێ
بکات. ئەویش ئەیفه‌رمو: خوا رینمویتان بکات و حالتان باش بکات.^٢

^١ عن أبي هريرة مرفوعا: إذا عطس أحدكم فليشمته جليسه. فإن زاد على ثلاث فهو مزكوم فلا
يمت بعد ثلاث. سنن أبي داود.

^٢ كان اليهود يتعاطسون عند رسول الله يرجون أن يقول لهم: يرحمكم الله. فيقول: يهديكم الله
ويصلح بالكم. أبي داود والترمذي باسناد صحيح. سنن الترمذي، الذبائح، أبواب الأدب عن
رسول الله، باب ما جاء كيف يشمت العاطس (٢٧٩٢).

باسی بیست و سنیهم / دهرباره ی جوړی فرمان کردنه که له فرموده ی

نه گهر نه خوش کهوت سهردانی بکه، دوو پرا هه یه:

یه کهم: واجبه، بوخاریش نه م رایه ی هه یه.

وتراوه: نه گهری نه وه هه یه که فرزوی کیفایه بیټ.

دوهم: سوننه ته به پرای جمهور.

نه وه وی نه لیت: کوډهنگی له سهر نه وه یه که واجب نیه.

ابن حجر نه لیت: واته واجب نیه له سهر هه موو کهس (فرض عین).

باسی بیست و چوارهم / له سهردانی کردنی نه خوشدا، ناسراوو بیټ یا

نه ناسراوو، نریک بیټ یان دور، وه ک یه که.

باسی بیست و پینجه م / فرموده ی: هر کاتیک نه خوش کهوت. هه موو

جوړه نه خوشیه که نه گریته وه. به نام نه خوشی چاو ئیشه ی لی دهرکراوه.

وه نام دراوه ته وه به فرموده ی زهیدی کوړی نه رقم؛ پیغه مبهری خودا

سهردانی کردم کاتیک چاوم ئیثا.^١

باسی بیست و شه شه م / روکه شی فرموده ی: کاتیک نه خوش کهوت

سهردانی بکه، نه وه نه گه یه نیټ که سهردانه که له سهره تایی

نه خوشیه که وه یه.

به نام ابن ماجه نه یگریته وه له نه سه وه؛ پیغه مبهری خودا دوی سی

پوژ سهردانی نه خوشی نه کرد.^٢

وه نام دراوه ته وه که: له م فرموده یه دا راویه کی تیدایه، زانایان وازیان

له ریوایه ته که ی هیناوه.

^١ عن زید بن أرقم قال: عاذني رسول الله من وجع بعيني. سنن أبي داود، كتاب الجنائز، باب في

العبادة في الرمذ (٢٧٤٥). وصححه الحاكم. واخرجه البخاري في الأدب المفرد.

^٢ عن أنس: كان النبي لا يعود إلا بعد ثلاث. سنن ابن ماجه.

باسی بیست و جهوتهم / فرموده که: مافی موسلمان له سهر موسلمان...ئهوه
ئهگه یه نیت که: سهردانی نه خووشی ئه هلی کتابی نا کریت.

به لام له فرموده دا ههیه که: پیغه مبهری خودا سهردانی خزمه تکاره کتابیه که ی
کرد. ئه ویش به بهره که تی سهردانه که ی پیغه مبهری خودا وه موسلمان بوو.^١
ههروه ها سهردانی ئه بو گالی مامی کرد که له سهره مهرگدا بوو،
بانگی کرد بو دینی ئیسلام.^٢

باسی بیست وه شتتم / دواکه وتنی جه نازه ی موسلمان، ناسراو بیت یان
نه ناسراو، واجبه. به به لگه ی:
فرمان کردن له فرموده که دا: ئه گهر مرد شوینی بکه وه.

(١٨٠). عن ابن مسعود رضي الله عنه قال: قال رسول الله (صلى الله عليه
وسلم): إذا كنتم ثلاثة فلا يتناجى إثنان دون الآخر، حتى تغتلطوا بالناس من
أجل أن ذلك يحزنه.

ئه گهر سی کهس بون، دوانتان بی ئه وه یترچپه نه کهن، تا تیکه ل
به خه لکیتر ئه بن، چونکه (چرپه که) کهسی سنیهم دلته نگه کات.

گنبره موهی فرموده که // صحیح البخاری، کتاب الإستئذان، باب إذا كانوا أكثر

من ثلاثة فلا بأس بالمسارة والمناجاة، (٥٩٥٧). صحیح مسلم، کتاب السلام
، باب تحريم مناجاة الاثنین دون الثالث بغير رضاه (٤١٧٠) ..

مانای وشه کان // المناجاة: پرس پیکردن و چپه کردن.

سهریاسه کان

باسی یه گهم / پیغه مبهری خودا ریگری کردوه له چپه کردنی دوو کهس
پیکه وه ئه گهر سنیهم میان له گهل بوو، له بهر ئه وه ی:

^١ أن النبي عاد خادمه الذمي وعرض عليه كلمة الإسلام.

^٢ زار عمه أبا طالب في مرض موته.

ا. ئەوەی بە تەنهایە دلتەنگ ئەبێت و وا ئەزانیت کە شایانی ئەوه نیه نەیننی خەلکی لابیت.

ب. وا ئەزانیت لە دژی ئەو قسە ئەکەن.

باسی دووم / ئەگەر زیاد لە سی کەس بون، پێگریه کە نامینیت، چونکە ئەو دوو هۆکارە سەرەوه لەم حالەتەدا نیه.

باسی سێیهام / دەربارەى حوکمی ئەو پێگریه له فرموده کەدا، دوو را ههیه:

یه کەم: پێگریه کە بۆ هەموو بارودۆخیکە، لە سەفەردا بن یا نیشته جین. ئەمەش رای ابن عمرو مالک و جمهوری زانایانە. بە بەلگەى:

روکەشی فرموده باسلیکراوه کە.

دووم: ئەو پێگریه نەسخ بۆتەوه، بەرای هەندیک زانا.

صەنعانی ئەلینت: ههچ بەلگه یه ک نیه. وه نایه ته کانی سوره تی مجادله ش دەربارەى پێگری کردنی جوله کیه له چه کردن، له بهر ئەم بەلگانهى خوارهوه:

ا. مجاهد دەربارەى نایه تی ﴿الم تر الى الذين نهوا عن النجوى﴾ (المجادلة: ٨) ئەلینت: ئەم نایه ته دەربارەى جوله کیه.

ب. مقاتل کوپی حەیان ئەلینت:

پەیمان نامەیک لە نیوان پێغه مبهر و جوله کەکاندا هه بوو، ئەوانیش هەر کاتیک یه کیک له هاوه لمان به لایاندا تیپه پریایه، چه پەیان ئەکرد، هه تاکو موسلمانە کە وای ئەزانی بۆ کوشتنی ئەو چرپه ئەکەن، یا تا دلی ناخۆش بکەن. کاتیکیش موسلمان ئەوهی بدیایه، له ترسا لهو پێگه یه وه نه نه پۆشت. پێغه مبهرى خوايش پێگری کردن لهو چرپه کردنه، به نام ئەوان هەر بهردهوام بون له سەرى، له بهر ئەم نایه تانه دابه زى ﴿الم تر

الى الذين نهوا عن النجوى﴾ (المجادلة: ٨)

(١٨١). عن عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما عن النبي (صلى الله عليه وسلم) قال: رضا الله في رضا الوالدين، وسخط الله في سخط الوالدين..
 رهم زامه ندى خوا (له كه سيك) له رهم زامه ندى باوك ودايكي كه سه كه يه، وه رقليبوني شي له رقليبوني دايك و باوكيه تي.

گيرم موهي فهرموده كه // سنن الترمذي، الذبائح أبواب البر والصلة عن رسول الله، باب ما جاء من الفضل في رضا الوالدين، وصححه ابن حبان والحاكم. وقال الألباني في صحيح الترغيب (٢٥٠١): حسن لغيره.

سهر يسه كان //

ماناي وشه كان //

البر: برتيه له كردني چا كه به شيويه كي به ر فراوان. البر؛ نه و كه سه يه زور به فراواني چا كه نه كات. نه وش سيفاتي خوي گه وره يه.

الصلة؛ سيله ي رهم، واته چا كه كردنه له گه ل خزمان له پشت بن يا به هر شيويه كي تري خزميه تي. وه به زه ي هاتنه وه پيياندا، وه نر مي له گه نياندا، وه چا وديري كردني بارودرخيان. هه روه ها هه تا نه و كاتش كه نه وان ده ست دريژي نه كهن و له گه لتدا خراپ نه بن. پيچه وانه كه شي: پچراندني نه و په يوه نديه يه.

باسي يه گهم / فهرموده كه يه به لگه يه له سهر نه وه ي: واجبه مندال دايك و باوكي رازي بكات، چونكه رهم زامه ندى خوداي تيدياه. وه حرامه بيزار كردنيان، چونكه بيزار كردني خوي تيدياه.

باسي دوهم / ده رباره ي پيش خستني به ده سته ينيان رهم زامه ندى دايك و باوك به سهر فهرزه كاني تردا، چند رايه ك هه يه:

راي يه كه م: نه گهر رازي نه يون، نه بيت كور واز له جيهاد كردن به ينييت. جگه له فهرزي عهين وهك نويزه كان، يه كده نكي زانايان له سهر نه وه يه

که نه گهر پاریش نه بون له سهر نویتژ کردن، به گوئیان ناکریت. نه مهش
پای امیر حهسه نه له کتیبی الشفاء و پای شافعیسه. به به لگهی:
ا. فرموده ی ابن عمر: پیاویک دیت بۆ لای پیغه مبهری خوداو داوای
مۆله تی لی ئه کات بۆ جیهاد کردن، ئه ویش ئه فرمویت: باوک و دایکت
ماون؟ وتی: به لی. فرموی: پاداشتی جیهاد کردن له خزمه تی ئه واندا
به ده ست بهینه.^۱

ب. فرموده ی ئه بو سه عید: پیاویک له یه مه نه وه بۆ لای پیغه مبهری
خودا کوچی کرد، وتی: ئه ی پیغه مبهری خودا، ئه وه بۆ لای تو کوچم
کردوه. فرموی: هیچ که ست له یه مه ن هه یه؟ ئه ویش وتی: دایکم
و باوکم. فرموی: مؤله تیان داوی بییت بۆ ئیره؟ وتی: نه خیر. فرموی:
بگه ریره وه و داوای مؤله تیان لیبکه. ئه گه ر مؤله تیان دای جیهاد بکه.
ئه گه ر نا چاکه له گه ل ئه واندا بکه.^۲

پای دوهم: کردنی فره زه کان و سوننه ته کانیش دروسته، ئه گه ر ئه وان
پاریش نه بون، به مه رجیک به هوی دوری کوپه که یانه وه زیانیان پی
نه گات. نه مهش پای زۆربه ی زانیانه.

فرموده کانیش والیک ئه ده نه وه که بۆ دوپا تکر دنه وه ی زیاتری مافی دایک
و باوکه، و ئه بییت مروقه شوین ره زامه ندی ئه وان بکه ویت مه گه ر بیزار بونی
خودای تیدا بییت. وه ده فرمویت: ﴿وإن جاهدك على أن تشارك بي ما
ليس لك به علم فلا تطعهما وصاحبهما في الدنيا معروفا﴾. (لقمان: ۱۵)

^۱ حدیث ابن عمر: انه جاء رجل يستأذنه صلى الله عليه وسلم في الجهاد. فقال: أحي والداك؟ قال: نعم.
قال: ففيهما فجاهد. صحيح البخاري، كتاب الجهاد والسير، باب الجهاد بإذن الأبوين (۲۸۶۱).

^۲ أن رجلا هاجر إلى رسول الله من اليمن، فقال: يا رسول الله إني قد هاجرت. قال: هل لك أهل
باليمن؟ فقال: أبواي. قال: أذن لك؟ قال: لا. قال: إرجع فاستئذنهما، فإن أذن لك
فجاهد، وإلا فبرهما. سنن أبي داود، كتاب الجهاد، باب في الرجل يغزو وأبواه كارهان (۲۲۱۱)
وفي إسناده مختلف فيه.

صهنعانی ئه لئیت: ئایه ته ده رباره ی ئه وانه یه که منداله کانیان ناچار ئه کهن هاو بهش بو خوا پهیدا بکهن، یا تاوانی گه وره بکهن.

باسی سییه م / فهرموده ی به لگه ی ئه وه یه که: گوپرایه لیان ناییت بو واز هیئان له فهرزی کفایه و عهین. به نام کوډهنگی زانیان فهرزی عهینی تایبته کردوه.

باسی چواره م / ئه گه ر مافی باوک و مافی دایک دژبه یه ک بون: مافی دایک پیش ئه خریت. به به لگه ی:

فهرموده ی بوخاری، پیاویک وتی: ئه ی پیغه مبهری خودا، کی له پیشتره به من تا خزمه تی بکه م؟ تا سی جار فهرموی: دایکت، پاشان فهرموی: باوکت.

إبن بطال ئه لئیت: وا ئه گه یه نیت که دایک سی ئه وهنده ی باوک مافی به سه ر منداله وه هه یه. له بهر دوگیان بونی، وپاشان دانسانی منداله که، وه شیردانی.

صهنعانی ئه لئیت: ئه م ئایه تانه ئاماژهن بو ئه و راستیه:

ا. ﴿ووصینا الإنسان بوالدیة إحسانا حملته أمه کرها ووضعته کرها﴾ (الاحقاف: ١٥)

ب. ﴿حملته أمه وهنا علی وهن﴾ (لقمان: ١٤)

قازی عیاض ئه لئیت: جمهوری زانیان رایان وایه که له چاکه کردندا دایک پیش باوک ئه خریت. محاسبی کوډهنگی زانیان له و باره یه وه باس ئه کات.

باسی پینجهم / ده رباره ی باپیرو برا، کامیان بو چاکه کردن له گه لیان له پیشترن، چهند رایه که هه یه:

^١ قال رجل: من أحق الناس بحسن صحبتي؟ قال: أمك ثلاث مرات. ثم قال: أبوك. صحيح البخاري، كتاب الأدب، باب من أحق الناس بحسن الصحبة، (٥٦٥٠).

قازي عیاض ئەلئیت: باپیر له پێشتره، که رای زۆرینهشی له سهره، و زانایانی شافعیش هه مان رایان ههیه.

ئهو کهسهی به دوو هۆکار پێت ئەگات له پێش ئەوهیه که به یهك هۆکار پێت ئەگات، پاشان خزمهكان، له خزمهكانیشدا مهحره مهكان وهك (مام و خال...) پێش نامهحره مهكان ئەخریت (ئاموزان و خالۆزا...)، پاشان خزماتی عصبه، پاشان خزمان به هۆی ژنخوایهوه، پاشان نزکی به هۆی وهلا و پهیمان بهستنهوه، پاشان دراوسی.

إبن بطال ئاماژه بهوه ئەكات که ئەمه له کاتیکیه که نهتوانریت به یهكجار مافی هه مویان بدریت.

باسی شه شه م / دهبارهی پێش خستنی مافی میرد، فهرمودهی عائشه هاتوه:

پرسیارم له پیغمبهری خودا کرد: کێ له هه موو کهس زیاتر مافی به سهر ئافرهتهوه ههیه؟ فهرموی: میردهکهی. وتم: ئەهی بو پیاو؟ فهرموی: دایکی.^١

صهنعانی ئەلئیت: لهوانهیه ئەمه تاییهت پێت به کاتیک که زیان به دایک و باوکه که بگات، لهو کاتهدا مافی ئەوان پێش مافی هاوسهرو میرد ئەخریت. ئەمهش تا فهرمودهكان هه مویان یهك بکهون له مانادا.

^١ عن عائشة رضي الله عنها: سألت النبي ص: أي الناس أعظم حقا على المرأة؟ قال: زوجها. قلت: فعلى الرجل؟ قال: أمه. أحمد والنسائي وصححه الحاكم. السنن الكبرى للنسائي، كتاب عشرة النساء، حق الرجل على المرأة (٧٩٠٦). وقال الألباني في ضعيف الترغيب (١٢١٢): ضعيف.

(١٨٢). من أنس رضي الله عنه عن النبي (صلى الله عليه وسلم) أنه قال:

والذي نفسي بيده لا يؤمن عبد حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه.

سویند به وهی گیانی منی به دهسته، هیچ بهنده یهک باوه پی ته واونابیت، هه تا ئه وهی بوخوی خوشی ئه ویت، بویراکه شی خوش بویت.

گیرمدهوی فهرموده که // صحیح البخاری، کتاب الإیمان، باب من الإیمان

ان يحب لأخيه ما يحب لنفسه، (١٣). صحیح مسلم، کتاب الإیمان، باب الدلیل علی ان من خصال الإیمان ان يحب لأخيه ما يحب لنفسه (٩٣).

سه ریاسه کان //

باسی یه که م / فهرموده که به نگه یه له سه رگه وهی مافی دراوسی و برا.

باسی دوهم / فهرموده که باوه له و که سه دائه رنیت که: ئه وهی بوخوی پی خوشه، بوی خه لکی تر پی خوش نیه.

به نام زانایان و لیکی ئه ده نه وه که باوه پی ته واونابیت. چونکه له بنه ماکانی شه ریه تدا یه که: که که سیک ئه و سیفه ته شی تیدا نه بیت، له ئیمان و باوه در ناچیت.

باسی سییه م / فهرموده که وشه خوشه ویستی به کار هیناوه و دیاری نه کرده چ شتیکی بوی خوش بویت. به نام له ریواتی نسائیدا دیاری کرده: هه تاکو چ خیریکی بوخوی ئه ویت، بو براکشی بویت.^١

زانایانیش ئه لین: مه به ست له خیر: خواپه رسته یه کان و کرداره ریپیدراوه کانه.

^١ حتی يحب لأخيه من الخير ما يحب لنفسه. السنن الصغرى النسائي، کتاب الإیمان وشرائعه، علامة الإیمان (٤٩٧٧).

إبن الصلاح ئەلئیت: ئەمەش لەو کردانە یە کە ئاسان نیە و قورسە. بەلام صەنعانی وەلامی ئەداتەو کە: بەو شیوەیە قورس نیە، چونکە ماناکە ی وایە: باوەری هیچ کامتان تەواو نابێت تا ئەو خێرە ی بۆ خۆی پێی خوشە، بۆ برا دینیە کەشی پێی خوش بێت. بە دەستەینانشی بەو ئەبێت کە: ئەو نێعمەتە ی خۆی هە یەتی براکەشی هە یبێت، بە بی ئەو ی بە نێعمەتە کە ی خۆی کەم ببێتەو. ئەمەش بۆ دئیکى ساغ ئاسانە. بەلام لە سەر کەسێک قورسە کە دئیکى نە خوشی هەبێت.

باسی چوارەم / وشە ی دراوسى موسلمان و بیباوەرو فاسق و هاوئ و دوژمن و خزم و بیگانە و نزیک و دوریش ئەگرتەو. هەر کەسێک هەموو ئەو سیفاتانە ی تێدا بێت، ئەو لە بەرزتریت پلەدایە. کەسیکیش زۆرتین سیفاتى تێدا بێت، وەك ئەو. هەتا ئەو کەسە ی کە یە ک سیفاتى تێدایە. هەر یەکیک لەوانەش بە پێی بارو دۆخی، مافی ئەدریتی.

لە فەرمودە ی جابردا هاتو: دراوسى سى جۆرە: یە کە میان تەنها مافی دراوسىتی هە یە، کە دراوسىیە ک هاوئ بۆ خودا پەیدا بکات. وە دراوسىیە کە دوو مافی هەبێت، ئەویش دراوسىی موسلمانە. وە دراوسىیە کە سى مافی هە یە، ئەویش دراوسىیە کە کە خزم بێت و موسلمان بێت: مافی موسلمانى و دراوسىتی و خزمایەتی هە یە.^١ بوخارى لە کتیبى الادب المفردا ئە یگرتەو: عبدالله کوپرى عمر مەپنکی سەر بېرى و بەشى بۆ دراوسى جوله کە کە ی نارد.^٢

^١ عن جابر: الجيران ثلاثة: جار له حق وهو المشرك له حق الجار. و جار له حقان، وهو المسلم. و جار له ثلاثة حقوق، جار مسلم له رحم. له حق الإسلام والرحم والجوار. الطبراني. ضعفه الألباني في السلسلة الضعيفة (٢٤٩٣).

^٢ أن عبدالله بن عمر ذبح شاة فأهدى منها لجاره اليهودي. الأدب المفرد، البخاري،

ئەگەر دراوسی برای موسلمان بوو، بۆ خووی چ خیریکی پی خوشه بۆ ئەویش پیی خوش ئەبیت. ئەگەر بی باوەریش بوو، پیی خوشه دراوسیکهی موسلمان بیت تا ئەو خیره ی له موسلمانیتیدایه لیی بیبەش ئەبیت.

باسی پینجەم / شیخ محمد ی کوری ئەبی جەمره ئەلئیت:

پاراستنی مافی دراوسی نیشانهی تەواوی باوەرە، و زیان گەیاندن پیی له تاوانه گەرەکانه. له فرمودەدا هاتو: کەسیک باوەری به خوداو پوژی دواپی بیت، زیان به دروسیکهی ئەگەیه نیت.

شیخ ئەلئیت: ئەم مافه له دراوسییه کەوه بۆ یه کیکی تر ئەگۆریت، به گۆیره ی چاک و خراپی دراوسیکه.

باسی شەشەم / مروقی بیباوەر به نەرمی ئیسلامی بۆ پون ئەکریتەوه و هان ئەدریت. فاسقیش به نەرمی و به شیوازی گونجاو، نامۆزگاری ئەکریت، وه کەم و کۆریه کانی دائه پۆشریت و به نەرمی پێگری لی ئەکات. ئەگەر ئەو شیوازه سوی هەبوو باشه. ئەگەر نا بۆ تەمی کردنی پشتی لی ئەکریت، و پیی ئەوتریت ئەوه هۆکاری پشت تێ کردنیه تی، تا وازی لی بهینیت.

باسی هەوتەم / له کاتی کدا مافی دروسیکان دژ به یه ک بون: مافی نزیکترین دراوسی پێش ئەخریت. هەر وه له فرمودە ی عائشەدا هاتو: وتم ئەی پیغمبەری خودا، دوو دراوسیم هیه، دیاری بۆ کامیان ببەم؟ فرموی: کامیان له ماله کەتەوه نزیکتره.^١

حیکمه تەکەشی ئەوه یه کە: دراوسی نزیک ئەزانیت چ کالایه ک ئەچیتە ئەو ماله وه، به لام دراوسی دورەکه وانیه.

^١ حدیث عائشة رضي الله عنها: قلت: يا رسول الله إن لي جارين فإلى أيهما أهدي؟ قال: إلى أقربهما بابا. صحيح البخاري، كتاب الشفعة، باب أي الجوار أقرب (٢١٦٧).

باسی ههشتهم/ ده‌بارهی سنوری دراسی، چهند رایه‌ک ههیه:

١. له هه‌موو لایه‌که‌وه تا ٤٠ مال.
٢. هه‌ر که‌سینک گویی له بانگ بوو ئه‌وه دراوسییه. ئه‌مه‌ش رای پیشه‌وا علیه.
٣. هه‌ر که‌سینک له گه‌لتدا نوژی به‌یانی له مزگه‌وت کرد، ئه‌وه دراوسییه.

(١٨٣). عن ابي ايوب رضي الله عنه، ان رسول الله (صلى الله عليه وسلم) قال: لا يحل لمسلم ان يهجر أخاه فوق ثلاث ليال، يلتقيان، فيعرض هذا ويعرض هذا، وخيرهما الذي يبدأ بالسلام.

هه‌نال نیه بو هه‌چ موسلمانیک سئ شهو زیاتر پشت بکاته‌براکه‌ی: به‌شیوه‌یه‌ک که‌به‌یه‌ک گه‌شتن، ئه‌م پشت بکاته‌ ئه‌وو، ئه‌ویش پشت بکاته‌ ئه‌م، چاکترینیشیان ئه‌وه‌یه له‌سه‌لامکردندا ده‌ست پیشخه‌ره.

گنهرمه‌وه‌ی فه‌رموده‌که‌ه // صحیح البخاری، کتاب الأدب، باب الهجرة (٥٧٤٩). صحیح مسلم، کتاب البر والصلة والآداب، باب تحريم الحجر فوق ثلاث (٤٧٧١).

سه‌ریسه‌گان //

باسی یه‌که‌م/ وشه‌ی هه‌نال نیه، واته‌ هه‌رامه. که‌واته: هه‌رامه له سئ پوژ زیاتر پشت له موسلمان بکه‌یت.

باسی دوهم/ فه‌رموده‌که‌ه ئه‌وه ئه‌گه‌یه‌نیته‌ که: تا سئ پوژ دروسته‌ قسه‌ی لی دابریته. حیکمه‌ته‌که‌شی ئه‌وه‌یه: توپه‌ بون و ئه‌خلاقی ناشرین، له ناخی مرو‌فدا هه‌یه، بو‌ناسانکاری بو‌ مرو‌ف و هه‌تا ئه‌و توپه‌یه‌ی به‌ سه‌ر ئه‌چینته‌ و دانه‌مرکینته‌وه، رینی پیندراوه‌ تا سئ پوژ پشت له‌ براکری بکات:

له پوژی یه که مدا: توریه یه که ی نامینیت، وه له دوه مدا: به خویدا
ئه چیته وه، وه له سییه مدا: داوای لیبوردن ئەکات. له وه تیپه ری و زیاتر
بوو، دهست دریزی کردنه سهر مافی برایه تیه.

باسی سییه م / پشت هه لکردن به وه لیکداوه ته وه که هه ردوکیان به یه ک
ئه گهن و نه و پو ئەکات به و لاوه، نه میش پو ئەکات به و لاوه. دیاره له
زۆربه ی کاتدا له کاتی به یه ک گه شتندا به و شیوه یه یه.

باسی چواره م / ده باره ی نه مانی ساردی نیوانیان و تازه کردنه وه ی
په یوه ندی، چهند رایه ک هه یه:

پای یه که م: نه مانی پشت هه لکردنه که به سه لام کردن ئەبیت. ئەمهش
پای جمهورو مالیک و شافعیه. به به لگی:

ا. فرموده باسلینکراوه که.

ب. فرموده ی: فاشت بونه وه ی به وه ئەبیت که بیت و سه لامی

لیبکات.^١

پای دوه م: ئەگهر پچراندنی قسه ئازاری به به رامبه ره که ی ئەگه یاند،
ئه وه سه لام کردن به ته نها به س نیه، به لکو ئەبیت قسه شی له گه ل
بکات، بگهریته وه بارودوخی پیشوو. ئەمهش پای احمد و ابن القاسمه.

پای سییه م: سهیری بارودوخی که سی به رامبه ره ئەکریت: ئەگهر به قسه کردن له
گه لیدا زیاد له سه لام کردن، دلی چاک بووه وه هۆکاری پشت هه لکردنه که نه ما،
ئه وه زۆر باشه. ئەگهر پیوستی به وه نه بوو، ته نها سه لام کردنه که به سه.

باسی پینجه م / حوکی سی پوژ زیاتر:

ابن عبدالبر ئەبیت: کو دهنگن له وه دا که: ئەگهر قسه کردن له گه ل
که سینکدا زیان به دین ئەگه یه نیت، یان زیانی بو خودی که سه که یا

^١ ما رواه الطبرانی من طریق زيد بن وهب عم ابن مسعود في أثناء حديث موقوف: ورجوعه أن ياتي فيسلم عليه. قال الألباني في صحيح الترغيب (٢٧٦٤): حسن الإسناد مقطوع.

ماله كهی نهگه یه نیت، له و كاته دا دروسته له سی پوژ زیاتر قسه ی لی دابرنیت، چونكه جیابونه یهك به شیوه یه کی جوان، باشتره له تیکه لبونیک زهره ری به دوا دا بیت.

له ناو زانا پینشوه کانیشدا هاوه لآن و دوا ی نه وانیش، پویداوه كه پشتیان له یه كتری كردوه. نه وانیش بیانوی خو یان هه یه، و نیمه ش گومان ی باشیان پی نه بهین. له ناو مروقه کانیشدا جیاوازی را هه نه بیت.

(١٨٤). عن ابن مسعود رضي الله عنه قال: قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): من دل على خير فله مثل أجر فاعله..

كه سیک رینمویی بکات بو چاکه، وهك نه جامده ری کاره که، چاکه ی بو نه نوسریت.

گینر مهوه ی فه رموده که // صحیح مسلم، کتاب الإمارة، باب فضل إعانة الغازي في سبيل الله بمرکوب (٣٦٢٠).

سه ریاسه کان

باسی یه که م / نیشانده ری کرداری چاکه وهك چاکه که ره که، پاداشتی بو نه نوسریت، به به لگه ی:

١. فه رموده باسلیکراوه که.

٢. فه رموده ی: (كه سیک له دینی ئیسلامدا کرداریکی چاکه یهك دابهینیت، پاداشتی خو ی و هه ر كه سیک ئیش به و کرداره ی نه و بکات ، وه نه گریت)^١

^١ من سن سنة حسنة في الإسلام، كان له أجرها وأجر من عمل بها. صحیح مسلم، کتاب العلم، باب من سن سنة حسنة أو سيئة ومن دعا إلى هدى أو ضلالة.

باسی دوهم / رینیشاندان بهوه هبیت که : به کهسیک بلیت کرداری چاکه بکات، هروهه رینمویی کهسیک بکات که بهد وای چاکه کردندا نهگه ریت، هروهه ناموژگاری کردن و بیرخستنوهو دانانی زانستی بهسود.

باسی سینیهم / وشهی (خیر) چاکه کردن، نیشاندانی چاکه نهگرتیهوه، بو دنیا بیت یا بو قیامت.

وتهی نهوهوی چه ند جوانه و ماناکانی ناشکراوو رینیشان دهری چاکهی دنیاو قیامتته...

(١٨٥). عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): من تشبه بقوم فهو منهم..

کهسیک خوئی به کو مه لیک بشوبهینیت، لهوان نه ژمیرد ریت.

گیرومدهوی فهرموده گه // سنن ابي داود، کتاب اللباس، باب فی لباس الشهرة (٣٥٦٧). وصححه ابن حبان. وفيه ضعف وله شواهد. وقال الالباني في الإرواء: حسن صحيح (١٢٦٩).

سه ریاسه کان

باسی یه گه م / فهرموده که به لگهی نهوهیه: هر کهسیک خوئی به بی دین و فاسقه کان بشوبهینیت، لهوان نه ژمار نه کریت. یان به بیباوه رن و بیدعه چیه کان له هر کرداری کدا که تایبته بیت بهوان : جل پوشین بیت یا سواری بیت یا هه نسوکوت بیت.

باسی دوهم / نه لین: نه گهر به بیباوه ران شو بهاند له پوشاک له بهر کردنداو، باوه ریشی وابوو که وهک نهوانه، نهو کهسه بیباوه ر نه بیت.

نه گهر باوه رپی وا نه بوو، جیاوازی را هیه لای زانایان:

هه ندیک پییان وایه بیباوه ر نه بیت و پروکه شی فهرموده کهش نهوه نه خوازیت.

هه ندیکش نه لین: بیباوه ر نابیت، به لام ته مبی نه کریت.

(١٨٦). عن سهل بن سعد قال: جاء رجل إلى النبي فقال: يا رسول الله دلني على عمل إذا عملته أحبني الله وأحبنى الناس، فقال: إزهد في الدنيا يحبك الله، وإزهد فيما عند الناس يحبك الناس.

پیاویک هاتهلای پیغه مبهرو وتی: نهی پیغه مبهری خوا، کاریکم پی نیشانده نه گهر کردم، خواو خه لکی خوا خوشی بویم. فهرموی: له دنیا بی ئومید به، خوا خوشتی نهویت. وه له سامانی خه لکیش بی ئومید به (چاو مه بره مالی خه لکی)، خه لکی خوشتی نهویت.

گنبره رموی فهرموده گه // سنن ابن ماجه، کتاب الزهد، باب الزهد في الدنيا (٤١٣٥)، وقد حسنه النووي لشواهد. وصححه الألباني في السلسلة الصحيحة (٩٤٤).

سهریاسه کان

باسی یه گهم / فهرموده که به لگه یه له سهر گهره یی و به ریزی زوهد و دنیا نه ویستن. نه مش هؤکاریکه بو به دهسته یانی خوشه ویستی خودا و خه لکی. چونکه:

که سیک بی ئومید بیت له مال و سامانی خه لک، نه وانیش خوشیان نهویت، له بهر نهوهی خه لکی و پراهاتون که به لایان قورسه داوایان لیبریت، که سیک چاوی له سهره تیان بیت.

باسی دوهم / ناساییه نه گهر به دوا ی نهو هؤکارانه دا بگهریت که خوشه ویستی خه لکی به دواوه یه، به لکویان سوننه ته یا واجبه. به به لگه ی:

١. فهرموده باسلیکراوه که.

٢. فرموده‌ی: (سویند بهو که سهی گیانی منی به دهسته، باوه پرتان ته‌واو نابیت تا به کتریتان خوش نه‌ویت).^١

٣. پیغمبه‌ری خودا هانی داوین بؤ بئاو کردنه‌وهی سه‌لامکردن که هؤکاری خوشه‌ویسته. وه دیاری به‌خشینیش. هه‌روه‌ها هه‌ر هؤکاریک که خوشه‌ویستی مسؤگه‌ر بکات.

(١٨٧). عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبًا، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وَإِذَا أُوْتِمِنَ خَانَ..

نیشانه‌ی دوپوو سیانه: کاتیک قسه‌ی کرد درؤئه‌کات، وه که‌په‌یمانی دا نایاته‌سه‌ر، وه که‌به ده‌ستپاک دانرا ناپاکی نه‌کات.

گی‌ره‌ره‌وه‌ی فرموده‌گه // صحیح البخاری، کتاب الایمان، باب علامة

المنافق (٣٣). صحیح مسلم، کتاب الایمان، باب بیان خصال المنافق (١١٨).

سه‌ریسه‌کان //

باسی یه‌که‌م / دوپوو که‌سینکه باوه‌ر ده‌رئه‌خات و، بیباوه‌ری نه‌شاریته‌وه.

باسی دوهم / فرموده‌که به‌لگه‌یه له سه‌ر نه‌وه‌ی: هه‌ر که‌سینک سیفاتیک له‌وانه‌ی تیندا بییت، نه‌وه سیفاتیک دپروه‌کانی تیدایه. نه‌گه‌ر هه‌موو سیفاته‌کانی تیندا بوو، نه‌وه که‌سینکی دپروه. با باوه‌ریشی به‌هه‌موو نه‌حکامه‌کانی نیسلام هه‌بییت.

باسی سییهم / له فرموده‌که‌دا نارونیه‌ک هه‌یه له‌وه‌دا که: نه‌م سیفاتانه له‌وانه‌یه له مرؤقی باوه‌رداریشدا هه‌بن. له به‌ر نه‌وه زانایان له مانا که‌یدا چه‌ند رایه‌کیان هه‌یه:

^١ والذي نفسي بيده لا تؤمنوا حتى تحابوا. مسند أحمد، مسند العشرة المبشرين، مسند الزبير بن العوام (١٣٧٩).

رای یہ کہم: ئەم سیفاتان سیفاتی دوپون، ھەر کەسیکی باوھ پدار ئەو سیفاتانەئە تیدا بیئت، وەك دوپوو وایە بە مەجازی. چونکە دوپو کەسیکە پیچەوانەئە ناخی خۆیی ئاشکرا ئەکات. ئەو ھەش لە ھەلگری ئەم سیفەتانەدا ھەیە. دوپوھ کەیشی بەرامبەر ئەو کەسە یە کە قسەئە لە گەل کردوھ و پەیمانئە پێداوھ، شەپەئە لە گەلدا کردوھ، نەك دوپو بیئت بەو مانئەئە کوفر بشارئەتوھو باوھەر دەر بخت.

نەو ھوئە ئەئیت: ئەمە رای زۆرئەئە لئیکۆلەرەوانە. صەنعانئیش ئەئیت: ئەمە رای دروستە.

رای دوھم: ئەم فەرمودەئە دەر بارەئە دوپوھ کانی سەر دەمئە پیغەمبەرئە خودا و تراوھ، ئە یانوت باوھەرمان ھەئە و درۆیان ئەکرد، وە پیغەمبەرئە بۆ نئیردرا بەئام خیانەتئە لئیکرد. وە پەیمانئە دا کە دین سەربخەن، بەئام غەدرئە کردو پەیمانئە شکاند. وە لە شەپەرەکانئە پوی رەشی خۆیان نیشان ئەدا. ئەمەش رای سەعیدئە کوپئە جوپەئە عەتای کوپئە رەباحە. ھەر و ھەا حەسەنئیش بۆ ئەم رایە گەراپەرە کاتئە پیچەوانەئە ئەم رایەئە ھەبوو. ھەر و ھەا ئەم رایە لە ابن عباس و ابن عمر ئەگێرئەوھ کە لە پیغەمبەرئە خودا ئەیان گێراوھتەوھ. قازی عیاض ئەئیت: زۆرئەئە زانائەئە فئقھ لە سەر ئەم رایەن.

خەتابئە لە ھەندئەئە گێرئەتەوھ کە: فەرمودە کە لە پیاوئەئە ديارئە کر او دا و تراوھ: پیغەمبەرئە خودا بەراشکاوی رۆبە پویان ئەئەبوھوھ و پئیان بئیت تو دوو رۆوی. بەئکو تەنھا ئامازەئە بۆ ئەکرد.

رای سئەئەم: خەتابئە ئەئیت: فەرمودە کە بۆ ئاگادار کردنەوھئە موسلمانە کە وریابئیت ئەم سیفاتانەئە تیدا نەبئیت کە بەرھو وی ئەبیات. بۆ پشئگیری ئەم رایەش چیرۆکی ثعلبە ئەھئیتتەوھ کە خوای گەرھ دەر بارەئە ئەفەر موئیت: ﴿فَاعْقِبْهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾ (التوبة: 77).

ئەم پیاوھ پەیمان شکاندن و درۆکردن بەرھو بئباوھەرئە برد.

(١٨٨). عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ..
وریا بن له گومان بردن، چونکه گومان دروترین قسه یه.

گنبر مرموی فہرمودہ گہ // صحیح البخاری، کتاب الوصایا، باب قول الله تعالى: من بعد وصية. صحیح مسلم، کتاب البر والصلوة والاداب، باب تحريم الظلم (٤٧٧٤).

مانای وشہکان // الظن: ئه و خہیالہ یه کہ به سہر دہرونی مروؤفا دیٹ، کہ ئه گہری راست و پوچیشی تیدا یه و، بریاری له سہر دہکریٹ و پشٹی پی ئه بہ ستریٹ.

سہریاسہ کان

باسی یه گہم / دہریارہی مہ بہ ست له وشہی ناگادار کردنہ وه له فہرمودہ کہ دا، چہند رایہک ہہ یه:

رای یه کہم: ناگادار کردنہ وه یه له گومانی خراب بردن بہ موسلمان، وهک خوای گہورہ دہ فہرمویٹ: ﴿اجتنبوا كثيرا من الظن﴾ الحجرات: (١٢).

رای دوہم: ناگادار کردنہ وه و ریگری کردن له دروست کردنی توہمت، بہ بی پاساو. وهک ئه وهی کہ سیک توہمتی خراب بدریٹہ پالی، له کاتیگدا ہیچ خرابہ یه کی لی دہرنہ کہ وتوہ. ئه مہش رای خہتابیہ.

رای سییہم: ناگادار کردنہ وه له بہ دوادا چونی توہمت و سور بون له سہری بہ لام ئه گہر توہمتہ کہ بہ خہیالیہا ہات و جیگیر نہ بوو لای، ئه وه چاوپوشی لیگراوہ، وهک له فہرمودہ کہ دا ہاتوہ: خوای گہورہ چاوپوشی کردوہ له و خہیالہی بہ دہرونی ئوہمتہ کہ یدا دیٹ، ئه گہر دہری نہ بزن و ئیشی پی نہ کن.^١

^١ تجاوز الله عما تحدثت به الأمة أنفسها ما لم تتكلم أو تعمل. مسند أحمد، مسند بني هاشم، مسند أبي هريرة (٩٣٤١).

باسی دوم / فرموده که دهربارهی که سیکه که: جنیوو خراپه ی لی

دهرنه که وتبیت. به نام هم ره هاییه ش بهم فرمودانه نه به ستریته وه:

ا. (به گومانی خراپ خوتان له خه لکی بیارینن).^۱

ب. (گومانی خراپ حرامه).^۲

ج. فرموده ی: (له براكهت همین مه به با له تیره ی به کریش بیت).^۳

باسی سییه م / زومه خشه ری، گومان خراپ نه کات بهم به شانیه ی خواره وه:

۱. واجب: بریتیه له گومانی باش بردن به خوی گوره.

۲. حرام: گومانی خراپ بردن به خودا، وه به هر موسلمانیک که له

نه صلدا دادپه روره. نه وه ش مانای فرموه که یه: إياکم والظن..

۳. سوننه ته: گومانی چاک بردن بهو موسلمانانه ی که له نه صلدا

دادپه رورن.

۴. دروسته: وه که ته ی نه بوبه کر به عائشه ی کچی، کاتیک گومان

که وته دلیه وه که له سکی خیزانه که یا دوو مندا ل ه بیت. بویه

فرموی: نه وه ی له سکیدایه، یا دوو براكه تن، یا دوو

خوشکه که تن.^۴

نمونه ی تریش: گومانی خراپ به که سیک که به تیکه لی شوینی

خراپ و ناشکرا کردنی تاوان به ناوبانگه. نه وه حرام نیه گومانی

خراپی پی بریت، چونکه خوی پیناسه ی خوی نه کات. هر که سیک

^۱ إحتسوا من الناس بسوء الظن. قال الشوكاني في الفوائد المجموعة: روي مرسل مرفوعا، وكلها ضعيفة (٢٥٨).

^۲ يحرم سوء الظن. قال الصنعاني: كل طريقه ضعيفة وبعضها يقوي بعضها. سبل السلام ٢٨٦ / ٤
^۳ أخوك البكري فلا تأمنه. سنن أبي داود، كتاب الأدب، باب في الحذر من الناس، (٤٢٨٢).
وضعه الألباني في ضعيف سنن أبي داود (٤٨٦١).

^۴ إنما هما أخواك وأختاك. صححه الألباني في إرواء الغلیل (٦١/٦). البدر المنير لابن الملقن (١٤٤/٧).

خوئی پەردەپۆش بکات، تەنھا گومانی چاکەیی پێ ئەبریت. کەسیکیش بچیتە شوینی خراب، تۆمەتی بو دروست ئەکریت. کەسیکیش تاوانی خوئی ئاشکرا بکات، گومانی خراپی پێ ئەبەین. ئەو خالەیی کە ئەم جوۆرە گومانانە لە یەکتەری جیا ئەکاتەو ئەو یە: هەر گومانیک نیشانەیی راست و هوئی ئاشکرای نەبوو، ئەو گومانە حەرامە و پێویستە لێی دوربکەوینەو. ئەو هەش لە کاتیکیدا یە گومانلیکراو چاکیی و باشی لێ بینرایت.

و هەر کەسیک لە پرۆکەشدا ئەمانەت و دەست پاکی لێ بینرایت، حەرامە گومانی خیانهتی پێ بریت. بە پێچەوانەیی ئەو کەسە کە بە گومان لە ناو خەلکدا ناوی دەرکردو.

باسی چوارەم/ فەرمودەیی (فإن الظن أكذب الحديث) ، گومانی ناوناو بە قسە، چونکە قسەیی ناو دل و دەرونە.

هەر بۆیە گومانیش درۆترین قسەییە، چونکە درۆ پێچەوانەیی واقعە بێ پشت بەستن بە نیشانە. ناشرینی درۆیش ئەوەندە ئاشکرایە پێویست بە دەرخستن ناکات.

گومانیش خاوەنەکەیی و ئەزانیت، پشتی بە شتیک بەستو. کەسی گویگریش زۆر کات نازانیت بەرامبەرەکەیی درۆزنە. بۆیە ناوناو بە درۆترین قسە.

(١٨٩). عن عائشة رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اللَّهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ أُمَّتِي شَيْئًا فَشَقَّ عَلَيْهِمْ، فَاشْتَقَّ عَلَيْهِ..
خوابه، هر که سینک کاروبارینکی نوممه ته که ی منی گرته ده ست و قورسی کردله سه ریان، توش توند به له گه لیا.

گیرموموی فهرموده که // صحیح مسلم، کتاب الإمارة، باب فضیلة الإمام العادل و عقوبة الجائر (٣٥١٥).

مانای وشه کان / شق عليهم توشی نار هه تیان نه کات.

سه ریسه کان //

باسی یه که م / نزا کردنی پیغه مبهه لیان به توش بونی نار هه تی، به رامبه ره به کرداره که یان. نار هه تی دنیا و قیامه تیش نه گرتیه وه.

باسی دوهم / فهرموده که به لگه ی نه وه یه که: له سهه کار به ده ست پیویسته ناسانکاری بکات له کاروباری ژیرده سه ته کانی، ونه رم و نیان بیته له گه لیان، وچاوپوشی بکات له گه لیاندا، پوخصه ت نه که عه زیمه ت به کار به نیته، تا کو نار هه ت نه بن. نه وه یان له گه ل بکات که هه ز نه کات خوی گه ره له گه ل نه ودا بیکات.

(١٩٠). عن أبي ذر رضي الله عنه، عن النبي (صلى الله عليه وسلم) فيما يرويه عن ربه، قال: يا عبادي إني حرمت الظلم على نفسي، وجعلته بينكم محرماً، فلا تظالموا..
 خواى گهوره نه فرموده: نهى بهنده كانم، من ستمم له سر خوم حرام كرده، له نيوانى ثيوه شدا به حرامم داناوه، كه واته ستمم له به كترى مه كهن.

گيرموده ي فرموده كه // صحيح مسلم، كتاب البر والصلة والآداب، باب

تحريم الظلم (٤٨٠٢)

سه رياسه كان //

باسى يه كه م / نه فرموده يه له فرموده قودسيه كانو، فرموده ي خواى گهوره يه.

باسى دوهم / التحريم له زمانى عه ره بييدا واته قه ده غه كردنى شتيك. له شه رعيشدا، نه وكرداره يه كه بكه ره كه ي شايانى سزايه. به لام نه مانايه بو خواى گهوره دوره، مه به ستمى فرموده كه ش نهويه كه خواى گهوره دوره له ستم كردن.

باسى سئيم / ستم كردنى خواى گهوره مه حاله، چونكه ستمم واته: هه لسوكه و تكردن له مولكى خه لكيدا، تيه پراندى سنور. هه ردوكيشيان بو خواى گهوره مه حاله، چونكه خوى خاوهنى هه موو جيهانه و هه لسوپنه رى وردو درشتمى كاروباره كانيه تى. خواى گهوره نه فرموده: ﴿وما ريك بظلام للعبيد﴾ {فصلت: ٤٦}. وه له فرموده كه يشدا هاتوه: إني حرمت الظلم على نفسي.

باسى چوارهم / فرموده ي فلا تظالموا دوپا تكرندن وه يه بو فرموده ي وجعلته بينكم محرماً.

باسى پنجم / ستم كردن له پيوانه ي ژيريدا بيژراوه، شه ريعه تيش بيژراوترى كرده و، هه ره شه ي سزادانى بو كرده، وه كه نه فرموده ي: ﴿وقد خاب من حمل ظلماً﴾ {طه: ١١١}.

(۱۹۱). عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَتَدْرُونَ مَا الْغَيْبَةُ؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: ذَكَرَكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ. قَالَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ؟ قَالَ: إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ إِغْتَبْتَهُ، وَإِنْ لَمْ تَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهْتَهُ..

فهرموی: نه زانن غه بیهت چیه؟ وتیان: خواو پیغنه مبه ره که ی زان اترن. فهرموی: باسکردنی براهه ته به وهی پیی ناخوشه. ناماده بویهک وتی: نه گهر له براهه مدا نه وه هه بوو که من باسم کردوه؟ فهرموی: نه گهر تیایدا بیت، نه وه غه بیهتت کردوه. نه گهر تیای نه بیت، نه وه بوختانه (قسه مه لبه سننه بوی).

گنبره رموی فهرموده که // صحیح مسلم، کتاب البر والصله والأدب، باب تحريم الغيبة (۴۸۱۸).

سه ریاسه کان

باسی یه گهم / فهرموده که لیكدانه وهی دهسته واژه ی (الغیبة) یه له نایه تی ﴿وَلَا يَغْتَبُ بَعْضُكُم بَعْضًا﴾ {الحجرات: ۱۲}.

باسی دوهم / الغیبة له وشه ی الغیب (نادیار) وه رگیراره، چونکه له پاشه مله و به نادیار ی نه کریت.

له شه رعیشدا، دوپرا له باره ی مانا که یه وه هه یه:

یه گهم: باسکردنی براهه ی به ناماده بونی خووی یا ناماده نه بونی، به شیویهک که پیی ناخوش بیت، به به لگه ی: (ذکرک اخاک بما یکره) له فهرموده که دا. غه زالیش هه مان لیكدانه وهی هه یه، وهک نه وهی نه لیت: باسکردنی مروقه به شیویهک پیی ناخوش بیت، له باره ی جهسته ی، یا دینی، یا دهرونی، یا نه خلاق ی، یا سامانی، یا باوکی یا کوپی

یا هاوسه‌ری یا خزمه‌تکاری یا جولانه‌وه‌ی یا دلخوش‌بون‌ی یا
دلناخوشی، یا شتیت‌ر که باسکردنی پیناخوش بیت، به‌ده‌رپرین یا ئامازه.
دوهم: غه‌یبه‌ت کردن ته‌ن‌ها له‌پاشمله ئه‌بیئت، تا له‌گه‌ل مانا
زمانه‌وانیه‌که‌یدا یه‌کبگریته‌وه، به‌به‌لگه‌ی:

ئهو فرموده‌یه‌ی دراوه‌ته‌ه پال پیغه‌مبهر (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ)، که فرموده‌یه‌تی: ما کرهت ان تواجه به اخاك فهو غيبة. ^۱ شتیک حه‌ز
نه‌که‌یت پوبه‌رو به‌براکه‌تی بلیئت، ئه‌وه غه‌یبه‌ته. ئه‌م فرموده ئه‌گه‌ر
راست بیئت فرموده‌که‌ی ابوهریره تایبه‌ت ئه‌کات.

لیکدانه‌وه‌ی زانایانیش به‌لگه‌ی ئه‌م بۆچونه‌یه، لیکدانه‌وه‌ی هه‌ندیکیش
بۆی ئه‌وه‌یه‌که‌:

ا. باسکردنی عه‌یبه‌که‌یه له‌پاشمله.

ب. به‌خرایی باسی براکه‌ت بکه‌یت له‌پاش مله، ئه‌گه‌ر تیاشی بیئت.

باسی سینه‌م / نه‌وه‌وی ئه‌لیت:

نمونه‌ی تری غه‌یبه‌ت، وه‌ک پوشاندن و له‌که‌دارکردن له‌وتسه‌ی
نوسه‌راندا، کاتیک ئه‌لین: که‌سیک که‌ خوی به‌زانا دانه‌نیئت وتی، هه‌ندیک
که‌س که‌ له‌سه‌ر پیاوچاکان ئه‌ژمیردرین... وه‌ هه‌ندیک ده‌سته‌واژه‌ی تر
که‌ ئه‌زانریت مه‌به‌ست چیه‌ لئی. هه‌روه‌ها له‌کاتی باسکردنی که‌سیک
بو‌تریت: خوالیمان خوش‌بیئت، یا خواته‌وبه‌مان لئی وه‌رگریت، یا
خواسه‌لامه‌تمان بکات....

باسی چواره‌م / باسکردنی عه‌یب به‌ره‌و پوو حه‌رامه، چونکه ئه‌بیته هوی
نازاردانی، ئه‌گه‌ر غه‌یبه‌تیش نه‌بیئت.

باسی پینجه‌م / مه‌به‌ست له‌(اخاک) له‌فرموده‌که‌دا: برای دینیه.

^۱ الجامع فی الحدیث لابن وهب، هذا کتاب الصمت، فی الکلام لما لا ینبغی ولا یحسن عن ابن
شهاب عن رسول الله (۲۳۰)... وضعفه الالبانی فی ضعیف الجامع (۵۱۲۹).

ههلبژاردنی وشه‌ی برا بوی، راکیشانی غه‌یبه‌تکهره بۆ لای غه‌یبه‌تکراو، چـونکه‌ئه‌گه‌ربرای بیئت، باشـتر وایه به‌سـوزبیئت بۆی، ونه‌ینیه‌کانی داپۆشی و، پاساو بۆ عه‌یبه‌کانی بیئیته‌وه، نه‌ک بۆ لای بکاته‌وه.

باسی شه‌شهم / وشه‌ی (أخاک) له‌فه‌رموده‌که‌دا به‌لگه‌ی ئه‌وه‌یه‌که‌:
 غه‌یبه‌تکردنی ناموسلمان دروسته‌. ابن‌المنذر ئه‌لیت: فه‌رموده‌که‌ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی: که‌سیک برات نه‌بیئت جوله‌که‌ یا گاور یا بدعه‌چیه‌ک که‌له‌ئیسلام ده‌ریکردبیئت، غه‌یبه‌تکردنی دروسته‌.

باسی هه‌وتهم / فه‌رموده‌ی (بمایکره‌) ئه‌وه‌ ئه‌گه‌یه‌نیئت که‌: کاتیك باسکردنه‌که‌ی پی ناخۆش نه‌بیئت وه‌ک ئه‌وانه‌ی خراپه‌کارن و داوین پیسن، غه‌یبه‌ت نیه‌.

باسی هه‌شتم / هه‌رامبونی غه‌یبه‌تکردن له‌شه‌رعدا جینی گومان نیه‌، ویه‌کران له‌سه‌ری.

به‌لام زانایان ده‌رباره‌ی ئه‌وه‌ی که‌گوناھی گه‌وره‌یه‌ یا بچوک، دووپایان هه‌یه‌:

یه‌که‌م: له‌گوناهه‌ گه‌وره‌کانه‌، قرطبی ئه‌لیت: یه‌که‌ده‌نگی هه‌یه‌ له‌وباره‌یه‌وه‌، به‌به‌لگه‌ی:

فه‌رموده‌ی (إن دماءکم و أموالکم علیکم حرام) ^١ خوین و مالتان له‌سه‌ر یه‌کتر هه‌رامه‌.

زکشی ئه‌لیت: سه‌یره‌ که‌سیک خواردنی مرداره‌وه‌ بو، به‌گه‌وره‌ دائه‌نیئت. و غه‌یبه‌ت به‌گوناھی گه‌وره‌ دانانیئت. هه‌رچه‌نده‌ خوای گه‌وره‌ غه‌یبه‌تی وه‌ک خواردنی گوشتی مروقی مردوو داناوه‌.

^١ ذکره‌ الشوکانی فی کتاب الفتح الربانی و صححه‌ (٨ / ٢٩٩٩).

فهرموده کانیث که باسی غه یبته نه کهن زورن و به لگه ن له سه ر
حه رامبونی.

دوهم: گوناھی بچوکه، به رای غه زالی و خاوه نی کتیبی العمدة. نه وزاعی
ئه لیت: جگه له م دوزانایه که سی تر له سه ر ئه م رایه نیه.

باسی نویه م / زانایان شه ش خالیان له غه یبته جیا کردو ته وه:

یه که م: شکات کردن / دروسته سته ملیکراو بلیت: فلان که س سته می
لیکردوم، مائی بردوم، یا سته مکاره، به نام لای که سیک باسی بکات
که توانای لابردنی یا سوکردنی سته مه که ی هه بیت، به به لگه ی:

هیند لای پیغه مبه ر (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شکات له ابوسفیانی
هاوسه ری نه کات وئه لیت: پیاویکی چروکه.^١

دوهم: باسکردنه که، یارمه تیده ری گوړینی خراپه یه ک بیت، ولای که سیک
باسی بکات که توانای گوړینی هه بیت، بلیت: فلان که س نه وه ی کردوه
به رامبه ر که سیک، وه به ناشکرا خراپه رائه گه یه نیت.

سینهم: پرس کردن (وه رگرتنی رای شرع)، به زانایه ک بلیت: فلان که س
سته می لیکردوم، چوئن نه توانم خو می لی رزگار بکه م؟ به لگه ش بو نه وه:
ناتوانیت بی باسکردنی که سه که خو ی بیاریزیت له چونه ناو حه رامه وه.

چوارهم: ناگادار کردنه وه ی موسلمانان تا نه خه له تین پیی، وه ک باسی
لایه نی خراپه ی راوی فهرموده کان وشایه ت وکه سیک وانه ئه لیته وه،
وه که سیک فه توا نه دات، به نه زانی. به به لگه ی، فهرموده ی: بس احو
العشيرة.^٢ وه فهرموده ی (اما معاوية فصعلوك لا مال له، واما ابوجهم فلا
يضع عصاه عن عاتقه)^٣ کاتیک به فاتمه ی کچی قه یسی وت، کاتیک ویستی
رای پیغه مبه ر وه رگرت، باسی خوازینی معاویه و ابوجهم ی کرد.

^١ صحیح البخاری، کتاب البیوع، باب من اجری امر الأمصار علی ما یتعارفون بینهم (٢١٢٥).

^٢ صحیح البخاری، کتاب الادب، باب لم یکن النبی صلی الله علیه وسلم، فاحشا (٥٧٠٨).

^٣ سنن ابي داود رقم (٢٢٨٤). وسکت عنه.

پینجهم: باسکردنی ئه وانهی به ناشکرا خراپه ئه کهن، دروسته تهنهها بهو سیفته به باسبکرین که به ناشکرا ئه یکهن . به به لگهی: فه رموده ی (اذکروا الفاجر) ^۱ باسی خراپه کار بکهن .
 شه شه م: ناساندنی که سیک که به عیبه کانیه وه ئه ناسریت، وه که یه ک که له چارر ، شهل ، چاو په روپوشاوی . ناوهینانه کهش بو باسی که موکوری غه یبه تکردن نه بیئت .

(۱۹۲). مِنْ حَدِيثِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ رَفَعَهُ: لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ وَلَا اللَّعَّانِ وَلَا الْفَاحِشِ وَلَا الْبَذِيءِ..

ئیماندار تانه دهره له عنه تکهرو داوین پیسی ودهم پیسی نیه .

۲. عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ):
 إِنْ اللَّهُ يُبْفِضُ الْفَاحِشَ الْبَذِيءَ.

خوای گه وره رقی له داوین پیسی دهم پیسه .

گیڕه رموده ی فه رموده که // ۱. سنن الترمذی، الذبائح، ابواب البر والصلة عن رسول الله، باب ما جاء في النميمة (۱۹۸۳)، وه به حه سه نی داناره، حاکم یش به صحیحی داناره .

۲. ترمذی گیڕاویه ته وه وه به صحیحی داناره . ئه لبانیش به صحیحی داناره . صحیح الجامع (۱۳۵).

مانای وشه کان // البغض: رقلیبون، پینچه وانهی خو شویستن . الطعن؛ جنیودان . البذیء؛ قسه ی ناشرین . اللعان؛ صیغه ی مبالغه یه، واته: زور له عنته به کار نه هیئیت .

^۱ ضعفه الألبانی فی ضعیف الجامع (۱۰۴).

سه ریاسه کان //

باسی یه کهم / بق لیبونی خوا بوبه نده کانی، واته خوش

نه ویستنه. مه به ستیش لی، سزادان وریزلی نه گرتنیانه.

باسی دوهم / مبالغه و زیاده رویی له له عن دا مه به ست نیه، چونکه له عنه ت

به کارهینان کهم و زوری حرامه.

باسی سییه / فه رموده باسلیکراوه که، پیمان نه لیت که جنیودان وتانه دان

له سیفاتی موسلماننی ته و او نیه، جگه له له عنته کردنی

بیواهر، ناره قخورو، که سیک له عنته له خواو پیغه مبه ره که ی بکات (ئه مانه

به دهرن له نه هیه که).

(١٩٢). عَنْ خَدِیْجَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ):

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَاتٌ..

دوزبان ناچیته به هه شته وه.

گنیه ره وهی فه رموده که // صحیح البخاری، کتاب الادب، باب ما یکره من

النمیمة (لا یدخل الجنة قتات) (٥٧٣٢). صحیح مسلم، کتاب ایمان، باب

بیان غلظ تحريم النمیمة (١٨١).

مانای وشه کان // القتات: النمام قسه هینه رو بهر، دوزبان، وتراوه:

له نیوان نه م دو وشه یه جیاوازی هیه:

النمام: نه و که سه یه له سه ره تای به سه ره اته که وه ناماده یه، پاشان

نه یگه یه نیت. القتات: به دزیه وه گوئی نه گریت و که س پیی نازانیت، پاشان

قسه که نه گوینزیتته وه.

سه ریاسه کان //

باسی یه کهم / النمیمة واته: گواستنه وهی قسه ی خه لک بو یه کتری،

به مه به ستی نازاوه نانه وه.

باسی چوارم/ الحافظ المنذري نهئیت: موسلمانان یه کدهنگن لهوی که
دوو زمانی حرامه و له گه وره ترینی تاوانه لای خوی گه وره.

له قسه کانی غه زالی دا بومان دهرئه که ویت، نه گه ر به نیازی ناژاوه نانه وه
بوو، نه وکاته دوو زمانی نه بیته تاوانی گه وره.

باسی پینجه م/ له وانه یه قسه هینان فه رزییت، کاتیک گویت له که سینکه
نیه تی خوی له نازاردانی که سینکه به ناهق ناشکرا نه کات. نه ویش
که سه که ناگادار نه کاته وه. نه گه ر توانرا بی ناوهینانی خاوه نه که ی
قسه که بگه یه نریت، باشه. نه گه ر نا ناوی که سه که ش نه هی نریت.

(١٩٤). عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ):

طُوبَى لِمَنْ شَفَلَهُ مَيْبَةُ عَنْ عُيُوبِ النَّاسِ..

طوبیا بۆ ئه و که سه ی به هوی سه رقالبون به عیبی خویه وه، نا په رژیته
سه ر عیبی خه لکی.

گیره ره وهی فه رموده که // البزار به اسنادیکی باش (حسن).^١

مانسای وشه کان // طوبی: چاوگی الطیب، یان ناوی دره ختی که له
به هه شتدا، به سه د سال نه توانریت بگه یته کوتاییه که ی.

سه ریسه کان //

مه به ست له فه رموده که: طوبیا بۆ ئه و که سه ی سه رقاله به سه یرکردن
ولا بردن و پووشینی نه نگیه کانی خوی و نا په رژیته باسکردن و ناسینی
عه یبی خه لک و، کاتیک ویستی عیب له خه لک بدوزیته وه، نه وه نده عه یبی
خوی له بیره، که باسی نه وانی بیر به ریته وه.

^١ نه لبانی نهئیت: قد يكون صحيح المعنى والمبنى لشواهد الموقية له.. تحریم آلات
الطرب (٧٤).

پیرستی بابه‌ته‌کان

لاپه‌ره	بابه‌ت
۳	پیشه‌کی
۵	ناساندنی چهند زاراوه‌یه‌ک
۹	فرموده‌ی یه‌که‌م: إِنَّ الْمَاءَ طَهُورٌ...
۱۳	فرموده‌ی دوه‌م: طَهُورُ إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ إِذَا وَلَغَ فِيهِ الْكَلْبُ...
۱۸	فرموده‌ی سییهم: أَحَلَّتْ لَنَا مَيْتَتَانِ وَدَمَانٌ...
۲۰	فرموده‌ی چوارهم: لَا تَشْرَبُوا فِي آيَةِ الذَّهَبِ...
۲۲	فرموده‌ی پینجه‌م: لَا تَأْكُلُوا فِيهَا إِلَّا أَنْ لَا تَجِدُوا غَيْرَهَا...
۲۶	فرموده‌ی شه‌شه‌م: أَنَّ عَثْمَانَ دَعَا بِوَضُوءٍ...
۳۴	فرموده‌ی چه‌وته‌م: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهُ التَّيْمُنُ...
۳۵	فرموده‌ی هه‌شته‌م: مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يَتَوَضَّأُ فَيَسْبِغُ الْوَضُوءَ...
۳۷	فرموده‌ی نویه‌م: دَعَمَا فَبِئْسَ أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ...
۴۱	فرموده‌ی ده‌یه‌م: اسْتَنْزَهُوا مِنَ الْبَوْلِ...
۴۳	فرموده‌ی یازده‌مه‌م: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَا لَمْ يَكُنْ جُنْبًا...
۴۶	فرموده‌ی دوازده‌مه‌م: إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ بِيَدَيْكَ هَكَذَا...
۵۰	فرموده‌ی سیازده‌مه‌م: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُنِي فَأَتَزِرُّ...
۵۲	فرموده‌ی چوارده‌مه‌م: أَلَيْسَ إِذَا حَاضَتِ الْمَرْأَةُ...
۵۴	فرموده‌ی پازده‌مه‌م: كَانَتْ النَّفْسَاءُ تَعْقُدُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ...
۵۴	فرموده‌ی شانزده‌مه‌م: بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الْكُفْرِ...
۵۷	فرموده‌ی چه‌ده‌مه‌م: وَقَتَّ الظَّهْرُ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ...
۶۰	فرموده‌ی هه‌ژده‌مه‌م: أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ الصَّلَاةُ...
۶۳	فرموده‌ی نوزده‌مه‌م: أَنْتَ إِمَامُهُمْ وَاقْتَدِ بِأَضْعَفِهِمْ...
۶۵	فرموده‌ی بیسته‌م: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ مُظْلِمَةٍ...

- ٦٧ فرموده بیست و یه کهم: أَكْتُلُوا الْأَسْوَدِينَ فِي الصَّلَاةِ ...
- ٦٨ فرموده بیست و دوهم: إِذَا قُدِمَ الْعِشَاءُ فَأَبْدُوا بِهِ ...
- ٧٠ فرموده بیست و سییهم: لِأَصَلَاةٍ بِحَضْرَةِ طَعَامٍ ...
- ٧١ فرموده بیست و چوارهم: التَّثَاؤُبُ مِنَ الشَّيْطَانِ ...
- ٧٢ فرموده بیست و پینجهم: قَاتَلَ اللَّهُ الْيَهُودَ، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ ...
- ٧٥ فرموده بیست و شه شهم: لَا تَشَدَّ الرَّحَالُ ...
- ٧٨ فرموده بیست و هههم: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا جَاءَهُ أَمْرٌ ...
- ٨٠ فرموده بیست و هه شهم: صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَرْدِ ...
- ٨١ فرموده بیست و نو یهم: أَحَلَّ الذَّهَبَ وَالْحَرِيرَ لِأَنَّا نِ أُمَّتِي ...
- ٨٢ فرموده سیهم: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ إِذَا أُنْعِمَ ..
- ٨٣ فرموده سی و یه کهم: لَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ ..
- ٨٤ فرموده سی و دوهم: كَانَ زَيْدُ بْنُ أَرْقَمٍ يُكَبِّرُ عَلَيَّ جَنَائِزَنَا أَرْبَعًا ..
- ٨٦ فرموده سی و سییهم: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُجْصَصَ الْقَبْرُ ...
- ٨٨ فرموده سی و چوارهم: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقُبُورِ الْمَدِينَةِ ...
- ٩١ فرموده سی و پینجهم: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى إِفْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً ..
- ٩٣ فرموده سی و شه شهم: إِنَّ امْرَأَةَ أَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعَهَا ابْنَةٌ لَهَا ..
- ٩٥ فرموده سی و هههم: فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَكَاةَ الْفِطْرِ ...
- ٩٧ فرموده سی و هه شهم: أَيُّمَا مُسْلِمٍ كَسَا مُسْلِمًا ثَوْبًا ..
- ٩٨ فرموده سی و نو یهم: الْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنْ ...
- ١٠٢ فرموده چلهم: إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا ...
- ١٠٥ فرموده چل و یه کهم: مَنْ صَامَ رَمَضَانَ، ثُمَّ أَتْبَعَهُ ...
- ١٠٧ فرموده چل و دوهم: الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ ..
- ١٠٩ فرموده چل و سییهم: إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ ..
- ١١١ فرموده چل و چوارهم: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الْحَصَاةِ ..
- ١١٣ فرموده چل و پینجهم: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ عَنْ بَيْعَتَيْنِ فِي بَيْعَةٍ ..

- ۱۱۵ فرمودہی چل وشہ شہم: لَا يَحِلُّ سَلْفٌ وَيَبِيعُ..
- ۱۱۷ فرمودہی چل وحوہتہم: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ عَنْ بَيْعِ الْعَرَبِيَّانِ..
- ۱۱۹ فرمودہی چل وھشتہم: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ النَّجْشِ..
- ۱۲۱ فرمودہی چل ونویہم: لَا يَحْتَكِرُ إِلَّا خَاطِيَةً..
- ۱۲۵ فرمودہی پہنجا یہم: إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمُسَعَّرُ..
- ۱۲۷ فرمودہی پہنجاو یہکہم: أَقْلًا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ..
- ۱۲۸ فرمودہی پہنجاو دوہم: الْخِرَاجُ بِالضَّمَانِ..
- ۱۳۰ فرمودہی پہنجاو سنیہم: لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْلَ الرِّبَا...
فرمودہی پہنجاو چوارہم: الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ...
- ۱۳۴ فرمودہی پہنجاو پیئجہم: بَيْعُ الْجَمْعِ بِالذَّرَاهِمِ...
فرمودہی پہنجاو شہ شہم: إِذَا تَبَايَعْتُمْ بِالْعَيْنَةِ..
- ۱۳۷ فرمودہی پہنجاو حہوتہم: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ بَيْعِ الْكَالِيَةِ بِالْكَالِيَةِ..
فرمودہی پہنجاو ھشتہم: رَخِصَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْعَرَابِ أَنْ تُبَاعَ...
- ۱۴۰ فرمودہی پہنجاو نوہم: مَنْ أَسْلَفَ فِي تَمْرِ...
فرمودہی شہستہم: الظَّهْرُ يُرْكَبُ بِنَفْقَتِهِ...
- ۱۴۳ فرمودہی شہست و یہکہم: مَنْ أَخَذَ أَمْوَالَ النَّاسِ...
فرمودہی شہست و دوہم: كُلُّ قَرْضٍ جَرٌّ مَنْفَعَةٌ...
فرمودہی شہست و سنیہم: لَيْ الْوَاوَجِدُ يَحِلُّ...
- ۱۴۶ فرمودہی شہست وچوارہم: عَرَضْنَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ قَرِظَةَ...
فرمودہی شہست و پیئجہم: لَا يَجُوزُ لِامْرَأَةٍ عَطِيَّةٌ...
- ۱۵۰ فرمودہی شہست وشہ شہم: إِنْ الْمَسْأَلَةُ لَأَ تَحِلُّ إِنَّا لَأَحَدٌ ثَلَاثَةٌ: ...
فرمودہی شہست وحوہتہم: لَأَ يَمْنَعُ جَارٌ جَارَهُ..
- ۱۵۳ فرمودہی شہست وھشتہم: لَا يَحِلُّ لِأَمْرِيءٍ أَنْ يَأْخُذَ عَصَا أَخِيهِ إِلَّا...
فرمودہی شہست و نوہم: مَطْلُ الْغَنِيِّ ظَلَمٌ..
- ۱۵۴ فرمودہی حہفتایہم: أَنَا أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ..

- ۱۷۰ فرموده‌ی هفتاویه کهم: لَأَكْفَالَةٌ فِي حَدِّ...
 ۱۷۱ فرموده‌ی هفتاویه دوم: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: أَنَا ثَالِثُ الشَّرِيكِينَ..
 ۱۷۲ فرموده‌ی هفتاویه سیم: مَرَجِبًا بِأَخِي وَشَرِيكِي..
 ۱۷۳ فرموده‌ی هفتاویه چهارم: اِشْتَرَكْتُ أَنَا وَعَمَارٌ وَسَعْدٌ فِيمَا لُصِيبًا..
 ۱۷۶ فرموده‌ی هفتاویه پنجم: إِذَا أَتَيْتَ وَكَيْلِي بِخَيْرٍ..
 ۱۷۷ فرموده‌ی هفتاویه ششم: قُلِ الْحَقُّ وَلَوْ كَانَ مَرًّا..
 ۱۷۹ فرموده‌ی هفتاویه هفتم: عَلَى الْيَدِ مَا أَخَذْتُ..
 ۱۸۱ فرموده‌ی هفتاویه هشتم: أَدَّ الْأَمَانَةَ إِلَى مَنْ ائْتَمَنَكَ..
 ۱۸۵ فرموده‌ی هفتاویه نهم: مَنْ اِقْتَطَعَ شَبْرًا مِنَ الْأَرْضِ..
 ۱۸۷ فرموده‌ی هفتاویه دهم: مَنْ زَرَعَ فِي أَرْضِ قَوْمٍ..
 ۱۹۰ فرموده‌ی هفتاویه یازدهم: قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْشَفْعَةِ..
 ۱۹۵ فرموده‌ی هفتاویه چهاردهم: الْجَارُ أَحَقُّ بِصَفِيهِ..
 ۱۹۷ فرموده‌ی هفتاویه پانزدهم: عَنْ حَكِيمِ بْنِ حُزَامٍ: أَنَّهُ كَانَ يَشْتَرِطُ عَلَى الرَّجُلِ..
 ۱۹۹ فرموده‌ی هفتاویه شانزدهم: أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامِلَ أَهْلِ خَيْبَرَ..
 ۲۰۲ فرموده‌ی هفتاویه هجدهم: أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْمَزَارَعَةِ..
 ۲۰۵ فرموده‌ی هفتاویه نوزدهم: اِحْتَجَّ رَسُولُ اللَّهِ..
 ۲۰۷ فرموده‌ی هفتاویه بیستم: إِنْ أَحَقَّ مَا أَخَذْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا..
 ۲۱۰ فرموده‌ی هفتاویه بیست و یکم: اَعْطُوا الْأَجِيرَ أَجْرَهُ، قَبْلَ أَنْ..
 ۲۱۱ فرموده‌ی هفتاویه بیست و دویم: مَنْ عَمَرَ أَرْضًا لَيْسَتْ لِأَحَدٍ..
 ۲۱۳ فرموده‌ی هفتاویه بیست و سوم: لَا حِمَىٰ لَنَا لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ..
 ۲۱۶ فرموده‌ی هفتاویه بیست و چهارم: لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ..
 ۲۱۷ فرموده‌ی هفتاویه بیست و پنجم: النَّاسُ شُرَكَاءُ فِي ثَلَاثَةٍ..
 ۲۲۰ فرموده‌ی هفتاویه بیست و ششم: إِذَا مَاتَ ابْنُ آدَمَ..
 ۲۲۳ فرموده‌ی هفتاویه بیست و هفتم: أَصَابَ عَمْرٌ أَرْضًا بِخَيْرٍ..
 ۲۲۵ فرموده‌ی هفتاویه بیست و هشتم: الْعَائِدُ فِي هَبْتِهِ..

- ۲۲۹ فرموده‌ی نه‌ودو شه‌شهم: تَهَادُوا تَحَابُوا...
- ۲۳۰ فرموده‌ی نه‌ودو حه‌وتهم: لَوْلَا أَنِّي أَخَافُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الصَّدَقَةِ...
- ۲۳۳ فرموده‌ی نه‌ودو هه‌شتم: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُهُ عَنِ اللَّقْطَةِ...
- ۲۴۱ فرموده‌ی نه‌ودو نو‌یهم: أَنْحَسُوا الْفَرَانِضَ بِأَهْلِهَا...
- ۲۴۳ فرموده‌ی سه‌دهم: لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ...
- ۲۴۵ فرموده‌ی سه‌دو به‌که‌م: الْخَالُ وَارِثٌ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ...
- ۲۴۷ فرموده‌ی سه‌دو دوهم: إِذَا اسْتَهْلَ الْمُؤَدُّ وَرَثَ...
- ۲۴۸ فرموده‌ی سه‌دو سی‌یهم: لَيْسَ لِلْقَاتِلِ مِنَ الْمِيرَاثِ شَيْءٌ...
- ۲۵۰ فرموده‌ی سه‌دو چوارهم: مَنْ أُوْدِعَ وَدِيعَةً...
- ۲۵۲ فرموده‌ی (سه‌دو پی‌نجم): يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ...
- ۲۵۶ فرموده‌ی (سه‌دو شه‌شهم): أَمَا وَاللَّهِ إِنِّي أَخْشَاكُمْ لِلَّهِ وَأَتَّقَاكُمْ لَهُ، وَلِكِنِّي أَنَا أَصْلِي وَأَنَا...
- ۲۵۸ فرموده‌ی (سه‌دو حه‌وتهم): تَزَوَّجُوا الْوُدُودَ الْوُدُودَ...
- ۲۵۹ فرموده‌ی (سه‌دو هه‌شتم): تُنكِحُ الْمَرْأَةَ لِأَرْبَعٍ...
- ۲۶۱ فرموده‌ی (سه‌دو نو‌یهم): أَنْ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا رَفَأَ لِسَانًا...
- ۲۶۲ فرموده‌ی (سه‌دو ده‌یهم): إِذَا خَطَبَ أَحَدَكُمْ الْمَرْأَةَ...
- ۲۶۶ فرموده‌ی (سه‌دو یازدهم): إِذْهَبْ فَقَدْ مَلَكَتْكِهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ...
- ۲۷۳ فرموده‌ی (سه‌دو دوازدهم): اَعْلَنُوا النِّكَاحَ...
- ۲۷۴ فرموده‌ی (سه‌دو سی‌ازدهم): لَا نِكَاحَ إِذَا بُولِي...
- ۲۷۷ فرموده‌ی (سه‌دو چواردهم): لَا تُنكِحُ الْيَاثِمَ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ...
- ۲۷۹ فرموده‌ی (سه‌دو پانزدهم): نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الشَّقَارِ...
- ۲۸۱ فرموده‌ی (سه‌دو شانزدهم): إِنْ جَارِيَةٌ بَكَرَتْ أَتَتْ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)...
- ۲۸۳ فرموده‌ی (سه‌دو هجدهم): لَا يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا...
- ۲۸۵ فرموده‌ی (سه‌دو هجدهم): رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَامَ أَوْطَاسٍ فِي الْمُنْتَعَةِ ثُمَّ نَهَى عَنْهَا...
- ۲۸۸ فرموده‌ی (سه‌دو نوزدهم): الْعَرَبُ بَعْضُهُمْ أَكْفَاءُ بَعْضٍ...

- ۲۹۴ فرموده‌ی (سهدو بیستم): ثَلَعَمَهَا إِذَا أَكَلْتَ، وَتَكْسُوَهَا إِذَا اِكْتَسَيْتَ ...
- ۲۹۷ فرموده‌ی (سهدو بیست و یهك): أَنْ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَعَنَ الْوَأَسِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ ...
- ۳۰۱ فرموده‌ی (سهدو بیست و دو): إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى وَليْمَةٍ ...
- ۳۰۴ فرموده‌ی (سهدو بیست و سی): إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ فَلْيَجِبْ، فَإِنْ كَانَ صَانِعًا فَلْيَصِلْ ...
- ۳۰۶ فرموده‌ی (سهدو بیست و چوار): يَا غُلَامُ سَمِ اللَّهَ ...
- ۳۰۹ فرموده‌ی (سهدو بیست و پینج): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْسِمُ بَيْنَ نِسَائِهِ وَيَعْدِلُ ...
- ۳۱۰ فرموده‌ی (سهدو بیست و شش): مَنْ كَانَتْ لَهُ إِمْرَأَتَانِ، فَمَالَ إِلَى إِحْدَاهُمَا دُونَ الْآخَرَى ...
- ۳۱۱ فرموده‌ی (سهدو بیست و هفت): أَبْقِضُ الْحَالَّ إِلَى اللَّهِ الطَّلَاقَ ..
- ۳۱۲ فرموده‌ی (سهدو بیست و هشت): طَلَّقَ أَبُو رَكَاةٍ أُمَّ رَكَاةٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): رَاجِعِ إِمْرَأَتَكَ ..
- ۳۱۷ فرموده‌ی (سهدو بیست و نو): ثَلَاثُ جِدْهَنْ جِدٌّ وَهَزْلُهُنَّ جِدٌّ ..
- ۳۱۸ فرموده‌ی (سهدو سی): إِنْ اللَّهُ تَعَالَى وَضَعَ عَنِّ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ وَ...
- ۳۱۹ فرموده‌ی (سهدو سی و یهك): رَفَعَ الْقَلَمَ عَنِ ثَلَاثَةٍ: ...
- ۳۲۳ فرموده‌ی (سهدو سی و دو): لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُحْلَلَ وَالْمُحَلَّلَ لَهُ ...
- ۳۲۵ فرموده‌ی (سهدو سی و سی): لَنَا، حَتَّى يَذُوقَ الْآخِرَ مِنْ عَسِيْنَتِهَا مَا ذَاقَ الْبَاقِلُ ...
- ۳۲۶ فرموده‌ی (سهدو سی و چوار): لَنَا تُحَدُّ إِمْرَأَةٌ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ ...
- ۳۲۲ فرموده‌ی (سهدو سی و پینج): لَنَا تُحْرَمُ الْمَصَّةُ وَالْمَصْتَانُ ...
- ۳۳۶ فرموده‌ی (سهدو سی و شش): أَنْتَ أَحَقُّ بِهِ مَا لَمْ تَنْكِحِي ...
- ۳۳۸ فرموده‌ی (سهدو سی و هفت): لَنَا يَحِلُّ دَمُ إِمْرِيءٍ مُسْلِمٍ، يَشْهَدُ أَنْ نَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ، إِنَّا ..
- ۳۴۰ فرموده‌ی (سهدو سی و هشت): لَنَا يُقَادُ الْوَالِدُ بِالْوَالِدِ ..
- ۳۴۲ فرموده‌ی (سهدو سی و نو): أَنْ جَارِيَةٌ وَجِدَّ رَأْسَهَا فَدَرَسَ بَيْنَ حَجْرَيْنِ ..
- ۳۴۷ فرموده‌ی (سهدو چل): لَوْ اِشْتَرَكَ فِيهِ أَهْلٌ صَنْعَاءَ لَمَتَّلَتْهُمْ بِهِ ..
- ۳۴۹ فرموده‌ی (سهدو چل و یهك): فَمَنْ قَتَلَ لَهُ قَتِيلًا بَعْدَ مَقَاتِلِي هَذَا، فَأَهْلُهُ بَيْنَ خَيْرَيْنِ ..

- ۳۵۱ فرموده‌ی (سهدو چل و دوو): دِيَةُ الْغَطَا أَخْمَاسًا ..
- ۳۵۲ فرموده‌ی (سهدو چل و سی): الدِّيَةُ ثَلَاثُونَ جِدْعَةً وَثَلَاثُونَ حَقَّةً وَ..
- ۳۵۳ فرموده‌ی (سهدو چل و چوار): إِنْ أَعْتَى النَّاسَ عَلَى اللَّهِ ثَلَاثَةٌ: ..
- ۳۵۶ فرموده‌ی (سهدو چل و پینج): مَنْ تَطَبَّبَ وَلَمْ يَكُنْ بِالطَّبِّ مَعْرُوفًا ..
- ۳۵۸ فرموده‌ی (سهدو چل و شش): مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السَّلَاحَ ..
- ۳۵۹ فرموده‌ی (سهدو چل و ههوت): هَلْ تُدْرِي يَا ابْنَ أُمِّ عَبْدِ كَيْفَ حَكَّمَ اللَّهُ فِيمَنْ بَقِيَ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ؟ ..
- ۳۶۴ فرموده‌ی (سهدو چل و ههشت): مَنْ أَتَاكُمْ وَأَمْرُكُمْ جَمِيعٌ يُرِيدُ أَنْ يَفْرُقَ جَمَاعَتَكُمْ ..
- ۳۶۵ فرموده‌ی (سهدو چل و نو): مَنْ قَتَلَ ذُوْنَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ ..
- ۳۶۸ فرموده‌ی (سهدو په‌نجا): مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ ..
- ۳۷۰ فرموده‌ی (سهدو په‌نجا و يهك): خُذُوا عَنِّي خُذُوا عَنِّي ...
- ۳۷۷ فرموده‌ی (سهدو په‌نجاو دوو): لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُخَنَّثِينَ
- ۳۷۹ فرموده‌ی (سهدو په‌نجاو سی): إِدْفَعُوا الْحُدُودَ مَا وَجَدْتُمْ لَهَا مَدْفَعًا ...
- ۳۸۰ فرموده‌ی (سهدو په‌نجاو چوار): اجْتَنِبُوا هَذِهِ الْقَادُورَاتِ ...
- ۳۸۱ فرموده‌ی (سهدو په‌نجاو پینج): لَمَّا نَزَلَ عَذْرِي، قَامَ رَسُولُ اللَّهِ
- ۳۸۳ فرموده‌ی (سهدو په‌نجاو شش): لَأَنْ تَقَطَّعَ يَدُ السَّارِقِ إِلَّا ...
- ۳۸۸ فرموده‌ی (سهدو په‌نجاو ههوت): أَنْتَفَعُ فِي حَدِّ مَنْ حُدَّوهُ اللَّهُ ...
- ۳۹۱ فرموده‌ی (سهدو په‌نجاو ههشت): أَتَيْتُ بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ ...
- ۳۹۵ فرموده‌ی (سهدو په‌نجاو نو): إِذَا ضَرَبَ أَحَدَكُمْ فَلْيَتَّقِ الْوَجْهَ ...
- ۳۹۷ فرموده‌ی (سهدو شهست): كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ ...
- ۴۰۴ فرموده‌ی (سهدو شهست و يهك): إِنْ اللَّهُ لَمْ يَجْعَلْ شِفَاءَكُمْ ...
- ۴۰۶ فرموده‌ی (سهدو شهست و دوو): لَا يُجْلَدُ فَوْقَ عَشْرَةِ أَسْوَاطٍ إِلَّا ...
- ۴۰۹ فرموده‌ی (سهدو شهست و سی): جَاهِلُوا الْمُشْرِكِينَ بِأَمْوَالِكُمْ
- ۴۱۱ فرموده‌ی (سهدو شهست و چوار): جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْتَأْذِنُ فِي الْجِهَادِ

- ٤١٣ فرموده‌ی (سهدو شهست و پینج): الرجل یقاتل للمغنم
- ٤١٧ فرموده‌ی (سهدو شهست و شهش): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ إِذَا أَمَرَ أَمِيرًا عَلَى جَيْشٍ
- ٤٢٢ فرموده‌ی (سهدو شهست و هوت): سئل رسول الله عن الدار من المشركين
- ٤٢٥ فرموده‌ی (سهدو شهست و ههشت): كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ ...
- ٤٢٧ فرموده‌ی (سهدو شهست و نو): إِذَا أَصَبْتَ بِحَدِّهِ فَكُلْ ...
- ٤٢٩ فرموده‌ی (سهدو هفتا): إِنْ اللَّهُ تَعَالَى كَتَبَ الْإِحْسَانَ فِي كُلِّ شَيْءٍ ...
- ٤٣١ فرموده‌ی (سهدو هفتا و يهك): عُدْبَتُ امْرَأَةٍ فِي هِرَّةٍ سَجَنَتْهَا ...
- ٤٣٣ فرموده‌ی (سهدو هفتا و دوو): أَلَا إِنَّ اللَّهَ يَنْهَاكُمْ أَنْ تُخَلَّفُوا بِأَبَائِكُمْ ...
- ٤٣٨ فرموده‌ی (سهدو هفتا و سى): مَنْ وَلِيَ الْقَضَاءَ فَقَدْ ذُبِحَ ...
- ٤٣٩ فرموده‌ی (سهدو هفتا و چوار): إِذَا تَقاضَى إِلَيْكَ رَجُلَانِ فَلَا تَقْضِ لِلأَوَّلِ ..
- ٤٤١ فرموده‌ی (سهدو هفتا و پینج): لَنْ يُفْلِحَ قَوْمٌ وَلَوْ أَمَرَهُمْ امْرَأَةٌ ..
- ٤٤٢ فرموده‌ی (سهدو هفتا و شهش): مَنْ وَلَّاهُ اللَّهُ شَيْئًا مِنْ أُمُورِ الْمُسْلِمِينَ ..
- ٤٤٤ فرموده‌ی (سهدو هفتا و هوت): لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ فِي الْحُكْمِ ..
- ٤٤٥ فرموده‌ی (سهدو هفتا و ههشت): لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ ...
- ٤٤٧ فرموده‌ی (سهدو هفتا و نو): حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ ..
- ٤٥٥ فرموده‌ی (سهدو هشتا): إِذَا كُنْتُمْ ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى ابْنَانِ دُونَ الأُخْرَى ..
- ٤٥٧ فرموده‌ی (سهدو هشتا و يهك): رِضَا اللَّهِ فِي رِضَا الوَالِدَيْنِ ..
- ٤٦١ فرموده‌ی (سهدو هشتا و دوو): وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأُؤْمِنَنَّ عَبْدًا حَتَّى يُجِبَ
- ٤٦٤ فرموده‌ی (سهدو هشتا و سى): لَأُيَحِلَّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ ...
- ٤٦٦ فرموده‌ی (سهدو هشتا و چوار): مَنْ تَشَبَهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ ...
- ٤٦٧ فرموده‌ی (سهدو هشتا و پینج): مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ ...
- ٤٦٨ فرموده‌ی (سهدو هشتا و شهش): إِزْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُجِبْكَ اللَّهُ ...
- ٤٦٩ فرموده‌ی (سهدو هشتا و هوت): آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ: ..
- ٤٧١ فرموده‌ی (سهدو هشتا و ههشت): إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ ..
- ٤٧٤ فرموده‌ی (سهدو هشتا و نو): اللَّهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ أُمَّتِي شَيْئًا فَسَقَّ عَلَيْهِمْ ..

- ٤٧٥ فہرمودہی (سہدو نہوہد): يَا عِبَادِي إِنِّي حَرَمْتُ الظَّنْمَ عَلَى نَفْسِي...
 ٤٧٦ فہرمودہی (سہدو نہوہدو یہک): .. أَتَذْرُونَ مَا الْغَيْبَةُ؟...
 ٤٨٠ فہرمودہی (سہدو نہوہدو دوو): .. نَيْسَ الْمُؤْمِنِ بِالطَّعَانِ وَنَا اللَّعَانِ
 ٤٨١ فہرمودہی (سہدو نہوہدو سی): نَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ فَتَاتُ
 ٤٨٣ فہرمودہی (سہدو نہوہدو چوار): طَوِيى لِمَنْ شَغَلَهُ عَيْنُهُ عَنْ عِيُوبِ النَّاسِ..